

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ
ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Матеріали підсумкової науково-практичної конференції
(Київ, 25 квітня, 2014 рік)

До 55-го випуску слухачів і 15-го випуску студентів
навчально-наукового інституту заочного навчання

КИЇВ 2014

ББК 67(4Укр)400.1:67(4Укр)7
УДК 342.4

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор:

В.В. Сокурєнко – проректор Національної академії внутрішніх справ по службі, кандидат юридичних наук, доцент.

Заступник відповідального редактора:

Ю.В. Опалинський – начальник навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Ю.Г. Барабаш - проректор, завідувач кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кор. НАПрН України; **С.Д. Гусарєв** – начальник кафедри теорії держави та права НАВС, доктор юридичних наук, професор; **А.М. Колодій** – начальник кафедри конституційного та міжнародного права НАВС, доктор юридичних наук, професор, член-кор. НАПрН України, заслужений юрист України; **О.В. Кузьменко** – начальник кафедри адміністративного права і процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **А.В. Савченко** – начальник кафедри кримінального права НАВС, доктор юридичних наук, професор; **О.В. Скрипнюк** – завідувач відділу зв'язків з органами державної влади і міжнародними організаціями Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; **Л.Д. Удалова** – начальник кафедри кримінального процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **Ю.О. Заїка** – начальник кафедри цивільного права і процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **І.І. Мотиль** – заступник начальника навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС, кандидат юридичних наук; **Заїка С.О.** – заступник начальника навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС, кандидат юридичних наук.

Відповідальний секретар:

В.Л. Федорєнко – заступник начальника ННІЗН – декан юридично-психологічного факультету НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 16.04. 2014 № 9).

ISBN 978-966-2609-70-7

ББК 67(4Укр)400.1:67(4Укр)7

© Національна академія внутрішніх справ, 2014

© «Видавництво Ліра-К», 2014

ПЕРЕДМОВА

Сьогоднішня ситуація ставить перед Україною найбільш серйозні виклики і загрози за всю історію незалежності нашої держави. Євромайдан 2013 року, що виник через нехтування тогочасним керівництвом держави євроінтеграційних прагнень народу, насамперед молоді, який переріс у Революцію Гідності 2014 року, юридично абсурдний референдум, ініційований сепаратистами у Криму 16 березня 2014 року та незаконна, всупереч не лише Конституції, а й усім загальноновизнаним принципам і нормам міжнародного права, тимчасова окупація Автономної Республіки Крим з боку Російської Федерації та експорт цією сусідньою державою в Східну та Південну Україну сепаратизму та тероризму, призвели не лише до повалення антидемократичного режиму в нашій державі, а й створили потужну загрозу її суверенітету і територіальній цілісності.

Разом із тим, народження в 2014 році українців як нації політичної та патріотичної, відданість лідерів Революції Гідності, політичного керівництва держави та новообраного Президента України П. Порошенка ідеям і ідеалам європейського конституціоналізму, демократії та верховенства права, визнання та підтримка з боку ООН, Ради Європи, ОБСЄ, НАТО, держав-учасниць ЄС, США та усього світу суверенітету й територіальної цілісності нашої держави, дають надію на утвердження в Україні нової сильної конституційної держави. Основноположні засади такої держави, поряд з правами людини, народу, місцевого самоврядування в усіх демократичних європейських державах, що подолали химерну парадигму «юридичної» та «фактичної» конституцій, мають бути унормовані в якісно оновленій Конституції України.

Чинна Конституція України пройшла складний шлях становлення і розвитку, еволюціонуючи у контексті генези вітчизняного та зарубіжного, насамперед європейського конституційного права. Вона уособила в собі найкращі здобутки української теорії та практики конституціоналізму та стала першою загальноновизнаною в усьому світі вітчизняною конституцією незалежної Української держави. На відміну від Конституції Пилипа Орлика 1710 р., Конституції УНР 1918 р., інших конституційних актів доби національно визвольних змагань 1917-1921 рр, Акта відновлення Української Держави 1941 року та низки українських радянських конституцій, Конституція України ефективно діяла впродовж тривалого часу самостійного і незалежного існування нашої держави.

Але, як і будь-яка інша конституція, вітчизняний Основний Закон приречений на своє постійне удосконалення, осучаснення згідно з політико-правовими реаліями сьогодення. Особливо, коли ці реалії докорінно змінюють революції, війни і окупації. Насамперед, найшляхетніші з них – за суверенітет, територіальну цілісність, захист прав і свобод людини, утвердження народовладдя та верховенства права.

На сьогодні правознавці переосмислили суто позитивістські, а то й нормативістські погляди на сутність і зміст конституції. Конституція вже

не сприймається виключно як «державне веління». Під нею усвідомлюють консолідовану політичну волю, свого роду «суспільний договір» між народом і державою щодо унормування правозахисних і публічно-владних відносин за добре відомою для демократичних, правових країн ієрархічною шкалою координат: «людина – суспільство – держава».

Робота над удосконаленням Конституції України нині здійснюється не лише Тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України, а й науковцями, котрі репрезентують різні правові школи, сформовані в юридичних вищих навчальних закладах і наукових установах. Не стоїть осторонь цих процесів і керівництво та наукова громада Національної академії внутрішніх справ, що активно залучаються до процесу конституційного правотворення.

Не менш важливим завданням для Української держави є її створення в не простих сучасних військово-політичних умовах дієвих механізмів захисту національної безпеки і оборони, забезпечення конституційного правопорядку. Однією з найважливіших ланок цього механізму є система правоохоронних органів, діяльність яких в 2014 році зазнала кардинальних змін під впливом серйозних бойових задач, що нині реалізуються органами внутрішніх справ, Національною гвардією та іншими правоохоронними органами на території Донецької, Луганської та інших областей. При цьому, нині не викликає сумніву нагальність переосмислення правових засад правоохоронної діяльності в Україні відповідно до тих загроз, на перешкоді яких сьогодні музньо постала більшість правоохоронців.

Переконані, що оновлення Конституції України та вдосконалення правоохоронної діяльності в політико-правових реаліях сьогодення вимагають не лише належного наукового забезпечення, а й нових, оригінальних і креативних підходів до вирішення відповідних проблем. У цьому сенсі винятково важливими для майбутньої Конституції є новели запропоновані не лише досвідченими, а й молодими правознавцями – студентами, магістрами, аспірантами.

Саме такою платформою для фахової дискусії представників Національної академії внутрішніх справ, Національної академії правових наук, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Інституту законодавства Верховної Ради України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Академії муніципального управління, Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, Національного університету оборони імені Івана Черняхівського, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та інших юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ стала уже традиційна щорічна підсумкова науково-практична конференція навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС.

Проведення 16-ої науково-практичної конференції цього року відбувається одночасно з ювілейним 55-м випуском слухачів та 15-м випуском студентів ННІЗН. Для залучення до участі в конференції всіх

бажаючих у дистанційному режимі організаторами конференції було використано потенціал глобальної мережі *Internet*.

Організатори конференції не в усіх випадках поділяють і підтримують погляди, висловлені учасниками конференції на сторінках цього видання, але з повагою ставляться до права кожного на свободу думки і слова, а також на свободу наукової творчості, гарантованих статтями 34 і 54 Конституції України.

Оргкомітет конференції

Батанов О.В.

доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Формування місцевого самоврядування виявилось одним із найбільш складних та суперечливих завдань становлення сучасної державності України. На шляху демократичних процесів постав цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, кадрових, психологічних та інших перепон. Адже реальна, дієздатна муніципальна влада передбачає не лише конституційно-правове визнання прав територіальних громад, декларування самостійності місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, не тільки закріплення правових, соціальних та інших гарантій цієї самостійності, встановлення функцій та компетенції місцевого самоврядування, а й створення правових, організаційних, економічних, соціальних, кадрових та інших умов для реалізації її завдань та функцій.

Місцеве самоврядування, як принципово нова система організації публічної влади на місцях, є одним з тих атрибутів сучасного конституціоналізму та соціально-правової демократичної державності, що, у контексті європейського вектору розвитку української держави, вимагає свого усебічного конституювання та інституціоналізації на принципах гуманізму, людського виміру влади та верховенства права.

Сьогодні на часі реформа місцевого самоврядування та докорінна модернізація його конституційної моделі. Так, у Концепції внесення змін до Конституції України, яку було прийнято Конституційною Асамблеєю, утвореною у 2012 році Президентом України, встановлювалося, що «метою конституційної реформи є створення ефективної системи місцевого самоврядування, здатної гарантувати найвищу соціальну цінність людини, створити оптимальні умови для її життєзабезпечення та гармонійного розвитку, а також забезпечити комплексний та стабільний розвиток територіальних громад, районів та регіонів України на основі найповнішого використання їх потенціалу, збалансування і вирівнювання регіонального розвитку».

Не зважаючи на колосальний науковий інтерес до питань місцевого самоврядування в сучасній Україні, проблематика реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади з позиції принципів класичного муніципалізму, його сутності, змісту та системи набуває колосальної актуальності в умовах сучасних конституційно-модернізаційних процесах. У зв'язку з цим, актуалізується проблема концептуального аналізу конституційної та конституційно-проектної регламентації сучасної та перспективної моделі місцевого самоврядування в Україні.

Слід згадати, що відразу після прийняття Конституції України, її положення щодо місцевого самоврядування стали предметом гострої критики з боку муніципальної громадськості, політичних партій, науковців, окремих політиків тощо, що й актуалізувало необхідність внесення змін до Основного Закону в відповідній частині, детермінувавши появу низки відповідних офіційних законопроектів та їх альтернативних версій.

Більшість офіційних конституційно-проектних пропозицій щодо внесення змін до Конституції України, які розроблялися та ініціювалися парламентськими фракціями, окремими народними депутатами або Главою держави останніми роками прямо або опосередковано торкалися інститутів місцевого самоврядування. Такого роду пропозиції носили фрагментарний або косметичний характер, стосуючись, наприклад, лише термінів обрання депутатського корпусу місцевого самоврядування, або передбачали більш ґрунтовну корекцію відповідного розділу Конституції України та всієї конституційної моделі місцевого самоврядування, як термінологічного, так і змістовного характеру.

Вагомий концептуальний потенціал, як в аспекті осмислення політичного бачення перспективних напрямів розвитку конституційної моделі організації місцевого самоврядування та вітчизняного муніципалізму в цілому, так і розуміння потенційних сценаріїв у розвитку муніципальної реформи, містять і альтернативні конституційно-проектні ініціативи низки політичних партій та громадських організацій, хоча й вони не містять оптимальних «рецептів» щодо формування ефективної конституційної моделі місцевого самоврядування.

Доктринальний аналіз офіційних та інших версій законопроектів про внесення змін до Конституції, розроблених за останні десять років дозволяє зробити висновок про наміри (або принаймні їх декларування) авторів майже усіх цих законопроектів змінити філософію усієї моделі врегулювання діяльності місцевого самоврядування. По суті пропонується перейти від існуючої нині консервативної моделі місцевого самоврядування, за якої місцеве самоврядування по суті здійснюється лише на рівні територіальних громад, а на рівні регіонів – областей і районів воно носить фактично символічний характер, до повноцінної системи місцевого самоврядування на усіх рівнях організації суспільства.

Впровадження в Україні відомого світовій муніципальній практиці принципу повсюдності місцевого самоврядування створило б правові умови для активізації життєдіяльності територіальних громад, чіткі територіальні межі їхньої муніципальної діяльності, сприяло б децентралізації публічної влади, розмежуванню функцій та повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розширенню самостійності і відповідальності територіальних громад у вирішенні завдань життєзабезпечення і розвитку територій, міст, селищ і інших населених пунктів з урахуванням місцевої специфіки, соціально-економічних особливостей і культурно-історичних традицій громад і регіонів. Зокрема, надання представницьким органам місцевого самоврядування на регіональному рівні (районним та обласним

радам – за умовою збереження відповідних назв цих суб'єктів, або іншим органам регіонального представництва територіальних громад) права на утворення власних виконавчих органів перетворило б ці органи у самодостатні та дієздатні суб'єкти місцевого самоврядування, які змогли б повноцінно представляти спільні інтереси територіальних громад.

Водночас, у сучасних конституційно-проектних ініціативах є певні недоліки, спірні моменти, неузгоджені положення тощо. Насамперед вони пов'язані із фрагментарною та суперечливою регламентацією правосуб'єктності первинного суб'єкта місцевого самоврядування – територіальної громади. Так, сумнівною з точки зору муніципальної теорії є спроба у низці версій існуючих законопроектів взагалі відмовитися від категорії «територіальна громада», замінивши її термінами «громада» або «жителі громади» або, по суті, звузити обсяг її правосуб'єктності до статусу адміністративно-територіальної одиниці – «громада». Використання термінів «громада» або «жителі громади» замість наявного у чинній Конституції іменування «територіальна громада» або трансформація змісту її статусу, не тільки значною мірою знецінює, як в цілому феномен місцевого самоврядування, так і правове та суспільно-політичне значення його суб'єктної першооснови в аксіологічному, онтологічному, гносеологічному аспекті або його значення з точки зору генезису місцевого самоврядування, враховуючи, що саме територіальна громада знаходиться у витоків муніципалізму в Україні.

Окрім того, слід враховувати ідею та прагнення у нормах Конституції та у ході майбутньої адміністративно-територіальної реформи запровадити як адміністративно-територіальну одиницю громаду (з чим у цілому варто погодитись), що, за умовою такого подвійного використання однієї категорії у двох значеннях призвело б до певної плутанини.

Нажаль, деякі суперечливі концептуальні позиції були закладені і в Концепції внесення змін до Конституції України, прийнятій Конституційною Асамблеєю. Згідно цього документу доктринальною основою реформи місцевого самоврядування розглядається теорія муніципального дуалізму. Зокрема, у Концепції вказується, що «конституційне закріплення засад муніципального дуалізму констатує можливість органів місцевого самоврядування вирішувати як питання місцевого значення, так і брати участь у розв'язанні державних справ шляхом виконання делегованих повноважень. Це, – вважають її автори, – забезпечить імплементацію положень Європейської хартії місцевого самоврядування та конституювання національних традицій розвитку місцевого самоврядування, а також надасть можливість поєднати визначені Європейською Хартією принципи децентралізації публічної влади та субсидиарності у функціонально-компетенційному механізмі здійснення місцевого самоврядування». Отже, у Концепції, як доктринальний базис майбутньої конституційної моделі місцевого самоврядування, розглядається подвійна природа влади місцевого самоврядування та його органів.

На наш погляд, такий доктринальний підхід, який пропонується втілити у процесі оновлення Конституції України та покласти за основу

майбутньої муніципальної реформи, слід розглядати як суттєвий крок назад у порівнянні з тим ідейними засадами, які закладено у чинній Конституції України. Адже, попри суттєві протиріччя, які існують у сучасній конституційні моделі місцевого самоврядування, концептуально вона базується на громадівській доктрині муніципалізму.

Багато критичних зауважень викликають і інші позиції існуючих версій конституційно-проектних пропозицій, які стосуються, зокрема, або статусу районних та обласних рад, їх виконавчих органів у контексті здійснення ними їх функцій представництва спільних інтересів територіальних громад, або структури та змістовного наповнення відповідного розділу в цілому, закріплення правосуб'єктності Автономної Республіки Крим та регламентації адміністративного-устрою тощо. Поза увагою авторів відповідних ініціатив залишаються питання принципів місцевого самоврядування, конституційно-правової відповідальності суб'єктів публічно-владних відносин, в т. ч. й місцевого самоврядування. Вважаємо за потрібне ввести в текст Конституції положення щодо статусу асоціацій місцевого самоврядування, які у країнах з розвинутою муніципальною демократією відіграють важливу роль у законодавчій діяльності у сфері місцевого самоврядування.

Отже, вкрай суперечлива регламентація суб'єктно-об'єктного складу місцевого самоврядування, яка запропонована у всіх конституційно-проектних ініціативах, вже свідчить про те, що існуючі законопроекти про внесення змін до Конституції України у частині щодо місцевого самоврядування не знімають існуючих проблем, а іноді – породжують нові, що вимагає їх суттєвого доопрацювання.

Барабаш Ю.Г.

проректор, завідувач кафедри
конституційного права України
Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент
НАПрНУ

ПРИНЦИП НАРОДОВЛАДДЯ ЯК ЗАСАДА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Відповідно до ч.2 ст. 5 Конституції України вся влада в Україні належить народу. Народ становить собою колективний суб'єкт, який складається «з громадян України всіх національностей». В конституційному праві України для використання суверену використовується саме категорія «народ», тоді як для західного конституціоналізму цілком прийнятною є також і категорія «нація», однак не в суто етнічному сенсі, а як «політична нація». Слід зазначити, що в тексті Основного Закону України згадується українська нація: «Держава

сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури» (ст. 11). При цьому, в коментарях до цієї норми можна зустріти таке цікаве розуміння зазначеного суб'єкту: «поняття «нація» вживається у значенні поліетнічної, громадянської, політичної спільноти... У Конституції поняття «українська нація» вживається у політичному сенсі... Українська нація – всі громадяни України незалежно від етнічного походження, об'єднані єдиним громадянством, спільністю території., усвідомлення єдиної національної ідентичності...»¹.

Як на нас, то така інтерпретація більше нагадує спробу видати бажане за дійсне. Насправді в конституційному тексті присутня певна непослідовність у використанні категорій «народ», «нація», «національне» тощо. Це обумовлене специфічним ставленням пострадянських політиків до співвідношення цих термінів. А саме існуючим ототожненням категорія «національність» виключно з етнічним чинником. З цього приводу, проф. Мартиненко П.Ф. наводить абсолютно слушний приклад щодо своєрідного перекладу назви ратифікованої Україною Європейською конвенцією про громадянство 1997 року: зважаючи на таке ставлення законодавця до «національності» оригінальна категорія «nationality» (англ.) була перекладена, як «громадянство» (при тому, що в ст. 2 Конвенції дається визначення цієї категорії, як правовий зв'язок між державою і людиною, який не обумовлений її етнічним походженням).

Принцип народовладдя обумовлює виникнення в системі публічної влади такого специфічного державно-правового явища, як установча влада народу. Після ухвалення Конституції установча влада неодноразово була предметом аналізу Конституційним Судом України.

Вперше Суд проаналізував зміст установчої влади народу, розглядаючи справу, в якій аналізувались повноваження парламенту із тлумачення Конституції (рішення від 3 липня 1997 року № 3-зп). Аргументуючи свою позицію Конституційний Суд вказав, зокрема, на таке: «Прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття». І хоча в самому рішенні категорія «установча влада» не була використана, вказана правова позиція послугувала подальшому розвитку теорії установчої влади в конституційному судочинстві.

В наступному рішенні у справі про набуття чинності Конституцією України (№ 4-зп від 3 жовтня 1997 року) Суд конкретно визначився із існуванням особливого різновиду публічної влади – установчої влади народу. Він вказав, що «Конституція України як Основний Закон держави за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу. Установча влада по відношенню до так званих встановлених влад є первинною: саме в Конституції України визнано принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову

¹ Конституція України. Науково-практичний коментар. – Х.: Право, 2011. – С.85-86

(частина перша статті 6) та визначено засади організації встановлених влад, включно законодавчої. Прийняття Конституції України Верховною Радою України означало, що у даному випадку установча влада була здійснена парламентом».

Теорія установчої влади, використана в цьому та інших рішеннях Суду має під собою доктринальне підґрунтя, багато елементів якого були свого часу розроблені французькими конституціоналістами.

Так, достатньо поширеним у французькому конституційному праві є поділ установчої влади на первісну й установлену (інституціональну). У викладі професора М. Гунеля ця теорія виглядає в такий спосіб. По-перше, первісна установча влада «проявляється в період криз, спрямовуючи процес інституціоналізації й сприяючи створенню конституції». При цьому дослідник виділяє два способи реалізації такої влади – або через прийняття Основного Закону Установчими зборами, або ж шляхом проведення установчого референдуму¹.

У свою чергу, установленна установча влада здійснюється в порядку, визначеному чинною Конституцією. Прерогатива її (влади) реалізації, як правило, належить представницькому органу (парламенту). У порівнянні із установленною первісна влада має певні переваги: перебуваючи на стику політики й права, первісна влада «є вищою владою для будь-якої встановленої влади, у тому числі й для встановленої установчої влади»².

Інший представник французької науки публічного права Ж.-П. Жаке, описуючи первісну установчу владу, відзначає, що це «влада факту, що укладена в її сталості й ідеях, закладених у цю владу, завдяки яким конституція розробляється». «Прийняття Конституції тягне зникнення первісної установчої влади, що, виконавши своє завдання, звільняє місце для інституційної установчої влади». Що ж стосується інституційної влади, то важливим є те, що «вона може діяти тільки відповідно до конституційного акту й повинна дотримуватись обмежень, що вміщуються в конституції відносно процедури перегляду й змісту»³.

Таким чином, для себе ми повинні зробити декілька висновків. По-перше, прийняття 28 червня 1996 року Конституції України було актом реалізації первісної установчої влади. При цьому зроблено це було не в класичний спосіб через референдум чи конституційні збори, а шляхом прийняття рішення парламентом. До того ж, аналіз стенографічних матеріалів обговорення проекту Конституції у Верховній Раді України свідчить, що парламентарії вважали себе наділеними повноваженнями із реалізації установчої влади, як через те, що на момент ухвалення Конституції чинний Основний Закон (Конституція) України 1978 року передбачав таке право (п.1 ч.3 ст.97) (доречи і як п.1 ч.1 ст. 17 Конституційного Договору 1995 року), так і через їх суб'єктивне

¹ Гунель М. Введение в публичное право: Институты-Основы-Источники. – М.: ИНТРАТЭК-Р, 1995. – С. 210-211.

² Гунель М. Введение в публичное право. – С. 211

³ Жаке Ж.-П. Конституционное право и политические институты. – М.: Юристъ, 2002. – С. 108

переконання в наявності таких прерогатив з огляду на присутність в абсолютній кількості передвиборних програм на виборах до парламенту 1994 року гасла про необхідність прийняття Верховною Радою Конституції (хоча останнє достатньо складно вважати переконливим аргументом наділенням народом депутатів установчими повноваженнями з огляду, принаймі на мажоритарний принцип формування парламенту II скликання).

Подальші дії по ревізії існуючого конституційного ладу слід розглядати в контексті реалізації інституційної установчої влади. Тобто в порядку, визначеному Розділом XIII-им Основного Закону. Хоча і в цьому контексті є свої проблемні питання, зокрема, можливість тлумачення положень зазначеного Розділу в системному зв'язку із положенням ч.3 ст. 5 Конституції України¹.

Засади теорії народовладдя та установчої влади народу були розвинуті в подальшому Конституційним Судом в контексті можливостей народу України приймати нову Конституцію та вносити зміни до чинної. Зокрема, були зроблені такі висновки².

По-перше, було встановлено, що влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною. По-друге, Конституційним Судом України було визнано наявність у народу право приймати нову Конституцію, в тому числі і на референдумі за народною ініціативою, а також те, що народ має здійснювати свою установчу владу у спосіб і формах, встановлених Конституцією та законами України. При цьому «результати народного волевиявлення, отримані через вибори й референдум, є обов'язковими». Остання позиція не дозволяє нам відносити до форм безпосередньої демократії мирні зібрання, петиції, місцеві ініціативи, загальні збори громадян, оскільки їх результативність не пов'язана із виникненням обов'язків у органів публічної влади виконувати волю громадян, що вдаються до таких заходів.

Орган конституційної юрисдикції акцентує увагу на такий важливий складовий ефективного здійснення народовладдя, як узгоджене використання форм безпосередньої та представницької демократії у реалізації публічної влади. Зокрема суд вказав на таке: «референдум, як і інші форми безпосередньої демократії, не повинен застосовуватися сам по собі або тільки у зв'язку з конституційною фіксацією принципу народного суверенітету. Безпосередня демократія і представницька демократія є важливими об'єктами конституційного регулювання і мають бути легальними способами та засобами реалізації влади. Тому сфера їх застосування та інші параметри встановлюються Конституцією та

¹ Демократичні засади організації і функціонування вищих органів державної влади. – С.

² Передусім використовуються правові позиції із: рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом)(Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2008 року N 6-рп/2008 (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі)

законами України». При цьому, «правове регулювання порядку здійснення безпосередньої демократії, зокрема референдуму, спрямоване на те, щоб поєднати ці форми із способами та засобами, які характеризують представницьку демократію, взаємодоповнити їх, але не зробити конфліктними з можливою підміною парламенту референдумом (чи навпаки)».

Йдеться про те, що не доцільною вважається ситуація, коли одне і теж рішення може бути прийняте, як народом на референдумі, так і парламентом. Звичайно, що це не означає, що законодавча компетенція парламенту повинна бути виключно його прерогативою. Так, Конституційний Суд України неодноразово наголошував на тому, що «положення статті 75 Конституції України, за яким єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, не означає, що народ безпосередньо на референдумі не може приймати закони, оскільки саме народ є єдиним джерелом влади в Україні».

Однією із гарантій принципу народовладдя є неможливість узурпації влади: «узурпація державної влади означає неконституційне або незаконне її захоплення органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об'єднаннями тощо». При цьому «гарантією недопущення узурпації державної влади є, зокрема, закріплені Конституцією України принципи здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (ч. 1 ст. 6) та положення, згідно з яким органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19)» (рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом).

Серед перерахованих, особливу увагу приділимо положенням, які стосуються меж реалізації народовладдя та системності у функціонуванні безпосередньої та представницької демократії.

У цих питаннях слід усвідомити, що безпосереднє народовладдя має свої межі, які визначені Конституцією України. Передусім, народ України не може вирішувати шляхом проведення референдуму питання податків, бюджету та амністії (ст. 74 Основного Закону)¹. По-друге, за жодних обставин конституційні зміни не можуть бути спрямовані на скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ч.1 ст. 157 Конституції). Таким чином, навіть суверен в особі народу України шляхом безпосереднього голосування не може ухвалити рішення, що суперечитиме цілям, встановленим згаданою конституційною нормою.

Попри те, найбільш спірним є питання, наскільки народ України вправі скористатись безпосередніми формами народовладдя для

¹ Однак це не означає, що ці питання лежать поза межами народовладдя. Вони вирішуються органами влади, сформованими народом на виборах.

вирішення тих питань, які згідно норм Конституції вирішуються або виключно представницьким органом влади або за його обов'язковою участю. Передовсім йдеться про механізм внесення змін до Конституції України. Спірності у цій проблематиці додала ситуація із всеукраїнським референдумом за народною ініціативою 16 квітня 2000 року, на якій, нагадаємо, були винесені зокрема три питання, оформлені у вигляді конкретних змін до Конституції. Однак зазначені зміни не були імплементовані до конституційного тексту через принципову позицію більшості парламентаріїв щодо порушення процедури внесення змін до Основного Закону, визначені її XIII-им розділом.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України «порядок здійснення установчої влади народом визначається Конституцією і законами України»¹. І формально за цих обставин народ бере безпосередню участь, як ратифікуюча інстанція, і лише щодо змін, які стосуються засад конституційного ладу (Розділ I), форм безпосередньої демократії (Розділ III), та порядку внесення змін до Конституції України (Розділ XIII)². Натомість аналіз правових позицій Конституційного Суду у сукупності дозволяє дійти дещо інших висновків.

По-перше, аналізуючи Указ Президента про проголошення референдуму 2000 року, Суд вказав, що згадані нами питання про внесення змін до Конституції в разі підтримки їх народом стануть «обов'язковими для розгляду і прийняття рішень відповідними органами державної влади в порядку, визначеному Конституцією України, зокрема її розділом XIII "Внесення змін до Конституції", та законами України»³. Таким чином, Суд побічно визнав можливість проводити референдуми саме за народною ініціативою з подібним предметом. Правда при цьому за лапками залишились питання щодо того, що означає «обов'язкові для розгляду і прийняття рішень». Оскільки чинна Конституція, як вже наголошувалось, передбачає застосування інституту референдуму в чітко визначеному обмеженому переліку випадків, і при цьому відсутня можливість ініціювати процес конституційних змін саме за наслідками референдуму. Окрім того існує невизначеність у питанні про виникнення інших конкретних обов'язків у парламенту після затвердження на ініціативному референдумі змін до Основного Закону, крім як розглянути такі зміни.

По-друге, Судом була визнана наявність додаткових меж безпосереднього народовладдя, а саме неможливість винесення на всеукраїнський референдум питання про дострокове припинення повноважень органів державної влади та їх посадових осіб: «Чинна

¹ Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2008 року № 6 рп/2008

² Як зауважив з цього приводу Конституційний Суд України, «Конституція України при внесенні до неї змін передбачає збалансованість дій Президента України, народних депутатів України, Верховної Ради України при реалізації волі народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні» (Рішення від 27 березня 2000 року № 3-рп/2000).

³ Рішення Конституційного Суду України від 27 березня 2000 року № 3-рп/2000.

Конституція України не передбачає інституту висловлення недовіри на всеукраїнському референдумі, в тому числі проголошеному за народною ініціативою, Верховній Раді України чи будь-яким іншим конституційним органам державної влади як можливої підстави дострокового припинення їх повноважень». «Тому винесення на всеукраїнський референдум питання щодо недовіри Верховній Раді України за відсутності названого інституту в Основному Законі України було б порушенням такого конституційного принципу, як здійснення органами державної влади своїх повноважень у межах, встановлених Конституцією України, та принципів правової держави, якою проголошено Україну».

Щодо самого референдуму, то його рішення так і не були імplementовані парламентом, більша частина членів якого наголосила на порушенні вимог положень Розділу XIII-го Конституції при ініціюванні та проведенні такого референдуму.

Прийнятий 6 листопада 2012 року Закон України «Про всеукраїнський референдум» (№ 5475-VI), на який покладалось багато сподівань через моральну застарілість і невідповідність чинній Конституції України Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 року, ще більше загострив питання про співвідношення форм безпосередньої та представницької демократії у реалізації народовладдя, якщо більш точноше, то у питанні реалізації установчої влади. Йдеться, передусім, про одне із найбільш спірних положень Закону № 5475-VI, а саме ч. 3 ст. 15, згідно якої «шляхом всеукраїнського референдуму *за народною ініціативою* Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, здійснюючи своє волевиявлення, може в порядку, який визначений цим Законом, схвалювати нову редакцію Конституції України, вносити зміни до Конституції України, скасовувати, визнавати таким, що втрачає чинність, чи визнавати нечинним закон про внесення змін до Конституції України». Як бачимо, цілком імовірним на сьогодні є ситуація, коли новий конституційний лад буде започаткований без проведення широкомасштабних дискусій в стінах органу, що за своєю природою є єдиною в державі загальнонаціональною представницькою інституцією, тобто у Верховній Раді України і без його рішення з цього приводу.

Безуглий Л.А.

начальник факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС,
кандидат юридичних наук

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗАСУДЖЕНОГО ЗА НЕЗАКОННЕ ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ І БАЗ ДАНИХ

Наявність злочинності як соціального та соціально-психологічного феномену спричиняє потребу у пенітенціарних закладах різних видів, що виконують функцію ізоляції й перевиховання людей, які з тих чи інших

причин відхилилися від визначених суспільством поведінкових зразків, вчинили протиправні дії та повинні у відповідності з законом відбувати покарання. На практиці вказані заклади є не лише місцем тимчасового відокремлення особи від суспільства, але й живильним середовищем своєрідної субкультури з власними вимогами, нормами і правилами співжиття. Життєдіяльність у місцях позбавлення волі об'єктивно призводить до появи моралі, що за своїм змістом дала можливість дослідникам кваліфікувати її як станowo-кастову, а також нормопорядку, типового для архаїчної спільноти. Ці ознаки слід обов'язково враховувати при оцінці можливостей та ефективності покарання у вигляді позбавлення волі як засобу виправлення та перевиховання.

Вивчення особи злочинця передбачає дослідження власне особистості злочинця, злочинної поведінки, способу життя злочинця, особливостей його соціального середовища, зв'язків і відносин, дозволяє, як відомо, виявити й вивчити зовнішні соціальні фактори формування негативних рис даної особи (антигромадської спрямованості, поглядів які їй відповідають, уявлень, орієнтації та ін.), які, у свою чергу, стають безпосередньою причиною злочинної поведінки, взаємодіючи з конкретними життєвими ситуаціями [1, с. 28].

Аналізуючи з пенітенціарної точки зору особу злочинця, який вчинив незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, ми виходимо з того, що така особа реально існує й має властивості, які відрізняють її від інших людей, і що поняття «особа злочинця», хоча певною мірою й умовне, з гносеологічною метою може поєднувати усіх тих, хто вчинив злочин, хто переступив кримінальний закон, незалежно від важкості вчиненого й глибини моральної деградації.

Поряд з цим особа злочинця володіє низкою істотних особливостей. Як підкреслюють науковці, «основне положення, відповідно до якого злочинці відрізняються від незлочинців властивостями особи, виявилось настільки стійким, що воно, незважаючи на вагому критику, дотепер не похитнуто...» [2, с. 100].

Конкретний індивід, як суб'єкт суспільних відносин, характеризується сукупністю різноманітних індивідуальних інтегрованих у ній соціально значимих властивостей і якостей, які утворилися в процесі різноманітної й систематичної взаємодії з іншими людьми. Із цього слідує, що структура особи злочинця є сукупністю властивостей і дозволяє, у свою чергу, розглядати особу як члена суспільства, соціальних груп або інших спільнот, як носія соціально-типових рис. Для кримінологічної характеристики особи злочинця найбільш важливим є виявлення й вивчення трьох наступних основних компонентів: а) соціальний статус особи (стать, вік, освіта, родинний стан та ін.); б) соціальні функції особи, які включають сукупність видів діяльності особи в системі суспільних відносин як громадянина, члена родини та ін.; в) морально-психологічна характеристика, яка відображає відношення особи до соціальних цінностей і виконуваних соціальних функцій [3, с. 87].

Кримінально-виконавчий опис осіб, які порушують авторські права на комп'ютерні програми і бази даних, тяжіє до портрета корисливого

злочинця взагалі й незаконного підприємця, зокрема, що з врахуванням висловлених вище положень уявляється нам занадто спрощеним підходом.

Проведений аналіз вивчених нами матеріалів кримінальних справ про незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних дозволили описати на основі критерію переважаючого мотиву кримінальної поведінки таку типологію особи, яка порушує авторські права на комп'ютерні програми і бази даних (у порядку убубання поширеності): 1) корисливий тип (30%); 2) економічний тип (24%); 3) ігровий тип (14%); 4) хуліганський тип (12%); 5) випадковий тип (4%); 6) марнолюбний тип (4,5%); 7) донкіхотський тип (0,5%); 8) невизначений (11%).

Специфіка кримінологічного портрета особи, яка займається незаконним відтворенням та розповсюдженням комп'ютерних програм і баз даних полягає у тому, що нею може виступати як фізична, так і юридична особа. При цьому, зрозуміло, доводиться абстрагуватися від факту відсутності в Україні кримінальної відповідальності для юридичних осіб.

Іншою особливістю портрета особи, яка засуджена за незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних є, наявність виражених характеристик організованого злочинця. Про це, зокрема, свідчить досить «класична» лінійна функціонально-рольова схема найпоширенішого незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних: а) директор «куща» – власник мережі торговельних яток із продажу контрафактних комп'ютерних програм і баз даних; б) бухгалтер «куща» – особа, яка виконує бухгалтерські функції стосовно мережі торговельних точок, що здійснюють продаж контрафактних комп'ютерних програм і баз даних; в) оператор, який здійснює незаконне тиражування комп'ютерних програм і баз даних за допомогою копіювання з ліцензійного носія; г) експедитор-постачальник, який закуповує чисті носії інформації (CD-ROM, DVD) для виготовлення контрафактних продуктів; д) касир-товарознавець-водій, який поширює контрафактні диски по торговельних ятках, здійснює також облік товару й збір виторгу.

Отже, провівши аналіз особи злочинця, який вчинив незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, не можна не зупинитися на більш глибоких суб'єктивних змінах у рівні й стані моральної й правової свідомості, мотивації злочинної поведінки. Варто визнати той факт, що в ході реформування українського суспільства відбулися якісні зрушення суспільної свідомості й суспільної психології, що відображається на особливостях особи сучасного злочинця.

Використані джерела:

1. Антонян Личность корыстного преступника / Ю. М. Антонян, В. П. Голубев, Ю. Н. Кудряков. – Томск : изд-во Томского ун-та, 1989. – 160 с.
2. Кайзер Г. Криминология : Введение в основы / отв. ред. К. Ф. Скворцов ; пер. с нем. В. Д. Балакиной. – М. : Юрид. лит., 1979. – 320 с.
3. Криминология : [учеб.] / под ред. Б. В. Коробейникова и др. – М. : Юрид. лит., 1988. 384 с.

Бичкова С.С.

заступник начальника кафедри
цивільного права і процесу НАВС,
доктор юридичних наук, професор

МИРОВА УГОДА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Крім загальних прав осіб, які беруть участь у справі, сторони цивільної справи наділені спеціальними цивільними процесуальними правами. Одним із таких є їх спільне право на будь-якій стадії цивільного процесу укласти мирову угоду (ч. 3 ст. 31 ЦПК України).

Укладаючи мирову угоду, сторони урегульовують свій спір, не чекаючи від суду встановлення істини і ухвалення рішення у справі. При цьому сторони самостійно визначають свої права та обов'язки. Відтак, слід акцентувати: особливість мирової угоди полягає у тому, що вона замінює спірні правовідносини сторін безспірними, чітко визначеними.

Зміст правової норми ч. 1 ст. 175 ЦПК України дає змогу сформулювати дефініцію мирової угоди сторін.

Мирова угода сторін – це правочин, укладений між сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок, який може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета позову.

Правове значення мирової угоди полягає, насамперед, у припиненні спору про право, що був переданий на вирішення суду, на умовах, які визначені та погоджені сторонами.

Характерними ознаками мирової угоди є те, що вона: 1) має відповідати нормам закону; 2) може бути укладена тільки у справах позовного провадження; 3) заснована на взаємних поступках сторін; 4) може стосуватися лише прав та обов'язків осіб, які її укладають; 5) обмежена предметом пред'явленого до суду позову; 6) має не порушувати прав, свобод чи інтересів інших осіб.

Із перелічених вище ознак потрібно виокремити ту з них, що мирова угода завжди повинна базуватися на взаємних поступках з боку обох сторін цивільної справи. Тобто для визнання конкретної домовленості мировою угодою, необхідно, щоб «кожна сторона відмовилася від частини своїх домагань або вигод і визнала би частину домагань свого противника або надала б йому відомі вигоди» [4, с. 319].

Саме за цим критерієм можна відмежувати мирову угоду від інших процесуальних інститутів, зокрема таких, як визнання позову або відмова від нього, які є односторонніми розпорядчими актами сторін.

Хоча у юридичній літературі має місце погляд, що «взаємні поступки не є обов'язковою властивістю мирової угоди, тому їх не можна визнати критерієм розмежування мирової угоди зі схожими за правовим характером процесуальними діями, такими як відмова від позову та визнання позову. Необхідним та достатнім критерієм є характер волевиявлення сторін: при укладенні мирової угоди – це двостороннє волевиявлення» [1, с. 4].

Ми з цим не можемо погодитися. Адже, як слушно зауважив П. Ф. Єлісейкін, «у випадках, коли позивач відмовляється від частини своїх вимог або змінює їх, а відповідач лише визнає їх, не будучи зобов'язаним до здійснення зустрічних дій, має місце визнання позову, а не мирова угода» [2, с. 17–18]. Аналогічна ситуація має місце і при визнанні позову без попередньої відмови позивача від позову або зміни його. Погоджуючись з вимогами позивача повністю або частково, відповідач «йде на поступку позивачеві», водночас, останній не вчиняє йому назустріч жодних дій. У такому разі мова про мирову угоду не йде, має місце визнання позову.

Якщо сторони уклали мирову угоду, вони можуть повідомити про це суд в усній формі, зробивши відповідну заяву. Ця заява заноситься до журналу судового засідання. Хоча, вважаємо, що у такому разі доцільно приєднувати до матеріалів справи і текст самої мирової угоди, незважаючи на те, що стосовно цього у законі прямої вказівки немає. Однак, оскільки до матеріалів цивільної справи приєднується все, що її стосується (письмові і речові докази, висновки експертів, письмові роз'яснення спеціалістів, протоколи про вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням тощо), це не буде зайвим. У випадку, коли сторони виклали мирову угоду або повідомлення суду про неї у письмовій заяві, остання приєднується до матеріалів справи (ч. 2 ст. 175 ЦПК України).

У будь-якому разі відповідна заява сторін обов'язково має: 1) бути спільною, тобто підписаною або заявленою обома сторонами (їх повноважними представниками); 2) виявляти вільне волевиявлення сторін.

Якщо сторони виявили намір укласти мирову угоду, то за необхідності їм може бути надана можливість оформити умови мирової угоди, для чого суд оголошує перерву в судовому засіданні (п. 24 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції»).

Після подання сторонами заяви про укладення між ними мирової угоди суд повинен роз'яснити їм наслідки вчинення такої дії. Основним відповідним процесуальним наслідком є закриття провадження у справі, що, своєю чергою, тягне за собою недопущення повторного звернення до суду з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав (ч. 3 ст. 206 ЦПК України). У разі, коли намір щодо укладення мирової угоди висловлює представник сторони, суду необхідно перевірити, чи не обмежений той у повноваженнях на вчинення цієї дії (ч. 3 ст. 175 ЦПК України).

Якщо після роз'яснення сторонам наслідків укладення між ними мирової угоди, вони її вчинять, суд, відповідно до ч. 4 ст. 175 ЦПК України, постановляє ухвалу про закриття провадження у справі.

Ухвала суду про закриття провадження у справі у зв'язку з укладенням між сторонами мирової угоди, поряд із рішенням суду, є видом судового рішення, актом правосуддя у справі, що ґрунтується на встановлених у судовому засіданні фактах і застосуванні норм матеріального та процесуального права. Спір між сторонами вважається

розв'язаним по суті за їх взаємною згодою, на підставі взаємних поступок, що відповідає принципу диспозитивності цивільного судочинства. Роль суду у цьому процесі зводиться до перевірки законності змісту мирової угоди та виконанні вимог процесуального закону. Отже, ухвала про закриття провадження у справі у зв'язку з укладенням між сторонами мирової угоди вирішує по суті питання, що їх має розв'язати суд. Спір вважається врегульованим на підставі мирової угоди, укладеної між сторонами, а процесуальний закон – дотриманим внаслідок постановлення указаної ухвали.

Сторони можуть також заявити клопотання про визнання їх мирової угоди. У такому разі суд, закриваючи провадження у справі, постановляє відповідну ухвалу. Проте у випадку, коли суд встановить, що умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, він повинен постановити ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди і продовжити судовий розгляд справи (ч. 5 с. 175 ЦПК України).

Крім того, згідно із ч. 6 ст. 175 ЦПК України, суд не визнає мирової угоди у справі, в якій одну із сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Таким чином, аналіз цивільного процесуального законодавства України у контексті окресленого питання дозволяє констатувати: незважаючи на те, що реалізація сторонами права на укладення мирової угоди здійснюється на власний розсуд, суду надається право контролю за дотриманням законності меж такої правореалізації.

Деякі процесуалісти вважають це порушенням принципу диспозитивності цивільного судочинства, аргументуючи тим, що коли суд «не затверджує мирової угоди ..., він фактично стає ініціатором судового процесу, розпоряджаючись, по-перше, матеріально-правовим предметом судового розгляду і, по-друге, процесуальними засобами його захисту» [3, с. 10–11].

Насправді, це не так. Відмовляючи сторонам у реалізації їх розпорядчих прав, суд керується принципом законності, правовим режимом забезпечення точного і неухильного виконання чинних законів усіма суб'єктами права, режимом, за якого забезпечуються права, свободи та інтереси і виконуються обов'язки усіма суб'єктами права. Саме у ЦПК України (частини 3, 5, 6 ст. 175) встановлюється обов'язок суду перевірити, чи не суперечить укладена сторонами мирова угода вимогам закону, чи не порушує вона права, свободи та інтереси інших осіб. Отже, хіба можна стверджувати, що суд стає ініціатором судового процесу, якщо він, не визнаючи мирової угоди сторін, чітко і неухильно виконує вимоги процесуального закону, не допускаючи порушення прав, свобод чи інтересів інших осіб? У таких діях суду, на наше переконання, не слід вбачати порушення принципу диспозитивності цивільного судочинства. Сторони розпоряджаються своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд у межах, визначених законом, а суд тільки контролює межі відповідної правореалізації.

Використані джерела:

1. Бортнік О. Г. Мирова угода у цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. Г. Бортнік. – Х., 2007. – 189 арк.
2. Елисейкин П. Судебные мировые соглашения / П. Ф. Елисейкин // Советская юстиция. – 1968. – № 7. – С. 17–18.
3. Михайлова Е. В. Правовой статус сторон в гражданском процессе Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / Е. В. Михайлова. – Самара, 2004. – 198 л.
4. Нефедьев Е. А. Избранные труды по гражданскому процессу / Е. А. Нефедьев. – Краснодар : Совет. Кубань, 2005. – 400 с.

Братель С.Г.

начальник кафедр
адміністративної діяльності НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ

При характеристиці будь-якого принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, визначає ідею, положення, вимогу, і, по-друге, він є не простим положенням (ідеєю, вимогою), а основним, основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним, відправним, провідним, чільним [1, с. 91].

Принципи діяльності міліції як результат відображення об'єктивно діючих закономірностей, властивих їм загальних рис стають підґрунтям адміністративної діяльності в цілому. І хоча вони об'єктивні за своєю природою й змістом, та за вираженням, оформленням і закріпленням вони є фактом свідомості. Принципи – це прояви об'єктивних законів у суб'єктивній формі в суспільній свідомості [2, с. 264].

Поняття принципів діяльності міліції передбачає їх взаємозв'язок і взаємообумовленість. Взаємообумовленість принципів діяльності міліції, структура їх взаємозв'язку і співвідношення свідчать про те, що в сукупності ці принципи утворюють чітку систему, споруджену на логічній основі [3, с. 18] відповідно до системних принципів цілісності, структурності, єдності, ієрархічності, чисельності тощо. Саме ця їх системність і передбачає використання в процесі здійснення діяльності міліції всієї сукупності принципів, окремих груп споріднених принципів і кожного окремо взятого принципу. Водночас, виокремлення того чи іншого принципу із системи дає можливість чітко визначити роль кожного принципу, що полегшує їх практичне використання [4, с. 214].

Відповідно до Закону України "Про міліцію", принцип відповідності діяльності принципам верховенства права та законності передбачено ст. 3 ("законність є одним з принципів, на яких має базуватися діяльність міліції"), ст. 5 ("міліція виконує свої завдання неупереджено, у точній відповідності до закону; жодні виняткові обставини або вказівки посадових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій або бездіяльності міліції") та ст. 18

("працівникам міліції забороняється займатися будь-якими видами іншої оплачуваної (крім викладацької, наукової, творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) та підприємницької діяльності, а також організовувати страйки або брати в них участь") [5].

Принцип поваги до прав і свобод людини та громадянина відображено в ст. 2 ("до основних завдань міліції відносить забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод та законних інтересів") та ст. 5 ("міліція поважає гідність особи і виявляє до неї гуманне ставлення, захищає права людини незалежно від її соціального походження, майнового та іншого стану, расової та національної належності, громадянства, віку, мови та освіти, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань") [5].

Принцип позапартійності та деполітизації передбачено ст. 3 ("у підрозділах міліції не допускається діяльність політичних партій. При виконанні службових обов'язків працівники міліції незалежні від впливу політичних партій та інших об'єднань громадян") та ст. 18 ("працівники міліції вправі створювати професійні спілки. Вони не можуть бути членами політичних партій") [5].

Принцип демократичної підзвітності відображається в ст. 26 ("контроль за діяльністю міліції здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністр внутрішніх справ України і в межах своєї компетенції ради") та ст. 7 ("начальники головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, начальники районних і міських управлінь (відділів) на відкритому пленарному засіданні відповідної ради, на яке запрошуються представники засобів масової інформації, не менш як двічі на рік інформують населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці про стан боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території") [5].

Принцип прозорості діяльності передбачено ст. 3 ("діяльність міліції є гласною. Вона інформує органи влади і управління, трудові колективи, громадські організації, населення і засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення. За погодженням з міліцією засоби масової інформації можуть акредитувати своїх журналістів при її органах. Не підлягають розголошенню відомості, що становлять державну або службову таємницю") [5].

Використані джерела:

1. Погребняк С. П. Основоположні принципи права : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / С. П. Погребняк; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2009. – 433 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М. : Омега-Л, 2004. – 584 с.
3. Яковлев Г. С. Аппарат управления: принципы организации / Г. С. Яковлев. – М. : «Юридическая литература», 1974. – 231 с.

4. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Д. В. Приймаченко; Академія митної служби України. – Д., 2007. – 477 с.
5. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

Васильченко О.П.
доцент кафедри
конституційного права
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса
Шевченка

ПРАВОВІ ІМУНІТЕТИ ЯК ВИНЯТКИ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Конституція України закріпила один з основних принципів демократичного суспільства який полягає в тому, що всі люди, незалежно від їх віку, статі, раси, кольору шкіри, релігійних, політичних чи інших переконань, походження, майнового стану та інших факторів, є рівними в своїх правах та свободах. У той же час чинне законодавство визначає, що в окремих випадках, при наявності певних обставин чи статусу, особі можуть надаватися певні привілеї в порівнянні з усіма іншими. Перелік таких обставин закріплений в законодавстві та в своїй сукупності отримав назву правові імунітети.

Термін «імунітет» походить від латинського *immunitas (immunitatis)*, що означає звільнення від чого-небудь, незалежність, недоторканність. Він був відомий ще римському праву і означав звільнення від податків або громадських повинностей, яке міг надати Сенат, а потім імператор окремій особі, соціальній категорії або общині [1, с. 146].

На сьогоднішній день правовий інститут імунітету досить широко використовується в різних сферах життєдіяльності суспільства. Особливо це стосується тих правовідносин, де можуть обмежуватися права та свободи людини. Проте незважаючи на таке досить поширене використання терміну «імунітет» у наш час немає єдиної точки зору на його визначення. Вчені по-різному характеризують дане поняття, посилаючись на ті чи інші його особливості, а також зважаючи на сферу його використання. Найбільш поширеною дана категорія є в конституційному, кримінальному та адміністративному праві, у тому числі в їх процесуальних сферах. Важливе значення для характеристики правового імунітету мають норми міжнародного права.

Правові імунітети виступають самостійною формою правових виключень, які являють собою систему юридичних вилучень з ординарних (загальних) або спеціальних правил, чим створюється особливий правовий режим для чітко визначеного кола фізичних і юридичних осіб, яким надаються додаткові права (привілеї, пільги), або які звільняються від

виконання юридичних обов'язків, юридичної відповідальності, або порядок притягнення яких до юридичної відповідальності відзначається спеціальним характером [2, с. 417]. З даного визначення випливає, що імунітет є свого роду винятками із загального правового статусу, які притаманні конкретно визначеному колу осіб та звільняють їх від виконання певних обов'язків та юридичної відповідальності. При цьому такі винятки напряму залежать від роду їхньої діяльності.

Проаналізувавши визначення правового імунітету, можна визначити його основні ознаки. Ними є:

- він створює особливий правовий режим для суб'єктів, які ним володіють;
- є гарантіями суспільно корисної діяльності, сприяють виконанню певних обов'язків;
- представляє собою своєрідні винятки із загального правового статусу;
- притаманні конкретно визначеному колу осіб, перелік яких міститься як у міжнародному, так і в національному законодавстві;
- зміст певного імунітету підлягає обов'язковому закріпленню в чинному законодавстві, зазвичай на конституційному рівні;
- звільняють особу від виконання певних обов'язків чи відповідальності за певні діяння, які випливають з її правового статусу;
- являє собою форми прояву диференціації правових статусів та юридичних зв'язків;
- більшість імунітетів спрямовані на виконання приписів міжнародних нормативно-правових актів.

Враховуючи вказані ознаки, правовий імунітет можна визначити як визначений міжнародними нормативно-правовими актами та закріплений в національному законодавстві особливий правовий режим конкретно визначеного кола осіб, що проявляється у звільненні від певних обов'язків чи встановленні особливого порядку відповідальності, необхідних для виконання покладених на них державою чи суспільством обов'язків.

Правові імунітети впливають на формування особливого правового стану особи, але тільки за допомогою інших засобів — звільнення від виконання загальних обов'язків, звільнення від юридичної відповідальності, як наслідку на вчинене особою правопорушення, звільнення від застосування заходів примусу, які мають загальний характер, виведення з-під юрисдикції судів правових спорів, які апіорі розглядаються в умовах судового засідання, тобто засобів зменшення правового впливу, «навантаження» на особу, що створює особливий правовий стан і розширює простір для діяльності особи, але не через надання певних правових можливостей, а через зменшення правових обмежень, якими традиційно виступають обов'язки, відповідальність, необхідність додержання певної процедури [2, с. 412].

Незважаючи на те, що Конституція України проголосила непорушність принципу рівності прав і свобод людини і громадянина, правовий імунітет становить виключення з даного правила. Це випливає з того, що особи, які володіють певним імунітетом (дипломатичним,

політичним тощо) мають ті чи інші переваги по відношенню до інших учасників правовідносин. Однак це не можна визнавати порушенням принципу правової рівності. Це випливає з того, що чинним законодавством визначено, що до всіх учасників суспільних відносин, у тому числі в сфері судочинства, застосовується одне й те ж саме законодавство. Крім того, всі учасники мають рівні права на захист, незалежно від їх правового статусу. Це забезпечується та гарантується державою.

Таким чином, значення правового імунітету полягає в тому, що він покликаний сприяти кращому та ефективнішому виконанню особами своїх обов'язків чи вчинення певних дій. Він не звільняє осіб від відповідальності за вчинення протиправних діянь, що посягають на життя чи здоров'я громадян, громадський порядок чи суспільний лад. Імунітет лише визначає особливий порядок притягнення певних суб'єктів до відповідальності чи звільнення від відповідальності в інтересах суспільства та держави. Звідси випливає, що правовий імунітет не є винятком принципу рівності прав і свобод людини і громадянина, а визначає особливості його реалізації по відношенню до законодавчо визначених категорій осіб.

Література

1. Бартошек М. Римское право: Понятия, термины, определения/ Бартошек М. / Пер. с чеш. – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с.
2. Такля О.В. Правовий імунітет та суміжні правові категорії/ Такля О.В.// Актуальні проблеми держави і права. – 2009. - № . – с. 411-418.

Гелич Ю.О.

професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент,

Туробова С.О.

студентка 3-го курсу ННІПП НАВС

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Особливістю економічного та соціального розвитку України на сучасному етапі є високий ступінь впливу глобальної нестабільності на внутрішні економічні процеси, а також політична криза всередині держави. Невизначеність світової економічної перспективи, «млявість» міжнародних потоків товарів і капіталів, криза національних бюджетів провідних західних країн не можуть не відбиватися й на економіці України, яка є відкритою до впливів з боку світової кон'юнктури. Також тривають напружені пошуки шляхів повернення економіки Європейського

Союзу – одного з найвпливовіших партнерів України – на траєкторію зростання, які досі не дають очікуваного результату.

В період ринкової трансформації економіки України дуже гострою є потреба у значних іноземних інвестиціях. Як свідчить світова практика, серед країн з перехідною економікою визначальним фактором їх подальшого розвитку стає саме залучення іноземного капіталу та ефективне його використання [2].

Україна в рейтингу сприятливості умов для підприємницької діяльності, складеному Світовим банком і IFC, займає 142-ге місце зі 183-х можливих [1]. В якості основних бар'єрів, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій в Україну та захисту прав інвесторів, слід визначити такі: недосконалість законодавства в цій сфері та його мінливість; низький рівень розвитку інфраструктури; відносна складність та бюрократизованість інвестиційних процедур [2]; нестабільна політична ситуація в Україні; відсутність спеціально уповноваженого органу в галузі іноземного інвестування.

Отже, в Україні сформувався малосприятливий інвестиційний клімат, який, у свою чергу, спричинив брак стратегічних іноземних інвестицій.

Залученню прямих іноземних інвестицій сприяє процес формування інституційного середовища. Україна, з одного боку, поступово включається в діяльність міжнародних економічних структур, а з другого – досить інтенсивно розвиває внутрішні ринкові організаційні структури та інститути. Тому створення єдиного спеціально уповноваженого органу в галузі інвестиційної політики підвищило б довіру з боку іноземних інвесторів до української економіки.

Прийняття нормативних актів, спрямованих на погодження економічних інтересів України та іноземних партнерів, зумовили часті зміни в українському законодавстві, тому нагальною є і потреба прийняття універсальних законів, які б під дією зовнішніх або внутрішніх обставин не піддавалися суттєвим змінам.

На сьогоднішній день пріоритетними напрямками державної політики у сфері іноземного інвестування має стати підвищення інвестиційної привабливості економіки, що забезпечило б мотивацію нерезидентів щодо вкладення коштів. Найбільш ефективним важелем вирішення цього завдання може стати поміркована податкова політика щодо іноземних та внутрішніх інвестицій.

Пряме іноземне інвестування, безумовно, нестиме позитивні наслідки. За допомогою іноземних інвестицій створюються умови для модернізації виробництва, розширення підприємств, створення нових робочих місць, розвитку пріоритетних галузей економіки без потреби дотацій з бюджетних коштів, які, в свою чергу, можна спрямувати на будь-які інші не менш важливі сфери економіки, соціального забезпечення. Кожному іноземному інвестору важливо знати, що держава, в економіку якої він вкладає свої кошти, здатна забезпечити достатній механізм здійснення інвестицій та гарантувати належний захист його прав, тому

необхідно переглянути напрями інвестиційної політики України та розробити єдину чітку стратегію залучення іноземних інвестицій.

Використані джерела:

1. Савицький А. Інвестиційний клімат України: Стабільно несприятливий [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article//ekonomika/investiciyniy-klimat-ukrayini-stabilno-nespriyatliviy>
2. Кот О. Захист прав іноземних інвесторів при здійсненні інвестування в Україні [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/jurclub/article/2874>

Гусарев С.Д.

доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри теорії держави
та права НАВС

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

З моменту набуття незалежності Україна займає послідовну позицію в питанні обрання курсу на європейську інтеграцію, яка на сьогодні стала найактуальнішим гаслом політичних подій в Україні. Проте європейська інтеграція вимагає постійного пошуку шляхів для встановлення та зміцнення економічних та політичних зв'язків із ЄС. В цьому контексті варто згадати, що позиція України щодо ЄС на законодавчому рівні вперше була сформульована в Основних напрямках зовнішньої політики України, схвалених Постановою Верховної Ради України 2 липня 1993 року. [1] Прийняття і ратифікація Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами засвідчило офіційне визнання Україною європейського вибору як безальтернативного напрямку державно-правового розвитку та необхідність узгодження нормативної основи правової системи України з правовою системою Європи. У зв'язку з цим постали практичні питання удосконалення діяльності правових інституцій, гармонізації та уніфікації нормативної бази їх діяльності.

Політико-правові засади цього процесу отримали своє нормативне визначення у широкомасштабній Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, розрахованій на період до 2007 року, в якій наближення законодавства України до норм і стандартів ЄС визнано одним з основних пріоритетів інтеграційного процесу.

Поєднання проблем розвитку юридичної практики в контексті удосконалення законодавства або розгляд законодавства як засобу удосконалення практики є розповсюдженим підходом, використання якого дає можливість встановити причинно-наслідковий зв'язок між двома правовими явищами, що складають фундамент правової системи. Реорганізація роботи органів юстиції, досягнення вищого рівня ефективності їх діяльності стало аксіомою сучасного життя, умовою

реалізації концепцій євроінтеграції, а отже однією із актуальних проблем правового розвитку країни.

У зв'язку з цим необхідно привернути увагу на таку рису юридичної практичної діяльності як її нормативність та важливість цієї характеристики. Риса нормативності означає, що практична діяльність юристів здійснюється на підставі закону та в ім'я реалізації букви закону, приведення реальних взаємодій соціальних суб'єктів у відповідність до нормативних стандартів. Отже відхилення від регулятивних вимог розглядається як неправомірність, що суперечить вимогам правового регулювання.

Враховуючи, що значна частина практичних юристів працюють у сфері державних інституцій, для регулювання діяльності яких використовується принцип загальної заборони, то можна з впевненістю стверджувати, що всяка дія або рішення, що походять від органу державної влади, вважаються правомірними лише за умов, якщо відповідають вимогам закону. Таким чином зміст, форми здійснення, завдання, функції, принципи та спрямованість юридичної практики знаходяться у прямій залежності від змісту та характеру правових приписів. І лише зміна останніх може потягнути за собою зміну у сфері діяльності уповноважених суб'єктів.

Останнім часом у наукових правових публікаціях, особливо відомчого спрямування, багато уваги приділяється аналізу діяльності конкретних правових установ з метою виявлення негативних та позитивних тенденцій, передбачення шляхів розвитку, форм та способів удосконалення, що загалом свідчить про намагання науковців вказати на ті напрямки розвитку, які забезпечують найкращий результат. Однак лише незначна частина авторів пропонують конкретні зміни до законодавства, що регулює діяльність тієї чи іншої інституції, сподіваючись на те, що це справа законодавця. Нажаль, теоретично визначені залежності свідчать про те, що без удосконалення нормативної основи не може відбутися фактичне удосконалення самої практичної діяльності юристів. Тобто зміна нормативної основи діяльності є причиною, а відповідна трансформація юридичної практики є наслідком.

Серед інших науково значущих питань постають питання гармонізації національного законодавства як потреби сучасного правового розвитку, обумовленого процесами європейської інтеграції, необхідністю наближення до загальноновизнаних світових та європейських зразків у галузі права, правового регулювання, забезпечення якості життя у країні тощо. В тому числі гармонізація законодавства стосується й сфери практичної діяльності юристів, які своєю професійною працею забезпечують функціонування суду, прокуратури, нотаріату, правоохоронних органів. Що ж розуміти під гармонізацією законодавства, та які очікувати від неї навели у практичній площині?

Гармонізація законодавства у сучасній літературі трактується як процес цілеспрямованого зближення та узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення несуперечливості законодавства, усунення

юридичних колізій, дотримання міжнародних, європейських та національних правових стандартів.

Гармонізація – це також процес коригування законодавства держав - членів Європейського Союзу на підставі правових актів ЄС, зокрема директив, які мають обов'язкову силу для держав - членів ЄС та вимагають від цих держав привести їх внутрішнє законодавство у відповідність до положень директив. [2]

На сучасному етапі гармонізація законодавства України з нормами міжнародного та європейського права здійснюється шляхом приєднання до багатосторонніх міжнародних угод, у процесі виконання зобов'язань, які випливають із членства в міжнародних організаціях, а також у ході підготовчої роботи до вступу в такі організації або міждержавні утворення, зокрема Європейський Союз і СОТ. Гармонізація законодавства відбувається у різних формах (адаптація, імплементація, стандартизація та ін.) і може передувати уніфікації законодавства або ж застосовуватися тоді, коли потреби в такій уніфікації немає. Крім того, основним шляхом досягнення гармонії різних типів законодавства є правотворчість.

Мета будь-якої гармонізації полягає у створенні уніфікованого правового середовища для суб'єктів ринкових відносин. А для цього необхідно нівелювати відмінності у національних правилах, які регулюють ці відносини. Проте гармонізація в рамках співробітництва України з Євросоюзом спрямована також на створення сприятливих умов для доступу українських виробників та провайдерів послуг на спільний ринок ЄС та на ринки країн, які визнають стандарти Євросоюзу. (???) [3]

Гармонізація законодавства сприяє досягненню взаємоузгодженості прав, їх систем або структур, окремих частин у межах певної спільноти і має подвійну мету: а) усунути правові перешкоди, що можуть виникати через відмінності національного права; б) забезпечити створення у певних сферах (права людини, економіка, екологія тощо) єдиних принципів, правил, правових стандартів, які можуть становити основу єдиної політики відповідних країн у цих сферах.

Стосовно сфери здійснення юридичної практики, гармонізація національного законодавства відбувається у різних напрямках, як шляхом прийняття нових правових актів, так і шляхом оновлення чинного законодавства. Найбільш важливими сферами правового регулювання визнано охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, захист прав споживачів, діяльність компаній, банківська справа, податки, транспорт, інтелектуальна власність, фінансові послуги, правила конкуренції тощо. [4]

На перший погляд, серед зазначених вище напрямків відсутні судоустрій, адвокатура, прокуратура, законодавче регулювання діяльності яких також має змінюватися. Але цілком зрозуміло, що у всіх зазначених сферах працюють професійні юристи, які у своїй діяльності мають спиратися на заново проголошені нормативи, дотримуватися нових гармонізованих стандартів захисту, охорони, правового супроводження. У зв'язку з цим виникає питання - чи дозволяють проголошені у законі напрямки адаптації законодавства удосконалити власне юридичну

практику? Певною мірою можна погодитись – так. Але ж поряд з цим необхідно гармонізувати й інші стандарти, розраховані безпосередньо на порядок організації та здійснення юридичної практичної діяльності. Нормативного вирішення очікують такі важливі питання як створення умов для здійснення незалежного правосуддя, формування суду присяжних, забезпечення реалізації принципу неупередженості слідства, посилення правових та соціальних гарантій захисту юридичних працівників. Вирішення саме цих питань в процесі гармонізації законодавства компетентними органами дозволить удосконалити як форми, методи, зміст, так і результати діяльності практичних юристів, що загалом наблизить правову систему України до стандартів права Європейського союзу.

Використані джерела:

1. Про основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 лип. 1993 р. № 3360-ХП // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №37. – Ст. 379.
2. Український юридичний термінологічний словник. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.marazm.org.ua/document/termin/index.php?file=%C3%E0%F0%EC%EE%ED%B3%E7%E0%F6%B3%FF.txt>
3. Муравйов В. І. Право Європейського Союзу / Муравйов В. І. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1804120448590/pravo/garmonizatsiya_zakonodavstva_ukrayini_pravom_yevrosoyuzu
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 берез. 2004 року №1629-ІУ// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – ст.367.

Демчіхіна Є.С.

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС, кандидат юридичних наук

НЕДОЛІКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Кризові явища в соціально-економічній сфері суспільних відносин знайшли своє продовження й у кризі морально-етичних відносин. На жаль, неповнолітні і є найбільш соціально вразливою соціальною групою населення.

Сімейно-побутова сфера стала сприятливим середовищем для розвитку і розповсюдження соціальної дезорганізації і паразитизму, алкоголізації і деморалізації, насильницької субкультури та антигромадських настанов певної частини населення. Консерватизм, обмеженість соціального контролю, неформальний характер взаємин істотно полегшили протікання названих процесів. Наведені та ряд інших чинників сприяли погіршенню морально-психологічного мікроклімату у

даному середовищі і посиленню сімейно-побутової конфліктності в її найбільш криміногенних формах [1, с.3]

Значна кількість злочинів, які вчиняються громадянами, що не досягли 16 років і є осудними, сприймаються в донині патріархальному суспільстві як пустощі, що викликані недостатньою соціальною зрілістю. Зокрема, це стосується крадіжок у сім'ях, в навчальних закладах, хуліганських бійок, відбирання грошей та речей у молодших тощо. Ці злочини не отримують належної правової та суспільної оцінки, оскільки «корпоративна етика» сім'ї, навчального закладу, чи територіальної громади донині ґрунтується на замовчуванні таких протиправних діянь, боротьби з ними виховними засобами», а також на безпідставному ігноруванні потенціалу органів внутрішніх справ щодо профілактики, попередження та припинення злочинних діянь неповнолітніх.

Тому, більш реальним і суспільно резонансним є облік тяжких злочинів, які вчиняють неповнолітні (вбивства, тілесні ушкодження, зґвалтування, злісні та особливо злісні хуліганства, значні крадіжки, грабежі та розбійні напади), тобто злочинів, значною мірою низько латентних, які не можна приховати [2, с.23].

Нажаль, у багатьох регіонах України в останні роки констатується більш інтенсивне зростання злочинності серед неповнолітніх з аномаліями психіки, що випереджає по темпах майже в чотири рази ріст злочинності серед неповнолітніх у цілому. Так, кожен сьомий-десятий підліток, що вчиняє злочин, має досить виражені відхилення в нервово-психічному стані. Однак, більшу частину серед них становлять особи не з важкими й стійкими захворюваннями, а із психопатичними рисами особи та остаточними явищами після перенесених сімейних або інших травм. Важливо й те, що психопатичні риси злочинців у переважній своїй більшості не пов'язані з обтяжуючою спадковістю. Вони в 80-85% випадках придбані ними внаслідок несприятливих умов життя або виховання, що значною мірою більш об'єктивно й послідовно пояснює підвищену їх поширеність у злочинців в порівнянні з підлітками, що не схильні до вчинення злочинів [3, с 27].

Таким чином, можна відмітити, що сімейні відносини є фундаментом морального розвитку дитини. Відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Саме вона створює необхідні умови для виховання дітей, а формування особистості неповнолітнього безпосередньо пов'язано з атмосферою, що панує в сім'ї [4; с. 3]. Адже, антисуспільна протиправна поведінка батьків негативно впливає як на фізичний, так і на морально-психологічний розвиток неповнолітніх та молоді, породжує обстановку моральної безвідповідальності і стає основною причиною прояву у дітей та підлітків пристрасті до алкоголю. Поруч зі сварками між дорослими членами сім'ї, скандалами, які переходять у бійки, взаємними образами чиниться биття неповнолітніх дітей. Дітей виганяють з дому, вони змушені тинятися вулицями, по під'їздах та вокзалах. У таких умовах підлітки, на відміну від своїх однолітків, які мають нормальну моральну обстановку життя та виховання в родині, виростають психічно неврівноваженими,

агресивними. Вони з раннього віку з недовірою ставляться до навколишнього середовища, ухиляються від навчання, скоюють різні правопорушення [5].

Використані джерела:

1. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 Кримінальне право. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. / Б. М. Головкін. - Х. : Б. в., 2003. - 20 с.
2. Кримінологія: Навчальний посібник / Упорядники: Джужа О.М., Василевич В.В., Іванов Ю.Ф., Опанасенко П.М., Сюравич В.Г.; за заг. ред. О.М. Джужи. – К.: НАВСУ, 2004. – 200 с.
3. Крижна Л.В. «Криміногенні чинники сфери сім'ї і побуту та шляхи їх нейтралізації» // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ.–К., 1998.– Вип.2.
4. Градецька Н. М. Сім'я як суб'єкт запобігання злочинності неповнолітніх [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Градецька Наталія Миколаївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2010. - 20 с.
5. Причини та умови злочинів, що вчиняються неповнолітніми [Електронний ресурс]http://pidruchniki.ws/1965032349631/pravo/prichini_umovi_zlochiviv_vchinyayutsya_nepovnolitnimi

Заїка Ю.О.

начальник кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ НА СПАДКУВАННЯ

В системі соціально-економічних прав громадян України важливе місце посідає право на власність. В ст. 41 Конституції України закріплено право кожного громадянина «володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності».

Забезпечення права приватної власності передбачає обов'язок держави, її органів, сприяти громадянину в практичному здійсненні належних йому прав. Гармонічна взаємодія норм конституційного права і права цивільного за безумовного пріоритету першого забезпечує втілення конституційних гарантій права приватної власності і розробку належних методологічних підходів до комплексного регулювання відповідного цивільно-правового інституту.

Елементом права розпорядження власністю є і право особи на визначення долі свого майна на випадок смерті.

Держава повинна створити такі умови, щоб кожний громадянин мав можливість набувати та ефективно використовувати належне йому майно за призначенням та визначати його долю. Право заповідати майно є складовою частиною змісту цивільної правоздатності громадянина, який має можливість ще за життя виявити свою волю щодо майбутньої долі

належного йому майна на випадок смерті. Чинне цивільне законодавство проголошує принцип свободи заповіту, який полягає у тому, що будь-яка фізична особа може в будь-який час як скласти заповіт, так і скасувати його або взагалі відмовитись від свого права на його складання. У заповідальному розпорядженні заповідач має право заповісти як усе своє майно, так і його частку, яке законним спадкоємцям, так і будь-яким особам.

Спадкодавець в заповіті може усунути від спадщини своїх родичів або взагалі позбавити спадщини осіб, яких законодавець відносить до категорії спадкоємців за законом (батьків, подружжя, дітей, братів, сестер, бабку, діда, дядька, тітку, членів сім'ї, утриманців та ін.).

Водночас, заповідальна свобода має і певні негативні риси. Заповідач може розпорядитися своїм майном не враховуючи інтересів своїх працездатних близьких родичів чи членів сім'ї, яких він утримував за життя чи які мали право на таке утримання. Правове становище особи в будь-якому суспільстві визначається з врахуванням оптимального співвідношення як особистих інтересів особи, так і інтересів держави, суспільства та окремих громадян. Держава зацікавлена в тому, щоб громадянин максимально використовував надані йому права, оскільки будь-яке суб'єктивне право має соціальну цінність лише за умови його реального здійснення. Проте реалізація наданого права не повинна суттєво зачіпати інтереси інших членів суспільства.

Межі свободи заповіту чинне законодавство обмежує правами, так званих обов'язкових спадкоємців, тобто осіб, яким незалежно від волі заповідача та змісту заповіту надано право на певну частку спадщини. Цим правом користуються працездатні і неповнолітні діти заповідача, його працездатні батьки та працездатне подружжя. В цьому випадку реалізація права спадкоємців за заповітом не може не суперечити інтересам обов'язкових спадкоємців.

Для сучасного історичного періоду розвитку країни характерним стає істотний перерозподіл національного багатства, розмір окремих спадкових мас може обраховуватися цифрами, якими раніше оперували лише в державному бюджеті, відповідно, частка, яку пропонується надавати обов'язковим спадкоємцям, може становити значні кошти і це при тому, що заповідач намагався (можливо, не безпідставно) позбавити їх спадщини.

Спадкування, як соціальне явище, створює об'єктивні передумови для формування в суспільстві як середнього класу, так і інтелектуальної еліти. Спадкове право нерозривно пов'язане із правом власності, а інститути спадкового права логічно побудовані на засадах права власності. Кожна людина зацікавлена в тому, щоб все що вона змогла за життя набути, віднайти, створити і зберегти перейшло до її нащадків.

На нашу думку, якщо негідна поведінка спадкоємців спонукала заповідача мотивовано усунути їх від спадщини, розмір якої перевищує, певну, визначену суму, то інтереси обов'язкових спадкоємців можна захистити шляхом надання їм довічного аліментування за рахунок спадкового майна.

Така новела дозволить виконати посмертну волю спадкодавця, щодо розпорядження майна, яким він є власником, а і з іншого, захистить інтереси тих спадкоємців, яким спадкодавець у відповідності із чинним законодавством зобов'язаний був надавати допомогу і за життя.

Мета інституту обов'язкових спадкоємців – не збагачення останніх за рахунок спадкового майна, а соціальний захист непрацевдатних осіб, яких спадкодавець зобов'язаний був утримувати, незалежно від свого бажання.

Держава гарантує не лише право приватної власності, а й право спадкування, тому і правове регулювання спадкових відносин має міжгалузевий характер. Право спадкоємців за заповітом на спадщину, як і волевиявлення спадкодавця, не повинно безпідставно обмежуватися.

Конституція – це Основний закон будь-якого суспільства, що має вищу юридичну силу і поширює свою дію на всю територію країни. Закони та інші акти цивільного законодавства не повинні суперечити конституційним нормам. Право успадкування визначене як конституційне право громадянина у конституціях таких держав як Албанія (ст. 41), Білорусь (ст. 44), Болгарія (ст. 17), Грузія (ст. 21), Македонія (ст. 30), Молдова (ст. 46), Угорщина (ст. 41), Узбекистан (ст. 36), Хорватія (ст. 48), Естонська Республіка (ст. 32), Російська Федерація (ст. 35), Словацька Республіка (ст. 20), Чеська Республіка (ст. 11 Хартії основних прав та свобод), Японія (ст. 24) та ін.

Право на спадщину є одним із основних цивільних прав фізичної особи, тісно пов'язано із правом власності, що зумовлює необхідність їх погодженого регулювання.

Право на спадщину необхідно закріпити у відповідній статті Конституції України : “ Право на успадкування гарантується ”. Така конституційна норма буде свідчити про готовність держави сприяти стабільності майнових відносин в суспільстві та державну соціальну політику, спрямовану на створення умов, які будуть забезпечувати гідне життя її громадян.

Калиновський Б.В.

професор кафедри конституційного
та міжнародного права НАВС

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день є необхідність створення збалансованої системи державної влади, підвищення ролі місцевого самоврядування та напрацювання пропозицій щодо комплексного вдосконалення конституційного регулювання адміністративно-територіального устрою та організації місцевої публічної влади, тобто чітке закріплення статусу місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.

Чинною Конституцією України закладені принципи, правові та інституційні основи місцевого самоврядування. Проте модель місцевого

самоврядування, викладена головним чином у XI розділі Основного Закону, є спробою пристосувати інститут місцевої демократії до політико-правових реалій, що існували в державі на той час, саме тому в цю модель закладено збереження механізмів централізації влади на місцевому рівні.

Норми діючої Конституції України від 28 червня 1996 року та законів України зумовлюють інституційні конфлікти між різними органами місцевого самоврядування та органами державної виконавчої влади. Практика реалізації конституційних положень доводить, що місцеві ради надмірно заполітизовані, декларативним залишається принцип забезпечення інтересів територіальних громад депутатами місцевих рад, особливо гостро стоїть проблема представлення спільних інтересів територіальних громад обласними та районними радами.

Як показав аналіз стану наукової розробки проблеми територіальної організації місцевої публічної влади у вітчизняній літературі, українськими вченими створено підґрунтя для її подальшого вивчення. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили М. Баймуратов, О. Батанов, В. Кравченко, І. Коліушко, В. Куйбіда, М. О. Пухтинський, С. Сєрьогіна, В. Федоренко та ін.

Україна переживає чергову спробу проведення конституційної реформи. Більшість політичних сил підтримують необхідність змін до Основного Закону України, підтвердженням цього є створення Конституційної Асамблеї, куди ввійшли представники різних політичних сил, однак не всіх. Так історично склалося, що ініціатором і модератором конституційної реформи стає Президент України. Так, 27 грудня 2007 року Указом Президента України № 1294/2007 було утворено Національну конституційну раду. Основним завданням утвореного органу було підготовку проекту нової редакції Конституції країни [1].

Наступної спробою напрацювання пропозицій щодо змін до Конституції України слід вважати утворення 17 травня 2012 року Указом Президента України № 328/2012 Конституційної Асамблеї, статус якої визначено як спеціальний допоміжний орган при Президентові України, утвореним з метою підготовки законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України [2].

Узгодження конституційних засад місцевого самоврядування важко проходило як в 1996 році, так і сьогодні. Підтвердженням цьому може служити виступ 19 вересня 2013 року президента Української асоціації районних та обласних рад С. Чернова, який зауважив, що існуюча в Україні перехідна модель місцевого самоврядування вичерпала свої можливості і не відповідає міжнародним зобов'язанням, взятим Україною. До того ж, сучасні глобалізаційні світові тенденції та інтеграційні процеси, від яких наша держава не може бути осторонь, ставлять нові вимоги до вітчизняного законодавства, в тому числі, в частині, що стосується управління регіонами. Про численні недоліки існуючої системи місцевого самоврядування в Україні говорять і ті, хто безпосередньо працює в цій системі, і експерти, які аналізують законодавство і спроможність державних інститутів [3].

В процесі підготовки змін до Конституції України необхідно враховувати сучасний стан українського суспільства і політичного процесу. Весь процес розробки і процедури внесення змін має базуватися на сучасних засадах конституціоналізму, вивченні національної практики реалізацію положень Основного Закону України. Слід враховувати загальновизнані міжнародні стандарти та вимоги міжнародно-правових документів. Україна має достатній досвід співпраці з Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанська комісія) та Парламентською асамблеєю Ради Європи, впровадження висновків і рекомендацій яких має важливе значення для іміджу держави і визнанні її як правової і демократичної.

Зміни до Конституції України повинні мати змістовий характер і бути реалізованою шляхом прийняття комплексних змін або шляхом прийняття Основного Закону в новій редакції, але у чіткій відповідності до процедури, встановленої Конституцією України.

Здійснивши вивчення думок представників політичних партій, членів Конституційної Асамблеї та вітчизняних вчених-практиків, слід зауважити, що найбільше спірних питань викликає підхід територіальної організації влади та організації місцевого самоврядування, а саме: 1) ліквідація чи реорганізація місцевих державних адміністрацій; 2) виборність голів місцевих державних адміністрацій; 3) напрями зміни виборчого законодавства як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях; 4) законодавче регулювання проведення місцевого референдуму; 5) удосконалення адміністративно-територіального устрою тощо.

Підтримую позицію М. Пухтинського, що зміни до Конституції України мають створити необхідні умови для збалансованості та ефективного функціонування змішаної форми державного правління на основі чіткого розподілу функцій і повноважень державних органів, удосконалення системи противаг і стримувань, які стосуються передусім трикутника «Президент – парламент – уряд», а також системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування [4, с. 24].

Окреме місце займає проблема вилучення з тексту Конституції України переліку областей. Світовий досвід доводить, що в унітарних країнах така практика відсутня. Відстоюємо позицію, що ч. 2 статті 133 Конституції України слід скасувати. Ця зміна також сприятиме проведенню децентралізації управління та об'єднання адміністративно-територіальних одиниць.

В Україні за роки незалежності було розроблено більше десяти Концепцій реформування як устрою так і місцевого самоврядування. Беручи до уваги, що реформа адміністративно-територіального устрою є однією із самих коштовних, важливо в цьому процесі взяти до уваги історичний досвід, сучасні напрацювання і фінансові можливості України. Пропонує адміністративно-територіальний устрій залишити трирівневим, при цьому на кожному з них мають функціонувати відповідні органи місцевого самоврядування – ради, які мають право формувати власні виконавчі органи: 1) базовий (сільська, селищна, міська ради); 2) Районний; 3) Обласний.

Більшість країн-учасників Європейського Союзу розвиток місцевої публічної влади базують засадах децентралізації влади. Державним адміністраціям належатиме функція контролю за діяльністю самоврядування та якістю адміністративних послуг, координації діяльності місцевих органів виконавчої влади, в тому числі територіальних представництв контролюючих органів.

Не викликає дискусій теза, що при передачі повноважень на рівень місцевої влади необхідно кардинально переглянути і вдосконалити бюджетні відносини, створити достатні матеріальні, фінансові та організаційні умови для ефективного здійснення органами місцевого самоврядування власних (самоврядних) і делегованих державою повноважень. Статистика показує, що на 2013 рік із близько 12 тисяч місцевих бюджетів 5,5 тисяч, тобто близько половини, дотаційні на 70 відсотків і більше. Майже півтисячі територіальних громад на 90 відсотків утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Тільки в 2013 році дефіцит фінансових ресурсів місцевих бюджетів на виконання делегованих державою місцевому самоврядуванню повноважень складає майже 30 млрд. грн. Бюджетна сфера органів місцевого самоврядування забезпечується лише на три чверті від реальної потреби. За результатами 2012 р. власні доходи в місцевих бюджетах склали в середньому 7,4% — найменше серед країн Європи.

Підсумовуючи викладений матеріал наукової статті, слід зауважити, що при удосконаленні Конституції України у частині адміністративно-територіального устрою та організації місцевої публічної влади важливо визначити: 1) територіальну основу місцевого самоврядування – громаду; 2) законодавчо закріпити поняття місцевого самоврядування, громада, адміністративно-територіальна одиниця, населений пункт, орган місцевого самоврядування; 3) матеріальні і фінансові засади функціонування місцевого самоврядування; 4) порядок формування та строк повноважень органів місцевого самоврядування; 5) особливості здійснення місцевої публічної влади на рівні району та області; 6) закріпити дієві гарантії місцевого самоврядування.

Використані джерела:

1. Про Національну конституційну раду. Указ Президента України від 27 грудня 2007 року № 1294/2007 / Урядовий кур'єр. 09.01.2008 р. - № 3. (Указ втратив чинність на підставі Указу Президента від 2 квітня 2010 року № 477/2010).
2. Про конституційну асамблею. Указ Президента України від 17 травня 2012 року № 328/2012 Конституційної Асамблеї / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14752.html>
3. Чернов С. Виступ під час семінару для представників органів місцевого самоврядування «Про Концепцію внесення змін до Конституції України у частині місцевого самоврядування» [Електронний ресурс] / С. Чернов. - Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/news/id/predstavniki-regioniv-ukrajini-obgovorili-majbutnju-konstitucijnju-model-miscevogo-samovrjaduvannja-789/>
4. Пухтинський М. Оновлення Конституції України та регулювання суспільних відносин у частині територіальної організації влади та місцевого самоврядування / Микола Пухтинський // Вісник ЦВК. – 2008. - № 2 (12). - С. 22-27

Кісілюк Е.М.

заступник начальника кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент,

Йовенко О.С.

студент КМ-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАННЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається гостро актуальною правовою і суспільною проблемою, оскільки, з одного боку, вона відбиває загальні тенденції сучасної злочинності і показує шляхи розвитку на майбутнє, а з другого – демонструє стан морального здоров'я суспільства. Кримінальна активність неповнолітніх набуває протиправного характеру лише у чітко регламентованих законом про кримінальну відповідальність вікових межах: від 14 до 18 років.

Загальні питання щодо особливостей відповідальності неповнолітніх завжди викликали підвищений інтерес дослідників. У той самий час проблема виключення застосування до неповнолітніх певних видів покарання фактично залишається поза увагою вітчизняних вчених і вчених країн СНД. Лише після 2004 р. з'явилися публікації, в яких більш детально розглянуті окремі питання зазначеної проблеми. Між тим, такий аналіз має важливе значення для практики застосування кримінального законодавства України, зокрема – щодо дотримання принципу справедливості у кримінальному праві, можливостей суду забезпечити індивідуалізацію відповідальності винних осіб, призначення справедливого покарання неповнолітнім, що адекватно відображає суспільну небезпеку вчиненого, досягнення мети покарання, тощо.

Чинний КК України передбачає вичерпний перелік видів покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього. Відповідно до ч. 1 ст. 98 КК України це такі основні види покарання: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк. На підставі ч. 2 ст. 98 КК України, до неповнолітнього можуть бути застосовані і додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. З усіх видів покарань, передбачених КК, до неповнолітніх можуть бути застосовані лише ті, які прямо вказані в ст. 98 КК України. Вони переважно не пов'язані з позбавленням волі. Виходячи з положень ст. 98 КК України, до неповнолітніх не можуть застосовуватися конфіскація майна, обмеження волі, довічне позбавлення волі.

Не можуть бути призначені неповнолітнім і такі специфічні покарання, як позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні. У тих випадках, коли вказані покарання передбачені санкцією статті Особливої частини КК, за якою

засуджується неповнолітній, вони не призначаються, а натомість суд обирає покарання з інших, які названі в ст. 98 КК України. Не можуть бути призначені ці покарання і в порядку переходу до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за вчинений злочин (відповідно до ч. 1 ст. 69 КК України).

Про незастосування до неповнолітніх такого виду покарання, як обмеження волі, прямо вказано у ч. 3 ст. 61 КК України. Також прямо заборонено застосування до неповнолітніх довічного позбавлення волі (ч. 2 ст. 64 КК України). Стосовно інших основних покарань (позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; службові обмеження для військовослужбовців; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців), то прямої заборони застосування їх до неповнолітніх КК не містить. Але, оскільки ці види покарань не зазначені у ст. 98 КК України, зрозуміло, що вони не можуть бути застосовані до неповнолітніх.

Певні види покарань не можуть бути застосовані до неповнолітніх осіб від 14 до 16 років: громадські роботи (ч. 2 ст. 100 КК України); виправні роботи (ч. 2 ст. 57 КК України, ч. 2 ст. 100 КК України); арешт (ч. 3 ст. 60 КК України, ст. 101 КК України).

Таким чином, до осіб, які не досягли 16 років можуть бути застосовані лише 2 основних покарання: штраф і позбавлення волі на певний строк. Це різко обмежує можливості індивідуалізації покарання стосовно неповнолітніх. Особам віком до 16 років може бути призначено або найбільш м'яке (штраф), або найбільш тяжке покарання – позбавлення волі на певний строк.

Корнієнко П.С.

кандидат юридичних наук,
заступник проректора по науково-педагогічній роботі з філіями
Національної академії статистики,
обліку та аудиту, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція України проголошує, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3). В даному контексті, в сучасних умовах розвитку вітчизняного державотворення, особливого значення набуває конституційне право людини і громадянина на захист власних прав і свобод та правову допомогу.

В Україні право на правову допомогу гарантовано ст. 59 Конституції України. Згідно з частиною першої якої, кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Відповідно до рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009, кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

Крім того, право на правовий захист закріплено положеннями Європейської конвенції, ратифікованою Україною, у якій зазначено: «кожен має право захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або – якщо він не має достатніх коштів для оплати правової допомоги захисника – одержувати таку допомогу безплатно, якщо цього вимагають інтереси правосуддя».

Нормативною базою правозахисної діяльності в Україні є міжнародно-правові акти (зокрема Конвенція із захисту прав людини і основоположних свобод та ін.), Конституція України, процесуальні кодекси (КАСУ, КПК, ЦПК, ГПК), закони України: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безплатну правову допомогу», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»; підзаконні нормативно-правові акти (Типове положення про устанovu з надання безплатної первинної правової допомоги затверджене Наказом Міністерства юстиції України від 28.03.2012 № 483/5 та ін.).

За змістом статті 64 Конституції України конституційне право кожного на правову допомогу у жодному випадку не може бути обмежено. Відповідно до Основного Закону України положення «кожен має право на правову допомогу» (частина 1 статті 59) є нормою прямої дії (частина 3 статті 8), і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації. Це стосується, зокрема, і права свідка на отримання правової допомоги під час допиту у кримінальному процесі та права особи у разі надання нею пояснень у державних органах.

Згідно з Конституцією України особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (частина 1 статті 63). Конституційний Суд України відзначає, що кожній особі, зокрема свідку під час допиту в органах дізнання чи досудового слідства та особам при наданні пояснень у державних органах, має бути забезпечена реальна можливість отримувати правову допомогу для захисту від можливого порушення права не давати показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, які можуть бути використані у кримінальному процесі для доведення обвинувачення зазначених осіб.

Загальні гарантії конституційних прав і свобод людини мають великий, а іноді й визначальний вплив на їх реалізацію, оскільки забезпечують готовність суспільства і держави реалізувати відповідні права і свободи. Адже будь-який, навіть найдосконаліший юридичний механізм реалізації прав і свобод є безсилим, за умови низького рівня соціально-економічного розвитку суспільства і держави, відсутності

традиції правової культури та гармонійно розвиненого громадянського суспільства.

В Україні ці гарантії представлені насамперед законодавчими і інституційними механізмами реалізації конституційних прав і свобод людини. Перші із них представлені системою чинного законодавства у правозахисній сфері – Конституцією та законами України, міжнародними договорами, щодо яких Україна взяла на себе зобов'язання в сфері захисту прав людини, указами Президента України, іншими добре відомими усім правникам нормативно-правовими актами у сфері захисту прав і свобод людини.

Згідно зі статтею 55 Конституції України судовий захист прав і свобод людини і громадянина здійснюється системою судів загальної юрисдикції України. Держава гарантує кожному право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, що порушують права і свободи людини і громадянина. У випадку використання всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод особа може звернутися до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. На жаль, нині Україна входить до п'ятірки країн за кількістю звернень громадян до цієї поважної міжнародної судової установи. На жаль, не завжди ефективною продовжує залишатися практика виконання судових рішень у правозахисній сфері, про що неодноразово наголошувалося в рішеннях Європейського Суду з прав людини.

Крім того, кожен має право звернутися по захист своїх прав і свобод не лише до судів, а й до позасудових суб'єктів, уповноважених захищати конституційні права і свободи людини і громадянина. В Україні з цією метою діє Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. У разі, коли національні позасудові засоби захисту прав людини вичерпано, особа має гарантоване Конституцією України право звернутися до міжнародних правозахисних організацій (стаття 55).

Котляренко О.П.

здобувач Національного
університету оборони України
імені Івана Черняховського,
підполковник юстиції

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Безумовно, незалежність держави, її політичну вагу у світі визначає насамперед здатність захистити себе. Тому питання захисту нашої країни є надзвичайно актуальним, особливо в умовах позаблоковості і «стратегічного партнерства». При цьому важливим аспектом становлення України як незалежної держави є наявність боєздатних її Збройних Сил,

спроможних гарантувати суверенітет, територіальну цілісність країни, забезпечувати надійний захист національних інтересів від воєнних загроз.

Водночас це питання істотно актуалізується зараз, коли нові реалії сьогодення є наявним підтвердженням того, що оборонний потенціал продовжує залишатися визначальним елементом спроможності будь-якої держави відстояти свої життєво важливі національні інтереси, а її воєнна безпека – інтегральним результатом діяльності вищого політичного керівництва щодо забезпечення збройного захисту вказаних інтересів.

Проводячи нещодавно аналіз загроз воєнній безпеці України І.В. Тенюх, очевидно й думки не допускав, що потенційні загрози так швидко стануть реальними. Зокрема він зазначив, що розв'язуючи завдання забезпечення національної безпеки, необхідно завжди мати на увазі, що загроза, ймовірність реалізації якої хоч і не значна сьогодні, але має місце, не може бути проігнорованою. Це злочин, оскільки наслідки можуть бути руйнівними, а ще гірше – катастрофічними для існування України як держави. Отже, принципово важливим є моніторинг динаміки, структури і спрямованості загроз воєнній безпеці, а головне – прогноз розвитку, визначення шляхів, сил, засобів для нейтралізації загроз та завчасну підготовку й оснащення адекватних сил і засобів протидії, нормативно-правове забезпечення їх діяльності [1].

В Україні правові засади діяльності Збройних Сил закріплені передусім у Конституції України, Законах України «Про Збройні Сили України», «Про оборону України» та інших нормативно-правових актах. Так, Конституція України визначає – «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України», тобто закріплює їх функціональне призначення. При цьому, стаття 17 Основного Закону України встановлює, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Від успішності реалізації цих функцій залежить сам факт існування або не існування держави, адже недостатнє забезпечення суверенітету та незалежності «фактично обертає державу на колонію чи то навіть на провінцію іншої держави».

Беззаперечним є те, що обов'язковою умовою ефективного та якісного виконання Збройними Силами України, покладених на них Конституцією України завдань і функцій, є чітка регламентація їх правового статусу та визначення компетенції. Зазначеному відповідає також позиція відомого науковця в галузі конституційного права О.Ф. Фрицького, відповідно до якої при з'ясуванні місця і ролі будь-якого органу держави, який визначається Конституцією, принциповим є визначення його функціонального призначення, а також місця, яке цей орган посідає у системі державних органів [2, с. 333].

Водночас В.М. Шаповал вважає, що головним є не відповідне місце, а зміст повноважень конкретних державних органів [3].

В статті 1 статусного Закону визначено, що Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної

цілісності і недоторканності. Закон України «Про оборону України» встановлює, що військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності...

Отже аналіз положень Конституції України стосовно Збройних Сил України, та згаданих законів України не дають чіткого розуміння порушеної проблематики, а подекуди й взагалі наводять на думку що Збройні Сили України існують в якомусь ніби прихованому стані. На підтвердження цьому С.Ю.Поляков зазначає, що правовий статус Збройних Сил України визначений поверхово, можна сказати ледь окреслений, оскільки їх компетенція залишилась не визначеною. Жоден правовий акт не вказує на конкретні повноваження, права та обов'язки, реалізація яких покладена на Збройні Сили як такі [4, с. 312].

Закон України «Про основи національної безпеки України» відносить Збройні Сили України до суб'єктів забезпечення національної безпеки. При цьому об'єкти (людина, суспільство, держава) чи їх інтереси (блага, цінності), захист яких Основний Закон України покладає безпосередньо на Збройні Сили України (суверенітет, територіальна цілісність, недоторканість), виступають одночасно об'єктами національної безпеки. Враховуючи їх значущість, загальнонародний та загальнодержавний характер, перелік згаданих об'єктів знайшов своє закріплення саме в Розділі I «Загальні засади» Конституції України, в якому по суті визначені загальні засади конституційного ладу, а також основні суб'єкти його захисту.

В контексті зазначеного слушними є пропозиції голови Комісії Конституційної Асамблеї України з питань конституційного ладу та порядку прийняття і внесення змін до Конституції України О.В.Скрипнюка, який вважає, що не підлягає сумніву положення проте, що конституційний лад і його засади потребують особливого правового захисту від багатьох негативних чинників. В чинній Конституції інститут захисту засад конституційного ладу практично не передбачений, оскільки норми статті 17 носять загальний і неконкретний характер. Все це разом не дає змоги стверджувати про наявність конституційних гарантій стабільності і захисту конституційного ладу, адже ці гарантії мали б бути зафіксовані у спеціальній статті (статтях). В оновленій Конституції належним чином мають бути передбачені охорона та захист Основного Закону [5].

М.В.Оніщук зазначає, що у разі оновлення Конституції України низка розділів потребуватиме внутрішньої структуризації. При цьому, науковець пропонує введення нового розділу «Конституційні гарантії», необхідність якого зумовлена перехідним характером вітчизняної конституційної системи, яка потребує більш детального регулювання інститутів захисту Конституції. В цьому розділі слід визначити статус Уповноваженого з прав людини, Рахункової палати (Аудиторського суду), поліції, спецслужб, Військових сил, а також більш детально прописати

підстави та порядок оголошення воєнного і надзвичайного стану. Також М.В. Оніщук наголошує, що Конституція має бути більш деталізована щодо статусу Збройних Сил, спецслужб [6].

А.М. Колодій також обґрунтовує необхідність регламентувати існування і функціонування системи правоохоронних органів, про які лише згадується в частині 3 статті 17 Конституції України. При цьому, до вказаної системи він пропонує включити і Збройні Сили України, а статус останніх винести на конституційний рівень регулювання [7, с. 138].

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань, так само як і діяльність правоохоронних органів, спрямована в цілому на забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки України, захист об'єктів національної безпеки. Враховуючи загальну мету функціонування зазначених органів в державі, а також спорідненість їх завдань стосовно захисту (охорони) конституційного ладу, вважаємо за доцільне під час модернізації Основного Закону України ввести до нього новий розділ (підрозділ), в якому визначити статус і місце цих органів у системі державних органів. Конституційне закріплення вказаних питань має пріоритетне значення для подальшого реформування і розвитку згаданих органів, а також сприятиме удосконалення правових засад їх діяльності.

Використані джерела:

1. Доповідь Тенноха І.В. в Комітеті Верховної Ради з питань національної безпеки і оборони під час круглого столу «Загрози воєнній безпеці та проблеми реформування Збройних Сил України», 7 жовтня 2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/dopusy/analitika/043044>.
2. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник / О.Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
3. Шаповал В.М. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти. – Інтернет-видання «Юриспруденція on-line», 7 лютого 2004 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=12&d=398>.
4. Поляков С.Ю. Місце Збройних Сил України в системі органів державної влади / С.Ю. Поляков // Право України. – 2013. – № 1-2. – С. 310-316.
5. Скрипнюк О.В. «Проблеми вдосконалення основ конституційного ладу в Україні: досвід і перспективи». – Дискусійний Форум Конституційної Асамблеї, 21 вересня 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/ca.html>.
6. Оніщук М.В. «Основні положення конституційного оновлення на інноваційно-прогностичних засадах». – Дискусійний Форум Конституційної Асамблеї, 27 серпня 2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/content/ca_publications.html.
7. Колодій А.М., Пелих Н.А. Конституційно-правове регулювання в Україні: перспективи розвитку / А.М. Колодій, Н.А. Пелих // Стратегічні пріоритети, 2008. – № 2(7). – С. 135-140.

Кравчук В.М.

доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ГАРАНТІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Конституційно-правові гарантії діяльності суддів є одним з основних елементів їх конституційно-правового статусу в Україні. Поряд з конституційною правосуб'єктністю та конституційними принципами вони є пріоритетним інститутом у системі конституційного права України. Без існування гарантій проголошені права і свободи суддів втрачають сенс.

Конституцією та законодавством України достатньо повно визначені права і свободи суддів, правова природа яких в цілому досліджена вітчизняними та зарубіжними вченими. Проте, до останнього часу в науці конституційного права не створено теоретичних засад гарантій прав і свобод суддів в Україні, немає фундаментальних наукових досліджень цієї проблеми, а нечисленні праці з окремих аспектів характеризуються наявністю великого розмаїття думок, часто суперечливих.

У зв'язку з новизною інституту конституційно-правових гарантій для конституційно-правового механізму діяльності суддів в Україні, виникає потреба у науковому дослідженні питань природи, поняття, місця і системи гарантій. Необхідна науково обґрунтована та виражена класифікація гарантій діяльності суддів в Україні.

У сучасних умовах суспільно-політичного розвитку України гарантії відіграють чи не вирішальну роль у механізмі реалізації суддями визначених Конституцією та законами України повноважень. Досить точно місце гарантій у структурі статусу особи визначив Л.Д. Воєvodін: «Права, свободи і обов'язки людини та громадянина – ніщо без гарантій, здатних їх реалізувати [1, с. 36]». Висловлене твердження є цілком слушним і для характеристики конституційно-правового статусу суддів.

В будь-якій системі, в конституційно-правовому статусі суддів всі складові елементи не лише тісно пов'язані між собою, взаємодоповнюють один одного, але разом з тим, кожен з них має своє призначення, виконує певну функцію. Це в повній мірі відноситься і до гарантій діяльності суддів як одного з елементів конституційно-правового статусу суддів.

Найточніше, на нашу думку, роль гарантій визначив Ю. Тодика: «Гарантія являє собою ідеальну модель, відповідно до якої повинен формуватися юридичний і фактичний статус конкретної особи. Гарантії необхідні для правового статусу в цілому і для кожного його елемента» [2, с. 179].

Завдяки гарантіям держава намагається забезпечити суддю від негативного впливу з боку законодавчої та виконавчої гілок влади, інших

органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних і громадських установ і організацій, усунути перепони на шляху здійснення суддями своїх прав і обов'язків. Гарантіям діяльності суддів безпосередньо кореспондує обов'язок державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ і організацій, незалежно форми власності і підпорядкування, та громадян не перешкоджати реалізації суддями своїх повноважень у повному обсязі.

За будь-якого політичного режиму гарантії діяльності суддів, поряд із самими повноваженнями, відігравали провідну роль у конституційно-правовому статусі судді. Це обумовлено, по-перше, місцем судової влади в системі вищих органів державної влади країни, а по-друге, – неможливістю забезпечення реалізації прав та обов'язків суддів без застосування інституту гарантії.

Обсяг гарантії, очевидно, не може перевищувати обсягів повноважень суддів, реалізацію яких, вони, власне кажучи, забезпечують. Їхній зміст визначається саме змістом прав та обов'язків суддів.

За своєю політико-правовою природою гарантії, по-перше, є державними, оскільки встановлюються з боку останньої, а по-друге, – конституційно-правовими, через те що у формалізованому вигляді містяться в Конституції та конституційних законах України.

Визначенню гарантії діяльності суддів, на нашу думку, об'єктивно має передувати загальне визначення поняття гарантії. В юридичній літературі зустрічаються неоднозначні тлумачення цього терміна. Використовується й поняття «забезпечення», що не є помилкою, оскільки слова «гарантія» і «забезпечення» – синоніми.

Термін «гарантія» запозичене з французької мови «garantie», перекладається на українську як «порука, забезпечення, запевнення, запорука» [3, с. 98]. Проблема визначення поняття «гарантія» на сьогодні не має однозначного вирішення, оскільки у спеціальній юридичній літературі не існує єдиного поняття гарантії. Як зазначалося вище, найбільше уваги науковців приділяється гарантіям прав і свобод людини та громадянина.

Так, О.Ф. Скакун під гарантіями прав і свобод розуміє найважливіший чинник реального забезпечення прав і свобод людини і громадянина [4, с. 73]. Більш конкретне визначення дає О.В. Петришин. «Гарантіями прав і свобод людини і громадянина – пише він, – розуміється система загальних і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень» [5, с. 456]. Дещо в іншому ракурсі визначає гарантії Л.Д. Воеводін. На його думку, «в цих випадках мова може йти про певні умови і засоби, що покликані забезпечувати, гарантувати нормальне, тобто встановлене законом, функціонування того або іншого суспільного і правового інституту» [1, с. 306]. Але найбільш повно, на нашу думку, це поняття охарактеризував В. М. Корнуков. Так, він вказує: «все те, що в тій чи іншій мірі сприяє досягненню певних результатів або забезпечує певний стан, може бути розцінене як гарантія відповідної діяльності або стану, тому що сприяє

діяльності, захищає стан, тобто гарантує їх. Це по-перше. По-друге, загальне поняття гарантії часто досить умовне і, якщо так можна висловитися, рухливе, оскільки те, що в одному випадку виступає гарантією, в іншому випадку не є такою» [6, с. 148].

Справді, незважаючи на різні підходи до розуміння терміна «гарантія» потрібно зазначити, що всім їм притаманні певні одноманітні риси, серед яких: 1) способи та засоби, які розглядаються в сукупності; 2) їх законодавче закріплення; 3) вони направлені на досягнення тієї або іншої мети.

Що стосується гарантій діяльності суддів, то без перебільшення варто зазначити, що вони є не лише важливим елементом конституційно-правового статусу суддів, а й визначають такий статус.

У працях українських вчених містяться окремі міркування щодо гарантій діяльності суддів, зроблені певні спроби систематизувати їх. Зокрема, В. Л. Федоренко під гарантіями діяльності суддів розуміє систему загальних і спеціально-правових способів та засобів забезпечення здійснення суддею встановлених Конституцією й законами України завдань, функцій і повноважень [7, с. 501]. В.С. Єгорова під гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції розглядає сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їх прав та обов'язків, на усунення можливих перешкод їх неналежного здійснення [8, с. 12]. Однак проблема гарантій діяльності суддів потребує ґрунтовного системного вивчення, оскільки від них залежить ефективність здійснення суддями свої функцій та повноважень та функціонування судової влади в цілому.

Поняття гарантій діяльності суддів відрізняється від поняття конституційно-правових гарантій тим, що останні встановлюються Основним законом держави та конституційними законами. Ефективність конституційно-правових гарантій залежить від якості Конституції та інших правових норм, розвитку правових принципів, а також від того, як виконують ці закони державні органи, що призначені створювати умови для виконання суддями своїх прав і обов'язків.

Таким чином, конституційно-правові гарантії за своїм характером є юридичні норми, які дають можливість реалізувати суддями визначені Конституцією і законами України повноваження. За своєю суттю конституційно-правові гарантії діяльності суддів являють собою умови, що зобов'язана створити держава для реалізації ними свої повноважень. За змістом конституційно-правові гарантії діяльності суддів являють собою систему заходів, яка спрямована на реалізацію суддями передбачених законодавством повноважень. За формою конституційно-правові гарантії діяльності суддів – це передбачені Конституцією і законами України організаційно-правові і нормативно-правові способи реалізації суддями передбачених законодавством повноважень.

На підставі аналізу літературних джерел можна запропонувати наступне визначення: конституційно-правові гарантії діяльності суддів – це передбачена Конституцією і конституційними законами України система організаційних засобів і способів, умов і вимог, що забезпечують

реальність та можливість фактичної реалізації прав та обов'язків суддів з метою здійснення правосуддя.

Використані джерела:

1. Воеводин Л. Д. Юридический статус личности в России: Учеб. пособие / Л. Д. Воеводин. – М.: Изд-во Моск. ун-та; Изд. группа ИНФРА-М – НОРМА, 1997. – 412 с.
2. Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 368 с.
3. Данилюк І. Г. Сучасний словник іншомовних слів для середньої і вищої школи. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 576 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 520 с.
5. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів вищих юридичних навчальних закладів / За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2010. – 584 с.
6. Корнуков В. М. Теоретические и правовые основы положения личности в уголовном судопроизводстве: дис... докт. юрид. наук: 12.00.09 / Корнуков В. М. – Харків, 1998. – 198 с.
7. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., перероб. і доопр. – К.: Видавництво Ліра-К, 2012. – 576 с.
8. Єгорова В. С. Конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Єгорова Валентина Сергіївна; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – 17 с.

Кравчук М.А.

доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки МОН України, кандидат політичних наук

ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. Для правильного розуміння сучасного становища права, важливим є вивчення історії становлення правової культури країн континентальної Європи, в яких панує романо-германська правова система.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування правових систем сучасності розглядалися у роботах таких науковців, як Рабінович П., Алексєєв А., Бек В., Луць Л. та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Романо-германський тип правової системи сформувався в XII – на початку XIII ст. «Її основою стало римське право, під рецепцією якого слід розуміти застосування норм

римського права, що почалося в ряді країн в умовах середньовіччя. Підставами рецепції стали умови економічного та заснованого на ньому соціального життя Західної Європи (розвиток торгівлі, ремесел, зростання міст), а, також, властивості самого римського приватного права, що виникли в результаті певних економічних умов”.[1, с. 6]

Крім економічних причин, існували і соціально-культурні передумови запозичення Європою римського права. Розвиток освіти, мистецтва, культури сприяв сприйняттю римських юридичних концепцій, поглядів, понять, конструкцій.

Формування спочатку ідеї, а згодом і самої романо-германської системи права (вже на законодавчому рівні) можна поділити на певні історичні етапи: 1) період простого права; 2) період формування загального права університетів; 3) період законодавчого права.

На першому етапі елементи, що започаткували створення романо-германської системи права, мали характер звичаєвого права. Спочатку варвари і римляни жили кожен за своїми законами. Але з прийняттям варварами християнства спосіб життя населення почав поступово змінюватись. На зміну примітивному приватному праву прийшли звичаї, притаманні певним територіям. Разом з тим, більшість германських племен починаючи з VI ст. також вже мали свої закони („закони варварів”), процес створення яких продовжувався до XII ст. Але ці „закони” регулювали дуже незначну частину суспільних відносин, що перешкоджає нам повно дослідити за ними стан права цього періоду.

В період раннього середньовіччя суспільство повернулось до примітивного стану правової культури. Право ще існувало, про що свідчить наявність інститутів, що були покликані його створювати, та панування права вже не було. Сам ідеал суспільства, заснованого на праві було відкинуто, натомість основою християнського суспільства стало братерство і милосердя. Святий Павло в своєму першому „Посланні до коринфян” радив віруючим підкоритися посередництву пасторів чи своїх святих братів, а не звертатися в суди. Святий Августин захищав той же тезис. За німецькою приказкою XVI ст.: „Юристи – погані християни”. Хоча її застосовували переважно до романістів, приказка все одно відноситься до всіх юристів: саме право вважалось поганою річчю”.[2, с. 32]

Створення романо-германської системи права пов’язано з відродженням, що почалося в XII – XIII ст. на Заході Європи, переважно в юридичній сфері. Нове суспільство зрозуміло необхідність права для порядку та безпеки, яких потребує Божественний замисел. Ідеал суспільства, заснованого на братерстві та милосерді було відкинуто. Церква стала більш чітко розмежовувати світське суспільство і суспільство віруючих; суд сумління і правосуддя, створила в цей період приватне канонічне право. В XIII ст. релігію і мораль вже перестали змішувати з громадянським порядком і правом. За правом знову було визнано його важливу роль і автономію, які віднині стали характерними рисами західної думки і цивілізації.

Зародження романо-германської системи права не є результатом утвердження королівської влади чи централізації. В цьому полягає її відмінність від англійського права, де розвиток загального права був пов'язаний з посиленням королівської влади та з існуванням сильно централізованих королівських судів.

Наступним етапом розвитку романо-германської системи права став період формування загального права університетів, що були головним джерелом розповсюдження нових ідей. Першим і найбільш відомим був Болонський університет в Італії.

В університетах право розглядали як модель соціальної організації. Його вивчення залишало поза увагою процесуальні процедури, докази, способи виконання (ці питання залишались для адміністративної регламентації), концентруючи увагу на судовому розгляді чи виконанні прийнятих рішень. Університетська наука розглядала право в зв'язку з філософією, теологією, релігією.

В більшості країн континентальної Європи право в цей час було в хаотичному, невизначеному стані, було роздробленим, іноді варварським. Під загрозою залишитись місцевими школами процесуального права, що не мали авторитету, престижу, університети повинні були викладати дещо нове, відмінне від місцевого права. Більш того, щоб вийти за рамки відсталого позитивного права було відновлено дослідження римського права, з яким було легко ознайомитися: норми кодифікацій Юстиніана були викладені мовою, яку церква зберегла і спростила; мовою, якою користувались всі канцелярії і всі вчені - тобто на латині.

До XIX ст. римське право викладалося у всіх університетах континентальної Європи. Воно складало основу освіти, в той час як національне право стало другорядним. Феномен відродження викладання римського права вийшов за рамки Болонського університету з одного боку, та за межі XII – XIII ст. – з іншого.

Поглиблене вивчення римського права обумовило те, що виникли різні правові школи, які мали відмінні погляди на значення рецепції римського права для практичного застосування. Велику роль в „очищенні”, переробці і пристосуванні римського права до умов життя в XIV ст. відіграла школа глосаторів, що поставили за мету встановити початковий зміст римських законів. Її діяльність продовжила школа постглосаторів. Таким чином, право було підготовлене до нового розвитку, зокрема – появи нових галузей права (торгове право, міжнародне приватне право), і, в той же час систематизоване і приведене в стан, що контрастує з казуїстичним і емпіричним духом юристконсулів Риму. Віднині під назвою „*usus modernus Pandectarum*” в університетах викладалося римське право, сильно змінене під дією канонічного права.

Розглянута еволюція дає нам змогу зрозуміти, що ж насправді представляє з себе романо-германська система права. Ця система – величне творіння європейської науки, що намагається вказати юристам мету їхньої діяльності, словник і методи, орієнтувати їх у пошуках справедливих рішень. Університети не мали своєю метою створення позитивного права, вони не створювали обов'язкові норми для суддів і

юристів-практиків у всіх країнах. Вони намагалися, спираючись на римські тексти, знайти найсправедливіші норми, що б відповідали новому суспільному порядку. Ці характерні риси романо-германської правової системи важливо відмітити в наш час, коли знову почали говорити про Європу та європейське право. Романо-германська система права об'єднала народи Європи, зважаючи на існуючі між ними відмінності, без яких Європа не була б тим, чим вона є, і такою, якою ми хочемо її бачити.

Отже, становлення романо-германської правової системи пройшло складний шлях розвитку. Починаючи з епохи раннього середньовіччя в континентальній Європі відбувалось поступове злиття норм римського права і варварських правових звичаїв. Цей процес мав тривалий характер, розтягся на все середньовіччя, захопив Новий час і завершився лише на початку XIX ст. після прийняття наполеонівських кодексів, які стали першоосновою сучасної романо-германської правової системи.

Використані джерела:

1. Бек В.А. Рецепция римского права в западной Европе: Автореферат дис... к. юр. н. – Л., 1950 – 12 с.
2. Давид Р. Основные правовые системы современности. – М., 1988–316 с

Кузьменко О.В.

начальник кафедри
адміністративного права і процесу
НАВС, доктор юридичних наук,
професор,

Островський С. О.

слухач 2-В курсу НАВСУ, старший
офіцер зв'язку та технічних засобів
охорони групи зв'язку УПТРК ВВ
України

ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

13 березня 2014 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про Національну гвардію України». Цим законом внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ перетворено на Національну гвардію України - військово-формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України.

Обґрунтовуючи необхідність створення даного органу, в пояснювальній записці, щодо згаданого закону України, яким встановлюється її правовий статус, зазначено, що стара система влади і, насамперед, її правоохоронна складова, не лише виявилась неспроможною забезпечити дотримання та захист фундаментальних прав та свобод людини, але й була ініціатором їх порушення та активним виконавцем злочинних дій проти власного народу. Внаслідок цього правоохоронна

система повністю дискредитувала себе і потребує кардинальної реорганізації.

Одним зі шляхів такої реорганізації стало відновлення Національної гвардії України, яка впродовж усього періоду свого існування демонструвала гідне ставлення до прав і свобод українських громадян. Проте в 2000 році вона була розформована згідно з указом президента від 17 грудня 1999 року «Про передачу підрозділів Національної гвардії України до складу інших військових формувань. Більшість з'єднань, частин та установ Нацгвардії було передано внутрішнім військам МВС, решту – Міністерству оборони України.

Сучасне відновлення Національної гвардії України державою заплановано проводити на базі з'єднань і частин внутрішніх військ МВС із залученням найкращих, не скомпрометованих, чесних і порядних офіцерів, прапорщиків, сержантів і рядових, військовослужбовців запасу Збройних Сил України.

Як зазначалося вище Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України.

В Законі України «Про оборону України» встановлено, що військове формування – це сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.

Особливість правового статусу військовослужбовців полягає в законодавчо встановленому обмеженні їх прав і свобод як громадян держави. Законом України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу визначається, що «військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності..., пов'язаній із захистом Вітчизни». Її особливий характер відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України» передбачає обмеження у свободі пересування, вільному виборі місця проживання та праві вільно залишати територію України, праві на збирання, використання і поширення інформації. На період військової служби «військовослужбовці зупиняють членство у політичних партіях та професійних спілках». Держава зі свого боку надає певні гарантії їх соціального захисту, закріплені статтею 17 Конституції України.

Згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України» військові формування становлять основу воєнної організації держави, яка є сукупністю органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз. Даний термін також наведено у Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави».

Треба підкреслити, що за законодавством України «військові формування становлять основу воєнної організації держави».

В той же час наведене вище визначення військового формування як видовий термін протирічить родовій детермінанті військова організація у частині призначення військового формування. В першому варіанті вони призначені для оборони України у випадку збройної агресії шляхом ведення воєнних (бойових) дій. У другому – захисту національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Останнє не сумісне з бойовими діями... Якщо прийняти військову організацію як ціле, по відношенню до частини – військове формування, то дана неузгодженість суперечить базовому принципу системності – принципу єдиної (глобальної) мети.

Недосконалість формулювання аналізованого поняття військового формування також пов'язана з розмитістю змісту поняття «національні інтереси», для захисту яких вони призначені. Це призводить до відсутності чітко визначеної сфери їх відповідальності та неоднозначності надання такого статусу структурам воєнної сфери.

Окрім зазначеного в наведеному понятті встановлено, що військові формування наділені ознаками:

комплектуються військовослужбовцями;
призначення для оборони і у разі збройної агресії, збройного конфлікту;

ведуть воєнні (бойові) дії.

З наведених ознак не зрозуміло, як військові формування можуть бути утворенні в системі МВС України?

Так як за ознакою «комплектування військовослужбовцями» згідно з профільними законами до військових формувань належать: Збройні Сили України, Служба зовнішньої розвідки, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба, Державна спеціальна служба транспорту, Управління державної охорони.

Разом з тим, законодавчо встановлений статус військових формувань мають тільки збройні сили та Служба зовнішньої розвідки, решта структур мають статус правоохоронних органів спеціального призначення, в тому рахунку і створена Національна гвардія України, яка призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

Одночасно необхідно наголосити, що унормування поняття правоохоронні органи спеціального призначення в українській законодавчій базі нема. Закон України «Про основи національної безпеки України» розрізняє функції і повноваження військового формування та

правоохоронних органів. Де, «воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру. Правоохоронні органи ведуть боротьбу із злочинністю і протидіють тероризму, забезпечують захист і врятування населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характерів».

Подвійність у приналежності правоохоронних органів спеціального призначення до військових формувань і правоохоронних органів з одного боку ускладнює взаємодію складових військової організації і управління нею, з іншого – спричиняє встановлення різних соціальних стандартів для військовослужбовців цих структур, причому з дисбалансом у бік правоохоронних органів, оскільки конституційна норма ст. 17 стосовно соціального захисту громадян, які перебувають на службі, розповсюджуються тільки на збройні сили та інші військові формування.

У форматі ознаки «комплектування військовослужбовцями» особливе місце займає питання демілітаризації правоохоронних та розвідувальних органів, як одне із завдань Стратегії національної безпеки України (п. 3.9).

Свого часу Указом Президента «Про питання щодо перетворення внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України у невійськове формування» № 863/2003 від 18.08.2003 р. було створено відповідну комісію. Пізніше Указом Президента № 1529/2005 від 03.11.2005 р. цей процес було зупинено (до прийняття Верховною Радою України відповідного законодавчого акту). А Розпорядженням Президента «Про цільовий план Україна – НАТО на 2005 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО» (№ 990/2005-рп від 21.04.2005 р.) заплановано перетворення внутрішніх військ у Національну гвардію (законопроекти № 7716 від 28.11.2005 та № 7716-2 від 16.03.2006). Для реалізації даного плану на розгляд парламенту було подано новий президентський законопроект «Про Національну гвардію України» № 1317 від 10.01.2008, яким передбачалось створення на базі внутрішніх військ окремого військового формування з чітко регламентованим статусом і безпосереднім підпорядкуванням Главі держави, що відповідає досвіду побудови подібних структур в деяких європейських країнах. (Такі воєнізовані структури, як Французька жандармерія, італійські карабінери тощо, виконують до 70 % функцій, властивих правоохоронним органам). Зазначені пропозиції були відхилені Верховною Радою України на підставі запровадження європейського стандарту щодо демілітаризації правоохоронних органів.

Продовжуючи розгляд змісту поняття військового формування необхідно зазначити, що як видно з дефініції військового формування призначене для «оборони і у разі збройної агресії, збройного конфлікту» в той же час ст. 17 Конституції України встановлено, що «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості покладаються на Збройні Сили України».

В той же час Закон України «Про оборону України» встановлює, що «участь в обороні держави разом із Збройними Силами України беруть у межах своїх повноважень інші військові формування, утворені відповідно до законів України, Державна спеціальна служба транспорту, а також відповідні правоохоронні органи» тобто функція залишається, але не відповідає визначенню поняття «військове формування».

В той же час оборона пов'язана із зовнішньою загрозою... Досягнення й збереження внутрішньої безпеки пов'язані із запобіганням загрозам стабільності в межах країни, громадським порядком, безпекою індивідуумів і суспільства, постійним методичним функціонуванням держави з її інститутами... При цьому війська повинні забезпечувати оборону, а цивільні сили мати справу з безпекою. Таким чином, «армія орієнтована на зовнішні загрози, поліція – на внутрішні», і за призначенням їх не можна змішувати.

Треба нагадати, що Європейський Союз і Європейська Парламентська Асамблея розподіляють сектор безпеки на чотири основних сегменти: оборони, поліції, розвідслужб і управління кордонами.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що Національна гвардія України за правовим статусом як структурна частина МВС України не може бути військовим формуванням. Як спеціалізований орган з оборонними функціями, що підпорядкований Президенту України є військовим формуванням.

Європейська практика демонструє однозначність належності оборонних функцій збройних сил держави, керівництво якими здійснює міністерство оборони. Вони підпорядковуються верховному головнокомандувачу – главі держави (президенту). Між збройними силами і поліцією (військовою та цивільною структурами) встановлені «чіткі оперативні відносини таким чином, щоб гарантувати збереження «примата поліції» у всіх сценаріях, які виключають збройний конфлікт або війну».

Наступною ознакою Національної гвардії України покладення на неї правоохоронних функцій. В науці та законодавстві відсутній єдиний підхід до розуміння правоохоронної функції.

Так, І.О. Горшеньова виділяє у її структурі наступні підфункції: охорону конституційного (державного) ладу; охорону прав і свобод людини; охорону власності; охорону громадського порядку; охорону природних ресурсів і навколишнього природного середовища; боротьбу зі злочинністю.

На думку І.В. Кріцака, правоохоронна функція - це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), оснований на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності і правопорядку.

І.О. Лавринчук вважає, що правоохоронна функція передбачає охорону кожного члена суспільства від несправедливого поведіння з боку інших осіб.

В.І. Осадчий під правоохоронною функцією розуміє гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом.

П.В. Онопенко класифікує правоохоронні функції на внутрішні та зовнішні. До перших він відносить функцію охорони прав та свобод особи та функцію забезпечення правопорядку (яка, у свою чергу, диференціюється на функцію боротьби з корупцією, функцію боротьби з організованою злочинністю, функцію боротьби з тероризмом); до других - участь України в охороні прав і свобод особи на міжнародній арені; участь України у підтримці міжнародного правопорядку.

М.І. Мельник, М. Хавронюк вважають, що функціональний критерій треба визнати основним при визначенні діяльності того чи іншого державного органу як правоохоронної діяльності. Але при цьому важливо провести класифікацію правоохоронних функцій. Так, за їх значенням усі правоохоронні функції слід поділити на:

1) головні - профілактична (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права); захисна (захисту життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб); охоронна (охорони громадського порядку, громадської безпеки і власності); ресоціалізаційна (ця функція є найбільш характерною для органів і служб у справах неповнолітніх, служб, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі); оперативно-розшукова; розслідування злочинів; судовий розгляд справ; розгляд справ про адміністративні, фінансові та господарські правопорушення; виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і досудового слідства та прокурорів;

2) другорядні та допоміжні - контрольна (наглядова); дозвільна (надання дозволів на здійснення певної діяльності, у тому числі підприємницької, або вчинення певних дій); право роз'яснювальна (у тому числі функція подання правової допомоги); аналітична та/або методична; інформаційна (інформування інших державних органів, у т. ч. правоохоронних); нормотворча (з правом видання актів міжвідомчого характеру); координаційна.

Взявши за основу останнє визначення правоохоронної функції необхідно зазначити, що Національна гвардія України:

по-перше, як структурна частина системи МВС України не може мати статус військового формування, яке призначене для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій;

по-друге, накладення подвійних функцій на відповідний державний орган спеціального призначення у приналежності правоохоронних органів спеціального призначення до військових формувань і правоохоронних органів з одного боку ускладнює взаємодію складових військової організації і управління нею, з іншого – спричиняє встановлення різних соціальних стандартів для військовослужбовців цих структур;

по-третє, статус «національний» надається органу публічного управління який має спеціалізований статус і не входить як структурна складова до будь-якого центрального органу виконавчої влади.

Лукашенко А.А.

доцент кафедри управління та роботи з персоналом кафедри, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Конституція декларує, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Цей документ є визначальним у тому, щоб правила поведінки громадян у всіх сферах діяльності були демократичними за своєю сутністю.

Як складова державної виконавчої влади України, органи внутрішніх справ (далі – ОВС) реалізують основні завдання розвитку громадянського суспільства, що є пріоритетним у забезпеченні взаємодії з його інститутами, поширенні серед населення ідеї нетерпимості до проявів корупції, пропагуванні правомірної поведінки у всіх сферах суспільного життя. Виконання зазначених завдань потребує нових підходів у роботі працівників ОВС. Тобто формування системи основних цілей, принципів, форм, методів, завдань та способів роботи по забезпеченню органів та підрозділів внутрішніх справ кадрами, які володіють необхідними діловими, моральними та професійними якостями.

Необхідність реформування системи МВС України, узгодження її із суспільними потребами й можливостями держави визначалася й досить широко декларувалася ще з перших років незалежності України. Було розроблено декілька концепцій реформування, які не були реалізовані, тому що ці керівні документи не містили чітких положень щодо реалізації згаданих пріоритетних засад у правоохоронній сфері, недостатньо відповідали концептуальним завданням, визначеним у програмних документах проведення адміністративної реформи, корекції правоохоронної політики країни, а також не враховували особливостей поточного стану економіки, державного управління, розвитку громадянського суспільства.

З метою виконання вимог Указу Президента України про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки від 1 лютого 2012 року № 45/2012, Рішення колегії МВС України від 5 липня 2012 № 18/км/3, Програми зміцнення кадрового потенціалу МВС на 2012-2016 роки ГУМВС України в областях України розгорнуті та проводяться цільові заходи під умовною назвою «Кадри». Однак, попри певні здобутки, реформування системи правоохоронних органів потребує подальшого вдосконалення системи підготовки та виховання особового складу. На сучасному етапі здійснюються заходи щодо вдосконалення організаційної структури системи МВС України, приведення її до міжнародних

стандартів правоохоронної діяльності та перехід до її нової моделі. Це потребує абсолютно нового рівня її працівників.

Особлива увага сьогодення звертається на духовну (моральну) сферу діяльності, правове виховання працівників ОВС. Вченими вивчались різні підходи до вивчення сутності морального та правового виховання та відповідні проблеми реформування ОВС – В.Г. Андросюк, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, О.М. Джужа, І. Г. Кириченко, О.О. Орлова, Ю. В. Котляр, В.І. Кривуша, А.О. Лігоцький, І. П. Марчук, О.Ф. Скаун, О.Н. Ярмиш; А.Г. Бойкова, М.О. Свірін; О.В. Шаповалов та інші. Однак проблемні питання виховної роботи з особовим складом в органах та підрозділах ОВС та напрями їх оптимізації вивчаються фрагментарно і не мають окремого комплексного розгляду зазначеної проблематики.

Слід зазначити, що виховна робота в органах внутрішніх справ передбачає формування у працівників міліції світоглядної, політико-правової, морально-етичної культури, патріотизму, гуманізму, дисциплінованості, ініціативи, фізичного вдосконалення, що демонструє важливу її роль у роботі кожного працівника та всього особового складу ОВС у цілому. Виховна робота в органах внутрішніх справ України здійснюється згідно з Конституцією України, Законом України «Про міліцію», іншими законодавчими актами України, постановами Верховної Ради України, нормативно-правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України та МВС України.

Основним нормативно-правовим актом, відповідно до якого функціонують органи та підрозділи внутрішніх справ України, є Закон України «Про міліцію». Зокрема, положення ст.3, 5, п.6 ст.10 Закону України «Про міліцію» вказують на необхідність та важливість морально-правового виховання працівників ОВС [1]. У ст. 1 Дисциплінарного Статуту органів внутрішніх справ України зазначено, що службова дисципліна в ОВС України досягається шляхом «виховання в особи високих моральних і ділових якостей». У ст. 7 цього законодавчого акта визначено обов'язки рядового і начальницького складу ОВС, частина з яких безпосередньо пов'язана з метою та завданнями морально-правового виховання [2].

До суб'єктів здійснення виховної роботи в ОВС відносять керівників органів і підрозділів; працівників апаратів по роботі з персоналом; помічників заступників начальників органів і підрозділів по роботі з персоналом з організації виховної роботи та старшими інспекторами з виховної роботи; громадські організації; наставників. А також можуть залучатись органи місцевого самоврядування, релігійні, громадські та інші організації, які створені і діють згідно з законодавством. Організація виховної роботи в органі, підрозділі покладається на заступників керівників по роботі з персоналом.

Таким чином, проаналізувавши нормативно-правові акти щодо виховної роботи в МВС України у цілому, констатуємо, що: по-перше, основою виховної роботи є система загальнодержавних та відомчих нормативно-правових актів; по-друге, виховна робота у МВС України здійснюється відповідно до чинного законодавства України і не заперечує

його вимог; по-третє, виховна робота з особовим складом у МВС України у цілому, має такі структурні компоненти, як цілі, принципи, завдання, форми та методи, правовий статус суб'єктів у цій сфері, порядок взаємодії між ними, контроль за якістю виховного процесу та організаційно-правові основи його забезпечення; по-четверте, залишається гострою проблема організації професійно-орієнтованого виховання в ОВС.

Використані джерела:

1. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. : за станом на 27 березня 2014 року N 1166-VII (1166-18) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
2. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 лютого 2006 р. : за станом на 16 травня 2014 року N 245-VII (245-18) // Офіційний вісник України. – 2006. – №12. – Ст.791.

Мотиль І.І.

заступник начальника ННІЗН
НАВС, кандидат юридичних наук

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

У юридичній літературі серед вчених немає єдності у поглядах на вчення про «функції держави». Розглянемо основні погляди вчених на поняття «функція держави».

Найбільш поширеним серед вчених є погляд на функції держави як на такі напрями її діяльності, у яких виражається сутність і соціальне призначення, цілі і завдання держави з управління суспільством у властивих їй формах і методах. У праці «Теорія функцій соціалістичної держави» Н.В.Черноголовкін вказує на таке: «Відомо, що окремі визначення функцій держави мають свої особливості та відмінності у окремих деталях. Але вони співпадають в головному – у розумінні функцій держави як основних напрямів у змісті її діяльності, що визначаються завданнями, які виражають класову сутність, основні напрямки (і сторони) діяльності держави щодо вирішення історичних завдань, поставлених перед нею на головних етапах її розвитку» [1, с. 7-8].

Протягом тривалого часу вчені-юристи інколи ототожнювали поняття «функція держави», «діяльність держави», «соціальне призначення держави» тощо. Але поняття «функція держави», вважає Л.І.Загайнов, – «має право на існування тільки у тому випадку, якщо буде мати тільки їй властивий сенс»... функції держави як сторони і напрями її діяльності, є у той же час і сукупністю засобів вирішення завдань і досягнення цілей держави, практичного втілення в життя» [1, с. 34].

З огляду наукового світогляду та комплексного підходу, можна дати таке визначення функції демократичної, соціальної, правової держави: це – цілеспрямовані основні напрями внутрішньої і зовнішньої діяльності держави, що виражають її сутність і соціальне призначення в суспільстві,

зумовлені розв'язанням конкретних завдань щодо демократизації суспільного життя, верховенства права, захисту прав і свобод людини і громадянина і мають законодавчу регламентацію.

У цьому визначенні функції соціальної, правової держави висвітлено демократичний зміст, гуманістичну сутність, соціальну спрямованість діяльності держави.

Зрілість кожного суспільства визначається ставленням до соціально уразливих категорій населення, до яких можна віднести і людей, які знаходяться в місцях позбавлення волі. Якщо говорити про пострадянський простір, багатьом країнам СНД у цій сфері властива ситуація, яка характеризується соціальною занедбаністю такої категорії населення.

Розглядаючи питання про місце Державної кримінально-виконавчої служби України в системі влади сучасної України, необхідно зазначити, що органи виконання покарань у колишньому Радянському Союзі завжди були неприродно відокремлені від інших органів держави і суспільства загалом, вони за своєю суттю завжди були закритою системою.

Пенітенціарна (від лат. poenitentia – каяття) функція держави була спрощена і зведена до звичайного виконання покарань під гаслами «перековування» та «перевиховання». Прикладом такого підходу є ГУЛАГ з його жахливими наслідками. Тому не випадково у суспільства давно сформувався думка про пенітенціарну систему як про щось закрите, темне і негативне. Майже ніхто не усвідомлює того, що пенітенціарна функція – функція держави, і реалізація такої функції – це діяльність саме управлінська, яка повинна мати соціально спрямований характер.

Втрата пенітенціарної функції системи виконання покарань веде до заміни механізмів ресоціалізації на механізми ізоляції.

Реалізація пенітенціарної функції передбачає наявність дієвих механізмів, націлених на максимальну нейтралізацію наслідків перебування людини у виправних установах і створення умов для її ресоціалізації. Досягнення такої мети обумовлює включення зусиль інших органів держави і суспільних інституцій.

У сучасних умовах стрижнем реформування пенітенціарної системи повинна стати виключно ідея ресоціалізації засуджених, що є основою пенітенціарної філософії.

Процес розбудови України як демократичної, соціальної, правової держави та розвиток інститутів громадянського суспільства обумовлюють необхідність докорінного перегляду сталих понять та категорій державного та суспільного життя, сформованих ще в умовах тоталітарної держави. У зв'язку з цим не викликає сумніву потреба проведення реформи існуючої в нашій державі системи виконання покарань, з метою приведення її у відповідність до нових соціально-правових координат, визначених Конституцією України. Серед багатьох проблем, що потребують вирішення, велике наукове й практичне значення має формування адекватного уявлення про роль та місце інститутів громадянського суспільства в механізмі реалізації пенітенціарної функції держави.

Необхідність дослідження даної проблеми обумовлена рядом причин. Зокрема, це пов'язано з тим, що система виконання покарань як елемент колишньої адміністративно-командної системи успадкувала певні риси, які негативно впливають на досягнення цілей покарання. Так, закритість даної системи протягом тривалого часу не дозволяла отримувати достовірної інформації щодо реалізації прав і свобод засуджених під час виконання покарань, пов'язаних з ізоляцією від суспільства. Ізоляція установ виконання покарань об'єктивно зумовлює розвиток негативних явищ в середовищі засуджених, які не тільки обмежують можливості виховного впливу, а й, в ряді випадків, сприяють криміналізації особистості. Відсутність гласності та відкритості в діяльності системи виконання покарань негативно впливає на формування відповідної політики держави.

Крім того, діяльність інститутів громадянського суспільства в сфері формування пенітенціарної політики держави, а також в пенітенціарній та постпенітенціарній діяльності не має достатнього цілісного правового регулювання, що зменшує ефективність та обмежує можливість діяльності цих інститутів.

Важливим аргументом на користь необхідності проведення комплексного дослідження участі інститутів громадянського суспільства в реалізації пенітенціарної функції держави виступають міжнародні зобов'язання України щодо реформування системи виконання покарань. Однією зі складових процесу реформування є забезпечення максимально можливого доступу даних інститутів до пенітенціарної діяльності держави, що дало б змогу підвищити ефективність виконання покарань.

Використані джерела

1. Черноголовкин Н.В. Теория функций социалистического государства. – М.: Юрид. лит., 1970.
2. Загайнов Л.И. Экономические функции советского государства. – М., 1968. – 284 с.

Пастух І.Д.

заступник начальника кафедри адміністративного права і процесу НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО: ПОНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТ

Сьогодні адміністративне правознавство оцінюється з двох позицій: як метод, і як наука. В історії політико-правової думки чимало прикладів використання методу порівняльного правознавства в дослідженнях, що проводяться з давніх часів. Трактат Аристотеля «Про політику» присвячений вивченню 153 конституцій грецьких і варварських міст. Дослідники відзначають, що ще Солон використовував порівняльний

метод при створенні Афінських законів. У середні століття робилися спроби порівняння римського права і релігійного права. Твір Шарля Луї Монтеск'є «Про дух законів» є класичним прикладом використання методу порівняльного правознавства для встановлення принципів «належної» системи управління. Таким чином, наука порівняльного правознавства народилася з окремих досліджень. Її остаточне формування, становлення та розвиток, визначення об'єктів, цілей і завдань, методів дослідження вчені пов'язують з другою половиною XIX століття, появою компаративістики (від англійського слова «compare» – порівнювати). У 1869 році в Парижі заклали основу «Інституту Порівняльного Законодавства», а в 1900 році там же відбувся I Міжнародний конгрес з порівняльного права. З тих пір порівняльне правознавство набуло наукового характеру.

Порівняння правових систем різних країн дозволяє краще знати і вдосконалювати власне національне право. З давніх часів і по сьогоднішній день суб'єкти нормотворчої діяльності використовують порівняння для поліпшення власних нормативно-правових актів різного рівня, запозичуючи передовий досвід зарубіжних країн. Низка вдалих проведених реформ в одних країнах, через декілька років відтворювалася в інших країнах, звісно з урахування особливостей національного законодавства, традиціями цих країн, цілей і завдань, що необхідно було вирішити. Порівняльне правознавство мало і має велике значення для українського законодавця.

В основу порівняльного вивчення права покладено реальні процеси, які відбуваються у сучасному світі: стрімкий розвиток національних правових систем, наближення національних правових систем різних країн; інтеграція низки країн у єдині об'єднання, розширення та поглиблення зв'язків між окремими країнами та групами країн. Вивчення порівняльного права нині є необхідністю, адже жодна із сучасних країн уже не в змозі існувати ізольовано.

Національний правовий, так само, як будь-який інший, ізоляціонізм у сучасних умовах призводить виключно до негативних наслідків як для окремих правових систем, так і для світового співтовариства в цілому.

Порівняльне право має й надзвичайне практичне значення, адже кожна національна правова система має свої позитивні досягнення, кожному національну систему можна вдосконалювати на підставі досвіду інших (зарубіжних) правових систем. Забезпечити радикальні перетворення і, навпаки, стабільність правовідносин у цивілізованому суспільстві можна саме за допомогою права. Здобутки порівняльного права можуть бути ефективно використані для вдосконалення національного права як законодавцем, так і юридичною доктриною та практикою. Так, правозастосовча практика однієї країни може вплинути на способи тлумачення права іншої країни, коригувати практику застосування законів у ній тощо. Знання різних національних правових систем, їх спільних рис та відмінностей є обов'язковою умовою прогресивного розвитку міжнародного права.

Порівняльному правознавству можна дати визначення, як науки, що вивчає правові галузі, окремі правові норми, правові системи, що охоплюють практику їх застосування, різних країн, а також про специфічні властивості і особливості тієї чи іншої правової системи, разом з тим вивчаючи різні правові теорії з метою отримання загальних властивостей, які ріднять цю систему з іншими і дозволяють об'єднувати правові системи різних країн в деяких типах, всередині яких можлива деяка уніфікація та універсалізація взаємодії права. Сьогодні порівняльне правознавство використовується в деякій мірі для ототожнення права зарубіжних країн. Процес ототожнення, будучи об'єктивно пов'язаним з діяльністю таких організацій як, Європейський Союз, ЮНЕСКО і т.п., безпосередньо пов'язаний із вивченням і використанням юридичних засобів і норм різних країн. Деякі ототожнення і приведення до відповідності адміністративного права зарубіжних країн розпочато вже сьогодні. Наприклад, виникнення нового адміністративного права в Туреччині максимально наближено до норм і принципів французького адміністративного права щодо формування правової держави, меж застосування адміністративного права, інституцій виконавчої влади, принципів адміністративного права, реалізації адміністративної юстиції, а також контролю над публічною адміністрацією.

Звернемося до переваг порівняльного правознавства. Перш за все, воно дозволяє більш глибоко усвідомити власне право, так як специфічні властивості власного права краще виявляються при порівнянні з іншими системами. У цьому випадку справедливим є вислів «все пізнається в порівнянні». Друге, саме задля забезпечення власного розвитку необхідно знайти «своє» місце серед інших правових систем. Подібне рішення тієї чи іншої правової проблеми, виявлення подібної юридичної техніки та інших загальних властивостей дозволить в майбутнім використовувати позитивний досвід інших правових систем і дозволить уникнути їх помилок. Всі системи за рішенням колізій законів (в тому числі і про державну службу), як правило, мають на увазі знання законів зарубіжних країн.

Наукова і навчальна самостійність, а відповідно й місце порівняльного права серед юридичних наук визначається його предметом, методом та, безумовно, призначенням і функціями. Щодо питання про предмет порівняльного права, однакості в позиціях вчених поки що не досягнуто. Деякі вітчизняні науковці конкретизують його, вказуючи, що предметом порівняльного права є порівняльне дослідження правових систем сучасності, їх типологія і класифікація, закономірності розвитку, порівняльний аналіз законодавства різних країн (зокрема, європейських) з метою виявлення спільних рис та особливостей, взаємовпливу, тенденцій і закономірностей розвитку в умовах інтеграційних процесів, які відбуваються нині у Європі та світі; порівняльне вивчення досвіду зарубіжних країн у забезпеченні основних прав і свобод людини й громадянина, порівняння відповідних правових механізмів; порівняльне дослідження правозастосовчої діяльності, факторів, які впливають на його ефективність; порівняльний аналіз індивідуальної, професійної та

суспільної правосвідомості й правової культури різних народів, їх взаємовпливу, тенденцій і перспектив розвитку.

Безпосереднім предметом порівняльно-правового аналізу є: джерела права, їх співвідношення, система нормативно-правових актів, система законодавства, окремі галузі (підгалузі) законодавства, система права, галузі права (якщо такі виокремлюються), правові інститути, методи правового регулювання, правові концепції, юридичні категорії, засоби юридичної техніки.

Порівняльно-правовий метод – це сукупність прийомів виявлення загальних і специфічних закономірностей виникнення, розвитку, функціонування правових систем (їх елементів) за допомогою їх порівняння, тобто здійснення пізнавальної операції, що дає змогу на основі фіксованої ознаки встановити подібність або відмінність об'єктів у результаті парного зіставлення. Відповідно методологією порівняльного правознавства називають належно впорядковану систему, що складається з порівняльно-правового та інших методів наукового аналізу.

Порівняльне право відноситься до групи теоретико-історичних юридичних наук та правових дисциплін. Для більш чіткого уявлення про місце порівняльного права в системі юридичних наук та про його предмет доцільно встановити його співвідношення з міжнародним правом та правом зарубіжних країн.

До предмета порівняльного права входить низка питань, які є предметом вивчення міжнародного права або ж безпосередньо з ним пов'язані. Зокрема, будь-які випадки, які на підставі колізійної норми передбачають застосування закону іноземної держави, безумовно, вимагають порівняння норм цієї держави з нормами права інших країн.

Порівняння законодавства, а отже, конкретних правових інститутів, а також правозастосовчої практики є основною частиною предмета порівняльного права; порівняння можливе лише на основі вивчення особливостей права різних зарубіжних країн, складник яких – правові інститути, практика їх застосування – є предметом права зарубіжних країн. Така взаємна залежність особливо чітко виявляється в галузевих наукових напрямках порівняльного права: порівняльне конституційне, порівняльне адміністративне, порівняльне цивільне право тощо.

Визначити місце порівняльного адміністративного права можливо через структуру порівняльного права. Воно є частиною загального порівняльного права та входить до групи теоретико-історичних правових наук. Разом з тим, порівняльне адміністративне право має надзвичайно тісний взаємний зв'язок з національним адміністративним правом, що у сучасному суспільстві не в змозі належно розвиватися без використання досвіду інших правових систем, порівняльний аналіз яких застосовується для збагачення кожної окремо взятої національної правової системи.

Предметом порівняльного адміністративного права є порівняльне дослідження правових систем сучасних країн, їх класифікація, тенденції розвитку, порівняльний аналіз джерел адміністративного права, адміністративного законодавства різних країн (у тому числі європейських), окремих адміністративно-правових інститутів (норм) з метою виявлення

спільних рис та особливостей, тенденцій і напрямів розвитку як окремих правових інститутів, так і національних адміністративно-правових систем у цілому; порівняльне дослідження правозастосовчої (адміністративної, судової) практики, її значення та впливу на розвиток адміністративно-правової системи певної держави й зарубіжних країн.

Слід мати на увазі, що порівняльне адміністративне право не обмежується лише пошуком відмінностей, розбіжностей у регулюванні тих чи інших питань у праві різних країн. Не менш важливим його завданням є виявлення спільних рис у національних правових системах, що дозволяє відносити їх до певної правової сім'ї або традиції.

Приходько Х.В.

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри муніципального
права Академії муніципального
управління

ВИБОРЧІ ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ ТЕХНОЛОГІЇ З ПОЗИЦІ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

«Для забезпечення чесності та прозорості виборів і референдумів в Україні, суспільної довіри до їх результатів важливо доповнити Конституцію України принципами періодичності проведення виборів, особистого і однократного голосування, поширити універсальні принципи виборчого права на реалізацію прав брати участь у референдумі. Необхідно посилити гарантії реалізації виборчих прав громадян як основної форми здійснення безпосередньої демократії... Передбачити, що порядок реалізації виборчих прав, у тому числі встановлення обмежень у здійсненні цих прав, визначається законом... Потрібно закріпити положення про те, що питання організації і проведення виборів ... регламентуються кодифікованим законодавчим актом, що приймається та змінюється за ускладненою порівняно зі звичайними законами процедурою...» – ці та інші першочергові завдання задекларувала Конституційна Асамблея в проекті Концепції внесення змін до Конституції України [1].

Посилення матеріальних і процесуальних гарантій виборів в Україні, подальша інституціоналізація виборчого процесу та його окремих видів згідно міжнародно-правових стандартів і відповідних зобов'язань України, утвердження конституційно-процесуального режиму діяльності суб'єктів виборчого процесу – є одними з пріоритетних напрямів реформування виборчого законодавства.

Одним з правових інструментів (ресурсів) забезпечення наведених перетворень у сфері виборчих відносин є технологічний підхід у законодавчій і законопроектній діяльності. «Технології» і так популярний у сучасних правових дослідженнях «технологічний підхід» асоціюється з інноваційністю, оптимальністю, продуктивністю, послідовністю та

алгоритмічністю, ефективністю явищ та/або процесів. До виборчих процесуально-правових технологій слід віднести процесуальні принципи; процесуальні дефініції; процесуальні права і обов'язки; процесуальну відповідальність; процесуальні стадії і етапи; процесуальні строки; юридичну чинність процесуальних документів.

Концептуальну правову основу процесуальних технологій складають три основних блоки процесуальних принципів – базисні (загальні), функціонально-галузеві та інституційно-спеціалізовані. До першого блоку принципів належать загальноновизнані норми, ціннісні критерії розвитку взаємин людини і держави, відображені в Конституції України та закріплені міжнародно-правовими стандартами, зокрема, гуманність, демократизм, верховенство права, конституційність, законність, наукова обґрунтованість, гласність, реальність, достатня регламентованість, правова рівність, доступність. Другий блок принципів складають загальні «принципи процесуального права» [2]. Наприклад, ними визначаються «об'єктивність, професіоналізм, істинність результатів, процесуальна економія» [3, с. 150], а також слід віднести процесуальну оптимальність, розумність строків. Третій блок – інституційно-спеціалізовані принципи, до групи яких належать принципи виборчого процесу, які визначені виборчими законами України. Текстуальний зміст і концептуальний обсяг принципів виборчого процесу корелюється змістом виборчих міжнародно-правових стандартів і водночас перебуває в системно-змістовному зв'язку з двома першими групами принципів. Виходячи з цього надзвичайно важливим на законодавчому рівні є збереження наявних зв'язків між усіма наведеними елементами аксіологічної основи виборчого процесу.

Процесуальні дефініції – це одна з технологій, представлена і продукована методологічним інструментарієм юридичної техніки, головним чином створює і забезпечує термінологічну основу, системність і уніфікованість змісту виборчого процесуального законодавства; є особливо цінною в правозастосовчому та правотлумачному процесах. Актами тлумачення є, наприклад, правові позиції Конституційного Суду України, Центральної виборчої комісії. До процесуальних дефініцій виборчого законодавства слід віднести визначення понять «виборчий процес», «стадії виборчого процесу», «етапи виборчого процесу», «виборчі строки», «суб'єкти виборчого процесу», «учасники виборів», «виборець», «виборче процесуальне законодавство», «виборча процесуальна правосуб'єктність», «процесуальна відповідальність суб'єктів виборчого процесу», «документація у виборчому процесі», «виборчий бюлетень», «протокол виборчої комісії», «рішення виборчої комісії» та ін. Останнім часом спостерігається тенденція ігнорування законодавцем термінологічної визначеності базових понять, які використовуються в нормативно-правових актах конституційного процесуального законодавства в окремих блоках (наприклад, преамбулах, статтях, главах, розділах). Такий підхід ускладнює правозастосування; призводить до зростання випадків недотримання конституційних процедур і, тим самим, до зниження їх соціальної значущості. У виборчих законах визначення

процесуальних дефініцій не отримує належного системного кодифікованого підходу.

Процесуальні умови – це умови-фактори (наприклад, передбачена процесуальна правосуб'єктність, доступ до публічної інформації, правова культура суб'єктів виборчого процесу) і умови-вимоги (наприклад, дотримання суб'єктами та учасниками процесу послідовності дій – етапів, процесуальних строків). Однією з важливих умов-факторів є встановлений конституційно-процесуальний режим виборчого процесу, який, насамперед, забезпечується інститутом відповідальності, при чому як ми вже зазначали не тільки юридичної, а й соціальної відповідальності суб'єктів виборчого процесу, зокрема учасників виборів.

Виборча процедура – це передбачений виборчим процесуальним законодавством послідовний і узгоджений порядок процесуальних дій суб'єктів виборчого процесу. В умовах регламентованого порядку забезпечується (гарантується) реальна можливість кожного з суб'єктів процесу реалізувати свою процесуальну правосуб'єктність. Кожна виборча процедура характеризується визначеними алгоритмами – структурою (стадійністю і етапністю), умовами, засобами. Процедури та їх складові формалізуються в виборчому процесі (в цьому контексті – процесі реалізації виборчих прав, свобод і обов'язків), який, власне, виступає однією з гарантій реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Конституційно-процесуальна відповідальність за порушення норм виборчого законодавства є питанням складним і неоднозначним як з точки зору науково-доктринальної, так і прикладної. Під цим поняттям автор розуміє вид процесуальної відповідальності, передбаченої конституційно-процесуальним законодавством, яка настає за порушення конституційних процедур і є підставою застосування санкцій конституційно-процесуального характеру. Прикладом застосування конституційно-процесуальних санкцій за порушення норм виборчого процесу є відмова в реєстрації кандидатів на виборні посади в зв'язку з недотриманням виборчих цензів, строків; скасування реєстрації кандидата на виборну посаду; визнання виборів недійсними в разі недотримання в зв'язку з виявленими порушеннями в процесі їх проведення та підрахунку голосів, що вплинули на підсумки виборів.

Фіксація виборчого процесу засобами масової інформації, аудіовізуальними та документальними засобами є важливою гарантією реалізації процесуальних принципів. Процесуальна документація як технологія характеризується чітким визначенням сутності, змісту, форми, зокрема юридичної сили та дії процесуальних документів. Питання процесуальної документації в конституційному праві залишається мало дослідженим, не зважаючи на особливе соціальне призначення такого виду документації. У першу чергу, процесуальними документами, які потребують наукової обґрунтованості і законодавчої визначеності є, наприклад, виборчий бюлетень, протокол Центральної виборчої комісії, протокол окружної виборчої комісії, протокол дільничної виборчої комісії, Державний реєстр виборців. Не зважаючи на те, що питанням виборчих

бюлетенів, протоколів виборчих комісій присвячені в спеціальних законах цілі розділи або окремі статті [4], їх дефінітивне визначення залишилося поза увагою законодавця, натомість регулюється на підзаконному рівні [5]. На наш погляд, це принижує їх значущість як актив-документів, котрі містять волю громадян України.

Про незадовільний стан процесуально-правового забезпечення свідчить і зміст новітніх законопроектних ініціатив. Наприклад, з точки зору застосування технологічного підходу заслугове на увагу включений до порядку денного четвертої сесії Верховної Ради України сьомого скликання проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» (щодо техніко-юридичного вдосконалення виборчого процесу) (реєстр. № 2908), внесений народним депутатом України Р. П. Князевичем, відповідно до вимог міжнародних та вітчизняних експертів у галузі виборчого права, вдосконалено ряд процесуальних питань, зокрема процедуру формування окружних та дільничних виборчих комісій, підстави дострокового припинення повноважень членів виборчих комісій; деталізовано окремі виборчі процедури та актуалізовано порядок підрахунку голосів виборців на виборчих дільницях, встановлення підсумків та результатів виборів, складення і підписання відповідних протоколів виборчих комісій, транспортування і прийняття виборчої документації тощо; уточнено та актуалізовано особливості здійснення виборчих процедур на позачергових, повторних та проміжних виборах народних депутатів України з урахуванням шістьденного строку проведення виборчого процесу [6].

Підсумовуючи викладене вище, прикладну роль виборчих процесуально-правових технологій з позиції сучасної концепції конституційного процесу в подальшій систематизації (кодифікації) виборчого законодавства України слід охарактеризувати як системоутворюючу, уніфікуючу щодо дотримання конституційних процедур і приведення їх у відповідність з принципами конституційного ладу України; правогарантуючу та правовиконуючу щодо конституційних виборчих прав і прав на представництво.

Правова оцінка та визначення пріоритетів законодавчої та законопроектної діяльності щодо подальшого удосконалення виборчого процесу через призму застосування конституційних процесуальних технологій, регламентації виборчих процедур, має методологічне та методичне значення при застосуванні системного підходу реалізації виборчої реформи.

Використані джерела:

1. Для широкого обговорення. Проект Концепції внесення змін до Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/ua/news/id/dlja-shirokogo-gromadskogo-obgovorennja-792/>
2. Детальн. про це див.: Ляхова А. И. Принципы процессуального права / А. И. Ляхова : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 – теория и история права и государства; история учений о праве и государстве. – Белгород, 2011. – 22 с.

3. Беляев В. П. Контрольная форма юридической деятельности (общетеоретический аспект) / Под ред. А. В. Малько. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 208 с.
4. Див., напр.: Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17 листопада 2011 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1>
5. Про Порядок ведення діловодства у виборчих комісіях та комісіях з референдумів : Постанова Центральної виборчої комісії від 15 вересня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cvk.gov.ua
6. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» (щодо техніко-юридичного вдосконалення виборчого процесу) (реєстр. № 2908), внесений народним депутатом України Р. П. Князевичем [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=46754

Савченко А.В.

доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри кримінального
права НАВС

**МОДЕЛЬНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС ЄС:
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗУМІННЯ**

Беззаперечним є той факт, що важливу роль у правотворчості може вигравати модельне законодавство [1, с. 4–5]. Особливо це стосується кодифікаційних процесів, спрямованих на зближення (гармонізацію, уніфікацію) відповідного законодавства, в яких паралельно беруть участь різні держави та їх об'єднання – союзи, конфедерації, федерації тощо. Штучно створена модель певного кодексу, віддзеркалюючи передові наукові думки та прикладну складову на відповідний час свого існування, зазвичай містить принципові положення щодо форми й змісту конкретної галузі законодавства, розкриває її філософію та фактично створює взірці для подальшого використання національними законодавцями (більш-менш рівнозначно, вузько чи широко). Зрозуміло, що будь-який модельний кодекс – це більш-менш спрощена, так би мовити базова «платформа», що відбиває та створює у більш простому вигляді такі властивості, взаємозв'язки й відносини між нормативними елементами, на підставі яких у майбутньому вибудовуватиметься конкретне законодавство. При цьому навряд чи навіть ідеальний з ідеальніших модельних кодексів зможе повною мірою врахувати специфіку законодавчої мови і техніки, історичні та релігійні особливості, сучасні тенденції щодо відповідних правових феноменів, котрі, як відомо, мають індивідуальний характер, відтак його позиції стовідсотково підійдуть не всім без виключення державам (їх об'єднанням), що використовуватимуть відповідну модель. На наш погляд, найбільш цікавими у теоретико-прикладному значенні серед модельних кодексів останніх десятиліть є модельні кримінальні кодекси, зокрема

Модельний кримінальний кодекс (далі – КК) Європейського Союзу (далі – ЄС). Визначення загальних засад розуміння цього Кодексу і буде метою нашого дослідження у цій статті.

Почнемо з того, що нагадаємо: створення модельних КК є загальноприйнятою практикою у низці правових сімей, зокрема романо-германській (континентальній) та англо-американській (загального права). Прикладами успішного існування таких КК, а також видатних подій, що відбулися на основі їх використання, є Модельний КК для держав – учасниць СНД 1996 року [2] та Приблизний (Модельний) КК США 1962 року [3]. Так, перший з наведених вище кодексів був схвалений Міжпарламентською Асамблеєю держав – учасниць СНД 17 лютого 1996 р. і використовувався з метою гармонізації кримінального законодавства держав – учасниць Співдружності, забезпечення єдності підходів та взаємодії в боротьбі зі злочинністю, в тому числі на міждержавному та міжрегіональному рівнях. Інший – Приблизний (Модельний) КК США – був розроблений Інститутом американського права і свого часу став зразком для реформування кримінального законодавства на рівні окремих штатів (зокрема, до середини 80-х рр. ХХ ст., завдяки використанню цього Кодексу, понад 40 американських штатів ухвалили нові КК, що посприяло оновленню та зближенню кримінального законодавства штатів).

Щодо Модельного КК ЄС (оригінальна назва – «Corpus Juris») [4], то він узгоджується з положеннями основних загальноєвропейських нормативно-правових актів, зокрема: Конституції ЄС (підписана у Римі 29 жовтня 2004 р., проте в силу не вступила), Преамбула якої проголошує про відданість Союзу цінностям демократії, гуманізму, рівності, свободи, розуму і поваги до закону, а конкретні статті – орієнтують на:

а) необхідність здійснення заходів щодо перевірок на кордонах, вирішення питань щодо надання притулку, дозволу на імміграцію, правове співробітництво у цивільних і кримінальних справах, правового співробітництва з Європолом, створення на базі Євроюсту повноцінної Європейської прокуратури (розділ III частини III);

б) додержання загальноєвропейської політики свободи, безпеки та правосуддя (ст. III – 157–177);

в) забезпечення Союзом високого рівня безпеки за допомогою профілактики і боротьби із злочинністю, расизмом і ксенофобією, координування співпраці поліцейських і судових органів, сприяння зближенню національних кримінальних законів і розвитку правосуддя на основі взаємного визнання судових рішень у цивільних і кримінальних справах (ст. III – 158);

г) те, що у рамкових законах Рада може встановлювати в цілях гармонізації національних кримінальних законодавств ознаки складів низки злочинів: тероризм; торгівля людьми, особливо жінками і дітьми; незаконний обіг наркотиків; фальшивомонетництво; корупція; легалізація злочинних доходів; комп'ютерні злочини та організована злочинність (ст. III – 172) тощо.

Уперше ідея створення Модельного КК ЄС обговорювалася на конференції в Дубліні в 1997 р. під егідою Ірландської Асоціації захисту

фінансових інтересів Європейських співтовариств. Він був задуманий як «ембріон» майбутнього європейського КК, який мав би містити найкращі зразки зарубіжного досвіду нормотворчості (зокрема, при його підготовці був використаний досвід створення Модельного КК США). У листопаді 1998 р. на Міжпарламентській конференції в Страсбурзі проект «Corpus Juris», підготовлений за участю Комітету Європарламенту з громадянських свобод і внутрішніх справ, був представлений для неофіційного розгляду і 14 держав – членів, за винятком Великої Британії, погодилися з цією ідеєю. 12 квітня 1999 р. в Європарламенті Резолюція про схвалення Доповіді «Про кримінальні процедури в Європейському союзі (Corpus Juris)» отримала переважну більшість голосів (399 – «за», 48 – «проти») і 35 «утрималися») [5].

Трохи пізніше, у травні 1999 р., на зустрічі експертної групи з подальшого вивчення Corpus Juris та представників Асоціації європейських правників із захисту фінансових інтересів ЄС у Флоренції – Ф'єзоле було вироблено оновлений варіант цього Модельного Кодексу (Corpus Juris 2000) [6]. Що ж собою становить цей документ? Зупинимося на цьому докладніше.

Структурно Corpus Juris складається з принципів і чотирьох частин, що містять 35 статей. Цей Кодекс спочатку відкривають положення про його принципи, де йдеться про такі дві групи: I) традиційні принципи; II) «нові» принципи. Перша група включає чотири принципи (законності, індивідуальної відповідальності, пропорційності та судового розгляду справи), а друга – два (європейської територіальності та провадження, що є «суперечливим»).

Далі починається Частина I «Кримінальне право (Особлива частина)», в якій зазначається про дві групи окремих складів «економічних» та інших кримінальних правопорушень: ті, що вчиняються будь-ким (ст.ст. 1–4); ті, що вчиняються службовими особами (ст.ст. 5–8).

У ст. 1 описується, що визнається «шахрайством, яке впливає на фінансові інтереси (бюджет) ЄС, та суміжними до нього посяганнями». Зокрема, кримінальною караною буде одна з таких дій, якщо вона вчиняється умисно, нерозважливо або через грубу недбалість, зокрема: а) відносно гранту, субсидії або сплати фінансового боргу – надання до компетентних органів декларацій, які у своїх найбільш важливих аспектах є неповними, неточними або заснованими на підроблених документах, що супроводжується ризиком спричинення збитку бюджету Співтовариства; б) у тому ж самому контексті – - неподання інформації компетентним органам на порушення вимог про подання такої інформації; с) нецільове витрачання фондів Співтовариства (субсидій або грантів), отриманих на законних підставах. Ця стаття також містить і заохочувальну норму, що дозволяє звільнити особу від відповідальності, якщо така особа відкоректувала неправильні записи чи очіпки у невідповідній декларації, відкликала таку декларацію або повідомила органи влади про допущені помилки до моменту виявлення їх такими органами.

Стаття 2 «Спекулятивна торгівля» розуміє під цим дії особи, що спрямовані на організацію тендера на підставі договору, розрахованого на

обмеження конкуренції і призначеного спонукати відповідний орган прийняти конкретну пропозицію (у даному випадку заохочувальна норма у ст. 1 поширюється і на цей злочин).

У ст. 3 «Відмивання грошей та їх одержання» передбачено, що це правопорушення полягає у відмиванні доходів або прибутку, одержаного від вчинення правопорушень, описаних у ст.ст. 1, 2, 4 або 8 цього Кодексу. При цьому під відмиванням розуміється: а) переробка чи переміщення товарів, отриманих у результаті будь-якої із злочинних дій, згаданих у попередніх пунктах, або участь у такій діяльності з метою приховування або маскуванню незаконного походження згаданих товарів, або надання допомоги будь-якій особі, залученій до такої діяльності, з метою уникнути юридичних наслідків скоєних нею дій; б) приховування або маскуванню характеру, походження, обсягу, місця розміщення, факту розпорядження, напрямків руху або наявності реальної власності на товари або права, отриманих у результаті будь-якої злочинної діяльності, згаданої у попередніх пунктах, або участь у такій діяльності.

Стаття 4 «Змова» зазначає, що кримінальне правопорушення становить участь у змові (тобто, коли три чи більше особи, діючи разом, створюють стабільну та оперативну організацію з метою вчинення декількох посягань, про які йдеться у ст.ст. 1–7 цього Кодексу), що є шкідливою для фінансових коштів ЄС.

Статтею 5 «Корупція» сконструйовано склад корупційного посягання на підставі виділення спеціального суб'єкта – службової особи, загальноєвропейського або національного рівнів. Загальноєвропейська службова особа означає будь-яку особу, яка є службовцем або агентом, найнятим за контрактом, що діє на основі інструкцій керівного органу, або особа, доправлена на службу в ЄС державами – членами або будь-якою громадською чи приватною організацією, яка здійснює функції, аналогічні тим, що здійснюють службовці або інші агенти ЄС. Національна службова особа розуміється з огляду на значення понять «службовець» або «громадський службовець» відповідно до національного законодавства держав – членів, де особа має цей статус для застосування положень кримінального закону.

Дії у формі пасивної та активної корупції вважаються кримінальними правопорушеннями, якщо вони завдають або створюють загрозу завдання шкоди фінансовим інтересам ЄС. Пасивна корупція полягає в тому, що службова особа особисто або через третю особу, для себе або третьої особи просить або приймає будь-яку пропозицію, обіцянку або іншу перевагу будь-якого характеру з тим, щоб: а) вчинити дію на виконання своєї служби або дію, пов'язану зі службовими обов'язками, або на порушення службових повноважень; або б) утриматися від дії на виконання своєї служби або дії, пов'язаної зі службовими обов'язками, якщо таку дію їй було зобов'язано вчинити по своїй службі. Активна корупція означає, що будь-яка особа особисто або через третю особу, у своїх власних інтересах або в інтересах третьої особи, надає або робить будь-яку пропозицію, обіцянку або іншу перевагу будь-якого характеру службовій особі з тим, щоб: а) стимулювати її вчинити

дію на виконання своєї служби або дію, пов'язану зі службовими обов'язками, або б) стимулювати її утриматися від дії на виконання своєї служби або дії, пов'язаної зі службовими обов'язками, якщо таку дію їй було зобов'язано вчинити по своїй службі.

Інші норми цієї Частини є такими: ст. 6 «Незаконне привласнення фондів»; ст. 7 «Зловживання службовим становищем» та ст. 8 «Розголошення службових секретних відомостей».

Частина II «Загальне кримінальне право» Модельного КК ЄС охоплює положення, що характерні для Загальної частини кримінального права, оскільки в ній йдеться про кримінальну відповідальність (ст.ст. 9–13) та санкції (ст.ст. 14–16). Зокрема, положення про кримінальну відповідальність включають норми, що стосуються: вини (ст. 9); помилки (ст. 10); кримінальної відповідальності індивідів (ст. 11); кримінального замаху (ст. 11bis); кримінальної відповідальності бізнесових керівників або осіб, що наділені повноваженнями приймати рішення чи здійснювати контроль над бізнесом, – громадських службовців (ст. 12); кримінальної відповідальності організацій (ст. 13). Щодо положень про санкції, то вони містять норми про: покарання та заходи (ст. 14); межі покарання (ст. 15); обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання (ст. 16); покарання, що призначається у випадку конкуренції злочинів (ст. 17). Зокрема, цікавим є той факт, що за загальним правилом покаранням за вчинене правопорушення є: для фізичної особи – тюремне ув'язнення на строк до 5 років та/або штраф; для організації – штраф до 10 млн. євро. Також до винних може бути застосоване додаткове покарання: опублікування вироку (в Офіційному журналі ЄС та у щоденній пресі); виключення з категорії тих, кому можуть надаватися субсидії по праву ЄС (у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 1 цього Кодексу); виключення з категорії тих, хто може укласти контракти з публічною владою, що використовує фонди Співтовариства (у разі вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 1 або 2 цього Кодексу); заборона працювати службовою особою ЄС та національною службовою особою на строк до 5 років (у разі вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 3 або 6 цього Кодексу).

Частина III «Кримінальний процес» Модельного КК ЄС має виключно процедурний характер і включає положення, в яких розкриваються питання щодо діяльності європейського публічного прокурора (ЄПП) (ст.ст. 18–24), підготовчого етапу кримінального переслідування (ст.ст. 25–25quater), етапу постановлення вироку (ст.ст. 26–28) та загальних положень (ст. ст. 29–). Зокрема, у нормах *Corpus Juris* з цього приводу містяться норми щодо: статусу та структури європейського публічного прокурора (ЄПП) (ст. 18); обізнаності ЄПП та специфіки початку кримінального переслідування (ст. 19); повноважень ЄПП для проведення ним розслідування (ст. 20); ролі ЄПП у припиненні розслідування (ст. 21); надання або припинення кримінального переслідування (ст. 22); ролі ЄПП у виконанні покарань (ст. 23); повноважень ЄПП, що пов'язані з місцем, територіальної дії вироків та міждержавного співробітництва (ст. 24); поняття та тривалості

підготовчого етапу кримінального переслідування (ст. 25); судді з дотримання свобод (ст. 25bis); європейського ордеру на арешт (ст. 25ter); примусових заходів: судового контролю та попереднього ув'язнення (ст. 25quater); розгляду справи у суді (ст. 26); апеляції до національних судів (ст. 27); апеляції до Суду Європейського союзу (ст. 28); прав обвинуваченого (ст. 29); тягара доведення (ст. 31); прийнятних доказів (ст. 32); виключення доказів, здобутих неправомірним шляхом (ст. 33); гласності та таємності (ст. 34). Слід також зауважити, що ст. 30 було видалено з цього Кодексу.

І наостанок: Частина IV Модельного КК ЄС має назву «Взаємодоповнюваність національного права» та містить лише одну статтю – «Взаємодоповнюваність національного права відповідно до положень Corpus Juris».

На підставі викладеного слід зробити такі важливі висновки:

1. За суттю Corpus Juris є таким модельним кодексом, що передусім покликаний захистити економічні (фінансові) інтереси ЄС, при цьому суб'єктами кримінальних правопорушень можуть виступати як загальний (будь-яка особа), так і спеціальний (службова особа) суб'єкти. Крім цього, посягання можуть вчиняти як фізичні особи, так і юридичні (організації). Зазначений Кодекс пропонує криміналізувати лише вичерпне коло діянь (загалом вісім), при цьому окремі з них не мають своїх українських аналогів (зокрема, «змова» та «корупція»), хоча ми і не виключаємо, що їх вчинення можна було б переслідувати на підставі норм КК України про незакінчений злочин та відповідних статей розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини. Отже, злочини, що не передбачені Модельним КК ЄС, повинні переслідуватися або на підстав національних КК, або на підставі окремих кримінальних законів.

2. Одночасно Corpus Juris поєднує норми матеріального та процесуального права. Таке поєднання видається досить вдалим, зважаючи на його лаконічність і логічність. Натомість його структура (в частині кримінально-правових положень) є специфічною, зважаючи на те, що спочатку в ньому чомусь зазначено про злочини (компетенція Особливої частини), а потім – про загальні питання кримінальної відповідальності й санкції (компетенція Загальної частини). Попри це Corpus Juris безсумнівно є одним з найбільш гуманних модельних кодексів, оскільки за загальним правилом він передбачає максимальне покарання, що не перевищує 5 років тюремного ув'язнення, а за обтяжуючих обставин – 7 (для порівняння: в Україні за деякі аналогічні посягання, наприклад, легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, максимальне покарання може бути більшим, ніж вдвічі).

3. У науковому та прикладному плані видаються цікавими положення про додаткові покарання, про особливості кримінального провадження та функціонування окремих правових інститутів. Важливим є те, що всі його норми підпорядковані принципам, що визначені на початку. До того ж, Кодекс містить деякі заохочувальні норми, а також регулює питання співвідношення національного та

загальноєвропейського кримінального законодавства. За умови його остаточного схвалення та набрання ним чинності, цей Кодекс, як уявляється, міг би діяти досить успішно, захищаючи низку важливих інтересів ЄС.

Використані джерела:

1. Шестакова Е. В. Модельное законодательство: теоретико-правовые аспекты и практика применения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Шестакова Екатерина Владимировна. – Москва, 2006. – 203 с.
2. Модельный Уголовный кодекс : рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств : принят на седьмом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств (постановление № 7-5 от 17 февраля 1996 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа до кодексу : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241285>
3. Примерный уголовный кодекс США. Официальный проект Института американского права / под ред. и с предисл. Б. С. Никифорова ; пер. с англ. А. С. Никифорова. – М., 1969. – 304 с.
4. European Union Code for Conducting Criminal Procedures Known as Corpus Juris (The Embryo of a Future European Criminal Code) [Электронный ресурс]. – Режим доступа до кодексу : <http://www.euroscop.dircon.co.uk/corpus.htm>
5. Трикоз Е. Н. Формирование уголовно-правовой системы Европейского Союза / Е. Н. Трикоз [Электронный ресурс]. – Режим доступа до статті : http://www.juristlib.ru/book_2501.html.
6. Corpus Juris 2000 (Draft agreed in Florence) [Электронный ресурс]. – Режим доступа до кодексу: http://ec.europa.eu/anti_fraud/ documents/fwk-green-paper-corpus/corpus_juris_en.pdf

Свиридюк Н.П.

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант НАВС

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Інтенсивність та різновекторна спрямованість впливу глобалізації посилили увагу науковців, державних діячів та управлінців різного рівня до розгляду питань економічної безпеки. Результатом досліджень щодо розгляду таких питань стала поява масштабного наукового напрямку – екобезпеки (economic security of state) – економічної безпеки країни. Сучасний стан методологічних засад забезпечення ієрархії економічної безпеки (від макrorівня до мікрорівня) не є досконалим, але накопичення знань, поява офіційних документів та методик щодо оцінки рівня економічної безпеки свідчать про надзвичайно високу актуальність та затребуваність розвитку як галузі знань, так і прикладних аспектів забезпечення економічної безпеки.

Найбільш актуальною проблемою економічної безпеки є для країн, що перебувають у процесі системних трансформацій. До числа таких країн належить і Україна. Однією із характерних суперечностей для таких країн є, з одного боку, необхідність інтеграції у світогосподарські

структури, а з іншого – необхідність забезпечення певної захищеності від наслідків можливих криз цих структур.

Щодо економічної безпеки, то під економічною безпекою розуміють здатність економіки забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному і міжнародному рівнях. Іншими словами, економічна безпека – це сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, які сприяють ефективному динамічному росту національної економіки, її здатності задовольняти потреби суспільства, держави, індивіда, забезпечувати конкурентоздатність на зовнішніх і внутрішніх ринках, що гарантує від різного роду погроз і втрат. З цього можна зробити два висновки. По-перше, економічна безпека країни повинна забезпечуватися, насамперед, ефективністю самої економіки, тобто, поряд із захисними заходами, здійснюваними державою, вона повинна захищати сама себе на основі високої продуктивності праці, якості продукції і т.д. По-друге, забезпечення економічної безпеки країни не є прерогативою якого-небудь одного державного відомства, служби, вона має підтримуватися всією системою державних органів, усіма ланками і структурами економіки [1].

Аналіз категорій економічної безпеки стосовно різних країн світу показує, що Україна зіштовхується з цілою низкою загроз, не характерних для розвинених країн. До таких загроз можна віднести необхідність інтеграції до уже сформованої системи міжнародних інститутів; складності з ідентифікацією стану системи, пов'язані з кризою органів, відповідальних за збір статистичної інформації, і як наслідок, неможливість прийняття оптимальних управлінських рішень; суперечливе законодавство, тощо. При цьому Україна як країна, що розвивається в умовах глобальної економіки, зіштовхується з усім традиційним комплексом загроз, властивих епосі глобалізації.

Змістовне наповнення національної економічної безпеки може істотно відрізнятись в залежності від параметрів та особливостей національної економіки – її потенціалу, стійкості, ступеня відкритості. На формування національних концепцій безпеки, конкретного наповнення її категорій впливає вся сукупність умов функціонування економіки у світовому господарстві, погляди правлячих груп, державна ідеологія, наявність військового потенціалу, здатного впливати на прийняття політичних і економічних рішень суб'єктами світової політики і господарства тощо.

Економічний розвиток України та її інтеграція до світової економічної системи загострює питання зовнішньоекономічної безпеки, без гарантування якої країна не може бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків, посісти належне місце в міжнародному поділі праці та мати належну систему захисту та протидії глобальним викликам її економічній безпеці зокрема та національній безпеці взагалі. Під час інтеграції держави в систему світогосподарських зв'язків перед нею постає проблема суперечності між необхідністю, з одного боку, інтегруватись у світову економіку, а з другого – забезпечити гармонійний розвиток національної економіки, захист національних економічних інтересів, внутрішнього ринку і вітчизняного виробника. З огляду на це слід визнати

вкрай неоднозначним вплив глобалізації на стан соціально-економічної безпеки вздовж усієї ієрархії – від рівня держави до рівня громадянина [2]. Водночас зовнішньоекономічна безпека виступає підґрунтям забезпечення зовнішньоекономічної конкуренції країни, являючи собою сукупність вимог щодо зовнішньоекономічного конкурентоспроможного потенціалу національної економіки.

Одним із фундаментальних процесів ринкової трансформації національного промислового комплексу України є його інтеграція у світогосподарські зв'язки, в результаті чого він поступово стає частиною світової промислової системи. Формування такої системи є результатом процесу глобалізації економічного простору, що характеризується зростаючою взаємозалежністю національних економік, дедалі більшою цілісністю і єдністю світової системи господарства на основі посилення відкритості національних ринків і поглиблення міжнародного поділу та інтеграції праці. Але в умовах зростаючого значення глобалізації роль внутрішнього «диригента» у формуванні виробничого конкурентоспроможного потенціалу національної економіки маю відігравати виробнича безпека.

Для оцінки економічної безпеки доцільно використовувати систему індикаторів з визначенням їх припустимих (граничних) рівнів. Йдеться про прийняття своєрідних стандартів безпеки, порушення яких веде до дестабілізації в економіці або соціальній сфері. Таким чином, відхилення фактичних рівнів індикаторів від граничних значень визначатиме систему пріоритетів економічної безпеки держави.

Ще одним показником, який відіграє роль сполучної ланки між економічною безпекою та конкурентоспроможністю країн, є рівень ВВП на душу населення. Чим вищим є рівень економічної безпеки країни, тим більш конкурентоспроможною вона є. Зазначимо також, що в умовах глобалізації має право на існування і може бути доведеною зворотна залежність – економічної безпеки від рівня конкурентоспроможності країни, оскільки високий рівень конкурентоспроможності передбачає активну участь країни у глобальних інтеграційних процесах, які несуть у собі поряд із можливостями чисельні загрози.

Формування цілісної системи національних інтересів, засобів їх відстоювання є однією із найважливіших функцій державного управління, яка безпосередньо пов'язана із забезпеченням економічної безпеки. Ефективна діяльність державних органів з прогнозування та планування розвитку країни повинна спиратись на цілісну систему науково обґрунтованих національних інтересів, постійно враховувати динамічну взаємодію їх пріоритетів, забезпечувати збалансоване задоволення цих інтересів. Необхідна відповідна інформаційна база, постійний моніторинг та ситуаційне моделювання інтересів і загроз [3].

Отже, під час глобальних трансформаційних процесів держава повинна використовувати ефективні економічні важелі, щоб, з одного боку, забезпечувати національні економічні інтереси, сприяти розвитку інституціональних секторів ринкової економіки, забезпечуючи певний

рівень національної економічної безпеки, а з іншого – орієнтуватися на досягнення «безпечного» рівня національної конкурентоспроможності.

Використані джерела:

1. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Ляшенко О.М. Дефініції соціально-економічної безпеки підприємства // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Далі. – № 17 (II). – 2007. – С. 179-187.
3. Економічна безпека : навч. посіб. / О. С. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін. ; за ред. О. М. Джужі. К. : Альтера ; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.

Скрипник В.Л.

доцент кафедри цивільного і кримінального права
Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського, кандидат юридичних наук

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КОНФІСКАЦІЯ – НОВИЙ ПОГЛЯД

Примусове позбавлення права власності виступає як найрадикальніший спосіб припинення права власності, коли головною метою держави є не набути майно особи у власність, а позбавити її такого майна. Відповідно до ст. 41 Конституції України конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Яка ж правова природа конфіскації?

Конфіскація як санкція за вчинене правопорушення застосовуються в нормах різних галузей вітчизняного права: у Цивільному кодексі України, в Податковому кодексі України, у Митному кодексі України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кримінально-процесуальному кодексі України, в Земельному кодексі України та ін. В кожній галузі українського права є свої підстави та особливості застосування конфіскації, проте незважаючи на це, існує і низка ознак, які дозволяють об'єднати всі конфіскаційні дії в один інститут, та водночас, провести певне розмежування між ними за низкою класифікаційних ознак.

Цивільне право передбачає виключний перелік випадків та підстав примусового вилучення майна в власника. Цивільно-правовий характер цього інституту не викликає сумніву, незважаючи на певні ознаки публічності, при примусовому безоплатному вилученні майна. Така конфіскація за своєю природою виступає видом цивільно-правової відповідальності. У цивільному законодавстві міститься певна кількість правових норм, які є приватно-публічними за своєю правовою природою. Оскільки їх питома вага незначна, вони не є домінуючими у регулюванні

приватно-правових за своїм характером відносин, водночас виступаючи одним із складових елементів єдиної системи цивільно-правових норм.

За загальним правилом конфісковано може бути лише предмет, який перебуває у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України (ст. 29 КпАП). Законодавець виходить із положення, що безоплатно вилучення речі, яка не належить правопорушнику, буде несправедливою карою для власника речі, який протиправних дій не вчиняв. Показовою є наступна справа. Було незаконно зрубано декілька десятків дерев. Порушників оштрафували, а потім і конфіскували предмет правопорушення - «сокиру» під назвою «машина лісозаготівельна "Харвестр John Deere 1270D"». Проте з'ясувалося, що власник цієї «сокири» передав її порушникам в оренду і суд повернув йому майно.

З одного боку ступінь суспільної небезпеки, як і розмір заподіяної шкоди навколишньому середовищу (водним, земельним ресурсам, флорі, фауні) значно зростає при застосуванні в якості знарядь злочину автотранспортних засобів, морських та повітряних суден, механічних агрегатів, різного роду технічних засобів проте, якщо ці знаряддя перебувають у правопорушника лише у володінні (на підставі договорів оренди, лізингу, перевезення, застави та ін.), то у законодавстві відсутні підстави для їх примусового безоплатного вилучення у власника, який ніяких правопорушень не вчиняв, що суперечило прямим приписам Основного закону держави. З іншого боку, власник може вдаватися до зловживання правом, надавши, наприклад, в оренду своє майно, заздалегідь знаючи про використання його в діяльності, яка порушає закон (сейнер – для вилову риби, вертоліт для полювання, лісозаготівельну техніку для вирубки лісу та ін.). Незважаючи на відсутність правопорушення з боку власника, суспільні інтереси вимагають обмеження і діяльності, яка дозволяє за допомогою чужого майна заподіювати значну шкоду інтересам держави і суспільства в цілому. На нашу думку, така практика склалася у зв'язку з тим, що положення про вилучення майна у власника, не погоджується із загально цивілістичним положенням про витребування майна із чужого добросовісного володіння. Як випливає зі ст. 387 ЦК України власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним. Відповідно до ч.1 ст. 388 ЦК власник має право витребувати майно від набувача, лише у разі, якщо воно вибуло із його володіння проти його волі – вкрадено, загублено тощо.

Ми вважаємо доцільним застосувати за аналогією це законодавче положення за таких обставин. Якщо власник добровільно передає своє майно у володіння іншій особі (в оплатне чи безоплатне), то всі правові наслідки негативного характеру, в тому числі і всі ризики, пов'язані з подальшою долею майна, в тому числі і з протиправним відчуженням такого майна володільцем, чи вилучення такого майна відповідно до законодавства, повинні покладатися на власника. На такі випадки необхідно поширити положення, щодо умов задоволення віндикаційного позову, передбачені в ст.388 ЦК. Реалізація цієї пропозиції дозволить

уникнути зловживань як власника майна, яке виступає знаряддям чи об'єктом правопорушення, так і особи, що даним майном володіє.

Механізм захисту інтересів держави і суспільства повинен включати в себе можливість примусового вилучення майна власника за рішенням суду з виплатою йому відшкодування за рахунок титульного володільця (наприклад, орендаря) або з виплатою компенсації страховою компанією. Відповідно, при укладанні договору оренди серед обов'язків орендаря повинен бути передбачений обов'язок страхування предмету договору оренди і серед страхових випадків – передбачати і примусове вилучення майна за вироком суду в порядку адміністративного чи кримінального судочинства. Примусове вилучення майна за таких обставин буде виступати не як санкція по відношенню до його власника, а засобом охорони публічного інтересу, мірилом співвідношення інтересів суспільства в цілому і інтересів конкретної приватної особи, яка допускає зловживання наданими їй правами.

Скрипнюк О.В.

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
академік НАПрН України,
завідувач відділу зв'язків з
органами державної влади і
міжнародними організаціями
Київського регіонального центру
Національної академії правових
наук України,

Федоренко В.Л.

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
заступник начальника ННІЗН –
декан юридично-психологічного
факультету Національної академії
внутрішніх справ

МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Чинна Конституція України пройшла складний шлях становлення і розвитку, еволюціонуючи у контексті генези вітчизняного конституційного права. Вона стала вершиною, найбільш значущим здобутком української теорії та практики конституціоналізму.

Конституція України 1996 року стала першою загальновизнаною в усьому світі вітчизняною конституцією незалежної Української держави, що визначила основи суспільного і державного ладу, права і свободи людини і громадянина, порядок організації та функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування та правовий захист Конституції. На відміну від Конституції Пилипа Орлика 1710 р.,

Конституції УНР 1918 р. та низки українських радянських конституцій, Конституція України ефективно діяла впродовж тривалого часу самостійного і незалежного існування нашої держави. Але, як і будь-яка інша конституція, вітчизняний Основний Закон приречений на своє перманентне удосконалення, осучаснення згідно з політико-правовими реаліями сьогодення.

Історію розроблення, прийняття, реалізації та модернізації Конституції умовно можна поділити на п'ять основних періодів: перший період (1991–1996 рр.) ознаменувався здобуттям незалежності України, процесом підготовки проекту Конституції та прийняттям Конституції України 1996 р.; другий період (1996–2004 рр.) став періодом реалізації Конституції України 1996 р.; третій період (2004–2010 рр.) позначився процесом внесення змін і доповнень до Конституції України (конституційною реформою), масштабною конституційною кризою 2007–2010 років і пошуком легітимних шляхів удосконалення розбалансованого Основного Закону; четвертий період (2010–2013 рік) позначився визнанням 30 вересня 2010 р. Конституційним Судом України неконституційним Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року та поверненням чинності Конституції України у редакції 28 червня 1996 року, а також роботою Конституційної Асамблеї в 2012–2013 року щодо модернізації Основного Закону; п'ятий період (2013 – донині) ознаменувався Революцією Гідності, поверненням дії окремих положень Конституції України у редакції 2004 року та започаткуванням роботи тимчасової спеціальної парламентської комісії щодо напрацювання пропозицій про внесення змін до Основного Закону.

Кожному із зазначених періодів розвитку та вдосконалення Конституції України властиві свої особливості та специфіка. Так, перший період історії Конституції України 1996 р. (1991–1996 рр.) був започаткований розпадом колишнього СРСР і становленням України як незалежної самостійної суверенної держави. Цей період становлення Конституції України є найбільш складним і суперечливим. Його умовно можна поділити на декілька підперіодів: 1) від прийняття Декларації про державний суверенітет України 1990 р. до підготовки Концепції Конституції України 1992 р.; 2) від прийняття концепції Конституції України 1992 р. – до винесення першого проекту Конституції України на народне обговорення (15 липня – 1 грудня 1992 р.); 3) від завершення обговорення першого проекту Конституції України в грудні 1992 р. – до підготовки та затвердження Верховною Радою України другого проекту Конституції України у травні 1993 р.; 4) травень – листопад 1993 р. – доопрацювання другого проекту Конституції України; 5) листопад 1993 р. – 1995 р. – конституційна криза в Україні; 6) підготовка та прийняття Конституційного Договору України в 1995 р.; 7) від прийняття Конституційного Договору в 1995 р. – до прийняття Конституції України 1996 р.

Як відомо, 28 червня 1996 р. о 9 годині 18 хвилин після 24 годин безперервної праці Верховна Рада України прийняла і ввела в дію Конституцію України («за» проголосували 315 депутатів). Після

прийняття Конституції України Президент скасував свій указ про проведення всеукраїнського референдуму.

Одночасно Закон України «Про прийняття Конституції України та введення її в дію» від 28 червня 1996 р. засвідчив втрату чинності Конституцією (Основним Законом) України від 20 квітня 1978 р. з наступними змінами та доповненнями та Конституційним Договором між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні» у зв'язку з прийняттям Конституції України.

Нова Конституція України сприяла примиренню та консолідації політичних сил, подоланню економічної кризи, причиною якої в багатьох випадках була недосконалість і колізійний характер національного законодавства, вирішенню на конституційному рівні соціальних проблем та гармонізації міжнаціональних і міжконфесійних взаємовідносин в Україні, розвитку національної духовності Українського народу.

Водночас, життя доводило необхідність реформування окремих положень Конституції України. Політичні, економічні, соціальні й інші чинники обумовили потребу зміни форми держави, а відтак – конституційної реформи. Політики, громадські діячі, науковці пропонували власні проекти внесення змін до Конституції України 1996 р., але переважна більшість із них не знайшла підтримки у парламентаріїв.

Посиленням соціально-економічної кризи та суперечностей між Верховною Радою України та Президентом України позначився в Україні 2000 рік. Зазначені кризові явища загострилися у зв'язку з неспроможністю парламенту вчасно прийняти Державний бюджет України на 2000 р., поданий Кабінетом Міністрів України. До того ж сам парламент розколовся на «більшість» і «меншість». У суспільстві набула поширення ідея проведення конституційного референдуму, почали створюватися ініціативні групи з питання проведення відповідного всеукраїнського референдуму.

На виконання вимоги понад трьох мільйонів громадян України, засвідченої в установленому порядку протоколом Центральної виборчої комісії «Про загальні підсумки збирання підписів громадян України під вимогою проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою» від 15 січня 2000 року, відповідно до ст. 72 та пункту шостого ст. 106 Конституції України Президент України видав Указ № 65/2000 «Про-проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою» від 15 січня 2000 року.

Попри численні песимістичні прогнози 16 квітня 2000 р. відбулося голосування з чотирьох питань, винесених на всеукраїнський референдум, участь у якому взяли 29 728 575 виборців (81,15%) з 36 629 926 громадян, які були введені до списку громадян України, що мали право голосу на всеукраїнському референдумі. Усі питання референдуму отримали підтримку виборців: за питання про додаткові підстави для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України проголосувало 84,69% громадян України, що взяли участь у голосуванні; за обмеження депутатської недоторканності – 89%; за зменшення конституційного

складу парламенту з 450 до 300 народних депутатів України – 89,91%; за необхідність формування двопалатного парламенту в Україні – 81,68%. Серйозних порушень чинного законодавства про референдуми Центральна виборча комісія не зареєструвала.

Конституційний Суд України визнав рішення Всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 р. імперативними, але вони так і не були реалізованими. Невдовзі під впливом поглиблення політичної та соціально-економічної кризи рішення Всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 р. були остаточно забутими.

Наступний період конституційної реформи (2004–2010 рр.) був пов'язаний із внесенням Законом України № 2222-IV змін до Конституції України та конституційною кризою 2007–2010 років і пошуком легітимних шляхів удосконалення розбалансованого Основного Закону.

Як відомо, конституційний процес в Україні отримав новий вимір наприкінці 2004 року, коли після другого туру голосування на виборах Президента України 21 листопада 2004 року Верховний Суд України призначив повторне голосування у другому турі виборів Президента України на 26 грудня 2004 року (так званий «третій тур виборів Президента України»). Відповідні події супроводжувалися Помаранчевою революцією, основні події якої відбувалися на Майдані Незалежності у Києві.

Відповідні історичні події об'єднали громадян України у відстоюванні власних конституційних права і надій на краще життя та системні реформи у державі. Висока політична активність народу була використана прибічниками одного з кандидатів на посаду Президента України і привела на посаду глави держави В. А. Ющенка. Натомість політичні вимоги народу, сформовані на Майдані за часів президентства В. А. Ющенка (2005–2010 рр.), виявилися здебільшого нереалізованими.

Із самого початку влада новообраного Президента України виявилася суттєво обмеженою Законом України № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України», який втілював численні політичні домовленості та компроміси між тогочасними «старими» і «новими» політичними елітами. Як відомо, 8 грудня 2004 року на позачерговому пленарному засіданні Верховної ради України було вирішено питання про внесення змін до Конституції України. 402 голосами підтримали пакет документів – закон про внесення змін до Конституції України, закон про особливості застосування закону про вибори Президента України при повторному голосуванні 26 грудня 2004 року та про внесення змін до Конституції України щодо вдосконалення системи органів місцевого самоврядування.

Більшість положень Закону «Про внесення змін до Конституції України» набрали чинності з 1 січня 2006 року, а вже з 25 травня 2006 року, коли після складення присяги народними депутатами України набула своєї каденції Верховна Рада України V скликання, обрана за оновленою пропорційною системою, усі без винятку положення Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року стали чинними.

Разом із тим, прийняття Закону України № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України» було не бездоганим. Так, Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права ще 27 грудня 2005 року оприлюднила «Висновок щодо дотримання конституційної процедури під час внесення змін до Конституції України 1996 року шляхом ухвалення Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV та щодо відповідності його положень загальним засадам Конституції України 1996 року і європейським стандартам», у якому акцентувалась увага на проблемних аспектах унормування конституційної реформи в Україні, а саме: порушенні процедурних питань при ухваленні змін до Конституції України; відсутності висновку Конституційного Суду України на відповідний законопроект, до якого в процесі розгляду та голосування 8 грудня 2004 року вносилися зміни; «пакетному» голосуванні; порушенні Регламенту Верховної Ради України, який мав силу закону.

Пізніше, у 2006–2010 роках вищезгадані недосконалості та колізії оновленої Конституції України спричинили низку конституційних конфліктів. Прикладом загострення кризових явищ в Україні стало підписання Президентом України Указу від 2 квітня 2007 року № 264 «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України» та видання низки указів глави держави, на основі яких 30 вересня 2007 року відбулися позачергові вибори народних депутатів України. Хоча «перформатування» Верховної Ради України не виправдало очікувань суспільства щодо завершення конституційної реформи та низки похідних від неї реформи – виборчої, адміністративно-правової, судової, муніципальної тощо.

Намагаючись подолати конституційну кризу і систематично оновити Основний Закон, Президент України видав Указ від 27 грудня 2007 року № 1294/2207 «Про Національну конституційну раду», що започаткував суспільний діалог щодо змісту та форм удосконалення положень чинної Конституції України. Напрацювання Національної конституційної ради були втілення в проєкті Закону України «Про внесення змін до Конституції України», внесеному Президентом України до Верховної Ради України 31 березня 2009 року.

В основі президентського законопроекту про внесення змін до Конституції України покладено положення про вдосконалення системи конституційних прав і свобод з метою наближення їх до реальних можливостей держави гарантувати ці права; ідею створення двопалатного парламенту, верхня палата якого представляла б інтереси територій, а нижня – найбільш впливових політичних сил у державі; концепція подолання дуалізму виконавчої влади; положення щодо реформи місцевого самоврядування, зокрема, шляхом ліквідації районних держадміністрацій і зміцнення фінансової та матеріально-технічної бази територіальних громад тощо. Положення цього законопроекту було винесено на всенародне обговорення, але з початком президентської виборчої кампанії 2009–2010 років вони втратили актуальність.

Четвертий період модернізації Конституції України (2010 – 2013 роки) розпочався з визнанням після перемоги 7 лютого 2010 р. у другому турі чергових виборів Президента України В. Ф. Януковича Конституційним Судом України у своєму рішенні від 30 вересня 2010 року № 30-рп неконституційним Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року та поверненням чинності Конституції України у редакції 28 червня 1996 року. Зокрема, пунктами 2 і 3 резулятивної частини цього Рішення також встановлюється, що Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року є неконституційним і втратив чинність з дня прийняття цього рішення, а на органи державної влади покладено обов'язок щодо його невідкладного виконання стосовно приведення нормативно-правових актів у відповідність до Конституції України від 28 червня 1996 року в редакції, що існувала до внесення до неї змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222 від 8 грудня 2004 року.

У 2011 році до Основного Закону вдруге за його 15-річну історію були внесення зміни. 1 лютого 2011 р. Верховною Радою України у порядку, встановленому розділом XIII Конституції України, було прийнято Закон України № 2952-VI «Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», яким були внесені зміни до статей 76, 77, 136, 141 та до розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Зміст цих конституційних змін полягав в уніфікації повноважень Президента України, Верховної Ради України і місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, які нині становлять 5 років. Закон № 2952-VI також чітко встановив дату проведення наступних виборів Верховної Ради України – остання неділя жовтня 2012 р., а також Президента України – остання неділя березня 2015 р.

Водночас, здійснення конституційної контрреформи в 2010 року через рішення Конституційного Суду України поставило під сумнів легітимність «реанімовано» Конституції України. Реагуючи на заклики ПАРС і інших міжнародних інституцій, тодішній Президент України В. Ф. Янукович започаткував процес модернізації Конституції України.

З метою напрацювання пропозицій щодо змін до Конституції України на основі узагальнення практики реалізації Основного Закону України, з урахуванням досягнень та тенденцій розвитку сучасного конституціоналізму, забезпечення залучення в установленому порядку до такої роботи провідних учених, представників громадянського суспільства і різних політичних сил, міжнародних експертів Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), експертів інших міжнародних установ та організацій Президент України видав 17 травня 2012 р. Указ № 328 «Про Конституційну Асамблею», яким визначив завдання Конституційної Асамблеї, Положення про Конституційну Асамблею та її персональний склад (загалом 94 особи).

Відповідно до змісту цього Указу, Конституційна Асамблея стала спеціальним допоміжним органом при Президентові України, утвореним з

метою підготовки законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України. На своєму першому засіданні 20 червня 2012 року Конституційна Асамблея обрала заступником голови Конституційної Асамблеї академіка Шемшученка Ю. С. і секретарем Конституційної Асамблеї радника глави держави Ставнійчук М. І.; затвердила перелік комісій і їх персональний склад; визначила персональний склад Координаційного бюро; прийняла за основу проект регламенту Конституційної Асамблеї. Зокрема, в складі Конституційної Асамблеї її Рішенням від 20 червня 2012 року № 1 були створені наступні комісії: Комісія з питань конституційного ладу та порядку прийняття і введення в дію змін до Конституції України (голова – Скрипнюк О. В.); Комісія з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (голова – Буткевич В. Г.); Комісія з питань здійснення народовладдя (голова – Селіванов А. О.); Комісія з питань організації державної влади (голова – Єрмолаєв А. В.); Комісія з питань правосуддя (голова – Маляренко В. Т.); Комісія з питань правоохоронної діяльності (голова – Тацій В. Я.); Комісія з питань адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування (голова – Серьогіна С. Г.).

Упродовж 2012-2013 років Конституційна Асамблея та її комісії напрацювали Концепцію внесення змін до Конституції України, яка була розглянута 21 червня 2013 року на IV пленарному засіданні цього органу. Водночас, під час обговорення цієї Концепції серед членів Конституційної Асамблеї виникли суперечливі позиції щодо її положень, а також методології внесення змін до Основного Закону. Розгляд та затвердження Концепції, після остаточного доопрацювання її проекту, було призначено на осінь 2013 року.

Але, подальше загострення політико-правових процесів, пов'язане з відмовою тодішнього Президента України В.Ф. Януковича від підписання договору про асоціацію між Україною та Європейським Союзом напередодні Вільнюського самміту в листопаді 2013 року та започаткування масових протестних виступів, що переросли в Революцію Гідності 2014 року, де-факто зупинили роботу Конституційної Асамблеї. До того ж, з початком Революції Гідності частина членів асамблеї написали заяви про складення своїх повноважень.

Революція Гідності, яка уже в січні 2014 року, після прийняття законів України, які суттєво обмежували права людей, отримала нове змістовне наповнення, стала боротьбою громадян проти тиранії та за свої права й свободи. Кульмінацією революції стали події 18-20 лютого 2014 року, трагічні та героїчні водночас. Вони ознаменувалися застосуванням бойової зброї проти мітингуючих і загибеллю біля 100 протестуючих, яких нарікли «Небесною сотнею», а також втечею тогочасного політичного керівництва держави на чолі з В.Ф. Януковичем.

Одночасно з цим, Революція Гідності стала й висхідною крапкою для початку новітніх конституційних процесів в Україні. Так, 21 лютого 2014 року Верховна Рада України, реагуючи на заклики протестуючих щодо обмеження президентської влади, прийняла 386 голосами народних депутатів України за процедурою *ed hoc* рішення про поновлення

основних положень Конституції України 2004 року. Разом із тим, у зв'язку з відсутністю Президента України закон про конституційну реформу був затверджений постановою парламенту від 22 лютого 2014 року. Утім, такий крок парламенту, зумовлений політико-правовою ситуацією того часу, не зняв необхідності проведення повноцінної конституційної реформи в Україні.

Для забезпечення легітимної конституційної реформи 4 березня 2014 парламент своєю постановою № 849-VII створив Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України на чолі з народним депутатом України Р.П. Князевичем.

Робота цієї Комісії значною мірою ускладнилася через загострення ситуації на Півдні та Сході України у зв'язку з анексією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим і активізацією сепаратистів у Донецькій, Луганській, Харківській і деяких інших областях України. Водночас, згадані події не зняли нагальність конституційної реформи, що має вирішити на рівні Основного Закону питання удосконалення механізму захисту конституційних прав людини, національних меншин і корінних народів, запровадження збалансованої моделі парламентсько-президентської республіки, оптимізації взаємодії громадянського суспільства і його інститутів на формування та реалізацію державної політики, реформування місцевого самоврядування та децентралізацію влади і низку інших важливих питань. При цьому, очевидним вбачається те, що конституційна реформа має отримати належне теоретико-методологічне обґрунтування з боку як досвідчених, так і молодих правознавців.

На нашу думку, при підготовці законопроекту про внесення змін до Конституції доцільно врахувати найбільш гострі проблеми, що були предметом конституційних реформ з 2000 по 2013 роки. Зокрема, йдеться про наступні положення.

У преамбулі Конституції України, з огляду на політико-правові реалії сьогодення, доцільним видається закріпити положення про подальшу розбудову України як соборної унітарної держави. Не менш важливим вбачається й закріплення в преамбулі Основного Закону такого важливого здобутку Революції Гідності як утвердження українців, не залежно від національності, як нації політичної.

Розділ I «Загальні засади», назву якого більш коректно було б викласти у редакції «Засади конституційного ладу України», вимагає своєї систематизації та удосконалення його окремих положень. Так, зміст частини третьої статті 5 Конституції України доцільно трансформувати у положення, відповідно до якого право визначати і змінювати засади конституційного ладу належить виключно Українському народу й здійснюється шляхом проведення всеукраїнського референдуму. Це право не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

З огляду ж на досвід Революції Гідності, що відбувалася з 30 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та актуальність проблеми легітимізації й легалізації результатів цієї революції, а також враховуючи

зарубіжний досвід унормування в конституціях і конституційних актах природного права громадян на повстання проти тиранії, частину четверту статті 5 можливо доповнити положенням про те, що народ має право на опір тиранії та повстання проти узурпаторів державної влади.

Стаття 6 Конституції України закріплює поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки. У свою чергу органи законодавчої, виконавчої та судової влади зобов'язані здійснювати свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Натомість, не всі органи державної влади, чий статус унормовує Конституція, можуть бути віднесені до трьох із названих гілок влади. Поза ними залишається Президент України, прокуратура, Центральна виборча комісія тощо. Тому частину другу статті 6 слід поширити і на «інші органи державної влади, передбачені Конституцією».

Статтю 7 Конституції України необхідно конкретизувати і доповнити положенням про те, що органи державної влади, їх посадові особи забезпечують всебічний розвиток місцевого самоврядування.

Як відомо, стаття 10 Конституції містить положення про визнання української мови єдиною державною мовою, а також гарантує вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин. Останній припис породжує ілюзію меншовартості всіх інших мов, окрім української. Можливим компромісним виходом із цієї ситуації в умовах сьогодення могло б стати визнання на конституційному рівні поряд з державною мовою офіційних мов – російської, польської, угорської тощо.

У статті 11 Конституції України встановлює обов'язок держави сприяти консолідації та розвитку української нації, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності корінних народів і національних меншин. Очевидно, що наведену статтю Основного Закону слід було б доповнити зобов'язанням держави підтримувати органи самоорганізації корінних народів і національних меншин і сприяти їх діяльності. Адже, до прикладу, тривалий час такий важливий центр публічної влади кримсько-татарського народу як Меджеліс не отримував визнання та підтримки з боку Української держави. Час довів хибність подібного державницького підходу в контексті не законної анексії АР Крим із боку Російської Федерації.

Стаття 13 Основного Закону визначає, що об'єктами власності Українського народу є земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси. Водночас, Конституція наділяє правами здійснювати розпорядження цією власністю від ім'я народу України органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Очевидно, що в Основному Законі варто було б закріпити і положення про право контролю з боку громадян за здійсненням прав власника з боку визначених суб'єктів, а також про їх право на частку прибутків від використання цієї власності Українського народу

Як переконує досвід зарубіжних держав, такі «роялті» громадяни можуть отримувати як у вигляді певних пільг на сплату комунальних послуг, так і у формі фіксованих грошових надходжень. Натомість, у

європейських державах відповідні прибутки прозоро витрачаються на різноманітні соціальні програми – від будівництва реабілітаційних центрів для дітей-інвалідів до програм професійної перепідготовки для безробітних.

Вимагає своєї ревізії й стаття 17 Конституції України. Зокрема, частина п'ята цієї статті поширює режим спеціального соціального захисту не лише на громадян, що перебувають на службі в Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а й на членів їх сімей. Подібний «юридичний атавізм», коли соціальні пільги окремих працівників поширюються на членів їх родин, уже призвів до того, що в Україні переважна більшість правоохоронних органів, у той чи інший спосіб, прирівняна або ототожнена з військовослужбовцями. При цьому, тиск на Державний бюджет України з боку таких «військовослужбовців» (нині їх нараховується понад 600 тис.) і членів їх сімей став непосильним. Між тим, «псевдомілітаризовані» структури виявили свою недостатню ефективність у сфері оборони Укпвіни.

Очевидно, що критичному, але раціональному переосмисленню підлягають і положення інших розділів Основного Закону.

Чорна В.Г.

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного права і
процесу НАВС

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Другим видом відповідальності в сфері позашкільної освіти є адміністративна відповідальність, яка регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення [1]. На сьогодні, існують непоодинокі спроби вчених-адміністративістів надати їй дефініцію.

Так, на думку В.К. Колпакова адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [2; с. 289].

На погляд В.К. Шкарупи, М.В. Коваля, О.П. Савчука, Л.П. Самофалова, М.О. Мацелика [3, с. 131] адміністративною відповідальністю є конкретний вид юридичної відповідальності, що встановлений чинним законодавством, обов'язковою формою негативної реакції держави в особі її уповноважених органів (посадових осіб) на протиправні діяння, що мають характер правопорушень.

Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін. вважають, що адміністративною відповідальністю є накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [4, с. 170].

Отже, адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і застосовуються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [5, с. 22].

Структурною частиною інституту адміністративної відповідальності є адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері позашкільної освіти, тобто вони співвідносяться між собою як рід та вид.

Так, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення в сфері позашкільної освіти можливі такі види адміністративних правопорушень як:

1. порушення порядку провадження господарської діяльності (ст. 164 КУпАП) передбачає провадження господарської діяльності ... без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону;

2. виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (стаття 168-1 КУпАП);

3. ухилення від виконання законних вимог прокурора (стаття 185-8 КУпАП);

4. порушення законодавства про об'єднання громадян (стаття 186-5 КУпАП).

Отже, адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері позашкільної освіти – це застосування до осіб, які вчинили проступки в сфері позашкільної освіти, адміністративних санкцій, що тягнуть для винних осіб обтяжливі наслідки майнового та організаційного (правообмежувального) характеру і застосовуються спеціально уповноваженими публічними органами та їх посадовими особами, які регулюють адміністративну діяльність в сфері позашкільної освіти, на підставах і у порядку, встановленому нормами адміністративного права.

Ознаками адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері позашкільної освіти є:

а) адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері позашкільної освіти настає при порушенні адміністративно-правових норм, якими урегульована дана сфера, що визначені законодавством як адміністративні правопорушення, і за які встановлені адміністративні санкції;

б) до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері позашкільної освіти притягаються особи, які порушили правила, що регламентують адміністративну діяльність в сфері позашкільної освіти;

в) мірою адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері позашкільної освіти, є адміністративні санкції (адміністративні стягнення ст.ст. 23-23-24 КУпАП та інші заходи впливу передбачені Законами України, наприклад, анулювання дії ліцензії);

г) суб'єктами, що мають право притягати до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері позашкільної освіти є

спеціально уповноважені публічні органи та їх посадові особи, які регулюють діяльність в сфері позашкільної освіти.

Використані джерела:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 18 груд. 1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984 р. – № 51. – стор. 1122.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер – 1999. – 732 с.
3. Шкарупа В. К., Коваль М. В., Савчук О. П., Самофалов Л. П., Мацелик М. О. Адміністративне право України: [Конспект лекцій] / В. К. Шкарупа, М. В. Коваль, О. П. Савчук, Л. П. Самофалов, М.О. Мацелик – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2005. – 248 с.
4. Адміністративне право України [Підручник для юрид. вузів і фак. / АЗІ Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук та ін.]; За ред. Ю. П. Битяка. – Харків: Право, 2000. – 520 с.
5. Стрельников А.В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про рекламу: Дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Одеська національна юридична академія / Андрій Вікторович Стрельников – 2004. – 198 с.

Шевчук Г.В.

декан факультету підготовки спеціалістів-правознавців ННІЗН Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОВС У ПРОФІЛАКТИЦІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ

За останні роки для нашої держави проблема поширення незаконного обігу наркотиків набула ще більшого значення, оскільки мова йде про здоров'я нації та її інтелектуальний потенціал. Поширення розповсюдження незаконного обігу наркотиків характеризується не тільки сукупністю різних по своєму роду чинників (соціальних, економічних, медичних тощо), але і відсутністю міжвідомчої взаємодії у виборі шляхів її запобігання, що диктує вибір певних стратегій і реальних підходів у пошуках рішень проблеми незаконного обігу наркотиків та наркоманії з використанням потенціалу виконавчої влади та органів місцевого самоврядування області, міст, районів, селищ, а також зацікавлених громадських організацій. Ситуація обтяжуються тим, що на сьогодні в нашій державі відсутній єдиний орган, який би забезпечував координацію, розподіл ресурсів, взаємодію та контроль за виконанням політики держави в сфері протидії незаконному обігу наркотиків.

Виходом із ситуації, яка склалася, є відновлення та реорганізація діяльності координаційних рад з питань профілактики та боротьби з наркоманією, створення яких були передбаченні Національною програмою протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994-1997 роки. Не дивлячись на те, що діяльність зазначених рад ніхто не

відміння, поступово протягом свого існування їх діяльність була припинена, і навіть Координаційна рада з питань профілактики та боротьби з наркоманією стала збиратись замість два рази на рік – раз на два роки.

Основними причинами, що призвела до недієздатності таких координаційних рад та їх поступової ліквідації, були: відсутність чіткої політики нашої держави щодо запобігання незаконному обігу наркотиків та наркоманії (розрив між Національною програмою протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994-1997 роки та Програмою реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003-2010 роки складав 6 років), і як наслідок, невизначеність у шляхах подолання цієї проблеми; (як правило, діяльність координаційних рад зводилась до заслуховування звітів керівників відомств); відсутність достатнього фінансування рішень координаційних рад; слабка позиція громадських організацій щодо контролю за діяльністю таких рад. В результаті навіть національна координаційна рада перетворилась з міжвідомчого органу при Кабінеті Міністрів України у відомчий – створений при Міністерстві внутрішніх справ України.

У порівнянні з 90-ми роками минулого століття сьогодні ситуація у нашій державі змінилася, адже у кожній області (районі, місті) діє значна кількість громадських організацій, які мають необхідне фінансове забезпечення, кадровий потенціал, великий досвід антинаркотичної профілактичної діяльності та авторитет у громадському середовищі.

Громадські організації, які займаються профілактикою наркоманії, є невід'ємною частиною діяльності підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України, адже відповідно до наказу МВС України від 25.08.2005 № 716 при начальниках кримінальної міліції ГУМВС-УМВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, а також при заступниках начальника-начальниках кримінальної міліції міськрайорганів створюються Громадські спостережні ради з питань протидії наркоманії. Метою діяльності таких рад є забезпечення громадського контролю та вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії незаконному обігу наркотиків та поширенню наркоманії. Громадська спостережна рада з питань протидії наркоманії є дорадчо-консультаційним органом та створюється виключно на громадських засадах.

До складу Громадської спостережної ради на добровільних засадах залучаються представники органів охорони здоров'я, засобів масової інформації, громадських організацій, які займаються правозахисною діяльністю або ставлять за мету протидію наркозлочинності та поширенню наркоманії. До складу їх діяльності за погодженням з відділом освіти можуть включатися представники батьківських комітетів загальноосвітніх шкіл.

Не дивлячись на визначене коло завдань, діяльність Громадської спостережних рад носить обмежений характер щодо реалізації запланованих заходів. Вони не завжди спроможні ефективно впроваджувати елементи антинаркотичної профілактичної діяльності в

області (регіони, місті), неефективно вирішувати проблемні питання, які відносяться до компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Як наслідок, в окремих регіонах нашої держави діяльність Громадської спостережної ради носить чисто формальний характер, і нездатна кардинально впливати на розробку та впровадження регіональної політики щодо незаконного обігу наркотиків. Тому відновлення координаційних рад з питань профілактики та боротьби з наркоманією при органах виконавчої влади сприятиме комплексному вирішенню проблемних питань профілактики наркоманії, залучення до цього необхідних ресурсів.

Відомча роз'єднаність і відсутність можливості впливу на наркоситуацію з боку окремих структур виконавчої влади і органів місцевого самоврядування вимагають розробки і здійснення узгоджених дій. Міжвідомча координація в проведенні профілактики наркозалежності повинна стати основою цілеспрямованої протидії зловживанню наркотиками і їх незаконному обігу. Саме тому, нормативне забезпечення співробітництва органів виконавчої влади та громадських організацій у профілактиці наркоманії займає одне з значних місць, покликаних об'єднати зусилля всіх зацікавлених органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадських організацій.

Юхимюк О.М.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і
права юридичного факультету
Східноєвропейського
національного університету імені
Лесі Українки МОН України

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. За час розбудови України як правової, демократичної держави особливого значення набула проблема правоохоронної діяльності. Зрозуміло, що у сфері правоохоронної діяльності, як самостійної правової форми діяльності, реалізуються принципи права. При цьому з повною упевненістю можна стверджувати, що у ній так чи інакше, як, до речі, і в правоутворенні і правореалізації, модифікуються усі раніше згадані принципи права (системні і структурні), принципи правового регулювання, правосвідомості і законності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На загальнотеоретичному рівні питання принципів у правоохоронній діяльності розглядалися у роботах таких науковців, як Рабінович П., Алексєєв А., Кельман М., Скаун О. та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципи правоохоронної діяльності тривалий час розглядалися як головні, сутнісні категорії цього виду діяльності. Можливо, через те, що багато людей

сприймає їх лише як абстрактні ідеї, не пов'язані з практичною діяльністю тих чи інших органів, а отже, необов'язкові для виконання.

Під принципами правоохоронної діяльності необхідно розуміти об'єктивно властиві цьому виду суспільної діяльності відправні засади, незаперечні вимоги, що ставляться перед суб'єктами здійснення правової охорони, які виражають найважливіші закономірності цього типу відносин і відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значимістю та стабільністю.[1, с. 63-64.]

Систематизація принципів управління ґрунтується на пізнанні їх закономірностей. У науковій літературі виробився загальний підхід щодо поняття, змісту та системи принципів, однак зберігаються і деякі різночитання при визначенні їх складу та формулювань. Деякі системи принципів потребують також значного коригування у плані їх систематизації. У науковій літературі наводиться значна кількість принципів управління. На думку, О.Бандурки, загальними принципами управління є «... принципи соціальної спрямованості управлінської діяльності, законності, об'єктивності, комплексності й системності, гласності, поєднання колегіальності та підпорядкованості». Своєю чергою, А. Майдигов відзначає, що не можна однозначно виділити всі принципи управління через новизну проблеми і недостатність її теоретичної розробленості та іншої специфічної цільової спрямованості діяльності системи правоохоронних органів. [2, с. 77-78.]

На нашу думку, при дослідженні принципів необхідно зауважити на те, що наука управління вивчає загальні та специфічні закономірності соціального управління на основі х пізнання принципи, правила, методи та прийоми управлінської діяльності.

Таким чином, принципи правоохоронної діяльності – це об'єктивно властиві цьому виду суспільної діяльності відправні засади, незаперечні вимоги, які ставляться перед суб'єктами здійснення правової охорони, що виражають найважливіші закономірності цього типу відносин і відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значимістю.

Проте потрібно пам'ятати, що принципи правоохоронної діяльності – це не готові інструкції, а тим більше – не універсальні правила, керуючись якими правоохоронці могли б автоматично досягати високих результатів. Вони не замінюють ні спеціальні знання, ні досвід, ні майстерність.

Принципи, на яких ґрунтується правоохоронна діяльність, складають цілісну систему, до якої, враховуючи викладені вище положення, потрібно віднести такі принципи:

- 1) загальносоціальні, що визначаються рівнем розвитку суспільства. До них належать принципи гуманізму, демократизму, соціальної справедливості, рівності всіх перед законом;
- 2) спеціальні – своєрідна система координат, у межах якої розвивається правоохоронна діяльність. Цю групу становлять принципи верховенства права, законності, законслухняності громадян, гласності, взаємодії з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування,

об'єднаннями громадян, населенням, професіоналізму та компетентності, незалежності суб'єктів право охорони тощо.

Однак наведену класифікацію принципів правоохоронної діяльності не доцільно сприймати як універсальну, а треба розуміти як заклик до встановлення інших, нових критеріїв щодо їх систематизації. [1, с. 65]

Зупинимося на спеціальних принципах правоохоронної діяльності:

1. Принцип законності. Загалом, законність є багатоаспектним соціально-правовим явищем, яке можна розглядати як принцип, метод або режим. Принцип законності в діяльності правоохоронних органів та організацій полягає, насамперед, у чіткому, неухильному дотриманні та виконанні приписів закону.

2. Принцип гласності. У лексичному розумінні термін «гласність» визначається як абстрактний іменник до слова «гласний», тобто «приступний для широкої громадськості, відкритий, публічний». Діяльність суб'єктів правоохоронної діяльності є гласною. Вони зобов'язані інформувати органи влади і управління, громадські організації, населення і засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення.

3. Принцип взаємодії з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням. Дотримання цього принципу є однією з умов підвищення ефективності діяльності суб'єктів правоохоронної діяльності.

4. Універсальність. Принципи правоохоронної діяльності в демократичному суспільстві є аспектом особливого вияву загальних принципів права, а також вихідним ідеями, основними, найбільш загальними та керівними положеннями, що в сукупності визначають сутність правоохоронної діяльності.

5. Нормативність принципів вносить у правоохоронну діяльність елементи єдності, однаковості, що виступають які міра (регулятор) поведінки суб'єктів право охорони.

6. Формальна визначеність. Певна правова ідея, загальне положення можуть уважатися принципом лише у тому випадку, якщо вони закріплені (сформульовані) в нормах права.

7. Обов'язковість. Принципи правоохоронної діяльності – це не порада, не рекомендації; вони вимагають обов'язкового та повного втілення в практичній діяльності.

8. Комплексність (системність). Принципи несуть у собі вимогу комплексності, що передбачає їх одночасне, а не почергове, ізольоване дотримання на всіх етапах правоохоронної діяльності.

9. Стабільність. Принципи правоохоронної діяльності діють протягом певного, відносно тривалого часу.

10. Принцип верховенства права. Ст. 8 Конституції України проголошує: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права» Дотримання та практичне втілення цього принципу в діяльності всіх юридичних та фізичних осіб є необхідною умовою існування правової демократичної держави.

Підсумовуючи викладене вище, можемо стверджувати, що принципи в правоохоронній діяльності треба розуміти як відправні засади, незаперечні вимоги щодо такого виду суспільної діяльності, як правоохоронна, а тому їх треба враховувати при реформуванні системи правоохоронних органів та організацій. Лише при дотриманні цих принципів усіма суб'єктами право охорони з упевненістю можна говорити про демократичність та правову основу правоохоронної системи зокрема та держави загалом.

Використані джерела:

1. Кучук А.М. Правоохоронна діяльність: питання теоретичного визначення // Науковий вісник Юридичної академії МВС. – 2003. – № 2. – С. 63-68.
2. Кучук А.М. Принципи правоохоронної діяльності // Юридична Україна. – 2005. – № 2. – С. 77-81.

Секція 1

Теорія, історія та філософія правових реформ в Україні

Бельзєцька І.М.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ З ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогодні наше суспільство перебуває в стані системної кризи. Особливо загострюються політичні, економічні, соціальні відносини. Тому так важливо дбати і про розвиток нашої державності і про формування громадянського суспільства. Після проголошення незалежності України і вибору демократичного шляху розвитку держави з'явилося достатньо наукових праць, присвячених теорії громадянського суспільства. Це свідчить про те, що теорія громадянського суспільства знаходить своїх прихильників в нашій державі. Біда тільки в тому, що ідеї громадянського суспільства залишаються ще мало відомими широкому загалу, слабо задіяними в нашому суспільному розвитку. На сучасному етапі розвитку проблема суспільства має практичне значення, як питання становлення і функціонування громадянського суспільства. Осмислення загального поняття громадянського суспільства полягає у прагненні систематизувати притаманні даному терміну відмінні ознаки. В юридичній науці деякі вчені до громадянського суспільства відносять систему недержавних відносин (А.П.Кочетков), інші - всі суспільні зв'язки, що виникають поза сферою політики (А.В.Одинцова, О.Самородний), а треті - сукупність виробничих відносин, що зв'язують громадян. Суттєвим є те, що громадянське суспільство повинно бути основою політичного життя, вносити в останнє демократичні риси і якості, сам дух звільнення особи від державного диктату - основу основ громадянського суспільства. Одинцова А.В. звертає увагу на те, що "... більшість існуючих підходів до визначення громадянського суспільства, незважаючи на наявність у них розбіжностей, мають загальний недолік: у них суспільство, що підлягає аналізу, пов'язується з якимись конкретними інститутами держави або їх сукупністю". Група авторів першого в Україні "Політологічного словника"

вважає, що "громадянське суспільство - сукупність неполітичних відносин (економічних, національних, духовно-моральних, релігійних і т.ін.), галузь спонтанного самовиявлення інтересів і волі вільних індивідів і їх асоціацій. Таке визначення громадянського суспільства має свої позитивні риси, оскільки більш чітко (через сучасне розуміння суті правової держави) зв'язує громадянське суспільство з державою, вказує на вторинність державності, підкреслює службові обов'язки державної влади захищати своїх громадян і тим самим регулювати їх життєдіяльність.

Своєрідну точку зору з цього питання має Е.Амбарнумов, який підкреслює, що тенденція до формування громадянського суспільства реалізується через розвиток горизонтальних зв'язків, шляхом перехреснування економічних зв'язків чисто господарськими рамками". "Громадянське суспільство, - пише він, - арматурою горизонтальних зв'язків закріплює політичну владу"[1,с.92].

Таке розуміння громадянського суспільства переплітається з точкою зору Ю.Красіна і А.Галкіна, які під громадянським суспільством розглядають стабільну систему горизонтальних соціальних зв'язків, суспільно-політичних орієнтацій і норм суспільної поведінки, що виросла безпосередньо із відносин власності, але не зводиться до них. В цій системі концентруються і оформляються економічні, професійні, культурні, релігійні та інші повсякденні інтереси соціальних прошарків і груп.

Визначення суті громадянського суспільства має важливе значення. Але завжди слід пам'ятати, що громадянське суспільство - це таке суспільство, де інтереси людини мають пріоритетне значення. Адже людині за своєю природою притаманне прагнення жити в суспільстві людей, в якому вона прагне задовольнити, насамперед, свої приватні інтереси. В той же час, звичайно, інститути громадянського суспільства покликані забезпечити певний баланс між соціальними та політичними силами, а за допомогою правових норм регулювати відповідні відносини.

Таким чином, громадянське суспільство – це не якісь ізольовані індивіди, а комплекс соціальних відносин, система суспільних інтересів (економічних, соціально-політичних, релігійних, духовних, сімейних, культурних та інших), яка виражає різноманітні цінності, інтереси і потреби членів суспільства[2,с.144]. Це сфера самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій і організацій, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання та довічної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади. Такий підхід до аналізу громадянського суспільства дає змогу зробити висновок про те, що воно має відображати громадянські відносини, взаємозв'язок всіх сфер суспільного життя людини. В той же час громадянське суспільство - це не будь-яке суспільство, а сукупний індивід, який виступає через систему різних асоціацій, об'єднань своєрідним регулятором свободи людини. Іншими словами, громадянське суспільство - це сфера соціальної взаємодії, що складається зі сфери особистого, різноманітних об'єднань, суспільних рухів і публічної

комунікації. Його часто розуміють як місце соціальної дії, відносно автономної від держави.

Використані джерела:

1. Українське суспільство: 10 років незалежності / За ред. В.Ворони. – К.: ІС НАН України, 2001.
2. Краткийполитологическийсловарь / Под ред. С.Г. Рябова, З.И.Тимошенко.–К.: РАПО “Укрвузполиграф” – 2002.
3. Кочетков, “Гражданскоеобщество: проблемы и перспективыразвития”. - Москва, 1998.
4. Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали наук.–практ. конф. / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К.: Вид–во УАДУ, 2008. –Т. 1.
5. Шинкарук В. Громадянське суспільство, держава, ідеологія // Розбудова держави. – 2004. – № 5.

Борщ А.Я.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДВОКАТУРИ В ПЕРІОД ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ ДОБИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що сучасний етап розвитку українського суспільства, інституціональні зміни вимагають вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура. Необхідність визначення відповідної ролі адвокатури, як інституту громадянського суспільства зумовлено її природою та розвитком самої адвокатури в умовах економічних і політичних перетворень, що відбуваються в країні, активізацією політико-правового життя, появою нових аспектів життєдіяльності суспільства.

В Україні формування професійної адвокатури відбулося у польсько-литовську добу (XIV–XVI ст.). Вперше станова професійна адвокатура з'являється у міських судах, а згодом - у загальних публічних. Назва «адвокат» у значенні захисника прав сторони вперше вживається в «Правах, по котрымсудитсямалороссийский народ» [1; 110] — пам'ятці козацького права 1743 р., тобто в період гетьманщини в Україні. Доти ж перший Литовський статут 1529 р. вживає термін «прокуратор» [2; 148]. Щоправда, вживаються слова «адвокат» — «адвокатуе», але вони стосуються адміністративних урядовців (війтів) [3; 96]. Щодо терміну «професійна адвокатура», то тут слід зробити слідуєче пояснення. Справа в тому, що за часів суцільного панування звичаєвого права, коли, як вже зазначалося, праця захисника носила громадський або товариський характер, захисником міг бути кожний життєво досвідчений чоловік, обізнаний з правовим звичаєм, який з громадських, товариських спонукань намагався захистити право звичаю для добра ж сторони» [4; 85]. Однак в

міру того, як право писане -закон витісняє право звичаєве, захисником вже може бути людина, яка добре обізнана з писаним правом — тобто професійний юрист. Отже, звідси можна вважати і час народження професійної адвокатури, хоча момент її організаційного оформлення ще був віддалений у часі.

Таким чином, коли в українських містах було запроваджено магдебурзьке право, в міських судах вперше у XV ст. і з'являється захисник як професійний юрист. Однак в ці часи ще відсутні будь-які норми, які б встановлювали умови, на підставі яких певна особа могла б виступати у суді в ролі захисника. Захисником міг бути кожний повноправний мешканець міста [1; 112].

Уже в XVI ст. в загальнодержавних судах, зокрема у великокняжих - господарських, а також у судах гродських і земських, з'являється новий тип захисника, професійного юриста — «прокуратора, або речника» [2; 151]. Так, Литовський статут, який діяв на українських землях аж до 1842 р. в усіх своїх трьох редакціях (1529, 1566 й 1588 рр.) встановлює умови, необхідні для виконання обов'язків прокуратора в судах. Зокрема, у ст. 10 VI розділу першого Литовського статуту наводиться умова, за якою прокуратором у судах не міг бути іноземець, а лише чоловік «у Великокняжествеосельї» [4; 90].

Найдокладніше регулює порядок судового захисту третій Литовський статут, який прокураторам присвячує п'ять артикулів (57—61) IV розділу [5; 31]. Зокрема, встановлювалося, що захисником могла бути кожна вільна людина (навіть не шляхтич) за винятком духовних осіб та судового персоналу замкових і земських судів у своїх округах. Тобто остання категорія осіб могла виконувати обов'язки захисника, але в судах інших округів.

Литовський статут передбачає, що прокуратор у суді може виступати як представником сторони, так і її помічником. Прокуратор повинен був подати судді засвідчений письмовий документ на право представляти інтереси сторони. Якщо ж сторона була присутня в суді, то вона лише усно підтверджувала це.

Важливо, що у Литовському Статуті вже передбачений спеціальний урядовий захисник для убогих людей, удів і сиріт, які не могли себе захищати. Ось як про це сказано: «Тогда вряд маеть такового прокуратора дармо придавати и казати от них у права мовити, и прокуратор маеть в том уряду быти послушен; а еслибы прокуратор уряду в том послушон быти не хотел, таковому прокуратору и от инших особ у того суду мовеньє не маеть быти допущено». Зокрема, цього захисника позбавляли права практикувати в даному судовому окрузі.

Діяльність адвоката оплачувалася, однак декотрі справи він зобов'язаний був вести безоплатно (справи вдів, сиріт, малозабезпечених). У «Правах» до судового захисту в окремих випадках допускалися батьки, опікуни, визначені судом, обрані за бажанням сторін.

У разі завдання шкоди підзахисному умисним порушенням своїх обов'язків, адвокат відшкодовував її у подвійному розмірі та позбавлявся права займатися адвокатською практикою, його могли заарештувати або

піддати тілесним покаранням, навіть відрізати язика. Шкоду від ненавмисних порушень своїх обов'язків адвокат мав відшкодувати в повному обсязі, причому суд міг застосувати до нього тюремне ув'язненням строком на чотири тижні.

Окремі норми Статуту передбачали досить гострі санкції за порушення захисником основ етики. Так, прокуратор, який, виконуючи свої функції, з матеріалів справи довідався про певні факти, корисні для протилежної сторони, й намагався стати її прокуратором, позбавлявся права адвокатської практики. Ще суворіші санкції передбачалися за свідоме вчинення шкоди клієнтові. Зокрема, якщо прокуратор, маючи справу, без поважних причин не з'явився в судове засідання й не довів через присягу причину своєї відсутності перед судом, «такієпрокураторы горлом каранибыти мають». Тобто передбачалася смертна кара.

Отже, на основі Литовського статуту в Україні вперше зроблена спроба впорядкувати справу судового захисту та чітко виділити адвокатську діяльність як певну професію[1; 115].

Використані джерела:

1. Баршевский М.Ю. Организация и деятельность адвокатуры в России. М., 1997, с.320
2. Бернаш У., Решетникова И.В., Прошляков И.Д. Судебная адвокатура. С.-Пб., 1996, с.397
3. Бойков А.Д. Этикапрофессиональной защиты по уголовнымделам. М., 1978., с.172
4. Варфоломеева Т.В. Криминалистика и профессиональная деятельность защитника. К., 1987, с.149
5. Ватман Д.П. Адвокатскаяэтика. М., 1977., с.153
6. Ватман Д.П., Елизаров В.А. Адвокат в гражданском процессе. М., 1969.

Депа Ю.Р.

студент КМ-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

З моменту здобуття Україною незалежності, почався новий шлях у розвитку держави та права, формуванні державно-правових інститутів, державного апарату, національної правової системи та законодавства. Проблеми правової реформи досліджували, зокрема, такі науковці як Колодій А.М., Луць Л.А., Муравйов В.І., Опришко В.Ф., Ющик О.І.

Зрозуміло, що права система не може залишатися незмінною, якщо в суспільстві відбулися принципові зміни його політичного та економічного ладу. Однак – неможливо проводити реформування суспільства без відповідного правового інструментарію. Аналізуючи теоретичні засади, права реформа в країні стосується: 1) перегляду погляду на саму природу права на основі концепції розрізнення права і

закону (право не повинно розглядатися як результат і знаряддя діяльності державної влади); 2) реформування суспільства за допомогою права. Таким чином, правової реформи є об'єктивне вираження управлінських рішень та здатність даних рішень змінювати та покращувати суспільне життя існуванням правової держави та громадянського суспільства як гарантій забезпечення верховенства права та законності.

Впровадження правових реформ повинно здійснюватись, по-перше удосконаленням системи законодавства шляхом адаптації до міжнародних договорів, по-друге, створенням передумов прийняття їх суспільством, шляхом залученням молодих спеціалістів та науковців. Аналізуючи стан проведення правової реформи в Україні можна стверджувати, що на сьогодні ще недостатньо інструментів для її проведення. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6.06.2012 р. № 504 «Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції», передбачено ліквідувати Центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України.

Проблеми становлення та функціонування правової держави і громадянського суспільства їх ставлення до особистості, потребують реформування у сучасних умовах, є фактором успішного розвитку держави та суспільства. Удосконалення державно-правової системи неможливе без налагодження відносин з громадянами. Громадянське суспільство і правова держава перебувають у постійному розвитку, і тому такі питання як їх співвідношення та взаємодія завжди залишаються актуальними.

На даний час, Мін'юст України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та розробки проектів законів, інших нормативно-правових актів й пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Також була створена Громадська рада, яка має право розробляти та надавати в установленому законом порядку пропозиції з удосконалення законодавства. А у зв'язку з тим, що українське державотворення перебуває на стадії розвитку, воно потребує залучення молодих спеціалістів, громадських діячів для здійснення управлінських рішень в адміністративній, судовій, правоохоронній та інших сферах. Тому потреба здійснення правових реформ в Україні є актуальною, зокрема, для подолання політичної та економічної кризи.

На сьогодні права реформа на практиці не здійснюється, адже для її здійснення необхідно враховувати права та інтереси усіх громадян, національних меншин і впроваджувати реформи, пристосовуючи їх до громадянського суспільства, що в свою чергу повинно поліпшувати їх інтереси. Тому необхідно вивчити доцільність створення певної координаційної структури на базі навчально-наукових інституцій, із залученням науковців та громадськості й центрального підрозділу по проведенню правової реформи в Україні.

Таким чином, у впровадженні правових реформ необхідно досягти прозорості у діяльності державно-владних структур та їх відповідальності для забезпечення верховенства права й існування громадянського суспільства, а також створити достатні демократичні соціальні та правові стандарти, довіри до органів державної влади й зняти політичну напругу у державі для подолання економічної кризи.

Дробіна І.О.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРИНЦИП РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ ПИЛИПА ОРЛИКА

Аналізуються положення першої Конституції Української Гетьманської держави, що стосуються питань розподілу повноважень між гілками влади. Ключові слова: державна влада, парламент, уряд, генеральні радники, гетьман, суспільний договір.

Щодо постановки проблеми, у сучасних умовах українського державотворення дуже актуальним питанням є ефективний розподіл повноважень між владними структурами. Вирішенню цієї непростой проблеми, поза сумнівом, сприятиме врахування історичного конституційного досвіду в Україні щодо регламентації принципу розподілу влад.

Цей принцип уперше був закріплений на законодавчому рівні саме в Конституції Пилипа Орлика 1710 р. Вона включає положення, в яких визначено основи устрою держави, організації державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Як справедливо відзначають науковці, за сформульованими в ній принципами організації державного ладу, за своїм демократичним духом Конституція 1710 р. є однією з найвизначніших правових пам'яток тогочасної Європи. Очевидно суспільна думка доби Ренесансу і стала джерелом цього непересічного документа.

Відзначимо, що протягом останнього періоду опубліковано чимало серйозних наукових праць з досліджуваної проблематики, зокрема В.С. Журавського, В.С. Кульчицького, Ю.М. Тодики, Б.Й. Тищика, В.М. Шаповала, Шемшученка Ю.С. та ін. Проте поглиблення конституційної реформи в Україні зумовлює потребу в подальших наукових дослідженнях у сфері розподілу влади.

Договір під назвою “Пакти і Конституції прав та вольностей Війська Запорозького” було укладено між гетьманом Війська Запорозького та старшиною, полковниками, а також Військом Запорозьким 5 (16) квітня 1710 р. у місті Бендери. Цей акт увійшов в історію як Конституція Української Гетьманської держави, або ж Конституція Пилипа Орлика чи Бендерська Конституція. Вона складається з преамбули і 16 статей, в яких сформульовано основи устрою держави, організацію здійснення державної

влади за принципом її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, права гетьмана, Генеральної Ради, Генерального суду, козаків та інших верств населення.

Змістовна унікальність Конституції П. Орлика “як документа на зламі середньовічного та новочасного конституціоналізму” полягає у тому, що він увібрав надбання європейської політико-правової думки та української демократично-правової традиції [1, с. 388]. Слід підкреслити, що цей документ майже на 70 років випередив Декларацію про незалежність США (1776 р.), майже на 80 років одну з перших у світі Конституцію США (1787 р.), французьку Декларацію прав людини і громадянина (1789 р.) і перші європейські конституції Польщі та Франції (1791 р.) [2, с. 11]. Конституцію можна поділити на дві різні за функціями частини: декларативну і, власне, суспільний договір.

Декларативна частина документа має, на наш погляд, дуже важливе значення як маніфест “мазепинського” руху, тобто як програма борців за українську незалежність початку XVIII ст. Серед декларативних положень, яким присвячено преамбулу та перші три статті документу, можна виділити такі: 1) концепція етнічно-державної історії української нації, що пояснює наступні п'ять постулатів; 2) державна незалежність України; 3) православна віра як державна релігія; 4) вічність і недоторканність встановлених кордонів; 5) затвердження шведської протекції над Україною (фактично встановлення союзу двох держав); 6) необхідність встановлення дружніх і союзних відносин з Кримським ханством [3, с. 36].

Аналіз зазначених декларативних положень Конституції дає можливість зробити висновок, що вони досить детально розкривають систему державного суверенітету України і принципи її зовнішньої політики. У преамбулі Конституції вказується на те, що вона складена для попередження самодержавних замахів гетьманів, що перейняли московську деспотію, для підтвердження старих вольностей. Але функції документа в цьому плані істотно перевищують межі зазначеної тези. Конституція описує не тільки старі норми, скільки зовсім новий і вперше зафіксований устрій козацької держави. Цим питанням в документі присвячено

артикули	VI-X,	XIV-XV.
----------	-------	---------

Висловлюючись сучасною мовою, в Україні за Конституцією встановлювалася парламентська республіка. Основою її мало стати загальне виборче право, виборність усіх цивільних та військових посад і принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову.

Парламент - Гетьманська військова рада у складі старшини, цивільних полковників з урядниками і сотниками, генеральних радників від полків (по декілька “знатних ветеранів досвідчених і вельми заслужених мужів” від кожного полку) і послів від Низового Війська Запорозького вирішувала справи державної ваги. Питання для обговорення в парламенті формулював і вносив гетьман. Генеральна Військова рада мала збиратися тричі на рік на Різдво, Великдень та Покрову. Всі парламентарі повинні присягати на вірність державі. Вони мали право вимагати звіту від гетьмана про його діяльність, “докоряти” йому “за порушення законів і вольностей батьківщини” і, очевидно, притягати його

до відповідальності. Отже, Конституція закріплювала давню козацьку традицію - присягати на вірність народу та Вітчизні. Гетьман же зобов'язувався згідно з вимогами Конституції поважати своїх старшин, мати їх за побратимів, а не за слуг, не вважати їх своїми власними підручними [4, с. 190].

Таким чином Україна переходила до територіального представництва. Цей устрій відповідає головним постулатам західних буржуазних конституцій, що відрізняє їх від середньовічних правничих актів і є загальноновизнаним у світі в наш час.

У період між засіданням Генеральної військової ради найвищу виконавчу владу уособлював гетьман разом із генеральною старшиною. Уряди полковників і сотників, які були не тільки військовими керівниками, а й мали всю повноту влади на територіях підлеглих полків і сотень, теж були виборними. Уряд обирали “вільними голосами”, а гетьман тільки затверджував. До його складу входив, в числі інших, генеральний скарбник (міністр фінансів) зі своїм апаратом. Генеральний скарбник мав завідувати державною казною, стежити за прибутками і витратами держави, перебираючи цю функцію від гетьмана і тим відділяючи казну державну від скарбу гетьманського.

Конституція передбачала також інститут генеральних радників, які, крім сталої участі в Генеральній раді, були наділені повноваженнями у сфері управлінської діяльності, зокрема “достерігати справедливого ладу, брати участь в управлінні, кермуючи з допомогою загальних порад, а також приглядатися і рішуче виступати проти кривд і утисків посполитому люду” [4, с. 190].

Запровадження цього інституту було політичним завершенням процесу утворення старшинської аристократії (“значного військового товариства”) у Гетьманщині.

Гетьман перебував на становищі сучасного спікера парламенту. Новообраний гетьман складав присягу на вірність державі. Гетьман був підзвітний парламентові і обирався та виводився ним з уряду. Гетьман користувався прибутками з рангових маєтностей. Він не мав права карати за образу чи змову проти своєї особи, а віддавав ці справи в Генеральний суд.

Місцеву адміністрацію уособлювали полковники з полковими старшинськими радами (до яких входили і генеральні радники від полку), полковими і міськими підскарб'їями та нижчою адміністрацією. Полковники, як і гетьман, отримували певні рангові маєтності.

Судовій владі у Конституції присвячено менше уваги, ніж іншим гілкам влади. Встановлюється найвищий у державі Генеральний суд, який уповноважений розглядати всі судові справи державної ваги.

Розділ 7 Конституції обмежував права гетьмана у сфері судочинства, застерігаючи цим незалежність суддів при вирішенні кримінальних і цивільних справ. Генеральний суд мав розглядати справи за скаргами на гетьмана, генеральну старшину, полковників, генеральних радників, знатних товаришів чи інших урядовців, “а понад то рядових козаків”. Гетьман сам не мав права карати особу за вчинення нею злочину

або особисто призначати їй кару. Таку справу згідно з Конституцією слід було передавати на розгляд Генерального суду. “І хоч би яке неприхильне, а проте безстороннє рішення він ухвалив, - такому повинен кожен правопорушник підкоритися” [4, с. 191]. Цим Конституція сприяла розвитку та утвердженню незалежної судової гілки влади, забезпечувала незалежність та неупередженість Генерального суду, об’єктивність та справедливість при ухваленні рішень.

Отже, за Конституцією в Україні формувалися три гілки влади: законодавча (Генеральна рада), виконавча (гетьман і генеральна старшина) та судова (Генеральний суд).

У ст. VI Конституції було закріплене таке положення: “...Ми старшина, Кошовий отаман, і все військо Запорізьке... постановляємо в акті обрання його ясновельможності гетьмана, навічно зберігати у Війську Запорозькому такий закон, щоб у нашій Батьківщині першість належала Генеральній старшині, як з огляду на її високі служби, так і у зв’язку з постійним перебуванням при Гетьманах” [5]. Обмеження гетьманської влади стосувалося міжнародних відносин, фінансів, суду, виборів старшини.

У державі з елементами парламентського устрою гетьман був підзвітний у своїй діяльності. Його звіту могли зажадати у приватному порядку чи на Генеральній раді старшина, полковники або радники. Але вимагаючи звіту щодо порушення законів і вольності Батьківщини, вони не могли заподіяти “найменшої шкоди високій Гетьманській честі” [5]. Отже, покарати гетьмана за неправомірну поведінку було неможливо. Разом з тим, в Конституції містився такий важливий правовий принцип, як верховенство закону в державі. Його виконання - основний обов’язок гетьмана, інших керівних осіб і простих громадян [6, с. 192].

Конституція П. Орлика уперше на законодавчому рівні закріпила положення про розподіл влад: влада мала здійснюватися гетьманом та представницьким органом - Генеральною радою, передбачався також контроль за діяльністю владних органів, що свідчить про значні зрушення на шляху становлення та втілення в життя і Україні (українських землях) теорії поділу влади на рівні тодішнього українського політичного середовища. Конституція вперше передбачила ідею обмеженого урядування в українському суспільстві як один з аспектів української державної й національної ідеї. І саме в цьому чи не головна заслуга цієї непересічної пам’ятки української правової і політичної думки.

Використані джерела:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. - К.: Юридична думка, 2007. - 992 с.
2. Малишко М.І. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму) / М.І. Малишко. - К.: МАУП, 2000. - 112 с.
3. Кресіна І., Кресін О. Пилип Орлик і його Конституція / І. Кресіна, О. Кресін. - К., 1997. - 159 с.
4. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик. - К.: ІнЮре, 2008. - 624 с.

5. Хрестоматія з історії держави і права України / за ред. В.Д. Гончаренка. - К., 2003. - 800 с.
6. Шульженко Ф.П., Андрусак Т.Г. Історія політичних і правових вчень / Ф.П. Шульженко, Т.Г. Андрусак. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 304 с.

Колісніченко Д.П.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ ПРАВА ЯК ОКРЕМОГО СТИЛЬОВОГО РІЗНОВИДУ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Мова права – це цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Як надзвичайно важлива й соціально значуща сфера мовної комунікації, що забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності суспільства, мова права усе більше привертає увагу вчених і практиків із різних галузей знань (мовознавців, правознавців, істориків, термінознавців, лексикографів, нормопроектувальників, редакторів, експертів, програмістів тощо). [1, С. 67]

Сьогодні феномен мови права є об'єктом вивчення низки наук: юридичних (загальна теорія держави і права, філософія права, історія держави і права, логіка права, юридична герменевтика, юридична техніка), філологічних (теорія мовної комунікації, стилістика, термінознавство, лексикографія, семасіологія, історія мови, прикладна лінгвістика, культура мови, судова риторика), а також формальної логіки, інформатики, філософії, соціології, історії, дипломатики, текстології тощо. Кожна з цих наукових галузей досліджує мову права доволі специфічно, розглядаючи феномен вербального втілення правової думки з різних позицій, у різних аспектах і площинах, за допомогою притаманних кожній науковій галузі наукових підходів і методів.

Проте наприкінці минулого століття з'являється нова самостійна наукова галузь, яка втілює міждисциплінарний підхід до вивчення складного феномену мови права, розробляє власний науково-теоретичний і методичний апарат, спрямований на фундаментальне системне дослідження мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації – юридична лінгвістика. [2, С. 65]

Методологія дослідження правничої мови ґрунтується на синтезі загальнонаукових підходів і принципів із галузевими методиками, серед яких визначальними є: когнітивний, синхронно-діахронічний, порівняльно-історичний, системно-структурний, функціонально-стилістичний. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають прикладні технології та методики комп'ютерної роботи з масивами

(базами) юридичними текстів: автоматизована обробка нормативних текстів та документів, пошук інформації за ключовими словами (ідентифікаторами), укладання електронних словників, авторедактори, машинний переклад та ін.

Мова права як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматико-стилістичних) являє собою поліфункціональну, багаторівневу, відкриту і стилістично диференційовану систему. Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, які реалізуються в різноманітних правових текстах: номінативна (називання правових реалій і понять); гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); комунікативна (спілкування); регульовальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права); культуроносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); виховна (вплив на правосвідомість, правове виховання); естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність правового акта як еталонні якості юридичного тексту). [3, С. 55]

Багаторівневість мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо.

Відкритість мови права як системи виявляється у наявності в юридичних текстах поряд із юридичною лексикою загальнозживаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення юридичного словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика. [4, С. 58]

Таким чином, ми визначили, що правнича мова у кожній із названих комунікативно-функціональних галузей характеризується певним набором специфічних рис, функцій, які необхідно вивчати та деталізувати, адже саме правнича мова, становить унікальність та функціональну автономність, вона кваліфікується як окремий функціональний підстиль загальнолітературної мови, яка постійно потребує детального вивчення та змістовного дослідження серед сучасних правників, що дасть змогу поглибити знання із мови та удосконалити сучасне діловодство.

Використані джерела:

1. Мацюк З.О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / З.О. Мацюк, Н.І. Станкевич. - 4-е вид. - К. : Каравела, 2008. - 352 с.

2. Шутак Л.Б. Українська мова професійного спрямування : навч.-метод. посіб. / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук, А.В. Ткач; Буков. держ. мед. ун-т. - Чернівці, 2008. - 446 с.
3. Якубовська М.С. Українська мова професійного спрямування : Навч. посіб. / М.С. Якубовська; Укр. акад. друкарства. - Л., 2005. - 136 с.
4. 4. Стасик М.В. Українська мова професійного спрямування (теорія і практика) : навч. посіб. / М.В. Стасик, В.М. Ткачук, О.О. Стадніченко, Н.А. Грозовська; Запоріж. нац. ун-т. - Запоріжжя, 2010. - 280 с.

Лисенко В.І.

здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС

КЛАСИФІКАЦІЯ ДІАСПОР: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

З правової точки зору, діаспора - це стійка форма спільноти, що утворилася у результаті міграції, яка проживає локально або дисперсно за межами країни-донора, та зберігає самотитну самосвідомість, взаємодіє з батьківщиною через окремих громадян та громадські організації задля культурного розквітання нації, покращення життя на історичній батьківщині, розвитку та пропагування мови та мовних традицій [1, с. 15].

Дослідивши вищевикладені позиції вважаємо, що феномен діаспори може бути обґрунтований, в першу чергу, культурною самотитністю, яка забезпечує життєздатність етнічного організму. Відрив від історичної батьківщини акцентує прагнення на збереження національної культури, сприяння її розвитку, стійкістю до асиміляції.

Очевидно , що не кожна етнічна група виступає в ролі діаспори, і що діаспора є певною стадією розвитку етнічної спільноти, яка відрізняється наступними ознаками: високий рівень згуртованості і консолідації; правове визнання її на території країни постійного проживання; ефективні організаційні форми існування; дієвий соціальний захист своїх членів; активна самоорганізація і самоврядування; повноправне входження в систему вертикальних і горизонтальних відносин в середині і міжнаціональних зв'язків; поступове складання етноеліт.

Треба відзначити, що основою існування і еволюції діаспори виступає колективна етнокультурна ідентичність, з одного боку , і гармонійне включення в інтернаціональний культурний процес, з іншого боку.

Враховуючи всі підходи до розуміння такого багатогранного явища , як діаспора, можна дати йому таке визначення: діаспора - це певна сукупність людей, що проживають поза межами історичної території/території народження, які вступають між собою в соціальні відносини для формування організаційних утворень, діяльність яких направлена на збереження та розвиток етнічної ідентичності, соціальний захист в країні перебування, вплив на політичні рішення з метою покращення життя в країні-донорі.

Деякі вчені вкладаючи в зміст діаспори додаткові ознаки пропонують вводити в науковий обіг нові поняття, наприклад, Р. Брубейкер пропонує термін «діаспори. Появу таких діаспор він пов'язує з дезинтеграцією і розпадом великих державних утворень, що призводять до зміни політичних кордонів. Головною ідеєю даного терміну є не переміщення людей через кордони, а рух самих кордонів.

Зміст діаспор на стільки різноманітний, що науковці пропонують різні класифікації щодо даного явища.

Так, С.А. Арутюнов і С.Я. Козлов розрізняють діаспори за часом їх утворення.

У групу старих вони включають ті, які існували з давніх часів або Середньовіччя: це єврейські, грецькі, вірменські діаспори в країнах Європи та Західної Азії, китайські та індійські в країнах Південно-Східної Азії. Молодими автори вважають турецькі, польські, алжирські, марокканські, корейські, японські діаспори; новітніми - діаспори, що формуються гастарбайтерами (вихідцями з Палестини, Індії, Пакистану, Кореї) в нафтових державах Перської затоки і Аравійського півострова з початку 1970 -х років.

Г. Шеффер виділяє такі типи діаспор: - з глибокими історичними коренями (сюди відносяться вірменську, єврейську і китайську); - «дрімаючі» діаспори (американці в Європі і в Азії і скандинави в США); - «молоді» діаспори (їх утворюють греки, поляки і турки); - «зароджуючися», тобто, що знаходяться лише в початковій стадії свого становлення (їх тільки починають формувати корейці, філіппінці); - «бездомні», тобто ті, що не мають «своєї» держави (у цю категорію потрапляють діаспори курдів, палестинців і циган); - «етнонаціональні» - найпоширеніший тип діаспор. Їх характерна особливість в тому, що вони відчують за спиною незриму присутність «своєї» держави; - «розсіяні» та діаспори, що живуть компактно [2, с. 165].

Досліджуючи запропоновані в науковій літературі класифікації діаспор не можна обійти детально розроблену типологію В.Д. Попкова.

I. Спільність історичної долі. За цим критерієм виділяються два типи: 1) діаспорні утворення, члени яких проживають на території своєї колишньої держави, але за межами відокремленої країни донору (наприклад, вірменські або азербайджанські діаспори в Росії, росіяни (і «російськомовні») громади в державах Середньої Азії); 2) діаспорні утворення, члени яких раніше не були пов'язані з територією нового проживання єдиним правовим, мовним полем і ніколи не були частиною єдиної держави (сюди відноситься більшість нині існуючих діаспор - наприклад, вірмени в США або у Франції, турки в Німеччині та ін.).

II. Юридичний статус. Цей критерій також дозволяє розділити всі діаспори на два типи: 1) громади, члени яких мають офіційний юридичний статус, необхідний для легального перебування на території приймаючого регіону (сюди відноситься статус громадянина країни поселення, посвідка на проживання, статус біженця тощо); 2) громади, члени яких перебувають на території приймаючої країни переважно нелегально і не мають офіційних документів, що регламентують їх перебування.

III. Обставини появи діаспор. Тут можливі два випадки.

Перший пов'язаний з міграцією. Групи людей перетинають державні кордони і переміщуються з одного регіону в інший, в результаті виникають нові діаспорні громади або поповнюються вже існуючі.

Другий випадок передбачає переміщення самих кордонів: та чи інша група залишається на місці і, опинившись «раптом» в положенні етнічної меншини, вимушено формує діаспорну громаду (наприклад, українці в Криму).

IV. Характер мотивації до переселення. Відповідно до цього критерію діаспорні утворення поділяються на ті що: 1) виникли в результаті добровільного переміщення людей, мотивацією яких був, наприклад, економічний поштовх (такими є більшість «нових» діаспорних громад у країнах ЄС, наприклад, турки або поляки в Німеччині); 2) сформувалися в результаті «видавлювання» членів даної етнічної групи з вихідною територією внаслідок різного роду соціальних, політичних змін або природних катаклізмів (у цю категорію потрапляє більшість класичних діаспор, що виникли в результаті примусового переселення).

V. Характер перебування на території регіону поселення. За цим критерієм діаспори діляться на три типи: 1) громади , члени яких орієнтовані на постійне знаходження на новій території, тобто на осілість і отримання громадянства країни поселення; 2) громади, члени яких схильні розглядати регіон нового поселення як транзитну область, звідки вони мають продовжувати міграцію або повернутися до країни результату; 3) громади, члени яких налаштовані на безперервну міграцію між країною результату і регіоном нового поселення.

VI. Наявність «бази» в регіоні нового поселення. Тут виділяються два типи: 1) діаспорні утворення, члени яких тривалий час проживають (або проживали) на території регіону поселення, історично пов'язані з місцем нового проживання і вже мають досвід взаємодії з його культурою і суспільством. Такі діаспори відрізняються наявністю сформованих мереж комунікацій , володіють високим рівнем організації та економічним капіталом (типовими прикладами є єврейські або вірменські діаспори на території різних держав); 2) діаспорні утворення, що виникли у відносно недавній час і не мають досвіду взаємодії з культурою і суспільством приймаючого регіону (сюди відносяться «нові», або «сучасні» діаспори - такі, наприклад, як турки в Німеччині або афганці в Україні).

VII. «Культурна схожість» з приймаючим населенням. Цей критерій передбачає поділ на три типи: 1) громади з близькою культурної дистанцією (наприклад, російські громади в Україні, азербайджанські громади в Туреччині, афганські громади в Ірані); 2) громади з середньою культурною дистанцією (наприклад, українські громади в Німеччині); 3) громади з віддаленою культурної дистанцією по відношенню до населення приймаючого регіону (наприклад, турецькі громади у Німеччині).

VIII. Наявність державних утворень на території країни результату. Цей критерій передбачає поділ діаспорних громад на три типи: 1) діаспорні громади, члени яких мають свою державу, історичну батьківщину, куди вони можуть повернутися добровільно або бути вислані

владою регіону нового поселення; 2) «бездержавні» діаспори, члени яких не мають офіційно визнаної держави, на підтримку якої могли б розраховувати (сюди відносяться, наприклад, цигани, палестинці) [3, с. 112].

На наш погляд, наведені класифікації не врахували особливості впливу діаспори на міждержавні зв'язки певних країн, відповідно до цього, їх можна поділити на ти: 1. чия ідеологія та практична діяльність впливають на розвиток системи міжнародних відносин на глобальному рівні. 2. що справляють вплив на розвиток міждержавних зв'язків на рівні регіонів і груп країни. 3. що впливають на розвиток двосторонніх відносин.

Використані джерела:

1. Левин З.И. Менталитет диаспоры (системный и социокультурный анализ). – М.: Институт востоковедения РАН; Издательство "Крафт+", 2001. – 176 с.
2. Шеффер Г. Диаспоры в мировой политике // Диаспоры. – М., 2003. – №1. – С. 162–184.
3. Попков В.Д. Феномен этнических диаспор. - Москва: ИС РАН, 2003, 340 с.

Луценко А.А.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

За часів Київської Русі існували різні форми місцевого самоврядування (сільська, міська та регіональна), які склалися та розвивалися на основі звичаєвого права.

Так, нарівні регіону елементи самоврядування знаходили свій вияв у вічах. Для вічової організації управління характерним був більш-менш чіткий розподіл повноважень між князем та вільним населенням регіону. Зокрема, до відання князя відносилися судочинство, адміністративне управління, податкова політика. Віча відали питаннями війни і миру, закликали або виганяли князя, брали участь у формуванні адміністративних та судових органів тощо.

Суб'єктом міського самоврядування виступали міські громади, які користувалися значною адміністративною, господарською і судовою автономією. Найважливіші питання міського життя вирішувалися на міських вічах, а для розгляду поточних справ з числа вільних городян обирався вїйт та інші посадові особи міського самоврядування.

Дане питання досліджувалося такими науковцями як: С. С. Алексєєв, М. Й. Брагінський, В. В. Вітрянський, О. В. Дзера, Л. М. Долгополова, Н. С. Кузнецова, М. Є. Кукла, І. М. Кучеренко, А. М. Лаукарт, Р.М. Майданик, В. В. Мунтян, Л. А. Новоселові, та інші вчені.

Економічну основу міського самоврядування становила міська корпоративна власність, у тому числі й на землю. Міська громада

самостійно встановлювала правила господарювання, міські податки, платежі та інші повинності. Суб'єктом сільського самоврядування виступала сільська громада - верв, яка об'єднувала жителів кількох сусідніх сіл, мала землю у корпоративній власності, представляла своїх громадян у відносинах з іншими громадами, феодалами, державною владою.

Після входження українських земель до складу Великого Князівства Литовського елементи місцевого самоврядування, особливо в містах та містечках, отримали подальший розвиток у формі вйтівства. В цей час виникає досить складна система взаємовідносин між центральною владою, власниками міст та міськими громадами, яка була обумовлена статусом міста. Так, у великокнязівських містах поряд з органами міського самоврядування функціонувала старостинська адміністрація - міський орган державної влади,— очолювана старостою, який призначався центральною владою. Вйтів обирали на міських вічах, що в документах отримали назви: «громада», «копа», «купа». Юридично-документальне закріплення в міське самоврядування у формі вйтівства набуває з прийняттям Литовських статутів (1529, 1566, 1688 рр.), якими були узаконені міські віча. У містах, що знаходилися у приватній або церковній власності, функціонувала замкова адміністрація, яку очолював призначений власником намісник, урядник, тіун тощо.

Наступним етапом стало прийняття Магдебурзького, яке у 1188 році архієпископ Віхман надав привілей на самоврядування Магдебургові. В XIII ст. магдебурзьке право поширюється на інші німецькі землі, на міста Польщі, Литви, Чехії, Сілезії, Угорщини.

Норми цього права регулювали управління містом, суспільно-правові відносини, порядок суду та судочинства, визначали заходи кримінального покарання, регламентували внутрішню статутну діяльність купецьких корпорацій, ремісницьких цехів і торгівлі. За магдебурзьким правом міста звільнялись від управління й суду феодалів. Це право регламентувало права міських станів — купців, ремісників, визначало порядок обрання і функції органів міського самоврядування, ним регулювалися питання оцінки й успадкування майна.

Першими хто в Україні отримав дане право стали міста Закарпатської України, яка перебувала під Угорщиною. Першому українському місту (Сянок) магдебурзьке право було дароване Галицьким князем Болеславом-Юрієм 1339 року, в 1356 році його отримав Львів, а в 13/4 Кам'янець-Подільський. Поширення магдебурзького права в Україні значно прискорилося після входження її земель до складу Великого Князівства Литовського та Королівства Польського. Так, в 1432 р. магдебурзьке право надано Луцьку, в 1442 р.- Снятину, в 1444 р.- Житомиру, в 1494 р. (1498 р.) - Києву, в 1498 р.- Дубну, в 1518р.- Ковелю, в 1524 р.- Уторопам, у 1547 р.- Берестечку, в 1564 р.- Брацлаву, в 1584 р.- Корсуню, в 1585 р.- Переяславу, в 1600 р.-Каневу, в 1640 р. - Вінниці. Міста Лівобережної України отримують це право тільки в кінці XVI — XVII ст.: Переяслав (1585), Стародуб (1620), Ніжин (1625).

Юридичними наслідками надання місту магдебурзького права було: застосування в самоврядуванні та суді книг міського права польських юристів Павла Щербича "Saxon seu prava polski majdebursky nazywajce Speculum Saxonum" та Барташа Троїцького "Porzdek sudowy spraw miejskich prava majdeburskiego". Ці книги відізнялися змістом конкретних норм від першоджерел — збірників "Speculum Saxonum" ("Саксонське дзеркало") і "Вайхбїльд", скасування звичаєвих норм, виведення міста з під юрисдикції місцевої адміністрації (феодалів, воевод, намісників тощо) та запровадження власного органу міського самоврядування — магістрату, який складався з двох колегій - ради (адміністративний орган) та лави (судовий орган). До складу ради входило від трьох до шести радців, які обиралися жителями міста, як правило, наступного дня після свята Нового року. Правом бути обраними користувалися жителі міста «добрі, розумні, осідлі в місті, віком від 25 до 90 років, не дуже багаті і не дуже бідні, з доброю славою, законнонароджені, охороняючі справедливість та правду, такі, що не мають жадібності та злості, не лихварі, не двосонці тощо». Раду очолював бурмістер, повноваження якого по черзі (строком в один квартал) виконували радці. Обов'язки бургомістра полягали в піклуванні про міський благоустрій, він міг регулювати ціни на продукти, слідкувати за чистотою та порядком у місті. Магістрат мав "правні книги" (збірники законів) та печатку з міським гербом. До магістрату входили магістратські урядники: старші та молодші. Старші — це вїйт, бурмістри, радці, лавникита магістратський писар, молодші — комісар або межувальник, городничий та возний.

Мартинич Ю.Ю.

слухач факультету підготовки працівників ОВС ННІЗН НАВС

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Прокуратура є одним із найдавніших інститутів державності. Ще видатний давньогрецький мислитель Аристотель (384-322 рр. до н.е.) теоретично обґрунтував необхідність існування у державі органу, що здійснював би функції, які у сучасному суспільстві виконує прокуратура.

Витоки вітчизняної прокуратури належить шукати ще в XVI ст., коли в 1578 р. на сеймі Речі Посполитої було створено особливий для України Луцький трибунал. Дія цього вищого суду поширювалася на Київське, Брацлавське та Волинське воєводства. Депутати трибуналу обирали прокурора (інстигатора) строком на один рік. Прокурор (інстигатор), наглядаючи за законністю подання позовів до трибуналу, самостійно приймав те чи інше рішення.

Поштовхом щодо запровадження посади "прокурора" був указ від 12 січня 1722р. Петра I про створення прокуратури на території Російської імперії (до складу якої тоді входила й Україна). Цим актом при Сенаті були створені посади генерал-прокурора, обер-прокурора та у кожній колегії по прокурору, які були підзвітні генерал-прокурору. Згідно з

указом від 18 січня 1722р були засновані прокурори у провінціях при надвірних судах. Особливо важливе значення мав указ Петра I від 27 квітня 1722р. "Про посаду генерал-прокурора", яким фактично утворювалася цілісна система, під наглядом якої опинились як центральні, так і місцеві органи. Її очолював генерал-прокурор Сенату і був підзвітний лише Главі держави.

У подальшому органи прокуратури зазнавали суттєвих змін. Так, уже після смерті Петра I її діяльність припиняється, і тільки з 1730р., в роки царювання Анни Іоанівни, прокуратуру відновлюють але згодом знову скасовують.

Суттєве зростання ролі прокуратури відбувається у період царювання Катерини II. Із поділом Сенату на департаменти значення генерал-прокурора значно підвищується. Будучи довіреною особою імператриці, він здійснює функції щодо об'єднання діяльності департаментів і перетворюється на своєрідного міністра у справах внутрішнього управління.

В 1862 році Державною Думою Російської Імперії було прийнято "Основні положення про прокуратуру", в яких були сформульовані принципи організації і діяльності прокуратури, які залишалися без змін протягом усього існування Російської Імперії.

За часів царювання Олександра II на прокурорів при загальних судах і при Сенаті покладалося підтримання обвинувачення, а також нагляд за додержанням законів. Генерал-прокурор, який одночасно обіймав посаду міністра юстиції, був органом вищого суддівського управління.

Після революції 1905 року царська прокуратура стала державним органом, котрий втілював у життя політику самодержавства з проведення масового терору проти революційних мас.

Декретом Радянського уряду про суд №1 з жовтня 1917 року прокуратура припинила своє існування.

Питання необхідності створення єдиної державної прокуратури як органу загального нагляду за дотриманням законності, а також нагляду за законністю в діяльності судових і правоохоронних органів та установ, підтримання державного обвинувачення в суді постало знов у 1922 році. Саме ВУЦВК прийняв "Положення про прокурорський нагляд в УСРР".

У подальшому, на підставі прийнятих у 1924р. основ судоустрою Союзу РСР та союзних республік, органи прокуратури отримали право опротестування в касаційному і наглядовому порядку вироків, рішень і ухвал судів союзних республік. А відповідно до положень про судоустрій УРСР від 23 жовтня 1925 р. прокуратура почала керувати діяльністю органів дізнання та слідства.

Конституцією СРСР, прийнятою ЦВК СРСР 1924 року, передбачалось введення прокуратури до складу Верховного Суду СРСР. До повноважень Прокуратури Верховного Суду СРСР належали: надання висновків з усіх питань, що підлягали розгляду Верховним Судом; підтримання обвинувачення в його засіданнях; опротестування рішень пленарного засідання Верховного Суду в Президію ЦВК СРСР тощо.

Проблема забезпечення законності у масштабі всього Радянського Союзу вимагали відповідного об'єднання і централізації органів прокуратури. З цією метою 20 червня 1933 року була заснована прокуратура Союзу РСР. Закріплювався принцип загального керівництва діяльністю прокуратур союзних республік.

Нова сторінка в історії національної прокуратури розпочалась з проголошення в серпні 1991 р. незалежності України. В Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року було проголошено, що найвищий нагляд за виконанням законів здійснює Генеральний прокурор Української РСР. Україна стала однією із перших республік колишнього СРСР, яка прийняла Закон "Про прокуратуру", в якому були зазначені завдання, функції та повноваження органів прокуратури.

З прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року, прокуратура України вступила в новий етап свого розвитку.

Мілюкіна Л.Г.

студент 2-К-А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Реалізувати процес повного входження України до світового співтовариства, європейських структур неможливо без забезпечення втілення міжнародно-правових стандартів у національне законодавство. Особливої актуальності питання комплексного реформування правової системи України набуло у сучасних умовах, коли правова система виявилась неспроможною попередити хвилю народного невдоволення та ефективно діяти в умовах кризи.

Питання реформ – не нове в Україні. Курс на реформування Основного закону, судової системи, виборчого права, системи захисту прав і свобод людини були задекларовані ще в 2009 році у зверненні Президента України В. Ф. Януковича до Українського народу. Відтоді починає свій відлік хвиля наукових праць та досліджень на тему створення ефективних механізмів реформування правової системи нашої держави, зокрема праці В. Авер'янова, Т. Андрусяка, І. Воронова, П. Надолішного, С. Серьогіної, В. Шаповала, Д. Притики тощо.

Ключовим питанням при цьому залишалось вибрати ту правову систему, яка могла б стати взірцем для України. На нашу думку, такий підхід є дещо одностороннім і не може призвести до створення дієвої правової системи, оскільки неможливо проводити паралелі між Україною та будь-якою іншою державою. Однак, з огляду на загальний курс України, спрямований на інтеграцію у європейську та міжнародну спільноту, життєво необхідно врахувати міжнародно-правові стандарти у всіх сферах реформування.

Головним завданням дослідження є аналіз основних міжнародно-правових

стандартів, які були б корисними для України у контексті проведення реформ, та виявлення основних механізмів їх ефективного інкорпорування в українське законодавство.

Українським керівництвом визначено такі пріоритетні напрямки реформування, як: конституційна реформа, реформа судової системи, виборчого права, системи захисту прав і свобод людини, адміністративна реформа.

Врахування міжнародних стандартів під час проведення запланованих реформ означає вибір між приматом міжнародного над національним. Ступінь впливу міжнародного права на законодавство тієї чи іншої держави зумовлюється внутрішньою і зовнішньою політикою і ратифікацією нею основних міжнародних угод. Чим більше міжнародних договорів ратифіковано державою, тим вагоміший вплив міжнародного права на внутрішнє законодавство. Україна є учасницею багатьох міжнародних, універсальних конвенцій і декларацій, європейських хартій і двосторонніх договорів. Однак, основною проблемою використання міжнародно-правових стандартів в українських реаліях є відсутність належних механізмів застосування цих стандартів, їх злиття з національною системою, адаптування до менталітету та умов життя українських громадян.

Приклад такого неуспішного інкорпорування – судова реформа України, перша спроба здійснення якої відбулась в 2010 році. Мета цієї реформи полягала в необхідності зміцнювати захист прав і свобод українських громадян відповідно до Конституції України та міжнародних документів, які є частиною національного українського законодавства, – зокрема, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Європейської конвенції з прав людини. Сьогодні громадянські, політичні, соціально-економічні та інші права громадян України не є достатньою мірою захищені. Свідченням цього можуть виступати перші місяці, які Україна посідає серед країн Ради Європи за кількістю звернень громадян до Європейського суду з прав людини, а також кількістю рішень цієї судової інституції, які було винесено не на користь української держави. У ході реформи законодавці покладались на міжнародний досвід і рекомендації Ради Європи та Венеціанської комісії, однак ці норми були адаптовані до національних реалій. Результат реформи – критичні оцінки з боку як міжнародних організацій, авторитетних зарубіжних експертів, так і з боку багатьох вітчизняних фахівців, суддів, правозахисників, громадських організацій, нарешті – українських громадян, яким доводилося стикатися з судовою системою і які не побачили відчутних змін на краще в їх діяльності після змін, запроваджених у 2010 р. [3]

Порівняння універсальних виборчих стандартів з національним законодавством України свідчить про те, що вітчизняна політико-правова теорія та практика цілком сприйняли загальновизнані світовою спільнотою принципи і норми щодо організації та проведення виборів. Не знайшов відображення в нормативно-правових актах тільки принцип справедливих виборів, але це значною мірою зумовлено тим, що в українській політико-

правовій теорії та практиці досі домінує нормативізм, хоча вже й без «нальоту» комуністичної ідеології.

Нині здійснюються дуже важливі кроки, спрямовані на запровадження в діяльність прокуратури України міжнародних стандартів. Про це свідчить позитивна оцінка законопроекту «Про внесення змін і доповнень до Конституції України» експерта Венеціанської комісії Ради Європи Джеймса Гамільтона, котрий зазначив, що такі зміни є ефективними й відповідають міжнародним стандартам» [2, с. 119].

Окреме дослідження питань про міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення із внутрішньодержавними стандартами є необхідним та актуальним питанням, адже наявність тісного взаємозв'язку між ними є безумовною. Конституційні норми визначають місце міжнародно-правових актів у системі права держави, регламентують право кожного звертатися до міжнародних організацій для захисту своїх прав, визначають межі дії міжнародно-правових гарантій.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що у питанні закріплення права громадян на правову допомогу, інших прав і свобод Конституція України зорієнтована на європейське та світове бачення їх каталогу, змісту і можливих обмежень.

Не останню роль в удосконаленні конституційного законодавства України із даних питань не останнє місце повинне відводитися досвіду набуття чинності та функціонування міжнародних загальноновизнаних актів із прав людини у високорозвинених соціально-орієнтованих країнах світу.

Міжнародний стандарт у сьогоденних економічних умовах України є метою і програмною настановою, до якої прагнуть юристи, політики, економісти і, звичайно, все населення України, як носії конституційних прав. Досвід розвитку західноєвропейських країн, їхні високі стандарти, забезпечені матеріальними цінностями, не можуть незмінно переноситися та застосовуватися в українських реаліях, без адаптування їх до наших традицій та життя, без урахування менталітету нашого народу, специфіки його психології, традицій, духовності і культури. Не останнє місце займають і умови фінансової кризи, у якій сьогодні перебуває Україна, адже вони не дають можливості створити матеріальні передумови для реалізації соціальних і культурних прав на рівні міжнародно-правових стандартів. Водночас, у процесі адаптації міжнародних норм до національного законодавства потрібно «не переходити межі», за якою та чи інша міжнародна норма після адаптації уже втрачає не лише свій зміст, але й функціональне призначення.

Використані джерела:

1. Гамільтон Д. Загальна оцінка проекту змін до Конституції щодо статусу прокуратури / Д. Гамільтон // Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 жовтня 2006 року). – К. : Академія прокуратури України, 2007. – С. 14–16.

2. Експертний висновок щодо проекту закону України «Про внесення змін до Конституції України» Інституту міжнародних досліджень у Монте-Карло // Вісник прокуратури України. – № 2. – 2007. – С. 119–126.
3. Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії на тему «Судова реформа 2010р.: чи наближає вона правосуддя в Україні до європейських норм і стандартів?». – К. : Центр Разумкова, 2013. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/Sudova_reforma_2013.pdf

Морська Н.Л.

студент 3 курсу Тернопільського
відділення ННІЗН НАВС

ЮСНАТУРАЛІСТИЧНА ПРАВОВА ДОКТРИНА ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Кардинальні зміни у життєдіяльності українського суспільства і держави зумовили масштабне реформування правової системи. Сучасна Україна, розглядаючи власне майбутнє у світовому співтоваристві правових держав, декларує побудову правової, демократичної держави, хоч на практиці цей процес відбувається надто повільно, із численними перекрученнями. Правова держава – це та держава, де реалізуються права і свободи людини, в першу чергу природні права, забезпечується їх безпосередній захист, відбувається усвідомлене дотримання закону та правопорядку. Саме тому на сучасному етапі виникла гостра необхідність розробки вітчизняною наукою такої правової доктрини, яка стане новою ідеологічною а відтак - теоретичною базою, як для обґрунтування правового законотворення та удосконалення державної правової політики, так і загалом реалізації України як правової держави.

Проблема особливостей формування нової правової доктрини, її юснатуралістичних засад неодноразово була предметом розгляду вітчизняних філософів і правознавців, таких як: М.Костицький, Б.Чміль, П.Рабінович, А.Козловський, М.Братасюк, В.Бігун, І.Семеніхін, В.Трофименко, В.Кравець та інших.

Основним завданням даного дослідження є аналіз правової доктрини, зокрема її юснатуралістичної сутності, яка повинна стати основою реформування правової сфери України як сучасної, цивілізованої, в істинному розумінні демократичної правової держави.

Правова доктрина - складний, поліаспектний феномен у правовому житті суспільства. Її роль є важливою для правотворчості: вона сприяє удосконаленню нормативно-правових актів, створенню нових правових понять і категорій, розвитку методології тлумачення законів. У багатьох країнах правова доктрина виступає джерелом права. Правова доктрина - це теоретичні положення, наукові теорії юридичного характеру, в яких формулюються найважливіші принципи, концептуально оформлені правові ідеї, юридичні категорії, поняття, розроблені вченими з метою

удосконалення законодавства, усвідомлені суспільством і визнані державою як обов'язкові. Доктрина постає системоутворюючим елементом, теоретико-методологічною основою, фундаментальною базою правової системи, відображає загальну модель правового регулювання суспільних відносин. Вона не лише статично відображає стан правової дійсності із відповідним суб'єктно-об'єктивним складом, але може позитивно впливати на всі ключові елементи правової системи суспільства, зокрема, на правосвідомість, правотворчі та правозастосовні процеси.

І. Семеніхін виділяє два підходи у розумінні суті правової доктрини, зазначаючи, що «одні вчені (А.Васильєв, Н.Вопленко, Т.Пряхіна, В.Сорокін, О.Зозуля, Р.Пузиков, С.Карапетян) розглядають правову доктрину як джерело (форму) права чи здійснюючий фактичний вплив на правотворчу й правозастосовну практику чинників, ... інші дослідники (С.Алексєєв, П.Баранов, Н.Гранат, С.Батурина) розглядають доктрину як категорію значно вищого порядку. В такому розумінні доктрина є комплексною, інтегруючою категорією, що виступає в ролі своєрідної моделі політико-правової дійсності, яка відображає соціальні потреби сучасного суспільства, його духовно-моральні підвалини, культуру, менталітет, історичні традиції правотворення й державотворення» [6].

Однією із базових аксіом класичної правової філософії є поділ права на позитивне і природне. Відповідно і правова доктрина має два вектори розвитку: законницька – заснована на позитивно-правових нормах і юснатуралістична – в основі якої лежить природне право. «Природне право (*jus naturale*) виходить з припущення, що правові норми опираються на універсальні, загальнолюдські цінності і мають абсолютно-зобов'язуючий, безапеляційний характер. Вони укорінені в самому устрої світопорядку, у природі речей і в людській природі». Це «сукупність універсальних норм і принципів, що знаходяться в основі всіх правових систем світової цивілізації» [2, с.126; 132]. Природне право не тотожне чинному законодавству, – воно передбачає релігійно-метафізичні і морально-етичні основи, що надзвичайно розширюють і поглиблюють його юридичний зміст, пов'язують його з багатьма цінностями світової культури; окрім юридичних документів, природно-правові норми виражені у вигляді неписаних звичаїв і традицій, присутні в змісті релігійних і етичних вимог; нормативно-ціннісною межею прагнень для природного права служить вища справедливість, яка розуміється як вищий ідеал, що відповідає корінним підвалинам світопорядку та ін. [2, с. 132-133].

Норми природного права – це ті права людини, які зумовлені властивостями її природи: це право на життя, продовження роду, активне самоствердження та спілкування, особисту власність, гідність, вільне волевиявлення, свободу совісті, думки і слова. Ці права є безумовним надбанням людини, є частиною аксіологічної компоненти людського життя. Через природне право, через його норми і принципи індивідуальна правосвідомість зв'язує своє існування з універсальними, всезагальними першоосновами буття. Серед мінливих і відносних цінностей норми та принципи природного права постають непорушними заборонами і

безумовними цінностями, вони мають абсолютний характер. Це є той фундамент, та база, які є основою людського існування [3]. «Природні права – це ті права, які належать людині у її праві на існування. Сюди належать усі інтелектуальні права чи права на власну думку, а також всі права на особисту діяльність задля власного щастя та комфорту, якщо вони не завдають шкоди природним правам інших» [5, с.48].

Цінності природного права «не залежать від змін соціально-історичних умов і не підлягають девальвації. Вони не є продуктом волі держави, не декретуються її розпорядженнями і стоять вище її миттєвих інтересів і потреб» [2, с.126]. В історичному і функціональному плані право первинне стосовно держави, а це вказує на верховенство права стосовно держави, а отже на залежність держави від права (хоча в дійсності цей принцип часто порушується). Ціллю держави і закону (позитивного права) є право, тобто орієнтація на втілення та здійснення вимог права. Закон (позитивне право) і держава цінні лиш як правові явища, тобто настільки, наскільки вони причетні до права, висловлюють і здійснюють ціль права, цінні в правовому змісті та є правовими [4, с.60].

Правова культура сучасної Європи ґрунтується на засадах юснатуралістичної парадигми права. В нашій державі, на жаль, природне право не визнано як офіційне джерело права. Чинна Конституція України в жодній статті не акцентує на тому, що саме природне право априорі є і повинно бути основою правової держави, усіх її законів та постанов. До слова, можна згадати слова Томи Аквінського: «Кожен людський закон є за своєю природою законом настільки, наскільки він впливає з природного права. Але якщо він у чомусь розходиться з природним правом, то більше не є законом, а його перекрученням» [1, с.23].

Отож, Україна як гідна, цивілізована і, принаймні, географічно, європейська держава, потребує глибинного реформування правової сфери. Необхідна нова правова доктрина, яка б підкреслювала верховенство невідчужуваних природних прав людини, а не лише верховенство закону, яка стане орієнтиром для правотворення та державотворення сучасної України і допоможе їй вибороти й утвердити статус правової держави на міжнародному рівні.

Використані джерела:

1. Аквінський Т. Коментарі до Аристотелевої «Політики» / Тома Аквінський. – К.: Основи, 2000. – 794 с.
2. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юридичних спец-тей вищих навч. закладів освіти. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 472 с.
3. Морська Н. Юснатуралістична правова доктрина як основа розвитку правової держави: філософський аспект // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Статті учасників Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 9-10 грудня 2011 року). – Львів: Галицький друкар, 2011. – 572 с. – С.374 – 383.
4. Нерсесянц В.С. Філософія права. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА М., 1998. – 652с.

5. Пейн Т. Права людини. – Львів: Літопис, 2000. – 288 с.
6. Семеніхін І. Правова доктрина як логіко-теоретична модель реформування вітчизняної правової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: forum.yurclub.ru/index.php?app.

Подзвінна М.В.

студент 3 курсу Тернопільського
відділення ННІЗН НАВС

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ПОЛЬЩІ ВПРОДОВЖ 1918–1939 РР.

Актуальність теми дослідження. Процеси національного відродження в Україні зумовлюють встановлення тісних стосунків з найближчими сусідами, зокрема з Польщею. Формування та стабільність українсько-польських відносин неможливі без вивчення їх історичних закономірностей, що потребують ґрунтовного дослідження політико-правових аспектів управлінської діяльності. Особливе місце серед проблем, які вимагають такого дослідження є питання правового статусу органів місцевого самоврядування на території Західної України в складі Польщі у міжвоєнний період. Такий аналіз є важливим і для пошуків оптимальних способів захисту інтересів окремих етнічних територій та національних меншин в будь-якій сучасній державі, в тому числі в Україні. В межах поняття правового статусу в даному випадку розглядаються такі елементи як місце органів самоврядування в суспільстві та державі, їх соціально-політична роль та призначення, а також їх компетенція, тобто сукупність повноважень.

В українській і зарубіжній історико-правовій літературі деякі проблеми становлення правового статусу органів місцевого самоврядування на території Західної України в складі Польщі у 1918-1939 роках частково висвітлювались в працях Б. Тишика, В. Кульчицького, В. Калиновича, Л. Присташ, Р. Шведа, Я. Мартинюк та ін. Проте переважна частина питань стосовно правового статусу органів місцевого самоврядування на території Західноукраїнських земель у міжвоєнний період залишились малодослідженими.

Метою дослідження є виявлення та відтворення особливостей процесу організації та діяльності органів місцевого самоврядування на Західноукраїнських землях впродовж міжвоєнного періоду.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у ній на основі нормативно-правових актів подано організаційно-правову характеристику місцевого самоврядування на окреслених територіях у міжвоєнний період.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що фактичні матеріали, теоретичні узагальнення, оцінки й висновки роботи можуть бути використані для подальшої ґрунтовнішої наукової розробки проблем організаційної діяльності та правових засад місцевого самоврядування Західноукраїнських земель в окреслений період.

Територія Західної України після Першої світової війни поступово стала складовою частиною Польщі як чотири воєводства: Львівське, Тернопільське, Станіславське та Волинське. Включення Східної Галичини та Західної Волині в склад Польщі та його міжнародне схвалення відбувалось в два етапи, що і відобразилось на специфіці статуту органів місцевого самоврядування цих територій. Політика польського уряду в окупованих етнічно українських землях зводилася до цілковитого підпорядкування собі політичного, культурного та економічного життя краю, повністю ігноруючи при цьому національні потреби українців [1, с. 120–121].

Прийнята польським урядом Конституція 1921 р. на початковому етапі державотворення Другої Речі Посполитої містила правові норми, які закріплювали демократичний характер органів місцевого самоврядування. Конституція 1935 року навпаки звужила демократичний характер статусу органів самоврядування, обмеживши їх роль в житті суспільства, підпорядкувавши державі [4, с. 16–17].

Правовий статус органів місцевого самоврядування на території Західної України в складі Польщі формувалася поетапно. Перший етап – 1918–1933 рр. характеризувався існуванням в Польщі трьох різних систем самоврядування (російської, австрійської і пруської) та відсутністю єдиного правового акту, що визначав би правовий статус органів місцевого самоврядування. Другий етап відзначився прийняттям Закону «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування» від 23 березня 1933 р., за яким на всю територію Польщі, в тому числі Західну Україну (зокрема, Львівське, Тернопільське та Станіславське воєводства), поширилась російська система самоврядування, що попередньо існувала у Волинському воєводстві [3].

Інститут місцевого самоврядування був підконтрольний органам урядової адміністрації. Це суттєво знижувало демократичний характер цих органів, що особливо проявлялось в процесі виборів до самоврядних установ. Національні меншини переважно усувались від участі в органах місцевого самоврядування на підставі мовного та інших цenzів, передбачених законодавством [2, с. 60].

Правовий статус органів місцевого самоврядування за польським законом «Про принципи загального воєводського самоврядування, зокрема, Львівського, Тернопільського і Станіславського воєводств» від 26 вересня 1922 р. формально дозволяв українцям вказаних територій більш широко реалізувати свої права через самоврядні органи, але реально, виходячи з політичних обставин, вони не реалізовувались. А за Законом «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування» від 23 березня 1933 р. та рядом підзаконних актів, що були прийняті на його виконання, і формальні можливості реалізації прав звужились через обмеження компетенції органів місцевого самоврядування [3].

Таким чином, розвиток місцевого самоврядування на західноукраїнських землях в міжвоєнний період охарактеризувався рядом особливостей, причини яких полягали з одного боку в дискримінаційній політиці правлячих кіл Польщі, з іншого – у етнічних та соціально-

економічних потребах українського населення. Можливість представників різних національностей реалізовувати свої культурні, економічні, господарські інтереси через самоврядні установи закріплювалась в міжвоєнній Польщі на конституційному рівні. Обидві польські конституції 1921 і 1935 років передбачали створення органів місцевого самоврядування, проте ці положення були досить поверхневими і на практиці в повній мірі ніколи не реалізовувались.

Діяльність органів місцевого самоврядування на території Західної Волині і Східної Галичини ускладнювалась відсутністю єдиної уніфікованої правової бази. Подальші трансформації законодавства в напрямку формування єдиної системи органів самоврядування на території всієї Польщі закріпили загальну тенденцію їх підпорядкування державним органам на місцях.

Використані джерела:

1. Кульчицький В. С. Органи самоврядування на західноукраїнських землях (1921-1939 рр.) / В. С. Кульчицький, Л. Т. Присташ, Б. Й. Тищик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – Вип. 36. – С. 119–124.
2. Мартинюк Я. М. Діяльність органів місцевого самоврядування на Волині в міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / Я. М. Мартинюк // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Історичні науки. Вип. 1. – Луцьк, 2000. – С. 59–63.
3. Терлюк І. Я. Західні українські землі в період міжвоєнної окупації: короткий нарис історії держави і права / І. Я. Терлюк, П. М. Лепісевич, С. А. Кольбенко – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://old.lp.edu.ua/fileadmin/ciz_filemount/Tekhn.ekonkoledzh/INPP/IDP/TERLJU_K_I.JA._LEPISEVICH_P.M._KOLBENKO_S.V._Zakhidni_ukrajinski_zemli_v_period_mizhvojennoji_okupaciji...-Lviv_2007.pdf
4. Юхимюк О. М. Правовий статус органів місцевого самоврядування на території Західної України в складі Польщі (1918–1939) / О. М. Юхимюк – Автореферат дис. канд. юрид. наук. Львів, 2004, – 17 с.

Секція 2

Модернізація конституції України: здобутки і перспективи

Артемюк С.М.
студент КМ-2А курсу юридично-
психологічного факультету ННІЗН
НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КАБІNETУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Відповідно до Конституції України, а саме ст. 113. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Характерною ознакою кожної демократичної держави є сформований відповідно до законодавства злагоджений механізм виконавчої влади, центральною ланкою якого є Кабінет Міністрів України.

Потреба ґрунтовного осмислення нового статусу Кабінету Міністрів України особливо актуальна як для науки, так і для практичної діяльності кожної правової держави. Актуальність досліджуваної теми. Обумовлена тим, що на сьогоднішній день наявна досить гостра значуща практична проблема у сфері діяльності уряду та визначення його конституційно-правового статусу. Стабільність розвитку сучасної держави у значній мірі залежить від ефективності діяльності вищого органу виконавчої влади. Результативність роботи вищого органу виконавчої влади – Кабінету Міністрів України, значною мірою обумовлена особливостями його конституційно-правового статусу.

Так, Кабінет Міністрів України спрямовує свою діяльність на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, гарантування відповідальності держави перед громадянами за забезпечення їм гідних умов життя. Уряд здійснює виконавчу владу в межах, установлених Конституцією та законами України. Неправомірне втручання будь-яких органів, посадових осіб, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян у вирішення питань, віднесених до відання Кабінету Міністрів України, не допускається.

Мета роботи. Мета роботи полягає у здійсненні комплексного аналізу конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України, аналізу розвитку виконавчої влади в Україні та діяльності уряду

на сучасному етапі. Також дослідження таких важливих питань як проблеми формування виконавчої влади в Україні, форми та методи взаємодії гілок державної влади в Україні.

Одним із найактуальніших питань є реформування системи державного управління в Україні, а саме вдосконалення організації та діяльності Кабінету Міністрів України. Основою цього є визначення конституційно-правового статусу уряду, який є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Процес правового врегулювання статусу уряду затягнувся, і велика кількість відносин у цій сфері не врегульовані. Конституція сучасної правової держави виступає як основний і дієвий інструмент регулювання суспільних відносин. Вона повинна об'єднувати правову систему держави, надавати їй стабільності та впорядкованості.

Процес прийняття Конституції був для України дуже важливим та важким. Перед прийняттям Основного Закону був прийнятий ряд нормативно-правових актів, які не могли стати основою демократичного правового режиму. Таким чином, для прискорення та успішного завершення конституційного процесу в Україні було підписано Конституційний Договір, який носив тимчасовий характер. За даним договором державна влада в Україні будується на засадах розподілу її на законодавчу, виконавчу і судову. В першу чергу цікавить виконавча гілка влади, яка була зосереджена в руках президента. Він проголошувався главою держави і виконавчої влади, яку він здійснює через очолюваний ним Уряд. Проте, з прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України порядок здійснення виконавчої влади змінився. Вищим органом виконавчої влади став Кабінет Міністрів України. Він є відповідальним перед Президентом та підконтрольним і підзвітний Верховній Раді України. Здавалося б, що на цьому конституційний процес мав би завершитися. Проте, політико-правовий статус Уряду у системі поділу влади досить невизначений.

Оскільки, в тексті Основного Закону відсутня належна регламентація порядку і послідовності дій Глави держави і Парламенту щодо формування Кабінету Міністрів, а саме призначення Прем'єр-міністра. Детальна регламентація питань організації і діяльності органів виконавчої влади дасть змогу запобігти виникненню спірних питань. Наприклад, державна регламентація питань організації і діяльності органів виконавчої влади має бути віднесена до компетенції Кабінету Міністрів України. Це дасть змогу в певній мірі забезпечити належну організацію усієї системи органів виконавчої влади. Необхідно посилити роль Кабінету Міністрів України у сфері виконавчої влади та в системі стримувань і противаг. Цього можна досягти за допомогою внесення коректив до конституційного механізму призначення, функціонування, відповідальності та звільнення насамперед Прем'єр-міністра.

Корективи були внесені шляхом прийняття відповідних поправок до Конституції України. Вони були зумовлені переходом України до парламентсько-президентської форми правління та застосування парламентського способу формування Уряду. Відсутність належної

регламентації повноважень Президента та Парламенту зумовлює постійну боротьбу між ними за переваги у контролі над діяльністю Уряду, що ще раз доводить слабкість Кабінету Міністрів України. Тому організація виконавчої влади вимагає покращення у напрямку переходу до раціоналізованого парламентаризму, який включає сильну і самостійну виконавчу владу. Така влада може діяти лише за умови формування її на партійній основі в умовах реального парламентаризму. За відсутності політичних партій, які здатні на основі парламентської більшості сформувати Кабінет Міністрів України та взяти на себе відповідальність за його діяльність. На жаль в Україні умови для посилення ролі Уряду відсутні, а саме розвинена багатопартійна система. Тому поряд із слабким статусом уряду постає інша проблема – неусталений характер партійної системи і відсутність потужних центристських партій.

Основним завданням конституційної реформи 2004 року був перерозподіл відповідних повноважень Президента України на користь Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з метою досягнення більшого балансу в системі поділу влади. Реформа надала реального характеру відповідним нормам ст. ст. 106 та 113 Конституції, які закріплюють розподіл компетенції у виконавчій сфері між Головою держави та Урядом. Таким чином в Україні була запроваджена подвійна структура влади, а точніше дуалізм виконавчої влади.

Фактично в цей період у ситуації “співіснування” дуалізм відповідних повноважень Глави держави й Уряду у виконавчій сфері перетворювався на конфлікт повноважень. Гострота цього конфлікту становила небезпеку для державного суверенітету нашої держави. Такий конфлікт повноважень надав актуальності питанню про перегляд існуючого дуалізму у виконавчій сфері в рамках змішаної форми правління. Наслідком такого перегляду стало продовження конституційного процесу, який повернув існуючу модель дуалізму виконавчої влади в інший бік.

Ще однією актуальною проблемою державно-правового життя України є відсутність у тексті Конституції належної регламентації порядку і послідовності дій Глави держави й Парламенту щодо формування Кабінету Міністрів України і, зокрема, призначення Прем'єр-міністра України.

Теорії конституційного права відомі дві основні моделі формування уряду – парламентська і позапарламентська. Позапарламентський спосіб формування Уряду був також одним із головних чинників періодичного загострення протистояння між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України, зумовленого відстороненням Парламенту від механізму формування Уряду і, відтак, представництва в останньому інтересів парламентських партій. Конституційна реформа 2004 року запровадила парламентський спосіб формування уряду, що дозволило розв'язати певні суперечності у взаємодії Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, але не всі. Головною вадою даного способу формування уряду є партійний критерій, за яким відбувається формування уряду.

Особливості партійної системи України, а точніше, незавершений характер її розвитку, низька ймовірність утворення потужної центристської більшості у представницькому органі робить формування Уряду на коаліційній партійній основі малоефективним, якщо не безперспективним взагалі. Важливим внутрішньодержавним питанням будь-якої країни є стабільність у формуванні і функціонуванні органів державної влади. Досить актуальним питанням являється проблема взаємовідносин різних державних органів, а також їхня відповідальність. Одним з елементів системи взаємної відповідальності інститутів державної влади України є відповідальність уряду. Наслідком підзвітності і підконтрольності уряду перед парламентом є його відповідальність перед представницьким органом.

Широке використання форм парламентської відповідальності уряду є характерною рисою парламентарних і наближених до них республіканських форм правління. У таких формах правління уряд формується у парламентський спосіб, а застосування інституту парламентської відповідальності уряду тісно пов'язане з болючим для нашої держави питанням, а саме особливостями партійної системи. Це проблема породжує питання терміну повноважень уряду, оскільки, нестабільність партійної системи і відсутність сильних центристських партій зумовлює скорочення строку діяльності уряду. Парламентська відповідальність уряду має забезпечити узгодженість і послідовність дій законодавчої та виконавчої влад. Вона виявляється насамперед в ухваленні Парламентом Програми діяльності Уряду, виконання якої є критерієм оцінки відповідності дій Кабінету Міністрів України суспільним потребам. Фактично інститут парламентської відповідальності уряду в Україні до вступу в дію конституційних поправок 1 січня 2006 р. залишався нерозвиненим і його потенціал належним чином не використовувався. В Україні у згаданий період парламентська відповідальність уряду не набула того значення, яке вона має в європейських розвинених парламентарних і наближених до них республіканських формах правління. Слід наголосити, що у президентських та наближених до них змішаних республіках інститут парламентської відповідальності уряду не функціонує.

Підсумовуючи вищевикладене проблема правового статусу Кабінету Міністрів України є на сьогоднішній день надзвичайно актуальною, що тягне за собою основну причину економічної та соціальної кризи, у якій зараз знаходиться Україна. У зв'язку з цим гостро постає питання про внесення змін до Конституції, які стосуються конституційно-правового статусу КМУ, прийняття інших нормативних документів, які вирішать протиріччя й проблемні питання у сфері регулювання статусу вищого органу виконавчої влади України. Тільки маючи сильний уряд, підконтрольний парламенту, ми можемо говорити про проведення сильної економічної політики, формулювання національної стратегії розвитку, сильної соціальної політики і, врешті-решт, зовнішньої політики України.

Бадера Г.О.

студент 4-КН курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

З часу прийняття Конституції України 1996 року в процесі формування вітчизняного громадянського суспільства досягнуто помітного прогресу, що підтверджується комплексом кількісних та якісних показників, оцінками українських та зарубіжних громадських експертів.

Вже зараз здійснені важливі кроки з реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. У 2010 р. Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» закріплено стратегічні пріоритети цієї політики. Ще у 2012 р. було утворено Координаційну раду з питань розвитку громадянського суспільства, а також затверджено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та План першочергових заходів щодо її реалізації. Активізація даного напрямку державної політики у попередні роки сприяла якісному поліпшенню нормативно-правової бази громадянського суспільства та наближенню її до відповідних європейських стандартів вже сьогодні. Вказані позитивні зрушення правового забезпечення громадянського суспільства зумовили певне розширення прав людини і громадянина, громадських об'єднань. Тому, виходячи з положення Конституції України про те, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними» (ст. 22), було б логічно закріпити їх шляхом приведення окремих конституційних норм у відповідність з нормами нових законів, які надають ширші права суб'єктам громадянського суспільства.

Метою нашого дослідження є досягнення прямого закріплення в загальних положеннях Конституції підпорядкованості дій держави служінню інтересам суспільства.

Отже, виходячи з вищевикладеного, на нашу думку слід включити до Розділу I «Загальні засади» Конституції України окрему статтю з таким положенням: «Держава сприяє розвитку громадянського суспільства» та зафіксувати принципи взаємин держави і громадянського суспільства у тій редакції, в якій вони зафіксовані в Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні.

Оскільки економічною основою громадянського суспільства є приватна власність та ринкова економіка, то існує необхідність зафіксувати відповідні гарантії їх недоторканості на конституційному рівні. Адже, відповідно до п. 7 ст. 92 Конституції України, правовий режим власності визначається «виключно законом». Тобто, змінювати параметри режиму власності можна в порядку внесення змін до поточного законодавства, що призводить до можливості її багаторазового перерозподілу та економічного хаосу. Відтак, правові гарантії приватної

власності необхідно закріпити безпосередньо в тексті Основного Закону, вказавши, що недоторканність приватної власності та право її успадкування гарантуються Конституцією України, її законами й забезпечуються судовим захистом, що кожен має право охороняти свою власність усіма законними засобами.

Оскільки Основний Закон не може обмежувати права вже надані іншими законами, то у зв'язку з прийняттям Закону України «Про громадські об'єднання», вважаємо за необхідне відкоригувати ст. 36 Конституції України, тому що у нинішній редакції вона носить дискримінаційний характер стосовно іноземців та осіб без громадянства. Отже, відповідно до вимог даного закону, необхідно замінити словосполучення: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання...» на таке: «Кожен має право на свободу об'єднання...».

У ст. 36 Конституції України з частин тексту «...мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів» (п.1) та «з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів...» (п. 3) вважаємо за необхідне вилучити слово «своїх», замінивши його словом «законні», що надасть політичним партіям, громадським організаціям та професійним спілкам конституційне право захищати інтереси не лише своїх членів, але й всіх інших осіб.

З метою приведення Конституції України у відповідність до міжнародних стандартів у галузі колективних політичних прав і свобод, конституційне право на мирні зібрання треба закріпити не лише за громадянами України, але й за всіма особами, що перебувають в Україні на законних підставах. Для цього необхідно у тексті ч. 1 ст. 39 Конституції України до слова «громадяни» додати словосполучення «та особи, що перебувають в Україні на законних підставах». Було б доцільніше викласти її у такій редакції: «Громадяни та особи, що перебувають в Україні на законних підставах, мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування».

Отже у чинній редакції Конституції України закріплено конституційні засади, необхідні для функціонування громадянського суспільства відповідно до загальновизнаних міжнародно-правових актів. Разом з тим, завдяки інституалізації громадянського суспільства, реалізації державної політики сприяння його розвитку та якісному поліпшенню нормативно-правової бази цих процесів, створено необхідні передумови для удосконалення конституційних засад, що набуває особливої актуальності у контексті розпочатої конституційної реформи.

А у зв'язку з оновленням законодавства та необхідністю виконання Україною міжнародних зобов'язань існує потреба у внесенні конкретних змін до інших статей і положень Конституції України стосовно:

- введення конституційних гарантій недоторканості приватної власності як економічної основи громадянського суспільства;

- надання права на об'єднання не лише громадянам України, але й громадянам інших країн та особам без громадянства (ст. 36);
- надання права громадським об'єднанням захищати інтереси не лише своїх членів (ст. 36);
- надання права на мирні зібрання не лише громадянам України, але й усім особам, що перебувають в Україні на законних підставах (ст. 39).

Басюк Л.М.

студент 4 курсу Рівненського
відділення ННІЗН НАВС

СВОБОДА МИРНИХ ЗІБРАНЬ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ

Свобода мирних зібрань гарантується статтею 39 Конституції України: "Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей".

Сьогодні, на жаль, на законодавчому рівні не врегульовані правила для всіх учасників мирних зібрань, в тому числі для працівників правоохоронних органів, не передбачені чіткі правила та вичерпний перелік підстав для втручання у реалізацію права на мирні зібрання, не встановлено жорсткі правила, що регламентували б застосування спецзасобів під час припинення зібрань тощо.

Наразі проблема обмеження реалізації свободи мирних зібрань набуває нових масштабів, що, безумовно, є предметом широких дискусій. Враховуючи сучасні тенденції розробки даного питання, спробуємо викласти власну точку зору.

Найчастіше при прийнятті рішень щодо обмеження проведення мирних зібрань суди посилаються на Указ Президії Верховної Ради СРСР від 28 липня 1988 р. № 9306-ХІ «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР», проте цей акт є таким, що суперечить Конституції України, оскільки відповідний Указ передбачає дозвільний характер проведення мирних зібрань, у той час, як стаття 39 Основного Закону України не передбачає жодних дозволів з боку органів державної влади та місцевого самоврядування для проведення мирних зібрань.

Серед причин заборони судами проведення мирних зібрань є проведення ярмарків чи інших культурно-масових подій, проведення контрмітингів, загроза громадській безпеці, небезпека блокування вулиць із невдоволенням учасників дорожнього руху тощо.

Також причиною заборони часто є те, що правоохоронці не в змозі з тих чи інших причин забезпечити громадський порядок під час проведення мирного зібрання.

Іншим викликом для свободи мирних зібрань в Україні є ухвалення органами місцевого самоврядування у деяких регіонах локальних правових актів (положень) про порядок проведення мирних зібрань, що є також звуженням змісту та обсягу права на мирні зібрання проголошеного Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Ми переконані, що заборонити чи обмежити мітинг чи інші зібрання, доки вони є мирним по своїй суті — недопустимо, незалежно від того, які ідеї пропагують його учасники.

Одним із головних суб'єктів, що має виступати гарантом із забезпечення права на мирні зібрання, є органи внутрішніх справ.

Існують декілька найпоширеніших помилкових трактувань законодавства, до яких вдаються правоохоронці, обґрунтовуючи свої наміри припинити ту чи іншу акцію.

Зокрема, твердження про те, що мирне зібрання має бути санкціоноване чи то дозволене владою. Відповідно, якщо зібрання «несанкціоноване», то міліція намагається одразу його припинити й покарати організаторів.

Поширене й помилкове трактування норми про «завчасне повідомлення» про дату та місце проведення мирного зібрання.

Ще однією забороною проведення мирних зібрань часто використовується трактування нормативних актів, які стосуються благоустрою міст. Міліція неодноразово припиняла мирні зібрання й затримувала їх організаторів через спроби встановити під час акції намет, який розцінювався правоохоронцями як «мала архітектурна форма».

Аналізуючи інформацію про проведені протягом 2012-2013 років мирні зібрання, можна зробити висновок, що у відсотковому співвідношенні до їх загальної кількості, випадки застосування працівниками міліції сили та спеціальних засобів проти учасників зібрань не мають масового поширення. Здебільшого міліція намагалася дотримуватись адекватної до ситуації стратегії охорони громадського порядку, однак факти надмірного, в тому числі й без нагальної потреби, застосування правоохоронцями сили та спецзасобів таки були зафіксовані журналістами.

На нашу думку такі дії вчиняються правоохоронцями через неможливість ідентифікації їхньої особи учасниками мирних зібрань.

Можливість ідентифікації співробітників підвищує рівень керованості особового складу під час мирного зібрання, що, з одного боку, сприяє забезпеченню належної координації діями працівників міліції і в той же час, допомагає встановити необхідні робочі взаємини між міліцією та організаторами акції. Крім цього, наявність індивідуальних позначок, без сумніву, виховує в кожного правоохоронця почуття відповідальності за свої дії.

Нормативна неврегульованість мирних зібрань в Україні є причиною хаосу, який часто виникає під час мирних протестів в Україні.

Биленок О.І.,
студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВОРОЗУМІННЯ ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ ПРИРОДНОГО ПРАВА В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Праворозуміння – певне уявлення про суть права. Питання праворозуміння належить до основних у теорії держави і права. Залежно від прийнятої точки зору може докорінно змінитися уявлення про право, а саме що воно повинно захищати, звідки воно бере свої витoki – від природних прав, чи делегується державою. Де знайти ту межу, яка б задовольняла сучасні уявлення про праворозуміння? Проблематика цього питання залишається актуальною на теперішній момент і не втратить своєї актуальності з плином часу. Адже праворозуміння залежить від стану суспільства, розвитку думки, пріоритетів, які ставлять перед собою жителі різних держав.

Питання про те, що є право, його розуміння має не тільки суто наукове, але й дуже важливе практичне значення. Від вирішення цього питання залежить визначення кола юридичних джерел, в яких містяться норми права, правильне визначення критеріїв правомірної і протиправної поведінки. Відмінність права від неправа необхідно для державної охорони права (формування необхідних захисних механізмів), створення фактичних умов його реалізації та ін.. Таким чином, визначеність у розумінні права принципово важлива і перш за все для юридичної практики.

Система права має на меті впорядкування людської поведінки у суспільстві. «Право – створений і забезпечений суспільством регулятор суспільних відносин, що складає собою систему загальнообов'язкових, формально визначених приписів, які зумовлені соціально-економічним устроєм суспільства і втілюють свободу та справедливість» [2, С. 19]

Класифікація за джерелами правових норм (що є джерелом правових норм: держава, чи людина) поділяє праворозуміння на позитивістський та природно-правовий тип праворозуміння. Природно-правова теорія праворозуміння вважає, що в суспільстві поряд з правовими нормами, встановленими державою, існує також природне право. До нього відносяться право на життя, честь, гідність, особисту недоторканість, свободу пересування, право на приватну власність, тощо. Також ми для себе означили, що для позитивістської теорії право – це тільки офіційне чинне законодавство. Право – це є сукупність норм. Обидві теорії беруть свій початок з античності та отримали розвиток і мають підтримку та прихильників і в наш час. Обидві теорії мають як сильні, так і слабкі свої сторони.

У 1991 р. Україна стала на шлях демократичного розвитку. Тоді ж разом із незалежністю було проголошено побудову правової держави, заснованої на владі народу, принципах ринкової економіки та розподілу державної влади. Визнано за основу в побудові вітчизняної правової системи природно-правову (європейську) концепцію, а людину (конкретну фізичну особу) названо найбільшою соціальною цінністю.

Конституція, основний закон нашої країни, ще у своїй преамбулі зазначає, що держава дбає про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. У статті 3 Конституції України зазначено: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.» [1, С. 5] Природне право (за ідеями теорії природного права) виходить із самої природи людини, належить усім людям без винятку і від самого народження, є вічним і незмінним, збудоване на принципах загальної справедливості і вічної правди, є первинним над законами. Принципи природного права відображені в Конституції України, у її другому розділі: «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.». Тут перераховані: право на життя, честь, гідність, особисту недоторканість, недоторканність житла, свободу пересування, право на приватну власність, право на працю та інші. Тобто природні права людини, згідно з теорією природного права. Крім того, у статті 22 окремо зазначаються важливі уточнення. Ця стаття конкретизує, що природні права людини не є обмеженими та робить можливим їх подальше розширення. Це означає, що основним джерелом права виступає не закон, зокрема Конституція України, а природні права людини. В статті 8 Конституції зазначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Наголошується, що «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.» [1, С. 5] Отже усі інші закони та нормативно-правові акти також повинні керуватися принципами теорії природного права. Принцип верховенства права має бути закладено в усіх законах, а самі закони повинні націлюватися на захист прав громадян. Крім того принцип верховенства права повинен не тільки відображатися у законах, але й діяти на практиці. Ним повинні керуватися при своїй діяльності органи законодавчої та виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суди різної юрисдикції.

На нашу думку поняття права буде розвиватися, тому що людина на кожному етапі свого індивідуального і суспільного розвитку відкриває в праві нові якості, нові аспекти його співвідношення з іншими явищами і сферами життєдіяльності соціуму.

Використані джерела:

1. Конституція України. – чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 01.02.2013 р., С.:ТОВ «ВВП Нотіс»,2013 – 48 с
2. Загальна теорія держави та права / За ред. М.С. Кельмана, О.Г. Мурашина. – К.: Кондор, 2006 . –584 с.

Дадак Л.Б.

студент 4-КА курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ПАРЛАМЕНТУ ТА СПОСІБ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Парламент – унікальний і дуже давній інститут внутрішньої структури сучасної державності. Сьогодні парламент являє собою загальнодержавний представницький орган державної влади, основним завданням якого є вираження волі народу шляхом прийняття законів, які регулюють найважливіші суспільні відносини, а також здійснення в межах своєї компетенції контролю за діяльністю виконавчої влади та інших органів публічної влади. На даний період ми маємо можливість спостерігати за тим, що Головою Верховної Ради України та виконуючим обов'язки президента України є одна особа.

За структурою парламенти поділяють на однопалатні (монокамерні) та двопалатні (бікамерні). Переважна більшість парламентів великих і середніх за розміром демократичних країн мають бікамерну структуру.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 76 Конституції України Верховна Рада України є єдиним, однопалатним органом законодавчої влади та складається з 450 народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Якісний склад Верховної Ради України, природно, не передбачається ні конституцією, ні законами, оскільки вибори до неї є вільними та демократичними.

Вчені-конституціоналісти намагаються переосмислити і пристосувати кращі зразки зарубіжного парламентаризму до українських реалій. Проте сприйняття правниками зарубіжного конституційного і парламентського досвіду не є одноставним. Зокрема, це стосується питання оптимальної моделі структурування Верховної Ради України.

Формування двопалатного парламенту на початковому етапі становлення української державності розглядалося як реальна перспектива, а аргументи про неможливість реалізації такого проекту в умовах унітарної республіки - як прояв політичної спекуляцій.

Більш поширеною теорією щодо класифікації зв'язку форми держави із застосуванням однієї з моделей організації парламенту є орієнтація на встановлення зв'язку між формою державного устрою та формою організації парламенту. У цьому сенсі, як правило, застосовується така формула: федеративній державі відповідає двопалатна модель парламенту, а унітарній — однопалатна.

Ще більше питань щодо правомірності застосування наведеної вище формули виникає у разі звернення до практики використання моделі двопалатних парламентів в унітарних державах. Так, багато держав, які на конституційному рівні проголошено унітарними, вже тривалий час мають двопалатні парламенти. Найбільш показовим прикладом такої політико-

правової конструкції “унітарна держава — двопалатний парламент” може бути Велика Британія, Франція, Італія, Іспанія, Норвегія, Польща та інше.

Проблематика переходу до двопалатної структури Верховної Ради України озвучена в роботах ряду вітчизняних авторів: В. Шаповала, В. Борденюка та Г. Журавльової (“Парламентаризм і законодавчий процес в Україні”), В. Журавського (“Становлення і розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми) ”), “Двопалатний парламент в Україні: проблеми формування”), В. Кравчука та М. Кравчука (“Проблеми вдосконалення діяльності парламенту”), А. Гальчинського, О. Литвиненка, В. Паламарчука (“Проблеми реалізації політичної реформи в Україні”) та інше.

Чимало вчених схиляються до думки про доцільність бікамерної структури парламенту. При цьому висловлюються такі аргументи на її користь:

1) бікамерні парламенти відповідають європейській традиції, згідно з якою необхідність подвійного представництва пов’язується з соціальною чи географічною різноманітністю;

2) наявність двох палат є важливою гарантією гласності та врахування позицій меншості в парламенті;

3) бікамерна структура сприяє підвищенню якості законодавчої роботи, здійсненню парламентського контролю та втіленню державної політики в національному та місцевому вимірах.

З-поміж недоліків сучасного бікамералізму слід назвати:

1) ускладнення діяльності органу законодавчої влади, що унеможливує швидке реагування на зміни в державотворчому процесі; можливим суб’єктом прийняття актів стає орган виконавчої влади, який спроможний оперативно вирішити конфлікт;

2) політичне розмежування всередині парламенту за векторами: верхня — нижня палата, а також виникнення політичних вісей: палата парламенту — уряд, палата парламенту — глава держави; з’являється штучне протистояння між палатами, що є підґрунтям політичних суперечок як усередині парламенту, так і між гілками влади.

На нашу думку для України діяльність парламенту буде ефективнішою за умови функціонування його двопалатної структури.

До висловлених переваг двопалатної структури парламенту необхідно додати, що двопалатна структура парламенту ще й ефективніша з точки зору розмежування компетенції парламенту між палатами. Нижня палата, в більшій мірі буде зосереджена на здійсненні законодавчих повноважень, а саме, виключно на розробці, підготовці та доопрацюванні законопроектів. Верхня палата буде здійснювати представницькі та інші функції парламенту. Це дасть змогу не відволікати нижню палату від законотворчої діяльності — основної функції парламенту. Кінцеве рішення з прийняття закону відбуватиметься на спільному засіданні обох палат і дасть змогу врахувати позиції обох палат.

З метою унеможливлення впливу на палати іншими органами чи посадовими особами, формування обох палат парламенту необхідно здійснювати виключно виборним шляхом.

Нижня палата має формуватися з використанням пропорційної виборчої системи з відкритими списками, з можливістю впливу виборців на розташування кандидатів у списку. А верхня палата має формуватися шляхом використання мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості. Це дасть можливість обирати депутата абсолютною більшістю голосів виборців у відповідній територіальній одиниці, яку він буде представляти в палаті. Вибори до обох палат мають відбуватися з дотриманням конституційних принципів виборчого права.

Друзенко І.О.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В РОЗДІЛІ ПРАВ, СВОБОД ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Конституція України - основне джерело права в Україні. Всі нормативно-правові акти повинні прийматися відповідно до Конституції та не суперечити її нормам. Вона закріплює засади організації державної влади в Україні, регулює взаємовідносини цієї влади, суспільства та індивіда, і має найвищу юридичну силу. Кожен зобов'язаний неухильно та неупереджено дотримуватися Конституції України. На сьогоднішній день дуже гостро стоїть питання з приводу удосконалення Основного закону. Хотілось би більше уваги зосередити на досить важливому розділі Конституції - "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина" (р.ІІ К.У.).

З одного боку, основоположні права і свободи людини і громадянина є досить цінними і вагомими, з іншого боку, жоден, навіть найпотужніший у механізмі держави орган влади не може забезпечити належні умови і засоби реалізації прав і свобод людини без дієвого законодавства у правозахисній сфері та без взаємодії з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства. Тобто: закріпити права, свободи, обов'язки - одна справа, а надати їм реальність та належне виконання - зовсім інша. Однак нині недостатньо лише задекларувати і проголосити принцип неухильного дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина. Українська держава, відповідно до змісту статей 3, 22 та ін. Основного Закону, зобов'язана створити дієві правові механізми, які дозволили б як усім особисто, так і різним соціальним групам, громадянському суспільству в цілому і його інститутам зокрема повною мірою реалізовувати свої конституційні права і свободи, під якими у юридичній науці прийнято розуміти, встановлену Конституцією України та гарантовану державою міру можливої поведінки або діяльності особи (колективу осіб), з метою задоволення своїх законних потреб і інтересів у політичній, економічній, соціальній, культурній (духовній), екологічній,

інформаційній та інших сферах державного і суспільного життя. Очевидно, що ефективність реалізації прав і свобод людини нині визначається дієвістю їх гарантування в суспільстві. Тобто комплексом тих умов і засобів, правових механізмів, які дозволяють повно, всебічно і вчасно реалізовувати всю множину прав і свобод людини, які встановлюються Конституцією України. Адже сам Основний Закон у частині другій статті 22 чітко встановлює: «Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані». Тобто реалізація цього конституційного положення передбачає наявність досконалої системи гарантій прав і свобод людини. Але проблеми недосконалості є не лише у виконанні та реалізації норм Конституції, але також і в самому викладенні та затвердженні цих норм. Зокрема, положення про невідчужуваність, непорушність, гідність і неподільність основоположних прав і свобод людини, задекларовані у I розділі Конституції, нівелюються, а то й заперечуються змістом деяких статей її наступних розділів; конституційний статус переважної більшості передбачених прав і свобод поставлено в залежність від їх подальшого законодавчого регулювання, чим ускладнюється пряма дія норм Конституції України; соціальні та економічні права сформульовано у такий спосіб, що вони залишаються декларативними, оскільки не забезпечені конкретними механізмами і гарантіями реалізації; підстави можливих обмежень здійснення прав і свобод людини є значно ширшими від тих, котрі передбачені в міжнародних угодах, за якими Україна взяла на себе зобов'язання; низка конституційних прав і свобод людини вже вимагають подальшого розвитку з урахуванням суспільних реалій.

Метою удосконалення розділу Конституції "Права, свободи, обов'язки людини і громадянина", на мою думку, полягає в розширенні та підвищенні реалістичності конституційно-правового статусу людини і громадянина.

По-перше, це втілення положення про єдність, неподільність, невідчужуваність, взаємозалежність прав і свобод і також наближення до світових стандартів, тобто введення додаткових прав і свобод які не діють, хоча і закріплені у тих міжнародних договорах, що ратифіковані Україною або принаймні закріплені в актах ООН чи актах європейських інституцій, ухвалених нею вже після прийняття Конституції України.

По-друге, потрібно конкретизувати, уточнити деякі права та свободи людини і громадянина - зокрема їх термінологію та практичне значення.

По-третє, оптимізація, тобто скорочення й уточнення конституційних підстав можливих обмежень державою, її органами, - здійснення прав і свобод. Зокрема можна ввести сам перелік цих підстав у відповідності з їхніми міжнародно-правовими стандартами.

По-четверте, варто також знайти можливість для більш повного відображення і колективних прав людей, тобто прав певних соціальних груп, зокрема національних меншин, дітей, інвалідів, іноземців та осіб без громадянства.

По-п'яте, конкретизувати коло суб'єктів прав, свобод та обов'язків, передбачених Конституцією України. У нинішньому конституційному тексті не всі назви цих суб'єктів (точніше — назви їх видів) відповідають, в одних випадках, їх справжньому антропному статусу, а в інших — принципам суб'єктної (особової) чинності законодавства.

По-шосте, посилити гарантованість та реалізацію прав, свобод людини і громадянина. Для цього значущим буде зменшити кількість тих конституційних норм щодо прав і свобод людини і громадянина, здійснення яких є неможливим без попередньої законодавчої регламентації його підстав і порядку. Це дозволить підвищити питому вагу тих норм, які зможуть мати справді пряму дію.

Отже, на сьогоднішній день модернізація Конституції прагне удосконалення, в першу чергу, і основоположних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина - не лише на практичному рівні, а й на теоретичному. Тому науковцями повинно бути запропоновано низку дієвих і потрібних шляхів удосконалення цього напрямку, відібрано оптимальні, найважливіші та введення їх в дію.

Капічон О.Г.,

студент 5-К-1 курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ АКАДЕМІКА В.В. КОПЕЙЧИКОВА ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Після проголошення незалежності України в 1991 році найважливішим напрямком поліпшення ситуації в країні мало стати прийняття нової Конституції України, яка б на рівні Основного Закону держави вирішила основні питання суспільного і державного-політичного життя, структури державної влади та місцевого самоврядування, прав і свобод людини, їх захисту та ін. У розробку чинного законодавства та вдосконалення практики його застосування чималий внесок зробив академік Володимир Володимирович Копейчиков. Він брав активну участь у нормотворчій роботі зі створення системи законодавства незалежної України. Ідеї, закладені в його теоретичних працях, використовуються у державно-правових програмах і законодавчих актах і донині.

В.В.Копейчиков продуктивно працював у складі робочої групи Конституційної комісії Верховної Ради України, а також над підготовкою проектів законів «Про державну службу в Україні», «Про міліцію» та ін. Також він був членом Консультативної ради з питань державного будівництва і правової політики Верховної Ради України. [3, 9] В.В. Копейчиков, якому ми сьогодні можемо дякувати за Конституцію України 1996 року, будучи одним із співавторів її розробки, з прикрістю зазначав, що роки незалежності пройшли більшою мірою в протистоянні різних політичних кіл, парламентських суперечках, взаємних звинуваченнях у розвалі країни, зневажливому ставленні до української національної ідеї

тощо. Коли додати до цього відсутність чітких соціально - економічних і політичних орієнтирів, а також необхідної політичної волі у колишнього керівництва країни, стане зрозумілим чому на відміну від інших республік колишнього СРСР Україна так довго не мала власної Конституції.

У своїх поглядах В.В.Копейчиков наполягав на необхідність посилення повноважень Президента України як глави держави, гаранта національної її безпеки, додержання прав і свобод людини та громадянина. А останні визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком країни. [8,16] Частина ж 1 ст. 8 Основного Закону проголошує: «В Україні визначається і діє принцип верховенства права». [1]

Аналізуючи ретроспективу конституційного процесу, академік В.В. Копейчиков звертається до історії права і цим самим доводить, що майже віковий досвід, ідей Маркса відносно Паризької комуни, як і ідеї Леніна щодо Рад депутатів як органів, які одночасно і видають закони, і здійснюють їх приписи, виявилися неспроможними здійснити ефективне державне керівництво. До цього слід додати найбільш переконливий аргумент — майже жодна західна партія лівого напрямку, не говорячи вже про найбільш масові партії, у тому числі соціалістичні й соціал-демократичні, не ставлять у своїх програмних документах завдання, пов'язані з руйнуванням парламентської республіки та принципу розподілу влади і місцевого самоврядування. Тому з точки зору принципівих програмних позицій ніяке політичне угруповання в Україні, велике чи мале, за винятком відвертих екстремістів, не має ідейних підстав, щоб негативно ставитися до принципу розподілу влади і місцевого самоврядування. Немає сумніву, що у такій позиції деяких кіл переважають суто прагматичні цілі, пов'язані з особистими інтересами окремих людей. [9, 62]

Критикуючи діючу на той час Конституцію УРСР 1978 р., де зазначалось, що Ради становлять політичну основу України, а «всі інші державні органи підконтрольні і підзвітні Радам народних депутатів», Володимир Володимирович зазначав, що представники політичних кіл старої еліти аж ніяк не бажали зрозуміти, що Верховна Рада України - це не всевладний, а саме законодавчий орган, який, не маючи безпосередньо підлеглої йому «вертикалі», здійснює спрямовуюче державне керівництво шляхом розробки та прийняття законів, які є актами вищої юридичної сили, а також шляхом всебічного контролю за їх виконанням.

Таким чином В.В.Копейчиков зауважував, що така роль, такий статус парламенту не тільки не принижує його політичне і правове значення, а, навпаки, підкреслює його особливе місце у системі державної влади як органу, що за допомогою законів визначає напрямки і межі діяльності двох інших гілок державної влади. Натомість кожна із них у межах своїх повноважень мусить плідно працювати із структурами, що належать до інших гілок державної влади, щоб між ними не було ніякої конкуренції, тим більше політичної боротьби. Не можна забувати, що принцип розподілу влад, який було запропоновано саме для того, щоб кожна влада зрівноважувала інші, діяла у системі «стримувань» і

«противаг». [8, 18]

При розробці проекту Конституції України В.В. Копейчиков посилається на таке відоме джерело, як Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру СБСЕ від 29 червня 1990 р., де спеціально зазначається міжнародний демократичний стандарт, в якому визначений принцип про розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову, стосунки між ними і послідовне дотримання прав людини, про те, що життєздатну демократію, крім того, характеризують місцеве управління і децентралізація, що, нарешті, здійснення усіх цих стандартів є виразом не тільки формальної законності, але й справедливості. Також академік В.В.Копейчиков звертає увагу і на «Європейську хартію про місцеве самоврядування» 1985 р., де самоврядування розглядається як одна з основ демократичного ладу, визначається, що саме самоврядні структури тільки і можуть здійснювати управління, одночасно ефективне і близьке до громадян.

Професор В.В.Копейчиков зазначав, що Конституційна угода між Верховною Радою України та Президентом «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування України на період до прийняття нової Конституції України» від 08.06.1995 № 1к/95-ВР мала вирішальне значення для початку нового конституційного процесу в Україні. Вона стала певною основою сучасній Конституції України. Угода містила положення, які стосувалися організації місцевих органів влади. Таким чином передбачалося, що на рівні області та району (крім районів в містах) діятимуть не самоврядні органи, а органи державної виконавчої влади, хоча керівників цих органів — голів відповідних адміністрацій — обиратимуть громадяни, які проживають на території областей та районів. До наступних виборів функції голів місцевих адміністрацій виконуватимуть голови відповідних Рад, що у якійсь мірі порушує принцип «виконавчої вертикалі», адже є підстава зазначити, що формування злагодженої і розвинутої системи місцевого самоврядування знаходитиметься в Україні на стадії подальшого вдосконалення. [7, 45]

Особливо В.В. Копейчиков акцентував увагу на питанні депутатської недоторканості. Він дотримувався думки, що навряд чи і надалі необхідно зберігати принцип депутатської недоторканості у тому вигляді, в якому він існує. Депутатська недоторканість може мати місце лише на період сесії парламенту, при умові, що і в цей час депутата не затримано на місці вчинення ним злочину.

Великою мірою вирішенню усіх цих по-справжньому доленосних питань і має сприяти Конституція України 1996 р., яка за своєю спрямованістю і конкретним змістом відповідає світовим демократичним стандартам, що й визначено великою кількістю незалежних експертів-фахівців. А для того, щоб вона по-справжньому функціонувала необхідно прийняти десятки органічних законів.

Знання Конституції є одним із основних обов'язків кожного громадянина вільної України, зумовлює активізацію його участі у політичному житті суспільства, сприяє засвоєнню його конституційних

прав та обов'язків ефективнішому захисту цих прав у повсякденному житті.

Слід звернути увагу і на те, що в Конституції України відображено принципово нову, справді демократичну позицію щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, врегульовано низку інших питань.

Тому багато в чому ми, сучасники, маємо завдячити фундаментальним працям професора Копейчикова, його юридичному досвіду та тонкому відчутті національної ідеї народу. Адже саме завдяки майстерному поєднанню цих складових, Володимира Володимировича по праву можна назвати одним із батьків сучасної Конституції України. А наслідком прийняття Основного Закону є окреслення українців як нації, яка живе в незалежній державі.

Використані джерела:

1. Конституція України, 1996 рік;
2. Основи конституційного права України: Підручник / Авт. кол.: М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.В. Копйчиков. – Стер.вид. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 288 с.;
3. Володимир Володимирович Копейчиков. Наукова школа прав людини та їх забезпечення в діяльності правоохоронних органів. Упорядники: Мксим Миколайович Пендюра, Станіслав Дмитрович Гусарев, Володимир Степанович Заяць, Олександр Деонісович Тихомиров. – Київ, 2008. – 30 с.;
4. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К.: "Українська енциклопедія " імені М.П. Бажана, 2001. — Т. 3: К - М. — 736 с.;
5. Від курсанта до генерала. Шляхи бойових звитяг і трудових звершень (1921 – 2011 рр.). – К.: Український видавничий консорціум; Нац. Акад. внутр. справ, 2011. – 360 с.;
6. Драгоманівський збірник. «Вільна спілка» та сучасний український конституціоналізм / За ред. Т.Г. Андрусяка. – Львів: Світ, 1996. – 256 с.;
7. Вісник Академії правових наук України № 2. – Х.: «Основа», 1994. – 167 с.;
8. Вісник Академії правових наук України № 3. – Х.: «Основа», 1995. – 188 с.;
9. Вісник Академії правових наук України № 7. – Х.: «Основа», 1996. – 188 с.

Котлюк Н.А.

студент 6 курсу Рівненського відділення ННІЗН НАВС

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Громадянське суспільство в незалежній Україні стрімко розвивається, законодавча база для його функціонування створюється, але головною проблемою лишається відсутність прямої вказівки на існування громадянського суспільства в Основному Законі – Конституції України.

Хоча сам термін «громадянське суспільство» безпосередньо у тексті чинного Основного Закону України відсутній, сукупність притаманних йому характеристик визначає засадничі конституційно-правові принципи

його формування в Україні. Тому однією з найбільш актуальних в Україні є проблема правового регулювання процесу становлення і розвитку громадянського суспільства, і насамперед, на конституційному рівні.

Вибір теми наукового дослідження зумовлений недостатньою розробкою питань розвитку конституційних засад громадянського суспільства та чіткої вказівки в конституції України на існування громадянського суспільства. Virшення цих проблем сприятиме відсутності суперечностей в чинному законодавстві та мінімалізації їх у суспільстві.

Метою наукової роботи є здійснення розгляду та дослідження перспектив удосконалення конституційних засад громадянського суспільства в процесі реформування конституції України.

Для досягнення вказаної мети в науковій роботі поставлено такі завдання:

1. визначити поняття громадянського суспільства;
2. розглянути існуючі конституційні засади громадянського суспільства у чинній редакції Конституції України;
3. визначити передумови удосконалення конституційних засад громадянського суспільства;
4. встановити основні концептуальні підходи щодо удосконалення структури конституційних засад громадянського суспільства.

Відповідно до завдань даної наукової роботи, з метою досягнення поставленої мети, нами було одержано наступні висновки:

1. Ф. Рудич вважає, що громадянське суспільство є основою держави, а його становлення відбувається в тісному зв'язку зі становленням правової, соціальної, демократичної держави. «Громадянське суспільство – суспільство зрілих громадян із високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини. Це суспільство вільних громадян, яке вільне від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага. Сутність громадянського суспільства полягає в забезпеченні законних прав людини» [2, с. 14], з думкою якого ми погоджуємося.

2. Конституція України містить конкретні норми щодо самостійного і незалежного від держави супроводжує існування інститутів громадянського суспільства. Це стосується, зокрема, положень про те, що релігійні об'єднання відокремлені від держави (ст. 35); гарантується місцеве самоврядування (ст. 7), а його первинним суб'єктом визнається територіальна громада (ст. 140); держава гарантує свободу діяльності громадських об'єднань (ст. 15).

Особливе значення має ст. 36, що закріпила право громадян на свободу об'єднання, гарантує добровільність та рівність перед законом таких об'єднань, надає право політичним партіям на участь у виборах, та громадянам на створення та участь у діяльності професійних спілок. У ст. 37 Конституції України наводиться виключний перелік причин, за яких можуть бути заборонені утворення та діяльність політичних партій та громадських організацій та зазначається, що така заборона здійснюється лише в судовому порядку. В основі законодавчого врегулювання свободи

мирних зборів в Україні лежить ст. 39 Конституції України, у якій подано вичерпний перелік підстав для обмеження реалізації цього права [1]. Існують також інші статті Основного Закону, які стосуються громадянського суспільства.

3. Передумовами удосконалення конституційних засад громадянського суспільства є:

- Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI;

- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI;

- Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 № 2365-III;

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР;

- Указ Президента України «Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 25.06.2013 № 342/2013;

- Указ Президента України «Про питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 25.01.2012 № 32/2012, Також інші нормативно-правові акти, які сприяють удосконаленню конституційних засад громадянського суспільства [3].

4. Серед вітчизняних громадських активістів, експертів та правознавців простежується два основних концептуальних підходи щодо внесення змін до Основного Закону, які мають сприяти удосконаленню конституційних засад громадянського суспільства. Відповідно до першого підходу, в оновленому варіанті Основного Закону варто присвятити окремий розділ конституційним засадам громадянського суспільства та формуванню його відносин з державою. Серед сучасних конституційних проектів, що застосовують такий підхід, найбільш деталізованим є оприлюднений В. Речицьким «Проект Конституції України (2012) із постатейними коментарями». Відповідно до другого підходу, це є недоцільним, тому варто обмежитися включенням до тексту Основного Закону нової статті, присвяченої громадянському суспільству, та внесенням певних конкретних змін та доповнень, що стосуються розширення прав організацій громадянського суспільства та їх членів, до статей чинної Конституції України.

Аналіз запропонованих громадськими експертами проектів реформування Конституції України та відповідного зарубіжного досвіду дає нам підстави зробити висновок, що у більшості конституцій інших країн відсутній окремий розділ про громадянське суспільство, тому, на нашу думку, недоцільності включення окремого розділу і в Конституцію України, присвяченого громадянському суспільству: це може призвести до дублювання конституційних норм, що вже містяться в інших розділах та до порушення логіки побудови його структури.

Використані джерела:

1. Конституція України. – ТОВ «ВВП Нотіс», 2014р – 48 с.

2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку: Монографія / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К.: Парламентське видавництво, 2006. – 412 с.
3. Нормативно-правові акти// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Людвик І.В.

аспірант Інституту законодавства
Верховної Ради України

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗМІ В КОНТЕКСТІ
ДООПРАЦЮВАННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО
МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ"
(РЕЄСТР. № 0867 ВІД 12.12.2012Р.)**

Ускладнення перебігу сучасних конституційних процесів у 2014 році в контексті революції 2014 р., яку ще почали називати «Революцією гідності», незаконної окупації АР Крим з боку Російської Федерації, а також загострення боротьби України із сепаратистами і терористами на Півдні та Сході нашої держави, відбувається на тлі інформаційного протистояння. При цьому, важливими суб'єктами не лише «інформаційних воєн», а й утвердження відкритості й прозорості діяльності держави, розвитку демократії та верховенства права є засоби масової інформації.

Як відомо, засоби масової інформації (далі — ЗМІ) в Україні та зарубіжних державах відіграють особливу роль у всебічному інформуванні громадян і суспільства в цілому про події та явища, що відбуваються у державі та за її межами, суспільстві, довкіллі тощо. Поряд із такими соціальними інституціями як освітній процес, виховання у сім'ї, соціумі тощо, ЗМІ здійснюють значний вплив на формування культури і свідомості, зокрема, правової, громадянина і суспільства в цілому. Очевидно, що нині кожна цивілізована країна є, у першу чергу, державою інформаційною, в якій засоби масової інформації є важливими учасниками конституційного процесу.

У цьому сенсі закономірно є необхідність належного правового регулювання суспільних відносин, які виникають з приводу діяльності ЗМІ. Адже, з одного боку, забезпечення конституційного права громадян на інформацію, а з іншого — недопущення зловживання таким правом спричиняють доцільність формування чітких правил поведінки учасників суспільних інформаційних відносин. При цьому, унормування відповідних суспільних відносин вимагає визначення конституційно-правового статусу ЗМІ та тенденцій його розвитку й удосконалення в Україні. Відповідна проблематика, на наше переконання, має стати пріоритетною в конституційно-правових дослідженнях 2014 і наступних років. Результати ж таких досліджень повинні сприяти розвитку ЗМІ як важливої інституції сучасного громадянського суспільства.

Вбачається, що конституційно-правовий статус ЗМІ в Україні є передусім системою ідеологічно-правових (доктринальних), нормативно-

та організаційно-правових структурних елементів, які визначають поняття, принципи, конституційну правосуб'єктність та гарантії діяльності та поведінки ЗМІ щодо реалізації й гарантування конституційного права громадян України вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Таким чином, конституційно-правовий статус ЗМІ є узагальнюючою категорією для всіх юридичних параметрів і властивостей цього учасника конституційного процесу. Він визначається доктринальною, нормативно-правовою та організаційно-правовою складовими.

Нині удосконалення конституційно-правового статусу ЗМІ можливе як в контексті удосконалення Конституції України, так і шляхом посилення ролі ЗМІ в окремих законах України. Насамперед тих, що утверджують і регулюють форми народовладдя на загальнодержавному та місцевому рівнях. Одним із таких майбутніх і довгоочікуваних законів є Закон України «Про місцевий референдум», що нині готується парламентом до другого читання.

Як відомо, Робоча група Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування з опрацювання та підготовки до другого читання проекту Закону України про місцевий референдум (реєстр. № 0867) розпочала свою діяльність після затвердження її складу 15 травня 2013 року. За рік Робочою групою було напрацьовано багато слухних пропозицій щодо вдосконалення цього закону. Разом із тим, аналіз законопроекту переконує в необхідності унормування правосуб'єктності ЗМІ, як важливих учасників процесу місцевого референдуму. Для цього законопроект «Про місцевий референдум» (реєстр. № 0867) можна доповнити новими статтями наступного змісту: «Засади участі засобів масової інформації та інформаційних агентств в інформаційному забезпеченні місцевого референдуму», в якій передбачити, що під час процесу місцевого референдуму засоби масової інформації розміщують інформаційні матеріали на замовлення головної комісії референдуму на підставі відповідних договорів, укладених із комісією.

При цьому, інформаційні агентства та ЗМІ поширюють повідомлення про перебіг процесу місцевого референдуму, події, пов'язані із референдумом, на власний розсуд, базуючись на засадах достовірності, повноти і точності. Інформаційне агентство, ЗМІ, який поширює інформацію про подію, пов'язану із місцевим референдумом, не може припускати замовчування суспільно важливих відомостей, що стосуються цієї події, якщо вони були відомі йому на момент поширення інформації. Очевидно, що інформаційне агентство, ЗМІ зобов'язані висвітлювати інформацію про місцевий референдум відповідно до фактів, не припускаючи перекручування інформації. До того ж, ЗМІ намагатися отримувати інформацію про події, пов'язані із місцевим референдумом, з двох і більше джерел, віддаючи перевагу першоджерелам.

При цьому, слід унормувати, що ЗМІ мають збалансовано висвітлювати коментарі суб'єктів процесу референдуму – прихильників чи

опонентів питання референдуму щодо предмету референдуму, подій, пов'язаних із місцевим референдумом.

На нашу думку, запропонована нами законотворча манера сприятиме не лише удосконаленню правового статусу ЗМІ, а й посилить відкритість і гласність процесу місцевого референдуму.

Люлявська Н.В.

студент 2 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Складовою відповідальності у конституційному праві є конституційно-правова відповідальність, яка настає на підставі норм конституційного законодавства за вчинення конституційно-правового делікта.

Конституційно-правова відповідальність - це самостійний політико-правовий вид юридичної відповідальності, який настає за порушення норм конституційного права і полягає у позбавленні суб'єкта конституційного правопорушення (делікту) блага політичного, матеріального, морального чи іншого характеру [1, с. С. 145-146].

Переважає більшість конституційно-правових норм не містить санкції, тож у разі їх порушення для відповідних суб'єктів настає юридична відповідальність, передбачена іншими галузями права (кримінальним, адміністративним, трудовим тощо).

Окремі конституційно-правові норми містять санкції, що їх можна поділити на дві групи:

а) бланкетні санкції, в яких не встановлюються конкретні форми відповідальності, і які для вирішення питання про притягнення до юридичної відповідальності відсилають до кримінального, адміністративного, цивільного чи іншого галузевого законодавства, як-от: «За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність» (ст. 60 Конституції України) [2], «Кожен зобов'язаний не заповіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки» (ст. 66 Конституції України) [2];

б) санкції, що передбачають конкретні форми відповідальності.

В останньому випадку мова йде про особливий вид юридичної відповідальності - конституційно-правову відповідальність. Слід підкреслити, що проблематика конституційно-правової відповідальності є однією з найскладніших в сучасній науці конституційного права. Це пов'язано з тим, що, по-перше, цей вид юридичної відповідальності поки що не вирізнено як самостійний в чинному законодавстві. По-друге, вітчизняна юридична наука робить лише перші кроки у вивченні питань конституційно-правової відповідальності, тож ще не сформульовано загальновизнаного визначення конституційно-правової відповідальності, висловлюються різні думки щодо її співвідношення з політичною та моральною відповідальністю і щодо кола суб'єктів конституційно-правової

відповідальності. Подібна ситуація склалась і в інших пострадянських країнах, де науковці також лише беруться до комплексного вивчення питань, пов'язаних із конституційно-правовою відповідальністю.

Конституційно-правову відповідальність у загальному вигляді слід розглядати як несприятливі наслідки, що настають для суб'єкта конституційно-правового делікту (правопорушення). Ці несприятливі наслідки мають особливий політико-правовий характер і передбачаються в санкціях конституційно-правових норм.

З урахуванням зазначеного можна зробити висновок: конституційно-правова відповідальність - це особливий вид юридичної відповідальності, що має складний політико-правовий характер, настає за скоєння конституційно-правового делікту та яка знаходить вияв у передбачених конституційно-правовими нормами особливих несприятливих наслідках для суб'єкта конституційного делікту.

Використані джерела:

1. Стецюк Н. Конституційно-правова відповідальність в Україні: поняття, особливості, Суб'єкти / Н. Стецюк // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матер. XI регіональної науково-практичної конференції. - 2005. - С. 145-146.
2. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. із змінами // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

Матвєєва С.В.

студент 1-КА курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вже протягом досить тривалого часу права і свободи людини являють собою питання не тільки для окремо взятої держави, вони давно вже стали об'єктом дослідження та вдосконалення міжнародних організацій, тобто стали справою всього міжнародного співтовариства. Вони закріплені в міжнародно-правових актах, які у своїй сукупності встановлюють стандарти прав і свобод людини.

До таких міжнародно-правових актів відносяться: Загальна декларація прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт про громадські та політичні права (1966 р.) та Факультативні протоколи до нього; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.); Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), ратифікована Україною 17.07.1997, набула чинності 11.09.1997.

У сукупності ці акти утворюють так звану Міжнародну хартію прав людини. У другій половині ХХ століття було також прийнято значну кількість міжнародних конвенцій з окремих груп прав людини та громадянина.

В статтях розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України відображаються положення цих міжнародних нормативно-правових актів, звичайно з деякими поправками, доповненнями та нововведеннями. Однак встановлення прав і свобод людини навіть у нормативно-правовому акті найвищої юридичної сили не є показниками їх реальності. Тому велике значення має реальне забезпечення прав і свобод людини, що є однією з найважливіших ознак правової, демократичної держави.

Враховуючи те, що наша держава не завжди здатна забезпечити дотримання всіх прав і свобод людини, на мою думку, державні органи повинні звернути особливу увагу на прийняття заходів щодо поліпшення цієї ситуації, зокрема ознайомитися з міжнародним досвідом та привести у відповідність права і свободи людини та гарантії їх забезпечення в Україні до міжнародних стандартів. Також дуже важливим фактором для перегляду цього питання на сьогоднішній день є прагнення України приєднатися до Європейського Союзу. Така мета звичайно вимагає від нашої держави модернізації та реформування у багатьох сферах, в тому числі і змін в законодавстві України щодо прав і свобод людини на конституційному рівні.

Так на офіційному інтернет-представництві Президента України зроблена заява, що 19 червня у штаб-квартирі НАТО у Брюсселі під головуванням Генерального секретаря Альянсу Андерса Фога Расмуссена відбулося засідання Комісії Україна - НАТО на рівні послів, присвячене питанню реалізації в Україні конституційної реформи. Основною метою конституційного процесу є вдосконалення положень Конституції України відповідно до усталених європейських стандартів, насамперед у сфері прав і свобод людини, демократії та верховенства права. З огляду на це пріоритетним завданням конституційного процесу є створення належних умов для судової реформи, побудови публічної влади на засадах взаємосприяння, балансів, стримувань і противаг. Ключовим є також питання забезпечення реального народовладдя.

На основі принципів та норм міжнародних стандартів кожна держава, зобов'язана упорядкувати чинне законодавство, усунути протиріччя з нормами міжнародного права, відмінити застарілі норми, ліквідувати прогалини. Саме вказана діяльність держави забезпечить реальність та ефективність міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Модернізації Конституції України в питанні впровадження в національне законодавство міжнародних стандартів прав і свобод людини не зможе пройти без певних проблем, які обумовлюються сучасним станом нашої держави.

Перш за все, це проблема неефективної судової та правоохоронної систем, великого рівня корупції та недостатнього рівня кваліфікації державних службовців. Також економічна ситуація, яка склалася в Україні, в повній мірі не зможе дозволити забезпечити гарантії дотримання всіх прав і свобод людини, адже кожна реформа, яка проводиться державою, по-перше, повинна бути виваженою та системно-узгодженою, а по-друге, мати фінансове підґрунтя, яке забезпечить її фактичну реалізацію у життя.

Отже, очевидно, що перед Україною на даному етапі розвитку, визнаючи людину найвищою цінністю, постало важливе завдання – забезпечити ефективний захист прав і свобод людини. Звичайно, це потрібно спочатку закріпити на конституційному рівні, провівши модернізацію Основного Закону України, а потім надати для цього всі необхідні умови. Проблема ефективного захисту прав і свобод людини на міжнародному рівні сприймається як одна з найважливіших, вирішення якої можливе лише в умовах інтеграції зусиль всього світового співтовариства.

Підбиваючи підсумки хочу зазначити, що в основу українського законодавства повинні лягти загальні правові принципи і норми, що приведе до створення єдиного разом з міжнародним правового простору. Для здійснення ефективної державної політики щодо забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини потрібно переглянути чинне законодавство та міжнародні акти з прав людини, які були ратифіковані Україною на предмет їх узгодженості, усунення суперечностей між ними та заповнення прогалин у правовому регулюванні. Також забезпечення виконання міжнародних стандартів прав і свобод людини неможливе без проведення поетапних системних та узгоджених реформ внутрішнього законодавства, у першу чергу судової, економічної, реформи місцевого самоврядування, реформи прокуратури, та приведення їх у відповідність до світових стандартів.

Використані джерела:

1. <http://www.president.gov.ua/news/28047.html>
2. <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1662/%D0>

Махлай О.А.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

ДИТЯЧИЙ ОМБУДСМАН У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Політико-правий розвиток України у 2014 році, багатий на героїчні та трагічні події, надає нового звучання проблемам захисту прав дитини. Саме ця категорія співгромадян нині вимагає свого посиленого захисту, адже діти є не лише найбільш вразливими у своїх правах, а й найбільш важливим «людським чинником» розвитку для всіх держав світу, включаючи й Україну. Особливо на сьогодні, коли перед нашою державою постали чи не найскладніші за всю її незалежність виклики і загрози для її суверенітету та територіальної цілісності.

Разом із тим, удосконалюючи вітчизняні механізми захисту прав дитини в Україні, не слід забувати й про багатий міжнародний і зарубіжний правозахисний досвід у цій сфері. Як відомо, вперше про категорію «інтереси дитини» на початку ХХ ст. було згадано на Гаазькій конференції з міжнародного приватного права (1902 р.) та у популярній роботі шведської

феміністки Е. Кей «Століття Дитини» (1903 р.). У 1920 р. за ініціативи Е. Джебба було створено Міжнародний Союз Порятунку дітей, що допомагала у всьому світі дітям, постраждалим від I світової війни, а в 1924 р. Ліга Націй прийняла перший спеціальний акт у сфері захисту прав дитини - Женевську декларацію прав дитини.

Зі створенням у 1945 р. ООН увага до захисту прав дитини у світі посилилась. Відповідні права отримали своє закріплення в Загальній декларації прав людини 1948 р., у Міжнародних пактах 1966 р. Зокрема, у пункті 1 статті 24 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права закріплювалось, що кожна дитина без будь-якої дискримінації ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі, як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави. У подальшому міжнародні стандарти у сфері прав дитини і правовий механізм їх захисту були унормовані в таких документах ООН як Декларація прав дитини 1959 р. і Конвенція про права дитини 1989 р., яку правозахисники називають іще «міжнародною дитячою конституцією». Більшість держав світу, включаючи й Україну, не лише ратифікували Конвенцію про права дитини, а й втілили її положення в національних конституціях. Наприклад, стаття 52 Конституції України встановила рівність усіх дітей у їх правах, не залежно від походження, та заборонила будь-яке насильство над дитиною та її експлуатацію.

Разом із тим, правові реалії сьогодення (незаконне використання праці дітей, торгівля дітьми, залучення дітей до збройних конфліктів тощо) засвідчують, що конституційно-правовий механізм захисту прав дитини в Україні не в усіх випадках є ефективними і потребує свого удосконалення. Що ж являє собою цей правовий механізм на сьогодні в Україні та як його можна вдосконалити?

Як відомо, захист прав дитини в Україні являє собою визначену законодавством України систему правових, організаційних, матеріально-правових, процесуальних та інших заходів, що здійснюються органами державної влади і управління, їх посадовими особами, громадськими об'єднаннями, а також громадянами, іноземними громадянами та особами без громадянства з метою забезпечення прав дитини.

У свою чергу, захист прав дитини здійснюється державою не рефлекторно, а через певний правовий механізм. Прийнято вважати, що механізм реалізації конституційних прав дитини в Україні є визначеною в Конституції та законах України системою засобів, які забезпечують створення належних умов для виконання взятих державою на себе зобов'язань у сфері утвердження та захисту конституційних прав дитини. Внутрішня побудова цього механізму, представлена, в першу чергу, нормативно-правовими і інституційними механізмами захисту конституційних прав дитини в Україні.

Серед множини нормативно-правових і інституційних механізмів захисту прав дитини в Україні важлива роль належить інституту дитячого омбудсмана, який був відносно новим для України. Як відомо, здійснення главою держави конституційних повноважень щодо додержання

конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері забезпечував Уповноважений Президента України з прав дитини. Запровадження цієї посади стало нововведенням для чинного законодавства України і вітчизняної правозахисної практики, що відповідало євро інтеграційним очікуванням.

Основними завданнями Уповноваженого Президента України з прав дитини відповідно до Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини, затвердженого Указом Президента України від 11 серпня 2011 р. №811/2011, було визначено: 1) постійний моніторинг дотриманням в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентіві України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини; 2) внесення Президентіві України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; 3) здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

На виконання пункту шостого Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини розпорядженням Глави Адміністрації Президента України від 14 листопада 2011 року №105 було створено Громадську консультативну раду з питань захисту прав дитини, затверджено Положення про Громадську консультативну раду з питань захисту прав дитини, а також персональний склад Громадської ради у кількості 40 представників. Головою Громадської ради є Уповноважений Президента України з прав дитини.

На жаль, інститут дитячого омбудсмана проіснував в Україні не довго. Після зміни політичного режиму в процесі революційних подій 2014 року посада Уповноваженого Президента України з прав дитини чекає своєї долі. У цьому сенсі доцільним вбачається відродження інститут дитячого омбудсмана, як дієвого механізму для реалізації конституційних повноважень Президента України у сфері захисту прав і основоположних свобод людини і громадянина.

Мельник О.І.

студент 2 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Відповідно до ст. 3 Конституції України [1], права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Відтак, відповідно до ст. 55, 101 Конституції України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини на постійній

основі здійснює опосередкований парламентський контроль за додержанням конституційних прав, свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції.

Він є аналогом інституту омбудсмена, що був вперше заснований у 1809 р. у Швеції і нині існує більш як у ста зарубіжних державах. У державно-правовому значенні омбудсмен сприймається як гідна довіри незалежна особа, що уповноважена парламентом на охорону прав окремих громадян і опосередкований парламентський контроль у формі нагляду за всіма державними органами і посадами, але без права зміни прийнятих ними рішень. Слід підкреслити, що омбудсмен – це переважно політичний інститут, а не правоохоронний; його головне завдання полягає у тому, щоб захистити права і свободи людини тоді, коли інші державні органи виявляються неспроможними, оскільки причиною порушень є недосконалість самих законів.

Метою опосередкованого парламентського контролю, який здійснює Уповноважений [2], є:

1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами;

3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;

5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;

6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;

7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу.

Основною функцією Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є контроль-наглядова, яка конкретизується у таких напрямках діяльності:

– здійснення опосередкованого парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі;

– здійснення контролю за відповідністю Конституції України, законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради, Автономної Республіки Крим, які стосуються прав і свобод людини і громадянина шляхом звернення до Конституційного Суду України з відповідними поданнями;

- перевірка стану додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;
- направлення звернень громадян України, іноземців, осіб без громадянства або осіб, які діють в їхніх інтересах, за належністю в органи, до компетенції яких належить розгляд справи, та здійснення контролю за розглядом цих звернень;
- прийняття рішень про необхідність проведення перевірок діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності з правом вимагати від посадових і службових осіб цих органів сприяння, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків.

Крім того, Уповноважений виконує ряд інших функцій, зокрема правоохоронну, нормотворчу, правозастосовчу, інформаційну та ін.

Використані джерела:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. із змінами // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 20. — Ст. 99.

Місірук О.М.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ РАЙОННИХ І ОБЛАСНИХ РАД ВІДПОВІДНИМ МІСЦЕВИМ ДЕРЖАВНИМ АДМІНІСТРАЦІЯМ

Проблемі виконавчої влади за часів незалежної України, завжди приділялось багато уваги. Спроби дати змістовну відповідь на питання „чи реалізовується у нашій країні поняття виконавча влада?“ і яка її роль на місцях. Перетворення від пост радянського типу моделювання державного управління до концептуальної форми виконавчої влади, діяльність якої буде спрямована на реалізацію прав і свобод громадян в Україні проходить надзвичайно довго. Оскільки більшість співвітчизників зіткнувшись з певними соціальними, економічними чи іншими проблемами звертаються до місцевих органів влади, дана тема являється надзвичайно важливою та актуальною.

Різноманіття трактувань виконавчої влади, відсутність чіткого розподілу, обов'язку у виконанні своїх повноважень службовими особами, приводить безліч важливих питань наших громадян у глухий кут. В країні масово практикується делегування справи з одного державного органу до іншого.

Проте неможна не підтвердити той факт, що нормативна сучасна база працює в правильному, позитивному напрямку. Створюються інтернет ресурси де громадяни мають доступ до потрібної та цікавої для них інформації. Телефони «гарячої лінії» для звернення міських та сільських жителів вже не являються чимось надзвичайним та недоступним. При міських та селищних радах проектується та працюють кімнати прийому громадян з поліпшеними умовами. Все це безперечно радує, але ефективність вирішення звернень, ще на низькому рівні.

Які ж причини низької ефективності виконавчої влади? Чому не існує єдиного розуміння ситуацій між владою та народом? Різноманіття поглядів, на цю проблему обумовлюється такими причинами:

- складністю права, багатоманіттям його проявів у суспільстві;
- впливом на процеси пізнання сутності права правової ідеології і класової боротьби;
- різними вихідними філософськими і методологічними основами.

В цілому, ми всі різні тому дійти загального, єдиного консенсусу надзвичайно складно. Неодноразово саме це спричиняє до неоднозначності поглядів з приводу схвалення певного рішення виконавчою владою.

28 червня 1996 року прийнято Конституцію України. Згідно Конституції органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації. Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій. Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами.

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Для регулювання та конкретизації діяльності посадових осіб місцевих органів та адміністрацій логічно приймати Закони, що і зроблено Верховною Радою України: 21 травня 1997 року видано Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон від 09 квітня 1999 року «Про місцеві державні адміністрації».

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правовий статус і відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Закон «Про місцеві державні адміністрації» визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій. Місцева державна адміністрація здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Організація та порядок діяльності місцевих органів виконавчої влади в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим мають певні особливості, які мають бути відображені в окремих законах.

Згідно із ст. 118 Конституції України склад місцевих державних адміністрацій формується головами місцевих державних адміністрацій. Голова місцевої державної адміністрації призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. В його повноваження входить формування складу та визначення структури місцевих державних адміністрацій.

Схема підзвітності місцевих державних адміністрацій: районні держадміністрації підзвітні — обласним держадміністраціям, обласні держадміністрації підзвітні — Кабінету Міністрів. Вони також підзвітні і підконтрольні відповідним органам місцевого самоврядування (радам) у частині повноважень, делегованих їм цими радами (частини 3-7 ст. 118 Конституції").

Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження визначені нормами Закону «Про місцеві державні адміністрації» та ті, що будуть їм делеговані відповідними радами. Кабінет Міністрів України може передавати місцевим державним адміністраціям окремі повноваження органів виконавчої влади вищого рівня.

Закон «Про місцеві державні адміністрації» містить норми, які визначають повноваження місцевих державних адміністрацій в галузі:

- 1) соціально-економічного розвитку території;
- 2) бюджету та фінансів;
- 3) управління майном, приватизації та підприємництва;
- 4) містобудування, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку;
- 5) використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля;
- 6) науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді;
- 7) соціального забезпечення та соціального захисту населення;
- 8) зайнятості населення, праці та заробітної плати;

- 9) забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян;
- 10) міжнародних та зовнішньоекономічних відносин;
- 11) оборонної роботи.

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правовий статус і відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Основні галузеві повноваження органів місцевого самоврядування:

- 1) соціально-економічного розвитку території;
- 2) бюджет, фінанси та ціни;
- 3) управління комунальною власністю;
- 4) житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку
- 5) будівництво;
- 6) освіта, охорона здоров'я, культура, фізкультура та спорт;
- 7) регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища;
- 8) соціальний захист населення;
- 9) зовнішньоекономічна діяльність;
- 10) оборонні роботи;
- 11) вирішення питань адміністративно-територіального устрою;
- 12) забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- 13) надання безоплатної первинної правової допомоги;
- 14) відзначення державними нагородами України;
- 15) інші повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

- а) власні (самоврядні) повноваження;
- б) делеговані повноваження: повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад. Отже, пункти 1-10 та 12 основних галузевих повноважень органів місцевого самоврядування співпадають з повноваженнями місцевих державних адміністрацій і можуть бути делеговані в місцеву державну адміністрацію та навпаки.

Гарантією місцевого самоврядування за європейським моделюванням є те, що територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження. Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями,

посадовими особами, а також громадянами, які постійно, або тимчасово проживають на відповідній території.

Для закріплення європейських стандартів у нашій країні потрібно проводити політику децентралізації влади, щоб органи місцевого самоврядування мали більше повноважень і самостійно вирішували та розподіляли використання коштів бюджету. Адміністрації враховуючи їх як представництва Президента виконували контрольну та наглядову функції. Проте при цьому є потреба зміни і в бюджетному праві оскільки існує надзвичайно велика потреба в плануванні робіт на наступний рік по проблемам дільниць та певних округам. Територіальні громади вже роками мають невирішені питання по будівництву доріг, садочків, шкіл інших культурних і освітніх будівель та спортивних майданчиків, комплексів. Молодь запорука майбутнього, а інфраструктура розвиток економіки. Надзвичайно важливим є створення і обговорення бюджету місцевими громадами, адже вони визначатимуть звідки вони візьмуть дохідну частину, тобто залучення коштів і також самі визначатимуть ціль та мету використання цих коштів. У залежності від потреб громади мажоритарна система створення бюджету дасть поштовх для розвитку Українських глибинок (провінцій) та й країни в цілому.

Які ж причини низької ефективності виконавчої влади? Причини в тому що немає чіткого розподілу обов'язків. На Законодавчому рівні наші посадовці делегують певні питання з кабінету в кабінет, а «Єдине вікно» про яке вже давно балакають високопосадовці так і не працює на належному рівні.

В нашій країні потрібно ставити нові цілі по вдосконаленню етики, культури спілкування та освіченості посадових осіб, адже вони повинні стати прикладом, а не відразою суспільства. Добре, що дана проблема має поодинокий, а не системний характер. Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади від 15 лютого 2006 року містить критерії оцінки якості надання адміністративних послуг, це вагомий крок до європейських стандартів, але ступінь втілення концептуальних ідей, на думку автора, низький.

Таким чином, вирішення проблеми низької ефективності виконавчої влади, полягає у потребі внесені змін до Законів «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації», а також до Бюджетного Кодексу. Створення європейського типу моделювання, який розробляється по Швейцарсько-українському проекту «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO», виведе Україну на новий європейський рівень управління і виключатиме делегування повноважень та чіткого розподілу обов'язків та контролю між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

Пивовар І.В.

студент 2 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ТРІАДИ «ЛЮДИНА – СУСПІЛЬСТВО – ДЕРЖАВА»

Конституційно – правові аспекти взаємодії тріади «людина – суспільство – держава» – це, в першу чергу, конструктивний діалог, консенсусна демократія, політичний компроміс [6] між основними учасниками державотворчого процесу.

Масштабність подій за часів незалежності України, таких як Помаранчева революція (2004 р.), Євровреволюція (2013 р.) свідчать про порушення механізму взаємодії тріади «людина – суспільство – держава», що проявляється в недотриманні державно-владних структур принципів конституційного ладу країни, а саме принципів гуманізму, демократизму, суверенітету, верховенства права (ст. 1, 2, 3, 5, 8, 9, 21, 22, 27, 28, 29, 34, 36 Конституції України [4], ст. 5, 9, 19, 20, 21, 28 Загальної декларації прав людини [2], ст. 7, 9, 10, 19, 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [5], ст.ст. 2, 3, 5, 9, 10, 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]). Розділяючи думку провідних вітчизняних юристів (М. Козюбра, В. Мусяка, В. Шаповал та ін.) констатуємо факт, що крім порушення прав і свобод людини, актуальними моментами дезорганізації тріади є: 1) залежність судової юрисдикції, на рівні Конституційної, від органів влади [1], політичний нігілізм населення, непрозорість влади, відсутність правових механізмів контролю громадськості за владою тощо. На думку Ю. Мірошниченка, найбільша концептуальна проблема в налагодженні ефективного діалогу між державою і суспільством полягає в тому, що український народ і Українська держава (в особі всіх громадян, які працюють на державній службі) досі (мабуть, як «спадок» радянської системи управління) дуже часто на практиці сприймаються як постійні антагоністи [6]. На даній проблемі наголошено також у Щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України, де йдеться про те, що «слід відмовитися від уявлення про громадянина, як об'єкта управління і виконавчу владу як суб'єкта управління. Лише в такий спосіб можна закласти підвалини нових відносин між громадянином і державною владою» [7, с. 20].

Аналіз наукових досліджень вітчизняних фахівців (М. Денисюк, Г. Калінічева, В. Ковальчук, О. Козаченко, Д. Комарницький, Л. Кравченко та ін.) дозволив сформулювати основні проблемні групи становлення громадянського суспільства: соціально-психологічні; національно-культурні; державно-політичні.

Під час напрацювання «концепції ефективної взаємодії між виконавчою вертикаллю влади, громадською самоорганізацією і окремо взятою людиною на горизонтальному рівні (іншими словами, вертикаль влади має бути доповнена її горизонталлю)» варто мати на увазі, що «результативність взаємодії органів державної влади та громадськості потребує сьогодні не стільки винаходу нових механізмів і процедур,

скільки поширення якісної практики вже визначених законодавством, а саме: консультацій із громадськістю, громадських слухань, соціального діалогу тощо» [8, с. 210].

В Указі Президента України № 342/2013 від 25 червня 2013 року «з метою реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, приведення у відповідність з європейськими стандартами національного законодавства, щодо діяльності інститутів громадянського суспільства, запровадження європейських механізмів контролю та сприяння діяльності інститутів громадянського суспільства, забезпечення їх сталого функціонування, а також сприяння розвитку форм місцевої демократії» затверджено план заходів щодо реалізації у 2013 році стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [9]. У даному указі йде мова про розробку проектів законів України «Про місцевий референдум», «Про свободу мирних зібрань», вдосконалення законодавства щодо участі громадськості у формуванні, а саме Закону України «Про органи самоорганізації населення» тощо.

З метою проведення «ефективності взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства та забезпечення умов їх співпраці на засадах партнерства і взаємовідповідальності» даним Указом передбачено ряд заходів: активізація діяльності молодіжних громадських об'єднань у розробці і реалізації державної молодіжної політики та програм; вдосконалення практики залучення громадськості до формування та реалізації регіональної політики; запровадження комплексу системних засобів для удосконалення роботи громадських рад, утворених при центральних і місцевих органах виконавчої влади тощо [9].

Важливим конституційно – правовим аспектом взаємодії тріади «людина – суспільство – держава» є забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Важливою гарантією захисту конституційних прав і свобод особи є запровадження інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмен), на якого покладається здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод (ст. 55, 101 КУ). Згідно з статистичними даними станом на 1 січня 2011 р. до Омбудсмена звернулися 1 млн 60 тис. осіб щодо захисту прав і свобод, порушених унаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [10].

Отже, тільки у демократичній країні з розвиненим громадянським суспільством може бути досягнута гармонія у взаємовідносинах держави і суспільства, влади і громадян. Лише правова держава може створювати громадянське суспільство, а демократичне таке суспільство здатне підтримати розбудову правової держави. Розбудова українського громадянського суспільства сприяє закріпленню стабілізаційного розвитку суспільства, створює умови для розвитку людини, захисту її прав і свобод.

Використані джерела:

1. Екс-суддя КС Микола Козюбра: Сказати Президенту «ні» непросто [Електронний ресурс]. – <http://glavcom.ua/articles/545.html>

2. Загальна декларація прав людини (рос/укр) від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Конституція України від 06 жовтня 2013 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Мірошниченко Ю. «Ефективний діалог» держави і громадянського суспільства як передумова становлення консенсусної демократії // [Електронний ресурс] <http://www.viche.info/journal/3949/>
7. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: ІНСД, 2011. – 432 с.
8. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: ІНСД, 2013. – 576 с.
9. Указ Президента України № 342/2013 від 25 червня 2013 р. «Про план заходів щодо реалізації у 2013 році стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»// <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15829.html>

Постол К.А.,

аспірант кафедри теорії та історії держави і права Інституту політології і права Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ

Термін «конституція» (від латинського *constitutio* – встановлення) має багатотисялітню історію, у зв'язку з чим можна стверджувати, що це є історичним явищем, що постійно змінюється і вдосконалюється відповідно до цивілізаційного розвитку людства, а її сутність не може розглядатися з позиції незмінності. Більшість світових сучасних конституціоналістів до основних ознак конституції відносять її правову характеристику як акта найвищої юридичної сили, яка обмежує владу в рамках держави і владу держави в рамках суспільства.

Межа такого обмеження змінювалась відповідно до історико-політичного розвитку держави, але наявність такого обмеження як характерної риси конституції залишалась непорушною, і зараз включається в сучасні конституційні доктрини за таким принципом – «усилити конституціоналізм означає усилити ефективність обмеження влади держави».

Тож сучасна конституція розвинутої демократичної держави повинна виражати інтереси, перш за все, не держави, а громадянського суспільства, головний інтерес для якого є людини, з її індивідуальними інтересами та потребами. Така конституція є законом суспільства, правовим гарантом забезпечення і захисту прав і свобод його членів, який приймається для полегшення реалізації його цілей і завдань.

Виходячи з даних висновків, вагоме значення для вивчення досліджуваної теми, є питання змісту конституції як основного закону громадянського суспільства відносно процесу його функціонування. Слід зазначити, що в конституціях більшості країн, навіть з розвинутою демократією, відсутні норми про громадянське суспільство, що породжує питання – чи можуть взагалі стосунки, які складаються при функціонуванні громадянського суспільства і його взаємодії з державою бути предметом конституційного регулювання?

Дійсно, проблема визначення предмету і меж конституційного регулювання відносно сфери суспільних інтересів була і залишається в центрі дискусій як на перших етапах розвитку сучасного конституціоналізму, так і на сьогоднішній день, що підтверджують гострі протиріччя, які виникають при розробці або зміні сучасних конституцій.

Для встановлення цих висновків необхідним, на наш погляд, є вивчення основних сформованих світових моделей конституцій, які розрізняються по предмету і об'єму конституційного регулювання і визначають різну роль держави в питаннях регламентації життя громадянського суспільства та правових форм його взаємодії з державними інституціями.

Аналіз зазначених світових моделей конституційного регулювання, якими є: ліберальна, етатистська та ліберальна-етатистська моделі, дозволяє сформулювати принципи конституційного регулювання сучасної правової демократичної держави відносно правових механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства і держави. По-перше, зміст норм конституції повинен регулювати комплекс суспільних стосунків, які визначають основи та гарантії функціонування громадянського суспільства і його інститутів - соціальні, економічні, політичні, культурні та інші основні права, оскільки в сучасних світових умовах їх забезпечення і охорона неможливі без державних інвестицій. По-друге, втручання держави через норми конституції відносно встановлення і захисту основних прав і свобод громадянського суспільства і його інститутів не повинно заважати процесу саморегулювання і розвитку внутрішніх механізмів, що діють в рамках громадянського суспільства і дозволяють бути йому незалежними від політики держави. По-третє, конституції сучасного громадянського суспільства повинні містити норми, які регламентують механізми громадянського контролю за діяльністю держави як принцип стримувань і противаг в державно-громадській моделі управління суспільством.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що шляхом обмеження державної влади нормами конституції, сучасна розвинена демократична держава функціонує за наступним принципом: проводить постійну

діяльність щодо посилення свого втручання в життєдіяльність громадянського суспільства, здебільше через свою соціальну політику, однак, через наявність механізму саморегулювання громадянського суспільства, держава на певному етапі їх впровадження зупиняє свій вплив на нього шляхом правових засобів, які стримують це втручання тим сильніше, чим сильніше воно є.

Таким чином, сучасне демократичне конституційне регулювання механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави є системою, що управляється державою, але яка знаходиться в залежності від саморегульованого громадянського суспільства, його потреб і інтересів.

Прокопчук І.Ф.,
студент 6-К-СВ курсу
Тернопільського відділення
ННІЗН НАВС

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ НОРМИ – ОСНОВА СИСТЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Конституційно-правовим нормам відводиться провідна роль у системі норм права України в цілому, оскільки саме ці норми як основа галузі конституційного права формують національну правову систему і є її основою, одним із найбільш важливих засобів забезпечення повновладдя українського народу в усіх сферах суспільного та державного життя.

Норми конституційного права є нормами вищої юридичної сили [1]. Будучи об'єктивізованими в системі джерел конституційного права (Конституція України [1], акти всеукраїнських референдумів, закони України та інші конституційні нормативно-правові акти), вони мають вищу юридичну силу по відношенню до іншого національного галузевого законодавства. При цьому, Конституція України має найвищу юридичну силу, що відрізняє її від всіх інших нормативно-правових актів.

Співвідношення норм конституційного права України з нормами інших галузей права характеризується наявністю в них як тих ознак, що різняться їх із нормами інших галузей права, так і тих ознак, що є спільними для всіх норм права, в тому числі й для норм конституційного права України.

Норми конституційного права мають і свої особливості [2]. На відміну від інших галузей права, у конституційно-правових нормах значно більше положень загальнорегулюючого характеру. До таких, насамперед, належать: норми-принципи, норми-поняття, норми-завдання.

Конституційно-правові норми утворюють певні структурні групи, об'єднані функціональними зв'язками - інститути конституційного права. Під інститутами конституційного права слід розуміти функціональну систему конституційно-правових норм, що регулюють якісно однорідні та взаємопов'язані суспільні відносини, які складають відносно самостійну групу. Диференціація норм конституційного права за інститутами є

виключно важливою для правотворчої та правозастосовної діяльності в галузі конституційного права, оскільки дозволяє суб'єктам конституційного права оптимально відтворювати і реалізувати об'єктивно існуючу систему конституційного права.

Основними критеріями класифікації норм конституційного права є: предмет правового регулювання (розподіл конституційно-правових норм за основними інститутами конституційного права); метод правового регулювання (імперативні та диспозитивні конституційно-правові норми); призначення у механізмі правового регулювання (матеріальні та процесуальні конституційно-правові норми); юридична сила (норми Конституції України; законів України; нормативних актів Верховної Ради України, Президента України, органів виконавчої влади, Конституційного Суду України, органів судової влади; суб'єктів місцевого самоврядування); ступінь конкретизації правового припису (конституційно-правові норми загального та конкретного змісту); характер диспозиції (уповноважуючі, установчі, зобов'язуючі конституційно-правові норми); характер санкції (конституційно-правові норми, що містять прямі, бланкетні та солідарні санкції); суб'єкти нормотворення (конституційно-правові норми, прийняті Українським народом, державою та суб'єктами місцевого самоврядування); територія дії (загальнодержавні та місцеві конституційно-правові норми); час дії (постійні, тимчасові, виключні конституційно-правові норми);

Для виявлення інших юридичних властивостей норм конституційного права необхідно визначити їх структуру. Структура конституційно-правової норми – це її внутрішній склад, взаємозв'язок трьох її основних елементів: конституційної гіпотези, конституційної диспозиції та конституційної санкції. Гіпотеза норми конституційного права – це елемент структури норми, що визначає зміст правила поведінки, яке виражається в мірі дозволеної й належної поведінки суб'єктів конституційного права. Диспозиція норми конституційного права – це елемент її структури, що визначає саму модель правила поведінки і містить правовий припис про дії суб'єктів конституційного права в умовах, що передбачені гіпотезою. Санкція норми конституційного права – це елемент її структури, що містить правовий припис про міру конституційно-правової відповідальності суб'єктів конституційного права.

Дослідження конституційно-правових норм має велике практичне значення. Від правильного вирішення цього питання доволі часто залежить, який закон буде застосований до конкретних відносин, яким чином будуть здійснюватися його приписи.

Використані джерела:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. зі змінами // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: Підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. — К. : Видавництво Ліра-К, 2012. — 576 с.

Свиридюк О.І.,
студент 4-К курсу юридично-
психологічного факультету ННІЗН
НАВС

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Переговори між Україною та ЄС про укладення Угоди про асоціацію розпочалися у березні 2007 року. Це був новий для ЄС тип угоди, оскільки відрізнявся як від угод, що до цього уклалися з європейськими країнами і мали на меті підготовку цих країн до вступу в ЄС, так і від угод, які уклалися з країнами, які географічно не належали Європі. Це була спроба упорядкувати відносини з європейськими країнами сусідами які не потрапили до ЄС на хвилі «великого розширення» 2004 року, проте не приховували своїх євроінтеграційних амбіцій. Формальною підставою для початку переговорів стало закінчення у 2008 році строку дії Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.

З самого початку перед переговорними Сторонами стояли взаємовиключаючі завдання. Україна бачила майбутню угоду, як «трамплін» до набуття повноправного членства в ЄС, а Сторона ЄС, «втомлена» недавнім безпрецедентним розширенням та внутрішніми реформами, хотіла уникнути нових забов'язань пов'язаних з розширенням. Також в ЄС розуміли, що Україна це тільки перша «ластівка» з країн-сусідів, і вирішувати це питання потрібно універсально для усіх цих країн. Таким чином укладення нової угоди з Україною ставало для ЄС «пілотним проектом» в упорядкуванні відносин з країнами-сусідами.

Перші півтора року переговори велися щодо укладення угоди, яка мала умовну назву «нової посиленої». На цей час Сторонами було досягнуто консенсусу щодо принципів на яких буде укладатися угода, а саме “політичній асоціації та економічній інтеграції”. У лютому 2008 року, після набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі, були розпочаті переговори про створення зони вільної торгівлі, положення про яку повинні були стати невід’ємною частиною майбутньої угоди.

Що угода буде мати назву «про асоціацію» Сторони дійшли згоди за часів головування в ЄС Франції у другій половині 2008 року, про що було зроблено Спільну заяву 9 вересня того ж року за результатами Паризького Саміту Україна-ЄС.

Переговори тривали більше 5 років і проводилися за двома напрямками. Загалом було проведено 21 раунд переговорів по Угоді про асоціацію та 18 раундів по створенню зони вільної торгівлі.

Угоду про асоціацію з ЄС було парафровано 30 березня 2012 року, а 19 липня повідомлено про завершення верифікації Сторонами її положень щодо створення зони вільної торгівлі.

Останнім часом у пресі було багато спекуляцій на рахунок того, що Україна до останнього часу не мала і не має перекладу проекту Угоди державною мовою. Це не відповідає дійсності. На момент парафування проекти Угоди уже існував консолідований переклад українською мовою.

Першим, хто почав поширювати такі чутки був радник президента Росії Сергій Глаз'єв. Навіщо це йому було потрібно можна легко здогадатися з наступного перебігу подій. Тим більше, йому було добре відомо, що між Україною та ЄС існувала домовленість про конфіденційність до закінчення переговорів. Це нормальна міжнародна практика при укладенні подібних масштабних Угод.

Проте не можна стверджувати, що робота над текстом проекту Угоди була закінчена парафуюванням її тексту. Так, 22 квітня та 7 травня 2013 року, за обопільною згодою Сторін були проведені консультації під час яких узгоджено текст статті 486 проекту Угоди щодо механізму тимчасового застосування її окремих положень. А робота над вивірнням перекладів тексту Угоди українською мовою та мовами ЄС тривала ще до жовтня 2013 року.

15 травня 2013 року Колегія Європейської Комісії прийняла рішення рекомендувати Раді ЄС підписати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, а також дозволити її тимчасове застосування до завершення процедур ратифікації державами-членами ЄС. Саме після цього засідання було прийнято рішення про офіційне оприлюднення тексту проекту Угоди на сайті Європейської Комісії.

Кабінетом Міністрів України проект Угоди був оприлюднений на офіційному веб-сайті Уряду у серпні 2013 року.

Завершальним етапом підготовки Угоди до підписання стало одностайне схвалення її проектом Урядом 18 вересня 2013 року та дорученням Міністерству закордонних справ України внести її на розгляд Президентіві України. Ця процедура, хоча і не передбачена Законом України «Про міжнародні договори України», за пропозицією Міністерства закордонних справ України була проведена, оскільки положення Угоди на 90 відсотків стосуються економічного та секторального співробітництва.

Також, Урядом було підтверджено застереження щодо набуття чинності статтею 8 проекту Угоди, відповідно до якої Україна бере на себе зобов'язання ратифікувати та імплементувати Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Тут доречно дещо пояснити, оскільки це питання набуло значної гостроти після оприлюднення проекту Угоди. Противники її укладення використовували положення цієї статті, як основний аргумент невідповідності проекту Угоди Конституції України, посилаючись на «Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут)» від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001. Відповідно до цього висновку Конституційний Суд України визнав «...Римський Статут Міжнародного кримінального суду, підписаний від імені України 20 січня 2000 року, який вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість, таким, що не відповідає Конституції України, в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими "Міжнародний кримінальний суд доповнює національні органи кримінальної юстиції"».

Опонентам укладення Угоди про асоціацію, з огляду на умови конфіденційності у яких велися переговори, просто ще не було відомо про те, що договірні Сторони дійшли до згоди, що Україною, відповідно до статті 10 Закону України «Про міжнародні договори України», буде під час підписання та ратифікації Угоди Верховною Радою України зроблена відповідна політична заява, в якій буде викладено алгоритм виконання цих зобов'язань у ході конституційної реформи.

Знаковою подією для майбутньої імплементації Угоди стало прийняття 23 вересня 2013 р. Комітетом постійних представників держав-членів ЄС (COREPER) рішення щодо обсягу тимчасового застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Про це було публічно заявлено Міністром закордонних справ головуючої в ЄС Литовської Республіки Л. Лінкявічусом.

Відповідно до цього рішення, до моменту набрання чинності Угодою, згідно статті 486 проекту Угоди тимчасове застосування охоплювало близько 80 відсотків положень Угоди, а в частині створення зони вільної торгівлі – повністю (за виключенням статей 158, 285, 286). При прийнятті цього рішення COREPER керувалося розподілом повноважень між Європейським Союзом, Європейською Комісією та державами-членами ЄС передбачених Договором про Європейський Союз та Договором про функціонування Європейського Союзу.

Таким чином, станом на середину жовтня 2013 р., підготовча робота до підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами – членами, з іншої сторони» (остаточна погоджена назва) була завершена. Залишалося, з боку ЄС, відповідно до статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу отримати згоду Європейського Парламенту та прийняти рішення на підписання Радою ЄС. А з боку України це рішення мало бути прийнято одноосібно Президентом України...

Події, які відбулися протягом наступного місяця потребують додаткового дослідження і зараз не на часі.

Нажаль, результатом шестирічної роботи по підготовці до укладення Угоди, стало спочатку прийняття 21 листопада 2013 р. розпорядження Кабінету Міністрів України № 905 «Питання укладення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами – членами, з іншої сторони», яким призупинено підготовку Угоди до підписання, а згодом, під час Вільнюського Саміту Східного партнерства відмова Президента України від її підписання.

Використані джерела:

1. «Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут)» від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>

2. Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV «Про міжнародні договори України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Проект Угоди Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=23223535
5. Римський статут міжнародного уголовного суду Рим, 17 июля 1998 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_588
6. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union and the Charter of Fundamental Rights of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st06/st06655-re07.en08.pdf>

Старинець В.В.

слухач 3-В курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Відповідно до статті 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування.

Народний депутат України є представником народу, який покликаний виражати його інтереси в законодавчому органі України – парламенті.

Законодавство України покладає на народного депутата України, як уповноваженого представника Українського народу в парламенті, обов'язок постійно підтримувати зв'язок з виборцями, а також інформувати виборців про свою діяльність через засоби масової інформації, на зборах виборців періодично, але не рідше двох разів на рік (статті 7, 24 Закону України "Про статус народного депутата України").

Разом з тим, Законом України "Про статус народного депутата України", на відміну від Закону України "Про статус депутатів місцевих рад", чітко не визначено порядку такого звітування народного депутата України, а також не визначено обсягу тієї інформації, яка має надаватися виборцям.

Більше того, якщо народні депутати України, обрані за мажоритарною системою, як правило підтримують зв'язок з виборцями свого виборчого округу, то народні депутати України, обрані у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, здійснюють зв'язок з виборцями, які мешкають на території України, у порядку персонального представництва, визначеному депутатськими фракціями (групами) у Верховній Раді України. При цьому, депутатська фракція (група) може не визначати порядок персонального представництва народних депутатів в округах.

Все це призводить до того, що деякі народні депутати України не усвідомлюють своєї відповідальності перед виборцями, не дотримуються своїх передвиборчих обіцянок, не виконують покладених на них обов'язків як членів парламенту, а свою діяльність у Верховній Раді України вбачають у вирішенні проблем власного бізнесу, особистих питань, а депутатський мандат розглядають як особистий привілей та право користуватися пільгами, встановленими законом.

Зважаючи на зазначене, норми Закону України "Про статус народного депутата України" потребують вдосконалення в частині здійснення правового регулювання питання звітування народного депутата України перед виборцями про свою діяльність.

Проаналізувавши вимоги міжнародних організацій щодо більш ефективного регулювання відповідних виборчих процедур, виходячи з особливостей політичних обставин реалізації відповідних норм сформуємо основні напрями вдосконалення нормативно-правової бази виборів народних депутатів України:

1. Удосконалення процедур фінансування виборчих кампаній шляхом:

– встановлення максимально дозволеного розміру виборчого фонду, включно з надходженнями із власних коштів учасників виборчого процесу (приблизно 100 млн.грн. для політичної партії та 4,5 млн.грн. для кандидатів в одномандатних виборчих округах);

– запровадження штрафних санкцій проти політичних партій та кандидатів за порушення фінансової звітності, яка стосується виборчих кампаній.

2. Встановлення нових принципів визначення меж одномандатних виборчих округів, що звужують можливості для маніпулювання межами виборчих округів з метою створення необґрунтованих конкурентних переваг для окремих кандидатів:

– вимоги щодо неперервності території одномандатних виборчих округів;

– рекомендації щодо врахування інтересів національних меншин, що мають території компактного розселення.

3. Упровадження відповідно до змін до Закону України "Про політичні партії" вимог до політичних партій визначати у статутах квоти, які визначають представництво жінок та чоловіків у виборчих списках в загальнонаціональному виборчому окрузі.

4. Запобігання маніпулюванню складом виборчих комісій з метою створення переваг для окремих учасників виборчого процесу через такі нововведення:

– політичні партії та кандидати, що відмовилися від участі у виборах, позбавляються права зберігати своїх представників у складі виборчих комісій;

– встановлена норма про проведення окремих жеребкувань щодо складу кожної окружної виборчої комісії.

В цілому доцільним було б об'єднання усього виборчого законодавства в єдиний Виборчий кодекс.

Стопченко М.І.

здобувач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Практика парламентської діяльності, яка склалася в Україні упродовж останніх років, демонструє неусталеність правового статусу голови українського парламенту, що зумовлює необхідність розробки та здійснення продуманих і реалістичних пропозицій щодо посилення ролі та значення Голови Верховної Ради України, підвищення його реальної участі у формуванні та здійсненні не лише власне парламентської діяльності, але й державної політики загалом. Це, у свою чергу, зумовлює проведення комплексного аналізу призначення та відкликання Голови Верховної Ради України, що є важливою гарантією його конституційно-правового статусу.

Статус голови Верховної Ради України закріплений в статті 88 Конституції України та в статтях 74-78 Регламенту Верховної Ради України. Конституція України закріпила, що Голова Верховної Ради України має такі повноваження: 1) веде засідання Верховної Ради України; 2) організовує підготовку питань до розгляду на засіданнях Верховної Ради України; 3) підписує акти, прийняті Верховною Радою України; 4) представляє Верховну Раду України у відносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав; 5) організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Визначені Конституцією повноваження Голови Верховної Ради України деталізовані у Регламенті Верховної Ради України та інших законах. Зокрема, відповідно до ст.4.3.8 Регламенту, Голова Верховної Ради України на виконання визначених Конституцією повноважень: представляє Верховну Раду в Україні та за її межами; забезпечує взаємодію Верховної Ради України з органами виконавчої, судової влади, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування; вживає заходів для охорони та захисту честі й гідності Верховної Ради, її органів та окремих депутатів; веде засідання Верховної Ради, забезпечує дотримання під час їх проведення Регламенту Верховної

Ради (засідання мають вестись державною мовою); підписує акти, прийняті Верховною Радою України, засвідчуючи цим відповідність їх змісту прийнятим даними органами рішенням; видає розпорядження про опублікування актів Верховної Ради, що не потребують наступного підписання Президентом України.

Голова Верховної Ради України має індивідуальний конституційно-правовий статус, що передбачає наявність у нього власних конституційних повноважень. У здійсненні своїх повноважень Голова Верховної Ради України реалізує власну правоздатність, виступає самостійним суб'єктом публічно-правових відносин. Розкриваючи повноваження Голови Верховної Ради України, здійснено класифікацію таких повноважень за рядом критеріїв: 1) залежно від рівня правового регулювання - конституційні та законодавчі повноваження Голови Верховної Ради України; 2) залежно від того, чи реалізуються вони в сесійному режимі, чи поза ним, - сесійні (пленарні) та позасесійні (позапленарні) повноваження спікера; 3) залежно від предметної специфіки та з урахуванням функціонального наповнення діяльності парламенту - організаційні, нормотворчі, представницькі, контрольні, номінаційні та фінансові повноваження Голови Верховної Ради України.

Одним з пріоритетних напрямків роботи Голови Верховної Ради України та його заступників є ведення засідань парламенту. На пленарному засіданні ніхто не може виступати без дозволу головуючого на засіданні. Він надає слово депутатам у порядку, передбаченому Регламентом Верховної Ради України, з дотриманням черговості, встановленої для промовців на підставі їх заяв про надання слова, з забезпеченням чергування виступів на підтримку і не на підтримку обговорюваної пропозиції та забезпечення виступів від різних депутатських груп (фракцій) пропорційно їх кількісному складу.

Доволі контрарверсійними є норми, пов'язані з функціонуванням інституту Погоджувальної ради депутатських фракцій, який не завжди чітко та безконфліктно існує поряд з Головою Верховної Ради України, певним чином конкуруючи з його компетенцією. Водночас виправданим з організаційного боку слід вважати бажання обмежити одноособову владу керівника Верховної Ради України певним колегіальним парламентським органом консультативно-дорадчого характеру.

Нинішньому правовому статусу Голови Верховної Ради України притаманні тенденції до подальшої еволюції: уточнення окремих елементів системи повноважень, розширення його компетенції, деталізації окремих повноважень, що приводить до суттєвого розширення та поглиблення сфери правового регулювання його діяльності.

Представляється можливим зробити висновок, що національним законодавством закріплений такий обсяг повноважень голови парламенту України, який підтверджує нормативну модель "сильного" керівника єдиного органу законодавчої влади України.

Сьох К.Я.

здобувач кафедри загально-
правових дисциплін ННІПП НАВС

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Поняття гарантій є одним з ключових не лише в теорії права і галузевих науках, про що свідчать багаточисельні публікації з цієї тематики. І це не випадково – від стану розробки даної проблематики залежить ефективність реалізації громадянами і їх об'єднаннями своїх прав, свобод і законних інтересів.

Саме ж питання про визначення гарантій прав має історію: ще Г. Еллінек виділяв соціальні, політичні і юридичні гарантії суб'єктивних публічних прав, відзначаючи, що «... юридичні гарантії відрізняються від соціальних і політичних своєю дією, яка може бути достовірно передбачена».

Конституційно-правові гарантії є окремим видом гарантій, які мають найвищу юридичну силу та сприяють реалізації прав осіб в усіх формах суспільного життя. Як і самі конституційні права, конституційні гарантії закріплені в Основному Законі, причому вони забезпечують не лише конституційні, а й інші суб'єктивні права, незалежно від нормативно – правової форми їх закріплення. Водночас конституційні права забезпечуються не лише конституційними гарантіями, і важлива роль у забезпеченні цих прав належить юридичним гарантіям, визначеним в інших (не лише в Основному Законі) нормативно-правових актах.

Як помічає Н.А. Боброва, конституційні гарантії є узагальненим вираженням провідних соціально-правових інститутів, методів і засобів забезпечення і захисту основних прав і свобод громадян, активного виконання ними конституційних і інших обов'язків. Конституційні гарантії є основою гарантування основних прав, свобод і обов'язків громадян подібно до того, як самі конституційні права і обов'язки громадян фіксують не все правове положення громадян, а лише його основи.

У дослідженні гарантії доступу до муніципальної служби розглядаються у двох аспектах, на основі традиційного розподілу, який прийнятий наукою конституційного права, тобто розподілу на організаційно-правові та нормативно-правові гарантії, які регулюють соціальні відносини на муніципальній службі у внутрішньому і зовнішньому контурі.

Подане власне визначення цих гарантій. Під гарантіями нормативно-правового забезпечення права громадян України на службу в органах місцевого самоврядування пропонується розуміти конституційно гарантований та законодавчо встановлений порядок, який забезпечує взаємодію держави та посадової особи місцевого самоврядування, а також законні інтереси держави та посадової особи у конституційно-правовій та соціальній сферах.

Нормативні гарантії конституційного права громадян України на службу в органах місцевої самоврядності охоплюють широкий круг

питань, гарантуючи це право. Ці гарантії є сукупністю правових норм, за допомогою яких забезпечується реалізація, порядок охорони і захисту прав і свобод посадових осіб місцевої самоврядності. Вони закріплені в різних статтях Закону України «Про службу в органах місцевої самоврядності», інших нормативно-правових актах: Кодексі законів про працю України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законі України «Про основи запобігання і протидії корупції», Законі України «Про статус депутатів місцевих рад», Законі України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад і сільських, селищних, міських голів», Законі України «Про столицю України – місто-герой Київ», у ряді постанов і відомчих розпоряджень.

Організаційно-правові гарантії конституційних прав і свобод, які гарантують громадянам можливості реалізації права на службу в органах місцевого самоврядування можна визначаються як конституційно – правовий механізм, який забезпечує організацію роботи посадових осіб органів місцевого самоврядування та реалізацію нормативно-правових гарантії, які забезпечують дане конституційне право. Цей механізм гарантується на системі прав людини та громадянина, на загальних засадах державного та муніципального управління та на обов'язках держави та органу муніципальної влади в сфері забезпечення виконання професійних обов'язків особою, яка займає посаду в тому, або іншому органі місцевого самоврядування.

Таким чином, система гарантій, яка дозволяє громадянам України брати участь на професійній основі в діяльності органів муніципальної влади є всесторонньою, дає можливість муніципальним службовцям реалізувати свої здібності в професійній діяльності і, в той же час, забезпечує широкі права в соціальній, політичній і матеріальній сферах. Дана система гарантій багато в чому визначає ефективність муніципальної служби, є основою мотиваційного механізму, що забезпечує, по-перше, професіоналізм муніципальних службовців, по-друге, що гарантує їх відносну юридичну самостійність. У цьому виявляється унікальна правова суть конституційних гарантій, що дають можливість доступу до муніципальної служби, які мають не декларативний, а практичний зміст, фактично визначають правовий статус муніципального службовця.

Отже, під конституційними гарантіями права громадян на службу в органах місцевого самоврядування слід вважати закріплену на конституційно-правовому рівні сукупність умов і засобів, які держава створює для забезпечення ефективної реалізації права людини і громадянина на службу в органах місцевого самоврядування шляхом вступу на муніципальну службу, або на професійній основі проходження служби в органах муніципальної влади. Дані гарантії є невід'ємною частиною адміністративно-правового статусу осіб, які мають намір зайняти посаду в органах місцевого самоврядування, або на професійній основі працюють в цих органах управління, визначають умови доступу до муніципальної служби, а також умови її проходження та припинення з урахуванням специфіки роботи саме в сфері муніципального управління. Визначено, що увесь конституційно – правовий масив цих гарантій

доцільно розглядати на основі розподілу, яке пропонує сучасна наука конституційного права, а саме розділяючи ці гарантії за ознакою організаційно-правовою та нормативно-правовою. Для ефективної реалізації гарантії конституційного права громадян на службу в органах місцевого самоврядування необхідно перш за все удосконалити Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» який виявився малоєфективним у практичній реалізації.

Чернецький В.В.

студент 1-КА курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У ПИТАНІ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Неможливо говорити про Конституцію не давши поняття цього укладеного закону, що урівнює права всіх громадян незалежної України. Постає питання що ж таке Конституція?

Конституція (лат. *Constitutio* — установлення, устрій, порядок) — основний державний документ, що визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян. За своєю юридичною силою Конституція України є головним, найважливішим нормативно-правовим актом у системі джерел права України. Норми Основного Закону, навіть ті із них, які складаються лише із диспозиції (норми-принципи, норми-завдання, норми-дефініції), мають імперативний характер. Не виконання, чи не належне виконання цих норм тягне за собою юридичну, в тому числі й конституційно-правову відповідальність. Спеціальний правовий захист Основного Закону здійснюється в нашій країні Конституційним Судом України. Виходячи з визначення можна впевнено сказати, що Конституція є невід'ємною частиною життя суспільства, адже вона в змозі урегулювати відносини, які виникають у суспільстві цим самим забезпечувати усіх рівними правами, але чи завжди вона в змозі захистити і забезпечити нас рівними правами? Саме при визначенні мети, об'єкту і актуальності цієї теми дослідження можна висунути і відповідь на поставлене питання. У чому ж полягає мета даного дослідження?

Мета даного дослідження полягає у відшуванні певних проблем, які виникають між загально прийнятими законами та людиною у сучасному світі, а також показати деякі пропозиції щодо вирішення цих проблем.

Об'єктом дослідження являється роль головного закону України - „Конституції України” у житті людини, зокрема забезпечення її прав та свобод як громадянина суверенної і незалежної держави.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що відразу після здобуття Україною незалежності постало питання про прийняття Основного Закону, який закріпив би якісно нові зміни у державі та

суспільстві і у першу чергу забезпечило б рівні права усіх громадянів уже тодішньої незалежної держави. Конституційний процес проходив з великими труднощами і тривав п'ять років. Україна останньою з республік колишнього Радянського Союзу прийняла свою Конституцію. Це сталося 28 червня 1996 р.і цю дату можна з певністю назвати днем народження другої Конституції, яка була прийнята на території України, а першою Конституцією не тільки в Україні, а й усьому світі була Конституція Пилипа Орлика, яка була прийнята 5 квітня 1710 року. Ці дати відігравали значну роль у житті українського народу, але які б закони не були вони рідко гарантували права громадян і нерідко у суспільстві можна побачити як сильніший пригнічує слабшого, також можна нерідко побачити, що багатий знущається над бідною людиною, яка невзможі захистити себе, хоча вона має такі ж права і ці права також прописані в статті 21 Конституції України де говориться що „ Усі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними”[1]. Цей приклад дає зрозуміти, що закони які прописані в Основному Законі не завжди взможі захистити права людини. Питання про захист прав людини на сьогоднішній день є досить актуальною темою дослідження, адже розвиток суспільства іде значими темпами в гору як економічно так і технологічно, але суспільство не має розвитку у напрямі права, зокрема немає розвитку, у так званому, знані права громадянами для яких це право було написано, а також немає навичок скористатися своїм правом у різноманітних суспільних відносинах відносинах з якими людина стикається кожного дня.

Зокрема, доктор юридичних наук Коваленко Валентин Васильович у своїй статті щодо удосконалення Конституції пов'язані з правами та свободами громадян писав:„У Розділі II "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина необхідно: забезпечити зниження рівня абстрактності, декларативності у відповідних конституційних формулюваннях, замінити політико-декларативний виклад деяких статей максимально можливим нормативно-правовим. Концепція також загострює увагу на необхідності знайти можливість для більш повного відображення колективних прав людей, тобто прав певних соціальних груп, зокрема, національних меншин, дітей, люди з обмеженими можливостями, іноземців та осіб без громадянства.[2]

Досліджуючи дане питання, зокрема бравши до уваги пропозиції Коваленка В.В. щодо удосконалення Конституції можна зробити висновок по даному дослідженню, що нашій Конституції необхідно змінити виклад законів у статтях на більш доступніший виклад який був би зрозумілий для всіх громадян незалежно від їх роду занять чи професії, адже саме незрозумілість законів викликають у людей боязкість їх використання задля забезпечення своїх прав та свобод.

Використані джерела:

1. Конституція України від 1 вересня 2013 р.–К.,2013

2. Коваленко В.В. Конституція України та перспективи її модернізації [Ел. ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.in.ua/ua/news/id/konstitucija-ukrajini-ta-perspektivi-jiji-modernizacij-765/>

Шаршонь О.І.

студент 6-К-СВ курсу
Тернопільського відділення
ННІЗН НАВС

ООНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Діюча Конституція України в редакції 1996 року є Основним Законом держави, її ефективна реалізація є невідмінною умовою успішного розвитку громадянського суспільства і країни в цілому. Однак, сучасний конституційний механізм характеризується вичерпанням власних ресурсів, що провокує появу інституційних глухих кутів, а з них вже неможливо знайти вихід старими інструментами, що актуалізує необхідність внесення конструктивних змін до Основного закону.

Узагальнюючи найпоширеніші погляди вітчизняних учених-конституціоналістів, можна стверджувати, що Конституція України – це наділений найвищою юридичною силою правовий, змістовно цілісний, єдиний акт через який народ і держава реалізують свою владу й визначають засади правового статусу людини (її права та свободи), правові основи організації та здійснення публічної влади в Україні, загальні принципи взаємодії держави і громадянського суспільства.

Перші конституції дозволили зробити висновок про існування двох самостійних конституційних моделей: американської, що спрямована на організацію діяльності державної влади та європейської (французької), що націлена на максимальне обмеження держави в житті суспільства. Розвиток європейського конституціоналізму, який найближчий до вітчизняного, в тому числі щодо романо-германської правової системи, відбувся поетапно. При цьому варто звернути увагу на практику Європейської комісії за демократію через право (Венеціанську комісію Ради Європи) – визнаний у Європі незалежний форум для обміну ідеями в сфері конституційного права.

Не зважаючи на різноманіття конституцій, можна стверджувати про значну міру тотожності їх положень.

Конституційні зміни в Україні вирізняються тривалою історією і зазнали суттєвої еволюції. Вітчизняна теорія та практика творення конституцій є однією з найдавніших у Європі. Кожному із указаних періодів історії Конституції України 1996 р. властиві особливості та специфіка.

Сучасний український конституціоналізм потребує свого подальшого розвитку у руслі європейських традицій.

Оновлення Конституції України передбачає ряд заходів щодо її вдосконалення з метою максимальної відповідності фактичної частини

конституції юридичній, серед них варто виділити модернізацію, реформування та конституційні перетворення. Полеміка про модернізацію українського законодавства все частіше виступає предметом дослідження вітчизняних і закордонних учених.

Більшістю вітчизняних дослідників пропонується розглядати країни Євросоюзу як базу для наслідування в контексті модернізації законодавства. Перехідним етапом між реалізацією конституції та її текстуальними змінами є «перетворення» Основного закону; найчастіше воно є показником віддаленості окремих норм конституції від реальності й одночасно способом послаблення їх фіктивності. Коли стабільність конституції починає гальмувати суспільний розвиток, а її окремі норми виявляються нежиттєздатними, обов'язково постає питання про внесення до Конституції змін і навіть її перегляд. Конституція України передбачає один вид текстуальної модифікації – внесення змін; нетекстуальна зміна здійснюється через поточні приписи до законодавства та рішення Конституційного Суду України. Вченими справедливо обґрунтовується необхідність максимального використання закладеного в чинній Конституції потенціалу і, як наслідок цього, забезпечення стабільності всієї правової системи України. Вважаємо, що найбільш правильним варіантом є не радикальне або часткове реформування нашої Конституції, а її поступова і обережна адаптація до суспільних змін.

Фактично, здійснення конституційної реформи виходить далеко за межі процедурних питань і завдань юридичної техніки. Узагальнюючи, можна дійти висновку, що більшість авторів пов'язують «конституційну реформу» з внесенням змін до конституції як самостійний конституційний процес.

На даний час постають актуальні проблеми щодо модернізації державної влади на основі оновлення чинної Конституції України. Цей пов'язаний із утворенням нового й унікального для нашої країни органу – Конституційної Асамблеї. Однак вона, створена Указом Президента України № 31/2012 від 25 січня 2012 р., попри свою назву, безумовно не конституанта. Принципово це проявляється у її невикористаності, несамотійності, обмеженості щодо повноважень.

Специфічним є досвід Ірландії, яка якісно провела євросоціалістичний експеримент – написання документу всією нацією. На жаль, в нашій державі це виглядає мало імовірно з практичної точки зору через специфічну ментальність, бюрократію, низьку правову культуру і свідомість громадян.

Відсутність загальної концепції суспільно-економічного розвитку країни спричиняє практичні проблеми при здійсненні конституційних реформ. Реалізація в Україні конституційного принципу багатоманітності має як позитивні, так і негативні наслідки. Ще один аспект при проведенні конституційної реформи, що потребує заострення уваги – Євроінтеграція. При прийнятті нормативно-правових актів, зокрема, і про внесення змін до Конституції України, необхідно орієнтуватися на європейський досвід шляхом акумулювання спільного для країн-членів Європейського Союзу досвіду. Наразі влада не здійснила кроків, які б однозначно переконували в

її бажанні дослухатися до позиції громадянського суспільства в ході оновлення Конституції.

Конституція повинна відповідати чинним політичним і соціально-економічним реаліям, з урахуванням, перспектив розвитку держави. Інакше вона залишається лише декларацією про наміри, перестаючи, таким чином, відігравати роль цілісного документа конституції як у формальному, так і в матеріальному сенсі. Законодавець повинен формулювати конституційні приписи в їх сукупності таким чином, щоб максимально інституціонувати всю гамму суспільних відносин.

Ширма Ю.В.

здобувач Національної академії
внутрішніх справ

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОДИН З ЕТАПІВ НА ШЛЯХУ МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМАТИКИ)

Серед багатьох чинників, що впливають на формування досконалої системи законодавства України, безпосередньо визначальним є законодавчий процес.

У науковій літературі існує достатньо теоретичних досліджень, присвячених проблемам законодавчого процесу, а уявлення про даний предмет зводяться, як правило, до окремих визначень, пов'язаних із діяльністю законодавчого органу держави; пізнання законодавчого процесу обмежують в основному розглядом процедур розроблення та розгляду законопроекту, прийняття закону парламентом і надання йому чинності.

Відсутність ґрунтовних наукових досліджень, які були б впроваджені в практичне удосконалення, негативно впливає на удосконалення законодавчого процесу на шляху модернізації Конституції України.

Так, законодавча процедура є складною та багатоаспектною. Вона поділяється на стадії і види. Основними видами законодавчого процесу є конституційний процес і звичайний законодавчий процес. Перший із них належить до спеціальних, а другий до загальних парламентських процедур.

Конституційний процес (конституційна процедура) являє собою порядок внесення змін до Конституції України (ст. 154-159 Конституції України).

Конституційний процес в Україні розвивається в руслі світового конституційного процесу, головна тенденція якого - універсалізація демократичних принципів та інститутів, що становлять основу сучасних конституцій. Способами реалізації вітчизняного конституційного процесу є поточний конституційний процес і перспективний конституційний процес.

Ординарний (звичайний) законодавчий процес в Україні репрезентує парламентський законодавчий процес, конституційне визначення якого охоплює три основні етапи у виробленні законів: розгляд закону, його ухвалення та набрання ним чинності.

Законодавча процедура складається з низки послідовних процедур (стадій). Це вияв законодавчої ініціативи, обговорення законопроекту, прийняття закону, його підписання й оприлюднення (опублікування).

Поряд з тим, кожна з визначених стадій являє собою окрему ланку, яка має свої ознаки, сутність, генезис, методологію визначення та ін., більше того, кожна з них потребує деталізованого дослідження як по окремо, так і в сукупності, як складові одного процесу.

Визначальним чинником удосконалення правового механізму держави в цілому, зокрема модернізації законодавчого процесу, на нашу думку, є розширення суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Політиками, державними діячами і науково-експертним середовищем в останні роки серйозно обговорюються перспективи розширення системи суб'єктів законодавчої ініціативи. Так, із метою забезпечення участі всіх гілок влади у здійсненні права на законодавчу ініціативу, пропонується наділити таким правом Верховний Суд України з питань законодавчого забезпечення організації та діяльності судової влади.

Одночасно із цим, до суб'єктів законодавчої ініціативи пропонується віднести і народ України, так звана народна законодавча ініціатива.

Значений термін вживається в основних законах Австрії, Італії, Киргизстану, Колумбії, Ліхтенштейну, Німеччини, Сербії, Угорщини, Швейцарії та в деяких інших країнах.

Процедури законодавчої і конституційної народної ініціативи передбачають, як правило, внесення до парламенту для офіційного розгляду проект закону чи проект зміни до конституції, або ініціювати розгляд сформульованого у загальній формі відповідного питання. Результатом цього може бути розробка проекту самим парламентом, прийняття їм закону чи внесення змін до конституції. Наприклад, згідно ст. 139 Федеральної Конституції Швейцарської Конфедерації 1999 р., народні ініціативи, які передбачають зміни у конституції, можуть бути оформлені у вигляді пропозиції в загальних висловлюваннях або у вигляді законопроекту.

Зв'язок законодавчої і конституційної народної ініціативи з діяльністю парламенту є свідченням щільних взаємозв'язків між явищами безпосередньої і представницької демократії.

Використані джерела:

1. Конституція України. - К. : Юрид. література, 1996. – 50 с.
2. Конституційне право України: навч. посіб./ Ред. Шукліна Н.Г., Совгира О.В. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 632 с.;
3. Конституційне право України: підр./ Ред.. В.Ф. Погоріло, В.Л. Федоренко – К.: ТОВ «Видавництво Ліра-К», 2011. – 527 с.

Секція 3

Адміністративна реформа та удосконалення системи правоохоронних органів

Берладін Н.М.

студент КМ-2А курсу юридично-
психологічного факультету ННІЗН
НАВС

РЕФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Сучасна система правоохоронних органів України все ще перебуває на етапі реформування. Це безпосередньо стосується організаційно-функціональної побудови загальнодержавної системи правоохоронних органів України. Адаже пріоритетом реформування такої системи є приведення її у відповідність з основними тенденціями, які узагальнюють досвід організації та функціонування систем правоохоронних органів зарубіжних країн, а також у відповідність із міжнародно-правовими стандартами здійснення правоохоронної діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення та запозичення позитивного досвіду у сфері організаційної побудови й функціонування систем правоохоронних органів зарубіжних країн, а також визначення шляхів використання такого досвіду для реформування та розвитку системи правоохоронних органів України з урахуванням національних особливостей нашої держави, причому особливу значущість це набуває у світлі зовнішньополітичних орієнтирів України і, передусім, прагнення інтегруватися до Європейського Союзу. [1]

Певні елементи адміністративно - процесуального статусу ОВС проаналізовані у працях Д.М. Бахраха, І.П. Голосніченка, О.М. Бандурки, С.Т. Гончарука, Є.В. Додіна, М.М. Дорогих, М.І. Єропкина, Д.П. Каляянова, Р.А. Калюжного, В.К. Колпакова, О.П. Ключніченка, А.Т. Комзюка, О.П. Коренева, О.І. Миколенка, О.І. Остапенка, В.К. Шкарупи, О.П. Шергіна, Х.П. Ярмаки та ін.

Комплексні заходи щодо реформування і наукового забезпечення правоохоронної системи знайшли своє закріплення у вигляді державних програм як щодо посилення боротьби зі злочинністю, так і по проведенню

наукових досліджень за цільовими замовленнями уряду, про що свідчить Указ Президента України “Про комплексну цільову програму боротьби із злочинністю на 1996-2000 рр.” (від 17.09.1996 р.), розроблену Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог Указу Президента України “Про додаткові заходи щодо зміцнення законності і правопорядку в Україні” (від 5.08.1996 р.).[2]

На сьогоднішній день розробляються пропозиції Асоціацією українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (Асоціація УМДПЛ) у роботі над концепцією реформи правоохоронних органів. [3]

Реформування органів внутрішніх справ у сучасних умовах державотворення являє собою формування нових інтегративних властивостей системи управління ОВС, що має забезпечити відповідність правового змісту, якості та адміністративних форм реалізації правоохоронної діяльності об’єктивним потребам суспільства, що детерміновані характеристиками демократичної правової держави. Адже ефективне реформування системи органів внутрішніх справ залежить від характеру реформ всієї системи виконавчої влади в демократичній правовій державі, інтегрує проблемний аналіз політичної стабільності на центральному та регіональному рівнях із правовою регламентацією реалізації владних повноважень органами внутрішніх справ, а характер реформування ОВС визначально базується на дотриманні принципів законності та гуманізму. Такі завдання можливо вирішити за умов чіткого визначення організаційно – правового статусу ОВС і чіткої організації управлінської діяльності в ОВС, як визначальної складової всієї правоохоронної системи української держави. Динамічність процесів у сфері правоохоронної діяльності потребувала й відповідних організаційних змін та нормативно – правових новацій у межах чинного законодавства. [1]

Процес реформування української міліції має бути взаємопов’язаний із високим рівнем забезпечення прав і свобод громадян. А громадська думка є вирішальним критерієм під час оцінки діяльності органів внутрішніх справ загалом і міліції зокрема. Довіра й тільки довіра людей може бути головним показником ефективності роботи правоохоронців, що промовисто підтверджує світовий досвід. Виходячи з цих стратегічних послань, критеріями оцінки результативності роботи необхідно зробити не статистичні показники, а ступінь захищеності законних прав і свобод громадян, їхніх майнових і гуманітарних інтересів.[4]

Правоохоронна система, безперечно, потребує реформування. Не косметичного – за окремими напрямками, а комплексного, системного, ґрунтового. Цей процес науково, організаційно та економічно місткий. Однак очікуваний результат виправдовує зусилля, яких докладає держава та громадськість для оновлення правоохоронних органів. [4]

Використані джерела:

1. Адміністративно – правові засади впровадження принципів публічної служби в діяльність органів внутрішніх справ України.
2. [Електронний ресурс] : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Didenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Didenko.pdf)
3. Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996-2000 р.р. від 17 вересня 1996р. // Інформаційний збірник копій офіційних текстів нормативних актів вищих органів державної влади України. – 1996. - № 20.
4. Розпочато роботу над концепцією реформи правоохоронних органів. [Електронний ресурс] :
5. http://www.irf.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=42182:2014-02-17-11-32-45&catid=20:news-law&Itemid=61
6. Актуальні питання реформування МВС України [Електронний ресурс] : <http://www.viche.info/journal/2379/>

Белов О.А.

слухач факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Провадження у справах про адміністративні правопорушення є одним із видів адміністративного процесу, являє собою регламентовану нормами адміністративно-процесуального законодавства діяльність уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.

Кодекс України про адміністративні правопорушення не наводить дефініцію провадження у справах про адміністративні правопорушення, однак аналіз його положень, розділів 4-5, дає змогу виділити особливості розглядуваного провадження:

1) виникає на підставі вчинюваного адміністративного проступку та необхідністю притягнення порушника до відповідальності; ч. 1 ст. 9 КУпАП визначає адміністративне правопорушення (проступок) як протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність є наслідком не тільки порушення норм адміністративного законодавства, а й інших галузей права. Наприклад, ст. 11 Кримінального кодексу України передбачає можливість притягнення до адміністративної відповідальності особи, що здійснила злочин, який не має великої суспільної небезпеки;

2) реалізується чітко визначеним колом суб'єктів. Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення в органах (посадовими особами), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначається КУпАП та іншими законами України;

3) має специфіку процесуальних актів, до яких відноситься протокол - підстава для порушення справи, постанова про накладення стягнення - результат розгляду, водночас остаточне рішення приймається після завершення стадії оскарження.

Крім того, провадженню у справах про адміністративне правопорушення характерна оперативність вирішення справи та активність правозастосовних органів.

До завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення законодавець відносить: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 245 КУпАП) [1].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення може розвиватись в одному з двох напрямків, тому доцільно виділити звичайне (загальне) та спрощене провадження.

Звичайному провадженню притаманне складання протоколу, застосування запобіжних заходів, з'ясування обставин, дослідження доказів тощо. Спрощене провадження, навпаки, характеризується мінімальною кількістю процесуальних дій: протокол про адміністративне правопорушення не складається, посадова особа, яка виявила делікт приймає і виконує рішення про накладення стягнення на місці вчинення правопорушення.

Залежно від виду органів, які здійснюють адміністративне провадження, розрізняють два види провадження:

- адміністративне, яке здійснюється одноособово посадовими особами - представниками органів державної виконавчої влади, комісіями при місцевих органах місцевої виконавчої влади, громадськими органами та їх посадовими особами;
- судове, яке здійснюється безпосередньо суддями.

Таким чином, провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і кожне провадження, складається з певних елементів, стадій. Під стадією провадження в адміністративно-процесуальній літературі розуміється підпорядкована загальній меті цього виду провадження відносно його самостійна частина, яка поряд з його загальними задачами має свої специфічні, властиві тільки їй особливості та завдання, які визначають її зміст та процесуальне призначення.

Адміністративно-процесуальне законодавство наводить наступний перелік стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення:

- стадії порушення справи про адміністративний проступок (правопорушення);
- стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення і винесення по ній постанови;

- стадії оскарження (опротестування) постанови у справі про адміністративне правопорушення;
- стадії виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення [1].

Так, В.К. Колпаков виділяє додаткову стадію адміністративного провадження - адміністративне розслідування, на якій здійснюється вивчення обставин справи. На нашу думку, не доцільно виділяти вказану стадію, оскільки порушення справи про адміністративний проступок має місце лише при наявності для цього підстав. Таким чином, дослідження обставин справи є необхідним при порушенні справи, а її відокремлення сприятиме лише плутанині та виникненню непорозумінь.

На першій стадії з'ясовуються обставини правопорушення, факт вчинення правопорушення, складається адміністративний протокол. Стаття 255 КУпАП наводить чіткий перелік осіб, які уповноважені складати протокол про адміністративне порушення. Після складання протоколу, він надсилається органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення [1].

Очевидним законодавчим недоліком даної стадії є відсутність будь-яких строків, тобто незрозуміло в межах якого терміну необхідно надіслати протокол уповноваженому органу (посадовій особі).

Наступною стадією адміністративного провадження є розгляд справи. Вона починається після складання уповноваженим органом (посадовою особою) протоколу та повідомлення відповідним рішенням про розгляд справи осіб, які беруть участь у провадженні по справі про адміністративні правопорушення. Основна діяльність учасників розгляду справи спрямована на з'ясування фактичних обставини справи. Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить рішення (постанову) по справі. У справах про адміністративні правопорушення, орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов: 1) про накладення адміністративного стягнення; 2) про застосування заходів впливу; 3) про закриття справи [1]. Таким чином, зазначена стадія включає три етапи: підготовку справи до розгляду, розгляд справи і прийняття по ній постанови.

Стадія оскарження постанови по справі є факультативною, тобто виникає у разі незгоди з результатами розгляду справи особи, щодо якої її винесено, а також потерпілого.

Після прийняття постанови або після розгляду скарги (протесту) починається четверта стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення – стадія виконання постанов. Постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо інше не встановлено законами України.

Отже, проаналізувавши стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення не виникає сумнівів у складності цього явища. Провадження охоплює декілька стадій, які знову ж являють собою систему об'ємних процесуальних дій. Дане явище, провадження у справах про адміністративні правопорушення, необхідно досліджувати у зв'язках

як між самими стадіями, так і між адміністративними провадженнями в цілому.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою систему процесуальних дій, що здійснюються уповноваженими на те органами та посадовими особами у зв'язку з вчиненням особою адміністративного правопорушення та направлені на притягнення такої особи до відповідальності у вигляді правообмежень. При цьому провадження у справах про адміністративні правопорушення можна розглядати у декількох значеннях: як самостійний інститут правозастосовної діяльності органів державної влади; як інструмент регулювання суспільних відносин шляхом застосування адміністративних санкцій.

Використані джерела:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III.
3. Алфьоров С. М.Адміністративне право. Загальна частина : [навч. посіб.] / Алфьоров С. М., Вашенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
4. Іщенко В.В. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування: сучасні доктринальні підходи / В. В. Іщенко // матер. міжнар. наук.-практ. конф.– 2011. - № 2 (21). - С. 229-231.
5. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підруч.] / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.

Бурлаков С.В.

здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ВИСВІТЛЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Нааявність доступних джерел інформації і використання їх для висвітлення діяльності публічної адміністрації, є одним з важливих елементів, що впливають на їх якість. Відкритість і доступність цієї інформації розширюють доступ до послуг, а також дають можливість їх споживачам знати про свої права та обов'язки і оцінювати якість наданої послуги.

З метою всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності публічної адміністрації засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування 23 березня 1997 року Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [1], який став невід'ємною частиною законодавства України про інформацію. Відповідно до ст. 2 цього Закону засоби масової інформації України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності

органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Останні, у свою чергу, зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, коли вона підпадає під дію законодавства про державну таємницю, не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. Таке право на висвітлення і коментування діяльності суб'єктів владних повноважень, різноманітних подій державного життя в Україні гарантується Конституцією, цим Законом, іншими законами України.

Таким чином, головна роль у висвітленні діяльності публічної адміністрації в Україні належить засобам масової інформації (ЗМІ). Дискусія про їх призначення в сучасному світі з точки зору їх взаємин з владою все більше схиляється в бік паритетного діалогу. Традиційно органи влади в Україні протягом багатьох років не вдавалися в деталі використання тих чи інших форм і методів своєї діяльності. І це було характерно не тільки для радянського, але і пострадянського періоду розвитку країни. Як правило, ініціативи та дії влади коментують соціологи, політологи, журналісти. Але їх бачення не завжди відповідають меті та завданням того чи іншого публічного заходу і можуть сприяти соціальної дестабілізації, безпідставно супроводжуватися численними мітингами, акціями протесту тощо

У сучасних умовах побудови правової, демократичної держави публічна адміністрація як ніколи стала потребувати об'єктивного висвітлення своєї діяльності у ЗМІ, тому інформаційний ресурс у сфері державного управління сьогодні має не меншу значимість, ніж фінансові, трудові, енергетичні та інші ресурси.

Реаліями сьогоdnішнього життя функції ЗМІ по відношенню до держави трансформувалися із суто інформаційних в інформаційно-іміджеві, які покликані сприяти розвитку системи публічного адміністрування як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях, оскільки регіони, як відомо, постійно знаходяться в безперервній конкуренції за інвестиції, транспортні та туристичні потоки, екологічні, економічні та соціальні проекти тощо. Найбільш дієвим критерієм у цьому плані є імідж тієї чи іншої області, району або міста. І, звичайно, провідна роль тут належить ЗМІ.

На жаль, участь національних ЗМІ в оптимізації суспільних відносин не завжди відповідає вимогам часу, а також сучасним потребам практики. Сьогодні відбуваються істотні трансформаційні процеси у в усіх сферах соціально-господарського комплексу країни, в той час ЗМІ все ще діють колишні комунікативні стратегії і, як наслідок, кволо формуються такі інформаційні відносини, які сприяли б активному розвитку в масштабі суспільства пізнавальних, освітніх та інших процесів відповідно до розвитку умов суспільного життя. Причинами такої ситуації, на наш погляд, полягають в застарілому підході до діяльності ЗМІ, особливо тих, що діють в межах публічних коштів, як інструменту агітації та пропаганди. В світлі переходу України до інформаційного суспільства така

ситуація з точки зору управління потребує змін. Такі зміни в сфері інформаційно-комунікаційних технологій можуть надати рушійної сили економічному, науково-технічному і культурному розвитку суспільства, і функціонуванню системи публічного адміністрування.

Безперечно, ЗМІ є основним джерелом інформування населення про перспективний план дій публічної адміністрації, її поточну діяльність. З одного боку, коли громадяни знають і розуміють цілі і наміри влади, мають уявлення про методи їх роботи, вони можуть чітко визначити свою позицію як по відношенню до того чи іншого суб'єкта владних повноважень, так і до його конкретних заходів. Це дозволяє адекватно реагувати на заклики влади щодо підтримки населенням певного соціального проекту. З іншого боку, інформаційний вакуум і нерозуміння породжують недовіру, а іноді призводять до конфліктних ситуацій.

Таким чином, складається ситуація при якій ЗМІ стають частиною механізму функціонування влади, у зв'язку з чим висвітлення її діяльності має переслідувати іміджеву функцію, яка полягає у створенні сприятливого ставлення до влади в цілому, її конкретних представників, а також публічних заходів. Об'єктами такого висвітлення є державні програми та національні проекти економічного, соціально-культурного, адміністративно-політичного характеру), діяльність голови держави і всіх гілок влади, національна ідеологія тощо. При цьому основними засобами доведення необхідної інформації для населення виступають різноманітні засоби масової комунікації, за допомогою яких розповсюджується інформація, яка виступає головним засобом управління свідомістю і поведінкою людей, узгодження різноманітних соціальних інтересів.

Розглядуваний нами метод управління дозволяє вирішувати такі завдання, як зміцнення авторитету держави в цілому та її представників, створення сприятливих умов для діяльності владних структур шляхом конструювання їх привабливого образу, формування електоральних уподобань населення, створення політичних союзів і блоків, надання впливу на супротивників у політичних конфліктах тощо [2, с. 156].

Таким чином, сьогодні в Україні засобом масової інформації відводиться роль провідників діалогу між владою і суспільством, що обумовлено багатьма причинами: зростає роль публічного адміністрування в житті суспільства, тому необхідно перетворити колишні уявлення про владу як такої, що протистоїть інтересам суспільства, на образ соціального інституту, який діє виходячи з позицій, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Використані джерела:

1. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 49. – Ст.. 299.

2. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент: [учебное пособие] / Г.В. Пушкарева; МГУ им. М.В. Ломоносова. Фак. гос. управления; Академия нар. хоз-ва при Правительстве РФ. – М.: Дело, 2002. – 399 с.

Головата Н.Г.

студент 6-КС курсу

Тернопільського відділення ННІЗН
НАВС

РОЛЬ ПРАВООХОРОНЦІВ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Комплексний характер реформ, які відбуваються в політичному житті України, зумовлює необхідність проведення науково-теоретичних досліджень, пов'язаних із основоположними правами людини. Одним із таких питань є стан забезпечення прав людини в Україні в контексті реалізації таких конституційно визначених орієнтирів державного і суспільного розвитку, як правова, демократична та соціальна держава.

У забезпеченні основоположних прав людини важливе місце займають правоохоронці. Аналіз різних напрямків діяльності органів внутрішніх справ у цій галузі доцільно здійснювати з урахуванням насамперед двох критеріїв – об'єктивності та домінування прав і свобод людини над будь-якими іншими інтересами правоохоронних структур і влади. На жаль, подібний підхід часто розцінюється окремими керівниками МВС як спроба дискредитувати роботу української міліції та погіршити імідж її співробітників.

Розглядаючи права людини, необхідно виділити фундаментальні та основні права. Фундаментальними вважаються право на життя та право на недоторканість особи. У рамках ООН створена система стандартів, які, особливо починаючи з 60-х років ХХ століття, було викладено у численних конвенціях, деклараціях, резолюціях, що переносять вже визнані права і політичні аспекти, які впливають на людський розвиток, у сферу прав людини.

Таке широке застосування терміну «права людини» може відвернути увагу від його практичного значення, поняття «порушення прав людини» втратить свою вагу. Тому виникла потреба з широкої категорії прав людини виділити окрему групу. Усе більше використання знаходять терміни «елементарні» та «фундаментальні» права людини.

У Конституції України закріплена низка як традиційних, так і нових гарантій прав та свобод людини та громадянина, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально – політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах.

У Статуті Організації Об'єднаних Націй, прийнятому після Другої світової війни та повалення тоталітарних фашистських режимів, які звели нанівець права людини та навіть саме її існування, було проголошено, що однією з цілей діяльності ООН є міжнародне співробітництво

для сприяння загальній повазі та дотриманню прав людини і основних свобод для всіх. Ще тоді Україна як одна з держав – засновниць ООН відповідно до ст. 55 Статуту ООН узяла на себе ці зобов'язання.

Для забезпечення проголошеної мети Генеральна Асамблея ООН прийняла 10 грудня 1948 р. Загальну декларацію прав людини, в якій уперше в історії було встановлено перелік основних прав і свобод людини, що підлягають дотриманню в усьому світі, а також було погоджено юридичний зміст цих прав і свобод та визначено легальні випадки допустимих їх обмежень. Загальна декларація була прийнята у формі резолюції Генеральної Асамблеї ООН і тому мала на той час рекомендаційний характер. На її основі ООН підготувала і в 1966 р. відкрила для підписання та ратифікації Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, які було ратифіковано Україною в 1973 р.

Понад сто країн світу ратифікували кожен із цих пактів. Завдяки міжнародному визнанню норм Загальної декларації в конституціях більше 120 країн світу перелік, зміст і допустимі обмеження прав і свобод, які містяться в Декларації, перетворилися на загальновизнані звичаєві норми міжнародного права, тобто на міжнародні стандарти прав людини, яких мають дотримуватися всі країни світу. На Всесвітній конференції з прав людини (Відень, 1993 р.) представники 171 держави, в тому числі й України, підтвердили універсальність і загальнообов'язковість міжнародних стандартів прав людини і наголосили, що їх виконання є важливим чинником існування демократичного суспільства в будь-якій країні.

Відповідно до Статуту ООН і Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Україна має виконувати чинні договори, учасницею яких вона є, а також дотримуватися всіх загальновизнаних норм міжнародного права в сфері прав і свобод людини. Зокрема, згідно з Міжнародними пактами про права людини 1966 р. Україна взяла на себе зобов'язання привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, закріплених у цих пактах. Аналогічне зобов'язання взяла Україна згідно зі ст.1 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р.

Отже, Україна з часу проголошення незалежності стала складовою частиною міжнародної системи захисту прав людини, взяла на себе відповідні міжнародні зобов'язання, зокрема в рамках європейської системи захисту прав людини, яка є найбільш розвинутою і найефективнішою у світі.

Сьогодні вимагає від органів внутрішніх справ досконального знання не тільки національних нормативних актів та їх застосування на внутрішньодержавному рівні, а й міжнародно-правових документів, що стосуються діяльності правоохоронних органів та регламентують права осіб, які вступают у кримінально-процесуальні відносини, адже законодавство багатьох держав визнає норми міжнародного права.

Основним правовим документом міжнародного характеру у сфері функціонування правоохоронних органів є Кодекс поведінки посадових

осіб з підтримання правопорядку (1997 рік), прийнятий у рамках ООН. У кодексі розроблено етичні норми поведінки для міліції та інших правоохоронних органів.

Україна визнає пріоритет міжнародного права і, як повноправний член міжнародної спільноти, постійно підвищує рівень виконання згаданих міжнародно-правових актів. Діяльність МВС України є досить прогресивною в цьому сегменті. Нині відбувається переоцінка критеріїв діяльності органів та підрозділів, що входять до системи органів внутрішніх справ України. Досить тривалий час ці критерії ґрунтувалися виключно на численних показниках розкриття та розслідування злочинів.

Постійний контроль Міністерства за діяльністю власних підрозділів є одним із основних способів забезпечення законності та дисципліни, без його належної організації та здійснення значно знижується рівень ефективності діяльності правоохоронців. Будь-які рішення у сфері державного управління передбачають контроль за їх виконанням, бо в іншому разі вони не матимуть сенсу.

З розробленням оперативного-розшукового законодавства, ядром якого є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», що визначає головні засади здійснення цієї діяльності, а також окреслює права та обов'язки працівників оперативних підрозділів, ситуація поступово почала змінюватися. Важливим інструментом забезпечення законності є наявність не лише відомчого, а й прокурорського та судового контролю за здійсненням оперативного-розшукової діяльності.

У контексті створення Україною у 2013 році законодавчих механізмів із запобігання насильству в органах внутрішніх справ доцільно відмітити два позитивних зрушення: по-перше, активну роботу Уповноваженого Верховної ради України з прав людини щодо запровадження функціонування в країні національного превентивного механізму, по-друге, введення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України.

Гордійчук О.В.

слухач 3 курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Як засвідчує практика правоохоронної діяльності підрозділів ОВС України, останнім часом збільшилась кількість злочинів, вчинених у громадських місцях. Майже половину вчинених на вулицях діянь мають тяжкі та особливо тяжкі форми протиправного прояву. Зазначене свідчить про наявність суттєвих прорахунків в організації роботи ОВС, насамперед із забезпечення охорони громадського порядку.

Актуалізації набуває невиправдано низький рівень застосування основної форми організації цієї діяльності – комплексного використання

сил і засобів (єдина дислокація) під час охорони громадського порядку на вулицях та в інших місцях, а тому гостро постає проблема профілактики вуличної злочинності.

Єдина дислокація – це узгоджена розстановка сил і засобів підрозділів патрульної служби (ПС), Державної служби охорони (ДСО), Державної автомобільної інспекції (ДАІ), підрозділів міліції спеціального призначення (ПМСП), служби дільничних інспекторів міліції (ДІМ), Національної гвардії (НГ), інших сил міліції та громадських формувань за єдиним комплексним планом, з метою ефективності їх використання в охороні громадського порядку, об'єктів народного господарства, а також у забезпеченні дорожнього руху на території обслуговування. Виконуючи свої безпосередні обов'язки, наряди (працівники) зазначених підрозділів у районі свого поста або маршруту обов'язково вирішують завдання з охорони громадського порядку на вулицях та в інших громадських місцях. У результаті забезпечується максимальне перекриття нарядами та патрулями території міст й інших населених пунктів.

Комплексний підхід дозволяє не тільки раціонально розставити сили і засоби, але й залучити до охорони громадського порядку додаткові підрозділи, збільшити кількість нарядів на вулицях міст та в інших громадських місцях, а також створити їх найбільшу щільність там, де відбувається ускладнення оперативної обстановки.

При розробці єдиної дислокації передбачається поділ території міста, району (в містах з районним поділом), іншого населеного пункту на зони, дільниці та маршрути патрулювання. Так, зокрема, згідно ст. 23 Статуту ППСМ України патрулю для несення служби визначається маршрут патрулювання, який включає місцевість, що прилягає до основного напрямку патруля в межах видимості й чутності. Ширина смуги маршруту патрулювання уточнюється на місцевості, що прилягає до основного напрямку руху патруля в межах закріпленої за ним території. Довжина маршруту патруля на автомобілі складає, як правило, 6-8 кілометрів, на мотоциклі – 3-5 кілометра, пішого – 1-1,5 кілометра. Довжина маршрутів може бути збільшена або зменшена залежно від їх особливостей і стану оперативної обстановки на них та в населеному пункті загалом.

Крім того, для організації ефективного здійснення основних функцій ОВС (насамперед для охорони громадського порядку) доцільно здійснювати:

- охорону громадського порядку за зональним принципом, принципом патрульованої дільниці та за мережевим графіком;

- патрулювання спеціальними мобільними групами для боротьби з найбільш поширеними правопорушеннями на території обслуговування (залежно від ступеня небезпеки протиправних діянь, що вчиняються в громадських місцях), а також у віддалених від міськрайвідділів мікрорайонах, сільських місцевостях тощо;

- виставлення постів у найбільш криміногенних місцях тощо.

Слід зауважити, що під поняттям "патруль" (наряд, патрульна група) слід розуміти певну групу уповноважених осіб, що складається з

працівників міліції, військовослужбовців, членів громадських формувань або їх поєднання, що виконує покладені на них обов'язки з охорони громадського порядку на маршруті обслуговування, визначене законодавством та іншими нормативно-правовими актами.

Основним документом щодо організації охорони громадського порядку на території міста або іншого населеного пункту є план комплексного використання сил і засобів з охорони громадського порядку. Кожний міськрайлінорган забезпечується двома примірниками плану комплексного використання сил і засобів з охорони громадського порядку: один – у черговій частині, другий – у начальника міськрайліноргану або його заступника – начальника міліції громадської безпеки. Відповідно витяги з плану повинні бути у відділах (відділеннях) ОГП, підрозділах ПС, ПМСП, ДАІ, ДСО, НГ тощо.

У межах окресленої проблематики заслуговує на увагу й визначення форм взаємодії зазначених підрозділів. Так, основними формами взаємодії підрозділів, задіяних до охорони громадського порядку в системі єдиної дислокації, є:

- взаємний обмін між структурними елементами органів внутрішніх справ і підрозділами, які уповноважені на забезпечення охорони громадського порядку, інформацією про стан оперативної обстановки, насамперед, з оперативними підрозділами, дільничними інспекторами міліції тощо;

- участь уповноважених представників зазначених служб та підрозділів (в залежності від ступеня складності оперативної обстановки в регіоні) у проведенні щоденних та цільових інструктажів особового складу, що залучається до виконання оперативно-службових завдань;

- проведення спільних навчально-тренувальних занять (навчань), а також періодичне комплексне відпрацювання уявних загроз.

Таким чином, нами зроблена спроба комплексного підходу щодо раціональної розстановки сил і засобів ОВС в охороні громадського порядку й залученні додаткових сил. Слід відзначити, що реалізація цього методу може бути успішною лише за умови здійснення взаємодії між різними службами та підрозділами ОВС, громадськими формуваннями, що дозволить збільшувати кількість нарядів на вулицях міст та в інших громадських місцях й створювати їх найбільшу щільність там, де ускладнюється оперативна обстановка.

Зелений Д.О.

слухач 3 курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО СТАН ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Міліція громадської безпеки застосовує методи переконання, щоб впливати на свідомість і волю людей, з метою добровільного дотримання

ними правових норм у сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки. В такий спосіб, вона вимагає від громадян, передусім, свідомого дотримання всіх правообмежувальних заходів, що передбачає наявність у них високого рівня дисциплінованості, розуміння того, що міцна громадська дисципліна та законність становлять необхідну умову здійснення правоохоронної діяльності. Методи переконання, за своєю сутністю, є виховними заходами, що надає їх впливу всеохоплюючого характеру. Вони спрямовані на виховання в громадян внутрішньої потреби та стійкості звички до правомірної поведінки. Саме завдяки широкому використанню переконання, підрозділи міліції громадської безпеки стимулюють таку поведінку учасників суспільних відносин, яка найбільш повно відповідає їх завданням і функціям у сфері забезпечення правопорядку. При цьому така поведінка є добровільною та свідомою, без будь-яких обмежень прав і законних інтересів громадян.

Характеризуючи діяльність міліції громадської безпеки, щодо застосування нею методу переконання, варто відзначити досить різноманітні його форми: правова пропаганда, агітація, роз'яснювальна робота, щодо основних завдань і напрямів діяльності міліції, громадської безпеки в сфері охорони правопорядку; правове виховання населення з питань належної поведінки в громадських місцях; інформування населення про стан справ у сфері охорони правопорядку; організаційно-масова робота; прийом громадян, бесіди з ними відносно стану громадського порядку; заохочення громадян, які активно сприяють реалізації завдань і функцій міліцією громадської безпеки; особистий приклад; критика роботи та поведінки окремих осіб, підприємств, установ й організацій, які порушують громадський порядок або перешкоджають діяльності підрозділів міліції громадської безпеки; стимулювання громадської ініціативи, щодо надання допомоги в сфері забезпечення громадського порядку та безпеки тощо. Розглянемо найбільш поширені з них докладніше.

В умовах поглиблення економічної кризи в державі та загострення різноманітних соціальних конфліктів, незамінним засобом підвищення ефективності діяльності міліції громадської безпеки є застосування такої форми переконання, як інформування населення про стан охорони громадського порядку в конкретних районах, населених пунктах, трудових колективах. Як свідчить практика, за умови чесного діалогу працівників її підрозділів із населенням, взаємодії з різноманітними ЗМІ значно знижується ймовірність поширення різного роду чуток, неправдивої інформації, провокаційних версій. Саме широка поінформованість громадян, з одного боку, виховує в них почуття причетності до загальної справи охорони правопорядку, а з іншого, підвищує відповідальність працівників міліції за доручену справу, сприяє викоріненню порушень законності в їх роботі і в кінцевому рахунку, зміцнює її авторитет.

Серед найбільш розповсюджених форм інформування населення, що застосовуються міліцією громадської безпеки, можна назвати такі: організація прес-конференцій між керівниками структурних підрозділів

міліції громадської безпеки та представниками ЗМІ, громадськими організаціями, трудовими колективами, населенням з питань інформування про оперативну обстановку, позитивні результати роботи та наявні проблеми в зміцненні правопорядку; виступи представників міліції громадської безпеки в центральній та місцевій пресі, по телебаченню, радіо з питань охорони правопорядку та забезпечення громадської безпеки; публікація в друкованих ЗМІ статистичних даних про стан боротьби зі злочинністю в громадських місцях; звітування працівників міліції громадської безпеки перед громадськістю, про стан громадського порядку на території оперативного обслуговування, заходи профілактики правопорушень, усунення недоліків в її діяльності та розгляд критичних зауважень, що надходять на її адресу тощо.

Єфремова М.Ю.

ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
НАВС

ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ

Єдиної чітко встановленої точки зору з приводу елементів механізму правового регулювання немає, а поява в класичній структурі механізму правового регулювання нових елементів є, на наш погляд, цілком природним явищем, оскільки механізм правового регулювання функціонує у певному правовому середовищі, яке представлене у вузькому розумінні правовою системою, а в широкому (філософському) – юридичною надбудовою, які діалектично розвиваються.

Дещо схожою видається позиція В.К. Колпакова та О.В. Кузьменко щодо елементів механізму адміністративно-правового регулювання. Науковці до елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносять: 1) норми адміністративного права, об'єктивно виражені в законах та інших нормативних актах; 2) адміністративно-правові відносини; 3) акти застосування норм адміністративного права; 4) акти тлумачення норм адміністративного права; 5) правосвідомість; 6) правова культура; 7) законність.

В.В. Галуцько виділяє змістовну та формальну ознаки механізму правового регулювання. Змістова ознака механізму адміністративно-правового регулювання передбачає визначення цілей такого регулювання. До таких цілей відноситься обов'язок публічної адміністрації засобами адміністративного права: 1) попередити протиправне посягання на права свободи та публічні законні інтереси фізичних і юридичних осіб; 2) не допустити порушення фізичними та юридичними особами прав свобод і публічних законних інтересів третіх осіб; 3) присікти порушення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб; 4) прийняти всі передбачені компетенцією заходи щодо поновлення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних і юридичних осіб;

5) забезпечити притягнення винних осіб до адміністративної чи іншого типу юридичної відповідальності. До складових елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносяться: 1) норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження - джерело права; 2) публічну адміністрацію; 3) принципи діяльності публічної адміністрації; 4) індивідуальні акти публічної адміністрації; 5) адміністративно-правові відносини; 6) форми адміністративного права; 7) тлумачення норм адміністративного права; 8) методи адміністративного права; 9) процедури реалізації адміністративно-правових норм.

В той же час, на думку Т.О. Коломоєць та С.Г. Стеценко, які розглядають механізм адміністративно-правового регулювання як сукупність правових засобів елементи механізму адміністративно-правового регулювання поділяються на дві групи: органічні та функціональні. Органічними складовими частинами даного механізму можуть уважатися ті, що визначають суть самого явища, тобто без яких не може відбуватися сам механізм адміністративно-правового регулювання. До них, на думку вченого, варто віднести: норми права; акти реалізації норм права; правовідносини. В свою чергу, функціональними складовими частинами механізму можуть уважатися ті, які значною мірою впливають на механізм адміністративно-правового регулювання, на його вираженість та ефективність, водночас вони не є обов'язковими елементами. До таких складових належать: юридичний факт; правова свідомість; законність; акти тлумачення норм права; акти застосування норм права. Такої ж точки зору притримується Т.О. Коломоєць [1].

Такий поділ елементів механізму адміністративно-правового регулювання, на нашу думку, є надто деталізованим. Однак, елементи, які віднесені автором до функціональної групи, на наш погляд, є допоміжними чинниками, які використовуються органічними елементами для досягнення ефективного результату і виокремлювати їх в окрему групу функціональних елементів є необов'язковим.

І.П. Голосніченко до структури механізму адміністративно-правового регулювання входять такі елементи: 1) норми адміністративного права; 2) адміністративно-правові відносини; 3) акти тлумачення норм адміністративного права; 4) акти реалізації адміністративно-правових норм і відносин.

А.П. Корєнев, до елементів механізму адміністративно-правового регулювання, як системи засобів, які впливають на відносини відносить: - норми адміністративного права та його принципи, які виражені в законах, указах та інших нормативних актах; - акти тлумачення норм адміністративного права; - акти застосування норм адміністративного права; - адміністративні правовідносини.

Ю.Н. Старілов, вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання включає в себе наступні специфічні засоби: 1) на підставі визначеної законодавцем компетенції одна сторона, яка наділена юридично-владними повноваженнями видає вольові приписи, які обов'язково виконуються підвладною стороною; 2) одностороннє волевиявлення одного учасника правовідносин, так як волевиявлення є

юридично-владним, і саме цьому воно має вирішальне значення; 3) підпорядкованість суб'єктів права приписам, які надходять від суб'єктів наділених владними повноваженнями, які вони приймають відповідно до своєї компетенції; 4) використання у відповідних випадках встановлених нормативно-правовими актами дозволів. При цьому між учасниками правовідносин виникає рівність сторін. Використання дозволів здійснюється лише в тому випадку, якщо це зазначено в адміністративно-правових нормах. Разом з тим, дозволи можуть встановлюватися і іншими нормативно-правовими актами інших галузей права, зокрема: екологічного, митного, земельного та ін. [2, с.669].

Розкриваючи погляди науковців, можна сказати, що всі вони одноставно одним з обов'язкових елементів механізму адміністративно-правового регулювання виокремлюють: – норму права, тобто правила поведінки, які встановлюються або санкціонуються державою і є обов'язковими для виконання. Адміністративно-правові норми займають особливе місце в системі права не тільки України, але й інших держав, оскільки вони регулюють особливі суспільні відносини – відносини у сфері публічного управління, тобто забезпечують організацію і діяльність публічної адміністрації, взаємовідносини людини і держави та ін. Слід особливу увагу звернути на те, що в умовах адміністративної реформи адміністративно-правові норми повинні відіграти важливу роль в утвердженні конституційного постулату: у взаємовідносинах людини з державою, в особі публічних органів, де центральною постаттю виступає людина [3, с. 16].

З огляду на те, що предметом нашого дослідження є не рід – механізм адміністративно-правового регулювання та його елементи, а вид, в даному випадку, механізм адміністративно-правового регулювання професійного розвитку працівників та його елементи (складові), на нашу думку, доцільно буде виділити елементи саме механізму адміністративно-правового регулювання професійного розвитку працівників.

На підставі вищевикладеного вважаємо, що елементами механізму адміністративно-правового регулювання професійного розвитку працівників є:

1) система правових актів, тобто сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, які на законному рівні урегулюють питання в сфері професійного розвитку працівників;

2) організаційно-структурні формування, тобто система державних та недержавних утворень, на які покладено урегулювання відносини, що виникають між суб'єктами адміністративного права в сфері професійного розвитку працівників;

3) правовідносини, які виникають між суб'єктами в сфері професійного розвитку працівників;

4) правова свідомість, тобто формування високого рівня професіоналізму, компетентності, економічного мислення у працівників, формування високої особистої відповідальності за кінцеві результати трудової діяльності, стимулювання працівників до самовдосконалення, підвищення кваліфікації;

- 5) правова культура - розвиток творчості, ініціативи, ефективної роботи в колективі, етики спілкування;
- 6) законність.

Використані джерела:

1. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / Г. Ю. Гулевська, Т. О. Коломоець. – К. : Истина, 2008. – 216 с.
2. Старилев Ю. Н. Курсе общего административного права : в 3 т. / Старилев Ю. Н. – М. : НОРМА (Изд. группа НОРМА – ИНФРА М), 2002. – Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 2002. – 728 с.
3. Кивалов С. В. Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С. В. Кивалов, Л. Р. Біла. – [2-ге вид., переробл. і допов.] – Одеса : Юрид. л-ра, 2002. – 312 с.

Кейс Т.С.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сьогодні інформації належить важлива роль в управлінських технологіях і процесах. Вона набуває статусу четвертого фактора економічного відтворення після землі, капіталу та праці, і стає основою всіх суспільних відносин. За допомогою механізмів інформаційного забезпечення розширюються та вдосконалюються інформаційні технології, забезпечується вільний доступ населення до інформації, формуються умови для розвитку інформаційного суспільства.

Зовнішнім проявом інформаційного суспільства є насичення всіх сфер його життєдіяльності інформаційними продуктами та комп'ютерно-телекомунікаційними технологіями. Виходячи із цього, можна стверджувати, що цим тенденціям повинні слідувати усі рівні органів державної влади.

Ефективна та якісна система інформаційного забезпечення органів державної влади є невід'ємною складовою професійного функціонування системи державного управління. Впровадження та всебічне використання сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності забезпечує інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень на всіх рівнях та їх супровід, забезпечує інформаційні потреби державних службовців та інших категорій громадян, створює умови для об'єктивного формування громадської думки щодо діяльності органів влади, а також послуг, які вони надають.

Питанням інформаційного забезпечення в системі державного управління присвячені роботи К. Линьова, О. Орлова, В. Гавриловського, Р. Калужного, П. Мельника, Ю. Яцишин, де значна увага приділяється інформатизації органів державної влади України. Однак означена

проблема далеко не вичерпана та потребує подальших наукових досліджень.

Метою даної статті є дослідження та аналіз проблеми інформаційного забезпечення органів державної влади України.

Сьогодні стан управління в органах державної влади характеризується збільшенням обсягу робіт, що зумовлює необхідність комплексного застосування сучасних форм і методів інформаційно-документального забезпечення, використання сучасних комп'ютерних засобів, впровадження новітніх інформаційних технологій.

У цих умовах завданням процесу інформатизації діяльності органів державної влади є застосування сучасних засобів автоматизованого управління, електронного документообігу, аналітичної обробки даних та підтримки прийняття рішень, а також формування і використання інформаційних ресурсів і сучасних технологій; створення і впровадження інформаційно-аналітичних систем та задоволення інформаційних потреб органів державної влади у цілому.

Проте, на сучасному етапі розвитку вітчизняного суспільства, на шляху реалізації цих завдань стоїть ряд серйозних проблем, які гальмують процес інформатизації. До них слід віднести:

- недостатнє наукове та кадрове забезпечення;
- несприятливий стан матеріально-технічного забезпечення установ та організацій;
- незацікавленість працівників органів влади та державних установ у впровадженні новітніх наукових досягнень у сфері своєї діяльності;
- недосконалість законодавчої бази щодо інформаційного забезпечення.

У контексті інформатизації органів державної влади загострюються питання професіоналізму державних службовців у сфері інформаційних технологій. Значна кількість державних службовців не має необхідних знань та досвіду користування комп'ютерними мережами, базами даних, послугами Інтернет. У зв'язку з чим дуже часто загострюються протиріччя між «застарілим» професіоналізмом значної частини кадрів державного апарату і сучасними суспільними потребами.

Одним із способів вирішення цієї проблеми слід вважати підготовку нової генерації державних службовців, які були б спроможні контролювати та спрямовувати ключовий ресурс державної влади – інформаційний ресурс – на досягнення цілей державної політики та задоволення суспільних потреб, підвищення культури користування сучасними інформаційними технологіями.

В умовах інформатизації суспільства загалом та органів державної влади, зокрема, необхідне формування ефективного кадрового потенціалу фахівців з інформаційної діяльності.

Сучасний стан матеріально-технічного забезпечення органів державної влади не сприяє ефективному розвитку як сфери інформаційних технологій, так і інформаційного суспільства України загалом.

Нині вкрай необхідно прискорювати комп'ютеризацію органів державної влади та підключення їх до мережі Інтернет, для чого слід залучати кошти державного бюджету.

Наступна проблема – уповільнення впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. За підсумками 2013 року, обсяг поставок персональних комп'ютерів в Україну зменшився на 9%, порівняно з 2012 р., до 2,38 млн шт. Після незначного зростання в 2012 р., ємність комп'ютерного ринку країни знизилась до рівня 2008 р. (йдеться в звіті «PC Tracker» дослідницької компанії «IDC», - провідної американської аналітичної компанії, що спеціалізується на дослідженнях ринку інформаційних технологій). Разом з тим, проблемою інформатизації влади в Україні залишається не стільки недостатнє фінансування впровадження ІКТ, як проблема їх ефективного використання. Так, наприклад, проект електронного уряду в Україні вже має певне практичне втілення, разом з тим слід відзначити, що в більшості сайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування застосовані режими рівня інформування та односторонньої взаємодії, тоді як усе ще відсутні режими двосторонньої взаємодії.

Перешкодою при побудові інформаційного суспільства в більшості країн світу, в тому числі й в Україні є «інформаційна нерівність» населення. Серед проблем інформаційного суспільства перш за все говорять про «цифрову нерівність» («digital divide») або вживають інші терміни – «цифровий розрив», «цифрова прірва», «інформаційний розрив», «інформаційна прірва»). «Цифрова нерівність» – різниця у доступі до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших послуг до інформаційних комп'ютерних технологій.

Крім того, основні перешкоди в процесах передачі інформації в системі органів державної влади полягають у збільшенні кількості посередників у комунікативних ланцюгах та розгалуженні ланцюгів у комунікаційних каналах. Як наслідок, відбувається уповільнення проходження інформації, недостатня упорядкованість потоків, інформаційні перешкоди в ланках комунікацій, що спричиняють перекручування змісту інформації, неоднозначність розуміння її та тлумачення з боку одержувача. Постійне запізнювання інформації створює гострі проблеми інформаційного забезпечення прийняття рішень.

Усунення таких перешкод можливе шляхом формування оптимальної системи міжвідомчої координації діяльності органів державної влади всіх рівнів, формування чіткої ієрархічної системи збору, обробки та видачі інформації, створення загальнодержавної мережі збирання, передачі та обробки даних, попередження можливості несанкціонованого доступу і витоку інформації.

Вирішення даного спектру проблем слід починати із їх законодавчого врегулювання. Зараз визначення обов'язків посадових осіб і введення посадових інструкцій щодо збирання, обробки, передачі, збереження інформації, яка надходить в орган державного управління, передбачається законами України "Про інформацію", "Про науково-

технічну інформацію", "Про захист інформації в автоматизованих системах", а також іншими нормативно-правовими актами.

Проте, з огляду на вимоги та виклики сучасного суспільства щодо якості і достовірності інформації, надійності й усталеності інформаційного забезпечення, назріла необхідність у запровадженні закону "Про інформаційне забезпечення органів державної влади та управління", який більш конкретно регламентував би розвиток та функціонування процесів інформатизації в органах державної влади. Оскільки від достовірності, своєчасності і повноти інформації залежить якість прийнятих рішень, то ці акти повинні також передбачати конкретну жорстку відповідальність за надану інформацію. Запровадження таких заходів, дозволить істотно підвищити якість інформаційного забезпечення і рівень керуючого впливу органів державної влади.

Отже, на сучасному етапі розвитку України необхідна обґрунтована зміна парадигми інформаційного забезпечення всіх ешелонів державної влади, яка передбачає широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів на всіх рівнях державного управління, перехід усіх державних структур на електронний документообіг, доступ державних службовців до Інтернету, а також уможливлення інтерактивної участі громадян у процесі прийняття рішень.

Кікіна Т.А.

студент КМ-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕХНІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Нині в Україні тривають ґрунтовні перетворення системи технічного захисту інформації, пов'язані, в основному, з визначенням місця даного виду захисту серед інших споріднених напрямів діяльності. Необхідність суттєвих змін у структурі органів, що забезпечують охорону інформації в Україні, викликана процесами демократичних перетворень нашої держави та подальшої її інтеграції до європейської та міжнародної спільноти.

Правову основу технічного захисту інформації в Україні становлять Конституція України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Служби безпеки України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших державних органів, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, з питань технічного захисту інформації та ін. [2]

Відповідно до Концепції технічного захисту інформації в Україні технічний захист інформації визначено як складову частину забезпечення національної безпеки України. [3]

В Україні кількість зафіксованих вітчизняними правоохоронними органами злочинів, скоєних з використанням інформаційних технологій, постійно зростає. Зокрема, зафіксовано чисельні спроби несанкціонованого втручання з території України та з-за кордону в інформаційні комп'ютерні мережі органів державної влади й управління. Спостерігається також зростання кількості тяжких економічних злочинів, наприклад, втручання у фіскальну пам'ять електронно-касових апаратів, використання спеціальних програм для ухилення від сплати податків у процесі обміну валюти тощо.

Водночас посилюється загроза використання сучасних інформаційних технологій злочинними угрупованнями терористичної спрямованості. Однією з причин вразливості інформаційної безпеки України від зазначеної загрози є технологічне відставання. За відсутності конкурентоспроможних інформаційних технологій надається перевага технічним засобам обробки інформації та засобам зв'язку іноземного та спільного виробництва, які здебільшого не забезпечують захисту інформації. Крім того, при проведенні тендерів на придбання інформаційної продукції мають місце випадки надання переваги іноземним виробникам, а не вітчизняним.

В свою чергу, використання іноземної техніки призводить до повної залежності українських користувачів від інформаційних технологій та комплексуючих іноземного виробництва. Крім того, продукція провідних іноземних фірм, виробників комп'ютерної техніки, телекомунікаційних засобів дає можливість фірмам-виробникам, спецслужбам або хакерам дистанційно міжнародними каналами зв'язку здійснювати завантаження програмного забезпечення, виключення станції, блокування абонентів у мережах держави тощо. [4]

В інформаційно-телекомунікаційних системах та на об'єктах інформаційної діяльності, де обробляється інформація, охорона якої згідно з законодавством України повинна здійснюватися в обов'язковому порядку, реальний стан захисту потребує постійного аудиту та удосконалення. Вразливість таких систем обумовлює, у свою чергу, можливість нанесення державі значних матеріальних збитків, втрати ділової та політичної репутації. Так, наприклад, порушення цілісності або блокування інформації, що обробляється в таких інституціях, як Національний банк, Верховна рада, Кабінет міністрів України, Центральна виборча комісія тощо, може призвести практично до «паралічу» кредитно-фінансової системи, втрати ділової та політичної репутації країни. [5, с.120]

Українське інформаційне законодавство важко визнати ефективним, незважаючи на доволі значну кількість нормативно-правових документів, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері.

До найбільш суттєвих недоліків правового регулювання інформаційних відносин в Україні найчастіше включають:

- наявність колізій та конкуренції нормативно-правових актів, що регулюють правові відносини в інформаційній сфері;
- фрагментарність і ситуативність правового регулювання;

- неузгодженість понятійно-категоріального апарату (інформаційної термінології), що закріплено в нормативно-правових актах;
- численність та розгалуженість нормативно-правових актів, що ускладнює їх правореалізацію та контроль за виконанням;
- домінування підзаконних нормативно-правових актів над законами.

Використані джерела:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Про Положення про технічний захист інформації в Україні // Президент України; Указ від 27.09.1999 № 1229/99
3. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні // Кабінет Міністрів України; Постанова від 08.10.1997 № 1126
4. Ботвінкін О. Проблеми забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері. Електронний ресурс <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2555>
5. Бровко В. Д., Кульвановський О. Д., Волощенко А. С. Актуальні проблеми технічного захисту інформації в Україні // Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави. – К., 2010. – С. 120-122.

Климовських О.Л.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

СТАВКИ СУДОВОГО ЗБОРУ ТА РИЗИКИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Одним з ключових факторів, які впливають на судову систему держави, роботу судів, захист прав фізичних і юридичних осіб, врешті, на рівень правової (у тому числі, судової) культури громадян є розмір та порядок сплати судового збору. Тому будь-які дії законодавця щодо змін у сплаті судового збору мають бути дуже зваженими, враховувати не лише вигоди з наповнення бюджету, поліпшення фінансового забезпечення судів, а й те, як це вплине на мотивацію громадян у зверненні до судових органів та можливість їх правового захисту.

23 жовтня 2013 року набрав чинності Закон України від 19 вересня 2013 року № 590-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» (далі – Закон від 19 вересня 2013 року), яким внесено зміни до визначення інституту судового збору, збільшено ставки судового збору, розширено коло суб'єктів справляння судового збору.

Згідно з новою редакцією п. 1 ст. 1 Закону України «Про судовий збір», судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат [1].

Зміна дефініції пов'язана з запровадженням судового збору у разі ухвалення окремих судових рішень. Зокрема, встановлюється справляння судового збору в разі винесення судом (суддею) постанови про накладення адміністративного стягнення у провадженні по справі про адміністративне правопорушення (главу 4 Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнено статтею 40-1 та внесено зміни до статті 283 Кодексу України про адміністративні правопорушення, також зміни до статті 4 Закону України «Про судовий збір» [2]).

Платниками судового збору із зазначеної підстави визначаються особи, на яких накладено адміністративне стягнення. Ставка такого судового збору встановлюється в розмірі 0,03 розміру мінімальної заробітної плати, що становить з 1 грудня 2013 року – 36,54 грн.

Крім цього, введено диференційовану ставку судового збору за подання до суду позовної заяви про відшкодування моральної шкоди залежно від ціни позову. З ціною позову до 5 розмірів мінімальної заробітної плати – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати (243,6 грн.); з ціною позову від 5 до 50 розмірів мінімальної заробітної плати – 1 % ціни позову (60,9 грн. – 609 грн.); від 50 до 100 розмірів мінімальної заробітної плати – 5 % ціни позову (3045 грн. – 6090 грн.); понад 100 розмірів мінімальної заробітної плати – 10% ціни позову (понад 12180 грн.). Дана новела є абсолютно виправданою. Попередня редакція закону про судовий збір передбачала максимальний розмір судового збору три розміри мінімальної заробітної плати (3441 грн). Тобто, особа, сплативши три мінімальні зарплати, могла заявляти необмежені розміри моральної шкоди, що власне і відбувалося протягом двох останніх років, адже саме відсутність прогресивної шкали відкрила можливості для тиску на ЗМІ та окремих журналістів, а також повернула практику вимушеного закриття ЗМІ після застосування непропорційних штрафних санкцій. Ілюстративний приклад - позов на 5 млн. грн за «моральні збитки» президента ФК „Динамо” проти київського видання “Всеукраїнські Ведомості”, що й привело до закриття видання [4].

Аналогічна нинішній система існувала в Україні з 2003 по 2011 роки — до моменту ухвалення Закону України «Про судовий збір». Так, декретом Кабінету Міністрів України «Про державне мито», встановлювалася триступенева шкала мита: 1%, 5 та 10% від суми та розміру позову. Зазначена шкала зникла у зв'язку з уведенням нового закону про судовий збір, що спричинило, як ми вже відзначили, низку позовів проти ЗМІ, журналістів та громадських активістів, де заявлялись суми 1 млн. грн. і більше [3].

Попри окремі позитиви Закону від 19 вересня 2013 року, на нашу думку, варто говорити і про низку негативних наслідків від впровадження його норм. Йдеться про збільшення окремих ставок судового збору:

- за подання до суду позовної заяви немайнового характеру – з 0,1 розміру мінімальної заробітної плати до 0,2 розміру мінімальної заробітної плати, що становить з 1 грудня 2013 року – 243,6 грн;

- за подання до суду позовної заяви про розірвання шлюбу – з 0,1 розміру мінімальної заробітної плати до 0,2 розміру мінімальної заробітної плати, що становить з 1 грудня 2013 року – 243,6 грн;
- за подання до суду адміністративного позову майнового характеру – з 1% розміру майнових вимог до 2% розміру майнових вимог, але не менше 1,5 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 4 розмірів мінімальної заробітної плати, що становитиме з 1 грудня 2013 року відповідно 1218 грн. – 4872 грн.

Також встановлено, що «під час подання адміністративного позову майнового характеру сплачується 10 відсотків розміру ставки судового збору. Решта суми судового збору стягується з позивача або відповідача пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимоги».

- за подання до суду адміністративного позову немайнового характеру – з 0,03 розміру мінімальної заробітної плати до 0,06 розміру мінімальної заробітної плати, що становитиме з 1 грудня 2013 року – 73,08 грн.

Запровадження таких ставок впливає з логіки суб'єкта законодавчої ініціативи – Кабінету Міністрів України (але не з логіки Конституції України). Згідно з пояснювальною запискою до законопроекту, мета останнього – «створення правового механізму, який дозволить компенсувати витрати, пов'язані із розглядом окремих категорій справ, що у свою чергу сприятиме підвищенню рівня фінансування судів, забезпеченню належних умов для функціонування судів і діяльності суддів ...» [5].

На нашу думку, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» має наступні недоліки:

1. Судовий збір включається до складу судових витрат, тобто є неподатковим платежем, і передбачає готовність особи, яка звертається з позовом до суду, добровільно сплатити такий збір. Тому покладення на відповідних осіб обов'язку сплати неподаткового платежу суперечить частині першій статті 67 Конституції України, згідно з якою кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. При цьому слід враховувати, що збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій. Тобто, накладення адміністративного стягнення в такому випадку має розглядатись як спеціальна вигода, отримана особою від суду. Стягнення судового збору з учасників судових справ про адміністративні правопорушення також суперечить статті 130 Конституції України, якою обов'язок щодо забезпечення фінансування та створення належних умов для функціонування судів і діяльності суддів покладено на державу, а не на вказаних осіб, які і без того несуть відповідальність за шкоду, заподіяну адміністративним правопорушенням.

Дана позиція була підтримана і Головним науково-експертним управлінням Апарату ВРУ у висновку від 19.09.2012 року та у

зауваженнях Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України від 18.09.2013 року до даного документу стосовно внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та розширення кола платників судового збору. Зокрема, у даних документах експертами було іронічно відзначено, що «за вищенаведеною ідеологією законопроекту наступним кроком має стати покладення на осіб, щодо яких судом як запобіжний захід обрано тримання під вартою, обов'язку відшкодування витрат, пов'язаних з їх триманням у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України» [5].

2. Стосовно подання позовної заяви про розірвання шлюбу — даний позов не має сам по собі майнового характеру, і позов про розподіл майна під час розірвання шлюбу подається окремо, і за нього окремо справляється судовий збір.

3. Підвищенням ставок судового збору для окремих осіб не досягне в повній мірі своєї мети з підвищення рівня фінансування судів, бо буде компенсуватимуться наданими Законом України "Про судовий збір" іншим суб'єктам пільг щодо сплати судового збору, зокрема, стаття 5 Закону України "Про судовий збір" містить 24 пункта щодо звільнення певних осіб від сплати судового збору. Причому, від сплати судового збору звільнені не тільки державні органи, які звернулися із заявами до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб, а й органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які звернулися до суду з питань, що стосуються їх повноважень у цілому, а не тільки з питань, які стосуються безпосередньо захисту прав та законних інтересів інших осіб.

У цілому треба зазначити, що на тлі правової безграмотності, зневіри українців до судової системи, бідності переважної частини населення звернення за судовим захистом стає все більш дорогим "задоволенням" і недоступним для громадян.

На наш погляд, даний закон потребує доопрацювання, особливо з питання стягнення судового збору з учасників судових справ про адміністративні правопорушення. Дані положення мають бути вилучені з закону. Вимагає перегляду також перелік пільг щодо сплати судового збору, виключення деяких ставок судового збору, зокрема за подання позовної заяви про розірвання шлюбу.

Використані джерела:

1. Закон України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р. № 3674-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – С. 110. – Ст. 2349.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 19.09.2013 № 590-VII // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – С. 22. – Ст. 3024.
3. Президент підписав зміни щодо повернення прогресивної шкали судового збору: Інститут медіа права [Електронний ресурс] – 2013. – Режим доступу: <http://www.medialaw.kiev.ua/news/media/2364/>.
4. Віктор Ніказов. Як підготувати заперечення проти позову до ЗМІ? [Електронний ресурс] – 2003. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=5&d=233>.

5. Супровідні документи до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо сплати судового збору): Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0973&skl=8

Корольова А.М.
студент 6 курсу Миколаївського
відділення ННІЗН НАВС

НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Пенітенціарна система (кримінально-виконавча система; від лат. poenitentia — розкаяння) — державний інститут, що відає виконанням кримінальних покарань, накладених на громадян відповідно до закону. Забезпечує виконання покарання у вигляді позбавлення свободи та утримання підслідних з моменту взяття під варту до суду. У її підпорядкованості перебувають слідчі ізолятори, виховні колонії, колонії різного рівня безпеки, виправні центри.

Злочин і покарання, як поняття суспільного життя мають свою глибоку історію і виникли разом з появою людського суспільства. На всіх етапах людського розвитку ознаки злочину були яскравим відбитком політичних, ідеологічних, моральних поглядів пануючих в суспільстві. В стародавні часи навіть громадянський стан людини складав ознаки злочину як покарання - раби використовувались для найтяжчої праці, в якості гладіаторів тощо. Ідея покарання в докласові часи не являлась засобом державного примусу, а базувалась на принципі кровної помсти “око за око, зуб за зуб”. З виникненням рабовласницького суспільства з’являється один з перших засобів покарання – каторга. З формуванням канонічного права на базі поширення християнства виникла ідея спокутування злочину, гріха засобом покарання провини.

Реформування системи виконання покарань здійснювалося за такими основними напрямками:

- 1) це створення нової законодавчої і нормативної бази;
- 2) розвиток і зміцнення матеріально-технічної бази місць позбавлення волі, створення належних умов для утримання засуджених;
- 3) вивчення досвіду зарубіжних країн, розробка і втілення нових форм і методів виховної корекційної роботи з засудженими;
- 4) підготовка і залучення до роботи в системі відданих справі висококваліфікованих спеціалістів.

За роки незалежності у кримінально-виконавчому законодавстві України мають місце непоодинокі і концептуально значні зміни. Перш за все – це здійснюється трансформація виправно-трудового права у кримінально-виконавче. Починаючи з 1991 року до Виправно-трудового кодексу України були внесені істотні зміни і доповнення. Так були виключені такі види покарань, як заслання і вислання; направлення у виправно-трудоий профілакторій; призупинене умовне звільнення

засуджених з місць позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці. Виходячи із загальної декларації прав людини, мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, піддалися змінам і доповненням окремі глави, що регулюють правовий статус засуджених, режим, умови праці, виховну роботу, навчання та інші інститути виправно-трудового законодавства. На підставі цього можна стверджувати, що зміни і доповнення до чинного виправно-трудового законодавства внесені в 1991-2010 роках слід розглядати як правове підґрунтя проведення пенітенціарної реформи та створення нової кримінально-виконавчої галузі законодавства України.

Розглядаючи питання кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи, слід зазначити, що існуючий стан у цьому питанні має істотні недоліки. Так, лише незначна частина працюючого персоналу має освіту з пенітенціарного фаху. Особи, які залучаються до роботи в пенітенціарних установах з народного господарства, не отримують спеціальної професійної перепідготовки у профільних навчальних закладах. Багатофакторна обумовленість й альтернативність шляхів підготовки фахівців пенітенціарного спрямування вимагають, згідно висновків вчених, застосування сучасної методології при обґрунтуванні її концепції та конкретної структури.

Очевидним є те, що будь-яка діяльність є важливим засобом формування і розвитку людини як особистості. Професійне виконання діяльності, поряд з позитивним ефектом може призводити до побічних негативних наслідків. Одним з них є професійна деформація. Серед представників професій типу "людина-людина" найбільш інтенсивного деформуючого впливу зазнають працівники УВП. Об'єктивно це пов'язано зі змістом, організацією, умовами службової діяльності, морально-психологічними та кримінологічними характеристиками її окремого об'єкту - окремого засудженого, їхніх груп. Наукою встановлено, що професійна деформація - це комплекс специфічних змін окремих рис, структури особистості в цілому.

Основні проблеми в'язничної системи:

- переповненість в'язниць та ріст в'язничного населення
- рівень медичних послуг у в'язницях, ріст смертності та суїцидів, брак медичного персоналу та його підпорядкованість тюремній адміністрації;
- відсутність механізму подання скарг та відсутність незалежного інспекційного механізму, що позбавляє в'язнів можливості захищати свої права, коли вони порушуються;
- суворі умови тримання в'язнів, які іноді сягають рівня жорстокого поводження, відсутність громадського контролю умов тримання.

На сьогоднішня пенітенціарна система, на нашу думку, є недосконалою. Слід провести певну реформу, основою якої буде спрямованість на покращення. Так як Україна - це суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Ми у Європі та з нею. Саме це і є основною ідеєю, навіть метою нашої країни та нашого населення. Але якщо ми хочемо жити в європейській державі, нам слід звикати до

законності, правопорядку та поваги. В Європі мають важливе значення особисті права людини, навіть, якщо ти ув'язнений.

Костюк І.В.

аспірант кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОГО СУДУ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ

Сучасна демократична політична система ґрунтується на принципі поділу влади, механізмі балансу інтересів і противаг, оскільки перед кожною державою і суспільством стоять конкретизовані завдання та функції, які відповідно мають вирішуватися і виконуватися залежно від потреб, інтересів, цілей всього суспільства або всієї нації. Теоретичне дослідження здійснення державою судової функції (яку для зручності називають «судова влада») ускладнюється необхідністю уникнути ототожнення цієї складової державної влади із судовою системою.

За змістом чинного законодавства суд (судовий орган) – це державний орган, юрисдикція якого поширюється на визначене адміністративно-територіальне утворення (район, район у місті, місто, область, державу загалом), а його предметна юрисдикція визначається за правилами відповідних судових процедур згідно із встановленою спеціалізацією.

Для повноти дослідження правового статусу вищих судів загальної юрисдикції як державних (судових) органів необхідно чітко окреслити, якими термінами визначаються ті чи інші поняття та яким правовим змістом наповнюються. На нашу думку, до таких понять належать суд та ланка (рівень) судової системи. Так, поняття «суд» є фундаментальним у науці судоустрою, а його багатоаспектність обумовлює і комплексність змісту цього поняття. Як зазначає І. Є. Марочкін, у «загальній теорії права та у конституційному праві термін «суд» – це переважно узагальнене поняття органу, наділеного повноваженням щодо реалізації одного з видів державної влади – судової. Тобто у цьому значенні суд насамперед є органом судової влади без уточнення, який, де, з якою компетенцією тощо [2, с. 92].

Традиційно суд розглядається і як конкретна судова установа, що має додаткові характеристики, які уточнюють та індивідуалізують його, а також визначають його територіальну і предметну юрисдикцію (Верховний Суд України, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ). Крім того, в літературі та в процесуальному законодавстві використовується поняття «суд» як судові засідання, а також пов'язується з особами, які наділені державою

повноваженнями здійснювати правосуддя – суддями. Як слушно зауважила Н. В. Сібільова, значення поняття «суд» не вичерпує всього змісту цього терміна, але дає змогу розглянути основні ознаки названої категорії та її функціональне призначення в законодавстві про судоустрій [2, с. 93].

У ст. 125 Конституції України визначені ланки судової системи, до яких віднесені: місцеві суди (перша ланка), апеляційні суди (друга ланка), вищі спеціалізовані суди (третя ланка), Верховний Суд України (четверта ланка). Зауважимо, що структура судової системи та її складові неодноразово були предметом наукових досліджень. Проте позиції науковців у цьому питанні відрізняються. Так, О. С. Захарова вказує на наявність гілок судової системи та стверджує, що суди, які належать до певної ланки судової системи, мають однакову предметну компетенцію, однакові функції й здебільшого розташовані у межах територіальних одиниць, притримуючись одна до одної за адміністративним поділом [3, с. 77-78]. У свою чергу, Р. О. Куйбіда зазначає, що судова гілка влади означає суди одного рівня у структурі судоустрою, і вважає важливим, щоб судова гілка виконувала функцію лише однієї інстанції. Але можуть бути винятки, якщо йдеться про поєднання в одному суді функцій різних інстанцій у різних категоріях справ [4, с. 43].

Не викликає сумніву теза про те, що конституційні положення про державні органи України, їх місце у механізмі здійснення державної влади є найбільш принциповими та важливими, оскільки виступають як основоположні відправні приписи для більшої конкретизації регулювання їх правового статусу. Водночас слід зазначити: якщо діяльність таких державних органів, як Верховна Рада України, Конституційний Суд України, регулюється в рамках конституційного права, то конституційне регулювання вищих судів загальної юрисдикції має свою специфіку, оскільки вказані суди фактично тільки позначаються на конституційному рівні. Детальна ж регламентація діяльності Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів здійснюється за межами його предмета, оскільки лежить у сфері матеріального права (цивільного, кримінального, адміністративного тощо) та процесуального законодавства.

Таким чином, для вищого суду загальної юрисдикції характерні такі риси, що закріплюються як у конституційних положеннях, так і в законодавчих нормах, утворюючи елементи його правового статусу. По-перше, у Конституції України та нормах Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено особливий, встановлений державою порядок створення вищих судів загальної юрисдикції та процедура формування суддівського корпусу. Так, п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України передбачено, що виключно законами України визначаються, зокрема, судоустрій, судочинство і статус суддів.

По-друге, вищий суд загальної юрисдикції утворюється для виконання відповідних завдань і функцій державної (судової) влади та реалізації певного виду діяльності держави (здійснення правосуддя). Згідно із ч. 1 ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами з одночасною заборорою делегування їх

функцій та привласнення вказаних функцій іншими органами чи посадовими особами. Частина друга цієї ж статті визначає поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі.

По-третє, важливою ознакою правового статусу вищого суду загальної юрисдикції є його компетенція, оскільки функціональне навантаження не може розглядатися в якості безпосередньої правової підстави діяльності відповідного державного органу. На відміну від громадських організацій робота будь-якого державного органу, в тому числі судового, пов'язана із здійсненням державно-владних повноважень, що включає надання можливості застосування і державного примусу. Тому в законодавстві детально регламентуються засоби використання таких повноважень.

Виходячи з цього, на конституційному рівні визначено обсяг юрисдикції судів, яка поширена на всі правовідносини, що виникають у державі, а також встановлено, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції (ч. 2-3 ст. 124 Конституції України).

По-четверте, як одна з основних ознак правового статусу вищого суду загальної юрисдикції вбачається особливий, імперативно встановлений державою порядок його діяльності, порушувати який він не вправі. Складовою такого порядку сприймаються і правозастосовні акти вказаних судів, що мають відповідну юридичну силу та функціональне призначення. Щодо вищих судів загальної юрисдикції, то вказана ознака визначається у відповідних процесуальних положеннях, виключно згідно з якими здійснюється правосуддя.

Як правило, діяльність вищих судових органів у сфері здійснення правосуддя завершується оформленням відповідного акта – судового рішення – з одночасним наданням йому офіційного значення і вольового характеру. В такому сенсі важливим є конституційний припис про обов'язковість рішень суду, викладений у п. 9 ч. 3 ст. 129 Конституції України, а також про підкорення суддів при здійсненні правосуддя лише закону (частина перша вказаної статті). Крім того, встановлення у процесуальному законодавстві правил здійснення судочинства у тій чи іншій судовій інстанції зобов'язує вищий суд загальної юрисдикції діяти виключно в їх межах, на підставі та у спосіб, які передбачені законом.

По-п'яте, ознакою державного органу є його структура, внутрішня організація, яка закріплюється в нормативних актах. Структура, устрій судового органу є похідними від виконуваних ним функцій, обсягу наданих повноважень, компетенції. Проте структура судових органів не є однорідною, оскільки може бути як простою (місцевий суд), так і досить складною (вищий суд загальної юрисдикції). Адже чим вище місце суду в ієрархії судових органів, тим складніша його структура. Наведена ознака обґрунтовується відповідними нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Отже, правовий статус вищого суду загальної юрисдикції як самостійна юридична категорія має таке елементарне наповнення: 1) відображення специфічних особливостей вищого суду загальної

юрисдикції в механізмі реалізації державної влади як державним (судовим) органом загалом, так і вищим судовим органом серед відповідних спеціалізованих судів зокрема; 2) забезпечення системності повноважень та компетенції вищого суду загальної юрисдикції; 3) конституційне і законодавче закріплення порядку утворення та процедури формування суддівського корпусу; 4) утворення з метою виконання завдань і функцій судової влади в контексті реалізації певного виду діяльності держави (здійснення правосуддя); 5) детальна регламентація засобів використання наданих повноважень та компетенції, встановлення сфери їх застосування і використання у межах держави; 6) імперативне встановлення державою особливого порядку діяльності, що відображається у процесуальних законах, за правилами яких здійснюється правосуддя; 7) законодавче закріплення структури та внутрішньої організації, що мають похідний характер від функції правосуддя і випливають із необхідності виконання інших (забезпечувальних) функцій, а також встановленого обсягу повноважень та визначеної судової компетенції.

Використані джерела:

1. Організація судової влади в Україні : навчальний посібник / За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2007. – 328 с.
2. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник / О.С. Захарова, В.Я. Карабань, В.С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін.; Відп. ред. В. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376 с.
3. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: Монографія / Р. О. Куйбіда. – К.: Атіка, 2004. – 288 с.

Котубей І.І.

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

ВИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Одним із важливих процесуальних актів, що здійснюється на початку судового розгляду, після оголошення обвинувачення, встановлення особи обвинуваченого, роз'яснення йому суті обвинувачення та з'ясування ставлення обвинуваченого до нього, є визначення порядку дослідження доказів (ст. 349 КПК України), оскільки сам КПК України не встановлює будь-якого формалізованого порядку.

Порядок дослідження доказів включає в себе черговість допитів потерпілих, свідків, експертів, огляду речових доказів, оголошення документів, тощо. При цьому, черговість встановлюється не тільки для доказів різного виду (наприклад, допит експерта після допиту свідка), а й для доказів одного виду (наприклад, черговість допиту декількох свідків).

Визначення порядку дослідження доказів під час судового розгляду в суді першої інстанції регулюється ст. 349 КПК України. Її аналіз дозволяє виділити такі загальні правила:

1) черговість дослідження доказів визначається судом у відповідній ухвалі;

2) суд не вправі вирішити питання про визначення порядку дослідження доказів без попереднього з'ясування позицій учасників судового провадження;

3) докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму Інформаційному листі від 05.10.2012 р. № 223-1446/0/4-12 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» роз'яснює, що суд, враховуючи думку сторін кримінального провадження, має наперед визначити послідовність дослідження доказів. Визначення порядку (послідовності) дослідження доказів є необхідним для підготовки сторін до проведення певної процесуальної дії, а отже, сприяє повній реалізації ними прав та можливостей, наданих їм законом щодо спростування чи доведення обвинувачення, з'ясування обставин, які пом'якшують, виключають або обтяжують кримінальну відповідальність обвинуваченого, тощо.

Безперечним є те, що попереднє визначення порядку дослідження доказів має важливе значення для організації нормального перебігу судового розгляду, забезпечує повноту дослідження доказів, його проведення у режимі максимального сприяння сторонам у реалізації їхніх можливостей щодо представництва власних інтересів перед неупередженим судом.

Водночас, чи повинен у кінцевому результаті порядок дослідження доказів визначатись судом у відповідній ухвалі? Наскільки широкими можуть бути повноваження суду у цьому питанні? Чи є обов'язковою для суду позиція сторони у питанні порядку дослідження доказів (чи зобов'язує суд законодавча конструкція «з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження» ухвалити відповідне рішення в межах, висловлених стороною кримінального провадження)?

Зважаючи на те, що відповідно до ч. 4 ст. 291 КПК України забороняється надання суду інших, окрім обвинувального акту та додатків до нього, документів до початку судового розгляду, саме під час судового розгляду сторони мають надати свої докази.

Зацікавленість сторін у дослідженні доказів у певній послідовності та у визначеній ними момент судового розгляду є очевидною, оскільки це дозволяє створити найбільш сприятливі умови для відстоювання своєї позиції у справі. У свою чергу, суд (суддя), зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків (ч. 6 ст. 22 КПК України).

Виходячи з цього, на наш погляд, судовий розсуд у питанні визначення порядку дослідження доказів має бути мінімальним. По-перше,

порядок дослідження певних доказів повинен визначатись стороною, що їх подає; по-друге, у своїй ухвалі суд по суті констатує, що позиція сторони щодо порядку дослідження поданих нею доказів приймається. Лише у випадках судового розгляду кримінальних проваджень про так звані «групові кримінальні правопорушення», де у судовому розгляді беруть участь декілька обвинувачених, суд повинен мати право з урахуванням думки сторін самостійно визначати порядок дослідження доказів.

Кульбака К.М.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ ОСКАРЖЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ-РІШЕНЬ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ

Зі стрімким реформуванням, яке спостерігається в Україні відбувається оновлення та повна реабілітація правової системи в цілому, а також на сьогодні існуючих ланок виконавчої влади, до якої відносить і Державна податкова служба України. Після прийняття Указу Президента України №726/2012 від 24.12.12 було утворено Міністерство доходів і зборів України, до якого віднесли Державну податкову службу України (далі – ДПС), а також Державну митну службу України об'єднавши їх в єдине міністерство. З прийняттям даних змін набуло актуальності питання щодо створення, а також доповнення існуючої законодавчої бази України, яка регулює питання сплати податків, а також митних платежів, що є обов'язковою, гарантованою Конституцією нормою.

В даній доповіді нами буде наведено проблему здійснення адміністративної процедури оскарження платниками податків рішень (постанов) органів Міністерства доходів і зборів України винесених під час здійснення ними контролюючої діяльності.

Ославський М. І. визначає поняття адміністративної процедури, як порядок адміністративного провадження. В свою чергу, на його думку, адміністративне провадження - це сукупність послідовно здійснюваних адміністративним органом процедурних дій і прийнятих процедурних рішень із розгляду та вирішення адміністративних справ, що завершується прийняттям адміністративного акта і його виконанням [4, с. 104]. Суб'єктний склад учасників адміністративної процедури утворюють, передусім, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування - умовно їх доцільно називати «адміністративними органами». До таких органів і відноситься Державна податкова служба України, на яку покладено застосування адміністративних процедур при здійсненні ними контролюючої діяльності. Відповідно до п. п. 41.1.1. ст. 41 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) на органи державної податкової служби покладено функцію здійснення контролю щодо податків, які справляються до бюджетів та державних цільових фондів, крім зазначених у підпункті 41.1.2 ПКУ, а також стосовно законодавства, контроль за

дотриманням якого покладається на органи державної податкової служби [1, с. 24].

Під час здійснення контрольною діяльністю органи ДПС уповноваженні проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки. При проведенні перевірок, уповноважена особа контрольного органу, як висновок проведення даного заходу складає акт проведення перевірки, в якому зазначається інформація стосовно допущення або не допущення порушень чинного податкового законодавства платником податку. У разі, якщо перевіряючий або податковий інспектор під час проведення не виїзної планової перевірки виявляє порушення зі сторони платника податку у відповідності до ст. 58 ПКУ та Наказу ДПА України від 22 грудня 2010 року №985 «Про затвердження Порядку направлення органами державної податкової служби податкових повідомлень-рішень платникам податків» [3], зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 30 грудня 2010 року за №1440/18735 ними встановлено єдиний порядок складання та надіслання (вручення) платникам податків під час податкового контролю податкових повідомлень-рішень, в тому числі за результатами всіх видів перевірок щодо дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за яким покладено на органи державної податкової служби, а також у випадках, коли визначити податкове зобов'язання платника відповідно до законодавства повинен орган державної податкової служби.

Таким чином, виходячи з наведених положень стосовно направлення повідомлення-рішення за результатами перевірки, якщо платник податків не згоден із визначеною податковим органом сумою податкового зобов'язання, наведеного у повідомленні-рішенні, то первинна скарга повинна бути подана до органу Міністерства доходів і зборів України, податкове повідомлення-рішення якого оскаржується, протягом десяти календарних днів, наступних за днем отримання податкового повідомлення-рішення. Але, беручи до уваги судову практику, у разі коли Міністерство доходів і зборів України надсилає платнику податків рішення про повне або часткове незадоволення його скарги, такий платник податків має право звернутися протягом десяти календарних днів, наступних за днем отримання відповіді (рішення), з повторною скаргою до Міністерства доходів і зборів України. У разі коли нарахована сума податкового зобов'язання (пені та штрафних санкцій) збільшується унаслідок адміністративного оскарження, наприклад, за розглядом первинної скарги, то на суму такого збільшення надсилається окреме податкове повідомлення-рішення. Донарахована сума податкового зобов'язання, визначена у такому окремому податковому повідомленні-рішенні, повинна бути сплачена або може бути оскаржена платником податків за процедурою, передбаченою статтею 5 Закону № 2181, із застосуванням строків, установлених для сплати або оскарження нового податкового зобов'язання, тобто протягом десяти календарних днів, наступних за днем отримання окремого податкового повідомлення-рішення на збільшену суму податкового зобов'язання (пункт 6.6 статті 6 Закону № 2181).

Але, як показує практика, дані положення часто порушуються і такі порушення допускаються, як і з боку платника податку, який не у встановлений строк подає скаргу щодо застосування апеляційного оскарження винесеного повідомлення-рішення та зазначених ньому фінансових зобов'язань, а також з боку контролюючого органу, який здійснює адміністративну процедури контролю, за результатами якої і складає повідомлення-рішення.

Використані джерела:

1. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 10.12.2010 р. – 2011. - N 13-14, N 15-16, N 17. - 312 с.
2. Наказ ДПА України 17.05.2010 № 341 «Узагальнює податкове роз'яснення щодо застосування апеляційної процедури при адміністративному оскарженні платниками податків рішень (постанов) органів ДПС України».
3. Наказ ДПА України від 22 грудня 2010 року №985 „Про затвердження Порядку направлення органами державної податкової служби податкових повідомлень-рішень платникам податків”
4. М. І. Ославський. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади // Навчальний посібник, Київ, Видавництво "Знання", - 2009 р., 482 с.

Лукомська А.С.

слухач 3 курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Службова дисципліна – це дотримання особами рядового і начальницького складу ОВС вимог, які містяться у законодавчих та підзаконних актах, а також наказах начальників ОВС усіх рівнів з питань їх службової та позаслужбової діяльності.

Особливості службової дисципліни в органах внутрішніх справ:

– вона є необхідною умовою ефективного функціонування органів внутрішніх справ, виконання поставлених перед їх персоналом завдань, функцій та обов'язків, реалізації наданих прав;

– передбачає дотримання вимог, які містяться у законодавчих та підзаконних актах, а також наказах начальників органів внутрішніх справ усіх рівнів з питань їх службової та позаслужбової діяльності. Переважна більшість таких вимог закріплені як загальні обов'язки осіб рядового і начальницького складу щодо дотримання службової дисципліни. Це такі як: дотримуватися законодавства, неухильно виконувати вимоги Присяги працівника органів внутрішніх справ України, статутів і наказів начальників; захищати і охороняти від протиправних посягань життя, здоров'я права та свободи громадян, власність, довкілля, інтереси суспільства і держави; поважати людську гідність, виявляти турботу про громадян і бути готовим у будь-який час надати їм допомогу;

дотримуватися норм професійної та службової етики; берегти державну таємницю; у службовій діяльності бути чесною, об'єктивною і незалежною від будь-якого впливу громадян, їх об'єднань та інших юридичних осіб; стійко переносити всі труднощі та обмеження, пов'язані зі службою; постійно підвищувати свій професійний та культурний рівень; сприяти начальникам у зміцненні службової дисципліни, забезпеченні законності та статутного порядку; виявляти повагу до колег по службі та інших громадян, бути ввічливим, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, носіння встановленої форми одягу, вітання та етикету; з гідністю і честю поводитися в позаслужбовий час, бути прикладом у дотриманні громадського порядку, припиняти протиправні дії осіб, які їх учиняють; берегти та підтримувати в належному стані передані в користування вогнепальну зброю, спеціальні засоби, майно і техніку. Особливістю таких вимог є те що вони: по-перше, є загальними для усіх працівників органів внутрішніх справ; по-друге, поширюються як на службу, так і на позаслужбову діяльність; по-третє, частина з таких вимог має морально-етичний характер, але беручи до уваги те, що вони дістали нормативне закріплення, їх необхідно розуміти як правові. Крім вище приведених загальних вимог, існують: а) спеціальні, які передбачені нормативними актами для певної категорії працівників органів внутрішніх справ (наприклад, дільничних інспекторів міліції, слідчих тощо); б) індивідуальні, які передбачені окремими посадовими інструкціями.

– поширюється на широке коло суспільних відносин в органах внутрішніх справ: як на внутрішньо-організаційні відносини (які є домінуючими), так і на зовнішньо-правоохоронні відносини; як на колективні відносини (колективна дисципліна), так і на індивідуальні (індивідуальна дисципліна);

– регулюється як матеріальними, так і процесуальними нормами;

– передбачає існування специфічних заходів її забезпечення, які передбачені ст. 1 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України;

– передбачає особливі форми зв'язків і стосунків між начальниками та підлеглими (стосунки координації та субординації);

– передбачає можливість притягнення до різних видів відповідальності. У зв'язку з тим, що вимоги дисципліни містяться в різних за юридичною силою та спрямуванням правових актах, їх порушення є підставою притягнення особи не лише до дисциплінарної, а й до інших видів юридичної відповідальності: адміністративної, матеріальної, цивільної чи кримінальної. Відповідно до ст. 5 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України, особи рядового і начальницького складу, яких в установленому законодавством порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або матеріальної відповідальності, водночас можуть нести і дисциплінарну відповідальність.

Максим А.Ю.

слухач факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Основними завданнями ДМС України є реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, а також внесення пропозицій щодо формування державної політики у цих сферах.

Відповідно до зазначених актів, Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Державна міграційна служба України утворена Указом Президента України від 09 грудня 2010 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади", є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

ДМС України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів. Її правовий статус визначено Положенням "Про Державну міграційну службу України" затвердженим Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 405/2011.

ДМС України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

До структури Державної міграційної служби України входять:

- Департамент адміністративної та кадрової роботи;
- Департамент бухгалтерського обліку, фінансового та ресурсного забезпечення;
- Департамент паспортної роботи та громадянства;
- Департамент імміграційної роботи;
- Департамент у справах біженців;
- Департамент інформаційних технологій;
- Департамент юридичного забезпечення;
- Департамент організації роботи з територіальними органами;
- Управління міжнародної діяльності та зв'язків із громадськістю.

ДМС України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в з іншими органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого

самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, профспілками та організаціями роботодавців, а також підприємствами, установами, організаціями.

До основних завдань ДМС України належить:

– внесення пропозицій щодо формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

– реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

ДМС України з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в підрозділах ДМС України, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління. Здійснює кадрову політику ДМС України та підвідомчих їй структурах.

Також ДМС організує розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних із її діяльністю, забезпечує у межах повноважень реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням, організує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил.

Відповідно Положення "Про Державну міграційну службу України" ДМС України має наступні права:

1) залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців (за їх згодою), працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади;

2) одержувати інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їх посадових осіб;

3) скликати наради, створювати комісії та робочі групи;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, у тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

5) проводити перевірки стану додержання органами виконавчої влади, громадянами, підприємствами, установами та організаціями вимог законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів і вносити пропозиції щодо усунення причин їх порушення цих вимог.

ДМС України очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ України, та звільняє з посади Президент України. Голова ДМС є членом колегії МВС України.

Голова ДМС України здійснює керівництво службою, забезпечує виконання ДМС України та її територіальними органами і

територіальними підрозділами Конституції та законів України, актів і доручень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства, доручень Міністра, скасовує рішення територіальних органів та територіальних підрозділів ДМС України, вносить на розгляд Міністра пропозиції щодо формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), та розроблені ДМС України проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України. Також затверджує за погодженням з Міністром схвалені на засіданні колегії річний план роботи ДМС України, заходи щодо реалізації основних напрямів та пріоритетних цілей її діяльності відповідно до визначених завдань та звітує перед Міністром про виконання річного плану роботи ДМС України та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДМС України, її територіальних органів та територіальних підрозділів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях.

Голова ДМС України вносить Міністрові пропозиції щодо кандидатур на посади своїх заступників, затверджує структуру апарату ДМС України, призначає на посади та звільняє з посад за погодженням з Міністром керівників і заступників керівників структурних підрозділів апарату ДМС України, призначає на посади та звільняє з посад інших державних службовців і працівників апарату ДМС України, затверджує структуру і граничну чисельність працівників територіальних органів у межах граничної чисельності ДМС України, а також їх штатний розпис і кошторис, призначає на посади та звільняє з посад керівників територіальних підрозділів ДМС України та їх заступників, проводить особистий прийом громадян та здійснює інші повноваження відповідно до законів та актів Президента України.

Голова ДМС України скликає та проводить наради, колегії рішення яких реалізується шляхом видання наказу ДМС України.

Працівники ДМС України мають єдиний формений одяг із відповідними знаками розрізнення, виконують завдання з реалізації державної політики у сфері протидії нелегальній (незаконній) міграції, а також притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері реєстрації фізичних осіб, видачі документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, мають право застосовувати заходи фізичного впливу і спеціальні засоби у випадках та порядку, передбачених Законом України "Про міліцію".

ДМС України використовує транспортні засоби спеціалізованого призначення із символікою ДМС України, обладнані спеціальними світловими та звуковими сигнальними пристроями.

Працівники ДМС України та члени їх сімей, які проживають разом з ними, користуються медичним обслуговуванням у закладах охорони здоров'я Міністерства на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством.

Гранична чисельність державних службовців та працівників ДМС України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Павленко О.М.,
студент 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЄС У МИТНІЙ СФЕРІ

Будучи невід'ємною частиною економічного та торговельного діалогу, митне співробітництво Україна – ЄС відіграє важливу роль у забезпеченні сприяння торгівлі і захисту громадян, а також боротьбі з шахрайством. Обравши одним із пріоритетів своєї зовнішньої політики інтеграцію в європейські структури й участь у загальноєвропейських процесах, Україна визначила і магістральний напрямок свого міжнародного митного співробітництва, а саме міжнародне митне співробітництво з Європейським Союзом. Прагнення нашої держави інтегруватися до європейської спільноти стає додатковим потужним стимулом соціально-економічних перетворень, в реалізації яких важлива роль належить митній службі України та здійснюваному нею міжнародному співробітництву в галузі митної справи. Збільшення території ЄС пов'язане з прийняттям до його складу нових країн-членів, призвело до появи спільного кордону між ЄС та Україною. З урахуванням такого тісного сусідства, обумовленого, в першу чергу, питаннями економічної безпеки та забезпеченням надійного захисту громадян, як ЄС, так і України відбулася й активізація українсько-європейського співробітництва в галузі митної справи. І це не дивно, адже Україна у вимірі європейських держав – п'ята за кількістю населення і перша за розмірами території. До того ж, ЄС посів місце найбільшого торгового партнера України, територією нашої держави проходять чотири з десяти міжнародних транспортних коридорів загальноєвропейської мережі та два з п'яти євразійських транспортних коридорів. Угода про партнерство та співробітництво (далі – УПС) з Україною чинна з 1998 року і зосереджена в першу чергу на зближенні митних процедур та взаємній адміністративній допомозі.

З 1 січня 2009 року на території Європейського Співтовариства всі операції транзиту на умовах Конвенції Міжнародної дорожньої перевезки (надалі - МДП) (TIR) в обов'язковому порядку здійснюватимуться з використанням європейської митної інформаційної системи NCTS (New Customs Transit System). У зв'язку з цим, перевізники-держателі книжок МДП як з ЄС, так і з інших країн, будуть зобов'язані здійснювати завчасне передавання даних з книжки МДП (декларації МДП) в електронному вигляді до системи NCTS митних органів Європейського Співтовариства.

Нова система має значні переваги:

- прискорення обробки книжки МДП під час відкриття операції МДП у митниці відправлення і прикордонній митниці в'їзду на територію ЄС;
- прискорення завершення операції МДП на території ЄС, оскільки дані передаватимуться між митницями електронним зв'язком;
- забезпечення ефективного контролю і безпеки перевезень.

Актуальним є імплементація міжнародних стандартів та стандартів ЄС в національне законодавство України, що вимагає:

1. Завершити впровадження нормативно-правової бази, необхідної для імплементації Митного кодексу, у відповідності до міжнародно-визнаних стандартів, особливо угод СОТ, зокрема що стосується митної вартості, а також у відповідності до митного законодавства ЄС.

2. Подальший перегляд Митного Кодексу, враховуючи положення законодавства ЄС і раніше надані рекомендації.

3. Україна має прийняти та поновлювати чинну Гармонізовану систему з метою подальшого прийняття Комбінованої номенклатури, як це передбачено УПС.

4. Впровадити митний контроль, заснований на аналізі ризиків, та визначити необхідне організаційне забезпечення.

5. Підготовка та введення в дію законодавства у митній сфері: щодо митного контролю прекурсорів, контрафактної та піратської продукції, товарів подвійного призначення, предметів культури.

6. Удосконалити функціонування митниці (Customs service); спростити та модернізувати митні процедури на кордонах і всередині держави.

Митне співробітництво між Україною та ЄС здійснюється у наступних напрямках: згідно зі ст. 51 УПС - зближення чинного і майбутнього митного законодавства України із законодавством Співтовариства; надання технічної допомоги, якої може потребувати Україна при здійсненні заходів, пов'язаних із зближенням законодавства. Допомога може включати, зокрема: обмін експертами; завчасне надання інформації, особливо стосовно відповідного законодавства; організацію семінарів; професійну підготовку; допомогу у здійсненні перекладу законодавства Співтовариства у відповідних секторах; надання взаємної допомоги у вирішенні митних питань - у відповідності до положень Рамкова Стратегія митного співробітництва визначає пріоритети співпраці України з ЄС у митній сфері. Їх реалізація сприятиме налагодженню практичної взаємодії в галузі обміну інформацією та боротьби з шахрайством. Вона також сприятиме підготовці України до приєднання до спільної транзитної системи, надасть поштовх подальшій модернізації і покращенню роботи української митниці та інших контролюючих органів на кордоні по всіх напрямках. Це, у свою чергу, забезпечить високу якість послуг у цій сфері.

В першу чергу необхідно, зорієнтувати міжнародну діяльність ДМСУ у напрямку підготовки та створення нової правової бази з міжнародного співробітництва в галузі митної справи між Україною та ЄС, а також у напрямку розширення практичних форм міжнародної співпраці (наприклад, через створення спільних пунктів пропуску на митному кордоні України та ЄС) між митними органами України й митними та іншими уповноваженими органами (наприклад, з Європолом) держав-членів Європейських Співтовариств. Лише за таких умов розвиток міжнародного співробітництва в галузі митної справи нашої держави з ЄС від реалізації окремих спільних проектів з часом може створити

передумови до поступової економічної інтеграції та поглиблення політичного співробітництва.

Паламарчук І.М.

студент 2-К-А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Громадянин будь-якої країни почуває себе впевнено і комфортно лише тоді, коли має високий ступінь довіри до системи органів влади своєї країни, а також коли вірить, що ці органи влади зможуть належним чином їх захистити.

Забезпечення такого рівня довіри населення – ключове завдання українського законодавця у контексті проведення адміністративної реформи. Необхідність формування нової системи державного управління як інструменту подолання кризи в Україні до останнього часу недооцінювалась.

Існуюча в Україні система державного управління залишається в цілому неефективною, вона хаотично поєднує як інститути, що продовжують діяти ще з радянських часів, так і нові інститути, що сформувалися за час незалежності України. Ця система є внутрішньо суперечливою, незавершеною, внаслідок чого існуюче державне управління стримує проведення соціально-економічних і політичних реформ.

Така ситуація спричинила появу низки публікацій щодо пропозицій до проекту Концепції реформування системи органів державної влади в Україні, однак на нашу думку, такі дослідження нараз носять фрагментарний характер, висвітлюють лише той чи інший окремо взятий аспект чи проблемне питання у адміністративній системі України, не охоплюючи при цьому весь обсяг наявних проблем.

Метою даного дослідження є визначення основних проблемних питань адміністративної реформи з точки зору комплексної перебудови існуючої в Україні системи державного управління всіма сферами суспільного життя та розбудови деяких інститутів державного управління, яких Україна як суверенна держава ще не створила.

Метою адміністративної реформи є поетапне створення такої системи державного управління, що здатна забезпечити становлення України як високорозвиненої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, дозволить їй стати впливовим чинником у світі та Європі.

Головна мета такої реформи полягає у формуванні системи державного управління, що може стати близькою до потреб та запитів людей, а головний пріоритет її діяльності – служіння народові та національним інтересам. Ця система державного управління має бути підконтрольна

народу, прозора, побудована на наукових принципах та ефективна. При цьому витрати на утримання управлінського персоналу мають відповідати наявному фінансово-економічному стану держави.

Найбільш складною проблемою адміністративної реформи України є саме реформування організаційних структур виконавчої влади. Після проголошення України незалежною державою обсяг управлінської діяльності зазнав збільшення у деяких сферах у 20 навіть 30 разів, а окремі з них (оборона, зовнішня політика) – було створено заново [3]. Тому реформування апарату управління за рахунок його скорочення, що є характерним методом для радянських часів, сьогодні не можна вважати ефективним. Для цього краще застосувати системний підхід, адже він дозволить визначити найбільш оптимальну для потреб України структуру органів виконавчої влади та її кількісне вираження.

Проведення адміністративної реформи має передбачати також вирішення проблем правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади.

У цьому контексті важливим завданням має стати забезпечення більш активного визначення статусу посадових осіб органів виконавчої влади, усунення колізій між їх повноваженнями та відповідальністю, створення професійного апарату виконавчої влади, спроможного оперативно реагувати на зміни у суспільному житті.

Якщо Україна прагне до статусу країни з високими стандартами правової системи, то реформування її державної служби має спиратися на ключові конституційні вимоги, зокрема така вимога, як забезпечення громадянам однакового права доступу до державної служби (ст. 38), а також спрямування діяльності усіх службовців державного апарату на виконання головного обов'язку держави – утвердження і забезпечення прав і свобод людини [5].

У зв'язку з фактичним поверненням до ідеї проведення в Україні адміністративної реформи, сьогодні важливим є дослідження деяких засад пов'язаного з нею реформування системи МВС України та визначення особливостей втілення базових підвалин адміністративної реформи в державі на рівні такого правоохоронного відомства, як МВС України.

У контексті реформи МВС України, ключовим завданням мав би стати аналіз досвіду нормативно-правових напрацювань із правового регулювання охоронної діяльності, розгляд авторських пропозицій, їх обґрунтування та надання зауважень, як в досвіді України так і інших країн щодо вітчизняного проекту закону «Про охоронну діяльність», особливо в тій його частині, що має відношення до відповідних підрозділів МВС України [2].

Важливим є також здійснення аналізу ефективності та значимості результатів реформи системи МВС України, надання зауважень і конструктивних пропозицій з його удосконалення.

Результати дослідження свідчать про те, що успішне здійснення реформи системи державного управління залежить від зміни механізму правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади, для того, щоб їх діяльність була підпорядкована завданням забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Досягнення такої мети потребує повнішого використання величезного творчого політико-правового потенціалу Конституції України, адже в ній закріплені усі принципи, які необхідні для правового забезпечення нової правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади. Тільки за умови їх запровадження досягатиметься незворотність, послідовність та реальні перспективи проведення адміністративної реформи в Україні

Використані джерела:

1. Зозуля І. В. Теорія і практика реформування системи МВС України : монографія / І. В. Зозуля. – Харків : Харків юридичний, 2008. – 480 с.
2. ГУБОЗ покращив свою роботу, цього не може не помітити навіть опозиція [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/439005.jsessionid=25744CD04AFBA394DD2E38D97C628A8F>
3. Концепція адміністративної реформи в Україні [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Кіровоградської державної обласної адміністрації. – Режим доступу : <http://www.kr-admin.gov.ua/Reforms/Ua/div1.html>
4. Про затвердження системи оцінки діяльності підрозділів органів внутрішніх справ України на основі нових критеріїв [Електронний ресурс] : Наказ МВС України від 29.06.2010 № 279. – Режим доступу : <http://umdpl.info/files/docs/1288080842.doc>
5. Центр політико-правових реформ презентував видання «Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство» 30 липня 2013. [Електронний ресурс] / Центр політико-правових реформ. – Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-19-37/1413-tsentr-polityko-pravovykh-reform-presentuvav-vydannia-status-politsii-mizhnarodni-standarty-i-zarubizhne-zakonodavstvo.html>

Плютяк Ю.В.

студент 4 курсу Вінницького відділення ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Останнім часом весь світ переживає “міграційну кризу”, причиною якої є різке збільшення кількості біженців та шукачів притулку. Проблема біженців не обійшла і Україну. Її географічне положення призвело до існування на її території основних маршрутів переміщення мігрантів до Західної та Центральної Європи. При цьому, значна частина з них залишається в Україні, прагнучи отримати статус біженця [с.5]. Так, згідно статистичних даних наданих УВКБ ООН в Україні тільки за 2011 рік з заявою про надання статусу біженця до органів міграційної служби України звернулося 890 осіб. Вже за 9 місяців 2012 р. цей показник перевищив минулорічний на 400 осіб і складає 1 317 осіб (1 558 разом з дітьми). Усе це зумовило необхідність розробки законодавства, яке б визначало їхній правовий статус. І хоча в цілому на сьогоднішній час нормативно-правова база з цього питання в основному сформована, однак

більшість нормативно-правових актів далеко не повною мірою відповідають міжнародним стандартам і сучасному змісту міграційних правовідносин.

Значною мірою актуальність дослідження підтверджується інтересом до цієї проблематики зарубіжних і вітчизняних вчених. Зокрема, необхідно виділити наукові праці: В. Андрієнко, В. Буроменський, О. Гончаренко, К. Гурковська, Г. Гудвін Гілл, В. Дєєв, Ж. Егер, І. Кисельов, І. Ковалишин, О. Копиленко, О. Кузьменко, Д. Макнамар, О. Малиновська, К. Нгуєн, Д. Патрик, В. Погорілко, В. Потапов, М. Сірант, Ю. Тодика, О. Фрицький, Д. Хорекенс, С. Чехович, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, В. Шепль, М. Шульга та ін. Однак кожен з науковців виходячи із предмету свого дослідження у своїх працях акцентував увагу на певних моментах статусу біженця, проте комплексного наукового дослідження особливостей та проблем конституційно-правового статусу біженців з урахуванням сучасних політико-економічних проблем фактично не проводилось.

Метою нашого дослідження є висвітлення проблем правового регулювання статусу біженців у вітчизняному законодавстві та виявлення шляхів його оптимізації і вдосконалення, приведення до світових стандартів.

Сьогодні конституційно-правовий статус біженців, їх права та обов'язки регламентуються Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08 липня 2011 року [3]. Даний закон є більш досконалим у порівнянні із Законом України «Про біженців» від 21 червня 2001 року [4]. Новий Закон 2011 року є прогресивнішим в плані термінологічного визначення основних категорій (понять), а також більш чітко визначає права та обов'язки даної категорії осіб, порядок і процедуру отримання статусу біженця, підстави і строки його надання, підстави його втрати і позбавлення.

Так, проведений аналіз Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" свідчить, що категорія «біженець» сформульована досить конкретно і у відповідності з визначенням Конвенції про статус біженців 1951р.. Особливістю даного закону є те, що у ньому прямо вказується на неналежність цієї категорії осіб до громадян України. В той же час, необхідно зазначити, що у даному Законі зміст терміна "переслідування" не розкривається і прямо не вказується на джерело переслідувань - від кого, в якій формі і як довго повинна виходити загроза переслідування. Відсутнє тлумачення щодо того, чи може адміністративний припис або закон бути інструментом переслідування. Не вказується також, на якому рівні визнається переслідування – чи беруться до уваги поодинокі випадки нападу на особу з невідомих їй мотивів або окремі факти переслідування з особистих причин.

В Україні як і в країнах Європейського Союзу права біженців та їх обов'язки, здебільшого визначають виходячи з норм загального й конвенційного міжнародного права. Зокрема, біженці мають повне право

користуватися невід'ємними правами людини, які перелічені в Загальній декларації прав людини 1948 р..

Згідно Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" особа, яку визнано має рівні з громадянами України права на: пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, крім обмежень, встановлених законом; працю; провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом; охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; відпочинок; освіту; безоплатну правову допомогу в установленому порядку та інші. Фактично ці ж права і свободи гарантуються і у рамках держав-членів ЄС.

Найбільші відмінності в національних підходах держав-членів ЄС стосуються забезпечення реалізації біженцями та шукачами притулку права на працю: найбільш розвинені держави-члени ЄС застосовують політику обмеження доступу біженців до національного ринку праці, що ставить біженців та шукачів притулку у залежність від системи соціального забезпечення (обсяги якого також зменшуються) та шукати іншого місця проживання.

Необхідно зазначити, що мінімальний міжнародно-правовий стандарт поведіння з біженцями, а також їх права, встановлений Конвенцією 1951 р.. Норми, зафіксовані в цьому міжнародно-правовому документі, можуть бути розширені й доповнені державами-учасницями. Зменшення зазначених прав, коли це порушує головний принцип міжнародного права – принцип поваги до прав людини, – неприпустиме.

Для держав-членів ЄС, так і для України у процесі імплементації ними положень відповідних міжнародно-правових актів характерними є доволі значні відмінності у виборі першочергових проблем для вирішення, а також стратегії та способів їх вирішення. Якщо для окремих держав-членів ЄС проблема біженців стає дедалі більш актуальною з огляду на зростання потоків представників цієї категорії мігрантів і такі держави-члени ЄС скорочують обсяги соціального забезпечення біженців та шукачів притулку, щоб „відлякати” нових біженців, то Україні з самого початку не вистачає коштів, оскільки існуючі економічні проблеми і так значно погіршують навіть мінімальні можливості для надання адекватної допомоги біженцям.

Процедура надання статусу біженця як в Україні так і в більшості країн ЄС складається з декількох послідовних етапів: доступ біженця до території держави притулку та подання заяви; попередній розгляд заяви; розгляд заяви; прийняття рішення за заявою про надання статусу біженця (видача посвідчення біженця або відмова у наданні статусу біженця). На всіх етапах цього порядку правовий статус біженців різний і визначений на законодавчому рівні. В свою чергу, процедура отримання притулку в Європейському Союзі є більш складною і обтяжливою ніж в Україні, що пояснюється політикою цих держав, спрямованою на скорочення чисельності осіб, які подають клопотання про надання статусу біженця. Так, в порівнянні з країнами-членами ЄС в Україні перша співбесіда проводиться доволі швидко. Наприклад в Англії інтерв'ю проводиться в

період від півтора до восьми місяців з дня подання заяви. В Ірландії основне інтерв'ю призначається після 2-6 місяців.

Різниця існує і у строках на які видаються посвідчення біженця. Так, якщо в Україні особі, стосовно якої прийнято рішення про надання статусу біженець, видається посвідчення строком на п'ять років, то у Франції таке посвідчення видається строком на 10 років.

З метою удосконалення механізму захисту прав біженців доцільно: привести чинне законодавство України у відповідність з положеннями Конвенції ООН про статус біженця 1951 р. та європейським стандартам у цій сфері; забезпечити належне фінансування національних обов'язкових програм щодо забезпечення прав біженців; створення умов належного утримання осіб, які подали заяву про набуття статусу біженця та біженців (збільшення пунктів тимчасового утримання); спільно з Центром зайнятості розробити програми щодо перекваліфікації та працевлаштування працездатних осіб-біженців.

Використані джерела:

1. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні. Монографія // Грабар Н.М.- Львів. ДУВС, 2008.- 244 с.

2. Статистичні дані по кількості шукачів притулку в Україні за 2008-2012 [Електронний ресурс]: - Режим доступу до тексту: <http://www.unhcr.org.ua/uk/resursi/statistics>

3. Закон України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" від 08.07.2011 [Електронний ресурс]: Режим доступу до тексту: // <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Конвенція про статус біженців від 28 червня 1951 року [Електронний ресурс]: Режим доступу до тексту: <http://www.migration.org.ua>

5. Загальна декларація прав людини 1948 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам-Київ: Українсько-Американське бюро захисту прав людини, 1996. – С. 6-9.

Прокопович І.С.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Вивчення управління органами внутрішніх справ в особливих умовах і дії в надзвичайній обстановці підпорядковане загальному завданню реального зміцнення громадського порядку, громадської безпеки, активізації боротьби зі злочинністю, захисту прав і інтересів людини та держави.

Надзвичайні умови для органів внутрішніх справ – це така обстановка, при якій явища, що виникають чи надходять, події та пригоди соціального (криміногенного і не криміногенного), природного,

біологічного, техногенного та іншого походження, характеризуються підвищеним ступенем загрози суспільним відносинам.

Правовою основою діяльності органів внутрішніх справ у надзвичайних умовах є Конституція України, Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», інші закони України та Указ Президента України про введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. У таких випадках міністр або начальник УМВС області видає наказ про порядок дій органів внутрішніх справ при надзвичайних умовах [1;2;3].

На час діяльності в надзвичайних умовах розробляються функціональні обов'язки працівників міліції, встановлюється режим території, на якій вводяться особливі умови, що погоджуються з місцевою владою та з іншими правоохоронними структурами, створюються нові організаційні структури, залучаються додаткові сили, організується нова система управління і зв'язку, проводяться спеціальні операції.

В разі виникнення надзвичайних умов органи внутрішніх справ можуть наділятися додатковими повноваженнями з метою проведення заходів, необхідних для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення конституційного правопорядку і законності, а також ліквідації загрози безпеці громадян.

Особливістю охорони громадського порядку при надзвичайних умовах є те, що на органи внутрішніх справ покладається:

- 1) організація здійснення заходів щодо врятування людей, охорони їх безпеки, забезпечення громадського порядку, збереження майна у разі стихійного лиха, аварії, пожеж, катастроф і щодо ліквідації їх наслідків;
- 2) забезпечення високої бойової і мобілізаційної готовності органів внутрішніх справ;
- 3) участь у забезпеченні режиму надзвичайного стану.

Працівники органів внутрішніх справ, залучені до підтримання режиму надзвичайного стану, можуть бути задіяні на:

- забезпеченні особливого режиму в'їзду та виїзду і обмеженні свободи пересування по території, де запроваджено надзвичайний стан, а також обмеженні руху транспортних засобів і їх огляді;
- охороні об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;
- виконанні заборони на проведення мітингів, вуличних походів і демонстрацій, а також інших масових заходів;
- запровадженні комендантської години;
- обмеженні окремих видів торгівлі (зброєю, спиртними напоями, отруйними, сильнодіючими хімічними речовинами);
- тимчасовому вилученні у громадян зареєстрованої вогнепальної зброї та боеприпасів, а у підприємств, установ і організацій - навчальної військової техніки, вибухових та інших небезпечних речовин;
- висланні окремих порушників громадського порядку до місця їх проживання або за межі місцевості, де введено надзвичайний стан;
- проведенні карантинних та інших обов'язкових санітарно-протиепідемічних заходів та ін..

Використані джерела:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30.
2. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 34-35, ст.458, із змінами, внесеними згідно із Законами України № 224 - VII від 14.05.2013 та № 353 – VII від 20.06.2013.
3. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р., із змінами, внесеними Законом України № 743 - IV від 15.05.2003.

Рівчаченко С.В.

студент 4-В курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Право на доступ до інформації в Україні є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме, право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Отримання документованих або публічно оголошених відомостей про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі, є засобом участі фізичних та юридичних осіб у суспільних і державних справах. Саме тому суспільні відносини, що виникають з приводу одержання інформації, потребують правового регулювання. Особливо важливою є правова регламентація об'єктно-суб'єктного складу відносин з приводу доступу до інформації в умовах формування демократичної, правової держави в Україні, найвищою соціальною цінністю якої визнається людина.

Доступ до інформації є складовою суб'єктивного права на інформацію, яке передбачає можливість для учасників інформаційних відносин вільно одержати, використовувати, поширювати та зберігати відомості, необхідні для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Саме це становить зміст доступу до інформації.

Отже, доступ до інформації у суб'єктивному розумінні – це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб, об'єднань громадян і суб'єктів владних повноважень (держави) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян та юридичних осіб.

В об'єктивному розумінні доступ до інформації – це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Міжнародні стандарти, на яких базується і українське законодавство про доступ до публічної інформації, розглядають доступ у пасивному і активному аспектах. На відміну від позиції, коли активний і пасивний доступ розглядається як дії особи щодо отримання публічної інформації, міжнародні стандарти розглядають аспекти доступу саме в контексті забезпечення органом влади реалізації права на доступ до публічної інформації.

Порядок правового регулювання доступу до інформації в Україні визначається залежно від видів інформації, законодавчо закріплених в Законі України "Про інформацію" та Законі України "Про доступ до публічної інформації". Відповідно до норм чинного законодавства України залежно від доступу до інформації виділяють два види інформації: відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом.

Правове регулювання відкритої інформації здійснюється на основі Закону України "Про доступ до публічної інформації" та Закону України "Про звернення громадян", а також інших нормативно-правових актів.

Правове регулювання доступу до інформації з обмеженим доступом регулюється Законом України "Про інформацію" та іншими законами, що визначають правовий режим певних видів утаємниченої інформації: закони України "Про державну таємницю", "Про банки і банківську діяльність" "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" тощо.

Правове регулювання обмеження доступу до інформації в незалежній Україні хоча й не є досконалим, але залишається під постійною увагою як громадянського суспільства, так і держави. Про це свідчать численні наукові дослідження, підвищена увага інститутів громадянського суспільства, а також, що особливо обнадіює, зміни у чинному законодавстві і прийняття нових необхідних законів в інформаційній сфері.

Сучасне інформаційне законодавство України щодо доктрини його формування має характер змішаної системи права: зберігши галузевий підхід традиційної континентальної системи права, воно стало на шлях публічно-правового нормотворення за доктриною загального права (англо-американської системи права) – коли окремі проблеми на законодавчому рівні вирішуються на рівні окремих законів за принципами ситуаційного підходу.

Рудницька В.М.

студент 3-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

НЕДОСКОНАЛІСТЬ ЗАКОМУ УКРАЇНИ “ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ”

В Україні державні закупівлі регулюються Законом України “Про здійснення державних закупівель” від 01.06.2010 № 2289-VI (далі Закон).

Цей Закон повинен був встановлювати правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти, а також створити конкурентне середовище у сфері державних закупівель, запобігати проявам корупції у цій сфері, розвивати добросовісну конкуренцію, забезпечувати раціональне та ефективне використання державних коштів. Однак з його прийняттям лише удосконалилась схема відмивання державних коштів певними спеціально створеними організаціями.

Цікавим видом процедури є процедура закупівлі у одного учасника, що зазначена у розділі VIII Закону. Відповідно до ст.39 Закону закупівля в одного учасника - це процедура, відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним або кількома учасниками та акцепту пропозиції переможця процедури закупівлі в одного учасника.

Замовник під час проведення переговорів вимагає від учасника подання ним підтверженої документально інформації про відповідність учасника кваліфікаційним вимогам відповідно до статті 16 цього Закону.

Замовник протягом трьох робочих днів з моменту прийняття рішення про застосування процедури закупівлі в одного учасника забезпечує публікацію у державному офіційному друкованому виданні з питань державних закупівель та розміщення на веб-порталі Уповноваженого органу відповідно до статті 10 цього Закону інформацію про застосування процедури закупівлі в одного учасника.

Процедура закупівлі в одного учасника застосовується замовником як виняток у разі:

1) закупівлі творів мистецтва або закупівлі, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, або укладення договору про закупівлю з переможцем архітектурного чи мистецького конкурсу, або закупівлі послуг з виконання науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт, що пройшли конкурсний відбір у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку;

2) відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на товари, роботи чи послуги, які можуть бути поставлені, виконані чи надані тільки певним постачальником (виконавцем), за відсутності при цьому альтернативи;

3) нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовниками строків проведення процедур конкурсних

торгів, зокрема пов'язаних з негайною ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, а також наданням у встановленому порядку Україною гуманітарної допомоги іншим державам;

4) якщо замовником було двічі відмінено процедуру закупівлі через відсутність достатньої кількості учасників;

5) потреби здійснити додаткову закупівлю у того самого постачальника з метою уніфікації, стандартизації або забезпечення сумісності з наявними товарами, технологіями, роботами або послугами, якщо заміна попереднього постачальника (виконавця робіт, надавача послуг) може призвести до несумісності або виникнення проблем технічного характеру, пов'язаних з експлуатацією та обслуговуванням;

6) закупівлі товарів на товарних біржах;

7) закупівлі товарів у разі припинення господарської діяльності, зокрема внаслідок банкрутства, за домовленістю з кредиторами;

8) необхідності проведення додаткових будівельних робіт, не включених у початковий проект, але які стали через непередбачувані обставини необхідними для виконання проекту за умови, що договір буде укладено з попереднім виконавцем цих робіт, якщо такі роботи технічно чи економічно пов'язані з головним договором;

9) урахування вимог, визначених частиною чотирнадцятою статті 39-10. (Процедура електронного реверсивного аукціону). [1, 63]

Спираючись на мету Закону щодо подолання та запобігання проявам корупції у сфері державних закупівель на мою думку неприйнятним потрібно вважати п.п.3 п.2 ст. 39 Закону “у разі нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовниками термінів для проведення процедур конкурсних торгів”. Зазначимо, що на сьогодні навіть Міністерство економічного розвитку і торгівлі України згідно з листом-роз'яснення від 22.02.2012 р. № 3302-04/6576-12 повідомляє, що перелік обставин (економічних та соціальних), зазначених у пункті 3 частини другої статті 39 Закону, які обумовлюють виникнення у замовника нагальної потреби у здійсненні закупівлі, не є вичерпним. Саме це на сьогодні дає можливість замовнику проводити процедуру закупівлі будь-яких робіт, товарів та послуг в одного учасника.

Оскільки, відмінено необхідність погодження такої закупівлі Уповноваженим органом Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, вся відповідальність за вибір цієї корупційної небезпечної процедури покладається виключно на посадових осіб замовника.

Недосконалою є і сама процедура проведення закупівлі, відсутня чіткість в етапах її проведення. Відсутня затверджена форма ведення переговорів, як попередніх так і після оприлюднення інформації про застосування процедури закупівлі в одного учасника.

Враховуючи вищенаведене робимо висновок, що Закон України “Про здійснення державних закупівель” є недосконалим і потребує доопрацювання. Необхідно чітко прописати етапи проходження процедури закупівлі у одного учасника, зазначити умови проведення процедури

закупівлі у одного учасника, затвердити відсутні форми подання та висвітлення документів, зокрема форму проведення попередніх переговорів,

Додатково інформуємо, що 21 березня 2014 року на засіданні Верховної Ради України було прийняте рішення, щодо внесення змін до Закону України “Про здійснення державних закупівель” у зв’язку з чим до всіх державних установ було доведено про припинення здійснення державних закупівель до 31.03.2014 року включно.

Маємо надію, що внесені зміни до Закону України “Про здійснення державних закупівель” забезпечать прозорість у проведенні процедури державних закупівель та створять умови для розвитку добросовісної конкуренції, між учасниками.

Савчук Ю.М.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ДІЛОВА ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Будь-яка людина, що прагне стати професіоналом високого класу, повинна дбати не лише про свою компетентність у вибраній діяльності, а й про свій діловий та персональний імідж. Питання про те, як навчити людей красивій поведінці, стояло ще в античності. Недотримання правил ввічливої поведінки негативно позначається на морально-психологічному кліматі спілкування, викликає в людей відчуття дискомфорту, роздратованості, надмірної нервозності й загалом шкодить вирішенню справ у діловій сфері.

Дотримання правил ділового етикету відображає наш професіоналізм і серйозний підхід до справи, а їхнє недотримання свідчить про те, що з нами краще діла не мати.

Протягом останніх десятиліть усе більше професійна етика сприймається як суспільна необхідність, породжена специфікою професійної діяльності державних службовців та соціальним контекстом, у якому вона функціонує. Естетичною формою вияву моральності професійної етики є етикет, який виступає своєрідною єдністю культури моральної свідомості і поведінки.

Етикет (від фр. *étiquette* — етикетка, напис) — норми й правила, які відображають уявлення про гідну поведінку людей у суспільстві. [6]

Попри універсальний характер етикету є певні особливості його прояву в сім’ї, в громадських місцях, на роботі тощо.

Діловий етикет – це кодекс правил, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці, норм, які відповідають існуючим законам та відомчим нормативним документам, професійним знанням, стосункам у колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов’язків. [6]

Особливе місце в системі ділової етики посідає етика державного службовця, оскільки вона значною мірою характеризує взаємовідносини держави і громадянина.

Діловий етикет на державній службі – це загальноприйняті (або декларативно встановлені) правила соціальної поведінки у професійному спілкуванні в конкретній організації чи установі. На сьогоднішній день необхідно виділити основні принципи професійної етики державного службовця:

- пріоритет інтересів державної служби;
- уникнення конфлікту інтересів;
- неупередженість;
- політична нейтральність;
- прозорість у службовій діяльності державних службовців;
- забезпечення конфіденційності;
- уникнення отримання неправомірної вигоди у зв'язку із здійсненням службової діяльності. [1, С. 34]

На початку ХХ ст. була широко відома "Пам'ятка правил поведінки співробітників установи", у якій, зокрема, говорилося: "ми проводимо на роботі кращу частину свого життя. Потрібно ж навчитися працювати так, щоб робота була легка і щоб вона була постійною життєвою школою".

Виконуючи свої службові обов'язки, усі ми стаємо об'єктом уваги інших: як ми входимо, як здороваємося, як сідаємо, їмо, як розмовляємо і як слухаємо, як питаємо і як відповідаємо, усе це викликає обговорення й осуд, указує на придатність чи непридатність на роботі.

Керівники провідних організацій звертають особливу увагу на питання ділового спілкування. Відомий американський підприємець Дж. Рокфеллер, добре розуміючи значення спілкування для ділової діяльності, казав: «Вміння спілкуватися з людьми - такий же товар, як цукор або кава. Але воно є таким важливим, що я готовий платити за це вміння більше, ніж за будь-яких інший товар у цьому світі».

До основних рис професійної етики можна віднести:

- професійну честь;
- професійну гідність;
- професійну справедливість;
- професійний такт;
- професійний обов'язок. [2]

Треба відзначити, що проблемам етики і поведінки державних службовців надають все більшого значення у всіх розвинутих країнах, тому важливо при вирішенні цих питань в Україні використовувати накопичений зарубіжний досвід.

В Україні на законодавчому рівні визначені Загальні правила поведінки державного службовця. Загальні правила поведінки державного службовця, затверджені Наказом Головного управління державної служби України від 04.08.2010 № 214. Ці правила є узагальненням стандартів етичної поведінки, добросовісності та запобігання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців та способів врегулювання конфлікту інтересів. Вони ґрунтуються на Конституції України, Законі України "Про

правила етичної поведінки" від 17.05.2012 № 4722-VI та визначених статтею 3 Закону України "Про державну службу" від 16.12.1993 № 3723-XII принципах державної служби, спрямовані на підвищення авторитету державної служби та зміцнення репутації державних службовців, а також інформування громадян про норми поведінки, яких вони мають очікувати від державних службовців.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кушнірюк В.М. Організація діяльності державного службовця: конспект лекцій / В.М. Кушнірюк. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – 544 с.
3. Головне управління юстиції у Київській області / Методичні рекомендації "Етика поведінки державного службовця".
4. Наказ «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» Голодержслужба України; Наказ, Правила від 04.08.2010 № 214.
5. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-XII.
6. Електронний ресурс Wikipedia- uk.wikipedia.org.

Ситнікова І.А.

студент 3 курсу НАВС

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Тема законодавчого врегулювання сфери обігу вогнепальної зброї тривалий час є резонансною та обговорюваною в українському інформаційному просторі. Разом з тим жоден із законопроектів, який пропонувався увазі суспільства за період з 1995 р. по вересень 2013 р., так і не набув офіційного статусу.

З метою розв'язання проблеми, за ініціативи Асоціації власників зброї, Всеукраїнської федерації прикладних стрілецьких видів спорту, Федерації професіоналів безпеки проведено презентацію законопроекту про зброю. Громадське обговорення проходило з метою вирішення актуальних проблеми обігу зброї в Україні.

Ініціатори переконані, що громадське обговорення законопроекту позитивно вплине на зростання рівня правосвідомості громадян, сприятиме усвідомленню ними того факту, що надання будь-якого права означає визнання особистої відповідальності за наслідки його порушення. Підкреслюються, що оголошуючи про старт проекту, ініціатори виходять з базових положень Конституції України, які гарантують недоторканність і безпеку особи, її право на захист свого життя, честі й гідності, а також життя, здоров'я, честі та гідності членів її сім'ї, приватного майна всіма законними засобами самозахисту. В основу зазначеного закону буде покладено міжнародний досвід розробки та реалізації аналогічних документів, зокрема, законодавча практика та норми Європейського Союзу.

На думку ініціаторів громадського обговорення, Україна наразі є єдиною європейською країною, де питання придбання, володіння,

зберігання та застосування, а також контролю у сфері обігу вогнепальної зброї є законодавчо неврегульованими. Недосконалість існуючого нормативного врегулювання призводить до численних порушень у сфері обігу вогнепальної зброї та зростання кількості злочинів з її застосуванням. Водночас у багатьох країнах світу відповідні закони сприяють наведенню реального порядку в суспільстві та зниженню рівня злочинності. Зокрема, у Швейцарії (7,5 млн населення – на руках 4,5 млн одиниць зброї), у колишніх республіках СРСР (Грузія, Молдова, Прибалтика).

Українська асоціація власників зброї розмістила на своєму сайті громадський проект закону про зброю, з яким усі бажаючі можуть ознайомитись і висловити свої пропозиції та зауваження до нього. У поясненні до документа зазначається, що цей Закон буде написано громадянами України, які усвідомлюють:

- озброєний громадянин є фундаментом правопорядку в суспільстві;
- озброєні громадяни – це свідомі та відповідальні члени суспільства;
- озброєне суспільство є однією зі складових державного суверенітету;
- озброєна країна завжди буде вільною.

Для того, щоб громадяни могли рятувати себе за допомогою зброї, мало надати їм таке право, треба надати час, щоб вони адаптувались до цього права, зрозуміли відповідальність, яку воно накладає. І цілком слушно, що для цього треба ввести обов'язкові курси для вивчення нормативної бази з питань самооборони із застосуванням зброї та можливої відповідальності за незаконне його застосування; створити умови для практичного навчання стрільбі; створити таку дозвільну систему, яка б мінімізувала ризик потрапляння зброї в кримінальне середовище або в руки осіб, які за медичними показниками не можуть адекватно нею розпоряджатися.

І все це (увага!) – в умовах обмеженого фінансування; перманентного виникнення конфліктних ситуацій між окремими групами населення через суперечливі історичні, національні, мовні питання; активізації протестних настроїв перед виборами тощо.

Враховуюче це та інші складнощі, пов'язані з контролем над вільним обігом вогнепальної зброї в країні, автори вирішили розглянути аргументи тих фахівців та експертів, які з обережністю ставляться до такого обігу.

Зрештою, хочеться сподіватися, що при доопрацюванні проекту Закону "Про зброю" парламентарі врахують всі нюанси та ліквідують недоліки для того, щоб вітчизняне законодавство відповідало міжнародним стандартам, а громадяни країни відчували себе захищеними. Зокрема, необхідно:

- чітко визначити строки прийняття рішення про видачу дозволу;
- реалізувати закріплені в Конституції України положення про рівноправність громадян;
- законодавчо закріпити вичерпний перелік громадян, яким буде

надаватися зброя;

– ліквідувати привілейований доступ певних верств населення до короткоствольної зброї (пістолети, револьвери);

– захистити інтереси національного виробника через обмеження імпорту іноземної зброї, зокрема під набої, які використовує українське військо, та напівавтоматів радянського чи російського виробництва під армійський патрон.

Сімора Р.П.

студент 4-го курсу

Тернопільського відділення ННІЗН
НАВС

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Європейський вибір та процеси глобалізації висувають перед державними службовцями України обов'язок, додержуючись європейських стандартів ефективного урядування, вчасно та якісно реагувати на сучасні вимоги. Нові стандарти ефективності державної служби вимагає і логіка проведення адміністративної реформи, яка з-поміж іншого має на меті скоротити кількісні показники державної служби за умови покращання організаційних процедур.

З 1 січня 2014 р. набирає чинності Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4050 «Про державну службу», яким визначено правові засади для створення політично неупередженого інституту державної служби, запроваджуються нові механізми та процедури управління персоналом та оцінювання службової діяльності за компетентнісним підходом [1, с.5].

Разом із тим прийнятий Закон, попри переваги деталізованого врегулювання низки інститутів державної служби, зберіг деякі системні проблеми законодавчого акта від 1993 р., а подеколи запровадив і нові. Вочевидь, це пов'язано з небажанням влади відмовлятися від впливу політичного керівництва держави на систему державної служби. Серед найбільших проблем Закону є неналежне забезпечення неупередженості та професійності службовців, зумовлене нечіткістю розмежування вищого корпусу державної служби й політичних посад, а також недостатніми обмеженнями для державних службовців на політичну діяльність.

Перша проблема зумовлена тим, що Закон залишив у складі державної служби частину де-факто політичних посад (наприклад, керівництво адміністрації Президента), а також посади патронатних службовців (помічників, радників, уповноважених і представників вищого політичного керівництва держави, помічників-консультантів народних депутатів тощо). Хоча очевидно, що всі ці посадовці не відповідають двом ключовим вимогам державної служби – політичної нейтральності та професійності. Такий «компроміс» призвів до того, що для посад першої групи (у термінології нового Закону) та й для деяких інших посад

зроблено винятки у питаннях добору на посади, порядку призначення і звільнення з посад, оцінювання результатів службової діяльності тощо.

Крім того, у Законі немає спеціальних вимог щодо професійної компетентності посад підгрупи І-І. До керівника державної служби в органі такі вимоги визначатимуться спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади (далі – ЦОВВ) з питань державної служби, тобто на підзаконному рівні, що навряд чи можна вважати задовільним. Загалом, Закон передбачає, що призначення на посади І групи здійснюється без обов'язкового проведення конкурсу. Тобто добір кандидатів на ці посади і надалі буде майже довільним. Все це уможливорює збереження призначення на найвищі посади державної служби за політичними чи іншими особистими мотивами. Хоча відомо, що позаконкурсне призначення на посаду державної служби допустиме лише для країн з високою правовою культурою та низьким рівнем корупції. Залишає відкритим Закон також питання забезпечення стабільності перебування на вищих посадах державної служби.

Друга перешкода для неупередженості державної служби зумовлена вилученням з нового Закону заборони членства державних службовців у політичних партіях (саме така норма була у тексті законопроекту внесеному Президентом). В Законі йдеться лише про неприпустимість демонстрування політичних поглядів під час виконання службовцями посадових обов'язків. Хоча очевидно, що членство у будь-якій політичній партії прямо породжує конфлікт інтересів з принципом політичної неупередженості та підриває довіру до державної служби [2, с.4].

Тому, на мою думку, потрібно внести деякі зміни до даного Закону, а саме:

- чітко розмежувати вищий корпус державної служби й політичні посади;
- зазначити у Законі спеціальні вимоги щодо професійної компетентності посад підгрупи І-І;
- призначення на посади І групи повинне здійснюватися з обов'язковим проведенням конкурсу;
- заборона членства державних службовців у політичних партіях.

Підсумовуючи, варто констатувати, що попри деталізацію регулювання та позитивний характер значної частини новел, новий Закон України «Про державну службу» містить низку суттєвих недоліків, які викликають сумніви у його спроможності забезпечити якісне реформування цього інституту, відповідне високим стандартам демократичних держав. Тож лише подальше внесення змін до Закону насамперед щодо належного виокремлення вищого корпусу державної служби, захисту державних службовців від партійно-політичних впливів, побудови ефективної системи інституційного управління державною службою уможливить професійність та неупередженість державної служби в Україні.

Використані джерела:

1. Козирева Ф. Державна цільова програма розвитку державної служби визначить нові засади управління людськими ресурсами// «Вісник державної служби України». – 2013. – №1. – С.5-10.
2. Тимошук В., Курінний О. Новий закон про державну службу: новели та проблеми // «Юридичний вісник України». – 2012. – № 5 (866). – С. 4-5.

Тертична Т.А.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Сучасний стан розвитку України характеризується необхідністю прозорості та неупередженості всіх правоохоронних органів, що є важливими умовами побудови демократичної держави. Протягом останніх років система правоохоронних органів в нашій державі зазнала корінних змін, зокрема таких, що спрямовані на підвищення авторитета державних органів у суспільстві. За для цієї мети, в органах прокуратури реформовано було систему роботи з населенням, що досягнуто шляхом створення відділів по зв'язках з громадськістю, прийняттям і виконанням планів і програм, спрямованих на підвищення довіри до посадових осіб органів прокуратури, основним обов'язком яких є захист громадян від будь - яких злочинних посягань на їх майно, життя, честь та свободу.

Таким чином, актуальним залишається питання вдосконалення взаємодії органів прокуратури з громадськістю для сумісного вирішення проблем захисту прав і свобод людини, зміцнення законності та правопорядку у всіх сферах суспільного життя.

Втім зазначений процес в органах прокуратури на сьогодні відбувається недостатньо ефективно, що не відповідає вимогам побудови в Україні правової соціальної держави. Зазначене обумовлено недосконалістю законодавства, яке регулює питання гласності, що є фундаментальною основою для взаємодії прокуратури з громадськістю. Вбачається недостатнім розроблення понятійного підґрунтя, базуючись на якому, можна було б удосконалити діяльність у даній сфері.

Теоретичними розробками у сфері взаємодії державних органів з громадськістю присвячено роботи таких науковців як О.М. Михайленка, Л.О. Кельник, С.С. Юр'євої, С.О. Солдатова, О.Б. Андреевої та інших.

Відповідно до п. 5 ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» органи прокуратури діють гласно, інформують державні органи влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення [1]. При цьому розуміється, що забезпечення гласності не повинно йти у розріз з законодавством України, що стосується охорони прав та законних інтересів громадян. Виходячи зі змісту наказу Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України з реалізації

принципу гласності», гласність є необхідною умовою оптимальної взаємодії органів прокуратури України з громадськістю, оскільки від органів прокуратури залежать інтереси окремих осіб і населення країни в цілому. Згідно п. 8 наказу, критеріями оцінки діяльності органів прокуратури із забезпечення принципу гласності прийнято визначати своєчасність і повноту інформування державних органів влади та громадськості про стан законності, заходи щодо її зміцнення, дотримання при цьому прав громадян і юридичних осіб.

З наведеного можна зробити висновок, що на сьогодні існує проблема відношення дотримання гласності та відкритості органів прокуратури з якісним виконанням специфічних функцій, які покладено на органи прокуратури задля забезпечення законності та правопорядку. Перед науковцями постає завдання пошуку оптимальних шляхів та форм взаємодії органів прокуратури України з громадськістю. Але для осмислення оновленого інституту, необхідно передусім спиратись на понятійний апарат. Втім, на сьогодні не існує жодного закріпленого на законодавчому рівні поняття взаємодії органів прокуратури України з громадськістю, що гальмує осмислення проблеми в цілому на науковому та практичних рівнях.

За загальним визначенням, взаємодія - це універсальна властивість усього існуючого світу речей і явищ в їх взаємній зміні, впливові одного на інших. В будь-якому суспільстві взаємодією визнається система зв'язків між індивідами, соціальними групами, сукупність усіх соціальних відносин. Г.М. Андреева розглядає взаємодію як форму організації конкретної діяльності людей [3]. На погляд інших науковців, взаємодія це не лише акт спілкування, а й організація взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення певної спільної мети (М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко). Таким чином, у процесі взаємодії органів прокуратури з громадськістю відбувається обмін не тільки інформацією, а й різними діями. Ці дії забезпечують планування спільної діяльності, її координацію. За допомогою взаємодії здійснюється взаємне стимулювання, взаємний контроль та взаємодопомога у процесі розв'язання спільного завдання – дотримання прав і свобод людини у суспільстві. Це передбачає, що кожна сторона у взаємодії робить свій внесок у розв'язанні проблем, що на мою думку, забезпечить більшу ефективність роботи посадових осіб органів прокуратури.

Отже, взаємодія органів прокуратури України з громадськістю необхідна та можлива лише в правовому суспільстві. Мета цієї взаємодії – забезпечення верховенства закону, прав та свобод людини і громадянина, а також охоронюваних законом інтересів держави. З цієї позиції, пропоную власне визначення взаємодії органів прокуратури України з громадськістю, що може трактуватись як взаємно-корисна діяльність, що має на меті досягнення спільного завдання з охорони законних прав і свобод людини в Україні.

Використані джерела:

1. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. № 1789-ХІІ [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
2. Наказ Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України з реалізації принципу гласності» від 14.07.2006 р. № 11ГН [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0011900-06>
3. Андреева Г.М. Социально-психологические аспекты активизации человеческого фактора / Г.М. Андреева // Вопросы психологии. — 1986, № 3. — С. 5-15.

Угленко Я.С.

здобувач кафедри
адміністративного
права і процесу НАВС

ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Право громадянина на судовий захист є одним із основних прав, гарантованих Конституцією України – Законом прямої дії. Зокрема, стаття 124 Конституції України визначає, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України [1; с. 24].

Правова держава фактично утворюється в суспільстві тоді, коли право постає центром життя суспільства, коли відносини між громадянами та державою є відносинами права, а не сили, а непорушність правового становища громадянина гарантована правосуддям, в якому інституціоналізується правовий зв'язок між державою і особою.

Суд повинен забезпечити захист соціально-економічних, політичних прав, особистих прав та свобод громадян. Судовий захист - найвища гарантія забезпечення прав та свобод громадян, оскільки суд займає певне місце у системі влади.

Таким чином, сутність правосуддя насамперед полягає в тому, що воно повинно втілювати виключність судової влади в державі. Звідси зрозуміло, чому зміни в політичній, економічній, соціальній сферах суспільства нерозривно пов'язані з побудовою правової держави, правовою реформою й установленням винятковості судової влади [2].

Відповідно до пункту 1 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013р. № 7 «Про судові рішення в адміністративній справі», судові рішення в адміністративній справі – це найважливіший результат здійснення правосуддя, акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства і є обов'язковим до виконання на всій території України [3].

Якщо рішення суду набуло законної сили, воно має бути виконаним, це може бути або добровільно, або примусово, оскільки у нас

досить рідко рішення виконуються добровільно, слід потурбуватися про отримання в суді виконавчого листа, адже без цього документу державна виконавча служба не почне процедури примусового виконання.

Примусове виконання судових рішень, викладених у виконавчих документах, здійснюється Державною виконавчою службою (далі - органи ДВС), яка входить до системи органів Міністерства юстиції України.

Державний виконавець відкриває виконавче провадження на підставі виконавчого документа за заявою стягувача або його представника про примусове виконання рішення; за заявою прокурора, у випадках представництва інтересів громадяни - на або держави в суді та в інших передбачених законом випадках. Виконавчі листи та інші судові документи можуть бути пред'явлені до виконання протягом трьох років, постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, - протягом трьох місяців. Рішення про стягнення періодичних платежів (у справах про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, втратою годувальника тощо) можуть бути пред'явлені для виконання протягом усього періоду, на який присуджені платежі. Якщо боржник у встановлений законом строк не виконає рішення, державний виконавець невідкладно розпочинає його примусове виконання. Заходами примусового виконання є: звернення стягнення на майно боржника; звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), дохід, пенсію, стипендію боржника; вилучення у боржника і передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні суду; інші заходи, передбачені рішенням суду тощо [4].

Іноді виникають ситуації, коли рішення суду у адміністративній справі не виконується навіть примусово. Варто знати, що законодавством встановлена адміністративна і кримінальна відповідальність за невиконання судового рішення у вигляді штрафу, обмеження і позбавлення волі та позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Крім того, невиконання судового рішення може бути підставою для дисциплінарної відповідальності. Шкода, завдана особі внаслідок невиконання судового рішення, підлягає відшкодуванню в судовому порядку [5].

Використані джерела:

1. Кузьмишин Віталій. Шляхи забезпечення безумовного виконання судового рішення / В. Кузьмишин. // Вісник Вищого адміністративного суду України [Текст]. - К. : "Юрінком Інтер". - 2010г. - № 4 - С.24-29
2. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" - Теліпко В.Е. http://mobile.pidruchniki.ws/1245122652158/pravo/zasadi_organizatsiyi_sudovoyi_v_ladi
3. Про судові рішення в адміністративній справі [Електронний ресурс] : постанова пленуму Вищого Адміністративного Суду України від 20 трав. 2013р. №7. – http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum_vas.html?_m=publications&_t=rec&id=2874

4. Судова влада України [Електронний ресурс]:
<http://ov.zt.court.gov.ua/sud0617/index5/>
5. Виконання судових рішень в адміністративних справах [Електронний ресурс] :
<http://court.gov.ua/userfiles/viksudadmin.pdf>

Шеременда А.О.

слухач 4 курсу факультету
підготовки працівників ОВС
ННІЗН НАВС

**УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ
МІЛІЦІЇ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ ОБ’ЄКТІВ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ**

Діяльність служби дільничних інспекторів міліції в системі МВС здійснюється відповідно до принципів законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, незалежності від діяльності політичних партій та інших громадських об’єднань.

Кожен дільничний інспектор, на закріпленій начальником міськрайоргану внутрішніх справ адміністративній дільниці веде паспорт дільниці, в якому у розділі характеристика дільниці, під пунктом 1.5, перебувають об’єкти дозвільної системи. Інформацію про об’єкти дозвільної системи дільничний інспектор вносить в паспорт дільниці під час роботи та вивчення закріпленої за ним дільниці, особистого спілкування з населенням, а також у підрозділах міськрайоргану внутрішніх справ, державних органах і громадських організаціях.

Дільничний інспектор наділений широким колом прав щодо використання примусових засобів охорони громадського порядку й боротьби з правопорушеннями. Він має право вимагати від громадян та посадових осіб дотримання вимог правових норм, вживати заходів до припинення правопорушень, складати у передбачених законодавством випадках протоколи про адміністративні правопорушення. Йому надано також право перевіряти у громадян паспорти та інші документи, які засвідчують їх особу. А тому, відвідуючи помешкання власника зброї в першу чергу встановлюється його особистість, а саме перевіряється паспорт та встановлюються анкетні дані особи. Оскільки не всі громадяни, що проживають у квартирі можуть являтися власниками зброї.

Наступним кроком є прохання пред’явити дозвіл на зброю, в ході цього перевіряється чи не має порушень зі сторони громадянином строків реєстрації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї, а також правил взяття її на облік та чи не вийшли терміни перереєстрації. У разі виявлення вище вказаного порушення власник зброї притягується до адміністративної відповідальності за статтею 192 КУпАП, при цьому особі роз’яснюється, що він зобов’язаний на протязі 15 днів з’явитись у дозвільну систему по місцю свого проживання для того, щоб усунути недоліки. Під час спілкування особі роз’яснюється, що дозвіл на зберігання зброї видається терміном на 3 роки.

Після цього разом із громадянином за яким зареєстрована зброя, робиться перевірка стану та умов її зберігання. А саме, мисливська вогнепальна (газова) зброя повинна зберігатися по місцю постійного проживання в металевому сейфі (ящику) спеціально виготовленому для зберігання зброї, що закривається внутрішнім замком. При цьому сейф (ящик) для зберігання зброї повинен бути прикріплений до підлоги або стінки, а зброя у ньому має знаходитись в розрядженому стані. Ключі від сейфа повинні зберігатися особисто у власника зброї або в надійному місці. Власник зброї повинен виключити доступ до зброї будь-яких сторонніх осіб у тому числі близьких родичів, включаючи дітей. При таких умовах здійснюється також зберігання газової зброї. У разі виявлення порушення зберігання зброї, дільничним інспектором складається адміністративний протокол передбачений статтею 190, 191 та 195-2 КУпАП. В окремих випадках за допущені порушення правил дозвільної системи зброя у її власника може бути вилучена працівником міліції згідно діючого законодавства. Після перевірки дільничним інспектором про результати перевірки складається рапорт, який підшивається до особової справи власника зброї.

Згідно наданого права дільничному інспекторові, останній має право проводити контороль за зберіганням зброї у її власників по місцю їх проживання в період із 7:00 до 22:00 годин, а також не рідше 1 разу на 3 роки відвідувати за місцем фактичного місця проживання. Проте внаслідок скоєння злочину на адміністративній дільниці пов'язаного із застосуванням зброї дільничний інспектор може здійснити позапланову перевірку власника зброї для встановлення його пречетності до даного кримінального правопорушення.

При зміні місця проживання, придбання зброї та її перереєстрації громадяни обов'язково перевіряються за місцем проживання. Приміщення будинку або квартири, де особа має у власності три і більше одиниць зброї повинно бути обладнано охоронною сигналізацією з виводом на пульт централізованої охорони міліції. Власник зброї повинен попереджати своїх родичів у тому, що у разі його смерті зброю необхідно протягом п'ятиденного терміну здати до міліції на тимчасове зберігання до вирішення питання щодо спадкування майна.

В разі виявлення порушень правил дозвільної системи відповідно до Закону України «Про міліцію» та інших нормативних актів органам внутрішніх справ надано право: забороняти громадянам виготовлення, ремонт, придбання, зберігання, продаж, перевезення і використання зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів, інших предметів і речовин, а також вилучати зазначені предмети; 2) анулювати або зупиняти дію ліцензій на зайняття підприємницькою діяльністю, виданих органами внутрішніх справ тощо.

Таким чином, проаналізувавши умови зберігання зброї можна дійти висновку, що під час перевірки дільничним інспектором власників зброї, останні неодноразово все ж таки нехтують вище вказаними правилами зберігання, за що несуть адміністративну відповідальність передбачену статтею 192 КУпАП. А тому на нашу думку важливою умовою є

створення більш жорсткіших методів перевірки громадян по місцю проживання, а саме посилення методу примусу в адміністративній діяльності, тобто збільшити перевірку із сторони дільничного інспектора.

Школенко О.В.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОДАТКУ НА НЕРУХОМІСТЬ В УМОВАХ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Труднощі реформування податкової системи в умовах розвитку нового українського правового поля багато в чому пов'язані з відсутністю міцної теоретичної бази в цій області, формування якої, в свою чергу, є неможливим без масштабних правових узагальнень.

Однією з найбільш актуальних задач, що стоять перед Україною, є створення сприятливих умов для стабільного зростання національної економіки. Досягнення цієї мети багато в чому залежить від створення ефективної податкової системи, що стимулює інвестиційну активність громадян і суб'єктів господарювання. Формування такої системи в Україні йде з 2010 року, коли був прийнятий Податковий кодекс [1] (далі — ПК) України, і продовжується в цей час, коли змінюються, доповнюються або набирають чинності окремі його частини. До переліку податків, що формують податкову систему України відповідно до ПК України, серед інших, включений і податок на нерухомість. Його характерною рисою є те, що, на відміну від більшості інших податків, податок на нерухомість в сучасній Україні раніше не застосовувався.

Сучасне майнове оподаткування є складовою частиною і невід'ємним елементом податкової системи нашої держави. Однак цей напрямок в оподаткуванні на сьогоднішній день є одним з найменш розроблених, тому держава веде активну широкомасштабну роботу з реформування та пошуку нової більш ефективної і прогресивної форми оподаткування нерухомості.

Актуальність теми дослідження викликана гострою практичною необхідністю аналізу податку на нерухомість в Україні і його недостатньою теоретичною розробкою.

З погляду теорії оподаткування особливої уваги заслуговує розгляд невідкладних питань, пов'язаних із глибоким проробленням принципів підходів і методології майнового оподаткування в сучасних умовах, введенням однозначних за звучанням і змістом термінів, що визначають процес оподаткування нерухомості як єдиного цілого, так і окремих її елементів. Оптимальне розв'язання цього роду завдань можна вважати, на наш погляд, свого роду гарантом відсутності (або, щонайменше, скорочення кількості) спірних ситуацій, як наслідок виключення протиріч тих або інших положень.

Дослідження досвіду і традицій становлення і розвитку майнового оподаткування досить широко висвітлюється в сучасній вітчизняній і закордонній юридичній літературі, насамперед — в науковій періодиці. Однак спрямованість цих робіт залишається різноплановою. Коло робіт, що стосуються цієї тематики, може бути підрозділене на декілька основних напрямків: аналіз формування податкової бази бюджетів державних утворень в різних правових аспектах; дослідження причин і наслідків фінансової неспроможності в Україні тощо. Разом з тим, у вітчизняній правовій літературі дотепер бракує комплексних оцінок розвитку ситуації з проблемними питаннями оподаткування нерухомості. Практично поза полем зору сучасних дослідників залишається також питання особливостей застосування пільг стосовно зазначеного податку.

Для України традиційно взагалі не було характерним стягнення податків із власності як об'єкта оподаткування, за винятком плати за землю та податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів. При цьому податок на нерухоме майно (нерухомість), хоча і був передбачений Законом України «Про систему оподаткування» (який вже втратив чинність), але фактично не існував, оскільки до так і не був розроблений та введений в дію.

Згідно ст. 265.1.1. ПК України, платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості. Іншими словами під дію податку підпадають не лише власники житлових будинків (котеджів) та квартир, що пристосовані для постійного проживання, але й власники житлових будинків садибного типу, прибудов до житлових будинків, кімнат у багатосімейних чи комунальних квартирах, дачних та садових будинків. Щоправда, стосовно дачних та садових будинків існує один виняток — податок з них не справляється, якщо кількість таких будинків не перевищує одного об'єкта на одного платника податку. Тобто за другий або третій дачний будиночок вже доведеться платити.

Також не є об'єктом оподаткування:

1) об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад (їх спільній власності);

2) об'єкти житлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом, в тому числі їх частки;

3) будівлі дитячих будинків сімейного типу;

4) об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать фізичним особам, які відповідно до закону мають статус багатодітних або прийомних, або малозабезпечених сімей, опікунів, піклувальників дітей, але не більше одного такого об'єкта на сім'ю, опікуна, піклувальника;

5) гуртожитки;

6) об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа, визнаним такими відповідно до закону, дітям-інвалідам,

які виховуються самотніми матерями (батьками), але не більше одного такого об'єкта на дитину.

Враховуючи те, що Україна не має досвіду протягом останніх десятиліть в оподаткуванні нерухомості (на відміну від більшості країн світу, де податки на нерухоме майно мають столітню історію), то запровадження цього виду оподаткування часто викликає негативні реакції і жорсткий опір, адже саме в соціальному плані це є один з найнебезпечніших податків. Серед вчених-юристів немає єдиної думки щодо податку на нерухомість. Так, І. Андрущенко впевнений в тому, що запровадити такий податок означає злегковажити всі нинішні реалії і негативно вплинути на легалізацію нерухомості [2]. М. Карлін і Н. Бобох в якості аргументу на користь застосування податку на нерухомість називають те, що цей податок, як ніякий інший, відповідає принципу вигоди; кошти від цього податку використовуються для фінансування послуг на місцевому рівні; для платників, вартість майна яких збільшується внаслідок оподаткування, податок на нерухомість асоціюється з платою за послуги, що надають органи влади [3]. Ю. Петренко вважає, що податок на нерухомість відповідає засадам справедливого оподаткування тому, що володіння землею, нерухомістю, транспортними засобами є ознакою певного рівня доходів, і оподаткування таких цінностей не суперечить вимозі щодо врахування платоспроможності платників [4]. Ю. Мелько обґрунтовує думку, що від запровадження податку на нерухомість громада міста отримує багато реальних вигод, серед яких найважливіші: збільшення фінансування соціально-економічних програм в галузях ЖКГ, охорони здоров'я, освіти, культури і т.п.; обмеження спекуляцій на ринку нерухомості і стримування цін на житло; створення сучасної інфраструктури в місті, що призведе до росту інвестиційної привабливості і створенню нових робочих місць; ефект “податку на багатство”, коли податкове навантаження буде розподілятися виключно за принципом соціальної справедливості [5]. О. Малолеткова зазначає, що податок [на нерухомість — авт.] планували як справедливий збір на користь держави за розкіш, однак тепер його сплачуватимуть і люди з малими статками, у тому числі пенсіонери, селяни [6]. Але ми вважаємо, що запровадження податку на нерухомість на сучасному етапі розвитку України потребує надзвичайно виважених підходів до вдосконалення механізмів його справляння, інакше можуть виникнути не передбачувані наслідки як для держави в цілому, так і для фізичних осіб. На наш погляд, податок на нерухомість відіграє значну роль в державі, оскільки він дає можливість істотно збільшити бюджетні надходження за рахунок заможних верств населення і тим самим збалансувати соціальні інтереси населення.

Але існують і проблемні питання. Приміром, якщо в людини квартира не 120, а 121 кв. м, їй доведеться платити податок з 1 кв. м, бо 120 кв. м не оподатковуються. Але якщо у власності громадянина є квартира з житловою площею 60 кв. м і будинок у селі площею 50 кв. м, він повинний сплачувати податок на один із об'єктів житлової нерухомості. Адже якщо людина володіє двома і більше об'єктами, то на

один діятиме пільга (його площа менша за 120 кв. м і не обкладається податком), а на інші — ні. Тож такому громадянину доведеться звернутися до податкової, яка має дозволити йому вибрати, з якої нерухомості платити податок. Тоді як інший громадянин, який має будинок на 250 кв. м, не сплачуватиме податок на нерухомість, бо він власник об'єкта, який за площею не обкладається збором. При цьому будинок, приміром, на 300 кв. м може й не підпасти під оподаткування, бо ним у парі володіють громадянин і його дружина, тобто в кожного з них у власності по 150 квадратів, а це не дотягує до оподаткованої площі 250 кв. м., тоді як перши громадянин із квартирою в 60 метрів, де є три власники (дружина, син і він), і сільським будинком у 50 метрів все одно змушений буде платити податок: із своєї 1/3 площі квартири чи з 50 кв. м будинку в селі, адже він володіє двома об'єктами нерухомості.

На наш погляд, слід скоригувати норми Податкового кодексу, щоб податкова пільга розповсюджувалася не на один з об'єктів нерухомості, а на загальну сумарну площу таких об'єктів. Тобто якщо у власності громадянина перебуває понад один об'єкт нерухомості, він в будь-якому разі не платитиме податок з жодного, навіть якщо його площа не перевищує 120 кв. м. А якщо всі члени сім'ї у рівних частках володіють однією великою квартирою чи котеджем, і ці частки не більші за 120 і 250 кв. м відповідно, то об'єкт оподаткування в цьому випадку відсутній.

Таким чином, введення податку на нерухомість відповідає інтересам сучасного цивілізованого суспільства, але варто визнати, що виконання цієї задачі в нинішніх українських реаліях залишає бажати кращого. В нинішньому вигляді податок на нерухомість викликає багато питань, як з погляду економічної обґрунтованості, так і з погляду принципів соціальної справедливості. Цілком очевидно, що концепція податку на нерухомість вимагає більш зваженої, відповідальної і комплексної роботи держави у співробітництві з експертами, консультантами і громадськими організаціями. Із запровадженням податку на нерухомість дуже важливо визначитися з колом його платників та пільг щодо нього з метою забезпечення соціально бажаних методів оподаткування.

Використані джерела:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13-14, 15-16, 17. — Ст. 112.
2. Андрущенко І. Проблеми і перспективи податку на нерухомість // І. Андрущенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agent.ua/review/articles/499.html>.
3. Роль податку на нерухомість в соціальній політиці країни з транзитивною економікою / М.І. Карлін, Н.М. Бобох // Демографія та соціальна економіка — 2009. — № 2. — С. 132-140.
4. Петленко Ю.В. Місцеві фінанси: Опорний конспект лекцій. — К.: Кондор, 2004. — 282 с.
5. Мелько Ю. Податок на нерухомість в Україні: перспективи впровадження // Юридичний меридіан (Вид-во “Інститут міста”). — 2014. — № 1. — С. 18.

6. Малолеткова О. В яку копійчку обійдеться податок на нерухомість? // Форум права. — 2013. — № 6. — С. 57.

Щербакова О.С.

студент 4-го курсу Миколаївського відділення ННІЗН НАВС

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ М. МИКОЛАЄВА)

Так, ефективне і вільне здійснення прав людини – одна з головних ознак демократичного суспільства і правової держави. Права людини в сучасному українському суспільстві мають стати не другорядним завданням, що здійснюється у сфері функціонування виконавчої влади, а її найголовнішою метою, яка покликана принципово змінити історичну парадигму стосунків між державою і людиною.

Із розвитком демократії в адміністративному праві, покликаному регулювати саме відносини між державою та людиною, змінюються правові засоби й методи впливу публічної влади на суспільні відносини, що зумовлено появою нових категорій в адміністративному праві, виникають нові інститути – інститут адміністративних послуг, інститут адміністративного договору та ін.

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» який вступив в законну силу 06.09.2012 року № 5203-VI, адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Державні послуги надаються органами державної влади (в основному виконавчої) та державними підприємствами, установами, організаціями, а також органами місцевого самоврядування в порядку виконання делегованих державою повноважень за рахунок коштів державного бюджету.

Муніципальні послуги – надаються органами місцевого самоврядування, а також органами виконавчої влади та підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету.

Суб'єкт звернення - фізична особа, юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг.

Суб'єкт надання адміністративної послуги - орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги.

Взагалі, до адміністративних послуг належить:

- видача ліцензій, дозволів та інших документів дозвільного характеру, сертифікатів, свідоцтв, атестатів, посвідчень;

- реєстрація (фактів, суб'єктів, прав, об'єктів, у тому числі легалізація суб'єктів і актів (документів), нострифікація та верифікація);
- інші види діяльності незалежно від назви, у результаті провадження яких заінтересованим фізичним та юридичним особам, а також об'єктам, що перебувають у власності, володінні чи користуванні таких осіб, надається або підтверджується певний юридичний статус та/або факт.

Адміністративна послуга вважається наданою з моменту отримання її суб'єктом звернення особисто або направлення поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) листа з повідомленням про можливість отримання такої послуги на адресу суб'єкта звернення. У випадках, передбачених законодавством, відповідний документ може бути надісланий поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку. При цьому строк доставки поштової кореспонденції не зараховується до строку надання адміністративної послуги.

Центр надання адміністративних послуг в м. Миколаєві – це постійно діючий робочий орган та структурний підрозділ виконавчого комітету Миколаївської міської ради, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.

Основними завданнями центру в м. Миколаєві є:

- 1) організація надання адміністративних послуг у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань суб'єктів звернень;
- 2) спрощення процедури отримання адміністративних послуг та поліпшення якості їх надання;
- 3) забезпечення інформування суб'єктів звернень про вимоги та порядок надання адміністративних послуг, що надаються через адміністратора.

Сучасний етап розвитку українського суспільства позначився активним запровадженням європейських стандартів, зміною принципів і форм відносин між владою і громадою (громадянами), впровадженням нової філософії державно-управлінської діяльності, суть якої полягає не в управлінні суспільством, а в наданні послуг, у „служінні” інтересам суспільства і людини.

Проте, незважаючи на численні досягнення у демократичних перетвореннях, досі відсутнє чітке регламентування процедурного аспекту відносин особи і влади, не визначено засади діяльності та відповідальність органів влади у сфері надання адміністративних послуг, не врегульовано питання їх оплатності.

Серед великої кількості проблем, що стримують розвиток сфери адміністративних послуг в Україні, двома найбільшими проблемами на сьогодні, є складність процедури отримання таких послуг і довготривалість строків їх виконання. Саме це змушує і громадян, і бізнес вдаватись до корупції і обходити закон, щоб задовольнити свої життєві потреби.

*Шляхи і перспективи реформування
кримінального законодавства та
правоохоронної діяльності в Україні*

Агапова О.М.

студент 4-К курсу юридично-
психологічного факультету ННІЗН
НАВС

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ АБО
ІНШІЙ НЕЗАКОННІЙ УГОДІ ЩОДО ЛЮДИНИ**

Метою даної публікації є з'ясування питань щодо кримінально-правової протидії торгівлі людьми або іншій незаконній угоді щодо людини.

Торгівля людьми – одна з найбільш актуальних проблем сучасності. Жертвами сучасних форм рабства в усьому світі щорічно стають мільйони людей. Окрім економічних причин, які змушують шукати роботу за кордоном або в різних регіонах своєї країни, важливими факторами, що сприяють торгівлі людьми, є відсутність достовірної інформації про можливості працевлаштування та незнання своїх прав.

Коли йде мова про організацію боротьби з торгівлею людьми, перш за все необхідно зазначити, що майже кожна країна має в своєму кримінальному законодавстві юридичні норми, у відповідності з якими настає кримінальна відповідальність за торгівлю людьми.

Дана проблема є актуальною на сьогоднішній день не тільки в Україні, а й в усьому світі. Враховуючи небезпеку транснаціональної торгівлі людьми за сучасних умов, Україною вживаються заходи щодо протидії цьому протиправному міжнародному явищу. Так, на виконання основних положень Конвенції ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю, яка доповнюється Протоколом «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї», чинним законодавством торгівлю людьми визначено як суспільно небезпечне діяння, що тягне за собою кримінальну відповідальність.

У Кримінальному кодексі України 2001 р. (далі – КК) кримінально-правова норма, що передбачає відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини, на відміну від попереднього КК, розміщена не в розділі «Злочини проти життя та здоров'я особи», а в

розділі «Злочини проти волі, честі та гідності особи». Проте, визначення торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо передачі людини, дане в диспозиції ст. 149 КК України в редакції від 5 квітня 2001 року, також не було позбавлено вад і часто піддавалося критиці за відсутність чіткості. В основному воно акцентувало увагу на діях, пов'язаних з переміщенням особи через державний кордон України з метою експлуатації, та не зовсім відповідало вимогам міжнародно-правових актів.

Аналіз правозастосовної практики у справах про торгівлю людьми свідчив про існування певних проблем у застосуванні окремих положень ст. 149 КК у кримінальному судочинстві. Лише незначний відсоток справ закінчувався винесенням обвинувальних вироків, цим і підтверджується недосконалість кримінально-правової норми, невдалою побудовою об'єктивної сторони складу злочину, правовою невизначеністю термінів. Це не давало змоги ефективно проводити досудове слідство у кримінальних справах, порушених за ст. 149 КК України, і притягувати винних до відповідальності.

У процесі імплементації положень зазначеної вище Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколу до неї «Про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми» в українське законодавство Верховною Радою України в січні 2006 року було внесено зміни до Кримінального кодексу, за якими ст. 149 КК України викладена у новій редакції.

Так, даний злочин визначається як торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.

Слід звернути увагу також на те, що згідно з чинним законодавством торгівля людьми вважається закінченим злочином з моменту заволодіння людиною. Отже, сам факт купівлі-продажу або іншої оплатної передачі людини знаходиться за межами об'єктивної сторони складу злочину і характеризує лише його суб'єктивну спрямованість.

Зацікавленість становить ще одна проблема, тісно пов'язана з торгівлею людьми – покарання жертв торгівлі. Міжнародне законодавство дає однозначну відповідь на це питання, Протокол ООН «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї» забороняє застосовувати до жертв будь-які види покарання.

Якщо йдеться про відповідальність за суміжні з торгівлею людьми злочини, то слід враховувати, що злочинні дії вчинені відносно неповнолітніх необхідно розглядати у сукупності зі ст. 304 КК України (виходячи з предмету його доведення).

Також потрібно враховувати, що відповідно до чинного законодавства «торгівля людьми» полягає у заволодінні особою (встановлення контролю за поведінкою останньої всупереч її волі, за допомогою примушування, обману, зловживання довірою), тоді як «звідництво для розпусти» – у посередництві (сприянні) саме

добровільним статевим зносинам (ст. 149 та 302 КК України). Тому організація або сприяння у тій чи іншій формі добровільному виїзду жінок за кордон для зайняття проституцією за умови відсутності будь-яких елементів примушування, обману, зловживання довірою стосовно останніх з боку інших осіб (коли такі обставини заздалегідь усвідомлювалися, обговорювалися кожною стороною), може кваліфікуватися лише за ст. 302 КК України.

Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини можуть бути вчинені як із переміщенням потерпілого через державний кордон України, так і без такого переміщення. Якщо зазначені діяння супроводжуються незаконним переправленням осіб через державний кордон України, вони додатково кваліфікуються ще й за ст. 332 КК України.

Таким чином, в Україні створюється така юридична база для захисту прав, свобод, інтересів громадян, потерпілих від торгівлі людьми, яка відповідала б міжнародним вимогам і стандартам прав людини, забезпечувала б реалізацію прав кожної особи та контроль за виконанням законодавства щодо їх охорони. На сьогодні в нашій країні прийнято низку нормативно-правових актів, які законодавчо закріплюють боротьбу з торгівлею людьми і, в основному, відповідають нормам міжнародного права у цій сфері.

Тому, ми вважаємо, що до даного явища потрібно підходити не просто як до серйозної проблеми, а і як до серйозного злочину, наслідки якого, найчастіше є невідворотними. Спираючись на це, на мою думку, однієї, або навіть кількох статей у Кримінальному кодексі замало, для того щоб з впевненістю вважати, що дана проблема є вирішеною. Потрібно провести ретельнішу імплементацію норм міжнародного права до законодавства України у тому числі імплементувати норми конвенцій.

Акопян А.Р.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, курс на проведення правової реформи, вимагають перегляду традиційних підходів вітчизняної науки стосовно права і його джерел, у тому числі джерел кримінально-процесуального права. Сьогодні в ст. 9 Конституції закріплено положення про те, що "чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України". Таким чином, загальновизнані принципи й норми міжнародно-правових актів, з одного боку, є складовою частиною кримінально-процесуального права, і безпосередньо

породжують права людини в кримінальному процесі (п. 2 ст. 8, п. 1 ст. 9 Конституції), а, з іншого - є важливою передумовою вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України.

У Конституції знайшла відбиття ідея, що характерна для сучасних конституцій держав Європи, але принципова позиція України виражена в статті, що не встановлює повної відповідності міжнародному праву, а створює юридичні гарантії реалізації його норм. Стаття 9 Конституції визначила характер взаємозв'язку міжнародного й українського права на сучасному рівні. Від взаємодії цих двох систем права залежить ефективність обох. Значна кількість норм міжнародного права призначається для подальшого застосування в сфері дії кримінального процесуального права України.

Разом з тим, основи співвідношення галузевих і міжнародних систем позначені невиразно, що створює ряд проблем, пов'язаних з визначенням сутності й значення міжнародних норм, їхнім функціональним призначенням, визначенням місця в ієрархії правових актів України та безпосереднім застосуванням.

Не можна не звернути увагу на положення стаття 22 Конституції, де сказано, що права і свободи людини і громадянина в Україні не є вичерпними, гарантуються відповідно до Конституції, а значить і відповідно до загальновизнаних міжнародних норм. Отже, міжнародні положення, що визначають права й свободи людини і громадянина, повинні застосовуватися навіть у випадку протиріччя законам і нормативно-правовим актам України, оскільки міжнародно-правові документи містять, визначають і регулюють дію великого обсягу прав і гарантій прав людини. Обсяг прав і свобод людини, закріплений у міжнародних документах, виконує роль взірця до якого повинні прагнути всі народи й держави [12, с. 10].

Таким чином, в Україні можуть застосовуватися і застосовуються як міжнародні норми загальновизнаних актів (звичайні норми), інкорпоровані в кримінально-процесуальне законодавство України, так і норми права міжнародних договорів України, укладених з іншими державами, ратифіковані органами законодавчої влади України. У кримінальне процесуальне законодавство України повинні включатися й конкретизуватися ті міжнародно-правові положення, зміст і значення яких оптимізує всі стадії кримінального судочинства, реально забезпечує інтереси особи, українського суспільства та держави в цілому.

В КПК України необхідно включити правило про те, що загальновизнані принципи й норми міжнародного права, міжнародні договори України, віднесені законодавством до складової частини кримінального процесуального права, мають переважну юридичну силу перед іншими законами України. Закони, що скасовують або обмежують права та свободи людини і громадянина, що порушують основні принципи кримінального судочинства, не можуть виступати як джерело права і регулювати кримінальні процесуальні відносини між його учасниками. Варто також розглянути питання про включення в кримінальне процесуальне законодавство норми про те, що права учасників процесу,

гарантовані міжнародно-правовими нормами не можуть бути обмежені кримінально- процесуальним законом і підлягають безпосередньому застосуванню на всій території України.

Богданевич А.А.

студент 3 курсу Житомирського
відділення ННІЗН НАВС

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ТА ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ АБО ЇХ АНАЛОГИ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ЩОДО ДІТЕЙ ТА ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ДІТЕЙ

Глобальною загрозою здоров'ю населення і національній безпеці у нашій країні і в усьому світі на межі ХХ-ХХІ ст. стали такі негативні соціальні явища, як наркозлочинність і наркоманія. Якщо не вжити найрішучіших заходів до нейтралізації цієї загрози, то в перспективі людство може припинити своє існування як біологічний вид.

Згідно статистичних даних в світі нараховується близько 250 мільйонів хворих на наркоманію (4% населення), від якої щодня гинуть 330 осіб, серед них 34 підлітки, в Європі- 22,5 млн. наркозалежних, в Україні 144 тис. наркозалежних станом на 2013рік.

За інформацією Європейського опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин (ESPAD), найбільша кількість підлітків, які вживають наркотичні речовини серед країн Європи посідає Чехія- майже 45%, Іспанія- 36%, Словаччина- 32%, Франція- 31%, Великобританія- 29%.

Загалом в Україні на 44 % зросла кількість неповнолітніх, які скоїли злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Кількість неповнолітніх, які вживали наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналози або прекурсори, в січні-червні 2013 року склала 310 осіб. Серед неповнолітніх цієї категорії – по 59 учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів[1].

За даними міжнародних експертів світове виробництво наркотичних речовин зосереджене у трьох державах – Колумбії, Перу і Болівії, де вона становить 98%. Цікаво, що впродовж останніх десятиріч це виробництво також концентрується у країні – Колумбії. Активну участь у виготовленні наркотичних речовин беруть неповнолітні. Так, у 2012 році в Колумбії цей показник склав 12%.

Так, правоохоронними органами за квітень 2012 року було вилучено 35 кг наркотичних засобів та психотропних речовин у навчальних закладах України, було затримано 140 неповнолітніх, у т.ч. 45 - учнів шкіл, ліцеїв і гімназій, а у навчальних закладах та на прилеглих до них територіях виявлено 430 фактів незаконного обігу наркотиків, до яких причетні учні та студенти. Також, надзвичайно гостро постає проблема вживання наркотиків підлітками.

За даними соціологічних досліджень з проблемою вживання наркотиків підлітками в 2007-2012 рр. роках зіштовхнулися 134 країни. Найпоширеніший наркотик – коноплі (96% всіх країн повідомили проблему зловживання коноплями), далі йдуть опіати (87%), кокаїн (81%), синтетичні наркотики (73%). Три чверті всіх країн повідомляють про зловживання героїном і дві третини – кокаїном. Вживання героїну і кокаїну ширше поширене, ніж вживання проміжних продуктів – опіуму (морфію).

Профілактика злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків дасть змогу знизити не тільки їх рівень, а й рівень смертності та хвороб населення, оптимізувати соціальну ситуацію у суспільстві, підвищити авторитет держави у світі. Саме тому держава зосереджує зусилля на профілактиці незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, покаранні осіб, винних у вчиненні таких злочинів, лікуванні та реабілітації наркоманів.

Підводячи підсумок вищевикладеного вважаємо за потрібне втілення в життя наступних заходів для боротьби зі злочинами серед неповнолітніх у сфері обігу наркотичних засобів:

- налагодження взаємодії з усіма державними органами України, громадськими організаціями для проведення спільних операцій, вжиття заходів у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів серед неповнолітніх;

- здійснення спостереження та забезпечення соціального контролю щодо поведінки і способу життя батьків підлітків, які зловживають наркотиками та, на цьому ґрунті, схильні до правопорушень;

- забезпечення проведення на території України спеціальних операцій щодо виявлення осіб, які займаються розповсюдженням наркотиків у навчальних закладах країни та в місцях масового проведення дозвілля молоді, а також інших комплексних заходів, спрямованих на перекриття джерел та каналів незаконного виготовлення і розповсюдження наркотиків серед молоді;

- належне забезпечення порядку створення, організації діяльності та функціонування громадських спостережних рад з питань протидії наркоманії, а також підготовка методичних рекомендацій та пропозицій з питань удосконалення роботи з населенням і громадськими організаціями, які здійснюють пропаганду серед молоді стосовно здорового способу життя;

- активна допомога зі сторони правоохоронних органів України компетентним органам зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з наркозлочинністю серед підлітків.

Ключову увагу варто приділяти питанням профілактики та боротьби з незаконним обігом наркотичних та інших засобів серед молоді. Це має бути взаємоузгоджена комплексна система заходів державних органів та громадських організацій, які займаються боротьбою з цими явищами. Саме від їх спільної роботи залежить ефективність боротьби з даними

злочинами та попередження нових злочинів та правопорушень серед молоді.

Використані джерела:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — К.: Каннон, 2001.
2. Науково - практичний коментар до Кримінального кодексу України. — 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. — К.: А.С.К., 2006. — 848с. — (Нормат. док. та комент.).
3. Проект НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ЩОДО НАРКОТИКІВ (НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ).
4. http://www.volynnews.com/news/health/u_svit_210_milyoniv_narkomaniv/
5. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/06/110622_grug_report_ukraine_ak.shtml
6. См., наприклад: Война с наркомафией: пока без победителей. — М., 1992. С.46—48.
7. См.: Фирсаков С.В. Социально-демографические особенности личности преступников-наркоманов // Безопасность и здоровье нации в аспекте преступности.—М.,1996.С.53.
8. См.: Габiani А.А. Наркотизм. — Тбилиси, 1999. С. 39—46.
9. См.: Стрелков В.А. Барьер «белой смерти». — М., 2002. С. 91—93.
10. Игошев К.Е. Психология преступных проявлений среди молодежи. — М., 1982.

Бондар Т.В.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного ННІЗН НАВС

ЩОДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РОЗУМІННЯ СТАНУ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

У Кримінальному кодексу України 2001 р. (далі – КК) про стан сильного душевного хвилювання зазначено у п'ятьох статтях – ч. 4 ст. 36, ч. 3 ст. 39, п. 7 ст. 66, ст. 116, ст. 123. Це поняття вжите законодавцем як у нормах Загальної частини КК, так і в Особливій його частині. В останньому випадку Особлива частина КК містить дві статті, де встановлено кримінальну відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання. Така відповідальність передбачена за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК), та умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання (ст. 123 КК).

З'ясовуючи кримінально-правового значення стану сильного душевного хвилювання, значну увагу, на наш погляд, слід приділити причинам його виникнення (в юридичній літературі їх ще називають обстановкою чи обставинами вчинення злочину). Однією із таких причин, за яких винний вчиняє злочини, передбачені статтями 116, 123 КК, є неправомірна поведінка з боку потерпілого, а саме протизаконне насильство (поряд з цим існують й інші причини – тяжка образа з боку потерпілого та систематичне знущання). Під насильством, на нашу думку,

слід розуміти фізичний вплив на людину за допомогою мускульної сили або знарядь, механізмів, температур, тощо, які здатні заподіяти біль, тілесні ушкодження або смерть. Оскільки закон спеціально не вказує, що насильство має бути тільки фізичним, то є всі підстави розуміти під насильством як фізичний, так і психічний протиправний вплив.

Фізичне насильство виявляється в побоях, окремих ударах, нанесенні синців, гематом, заподіянні фізичної болі шляхом заламування рук, проведення бойових прийомів самбо, карате й інших бойових єдиноборств, тугого болісного зв'язування кінцівок мотузкою, шнуром, дротом тощо. Це будь-який фізичний вплив на людину, який відчувається нею як болісний і призводить до відповідних наслідків. Проте питання про зміст поняття «насильство», яке вживається у ст. ст. 116 і 123 КК, цим не вичерпується. Потребує вирішення питання чи слід включати у зміст вищеназваного поняття психічне насильство. Окремі науковці (зокрема, О.М. Попов), стверджують, що закон не робить спеціального застереження про те, що насильство повинно бути обов'язково фізичним, відтак є всі підстави розуміти під насильством як фізичний, так і психічний протиправний вплив на особу. При цьому під психічним насильством він пропонує розуміти не тільки погрозу заподіяти фізичне насильство, але й погрозу оприлюднити відомості, що ганьблять особу, а також погрозу знищити чи пошкодити майно.

Погроза є формою психічного насильства, яку в теорії кримінального права визначають як злочинне посягання на психічну безпеку особи у вигляді умисного неправомірного заподіяння психічної шкоди потерпілому всупереч його волі. На відміну від фізичного насильства, яке являє собою механічний вплив на тіло людини або на її зовнішню свободу, психічне насильство може реалізовуватись як через інформацію (вплив на свідомість) так і неінформаційним шляхом (вплив на мозок наркотиками, алкоголем, шляхом електронної стимуляції мозку).

У зв'язку з цим, на наш погляд, постає абсолютно справедливе питання про доцільність вживання законодавцем конструкції «протизаконність насильства». Хіба може бути «законне» насильство? Власне поняття «насильство» вже містить у собі ознаку протизаконності (наприклад, у деяких випадках працівники міліції можуть застосовувати силу для припинення правопорушень чи подолання протидії законним вимогам міліції, однак такі дії, відповідно до Закону України «Про міліцію», визнаються заходами фізичного впливу, а не насильством), відтак раціонально було б виключити зі ст.ст. 116 і 123 КК вказівку саме на «протизаконність» насильства.

Наступною обставиною, що може обумовити виникнення стану сильного душевного хвилювання, про який йдеться у ст.ст. 116 і 123 КК, є тяжка образа з боку потерпілого. Підставою пом'якшення відповідальності в аналізованих нами статтях КК визнається виникнення стану сильного душевного хвилювання внаслідок тяжкої образи, коли вона в особливо недопустимій формі принижує честь і гідність особи. В юридичній літературі найбільш поширеним є визначення тяжкої образи як грубого приниження честі та гідності особи. При цьому підкреслюється, що «менш

тяжка образа» не повинна викликати особливо хворобливої реакції. З психологічної точки зору, відсутня пряма залежність між об'єктивною тяжкістю образи та суб'єктивним її сприйняттям, розмірами зворотної реакції людини. При вирішенні питання про тяжкість образи необхідно брати до уваги, перш за все, не стільки об'єктивні її властивості, скільки суб'єктивні, спрямованість умислу, ступінь впливу образи на людину, здатність викликати у неї стан сильного душевного хвилювання. Ступінь же цього впливу залежить скоріше від суб'єктивних властивостей конкретної особи, ніж від об'єктивних властивостей образи. Честь та гідність – поняття дуже індивідуальні, нерозривно пов'язані із особливостями носіїв цих властивостей. Одні і ті ж слова та дії можуть неоднаково сприйматися різними людьми.

Наступна обставина, яка властива лише для умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, – систематичність знущання. Як тлумачити поняття систематичного знущання законодавець не вказує. Не робить цього і Пленум Верховного Суду України. С.В. Бородін зазначає, що знущання – це найчастіше всі ті насильницькі дії. Однак, цей вчений і не заперечує, що знущання може виявлятися й у психічному тиску, у погрозах розправи або оголошенні яких-небудь існуючих або вигаданих відомостей, що компрометують винного або інших осіб, у долі яких він зацікавлений. Під терміном «систематичність» слід розуміти вчинення певних дій не менше трьох разів, якщо при цьому вони є виявленням певної тенденції у поведінці винного. Крім цього, тільки у ст. 116 КК в якості альтернативної причини виникнення стану сильного душевного хвилювання згадується про систематичне знущання, тоді як у ст. 123 КК про це не йдеться.

Вважаємо за необхідне виправити цю прогалину в кримінальному законі і внести зміни до ст. 123 КК, доповнивши до обставин, через які може виникнути стан сильного душевного хвилювання, – вказівку на «систематичне знущання».

Бондаренко О.О.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД

Проблематика кримінальних проваджень на підставі угод є однією з найсуттєвіших у галузі кримінального процесуального права, що не втрачає своєї актуальності й нині. Варто зазначити, що в сучасних умовах розвитку нашої держави інтерес до цього питання значно зріс, не тільки серед правознавців, які вивчають його з професійної точки зору, а й серед суспільства в цілому. Укладення угод в кримінальному процесі, судове провадження на підставі угод, вирок та інші правові наслідки їх укладення

є новаціями прийнятого Кримінального процесуального кодексу в 2012 році.

Згідно статті 468 КПК, у кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод:

1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;

2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [1, С. 177].

Угода про примирення – це угода між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, в якій узгоджуються умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого за умови вчинення ним дій, спрямованих на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Особливістю угоди про примирення є те, що її укладення залежить не тільки від вирішення питань щодо порядку та умов відновлення майнової сфери потерпілого, а й від задоволення його моральних потреб (набуття відчуття безпеки, розкаяння підозрюваного (обвинуваченого, підсудного), зникнення міжособистісного конфлікту та ін.).

Угода про визнання винуватості – це угода між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим), в якій названі сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого залежно від його дій після початку кримінального провадження або після вручення письмового повідомлення про підозру щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення.

Угода має на меті, з одного боку, пом'якшення покарання обвинуваченого, а з другого – зменшення навантаження на систему здійснення правосуддя у кримінальних справах, процесуальне спрощення розгляду справ.

Підставою укладення угоди про примирення виступає факт примирення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, з потерпілим. Примирення може бути досягнуте як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду. Примирення є суб'єктивним правом потерпілого і ніякими способами він не може бути примушений до його досягнення та укладення відповідної угоди. Таке волевиявлення потерпілого є остаточним, тобто потерпілий не може згодом від нього відмовитися, якщо його волевиявлення було добровільним (тобто воно не було досягнуто під впливом насильства, погроз або іншого примусу).

Угоду не може бути укладено у кримінальних провадженнях щодо:

1) особливо тяжких злочинів; 2) кримінальних правопорушень, внаслідок яких завдано шкоди інтересам особи (а не державним чи суспільним інтересам), і в цих провадженнях бере участь потерпілий.

Умовами, за наявності яких може бути укладено угоду про визнання винуватості, є такі:

1) визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї повної винуватості у скоєнні кримінального правопорушення;

2) кримінальне правопорушення належить до категорії кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості,

тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам;

3) у кримінальному провадженні відсутній потерпілий;

4) підозрюваний чи обвинувачений згоден сприяти у викритті кримінального правопорушення.

Якщо суд переконується, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання [2].

Таким чином, сторони не мають права на помилку при укладанні угоди. Ініціювати такі угоди можна лише одноразово. За не виконання угоди настає кримінальна відповідальність.

Укладення угод дозволяє істотно заощадити сили, час і ресурси учасників процесу, що витрачаються на розгляд матеріалів кримінального провадження, у тому числі органів досудового розслідування, а також забезпечити швидке, повне і об'єктивне розслідування і судовий розгляд.

Необхідним є розробка пропозицій щодо удосконалення процесуальної форми кримінального провадження на підставі угод про примирення і визнання винуватості особи, а також розробці комплексу механізму протидії судових помилок та зміцнення гарантій прав і свобод людини

Впровадження інституту угод, це крок в майбутній розвиток та оптимізацію й вдосконалення правової системи України в цілому. З плином часу неупередженість та досвід застосування кримінального провадження на підставі угод в країні, а саме в кримінально-процесуальному судочинстві сприятиме зменшенню навантаження на органи розслідування, швидшому розв'язанню негативної ситуації яка склалась та компромісу. Таким чином, судді будуть дійсно виносити вирoki саме в тих справах, де дійсно було вчинене суспільно небезпечне винне діяння.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 13 лютого 2013р. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 292 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.

Везденецька О.В.

студент 4 курсу Вінницького відділення ННІЗН НАВС

УМИСЕЛ ЯК ФОРМА ВИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Розбудова демократичної, соціальної, правової держави України передбачає якісно нове формування сучасної правової системи. Таке формування має ґрунтуватися на загальноновизнаних правових принципах, таких, зокрема, як верховенство права, гуманізм, презумпція

невинуватості, відповідальності лише за наявності вини тощо. Останні два принципи нерозривно пов'язані з визначенням правового змісту умислу як форми вини. Розуміння форм вини як правової категорії є загальнотеоретичним питанням, що має велике значення для різних галузей права. Особливе значення таке розуміння має для кримінального права.

Основним джерелом кримінального права України є Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. Однією з його особливостей є те, що в ньому вперше в історії національного кримінального права дається законодавче визначення поняття вини. У минулі роки питання умислу як форми вини піддавались ґрунтовному дослідженню, що породжувало існування великої кількості цікавих та цінних думок, окремих кримінально-правових теорій. В останні роки питання умислу в основному розглядаються лише на рівні науково-практичних коментарів до КК України, підручників та навчальних посібників. Однак аналіз відповідних положень КК України та кримінальних кодексів окремих зарубіжних держав свідчить про те, що ці питання потребують нових досліджень, в яких могли б бути використані ідеї, сформульовані вченими-криміналістами в XIX-XXI століттях.

В юридичній літературі питанням умислу в кримінальному праві приділялась увага в працях таких українських вчених-криміналістів як: М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, Я.М. Брайніна, Ф.Г. Бурчака, Ю.А. Вальнової, П.А. Воробєя, С.В. Гончаренка, В.П. Ємельянова, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, І.П. Лановенка, П.С. Матишевського, С.І. Нежурбиди, А.О. Пінаєва, О.Я. Светлова, В.В. Сташиса, С.А. Тарарухіна, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, Н.М. Ярмиш, С.С. Яценка та інших відомих вчених. Окремі праці названих вчених стали класичними. Водночас ціла низка питань щодо розуміння умислу як форми вини залишаються спірними. Вони вимагають подальшого дослідження, в тому числі із використанням окремих нових підходів з урахуванням новел, закріплених КК України.

Основною й обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину є вина. Принцип, відповідно до якого кримінальна відповідальність можлива лише за наявності вини, сформульований у ст. 62 Конституції України. Так у даній статті закріплено, що кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли буде доведено вину особи у вчиненні злочину. Це конституційне положення втілено в КК України.

Загальне поняття вини вироблено наукою кримінального права і закріплено в КК 2001 р. Згідно з ст. 23 КК вина – це психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого складу злочину нерозривно пов'язана з його об'єктивними ознаками, її зміст відображають об'єктивні ознаки злочину, що характеризують його об'єкт, предмет і об'єктивну сторону. Тому не існує абстрактної вини, відірваної від конкретного суспільно небезпечного діяння.

Суспільно небезпечні діяння, що вчиняються умисно, становлять абсолютну більшість (понад 80%) складів злочинів серед передбачених нормами Особливої частини Кримінального кодексу. Як свідчать численні дослідження, у реальному житті число умисних злочинів сягає 90-92 % загальної кількості вчинених злочинів. Сучасне кримінальне право характеризує умисел як психічне ставлення, при якому особа усвідомлювала суспільну небезпеку дій (бездіяльності), передбачала можливість чи неминучість настання суспільно небезпечних наслідків і бажала або свідомо допускала настання цих наслідків. Залежно від психологічного змісту умисна форма вини поділяється на два види: прямий умисел і непрямий (опосередкований, евентуальний). Прямий умисел має місце у випадку, якщо особа, яка його вчинила, усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій (бездіяльності), передбачала можливість чи неминучість настання суспільно небезпечних наслідків і бажала їх настання. Під непрямим умислом розуміється, що особа, яка вчинила злочин, усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій (бездіяльності), передбачав можливість настання суспільно небезпечних наслідків, не бажала, але свідомо допускало ці наслідки або ставився до них байдуже. Основна відмінність прямого і непрямого умислу полягає у вольовому моменті, що характеризує спрямованість волі суб'єкта.

За загальним правилом, злочин, вчинений з умислом, представляє більш високу ступінь суспільної небезпеки і розглядається як більш тяжка форма вини, ніж злочин, скоєний з необережності. Тому розмежування вини на форми та види впливає на кваліфікацію злочинів. Також вид умислу, не впливаючи на кваліфікацію, може служити важливим критерієм індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання. Злочин, вчинений з прямим умислом, має більш високу ступінь суспільної небезпеки в порівнянні з злочином, вчиненим з непрямим умислом. Одне і те саме діяння карається значно суворіше при умисному вчиненні, ніж через необережність.

Вивчення умислу має велике значення, наприклад, в питаннях кваліфікації злочину, тому що щоб встановити умисну форму вини необхідно виявити ознаки прямого чи непрямого умислу. Ряд злочинів здійснюється лише з прямим умислом, обов'язковою ознакою яких є мета злочину. У цьому випадку відсутність ознак прямого умислу не дозволяє притягнути особу до кримінальної відповідальності. Готування і замах на злочин можливі при наявності прямого умислу.

Таким чином, підводячи короткий підсумок вищевикладеного можна сказати що, умисел є найбільш поширеною і в законі і на практиці формою вини. Відповідно до ч. 1 ст. 24 КК України "умисел поділяється на прямий і непрямий". Розрізняються прямий і непрямий умисел між собою за змістом інтелектуального і вольового елементів (ознак). Також уваги заслуговує визначення виду умислу у злочинах з формальним складом. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що такі злочини вчиняються виключно з прямим умислом.

Вигнан Є.Ф.

студент 4 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

СУДИМІСТЬ ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ

В Кримінальному кодексі України окремих розділ присвячено інституту судимості. Це свідчить не лише про його важливість, але і про необхідність виділення судимості в кримінальному законодавстві в окремий інститут. З метою забезпечення прав і свобод людини процес погашення та зняття судимості повинен бути чітко регламентований, щоб уникнути беззаконня і свавілля.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, що їх виконали як учені України, так і учені пострадянського простору, у теорії судимості ще залишається багато дискусійних питань.

Судимість — це кримінально-правовий стан особи, який створений для неї фактом засудження судом до будь-якого виду покарання за вчинений злочин. В нині діючому Кримінальному кодексі України не має визначення поняття судимість. Вважаємо за необхідне, враховуючи, що в Кримінальному кодексі України окремих розділ присвячено інституту судимості, на законодавчому рівні закріпити поняття судимості.

Інститут судимості на території України, виник практично одночасно із самим кримінальним правом. Однак законодавче закріплення вказаного інституту сформувалося близько 80-ти років назад. Законодавець постійно звертається до нього, доповнюючи його новими нормами та положеннями, які часом суттєво змінюють правовий статус засудженого, про що свідчить історія виникнення і розвитку інституту судимості.

Судимість має наступні ознаки: вона завжди пов'язана із засудженням особи до певного виду (та розміру) покарання із реальним його відбуттям. Також, судимість тягне за собою деякі обмеження для особи: трудові (обмеження щодо осіб, які мають непогашену або не зняту судимість, полягають у забороні обіймати певні посади – судді, члена Вищої ради юстиції, нотаріуса, адвоката, прокурора, слідчого прокуратури, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, судового експерта та інших авторитетних у суспільстві посад згідно з чинним законодавством); інший правовий наслідок пов'язаний, наприклад, з позбавлення права на отримання певних пільг (у випадку засудження за вчинення певного злочину можуть припинятися виплати державному службовцеві, встановлені чинним законодавством).

Судимість має строковий характер. Зі збігом встановленого КК строку судимість припиняється. Чинний КК, як і КК 1960 р., передбачає два способи припинення судимості — автоматичне: шляхом погашення (ст.89) і зняття судом (ст. 91). Необхідно ще зазначити, що судимість передбачає певну мету. Деякі вчені виділяють судимість, пов'язану з кримінально-правовими негативними наслідками, і таку, яка впливає на виконання покарання.

Судимість є правовим засобом досягнення й закріплення цілей

покарання. Як тільки мета покарання досягнута, у збереженні судимості зникає необхідність. Останнє положення, на нашу думку, є досить доцільним, оскільки, відповідно до ч. 2 ст. 50 КК, покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів, як засудженими, так і іншими особами. Вважаємо за необхідне відмітити, що судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також в інших випадках, передбаченими законами України.

Погашення судимості – це її припинення, виключення в силу самого закону при дотриманні особою, яка її має, певних умов. Судимість погашається автоматично і будь-якого підтвердження цього факту рішеннями, довідками або іншими документами державних органів не потрібно.

Важливе значення в процесі здійснення правосуддя має правова регламентація порядку зняття судимості. Так, в ч. 3 ст. 91 Кримінального кодексу України зазначено, що порядок зняття судимості встановлюється Кримінально-процесуальним кодексом України, а саме ст. 414. У Кримінальному кодексі України не визначено, хто може бути суб'єктом порушення клопотання про зняття судимості, хоча на таку необхідність указує КПК України. Відсутність зазначеного положення, на нашу думку, є прогалиною кримінального законодавства, яка потребує усунення.

Волосач А.В.

студент 6 курсу Кіровоградського
відділення ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Однією з необхідних та обов'язкових умов нормального функціонування будь-якої держави та суспільства є забезпечення громадського порядку. У Кримінальному кодексі України зазначено, що своїм завданням він визначає правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Тому використання кримінально - правових засобів охорони громадського порядку є одним із дієвих засобів реагування на суспільно небезпечні посягання у цій сфері.

Першу згадку про певні групові дії, які були спрямовані на порушення громадського порядку, можна знайти у Новгородській судній грамоті XV століття. З того часу і по сьогоднішній день розвиток кримінальної відповідальності пройшов чотири основні етапи свого розвитку: виникнення кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку; розвиток відповідальності та її диференціація; уточнення ознак відповідного складу злочину; остаточне

закріплення та виникнення потенційних моделей удосконалення відповідальності за групове порушення громадського порядку.

Порівняльний аналіз кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку вказує на те, що у більшості кримінальних законодавств зарубіжних країн відсутні будь-які склади злочину, подібні до діяння, передбаченого статтею 293 КК України і тільки за кримінальним законодавством Азербайджану, Білорусі, Грузії, Латвії, Молдови, України, Франції та Ізраїлю передбачена відповідальність за різні форми групового порушення громадського порядку. При цьому спостерігається більш альтернативний характер окремих санкцій норм зарубіжного кримінального законодавства.

Групові порушення громадського порядку, хоч і визначені законодавцем як злочин невеликої тяжкості, є небезпечним злочином, який дестабілізує обстановку в місцях перебування громадян і підриває основи суспільства і держави та порушує нормальну життєдіяльність громадян, роботу підприємств, установ, організацій і здатний поставити під загрозу громадську безпеку; потягти за собою людські жертви; нанести суттєву економічну шкоду державі, суспільству або конкретній особі.

Основним безпосереднім об'єктом групового порушення громадського порядку вважається саме громадський порядок. Окрім громадського порядку, даний злочин обов'язково посягає і на додатковий об'єкт – нормальну діяльність транспорту, підприємств, установ чи організації. Також не виключається й наявність додаткових факультативних безпосередніх об'єктів, таких як життя, здоров'я, честь та гідність людей, відносини власності, громадська безпека, відносини у сфері господарської діяльності тощо.

Групове порушення громадського порядку виконується шляхом дії і полягає в організації групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, або активній участі у них. Зазначене діяння є злочином з матеріальним складом. Групове порушення громадського порядку вчиняється в громадських місцях і в публічній обстановці.

Законодавець визначає для групового порушення громадського порядку спеціальний суб'єкт. Так, відповідальності за групове порушення громадського порядку, за кримінальним законодавством України, підлягають тільки організатори й активні учасники, які досягли 16-річного віку.

З суб'єктивної сторони групове порушення громадського порядку характеризується прямим умислом, оскільки особа усвідомлює, що організовує групові дії або бере в них активну участь та передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання. Факультативними ознаками суб'єктивної сторони вказаного складу злочину є мотив та мета.

Вирізняльними ознаками групового порушення громадського порядку, які дозволяють розмежувати склад даного злочину від складу

суміжних злочинів є об'єкт даного діяння, характер та зміст злочинних дій, конструкція даного складу злочину, суб'єктивна сторона, яка передбачає як прямий так і непрямий умисел, місце та обстановка вчинення злочину, а також кількість учасників, оскільки на відміну від більшості суміжних складів злочинів дане діяння завжди вчиняється групою осіб.

Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку полягає в тому, що суспільство в особі державних органів, які представляють його інтереси, визначило, що групове порушення громадського порядку дестабілізує обстановку в місцях перебування громадян і підриває основи суспільства і держави та порушує нормальну життєдіяльність громадян, роботу підприємств, установ, організацій і здатне поставити під загрозу громадську безпеку; потягти за собою людські жертви; нанести суттєву економічну шкоду державі, суспільству або конкретній особі, тому воно є соціально небезпечним діянням, і встановило за ці діяння відповідне покарання.

В цілому дослідження кримінально – правової природи групового порушення громадського порядку вказує на те, що дане питання вкрай недостатньо досліджувалось вітчизняною правовою наукою і потому залишає велику кількість питань, які потребують, на даний час вже негайного вирішення.

Віднесення злочину групового порушення громадського порядку до злочинів невеликої тяжкості є невиправданим. Необхідне ґрунтовне дослідження даного питання, для визначення доцільності збільшення верхніх меж санкції статті 293 КК України, а також її розширення за рахунок застосування інших видів покарання.

Окрім того, нагальною потребою, яка також потребує негайного вирішення, є встановлення чітких критеріїв відмежування групового порушення громадського порядку та суміжних злочинів чи адміністративних правопорушень.

Гарбуз Т.О.

слухач факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Врахування особливостей розвитку неповнолітніх, що вчинили злочин, для вирішення питання про кримінально-правову оцінку їх дій повністю відповідає положенням міжнародно-правових актів у галузі забезпечення прав людини та прав дитини.

Існує велика кількість міжнародно-правових актів у галузі прав дітей та їх захисту зокрема Женевська декларація прав дитини, прийнята Лігою Націй у 1924 р., яка вперше на міжнародному рівні закріпила необхідність особливого захисту прав дітей як найбільш вразливої категорії населення; Декларація прав дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 р., а через 30 років на її підставі було розроблено й відкрито для підписання державами Конвенція про права дитини, а згодом і два Факультативних протоколи до неї: щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції й дитячої порнографії та щодо участі дітей у збройних конфліктах. У галузі кримінального права щодо неповнолітніх для захисту прав дитини найбільше значення мають Пекінські Правила (Мінімальні стандартні правила ООН стосовно відправлення правосуддя щодо неповнолітніх) 1984 р., Ер-Рядські Принципи (Керівні принципи ООН щодо запобігання злочинності серед неповнолітніх) від 14 грудня 1990 р. та Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі від 14 січня 1990 р.

Неповнолітні особи користуються всім спектром прав і свобод, якими наділена будь-яка доросла людина. Крім того, вони мають додаткові пільгові норми, що підкреслюють їх привілейований статус. Таке відношення до неповнолітніх знайшло своє відображення в Декларації прав дитини, де зазначається, що неповнолітні внаслідок своєї фізичної та розумової незрілості потребують спеціальної охорони і піклування, у тому числі належного правового захисту. Однак декларація не зобов'язує, не має певної обов'язкової сили, це лише рекомендації. Нові часи, погіршення положення дітей, потребували більш конкретних законів і заходів, міжнародних договорів із захисту та забезпечення прав дитини.

Генеральна Асамблея ООН 20 листопада 1989 р. прийняла Конвенцію про права дитини, яку називають "світовою конституцією прав дитини". Норми цієї Конвенції діють як складова національного законодавства України з 27 вересня 1991 р. Метою цієї Конвенції є встановлення стандартів для захисту дітей від зневаги й образ, з якими вони стикаються до певної міри щодня в усіх країнах. У ній беруться до уваги різні культурні, політичні й економічні особливості держав, що є дуже важливим фактором. Конвенція про права дитини передбачає такі преференції для неповнолітніх, в тому числі тих, які порушили закон, зокрема:

– щоб жодна дитина не піддавалася катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поведження або покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливість звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років;

– щоб жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюється відповідно до закону та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога коротшого періоду часу;

– кожна позбавлена волі дитина заслуговує на гуманне поведження та поважання її гідності з урахуванням потреб її віку. Кожна позбавлена волі дитина повинна бути відділена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в її інтересах цього робити не слід, і мати право підтримувати зв'язок із своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком надзвичайних обставин;

– щоб кожна позбавлена волі дитина мала право на негайний доступ до правової й іншої відповідної допомоги, а також право оскаржувати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним органом, право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії (ст. 37).

Гончаренко М.О.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД

Кримінальне провадження на підставі угод в Україні є новелою. Цей інститут має важливе значення для судової практики, оскільки веде до скорочення строків розгляду справ, значно зменшує навантаження на роботу судів, економить грошові ресурси держави і головне – сприяє правосуддю, захищаючи права та законні інтереси людини.

Кримінальне провадження на підставі угод є одним із особливих порядків кримінального процесу і регламентовано Кримінальним процесуальним кодексом України.

Статтею 468 КПК передбачені два види угод – про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим чи підсудним (далі – угода про примирення) і угода між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості (далі – угода про визнання винуватості). Ініціювання та порядок укладання конкретного виду угоди вказані у ст. 469 КПК [1].

Запровадження цих угод має на меті забезпечення принципу процесуальної економії, зменшення витрат на ведення процесу, а також забезпечення потерпілому права на швидке і повне відшкодування заподіяної шкоди. Крім того, закріплення на законодавчому рівні чіткої і детальної процедури примирення між сторонами є виконанням Україною

вимог Рамкового рішення Ради ЄС "Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві" (2001/220/ від 15 березня 2001 р), згідно з яким кожна країна-учасниця повинна намагатися сприяти медіації в кримінальних справах.

Метою угоди є суб'єктивно бажаний результат, який повинен настати після її укладення та затвердження. Найважливішою ознакою угоди є її правомірний характер.

Термін «угода» багатогранний і означає взаємну домовленість про що-небудь; договір, за яким устанавлюються взаємні зобов'язання щодо чого-небудь; згода на основі якоїсь вигоди; безгрошова, але оцінена та збалансована за вартістю операція; кабальна угода – надзвичайно не вигідна, укладена примусово, унаслідок збігу обставин, обманним шляхом; мирова угода – між сторонами про припинення суперечки, що виникла між ними, шляхом взаємних поступок тощо [2. 1495].

Угода у плані кримінального провадження є взаємовигідною, спрощеною, складною, добровільно укладеною процедурою. За своїм характером – це компроміс між сторонами, хоч саму угоду підписують особисто підозрюваний, обвинувачений і потерпілий чи прокурор.

Впровадження інституту угод є позитивним моментом в кримінальному провадженні України, про що також свідчить практика зарубіжних країн.

Такий інститут в багатьох країнах має назву «Інститут відновного правосуддя», нині ця суспільна практика діє у понад як 25 країнах світу.

Серед європейських країн застосування програм відновного правосуддя, зокрема медіації в кримінальних справах, законодавчо закріплено в Австрії, Бельгії, Норвегії, Великій Британії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Польщі, Чехії та Молдові. Відновне правосуддя є частиною системи кримінального правосуддя також у США, Канаді, Австралії та Новій Зеландії. На експериментальному рівні програми відновного правосуддя застосовуються в Данії, Нідерландах, Італії, Люксембурзі, Португалії, Словенії, Іспанії, Албанії, Болгарії, Угорщині, Ісландії, Ірландії, Швеції та Росії. [3]

Світова практика свідчить, що впровадження та застосування медіації у кримінальних справах спрямоване на розв'язання численних проблем [4. 167]: 1) гуманізації та демократизації правової системи, кримінальної політики; 2) вдосконалення та спрощення кримінального процесу; 3) доступності правосуддя; 4) підвищення рівня довіри та поваги до суду та правоохоронних органів; 5) забезпечення прав і законних інтересів потерпілого та правопорушника; 6) профілактики злочинності та уникнення подальшої криміналізації осіб, що вчинили злочин у місцях позбавлення волі; 7) відновлення позитивних міжособистісних стосунків у громаді, тощо.

Досвід країн, які вже певний час використовують медіацію та інші форми відновного правосуддя, підтверджує, що понад 90% укладених договорів за результатами медіації було виконано, а близько 80% правопорушників, які брали участь у відновних процедурах, не вчиняли

нових злочинів. На жаль, традиційна правова система немає таких результатів виконання рішень судів та перевиховання злочинців [5].

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова ; Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національна академія правових наук України. – Х. : «Право», 2012. – 844 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. В.Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ «Перун». 2007.
3. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. – К. : Наш час, 2006. – 164 с.
4. Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: Стан та перспективи розвитку : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / В.Т. Маляренко. – К. : Видавничий Дім «ІнЮре», 2004. – 600 с.
5. Жмудь В. Запровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України // Юридичний журнал : аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. – 2007. – № 11. – С. 89-91.

Горбачова А.І.

студент 4 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НАРУГИ НАД ПОХОВАННЯМ

Моральність визнається однією з найвищих соціальних цінностей у ч. 2 ст. 35 Конституції України, де зазначається, що окремі права і свободи громадян можуть бути обмежені законом в інтересах захисту суспільних та особистих цінностей, серед яких зазначена й моральність. Виходячи з того, що кримінальним законом захищаються цінності, які визнаються більшістю суспільства, у повній мірі правомірним для протидії вчиненню злочинних посягань на суспільну моральність є використання кримінально-правових методів.

Кримінальний кодекс України 2001 р. передбачає відповідальність за злочини проти моральних засад життя суспільства у кількох статтях, однією з яких є ст. 297 КК, де встановлюється кримінальна відповідальність за наругу над могилою. Утім, навіть після проведення кримінально-правової реформи, вказана норма не позбавилась окремих недоліків, що негативно впливає на її практичне застосування.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки, спрямовані на подальше вдосконалення кримінально-правової норми про відповідальність за наругу над могилою (ст. 297 КК) і практики її застосування:

Зважаючи на історичну усталеність уявлень про необхідність криміналізації діянь, пов'язаних з наругою над тілами померлих та

місцями їхнього поховання, істотну суспільну небезпечність, негативну динаміку розглядуваних злочинних посягань, об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони суспільної моральності у цій сфері, необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав вважаємо обґрунтованою криміналізацію дій, зазначених у ст. 297 КК.

Наявність в діях особи складу злочину, передбаченого ст. 297 КК, буде мати місце лише у випадку вчинення посягання на один або кілька його предметів, до яких відносяться: могила, інше місце поховання, труп, урна з прахом покійного, а також предмети, що знаходяться в місці поховання або на трупі. Власником предметів, що знаходяться на місці поховання або на трупі може виступати спадкоємці померлої особи чи держава, а також особа, за чий кошти було придбане майно, яке знаходиться на місці поховання чи на групі.

Злочинні посягання, передбачені ст. 297 КК, можуть відноситись лише до злочинів з формальним складом, незалежно від форми прояву їх об'єктивної сторони, оскільки сам факт викрадення предметів, що знаходяться в місці поховання або на трупі, у будь-якому випадку є проявом зневажання пам'яті про померлого, що заслуговує на оцінку такого діяння як злочину проти моральності.

Злочин, передбачений ст. 297 КК, може характеризуватися виключно умисною формою вини у вигляді прямого умислу, який, у свою чергу, може бути як наперед обдуманим, так і таким, що виник раптово. Отже, наруга над місцем поховання, трупом або урною з прахом покійного, а також викрадення предметів, що знаходяться в місці поховання або на трупі, можуть вчинюватися лише з прямим умислом та шляхом активних дій. Викрадення предметів, що знаходяться в місці поховання та перебувають у власності інших осіб (це, відповідно до законодавства, надмогильні споруди (у т.ч. склепи) та елементи благоустрою могил), потребує додаткової кваліфікації за статтями про злочини проти власності, оскільки у цьому випадку має місце вчинення двох різних злочинів з різними об'єктами посягання.

Якщо викрадення таких предметів було поєднане з застосуванням насильства щодо особи, яка охороняє місце поховання, або іншої особи, то вчинене належить кваліфікувати за сукупністю ст. 297 КК та статтями, що передбачають відповідальність за злочини проти життя чи здоров'я (статті 115, 121, 122, 125, 126, 129 КК), або проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (статті 342, 345, 348, 350 КК).

Гулієв С.Р.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність вказаної проблематики пов'язана, зокрема з розробкою проекту Кримінального кодексу України (КК) відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України (затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р.) та відповідного Плану заходів щодо реалізації цієї Концепції (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р.). Відповідно до п. 2.2 цього Плану Кабінет Міністрів України пропонує розробити та подати в установленому порядку, зокрема, проект Кодексу України про кримінальні проступки та закону про внесення змін до КК щодо розмежування правопорушень залежно від ступеня їх суспільної небезпеки, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі.

Слід відмітити, що цій проблемі запровадження інституту кримінальних проступків були присвячені наукові праці знаних українських вчених: В.О. Навроцького, В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.К. Грищука, Н.О. Гуторової, В.М. Куца, В.І. Тютюгіна, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка та ін.

Також, як відомо, на даний час існують декілька варіантів офіційних законопроектів щодо внесення відповідних змін до КК (проекти законів України: «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків», поданий народним депутатом України В.Д. Швецом (реєстр № 10146 від 3 березня 2012 р.; реєстр № 1202 від 8 січня 2013 р.), «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (реєстр № 10126 від 28 лютого 2012 р.), поданий народними депутатами України В.М. Стретовичем, С.П. Головатим, Д.М. Притикою, Е.В. Шишкіною), «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків», поданий народним депутатом України В.С. Малишевим (реєстр. № 3438 від 17 жовтня 2013 р.).

Наявні наукові розробки та офіційні законопроекти свідчать про різні напрями реформування сучасного українського законодавства. Тому предметом нашого дослідження стало питання загальних перспектив удосконалення КК в контексті запровадження інституту кримінальних проступків.

З метою запровадження інституту кримінальних проступків законодавцями пропонується внести відповідні зміни, зокрема до КК. Важливість та актуальність даних законопроектів не викликає сумнівів. У Кримінальному процесуальному кодексі України передбачений фактичний поділ кримінальних правопорушень на злочини та проступки (ст. 215). У

той же час, КК не передбачає такого виду кримінального правопорушення, як проступок. Слід погодитися з позицією окремих науковців, що є недоцільним об'єднання кримінальних проступків в окремому кодексі або Законі про кримінальні проступки, оскільки його загальні положення майже повністю будуть дублювати положення Загальної частини КК. Зокрема, це стосується суб'єктів протиправних діянь, форм вини, співучасті, повторності та сукупності, обставин, які виключають суспільну небезпеку, звільнення від покарання тощо.

Вказані законопроекти можна умовно поділити на два види.

Перший вид, який полягає в наступному: у проекті КК Особлива частина поділена на дві книги: «Злочини» (діяння, вчинення яких становить високу за ступенем небезпеку для особи, суспільства чи держави; одним з видів покарання за вчинення злочину має бути позбавлення волі, у тому числі довічне; вчинення злочину матиме як наслідок судимість особи) та «Кримінальні проступки» (діяння, вчинення яких має низьку за ступенем небезпеку для особи, суспільства чи держави; вчинення проступків не матиме таких правових наслідків як позбавлення волі та судимість особи; основними критеріями такого розмежування мають бути ступінь небезпеки і вид кримінально-правових наслідків).

Другий вид, полягає в наступному: у проекті КК всі протиправні діяння – кримінальні правопорушення поділені на два види: злочини та кримінальні проступки (кримінальним проступком є діяння, за яке передбачене покарання не пов'язане з позбавленням волі). Тобто автори законопроекту вирішили не змінювати назву кодексу, не передбачати додаткові частини в Особливій частині КК, а також не створювати новий Кодекс про кримінальні проступки.

Проекти, що розглядаються, за своїм змістом, фактично, є альтернативними. Аналіз вказаних законопроектів свідчить про те, що їх головні концептуальні засади є подібними. Також, як відомо, робочою групою, яка була створена згідно з розпорядженням Президента України «Про робочу групу з питань реформування законодавства про адміністративні правопорушення та запровадження інституту кримінальних проступків» від 30 травня 2012 р. № 98/2012-рп, був підготовлений проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (станом на 1 лютого 2014 р. проект офіційно не зареєстрований). Тому слід узгодити питання щодо співвідношення положень вказаних проектів.

Проектом змін до КК поняття «злочин» пропонується звизити до одного із складових кримінального правопорушення, виділивши поруч із злочинами групу кримінальних проступків. Проте, запровадження класифікації кримінальних правопорушень є досить складним процесом, для якого, на наш погляд, недостатньо формального перейменування поняття «злочин» на «кримінальний проступок» та встановлення за нього покарання не пов'язаного з позбавленням волі.

Трансформацію певних злочинів у кримінальні проступки не можна визнати обгрунтованою, тому що вона спирається на чинні кримінально-

правові санкції та класифікацію злочинів за ступенем тяжкості. Формалізованою підставою класифікації злочинів за ступенем тяжкості є передбачений в КК вид та розмір покарання, що в принципі має відбивати типову суспільну небезпеку певного посягання. Тому лише в ідеалі можна було б використати міру покарання і певну ступінь тяжкості злочину як критерій визначення тих суспільно небезпечних діянь, що мають бути визнані кримінальними проступками. Як відомо, кримінально-правові санкції за КК далекі від ідеалу – вони надзвичайно розбалансовані. Тому коло злочинів, які слід трансформувати в кримінальні проступки, можна буде обґрунтовано визначати лише після ревізії чинного кримінального законодавства, принаймні в частині нормативної оцінки суспільної небезпеки кожного посягання.

Вказані законопроекти не зовсім враховують положення Концепції реформування кримінальної юстиції України, в якій передбачено, що до категорії кримінальних проступків мають бути віднесені: 1) окремі діяння, що за чинним КК належать до злочинів невеликої тяжкості, які відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства будуть визнані законодавцем такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки; 2) передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення діяння, які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими (адміністративними) за своєю суттю. Тобто в згаданих законопроектах, зокрема не запропоновані зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження кримінальних проступків. Також залишились без належної трансформації й інші нормативно-правові акти.

Сучасне вдосконалення кримінального законодавства повинно бути підпорядковане принципам гуманізму та науковості. Зміни до кримінального законодавства щодо запровадження інституту кримінальних проступків повинні бути логічно та системно пов'язаними з відповідними змінами до кримінального процесуального, адміністративного, кримінально-виконавчого законодавства.

Дядя Г.Є.

студентка КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Якісним показником кримінальної професійної форми є те, на скільки швидко та водночас ефективно вона здатна виконувати завдання кримінального провадження. У значній мірі досягти цих вимог можливо через провадження фінансування кримінального процесу за допомогою технічних засобів. Хоча з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України були розроблені прогресивні кроки у цьому напрямку.

У кримінально-процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 року, а саме у главі 5, де визначено порядок фіксування кримінального провадження. Згідно з ст.103 КПК, процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися: у протоколі, на носії інформації, у журналі судового засідання.

Для більш структурованого, логічного та наглядного розгляду питання застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження пропонуємо розділити на два етапи:

- 1) На стадії досудового розслідування;
- 2) Під час судового провадження.

Про застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії заздалегідь повідомляють особи, які беруть участь у цій дії.

У матеріалах кримінального провадження зберігаються оригінальні примітки технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної дії, резервних копій, які зберігають оригінальні примітки технічних носіїв.

Фіксування процесуальної дії технічним засобом - це технічний запис процесуальної дії за допомогою звукозаписувального технічного засобу, що включає в себе створення фонограми.

Особливості фіксування процесуальної дії, яка проводиться слідчим суддею під час досудового розслідування в кримінальному провадженні:

- Фіксування процесуальної дії технічними засобами здійснює секретар або інший працівник апарату суду;
- Після закінчення процесуальної дії секретар, або інший працівник апарату суду виготовляє та підписує журнал судового засідання та приєднує до матеріалів кримінального провадження.

Фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в судді під час провадження є обов'язковим. У разі не прибуття на судові засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи в разі, якщо відповідно до положень КПК України судові провадження здійснюється судом за відсутності осіб.

Учасники судового провадження мають право отримати копію запису судового засідання, розробленого за допомогою технічного запису.

Взагалі єдиний порядок роботи із звукозаписувальними технічними засобами фіксування судового засідання затверджений наказом Державної судової адміністрації України від 16 листопада 2012 року №157.

На наш погляд, вирішення зазначених проблем може полягати у запровадженні обов'язкового стенографування процесуальних дій. Це значно полегшить оперування доказами, так як в учасників кримінального провадження з'являється у будь-який момент без допомоги технічних засобів ознайомитися зі змістом процесуальної дії.

Для оптимізації процесу стенографування пропонується використовувати комп'ютерні системи розпізнання мовлення для перетворення звуку в текст, що є дуже ефективним та популярним методом в США.

Для того щоб впевнено стати на сходинку євроінтеграції під час здійснення кримінального провадження необхідно в першу чергу враховувати, що країни-сусіди для здійснення та затвердження певного

механізму йшли роками, впроваджуючи ступеневу підготовку її вдосконалення, але не у місячні строки, як це відбувалося у нас. В другому випадку можна сказати, забезпечити органи досудового розслідування технічними засобами європейського рівня.

Клименко О.А.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПЕРШІ КРОКИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Докорінні зміни в соціально-політичних та інших умовах життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України з прийняттям Конституції України створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямі дальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством.

У різні часи ювенальна юстиція привертала до себе увагу. Суттєвий внесок у дослідження проблеми провадження щодо неповнолітніх, здійснили: Азаров Ю., Бурдін В., Грошевий Ю., Дубинський А., Карпенко М., Лобойко Л., Молдован А., Михайленко О., Михеєнко М., Омельяненко Г., Строгович М., Шибіко В., Удалова Л. та інші.

Вперше, за часи незалежності України, з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) у 2012 році та багатьох інших законодавчих актів, зроблено значний позитивний крок у сфері ювенальної юстиції. Але на цьому наша держава не зупиняється і продовжує удосконалення як системи правосуддя щодо неповнолітніх, так і досудового розслідування.

Так, напередодні прийняття нового КПК України відбулося 12-те засідання Консультативної ради з питань ювенальної юстиції, під час якого обговорювалися питання, пов'язані з кримінальним провадженням щодо дітей у світлі нового КПК та ситуації із розслідуванням кримінальних справ, де фігурують діти. Захід організовано Інститутом законодавства Верховної Ради України спільно з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

17 травня 2013 року у Вищому Спеціалізованому Суді України (далі – ВССУ) відбулося засідання робочої групи з розробки методичних рекомендацій для суддів щодо здійснення кримінального провадження у справах неповнолітніх.

21 червня 2013 року, організовано та проведено ВССУ круглий стіл за сприяння українсько-канадського проекту «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні». Під час роботи було обговорено особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх, застосування окремих положень КПК України, міжнародні стандарти у цій

сфері, а також узагальнено методичні рекомендації для суддів стосовно здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх [2].

Хотілось зазначити, що у сфері розвитку ювенальної юстиції нашої держави, уже запроваджено новації з використання "досудового звіту" у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх (Івано-Франківській міській й Мелітопольській міськрайонній суди), який довів необхідність поширення цієї практики у всіх судових установах України. «Досудовий звіт» – це інформаційний документ, який готують органи пробації (за досвідом Канади), соціальні працівники, служби захисту дітей, має на меті допомогти суду у прийнятті справедливого рішення, як по відношенню до неповнолітнього, так і до суспільства, а також є ефективним методом роботи з неповнолітніми.

Внаслідок цього, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ підготовлено Лист № 223-1134/0/4-13 від 18.07.2013 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх», в якому міститься «Інструкція про порядок складання звіту про неповнолітнього обвинуваченого у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх». З урахуванням Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила, 1990 р.), Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх (Пекінські правила, 1985 р.), КПК України, Закону України від 24.01.95 № 20/95-ВР "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" ця Інструкція визначає порядок складання звіту про неповнолітнього обвинуваченого у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, з метою з'ясування обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, та підлягає застосуванню в рамках Проекту Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні [1].

8 серпня 2013 року в Національній школі суддів України відбулася зустріч із представниками українсько-канадського проекту "Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні", яка покликана сприяти розробці ефективної системи юстиції для неповнолітніх, які конфліктують із законом, зниженню рівня злочинності серед дітей, кращому захисту прав неповнолітніх правопорушників, наданню допомоги неповнолітнім особам, які порушили закон, з метою реабілітації та реінтеграції до суспільства [2].

Таким чином, у реформуванні системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні здійснені значні кроки. Дана сфера розвитку ювенальної юстиції тільки започатковується у нашій державі і поки що не можна говорити про те, що система побудована комплексно та всебічно. Ця система не цілком відповідає міжнародним стандартам та вимогам, тому всі заходи спираються, в першу чергу, на Конвенцію про права дитини та ті документи, що її супроводжують.

Використані джерела:

1. Лист ВССУ № 223-1134/0/4-13 від 18.07.2013 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх»
2. <http://zib.com.ua>

Кисілюк І.І.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У БОРОТЬБІ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ

Важливим аспектом сьогодні є використання сучасних інформаційних технологій у роботі державних та недержавних структур, що висуває вирішення проблем інформаційної безпеки в число основних. У зв'язку з підвищенням рівня інформаційної та технічної грамотності населення, особливо молоді, підвищується можливість завдання шкоди від можливих випадків несанкціонованого доступу до інформації, її модифікації або знищення, тому інформатизація може перетворитися на джерело серйозної загрози державній безпеці і правам людини.

Актуальність даної теми обумовлена саме тим, що зростання інформаційних технологій зумовлює не тільки прогресивні зміни в економіці, але й негативні тенденції розвитку злочинного світу, появу нових форм і видів злочинних посягань.

Метою дослідження є комплексне вивчення проблем, пов'язаних із міжнародною співпрацею правоохоронних органів у боротьбі з кіберзлочинністю і розроблені пропозиції щодо підвищення ефективності протистояння даним злочинам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення стану наукової розробленості проблем співпраці і взаємодії правоохоронних органів різних держав у боротьбі з кіберзлочинністю свідчить про те, що на сучасному етапі ця проблема не дуже досліджена. На даний час спеціально цією проблемою займається А. В. Войціховський. У той же час, необхідно відзначити, що окремі аспекти такої співпраці розглядалися в наукових роботах Ю. М. Батуріна, П. Д. Біленчука, В. Б. Вехова, В. О. Голубева, М. Д. Діхтяренко, Б. Х. Толеубекова і деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Інтернет як глобальна комп'ютерна мережа вже давно використовується злочинцями для здійснення протиправних дій. Завдяки анонімності і відсутності меж Інтернет став ефективною зброєю в руках злочинців.

За оцінками експертів Міжнародної торгової палати, число злочинів, які вчиняються за допомогою глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, зростає, причому пропорційно числу користувачів. За даними Інтерполу, Інтернет став тією сферою, де рівень злочинності зростає найшвидшими темпами.

Жодна держава вже не здатна самотійно протистояти цій небезпеці. У зв'язку з цим невідкладною проблемою стає активізація міжнародної співпраці в цій сфері. Істотне місце в такій співпраці належить міжнародно-правовим механізмам регулювання і взаємодії правоохоронних органів у питаннях протидії комп'ютерним злочинам.

Сьогодні проблема комп'ютерної злочинності досить гостро постає в США. Спеціальні органи постійно попереджають американські компанії про загрозу з боку хакерів, причому головним чином з Росії та України.

Кіберзлочинці зламують сайти компаній, займаються торговими і фінансовими операціями в комп'ютерній мережі, викрадають номери пластикових карток клієнтів тощо.

Войцеховський А.В. вважає, що поняття «кіберзлочинність» є поки незвичним для правоохоронних органів, хоча злочинні дії, в яких використовується комп'ютерна мережа, несуть у собі велику суспільну небезпеку. Кіберзлочинність – це злочинність в так званому «віртуальному просторі». Віртуальний простір можна визначити як такий, що моделюється за допомогою комп'ютера або інформаційний простір, в якому знаходяться відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, що представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому вигляді і що знаходяться в процесі руху у локальних і глобальних комп'ютерних мережах. Таким чином, до кіберзлочинів може бути віднесено будь-який злочин, скошений в електронному середовищі.

Злочин, вчинений у кіберпросторі – це винне протиправне втручання в роботу комп'ютерів, комп'ютерних програм, комп'ютерних мереж, несанкціонована модифікація комп'ютерних даних, а також інші протиправні суспільно небезпечні дії, вчинені за допомогою комп'ютерів, комп'ютерних мереж і програм.

Термін «кібертероризм» з'явився приблизно в 1997 році. Відомий експерт Д. Деннінг говорить про кібертероризм як про «протиправні атаки або загрозу атаки на комп'ютери, мережі або інформацію, що знаходиться в них, зроблену з метою примусити органи влади до сприяння в досягненні політичних або соціальних цілей».

Фішинг – це вид інтернет-шахрайства, метою якого є отримання доступу до конфіденційних даних користувачів – логінів і паролів. Це досягається шляхом проведення масових розсилок електронних листів від імені популярних брендів, а також особистих повідомлень всередині різних сервісів, наприклад, від імені банків (Сітібанк, Альфа-банк), сервісів (Rambler, Mail.ru) або всередині соціальних мереж (Facebook, Вконтакте).

Кіберсквоттинг можна визначити як специфічний вид бізнесу, придбання або реєстрація доменних імен, співзвучних з назвами відомих компаній або просто «вдалих» назв, не для особистого або колективного користування, а з метою одержання вигоди за допомогою подальшого перепродажу домену або розміщення на ньому реклами. А якщо висловитися простіше, то кіберсквоттинг – це захоплення доменів.

Причини відсутності уваги до кіберзлочинності можуть включати відносно низький рівень участі в міжнародних електронних комунікаціях,

недостатній рівень досвіду в правоохоронній сфері і занижені оцінки соціальних втрат, яких можуть завдати комп'ютерні злочини.

Одним із найсерйозніших кроків, спрямованих на врегулювання цієї проблеми, є прийняття Радою Європи 23 листопада 2001 р. Конвенції про кіберзлочинність (набула чинності 1 липня 2004 р.). Документ підписали 29 держав, у тому числі Україна (ратифікувала 7 вересня 2005 р.). Конвенція про кіберзлочинність (далі - Конвенція) є першим міжнародним договором у галузі протидії злочинам, що вчиняються через комп'ютерні мережі.

Основною метою Конвенції про кіберзлочинність є проведення в пріоритетному порядку загальної політики у сфері кримінального права, спрямованої на захист суспільства від комп'ютерних злочинів, зокрема шляхом ухвалення відповідних законодавчих актів і зміцнення міжнародної співпраці.

Особливу роль у вирішенні проблем міжнародної співпраці в боротьбі з кіберзлочинністю відіграє Організація Об'єднаних Націй, у рамках якої неодноразово обговорювалися питання запобігання злочинам, пов'язаним із застосуванням комп'ютерних технологій, і боротьби з ними.

Таким чином, ООН поставило комп'ютерні злочини в один ряд з міжнародним тероризмом, що свідчить про особливу увагу до даної проблеми з боку світової спільноти.

Для прийняття конкретних заходів, спрямованих на обмеження комп'ютерних загроз, Організація Об'єднаних Націй розробила Глобальну програму кібербезпеки, Основні правила для дітей щодо їх захисту в онлайн-овому середовищі, Основні правила для батьків, опікунів і вчителів щодо захисту дитини в онлайн-овому середовищі, Основні правила для директивних органів щодо захисту дитини в онлайн-овому середовищі, Елементи для створення глобальної культури кібербезпеки тощо.

Окремі питання запобігання і розслідування подібних злочинів активно обговорюються в рамках ЮНЕСКО і Міжнародного телекомунікаційного союзу. Цими ж питаннями частково займається Робоча група з управління Інтернетом (WGIG).

Враховуючи зростаючу небезпеку комп'ютерних злочинів для міжнародного співтовариства, Європейське поліцейське відомство (Європол) представило стратегію щодо вирішення проблем протидії кіберзлочинності.

Останнім часом питання забезпечення інформаційної безпеки стають дедалі більш актуальними і для України. Про необхідність зміцнення інформаційного суверенітету держави як однієї зі складових національної безпеки України говориться в Стратегії національної безпеки України, яка була затверджена Указом Президента України 12 лютого 2007 р.

Отже, важливою складовою стратегії протидії кіберзлочинності повинна стати міжнародна співпраця в цій галузі, оскільки вже очевидно, що протидіяти цим загрозам на рівні окремих держав практично неможливо. Така міжнародна співпраця в боротьбі зі злочинністю у сфері

використання комп'ютерних технологій має потребу в наявності правового, організаційного і наукового забезпечення.

Кирилюк Н.С.

студент КМ-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У РОЗКРИТТІ І РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Сучасні проблеми боротьби зі злочинністю не можуть бути успішно розв'язані у межах однієї держави, оскільки реалії суспільного життя, а саме розвиток економічних, політичних і соціальних зв'язків між державами, відкритість кордонів унаслідок демократичних процесів, що відбуваються в країнах, які знаходилися раніше за “залізною завісою”, сприяють поширенню транснаціональної злочинності.

Питання правового забезпечення міжнародного співробітництва в правоохоронній діяльності були предметом наукових досліджень в ті роки, коли таке співробітництво не носило настільки розповсюдженого, як у сучасних умовах характеру. Звичайно, що в сучасних умовах ці проблеми набули особливої значущості й стали предметом дослідження вітчизняних вчених, зокрема: П.Д. Біленчука, О.І. Виноградової, В.М. Гребенюка, А.С. Мацко, а також російських дослідників С.С.Алексєєва, Я.М. Бельсона, С.В. Бородіна, О.Г. Волеводза, Н.Г. Гасимова, К.К. Горяйнова.

Мета міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ у розкритті і розслідуванні злочинів, складається з : дослідження найбільш актуальних і важливих проблем міжнародного співробітництва органів досудового розслідування, підрозділів кримінальної міліції України з відповідними органами зарубіжних держав при розслідуванні злочинів [5, С. 81]; визначення місця і ролі міжнародного співробітництва органів досудового розслідування України і підрозділів кримінальної міліції при розслідуванні кримінальних проваджень, а також виявленню і розкриттю злочинів; теоретичного аналізу правової основи міжнародного співробітництва органів досудового розслідування і підрозділів кримінальної міліції України з компетентними органами іноземних держав з метою удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства України [5, С. 82].

Ефективність міжнародного співробітництва вперш за все залежить від його правової регламентації. Важливим показником є не тільки кількість наявних міжнародних актів та засобів внутрішньодержавного регулювання, а також їх здатність нормативно зумовити регулювання всіх виникаючих правовідносин і більшого зосередження уваги законодавця на застарілість положень, що не дозволяють якісно запобігати та документувати транснаціональні злочини. Проблемність полягає в тому, що відсутність відповідних механізмів міжнародного співробітництва різко знижує ефективність результату спільних зусиль. Між державами, у

разі необхідності, треба розвивати і вдосконалювати канали двосторонньої та багатосторонньої допомоги. У зв'язку з цим необхідно більш широко застосовувати «типові» договори і відповідні регіональні міжнародно-правові документи, що сприятиме більш ефективнішому міжнародному співробітництву між правоохоронними [1, С. 118].

Варто також акцентувати увагу на тому, що ефективність боротьби з транснаціональною організованою злочинністю повинно бути зумовлено застосуванням таких засобів збору вірогідної інформації, як: електронне спостереження, агентурні операції та контрольоване постачання, якщо це передбачено національним правом і якщо при цьому забезпечується повна повага визнаних на міжнародному рівні прав людини і основних свобод, особливо права на недоторканність приватного життя і, за умови забезпечення, у разі необхідності, санкції судового органу або судового нагляду [4, С. 74]. Потрібно також розглянути питання про заходи, які заохочують членів злочинних організацій до співпраці і надання свідчень, включаючи адекватні програми захисту свідків і членів їхніх сімей та в установлених національними законами межах, пом'якшення для них покарання у випадку їхньої співпраці у ході кримінального процесу.

Комплексний підхід у використанні загальнотеоретичних джерел та спеціальної юридичної літератури, дозволило всебічно розглянути проблему і зробити висновок, що міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ України у розкритті і розслідуванні злочинів – це міжнародний процес спільної діяльності слідчих та оперативних підрозділів, які здійснюють вплив один на одного шляхом координаційних дій слідчого та забезпечення його оперативною інформацією оперативними підрозділами, що підвищує ефективність виконання ними своїх функціональних обов'язків та загальних завдань кримінального судочинства з захисту прав, свобод та законних інтересів особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також їх швидкого та повного розслідування. Адже, для того, щоб виявити і вміло відвертати організовану транснаціональну злочинну діяльність і боротися з нею, міжнародній співдружності необхідно поглиблювати свої знання про злочинні організації та їхню діяльність.

Використані джерела:

1. Гавриш Т. С. Теорія та практика міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (проблеми сучасного співробітництва України) : [монографія] / Гавриш Т. С. — Х. : Право, 2006. — 192 с.
2. Жуковська Ж. О. Проблеми міжнародного співробітництва країн – учасниць СНД в галузі протидії злочинності / Ж. О. Жуковська, А. А. Жуковська // Південноукраїнський правничий часопис. — Одеса, 2007. — № 1. — С. 19—20.
3. Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. -- К. : Фенікс, 2006. – 800.
4. Інтерпол. Міжнародна організація кримінальної поліції : Навчальний посібник/ Старжинський В.С., Старжинський СВ., Хотенець П.В. - Харків: Бурун Книга, 2006. - 112 с.

5. Пивоваров В. В. Взаємодія органів досудового слідства та дізнання при розслідуванні кримінальних справ : монографія / В. В. Пивоваров, Л. І. Щербина. – Х.: Право, 2006. – 176 с.

Коваленко В.В.

слухач 3-В курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

В умовах демократизації суспільства від правоохоронних органів очікують підвищення ефективності роботи, головним критерієм оцінки їх діяльності вважають громадську думку, довіру населення. Для того, щоб відповідати вказаним критеріям, слідчі та оперативні працівники повинні покращувати свою роботу. Кримінальний процес, криміналістика і оперативно-розшукова діяльність тісно пов'язані між собою, і перш за все проявляються у взаємодії між слідчими та співробітниками оперативних підрозділів, що є ефективним за умови дотримання наступних рекомендацій.

Перш за все, позитивно вплинули б на організацію взаємодії зміни в обліковій системі, звітності та обчисленні показників слідчих та оперативних підрозділів, приведення найбільш вагомих показників роботи слідчого та оперативника до загального знаменника.

Найкращим вирішенням цього питання вважаємо таку систему, коли головним показником їх роботи буде кількість епізодів, по яким обвинувальний вирок суду набрав законної сили.

Щодо конкретної організації взаємодії на місцях доцільним є створення постійно діючих невеликих слідчо-оперативних груп, дії яких спрямовані на розкриття та розслідування окремих видів злочину за умови підтримання стабільності їх складу та забезпечення повної відповідальності цієї групи за конкретну ділянку роботи.

Важливим є забезпечення здорового психологічного клімату в колективі взагалі та в колективах кожної слідчо-оперативної групи зокрема шляхом оптимального підбору та розстановки кадрів.

Повсякденною практикою повинне стати включення до програми службової підготовки працівників слідчих та оперативних підрозділів засвоєння навичок планування та організації спільної роботи, поглиблене вивчення відомчих нормативних актів, присвячених організації взаємодії, в системі службової підготовки.

Керівники слідчих та оперативних підрозділів повинні відігравати в організації взаємодії провідну роль, виступати координаторами спільної роботи підлеглих, навчати їх взаємодії власним прикладом.

На місцях повинні систематично проводитися спільні наради слідчих та оперативних підрозділів, які повинні будуватися на обговоренні проблем взаємодії та шляхів їх вирішення.

Доцільним є обговорення на цих нарадах роботи слідчо-оперативних груп, заслуховування їх членів по результатам роботи за звітний період.

Постійно повинна вестися робота по вивченню та узагальненню досвіду взаємодії.

Як позитивний, так і негативний досвід повинен ретельно аналізуватися та доводитися до працівників слідчих та оперативних підрозділів, працівники, які досягли успіху на цій ділянці роботи, повинні активніше заохочуватися, до працівників, які проявили себе з негативної сторони, повинні частіше застосовуватися як засоби навчального характеру, так і стягнення.

Щодо організації взаємодії стосовно конкретних слідчих дій, зазначимо, що бажано починати взаємодію не безпосередньо під час проведення слідчої дії, а на стадії підготовки до неї.

Підвищенню ефективності взаємодії під час підготовки до слідчих дій сприяє їх спільне планування, ознайомлення з матеріалами кримінальної справи та оперативними матеріалами, об'єктивними умовами проведення майбутньої слідчої дії та іншими важливими обставинами.

Необхідним на даному етапі є обмін інформацією між слідчим та співробітником оперативного підрозділу.

Безпосередньо в ході проведення слідчої дії ефективність взаємодії досягається цілеспрямованим додержанням слідчим та оперативниками виробленого напередодні плану, який у процесі отримання нової інформації повинен змінюватися та доповнюватися як за ініціативою слідчого, так і оперативного працівника.

Провідна роль у організації та втіленні взаємодії під час слідчих дій повинна належати слідчому, оскільки він є процесуально самостійною особою, на яку покладено збір, перевірку та оцінку доказів у кримінальній справі, в той час, як роль оперативного працівника при безпосередньому проведенні слідчої дії є допоміжною.

Однак, це не означає, що оперативний працівник повинен проявляти пасивність, чекаючи ініціативи слідчого, його обов'язком є творчо і активно надавати допомогу слідчому з метою розкриття та всебічного, повного та об'єктивного розслідування злочину.

Такими, на нашу думку, є основні правила організації взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів, дотримання яких здатне істотно підвищити показник розкриття злочинів та сприяти їх всебічному, повному та об'єктивному розслідуванню.

Ковальчук А.В.
студент 4-КН курсу
юридично-психологічного
факультету ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ПЕЧАТОК, ШТАМПІВ ТА БЛАНКІВ, ЇХ ЗБУТУ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Недоліки сучасного законодавства є одним із тих факторів, які ускладнюють роботу правоохоронних органів по боротьбі з незаконними діями у сфері документообігу, а також знижують ефективність діяльності органів державної влади, управління, місцевого самоврядування та об'єднань громадян. В Україні та в інших країнах постійно з'являються нові, все більш ефективні способи підроблення предметів та включення їх в документообіг. Одночасно офіційні документи виступають не тільки в якості предметів злочинного посягання, а і знаряддя та засоби вчинення злочинів. Розробка наукою кримінального права загальнотеоретичних питань ролі та значення об'єктивних та суб'єктивних ознак злочину як вираження кримінально протиправної поведінки, складу злочину, критерію відмежування одного злочину від іншого й злочинного діяння від незлочинного вимагає уваги і в аспекті дослідження суспільно-небезпечних діянь, які вчинюються у сфері сучасного документообігу.

Аналізу злочинів, що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян були присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як П.П. Андрушко, Ю.П. Дзюба, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, А.А. Жижиленко, В.А. Клименко, О. Кобилянський, М.Й. Коржанський, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, І. М. Осика, М.І. Панов, Н.М. Парасюк, Р.Б. Семенов, Н. О. Тімошенко, С. С. Тучков, М.І. Хавронюк, М. Фіалка, Ю. Чирський, О.А. Чумаков, С.Д. Шапченко, Н.М. Ярмиш та ін.

Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання зазвичай відносять до посягань на суспільні інтереси (при «класичному» трактуванні об'єкта як приватних, суспільних і державних інтересів). Сучасні законодавства виходять з широкого розуміння документа як предмета підроблення, причому простежується тенденція до узагальнення і все більш широкого розуміння документа. у європейських правових системах підробка документів не розглядається як посягання на державні інтереси (злочини проти порядку управління). Предмет підроблення документів визначений вельми широко, включає як господарські, так і інші приватні документи, окреслені досить неформальним чином. Явно простежується і тенденція до поширення відповідальності за підроблення неписьмових актів, різних технічних записів. Предметом злочину є: 1) посвідчення або інший офіційний документ, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом,

аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків; 2) печатка, штамп чи бланк підприємства, установи чи організації незалежно від форми власності; 3) інші офіційні печатка, штамп чи бланк. Склад цього злочину відсутній, якщо йдеться про неофіційні документи, тобто особисті документи громадян, що надають певні права іншим особам або звільняють їх від обов'язків. Родовим об'єктом злочину є авторитет органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Виходячи з викладеного, підтримуємо думку, що родовим об'єктом злочинів, передбачених нормами розділу XV Особливої частини КК, вважати визначену групу суспільних відносин, що формуються у сфері охорони авторитету і нормальної регламентованої законом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, будь-яких інших підприємств, установ, організацій, уповноважених фізичних осіб на основі виконання адміністративно-розпорядчих та організаційно-господарчих функцій. Безпосереднім об'єктом злочину є встановлений законодавством порядок обігу і використання офіційних та деяких приватних документів, який забезпечує нормальну діяльність підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також права і законні інтереси громадян, порядок документального посвідчення фактів, які мають юридичне значення [1, с. 934]. На нашу думку, підроблені документи не дозволяють органам, які покликані здійснювати публічне управління, скласти об'єктивне враження про дійсні права та обов'язки громадян, що може призвести до прийняття помилкових рішень. З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 358 КК України, характеризується злочинним діянням у декількох формах. У диспозиції ч. 1 статті 358 КК України такими являються:

1) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується;

2) збут посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується;

3) виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності; інших офіційних печаток, штампів чи бланків;

4) збут підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності; інших офіційних печаток, штампів чи бланків [2, с. 33].

За ч. 2 ст. 358 КК України: 1) складання завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків; 2) видача завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків; 3) підроблення посвідчень та інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити; 4) виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків; 5) збут підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків; 6) збут завідомо підроблених офіційних документів, в тому числі особистих

документів особи та за ч. 4 ст. 358 КК України – використання завідомо підробленого документа. Підроблення – це: а) повне виготовлення фальшивого документа, схожого на справжній (відтворення як матеріальної форми, так і змісту носія інформації); б) часткова фальсифікація: внесення у справжній з точки зору форми документ неправдивих відомостей (наприклад, бездоганно оформлений листок тимчасової непрацездатності, виданий завідомо здоровій людині); в) зміна змісту або характеру документа шляхом механічних маніпуляцій (дописування, підтирання, підчистка, витравлення тексту тощо); г) підроблення відбитків штампу, печатки як необхідного реквізиту документа [4, с. 758]. Часткова фальсифікація (так звана переробка) перекручування істини відбувається шляхом внесення в документ неправдивих відомостей (виправлення, внесення фіктивних записів, знищення частини тексту, витравлення, підчистка, змивання, підробка підпису, переклеювання фотографії, проставлення на документі відбитка підробленої печатки тощо) [1, с. 935].

Науковці та практики, які досліджували аналізовані проблеми кримінального права притримуються думки, що підроблення є однією із форм обману [3, с. 197]. Підроблення є суспільно небезпечною дією, яка заподіює істотну шкоду охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам. при порівнянні ознак злочинного діяння у формі виготовлення у різних частинах ст. 358 КК України виявляється спільність, можна сказати, ідентичність даного прояву об'єктивної сторони аналізованого злочину. Різниця полягає в специфіці предметів злочинного посягання: у ч. 1 ст. 358 КК України передбачається відповідальність за виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форм власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків; у ч. 2 ст. 358 КК України – за виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 358 КК України, може бути лише фізична особа, яка є на момент вчинення передбаченого кримінальним законом діяння осудною. Суб'єктивна сторона складу злочину – це елемент складу злочину, що становить сукупність певних ознак, які характеризують внутрішню сторону злочину, тобто психічну діяльність особи, безпосередньо пов'язану із вчинення злочину. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 358 КК України є вина. Незаконні дії з документами, бланками, штампамі та печатками віднесені законодавцем до категорії злочинів з формальним складом. При вчиненні підроблення особа повинна усвідомлювати, що нею підробляються не будь-які матеріальні носії, а саме документи, які надають право чи звільняють від виконання обов'язку, а також офіційні бланки, штампи і печатки, збуваються та використовуються ці підроблені предмети. Другим елементом прямого умислу є вольовий момент, який у формальних складах характеризується бажанням вчинити суспільно небезпечне діяння. Вольовий момент підроблення полягає у бажанні створення сфальсифікованого документа, бланку, штампу чи печатки. Окрім цього бажанням особи також

охоплюється створення такого предмета, який повинен мати високий ступінь схожості зі справжнім документом, бланком, штампом чи печаткою. Одне із важливих місць у структурі суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 358 КК України, займає мета – використання підроблених документів, бланків, штампів і печаток як самим підроблювачем, так і іншими особами. Мотив вчинення підроблення документів, печаток, штампів чи бланків, або збуту таких предметів не належить до обов'язкових елементів суб'єктивної сторони складу злочину. Оскільки підроблення документів, печаток, штампів чи бланків або збуту таких предметів найчастіше вчинюються з корисливою метою, можна говорити і про корисливий мотив дій злочинця.

Спеціальними нормами відносно ч. 1 ст. 358 (підроблення документів, печаток, штампів чи бланків, їх збут) та ч. 3 ст. 358 КК України (використання завідомо підробленого документа) визнаються цілий ряд злочинів. Кваліфікацію тих злочинів, у яких підроблення документа та його подальше використання є лише одним з можливих способів вчинення злочину (при чому сам спосіб або взагалі не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони відповідного складу, або описаний у КК України в загальному вигляді), треба здійснювати за сукупністю злочинів.

Таким чином, підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання характеризується значною суспільною небезпекою, яка полягає у протиправному змінненні статусу юридичної чи фізичної особи за рахунок придбання підроблених офіційного документа, бланка, штампа, печатки, що не тільки порушує нормальну діяльність органів державної влади, органів самоврядування, підприємств, установ, організацій, а й може завдати істотної шкоди правам і законним інтересам фізичних та юридичних осіб, сприяє вчиненню інших більш тяжких злочинів.

Використані джерела:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2010. – 1184 с.
2. Безпалько С. Об'єктивні ознаки підроблення документів, печаток, штампів і бланків, збуту та використання підроблених предметів / С. Безпалько // Закон и жизнь. – 2013. - № 1. – С. 33-36.
3. Берднік І. В. Підроблення виборчих документів та документів референдуму / І. В. Берднік // Право і суспільство. – 2010. - № 6. – С. 196-202.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. – 1040 с.

Костина О.В.

студент 3 курсу Житомирського
відділення ННІЗН НАВС

ГРАБІЖ ЯК ФОРМА ВІДКРИТОГО ВИКРАДЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА

Злочини проти власності становлять чималу частину всіх злочинів, скоєних людьми. Криза в економіці та пов'язані з нею ускладнення відносин власності, а також зниження рівня життя багатьох громадян нашої країни призвели до загострення кримінологічної ситуації в цілому та до росту замахів на чуже майно. Злочини проти власності та боротьба з ними перетворилась в одну з найактуальніших проблем сучасної юридичної практики. За інформацією Міністерства внутрішніх справ України за останні роки має місце тенденція зростання кількості грабежів на території України. Так, в 2012 - 601, тоді як в 2013 - 707 злочинів.

Грабіж як вид злочину є однією з форм розкрадання, тобто - одним із засобів та конкретних прийомів, за допомогою яких злочинець вилучає чуже майно. Тому для загальної характеристики грабежу необхідно сказати про загальні ознаки розкрадання як поняття, що об'єднує певний рід злочинів проти власності. Під розкраданням розумілося умисне протиправне звернення винною особою певним чином чужого (державного, приватного) майна на свою користь або на користь іншої особи з корисливих мотивів.

До суб'єктивних ознак грабежу ставиться суб'єктивна сторона яка у свою чергу характеризується ознаками: провини (у формі наміру й необережності); мотиву, мети, і афекту (характеристика поведження особи на час здійснення злочину, а не на час судового засідання).

Грабіж може бути зроблений тільки з прямим наміром : особа усвідомлює, що незаконно вилучає майно, на яке не має ні дійсного, ні передбачуваного права, передбачає, що своїми діями заподіє власникові прямий матеріальний збиток, і бажає цього. Л. Д. Гаухман і В.А. Павшковский відзначають у своїй книзі що: «Наміром здійснюючий насильницький грабіж охоплюється ще й застосування насильства, не небезпечного для життя або здоров'я потерпілого, або погрози таким і використання насильства або погрози як засіб викрадення майна або втримання вже викраденого майна».

Об'єктивна сторона грабежу характеризується діянням, причинно-наслідковим зв'язком , наслідком і способом здійснення злочину. Діяння виражене у формі дії, під яким розуміється телодвижение винного, інших осіб. Грабіж неможливо зробити у формі бездіяльності, оскільки необхідно вилучення майна в потерпілого. Необхідно враховувати, що вилучення повинне бути безоплатним, тобто без подання еквівалентного вартісного відшкодування власникові.

Відомо, що грабіж – це корисливий злочин, а наявність корисливих мотивів при скоєнні злочину свідчить, з одного боку, про велику суспільну небезпечність діяння, а з другого – про небезпечні особисті якості винного, що й повинно враховуватись при індивідуалізації покарання.

У США не існує чіткого розмежування між "грабежем" і "розбоем". Там використовується збірне поняття - *robbery*, яке в подальшому іменується як "пограбування". Під пограбуванням в американському законодавстві традиційно розуміється розкрадання майна, що здійснюється безпосередньо у потерпілого або в його присутності шляхом насильства або навіювання страху. Потерпілий повинен сприймати загрозу як досить серйозну для його життя чи здоров'я. На відміну від вимагання при пограбуванні винний загрожує потерпілому негайним заподіянням тяжкої шкоди.

Берглері. Даний вид злочину існує лише в країнах англо-американського права. Це - досить поширене злочинне діяння. Його частка в загальній масі злочинів проти власності у 2000 р. в США склала 21%, що в п'ять разів більше в порівнянні з пограбуванням. В даний час склад цього злочину утворює сукупність наступних ознак: незаконне проникнення в "жиле приміщення"; як правило, в нічний час; з наміром вчинити злочин.

В Англії кримінальна відповідальність за посягання на власність регламентується Законом про крадіжку 1968 р., Законом про злочинний заподіяння шкоди майну 1971 р. і Законом про крадіжку 1978

У зв'язку з прийняттям цих актів у англійське право було введено єдине поняття "крадіжка", яке включило вироблені раніше поняття "злодійство, привласнення і шахрайство". Крім крадіжки виділяються наступні види посягань на власність: пограбування, берглері, отримання майна шляхом обману, вимагання, приховування викраденого майна, а також різні види заподіяння шкоди самому майну (підпал, знищення або пошкодження чужого майна та деякі інші), відповідальність за які передбачена Законом про крадіжку 1971 року.

У Кримінальному кодексі Франції 1992 система норм про кримінальну відповідальність за злочини та проступки проти власності піддалася значним змінам. У кодексі чітко розмежовані різні форми цих посягань, сформульовані їх основні ознаки і обтяжуючі обставини. Головними критеріями диференціації злочинів проти власності виступають: застосування насильства, озброєність, наявність ознаки організованості та вчинення діянь відносно певних груп потерпілих. Передбачена караність більшості замахів на власності. Значно збільшено розміри штрафів за провини і введені штрафи за злочини. Всі посягання на власність поділяються на дві основні групи - на присвоєння та інші посягання, що не є присвоєнням.

Грабіж є різновидом розкрадання чужого майна в відкритій формі. Відкритий, очевидний, явний для оточуючих, а тому й зухвалий спосіб вилучення майнових цінностей з чужого володіння - відмітна властивість грабежу, додає йому специфічне своєрідність. За останні роки даний вид злочину має в Україні тенденцію до зростання. Для боротьби з ними необхідні спільні зусилля правоохоронних органів та суспільства.

Використані джерела:

1. Коментар до Кримінального кодексу Російської Федерації/Відп. ред. Скуратов Ю.І., Лебедев В.М.М., 2004.

2. Коментар до Кримінального кодексу Російської Федерації. У двох томах. Тому 2/Под ред. О.Ф. Шишова. М., 2003.
3. Прес-реліз до брифінгу на тему: "Стан роботи по попередження та розкриття грабежів та розбійних нападів та заходи щодо підвищення її ефективності з урахуванням нових форм корисливо-насильницьких злочинних проявів".
4. Винокурова Н.С. Актуальні проблеми кримінально-правової характеристики вимагання. // Російський слідчий. 2005. № 4.
5. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Кримінальний кодекс Російської Федерації. Загальний коментар. Порівняльна таблиця. М, ЮрИнфоР, 2001р.

Красенець М.В.

слухач 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

РЕОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ – ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Актуальність статті базується на необхідності подолання протиріччя між потребою застосування світових та європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини та відсутністю належного теоретико-методологічного й науково-прикладного підґрунтя реалізації нових підходів до вдосконалення діяльності правоохоронних органів.

Метою статті є визначення на підставі ретроспективного аналізу діяльності правоохоронних органів закономірностей і тенденцій, які впливають на ефективність забезпечення прав і свобод людини та надання рекомендацій щодо шляхів удосконалення організаційно-правового забезпечення правоохоронних органів.

Правову реформу, яка сьогодні проводиться в нашій країні, має бути цілком спрямовано на розвиток прав людини та механізму їх реалізації і захисту, причому успіх її значною мірою залежатиме від готовності та здатності державних органів, насамперед судових і правоохоронних, сприймати своє призначення як служіння кожній людині, охороняти і захищати її права та свободи, гарантувати її безпеку. Людський вимір – ось основний вектор конституційно-правового регулювання соціальних процесів. З цього і треба виходити, проводячи відповідні реформи – економічні, соціальні, правові.

У системі виконавчої влади Міністерство внутрішніх справ України з підпорядкованими йому органами є центральною ланкою забезпечення внутрішньої політики безпеки суспільства і громадського спокою в державі, в основі якої – попередження злочинності та боротьба з нею, особливо з організованими її формами та корупцією.

Вирішальна спрямованість виконавчої влади полягає в утвердженні та забезпеченні прав і свобод людини, що Конституцією України визнається "найвищою соціальною цінністю" [1, 18]. Для повного забезпечення цієї мети в Україні проводиться широкомасштабна адміністративна реформа, невід'ємною складовою якої є реформування системи державної служби і служби в органах внутрішніх справ, а саме:

удосконалення кадрового потенціалу, створення оновленого, потужного і дієздатного управлінського апарату, становлення професійної, політично нейтральної та авторитетної державної служби.

Адміністративна реформа повинна сприяти налагодженню нового формату зв'язків та взаємного відношення в діалозі "суспільство-міліція". Підвищенню престижу органів внутрішніх справ сприятиме реалізація функції соціальної допомоги населенню, тобто надання морально-психологічної допомоги жертвам злочинів, сім'ям загиблих внаслідок злочинів; встановлення і підтримка добрих стосунків з громадськими формуваннями; надання консультацій населенню з правових питань та ін. Реформування органів внутрішніх справ має на меті утворення нового органу, основною функцією якого буде "функція підтримки та соціальної допомоги", тобто надання населенню допомоги у розв'язанні складних питань.

Розпочатий на конституційних засадах процес державотворення в Україні потребує передусім чіткого визначення місця правоохоронної діяльності в системі державної влади і, відтак, місця та ролі правоохоронних органів у системі органів державної влади та місцевого самоврядування [2]. Правоохоронною, на нашу думку, є така владна діяльність, яка здійснюється уповноваженими державою органами на підставі закону і в установленому нею порядку з метою охорони й захисту прав та законних інтересів людини, державних і громадських формувань шляхом застосування правових заходів впливу [3, 46].

Варто зазначити, що у багатьох нормативно-правових актах не має визначення поняття "правоохоронні органи", хоча і живається воно в ряді випадків, наприклад у законах "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про Службу безпеки України", "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

Отже, Закон, з одного боку, правоохоронними вважає певні державні органи (органи прокуратури та ін.), яким також властиві правозастосовні або правоохоронні функції, з другого – інші органи, які застосовують правові норми або охороняють право. Таке розуміння поняття "правоохоронні органи" є дуже широким [4].

Більш вузьке розуміння цього поняття впливає з аналізу функцій, покладених на зазначені органи. Тому правоохоронними органами у вузькому розумінні слід визнавати такі, які реалізують наведені нижче функції: розслідування кримінальних проваджень та справ про адміністративні правопорушення; оперативно-розшукова діяльність; охорона громадського порядку і громадської безпеки; виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і попереднього слідства та прокурорів; контроль за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України; нагляд і контроль за виконанням законів.

Система державних правоохоронних органів, яка склалася сьогодні в Україні, є недосконалою як за структурою, так і функціонально. Вона створювалася ще за радянських часів і лише частково трансформувалася за останні двадцять років під впливом найрізноманітніших чинників. Так,

через загострення політичної ситуації в окремих регіонах підрозділи міліції були виведені з-під контролю місцевої влади. Зростання окремих видів злочинів сприяло створенню цілого ряду нових служб і навіть видів міліції. Серед них підрозділи боротьби з організованою злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, підрозділи екологічної міліції, податкової міліції тощо [5].

Найбільш важливим напрямом удосконалення діяльності правоохоронних органів у сучасних умовах є зосередження їх зусиль на безумовному забезпеченні прав і свобод людини в Україні [6]. В цей непростий період переходу самої правоохоронної системи від заборонних методів діяльності до реального гарантування прав кожного члена суспільства вимагає вирішення багатьох складних теоретичних, практичних, організаційних та інших проблем [7].

Зазначене свідчить, що існуюча в Україні система правоохоронних органів потребує певної реорганізації. Її слід здійснювати не поспіхом, а на підставі науково обгрунтованої державної концепції або програми судово-правової реформи [8].

У межах цього документа має бути визначено відповідне коло питань, пов'язаних з перебудовою системи правоохоронних органів у процесі державотворення, а саме:

- поняття правоохоронної діяльності та її місце в системі державної влади й місцевого самоврядування;
- визначення системи правоохоронних органів та основних критеріїв, за якими той чи інший державний заклад (установа) має належати до цієї категорії;
- основні засади правоохоронної діяльності та її рівні, коло суб'єктів та об'єктів впливу;
- засади, на яких здійснюється залучення до цієї діяльності недержавних органів, громадських формувань та окремих осіб;
- засади, на яких здійснюється взаємодія та координація правоохоронних органів;
- правове, організаційне, методичне й матеріальне забезпечення діяльності правоохоронних органів, включаючи підготовку кадрів та підвищення їх кваліфікації.

Актуальність розробки інноваційних наукових концепцій, спрямованих на реформування системи управління МВС, визначається перш за все станом та динамікою злочинності в країні, низькою ефективністю діяльності структурних елементів такої системи (головних управлінь, департаментів, управлінь, відділів), конкурентним характером структурної взаємодії. При цьому дослідження стану та динаміки злочинності дозволяє визначити певні тенденції щодо збільшення загальної кількості виявлених злочинів, зростання кількості осіб (у тому числі неповнолітніх), взятих на облік у зв'язку зі скоєнням злочину, значної диверсифікації злочинної діяльності.

При цьому слід враховувати досвід інших країн світу, в яких роль поліції має двовекторний характер: по-перше, це забезпечення законності та профілактика злочинів, громадських заворушень, по-друге, це надання

соціальних та гуманітарних послуг у надзвичайних ситуаціях [9, 28]. Варто досягти зміни діяльності правоохоронних органів з реактивної (реагування на факт скоєного злочину та його наслідки) на проактивну (запобігання, профілактику, випередження дій осіб з девіантною поведінкою).

Метою створення міліції (поліції) нового типу повинно стати, по-перше, підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ у сфері гарантування безпеки людини, суспільства та держави; по-друге, забезпечення відкритості правової інформації, розробка і впровадження адаптаційних технологій гармонізації міжнародних та національних стандартів у сфері правозахисної діяльності; створення умов для демократизації суспільних відносин, формування передумов дотримання конституційних норм у сфері забезпечення прав і свобод людини відповідно до світових стандартів.

Таким чином, ми вважаємо, що основними завданнями реформування МВС на сучасному етапі є:

- оптимізація структури МВС на центральному рівні, удосконалення взаємодії структурних елементів системи МВС, напрацювання комплексу критеріїв організації, раціоналізації та контролю діяльності ОВС;
- формування технологій взаємодії міністерства, департаментів та головних управлінь, управлінь МВС в регіонах з органами влади (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування)
- розроблення та впровадження інноваційних освітніх програм для вищих навчальних закладів системи МВС щодо підготовки працівників ОВС на якісно новому рівні, що базується на принципах міжнародного права;
- створення належних умов для вільного доступу громадян до джерел інформації про діяльність ОВС;
- створення інформаційної мережі з питань діяльності ОВС, формування електронної системи документації.

Проведене нами дослідження дозволяє констатувати, що імплементація міжнародних стандартів правоохоронної діяльності потребує, по-перше, розробки на основі оцінки стану захисту прав і свобод людини в діяльності міліції, визначеної концептуально-методологічними положеннями, принципами, підходами, моделями, цілісної системи управління ОВС щодо дотримання прав і свобод людини. Така система має бути спрямована на вдосконалення теоретико-правових засад і практики забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ.

Використані джерела:

1. Герасименко Е.С. Питання реформування інституту адміністративної відповідальності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.– К.: Київськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.– К., 2000. – 21 с.
2. Негодченко А. В. Проблемы использования зарубежного опыта в деятельности органов внутренних дел Украины по защите прав и свобод человека // Проблемы развития образования, юридической науки и практики: Матер.

- науч.-практ. конф., посв. 45-летию Академии МВД Республики Беларусь (Минск, 24-25 марта 2003 г.).– Мн., 2003.– С. 39-46.
3. Осипов Ю. И. Организация и деятельность службы полиции за рубежом: Учеб. пособие.– М.: ВНИИ МВД России, 1992.– 196 с.
 4. Васильев А. С. Административное право Украины (общая часть): Учеб. пособ.– Х.: Право, 2001.– 316 с.
 5. Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій / Упоряд. Т. Яблонська.– К.: Сфера, 2002.– 296 с.
 6. Негодченко А. В., Порошук С. Д. Социальная защита личности как функция современного государства // Етнологічний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози ХХІ ст.: Тези V Міжнар. наук.-практ. конф. Ч. II. – К.; Чернівці: Чернівецьк. держ. ун-т, 1997.– С. 73–78.
 7. Куринний Є. В. Деякі аспекти вдосконалення організації органів внутрішніх справ України в умовах проведення адміністративної реформи // Наук. вісн. Дніпропетр. юрид. ін-ту МВС України.– 2001. – №1. – С. 264–267.
 8. Про затвердження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.08.1998 р. // Офіційний вісник України.– 1999.– № 21.– Ст. 943.
 9. Негодченко О. В. Удосконалення правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України та забезпечення прав і свобод людини // Наук. вісн. Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ.– 2002.– № 3.– С. 11-17.

Лисюк О.В.

студент 4 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Особливу увагу наша держава приділила захисту права власності, зокрема, на землю. Особливий захист прав на землю пояснюється тим, що земля, згідно із ч. 1 ст. 14 Конституції України, є основним національним багатством.

Поміж засобів, за допомогою яких держава здійснює охорону прав на землю, особливе місце займає встановлення кримінальної відповідальності за вчинення діянь, які порушують таке право. КК України містить ряд норм, які охороняють право на землю (ст. ст. 189, 190, 356, 364, 365 КК України).

У КК України, який набув чинності 1 вересня 2001 р., на відміну від КК УРСР 1960 р., не було спеціальної норми, яка б передбачала відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво. Відсутність кримінальної заборони цих дій спровокувала масові випадки самовільного захоплення землі.

З метою більш ефективного захисту прав на землю, 11 січня 2007 р. держава в особі парламенту відреагувала на відповідні порушення земельного законодавства, внівши зміни до КК України та доповнивши

його ст. 197-1, яка передбачає кримінальну відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Але й після встановлення кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво проблема незаконних заволодінь земельними ділянками залишається складною, оскільки дані випадки є далеко непоодинокими. Все це зумовлює необхідність наукового дослідження та аналізу кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Метою наукового дослідження є вивчення та аналіз кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Помітний внесок у розроблення розглядової проблематики у різний час зробили такі правники, як Ф. Х. Адіханов, Н. О. Антонюк, Е. А. Бавбекова, В. А. Бублейник, Ю. О. Вовк, І. Б. Габаїдзе, О. О. Дудоров, Е. М. Ефендієв, Б. В. Єрофєєв, Т. І. Карпов, Г. К. Костров, П. Ф. Кулинич, О. В. Лугина, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, В. Д. Меньшагін, В. В. Носік, М. І. Панов, Г. Ф. Поленов, О. О. Рябов, А. А. Стрижевська, А. І. Терещенко, І. К. Тупіко, М. В. Шульга, О. М. Шульга та інші.

Актуальність дослідження зазначеного питання зумовлена, зокрема, тим, що аналізований злочин є доволі поширеними. Так, протягом 2007–2008 років у сфері земельних відносин було виявлено 574 злочини (з яких 357 зареєстровані за ст. 197-1 КК України).

Проведене дослідження дозволяє дійти наступних висновків та висловити певні пропозиції, метою яких є підвищення ефективності застосування ст. 197-1 КК України:

1. Встановлення кримінальної відповідальності є соціально обумовленим кроком законодавця, що відповідає історичним, нормативно-правовим, міжнародним та детермінуючим чинникам криміналізації.
2. Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 197-1 КК України, є суспільні відносини власності на землю. Управлінські земельні відносини є додатковим обов'язковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 197-1 КК України, а суспільні відносини, які охороняють встановлений порядок будівництва будівель чи споруд на земельній ділянці, слід вважати додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ч. 3 та ч. 4 ст. 197-1 КК України.
3. Викладення ч. 3 ст. 197-1 КК України відбулося з порушенням принципів криміналізації та правил законодавчої техніки, що може призводити на практиці до неоднакового юридичного трактування. З метою усунення цих недоліків, вважаю доцільним змінити ч. 3 ст. 197-1 КК України, виклавши її в наступній редакції: «Ті ж дії, поєднані з будівництвом на самовільно зайнятій земельній ділянці».
4. Всебічний аналіз ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 197-1 КК України, свідчить про те, що суб'єктивній стороні самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва на ній притаманна лише умисна форма вини.

5. Враховуючи велику суспільну небезпеку організації групових дій, спрямованих на самовільне зайняття земельної ділянки, пропоную доповнити особливо кваліфікуючою ознакою ч. 4 ст. 197-1 КК України.
6. Враховуючи тенденції практики, вважаю доцільним доповнення ст. 197-1 КК України частиною 5, яка буде передбачати спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки за чітко визначених КК України умов та підстав.

Луцак О.О.

здобувач кафедри кримінального права НАВС

ЩОДО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИЙ НАРКОТИЗМ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальний кодекс України 2001 р. (далі – КК) у низці статей зменшує так званий «віковий поріг» потерпілих від злочинних посягань, забезпечуючи тим самим захист осіб, які не досягли свого повноліття, при цьому подекуди диференціюючи відповідальність за злочинні посягання не тільки, власне, на неповнолітніх, а й на малолітніх [1]. Не є виключенням з цього і злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх. Їх суспільна небезпечність полягає в тому, що вказані злочини посягають як на встановлений порядок обігу вказаних вище засобів і речовин, так і на здоров'я неповнолітніх осіб, їх нормальний фізичний і психічний розвиток тощо. Відтак, ця категорія потерпілих (неповнолітні) потребує особливої уваги з боку кримінального законодавства, оскільки, в силу вікових, розумових і фізичних особливостей, йдеться про найбільш незахищену категорію осіб та, загалом, про майбутнє української нації. За таких умов, звернення до теоретичних і методологічних засад відповідальності за кримінальний наркотизм із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх є актуальним і важливим за сучасних умов. Розгляд цих питань і буде метою нашого дослідження в цій статті.

Наразі у розділі XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення», якщо йдеться власне про злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вживаються такі законодавчі конструкції: а) «із залученням неповнолітнього» (ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 3 ст. 314, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317); б) «із залученням малолітнього або щодо малолітнього» (ч. 3 ст. 307). Вказані конструкції виступають кваліфікуючими (особливо кваліфікуючими) ознаками складів таких злочинів: незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи

пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК); незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК); схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315 КК); організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК) [2, с.]. Поряд з цим, вчинення злочину щодо малолітнього та з використанням малолітнього, з-поміж іншого, вважається обставиною, що обтяжує покарання (ст. 67 КК).

Слід зазначити, що питання кримінально-правової протидії наркотизму досліджувало багато науковців минулого та сучасності, як з України, так і з близького зарубіжжя (С.Н. Арешкіна, Ю.В. Баулін, С.І. Бобраков, В.І. Борисов, В.А. Бублейник, А.О. Габіані, О.П. Горох, Ю.О. Данилевська, Л.В. Дорош, В.О. Жабський, А.П. Закалюк, О.В. Корнилов, І.І. Митрофанов, Г.М. Міньковський, Н.А. Мірошніченко, А.А. Музика, М.Ф. Орлов, С.Л. Панов, І.Ю. Самохвалов, В.М. Смітєнко, С.О. Сорока, В.І. Ткаченко, Є.В. Фесенко, М.С. Хруппа, Е.Х. Чекушев та ін.). Праці цих та інших вчених були присвячені різноманітним позиціям: комплексному дослідженню злочинів проти народного здоров'я (здоров'я населення) або злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів взагалі, кримінальній відповідальності за окремі види цих злочинів і їх кваліфікації, покаранню за їх вчинення тощо. Значна кількість з проведених досліджень мала кримінологічний характер, а тому в них розкривалися питання запобігання (профілактики, протидії) цим злочинам. Поряд з цим, у науці без уваги не залишалися й питання щодо втягнення у злочинну діяльність неповнолітніх та суміжні з цим питання (В.В. Дзунда, С.Ф. Денисов, В.В. Кузнецов, Л.С. Кучанська, А.В. Ландіна, С.П. Репецький, А.В. Савченко, Н.О. Семчук, І.О. Топольскова та ін.). Однак, що стосується кримінально-правових досліджень щодо відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, які вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, то можна з впевненістю констатувати лише про одне: вся наукова інформація про них фактично зведена до мінімуму.

При цьому проблемним є те, що, незважаючи на наявність чималої кількості теоретичних розробок у галузі кримінального права, вжитих законодавчих і профілактичних заходів щодо протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, суттєвого покращення у вказаному напрямку не відбулося. Вітчизняні дослідники – А.А. Музика та О.П. Горох – прямо констатують таке: «наркологічну ситуацію щодо катастрофічного поширення наркоманії (фактично близько 7,5 % населення країни у віці від 15 до 44 років включно зловживають наркотиками) та, відповідно, кримінологічну ситуацію у сфері обігу наркотичних засобів (упродовж останніх десятиріч зберігається загальна тенденція до зростання кількості «наркотичних» злочинів) в Україні слід визнати неконтрольованою» [3, с. 327]. Звідси питання відповідальності за кримінальний наркотизм із

залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх потребують свого комплексного і системного вирішення.

На наш погляд, теоретичні засади проведення всебічного дослідження кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, мають ґрунтуватися передусім на аналізі розробок попередників і окресленні тих питань, що не отримали свого наукового вирішення. Крім того, це потребуватиме розкриття особливостей генезису кримінальної відповідальності за вказані посягання, проведення відповідного порівняльно-правового дослідження, задля глибокого вивчення зарубіжного досвіду з цього приводу, здійснення кримінально-правової характеристики об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинених із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, з'ясування видів і меж покарання за ці злочини, а також проведення власних емпіричних досліджень задля результативності наукового пізнання. Специфіка окресленої нами теми дослідження також потребує встановлення системних зв'язків кримінального наркотизму із залученням неповнолітніх і щодо неповнолітніх із міжнародними і національними стандартами не тільки у сфері обігу наркотиків, а й у сфері охорони прав і свобод дитини. Щодо методологічних засад проведення порівняльно-правового дослідження кримінальної відповідальності за вказані злочини, то, за нашим переконанням, вони мають охоплювати обрання таких методів наукового пізнання, які видаються найбільш дієвими в теоретико-прикладному аспекті, а також враховують специфіку об'єкта і предмета дослідження, його мети і завдань. На наш погляд, такими методами можуть виступати: діалектичний, системно-структурний, формально-логічний (догматичний), соціологічний, історико-правовий, порівняльно-правовий, моделювання тощо.

У процесі аналізу відповідного теоретичного матеріалу та застосування необхідної методології важливим буде й вирішення окремих, але принципових питань, зокрема: що власне означають законодавчі конструкції «із залученням неповнолітнього» та «щодо неповнолітнього»? Чи завжди справедливо їх вживати одночасно при вирішенні тієї чи іншої кримінально-правової ситуації? Яке співвідношення між поняттями «схиляння» (ст. 315 КК), «спонукування» (ст. 323 КК) та «втягнення» (ст. 304 КК), коли вони вчинені із залученням неповнолітнього або щодо неповнолітнього? Чи є «схиляння» специфічною формою «втягнення»? Чи справедливим є те, що серед обставин, які обтяжують покарання, немає вказівки на вчинення злочину «щодо неповнолітнього або із залученням неповнолітнього»? Чому вказівка на конструкцію «із залученням малолітнього або щодо малолітнього» наявна тільки у ч. 3 ст. 307 КК, тоді як у ст.ст. 309, 314, 315 і 317 КК вона відсутня, отже наскільки виправданим є таке її вузьке використання? Чи належним чином зроблена вказівка на суб'єктів злочинів, що вчиняються із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх? Чи справедливим є покарання за «наркозлочини», жертвами яких є неповнолітні тощо?

Таким чином, теоретичні та методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, мають принципове, визначальне й наскрізне значення. Без їх з'ясування будь-яке дисертаційне дослідження буде позбавлене комплексного та системного характеру, а відтак неможна буде говорити про його завершеність.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України 2001 року : станом на 1 квітня 2014 року (офіційний текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>
2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
3. Музика А. А. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення : монографія / А. А. Музика, О.П. Горох. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 404 с.

Макаренко Н.П.

студент 4-В курсу НАВС

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Дитяча злочинність є поширеним явищем в Україні. Кожен п'ятнадцятий злочин у державі – справа рук неповнолітніх. За даними Міністерства внутрішніх справ України за 2012 рік, діти і підлітки вчинили понад 14 тисяч правопорушень.

В Україні нині діє система державних інститутів, що займаються проблемами дітей. Але, в силу своєї роз'єднаності, результати їх діяльності щодо зниження рівня злочинності серед дітей та в сфері захисту дитини від кримінального середовища не відповідають вимогам сьогодення. І це потребує істотних реформ і змін. Об'єднання зусиль та можливостей різних державних органів і структур, а також громадських організацій, створення та функціонування цілісної системи ювенальної юстиції, на нашу думку, сприятиме розвитку у цій галузі.

Шлях до такої юстиції, що включає ювенальні суди, спеціалізовану адвокатуру, самостійну систему слідчих апаратів, виховні заклади, соціальні органи та заклади освіти, які займаються вихованням підлітків, вимагає вже на сучасному етапі вирішення багатьох теоретичних і практичних питань. Основне з них стосується створення судів у справах дітей, як центрального елемента ювенальної юстиції.

В п. 3 ст. 40 Конвенції ООН про права дитини (1989) закріплено: "...держави-учасники прагнуть сприяти у встановленні законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, обвинувачуються або визнаються винними в його порушенні" [1]. Ці правила вказують на

необхідність створення "системи правосуддя щодо дітей": саме така думка про важливість існування системи судочинства стосовно дітей закріплюється міжнародними стандартами, що є основоположними у становленні сучасної держави.

На сьогодні доцільність створення ювенальних судів в Україні викликає гострі дискусії. Система судів у справах дітей передбачена Концепцією судово-правової реформи, схваленою постановою Верховної Ради України 28 квітня 1992 р. Сьогодні ми маємо чи не єдину можливість в рамках судової реформи використати глибокий системний підхід та побудувати ювенальну юстицію. Спеціалізоване правосуддя у справах дітей, відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права, слід розглядати в світлі вступу України до Ради Європи. Воно сприятиме прискоренню процесу зближення правових систем України та Європейської спільноти. Тому метою сучасної реформи має стати впровадження в діючу систему правосуддя України міжнародних принципів і норм, що стосуються ювенальної юстиції, перш за все, Конвенції ООН про права дитини, "Пекінських правил", "Ер-Ріядських керівних принципів".

Сутність поняття "ювенальна юстиція" пов'язана з її головним суб'єктом – судом у справах дітей, що визначає поняття юстиції як правосуддя. Лінгвістичне поєднання слів "юстиція" і "ювенальна" означає, що йдеться водночас і про загальне й специфічне поняття юстиції. Як частина загального, юстиція відображає його принципи та інститути, а як специфічного – відрізняє її від загальної, створивши ступінь її автономності [2].

Узагальнення досвіду міжнародного ювенального правосуддя свідчить, що соціальна реабілітація дітей, які вступили в конфлікт із законом, є ефективним соціальним механізмом, який дає змогу відновити фізичний, психологічний та соціальний статус дитини.

Слід зазначити, що в Україні вже зроблено певні кроки для втілення у життя прогресивних положень міжнародно-правових актів, що дає підстави вести мову про позитивні зміни у національному (внутрішньодержавному) законодавстві, намітилася повільна, але доволі стійка трансформація системи правосуддя від переважання каральної моделі судочинства до виховної.

Створення системи правосуддя для дітей в Україні обговорюється багатьма науковцями та практиками. У більшості судів України сьогодні вже запроваджено спеціалізацію з розгляду справ щодо неповнолітніх. Суддів орієнтують на те, щоб вони вивчали не лише правову тематику стосовно цієї категорії осіб, а й вікову психологію та педагогіку. Основною метою ювенальної юстиції є забезпечення такої процедури судового розгляду, яка б створила всі умови, щоб дитина могла позбутися відчуття дискомфорту та самотності, врахувала індивідуальні й вікові особливості дитини, а також її психологічний стан, умови життя та родинні зв'язки.

На сьогоднішній день існує напрацьований проект Концепції створення та розвитку системи ювенальної юстиції в Україні, де

зазначається, що в створення спеціалізованої системи, яка б захищала права дитини, є вкрай необхідною [3].

Положення Концепції визначають основні напрями розвитку ювенальної юстиції в Україні, реалізація яких має підвищити рівень правового захисту дітей, зменшити рівень дитячої злочинності, підвищити відповідальність держави і суспільства за умови їх зростання й розвитку.

Аналіз стану злочинності неповнолітніх в Україні, а також законодавства, яке визначає їх правовий статус і повноваження суддів, правоохоронних органів та пенітенціарної системи, можливостей реабілітації неповнолітніх правопорушників, дає підстави для однозначного висновку про необхідність створення в Україні ювенальної юстиції шляхом реформування наявних і запровадження нових інституцій, залучення недержавних організацій.

Таким чином, можна констатувати, що в Україні створення спеціалізованої системи, що захищала б права дитини, є вкрай необхідним заходом, що забезпечить належні умови для всебічного захисту прав дитини, запобігання злочинам, що вчиняються ними, їх ресоціалізації та виправлення.

Використані джерела:

1. Конвенція ООН про права дитини, резолюція 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листоп. 1989 р. Ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789XII (78912) від 27 лют. 1991 р.
2. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: історико-теоретичне дослідження: монографія / Н.М. Крестовська. – О.: Фенікс, 2008. – 328 с.
3. Концепція створення та розвитку системи ювенальної юстиції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>.

Мамка Г.М.

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

ДИСПОЗИТИВНІСТЬ І ДИСПОЗИТИВНІ НАЧАЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Кримінальне процесуальне право – це галузь, яку традиційно вважають публічно-правовою.

Дійсно, значна присутність публічного інтересу у кримінальному процесі є очевидною. Водночас, ця очевидність не виключає можливість у певних випадках пріоритету врахування приватних інтересів. У сучасному кримінальному провадженні публічний і приватний інтереси тісно переплітаються. Публічний інтерес у кримінальному провадженні полягає у встановленні обставин вчиненого кримінального правопорушення, викритті та справедливому покаранні винних осіб, і як результат – в охороні прав, свобод і законних інтересів як потерпілих, так і осіб, які

підлягають кримінальній і цивільно-правовій відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення.

Рішення, що приймаються у кримінальному провадженні, впливають на долю його учасників, тому особисті інтереси у кримінальному процесі відстоюють потерпілий, цивільний позивач, підозрюваний, обвинувачений (засуджений, виправданий), цивільний відповідач.

Характеризуючи правовий статус учасників кримінального провадження законодавець використовує термін «законні інтереси». Законні інтереси – це частина особистих інтересів зазначених вище осіб, суть яких полягає у їх прагненнях досягнення соціально-значимого для них результату способами і засобами, передбаченими кримінальним процесуальним законом.

Таким чином, інтерес виступає критерієм, об'єктивною основою співіснування та взаємодії публічного і приватного права. Саме інтерес, і, зокрема, його переважаючий вид (публічний чи приватний) обумовлює наявність у кожній галузі права відповідного домінуючого начала – публічного чи диспозитивного (приватного), що і визначає сутність самої галузі.

Кримінальне процесуальне право характеризується переважанням саме публічних інтересів, що обумовлено державними завданнями у сфері боротьби зі злочинністю, однак законодавець, у певних межах, враховує і волевиявлення осіб – учасників кримінального провадження.

У науковій літературі одночасно використовуються два поняття: «диспозитивне» і «приватне» начало. Ряд авторів ці поняття не розділяють, інші намагаються певним чином їх співставити і виявити специфічний зміст кожного поняття.

Вважається, що диспозитивне начало є проявом приватного начала, однак разом з тим приватне начало проявляється не тільки через диспозитивність, а й під час кримінального провадження із загальнодержавним інтересом.

Термін «диспозитивність» походить від латинського «dispono», що у перекладі означає «розпоряджаюсь», «влаштовую».

Диспозитивність, як правова категорія, привернула особливу увагу у середині 90-х років ХХ ст., що пояснюється актуалізацією питань удосконалення правового статусу особи у демократичній державі.

Дореволюційні, радянські та сучасні дослідники зазначають, що диспозитивність, як юридична категорія, тривалий час більшою мірою застосовувалась у галузі цивільно-процесуального права, однак останнім часом вона стала об'єктом дослідження і науки кримінального процесуального права, де її розглядають як принцип (засаду) або як метод правового регулювання.

Відповідно термін «диспозитивне начало» використовується як інтегрована категорія, що охоплює всі аспекти диспозитивності як правового явища.

Значимо, що більшість учених пов'язують зміст диспозитивного начала зі свободою волевиявлення учасника процесу.

Свобода волевиявлення особи при вирішенні питання про необхідність залучення допомоги держави в особі її правоохоронних органів для захисту порушених прав і законних інтересів, що охороняються кримінальним законом, у теорії кримінального процесу охоплюється поняттям диспозитивності. Вона ґрунтується на нормах кримінального процесуального права і проявляється у свободі розпорядження правами під час провадження у межах, визначених законом.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 26 КПК України сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених КПК України.

Таким чином, диспозитивне начало передбачає свободу (право) розпорядження як матеріальними, так і процесуальними правами. Виходячи з цього, у диспозитивності, як правовому явищі, можна виділити змістовий і функціональний аспекти.

Змістовий аспект диспозитивності означає свободу розпорядження матеріальними правами, під якими у науці розуміється право на позов у матеріальному значенні.

У сфері кримінального провадження право на позов належить тому, чие охоронюване кримінальним законом право порушене. За своїм змістом воно полягає у праві вимагати від суду винесення відповідного рішення (вироку). Що стосується розпорядження матеріальними правами, то зробити це можливо лише шляхом використання відповідних, спеціально для цього наданих спеціальних засобів, тобто змістовий момент диспозитивності утворює розпорядження у процесуальній формі матеріальними правами, без яких сама процесуальна форма стає безпредметною. Здійснюючи розпорядчі процесуальні дії відносно своїх матеріальних прав, сторони можуть повністю або частково відмовитись від реалізації цих прав.

Матеріальна диспозитивність розкривається у таких правилах: 1) *nemo iudex sine actor* – немає процесу без позову; 2) *iudex ne eat ultra petita partum* – суд не може вийти за межі вимог сторін; 3) *nemo invitus agree cogitor* – відмова сторони від позову закриває справу.

Другим аспектом диспозитивності виступає свобода розпорядження процесуальними правами. У цьому полягає її функціональна роль у провадженні. Зміст цього аспекту диспозитивності (інколи його називають «формальною диспозитивністю») визначається неоднозначно. Деякі автори стверджують, що цей аспект диспозитивності передбачає можливість розпорядження не всіма процесуальними правами, а тільки тими з них, які можуть вплинути на перебіг процесу, тобто на виникнення, розвиток, закінчення процесу з метою обґрунтування чи спростування заявленої у суді вимоги. На думку інших учених, диспозитивність – це свобода у використанні будь-яких суб'єктивних процесуальних прав, свобода у здійсненні будь-яких процесуальних дій. Зокрема, її вбачають у таких правах учасників процесу, як подавати докази, давати показання, мати захисника, заявляти клопотання, брати участь у дослідженні доказів тощо.

Вважаємо, що перший з наведених поглядів на зміст диспозитивності не може бути визнаний таким, що відповідає сучасному стану і тенденціям розвитку кримінально-процесуальної науки. Диспозитивність, як засіб досягнення балансу суспільних і особистих інтересів, покликана сприяти посиленню правової захищеності громадян, що залучені у сферу кримінального провадження. Надаючи учасникам кримінального провадження певну свободу у реалізації процесуальних прав, держава, тим самим, забезпечує захист законних інтересів особи. Так, сам потерпілий, підозрюваний, обвинувачений приймають рішення про те, чи варто давати показання, подавати апеляційну чи касаційну скаргу, тощо.

Подальший розвиток диспозитивності у зазначеному напрямі є невід'ємною умовою виконання державою обов'язку щодо дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина, передбаченого ст. 3 Конституції України.

Мартинюк Ю.М.

слухач 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку України відбувається кардинальна переорієнтація державної політики на забезпечення насамперед внутрішньої і зовнішньої безпеки, прав, свобод та законних інтересів людей тощо. Євроінтеграційні та інші трансформаційні процеси, які відбуваються в державі, значно змінили умови діяльності правоохоронних органів, що призвело до необхідності їх реформування.

Україна залишається однією з пострадянських країн, які досі не оновили нормативно-правові засади діяльності міліції (поліції). В нашій країні і нині залишається чинним Закон України "Про міліцію" від 20 грудня 1990 року, який був ухвалений ще Верховною Радою вже неіснуючої держави (Української Радянської Соціалістичної Республіки).

За часів незалежної України питання реформування системи правоохоронних органів стали предметом розгляду представників різних галузей права, серед яких слід відзначити О.М. Бандурку, В.С. Венедіктова, І.П. Голосніченка, М.І. Іншина, М.М. Клемпарського, Н.П. Матюхіну, О.М. Музичука, І.М. Шопіну та ін.

Говорячи про реформування системи правоохоронних органів України, найчастіше згадують про зміни у структурі, чисельності особового складу, нормативній базі, оплаті праці й фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні саме міліції. Зміни в системі органів внутрішніх справ, безперечно, дуже важливі, але розроблена концепція реформування передбачає якісні зміни у діяльності всіх правоохоронних

органів, кожного окремого правоохоронця.

Процес реформування правоохоронних органів передбачає чітке розмежування компетенції між правоохоронними органами, усунення паралелізму в діяльності різних правоохоронних підсистем, існуючого дисбалансу повноважень та відповідальності у цій сфері між гілками влади, організацію діяльності відповідно до змін, які відбулися у суспільстві; і спрямований на впровадження європейських стандартів системи оцінки ефективності роботи окремих служб і підрозділів.

Послідовне впровадження змін дозволить отримати замість політизованих силових структур репресивного типу дійсно демократизовані правоохоронні органи, що діятимуть в умовах цивільного демократичного контролю, основною метою яких буде захист прав та свобод людини. При цьому правопорядок у державі повинен ґрунтуватися на принципах верховенства права і гарантуватися ефективною системою судочинства.

Важливим етапом реформування сучасної міліції є виділення міліції (поліції) зі структури Міністерства внутрішніх справ. Наприклад, в окремих європейських державах (Ірландії, Нідерландах, Данії, Швеції, Норвегії, Швейцарії, Кіпрі) за діяльність поліції в уряді відповідає не міністр внутрішніх справ, а міністр юстиції.

Крім того, для деполітизації діяльності міліції пропонується позбавити міністра (як політичну особу) повноважень щодо оперативного управління міліцією (поліцією), запровадити конкурсний відбір на посади службовців (в тому числі керівного складу), закріпити в законі прозорі процедури просування по службі та запровадити чітку і відкриту дисциплінарну процедуру й порядок звільнення осіб зі служби.

Не менш важливим питанням є формування демократичної і правової культури, нової мотивації співробітників. Потребує негайного опрацювання комплекс заходів з відновлення довіри населення до правоохоронних органів взагалі та міліції зокрема.

Нова модель правоохоронних органів повинна відповідати загальним принципам адміністративної реформи, а її впровадження необхідно координувати із заходами щодо перетворень у державній виконавчій владі загалом.

Актуальним є також питання демілітаризації працівників правоохоронних органів. Це означає, що форму повинні носити не всі працівники міліції, а лише ті, яким необхідно себе ідентифікувати як представників влади у відносинах з приватними особами на публічних об'єктах (вулицях, дорогах, місцях загального користування тощо).

Позитивні зміни в характері відносин між суспільством і правоохоронними органами залежать і від їх нормативно-правового регулювання, що передбачено, зокрема, в проєкті Закону України "Про поліцію". У цьому документі визначено обов'язки і права органів поліції, умови й межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, гарантії особистої безпеки працівника поліції, випадки заборони та обмеження застосування працівниками поліції фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, а також підстави для її

застосування.

Законопроект передбачає також покращення матеріального забезпечення працівників поліції з метою створення умов для комплектування органів правопорядку на конкурсній основі.

Життєва важливість реформи правоохоронних органів України, необхідність належного забезпечення національної безпеки потребує максимально обережного, науково обґрунтованого підходу як до опрацювання концептуальних моментів, так і, насамперед, до здійснення конкретних кроків щодо реформування.

Вбачається очевидним, що у процесі реалізації своїх повноважень органи внутрішніх справ мають виходити з пріоритетності прав і свобод людини. У зв'язку з цим розпочате реформування правоохоронних органів, як один із напрямів державно-правової реформи, має стати відповідною гарантією становлення України як правової демократичної держави.

Матвієнко М.Л.,
студент 5 курсу Черкаського
відділення ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ

Актуальність кримінально-правової боротьби з незаконним обігом зброї, речовинами і предметами, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих, на сучасному етапі набуває все більшого значення, так як це являє собою серйозну загрозу суспільній безпеці. Злочини, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами, сприяють загостренню криміногенної ситуації в державі, оскільки нерідко створюють умови для вчинення тяжких насильницьких злочинів з використанням вогнепальної зброї – вбивств, розбоїв, організації злочинних та терористичних груп, інших злочинних об'єднань, захоплення заручників, бандитизму, терористичних актів, тобто таких злочинів, які відрізняються від неозброєних діянь підвищеним ступенем небезпеки, зухвалістю та жорстокістю. Незаконний обіг зброї є підґрунтям для посягань на життя, здоров'я, власність та інші цінності, які охороняються кримінальним правом. Дана тема є особливо актуальною в умовах зростання кількості злочинів, передбачених ст.. 263 «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», ст.. 263-1 «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв» та статтею 264 «Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів».

В умовах динамічного розвитку України зараз відбувається переосмислення багатьох ідей і положень, які донедавна вважались класичними. Внаслідок цього виникає необхідність змін у правовому

регулюванні багатьох відносин, що мають важливе значення для суспільства. Не є винятком і правовий вплив на відносини у сфері громадської безпеки, зокрема щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, правовий захист життя і здоров'я, майна, честі і гідності громадян, які повинні перебувати під надійною охороною держави. На громадську безпеку посягає низка злочинів, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами. Найбільш поширеним серед них є носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, відповідальність за які передбачена ст. 263 КК України. У зв'язку з приєднанням нашої держави до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, та відповідно до прийнятого 14.05.2013 року Закону № 228-VII «Про внесення змін до статті 263-1 Кримінального кодексу України...» відбулись суттєві зміни у кримінальному законодавстві, зокрема, у ч. 1 статті 263-1 КК, де встановлено кримінальну відповідальність, як за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, так і за фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування. Також внесено зміни і до Кримінального процесуального кодексу України, якими визначається у таких справах підслідність. На сьогоднішній день в Україні склалась надзвичайно напружена ситуація, яка в листопаді минулого року розпочиналась з мирних зібрань населення. Використання й застосування різних видів зброї, зокрема вогнепальної, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв без належного дозволу призвело до численних жертв та поранених, як з боку учасників акцій, так і з боку правоохоронців, було припинене транспортне сполучення тощо. У зв'язку з цим питання кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю залишається актуальним, а відповідні норми чинного КК України можуть і надалі удосконалюватися з метою більш ефективної протидії таким злочинам.

Музичка А.В.

слухач факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС

ОХОРОНА СВОБОДИ ВІРОСПОВІДАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У Конституції України закріплено право на свободу світогляду і віросповідання, яке включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення права на свободу віросповідання може бути обмежено законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Особливу роль у забезпеченні гарантованих Конституцією прав і свобод належить кримінально-правовим нормам.

Формування кримінально-правових норм про відповідальність за порушення свободи віросповідання відбувалося з давніх-давен. Проблема релігійних злочинів розглядалася в дореволюційній літературі, юридичній літературі часів радянської України та у сучасній кримінально-правовій літературі. З аналізу історії розвитку кримінально-правового регулювання релігійної сфери українського суспільства випливає, що можна виділити, щонайменше, чотири етапи, кожен з яких характеризується своїми особливостями формування кримінально-правових норм у сфері захисту свободи віросповідання: церковно-державний дуалізм, етап державно-церковного монізму, період воєвничого державного атеїзму, який почався з моменту ухвалення КК УРСР 1922 р. і продовжився КК 1927 р. і КК 1960 р., етап відносної релігійної свободи, який розпочався з моменту прийняття Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" 23 квітня 1991 р. та продовжився КК України 2001 р.

Безпосередньо у сучасному законі про кримінальному відповідальність передбачено декілька норм, які на думку фахівців у галузі кримінального права встановлюють відповідальність за посягання на свободу віросповідання – це ст.ст. 178-181 КК України. Детальний аналіз кримінально-правових норм дозволяє виділити ще декілька норм, які хоча б дотично спрямовані на охорону свободи віросповідання в Україні.

Таким чином, аналіз норм кримінального законодавства дозволив виявити деякі особливості релігійних злочинів і їх різновидів. При цьому до релігійних злочинів були віднесені виключно тільки ті, де містилася згадка "релігії" в тому або іншому її аспекті. Вже вказувалося, що багато загальних складів злочинів можуть стати релігійними, і це залежить перш за все від їх релігійної спрямованості. Але вони не були віднесені нами до "чисто" релігійних злочинів. Отже, на основі вищезазначеного можна зробити наступні висновки:

1. Потрібно виділити такий вид релігійних злочинів як групові, тобто склади, де міститься згадка скоєння релігійного злочину групою осіб, об'єднанням, змішаною групою або проти групи осіб по їх відношенню до релігії.

2. Злочин, виділений як релігійний винятково у зв'язку з вчиненням його на ґрунті "релігійної ворожнечі або розбрату", що передбачено як обтяжуюча обставина у п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України – це можуть бути будь-які злочини проти життя, здоров'я, власності, громадського порядку, громадської безпеки і т.п.

3. Злочини, які можуть бути віднесені до категорії релігійних за умови наявності додаткового безпосереднього об'єкта – свободи віросповідання.

4. Злочини, поєднані з посяганням на свободу віросповідання громадян.

Разом з тим, потрібно зауважити, що діюче кримінальне законодавство, по-перше, не охоплює і не передбачає відповідальності за всі можливі порушення свободи віросповідання, які можуть тягти за собою суспільно небезпечні наслідки, а, по-друге, потребує суттєвих змін та доповнень.

Підводячи підсумок вищевикладеного, потрібно сказати, що законодавство про кримінальну відповідальність за посягання на свободу віросповідання пройшло довгі етапи формування і на сьогоднішній день чітко розрізняє поняття релігійний злочин та злочин проти свободи віросповідання. З аналізу норм сучасного Кримінального кодексу України можна виділити окремі групи злочинів, які безпосередньо посягають на свободу віросповідання і які лише побіжно можуть заподіяти шкоду відносинам у сфері свободи віросповідання. Але кримінально-правова охорона свободи віросповідання в Україні не може бути визнана належною з огляду як на недосконалість кримінально-правових норм у цій сфері, так і недостатнього реагування на такі порушення з боку правоохоронних органів.

Пилипчук О.С.

студент 4-КА курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КК УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку України та її прагнення до інтеграції в єдиний Європейський простір вимагає фундаментальних та комплексних змін у багатьох сферах життєдіяльності держави. Безумовно, однією з таких сфер є суспільні відносини, що врегульовуються КК України. Належне нормативне регулювання суспільних відносин потребує узгодженого, комплексного дослідження кримінально-правових проблем, що, безперечно, сприятиме впровадженню ефективних та своєчасних реформ.

Одним із самих дискусійних кримінально-правових інститутів в національному законодавстві являється інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб.

На даний час законодавець зробив значний крок до вирішення всіх спірних питань з приводу заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб" Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 12, ст.183, в якому зазначено про необхідність доповнити Загальну частину Кримінального кодексу України розділом XIV-1 ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.

У цьому розділі законодавець вніс статті, в яких закріплено ознаки, щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб. Зокрема такі як:

- Стаття 96-3 визначає підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.
- Стаття 96-4 надає перелік юридичних осіб, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру.
- Стаття 96-5. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.
- Стаття 96-6. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
- До юридичних осіб такі заходи як штраф (стаття 96-7) та ліквідація (стаття 96-9) можуть застосовуватися лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна(стаття 96-8) - лише як додатковий.
- Стаття 96-10 визначає загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, а за сукупністю (стаття 96-11).

Складність та неординарність цієї проблеми привернула увагу багатьох науковців. Зокрема, питання визнання юридичної особи суб'єктом злочину досліджували такі вчені: П. С. Матишевський, О. В. Шамара Р.В. Вереша, С.Б. Гавриш, В.К. Грищук, І.В. Красницький, В.М. Кудрявцев, О.О. Михайлов, А.В. Наумов, А.С. Нікіфоров, І.В. Сітковський, В.С. Устїнов, П.Л. Фріс та ін. Однак проблема визнання юридичної особи суб'єктом злочину у нашій державі остаточно не вирішена. Юридична особа відповідно до діючого законодавства не може визнаватися суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 18 КК України).

В умовах сучасності факти вчинення правопорушень юридичними особами, як суб'єктами права в цілому, є непоодинокими явищами (наприклад, цивільні делікти, адміністративні правопорушення тощо). Проте, відповідальність юридичних осіб в законодавстві, як самостійний інститут, розроблена не повною мірою.

Оскільки юридична особа визнається законом, який має набути законної чинності, здатною бути суб'єктом права (у вигляді певної мети), то необхідно визнати, що організація є носієм прав та обов'язків, які відрізняються від прав та обов'язків її службовців. Разом з тим юридична особа не зможе діяти без індивідів. Тому, незважаючи на той факт, що існування юридичної особи має самостійне значення, проте наявність фізичних осіб є необхідною умовою для досягнення певних цілей. Тобто, можна сказати, що діяльність юридичної особи – це і є діяльність її колективу. Відповідно діяльністю юридичної особи є всякі службові дії її структурних одиниць (працівників) і варто погодитися з тим, що вина працівника – це і є вина юридичної особи.

Під злочином, вчиненим юридичною особою, можемо розуміти винне, протиправне, суспільно-небезпечне діяння, яке було вчинене представником(ми) юридичної особи від її імені або в її інтересах, і заподіяло шкоду або створило загрозу заподіяння шкоди, передбачене кримінальним законом. За умов такого підходу можливе збереження

існуючого розуміння складу злочину.

Таким чином, інститут визнання юридичної особи суб'єктом злочину є досить складним та викликає чимало протиріч. Впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб є доцільним, адже це сприятиме подоланню тих прогалин, які існують у чинному кримінальному законодавстві, що можливо здійснити шляхом внесення змін до статей КК України. Слід сподіватися, що в найближчому майбутньому ця проблема буде вирішена.

Пономаренко А.О.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ІНСТИТУТ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ДОКТРИНІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

В Україні, починаючи з часів ринкових перетворень, виникла потреба у проведенні політичної, соціально-економічної та правової реформ, посиленні боротьби зі злочинністю. Особливої актуальності набуло оновлення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, його вплив на протидію злочинності та забезпечення закріплених Конституцією України свобод і прав людини, відповідно до міжнародних правових актів, зокрема Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини та основних свобод та ін. Згідно з ч. ч. 3, 4 та 5 ст. 41 Конституції України ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним [1].

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване з мотивів суспільної необхідності, лише як виняток, на підставі та в порядку, встановленому законом, і за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів із наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. При цьому, слід зауважити, наявні недоліки норм чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства у сфері застосування конфіскації породжують низку проблем як теоретичного, так і практичного характеру. Крім того, специфічний характер вказаного виду додаткового покарання, зумовлений особливостями його соціально-економічного змісту та правової форми реалізації, спричинює систематичні зміни цього інституту, що в кінцевому рахунку ще більше ускладнює процес його застосування. Відтак, дослідження проблем ефективності застосування конфіскації майна є надзвичайно актуальним.

Остаточне визначення конфіскації саме як кримінального покарання, і міститься у Кримінальному кодексі України - ст. 59. Вона

містить такі положення: 1. Покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються. 2. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині Кодексу. 3. Перелік майна, що не підлягає конфіскації, визначається законом України [2].

По-перше, потребує уваги недостатня розробленість поняття конфіскації майна в законі України про кримінальну відповідальність. Тому, під конфіскацією майна пропонується розуміти додаткове кримінальне покарання, яке полягає у примусовому безоплатному позбавленні особи права власності на неправомірно належне, використане або передане майно, як санкція за вчинення злочину, що призначається за рішенням суду.

По-друге, вимагає дослідження власне доцільність існування покарання у виді конфіскації майна та необхідність збереження цього інституту в національній доктрині кримінального права. Ураховуючи історичні, соціально-економічні, правові чинники, а також позитивний історичний та іноземний досвід застосування конфіскації майна, слід наголосити на потенційно високій ефективності цього виду покарання, що може виступати дієвим засобом боротьби зі злочинністю, особливо з організованою.

На практиці виявити й довести причетність цих осіб вдається звичайно тільки до деяких злочинів. Тому навіть якщо в повному обсязі доведений і вилучений дохід від здійснення окремих злочинів, на дохід від інших злочинів по наведеним вище підставах звернути стягнення не можна. І цим фактично нейтралізується весь ефект від застосування кримінального покарання. Мабуть тому з'являються пропозиції щодо вдосконалення ролі конфіскації майна. Наприклад, зауважено, що в сучасних умовах боротьби зі організованою злочинністю, з метою позбавлення її економічної бази пропонується розширення об'єктів, на які може бути спрямована конфіскація майна, зокрема не тільки на грошові кошти, цінності або майно, які отримано в результаті незаконних дій, але й на доходи та прибуток, який отримано від цього майна і навіть на майно передане засудженим іншій особі, якщо у цієї особи були підстави вважати, що воно отримано в результаті злочинних дій.

Певну складність являє також доказування протиправності отримання особою незаконно отриманих доходів, майна та інших видів прибутку, оскільки слід довести їх зв'язок зі злочинною діяльністю особи. Доказування у звичайному кримінальному процесі стороною обвинувачення зв'язку відповідного майна із конкретним кримінально протиправним діянням стає просто неможливим. Тому застосування стандартів цивільної конфіскації може бути ефективним. Тобто, якщо доведено, що особа придбала майно під час порушення законодавства і ні

яким іншим шляхом вона його придбати не могла, то слід вважати, що майно набуте злочинним шляхом, і, відповідно, підлягає конфіскації.

Зміст кожного кримінального покарання визначає його види. Закон про кримінальну відповідальність в даний час передбачає застосування загальної конфіскації майна як кримінального покарання і встановлює два її види: повну і часткову.

У літературі доволі часто звертається увага на помилку, яка має місце при формулюванні норми про цей майновий вид покарання. Вона, на думку переважної більшості вчених, полягає у тому, що не можна провести повну конфіскацію майна засудженого, оскільки існує перелік майна, яке не можна конфіскувати. До того ж не завжди є можливим виявити повний обсяг майна особи, що фактично зводить повну конфіскацію до часткової, коли в межах тієї ж повної конфіскації реально відбувається часткова, а решта не вилученої частки, що разом із вилученою склала б повну, як правило, залишається не конфіскованою, що не тільки підіриває авторитет правоохоронних органів, а й істотно зменшує вплив самого покарання. Тому в літературі зустрічаються пропозиції враховувати ці негативні моменти. Наприклад, пропонується наступна редакція норми про конфіскацію майна: „Конфіскація майна є примусовим безоплатним вилученням у власність держави визначеної судом частки встановленого майна, яке є власністю засудженого”.

Наступним недоліком, що заважає ефективно застосовувати конфіскацію майна, на наше переконання, є імперативний характер багатьох санкцій, що приписують конфіскацію майна у обов'язковому порядку. Зокрема в Особливій частині КК України визначені не тільки статті про злочини, за вчинення яких передбачається конфіскація, але і встановлено, в яких випадках вона повинна призначатися судами у обов'язковому порядку. Таке положення, на наше переконання, не є логічним, оскільки “обмежує право суду вирішити питання про застосування конфіскації з урахуванням всіх обставин конкретної кримінальної справи”. Встановлення в санкції КК України обов'язкової конфіскації неминуче направляє суди на посилення покарання, без достатнього урахування мотивації конкретного злочину, що певним чином є причиною скорочення практики призначення судами конфіскації майна, обмежуючи суди в можливості призначати цей вид покарання з огляду на положення чинної редакції ч. 2 ст. 59 КК України, згідно якої цей захід додаткового характеру може бути призначений лише у випадках, якщо вона спеціально передбачена відповідними статтями. Вважаємо, що переважно суд повинен вирішити питання про її призначення.

Це далеко не повний перелік проблем, які існують в частині конфіскації майна. Вважаємо, що для України, як країни, яка є учасником багатьох міжнародних організацій, є важливим виконання взятих в їх рамках на себе зобов'язань, а тому вітчизняне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство, що стосується конфіскації доходів від злочинної діяльності, повинно сприяти реалізації таких зобов'язань, що попри все передбачає створення відповідної нормативної бази та механізму реалізації інституту конфіскації. Оскільки не можна не визнати

того факту, що учасники організованих злочинних організацій, корумповані чиновники вчиняють, як правило, не одиничні злочини, а ведуть цілеспрямовану злочинну діяльність, що представляє собою довгий ланцюг злочинів та є для них основним джерелом доходів.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР // [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. №2341-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2341-14.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від від 13.04.2012 № 4651-VI// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Пурій Н.В.

студент 6 курсу Рівненського відділення ННІЗН НАВС

ПРОДАЖ ЯЙЦЕКЛІТИНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність теми зумовлена тим, що донорство яйцеклітини (донація яйцеклітини – запліднення яйцеклітини донора спермою чоловіка реципієнтки із подальшим перенесенням у порожнину матки реципієнтки, яка виношує дитину) стає поширеним у всьому світі, зокрема і в Україні. Низький рівень життя спонукає людей на такий заробіток. За даними ЗМІ, Україна є «інкубатором» для Європи. Основний дохід на донорстві яйцеклітин отримують не самі донори, а інші особи, оскільки для іноземців ці послуги коштують до дев'яти тисяч доларів США. Це питання не знайшло чіткого законодавчого урегулювання в Україні.

Як відомо, найвища й найголовніша цінність людського життя – це здоров'я. Які наслідки можуть бути для здоров'я людини внаслідок таких маніпуляцій? Щоб взяти яйцеклітину (яйцеклітина – жіноча статеві клітина (гамета) що утворилася шляхом овогенезу, має гаплоїдний набір хромосом та є невід'ємною складовою процесу копуляції (злиття гамет) [1, с. 521]. використовують гормони, тому у 2% із 100% може бути гіперстимуляція [2], а також робиться пункція яєчників. Процедура загрожує також безпліддям та розвитку онкозахворювань.

Тому предметом нашого дослідження є норми сучасного вітчизняного законодавства, які становлять правову основу регулювання донації яйцеклітини.

Базовий Закон України «Про трансплантацію органів, та інших анатомічних матеріалів людини» від 16 липня 1999 р. не передбачає процедуру донації яйцеклітини.

На нашу думку, донорство яйцеклітин регулюється ст. 48 Закону України «Основ законодавства України про охорону здоров'я», ст. 123 Сімейного Кодексу України, «Інструкцією про порядок застосування

допоміжних репродуктивних технологій», яка затверджена Наказом МОЗ № 771 від 23.12.2008.

У Декларації ООН про клонування людини, яка прийнята резолюцією № 59/280 Генеральної Асамблеї від 8 березня 2005 р., згадується про неприпустимість таких методів, тобто ООН забороняє такі експерименти, але не передбачає щодо донорства репродуктивних клітин кримінальну відповідальність.

Між іншим, Кримінальний Кодекс України кримінальну відповідальність за вказані дії також не передбачає.

Застосування допоміжних репродуктивних технологій у країнах ЄС досить обмежене. Сурогатне материнство є забороненою чи значно обмеженою технологією в усіх країнах за винятком Великої Британії, Фінляндії та Нідерландів.

В Італії, Іспанії заборонено використання донорської сперми, заморожених зародків, та сурогатних матеріалів, особливо караються комерційні оборудки в цій галузі. Під заборону перебуває реклама посередницьких і юридичних послуг в галузі застосування програм сурогатного материнства, підбору сурогатних матеріалів, виплат останнім винагороди, тощо.

Данія та Швеція – сурогатне материнство та інші репродуктивні технології перебувають під жорстким контролем громадськості.

Швейцарія – обмеження щодо застосування закріплені в Конституції країни.

В Ізраїлі, потрібно отримати дозвіл спеціального комітету, який складається із соціальних працівників, лікарів і релігійних діячів.

У США, Південно-Африканській Республіці, Росії, Грузії дозволено застосування такої процедури навіть у комерційній формі.

У багатьох країнах таких як Данія, Швеція, Італія, Португалія, Швейцарія таке донорство взагалі заборонено.

Висновки. На нашу думку, у перспективі це питання повинно бути предметом подальших наукових досліджень. На даний час слід чітко врегулювати цю процедуру у Законі України «Про трансплантацію органів, та інших анатомічних матеріалів людини» та встановити кримінальну відповідальність за вказану поведінку.

Використані джерела:

1. Большая медицинская энциклопедия : [в 30 т.] / Гл. ред. Б. В. Петровский. – 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия. – Т. 28 «ЭКОНОМО–ЯЩУР», 1986. – 544 с.
2. Антонов С. В. Правове регулювання застосування допоміжних репродуктивних технологій і захист прав їх учасників в Україні та за кордоном / С. В. Антонов // Управління закладом охорони здоров'я. – 2009. – № 6. – С. 11–19.

Рижкова О.В.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ЩОДО ПОНЯТТЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ

Ст. 3 Конституції України визнає найвищою соціальною цінністю людину. Закон покликаний захищати найвищі цінності держави, в першу чергу повинен охороняти від злочинних посягань найбільшу цінність суспільства, а саме – людину, щодо якої існує у суспільстві певний порядок відносин з іншими людьми. Охороняти людину держава має, забезпечивши, за допомогою права, відповідний порядок відносин між людьми. Порушивши цей «захисний» порядок, злочинець і посягає на людину, вчиняючи відповідний злочин.

Встановлення об'єкта злочинного посягання має велике значення для з'ясування характеру злочину, ступеня його небезпечності для суспільства, правильної кваліфікації та відмежування від інших правопорушень і протиправних дій, оскільки його особливості та властиві йому якості дозволяють якомога повніше розкрити зміст того чи іншого діяння і його юридичні ознаки.

В науці кримінального права існують дві концепції визначення об'єкта злочину:

- об'єктом злочину є суспільні відносини;
- об'єктом злочину визнаються блага, цінності або інтереси.

У 1925 році А.А. Піонтовський запропонував під об'єктом будь-якого злочинного діяння розуміти суспільні відносини [4, с. 129]. При цьому він зазначає, що «суспільні відносини соціалістичного суспільства є загальним об'єктом, на який в кінцевому рахунку посягає будь-який злочин, передбачений радянським кримінальним законодавством» [4, с. 137].

А.Н. Трайнін вказує, що «в марксистському розумінні об'єктом будь-якого посягання є суспільні відносини, встановлені в інтересах панівного класу. Об'єктом злочину в системі соціалістичного кримінального права є соціалістичні відносини» [5, с. 123].

М.І. Загородніков вказує більш чітко поняття об'єкта злочинного посягання: «Об'єктом злочину в радянському кримінальному праві є соціалістичні суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом» [6, с. 25].

М.І. Коржанський взагалі вказує на те, що «соціалістичне кримінальне право об'єктом злочину визнає суспільні відносини, які становлять основу соціалістичного ладу» [7, с. 120].

У сучасній кримінально-правовій літературі цю концепцію також підтримують Г.І. Чангулі, І.П. Лановенко, С. Денисов та інші. Проте деякі автори заперечують розуміння об'єкта злочину як суспільних відносин і розглядають його як суспільно визначені цінності, блага або інтереси, на які посягає злочин.

Г.П. Новосьолов, критикуючи концепцію об'єкта злочину як суспільних відносин і ґрунтуючись на тому, що від злочину завжди страждають люди, приходиться до висновку, що об'єктом будь-якого злочину є люди – індивіди або їх малі чи великі групи або суспільство в цілому [8, с. 53, 54].

Г.П. Новосьолов зазначає, що об'єкт злочину – це той, проти кого він учиняється, тобто окремі особи або якась множинність осіб, матеріальні чи нематеріальні цінності, які, будучи поставленими під кримінально-правову охорону, зазнають злочинного впливу, в результаті чого їм заподіюється шкода або створюється загроза заподіяння шкоди [8, с. 135].

Є. Фесенко стверджує, що традиційне визначення об'єкта як сукупності суспільних відносин «заідеалізоване і не відповідає сучасним поглядам щодо оцінки соціальних цінностей, які бере під захист кримінальний закон». Основною змістовною характеристикою об'єкта є блага, на які посягає злочинець [9, с. 3].

Є. Фесенко також зазначає, що об'єктом злочину мають визнаватися не якісь абстрактні суспільні відносини, а конкретні людські, суспільні або державні цінності. Суспільні відносини не є універсальною характеристикою об'єкта злочину. Цим поняттям не можуть охоплюватися особисті блага людини (життя, здоров'я, фізична недоторканність) [9, с. 124].

М.І. Панов наголошує на тому, що предмет злочину завжди належить безпосередньо до сфери об'єкта злочину, але зв'язок предмета і суспільних відносин може бути дуже різним. Предмет злочину або виступає у вигляді матеріального вираження (субстрату) суспільних відносин, обов'язково входить до його структури як речовий компонент, або ж неподільно пов'язаний із суспільними відносинами, є обов'язковою умовою, передумовою або свідченням їх існування і нормального функціонування [10, с. 37].

В.М. Трубніков зазначає, що розгляд об'єкта злочину як соціально визначені цінності, інтереси і блага, на які посягає особа під час вчинення злочинів і які охороняються кримінальним законом, не можна визнати достатньо обґрунтованим. Аргументи, які використані авторами даних концепцій, не можуть достатньою мірою переконати в правильності власних міркувань, тим більше й самі терміни «цінності», «блага», «інтереси», «сфери діяльності» тощо є дуже розпливчастими, неконкретними і ще потребують додаткового роз'яснення і пояснення [11, с. 81].

В.М. Трубніков пропонує розглядати об'єкт злочину в ракурсі механізму злочинної поведінки й займає позицію, за якої будь-який злочин завжди, у всіх випадках, перш за все посягає й руйнує (або порушує) соціальну оболонку людини, яка виступає невід'ємною властивістю кожного члена суспільства. Суспільну оболонку утворюють соціальні, суспільні відносини (коли вони врегульовані нормами права і мають форму правовідносин), які сформовані в даному суспільстві. Таким чином, соціальна оболонка людини як особистості, члена суспільства завжди

зазнає злочинного впливу – їй заподіює шкоду кожний, усякий злочин [11, с. 83].

У ст. 7 КК України 1960 року зазначено злочин як «передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на суспільний лад України, його політичну і економічну системи, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а так само інше передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок» [2, с. 6].

О.М. Костенка зазначає, що саме це визначення і вміщує розгорнуте поняття об'єкта злочину. Тут постає запитання: чи можна об'єднати всі ці елементи в одне питання – суспільні відносини? Адже захист особи передбачає охорону її життя, здоров'я, інтересів, і визнавати кожне з цих понять окремим видом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законодавством, не зовсім вірно. Насамперед – це цінності, блага, інтереси, які існують у певному порядку у відносинах між людьми в суспільстві. Те ж саме можна сказати і про охорону власності: це порядок відносин між членами суспільства у сфері власності [12, с. 103].

О.М. Костенка вважає, що з цього визначення злочину можна вивести, що цілком можливим є визначення об'єкта злочину як порядку суспільних відносин. Злочин не може пошкодити суспільні відносини: вони продовжують існувати у будь-якому разі, хоча і в дещо зміненому вигляді. Шкода завдається саме порядку існування цих відносин, який, як уже зазначалося, встановлюється в суспільстві і закріплюється в законодавчих актах. Саме тому при вчиненні злочину відбувається також ще й порушення закону, який встановлює цей порядок [12, с. 103].

Пояснюючи чому порядок є об'єктом будь-якого злочину, слід звернутися до довідкових видань, вони дають наступні визначення: порядок – це правильний налагоджений стан, правила, за якими вчиняється будь-що (існуючий устрій, режим); суспільні відносини – багатогранні зв'язки між соціальними групами, класами, націями, також в середині них у процесі їх економічної, соціальної, політичної і культурної діяльності; вони визначають істотні сторони особистих відносин людей, що безпосередньо пов'язані контактами. Але такі зв'язки в групі існують у чітко встановленому певними регулюючими нормами (юридичними, моральними) порядку. Можна сказати, що порядок – це щось об'єктивне, що не залежить від самих норм. Можна навести такий приклад: вбивство людини заради наживи і вбивство людини на війні за наказом. В обох випадках суспільні відносини одні й ті самі – щодо життя людини, але порядок цих суспільних відносин зовсім різний. Тобто порядок – це спосіб існування суспільних відносин. А злочини змінюють спосіб існування суспільних відносин, а не самі суспільні відносини [12, с. 104].

С.С. Яценко, хоча і підтримує точку зору, що об'єктом злочину є суспільні відносини, в своїй монографії зазначає: «Діяння є злочином, коли порушує порядок суспільних відносин» [13, с. 43]. С.С. Яценко визначає об'єкт злочину як порушення порядку суспільних відносин, керуючись визначенням злочину, яке дається в «Керівних началах по

Кримінальному праву РРФСР» 1919 року, а саме: «злочин є порушенням порядку суспільних відносин, які охороняються кримінальним правом». Крім того, С.С. Яценко наголошує, що злочин обов'язково містить у собі наслідки протиправного діяння у вигляді порушеного порядку суспільних відносин [13, с. 44].

Таким чином можемо зробити висновок, що об'єкт злочину – це охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми, що виникають у суспільстві з приводу матеріальних і нематеріальних предметів.

Оскільки сутність усіх злочинів полягає не в тому, що вони посягають на безпеку суспільства, тобто є суспільно небезпечними, а в тому, що вони є проявом свавілля і посягають на встановлений законодавством порядок у суспільстві, необхідний для безпеки людей.

У науці кримінального права класифікація об'єктів злочину залежно від рівня їх узагальнення ділиться на загальний, родовий і безпосередній.

Таким чином, загальним об'єктом злочину є порядок суспільних відносин, поставлених під охорону чинного закону про кримінальну відповідальність.

Родовим об'єктом охоплюється певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною та економічною сутністю суспільних відносин. Родовий об'єкт злочину дає можливість провести класифікацію всіх злочинів і кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за їх вчинення.

Це можуть бути тотожні чи однорідні суспільні відносини, що охороняються комплексом пов'язаних кримінально-правових норм.

Також родовий об'єкт допомагає встановити характер і ступінь суспільної небезпечності злочину, сприяє правильній кваліфікації злочину. Правильне встановлення родового об'єкта допомагає визначити безпосередній об'єкт злочину. Родовий об'єкт злочинів найчастіше вказується в назвах розділів КК. Наприклад, розділ II – “Злочини проти життя та здоров'я особи”; розділ VI має назву “Злочини проти власності”.

Таким чином, родовим об'єктом злочину є порядок суспільних відносин в частині відповідного злочину.

Безпосередній об'єкт злочину вказується лише в деяких статтях КК. Наприклад, у ст. 111 КК, що передбачає відповідальність за державну зраду, вказується безпосередній об'єкт – суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека України. Якщо безпосередній об'єкт не вказаний у статті КК, він визначається аналізом складу злочину та структури суспільних відносин, а також суті змін, які відбиваються в суспільних відносинах при скоєнні злочину.

Встановлення безпосереднього об'єкта злочину має важливе значення для встановлення характеру та ступеня суспільної небезпечності злочину, безпосередній об'єкт є необхідним елементом складу злочину. Його встановлення обов'язкове в усіх випадках, оскільки за безпосереднім об'єктом найчастіше проводиться розмежування злочинів. Саме безпосередній об'єкт злочину дає змогу найбільш точно провести

розмежування злочинів, адже в більшості випадків об'єкт злочину є тим елементом складу злочину, котрий притаманний тільки одному злочину. Безпосередній об'єкт злочину, як і родовий, необхідний для систематизації злочинів, тому правильне встановлення об'єкта злочину забезпечує правильну класифікацію злочинів.

Таким чином, безпосередній об'єкт злочину являє собою порядок саме тих конкретних суспільних відносини, які поставлені законодавцем під охорону кримінального закону і яким заподіюється шкода відповідним злочином.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.96 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс Української РСР (станом на 1 квітня 1985 р.) – К., 1985. – 208 с.
3. Кримінальний кодекс України станом на 04 липня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
4. Пионтковский А.А. Уголовное право РСФСР: Часть Общая – М.: ГИЗ, 1925. – 734 с.
5. Трайнин А.Н. Состав преступления по советскому уголовному праву – М.: Госюриздат, 1951. – 388 с.
6. Загородников Н.И. Значение объекта преступления при определении меры наказания по советскому уголовному праву – М. Труды Военно-Юридической академии, 1949. – 214 с.
7. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны – М.: Академия МВД СССР, 1980. – 248 с.
8. Новоселов Г.П. Учение об объекте преступления : методологические аспекты – М.: НОРМА. 2001. – 198 с.
9. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину // Право України. – 1999. – № 6. – С. 75.
10. Панов Н.И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву // Проблемы правоведения. – 1984. – Вып. 45. – С. 37–42.
11. Трубников В.М. Новый взгляд на объект преступления // Право і безпека. – 2002. – № 1. – С. 81–87.
12. Костенко О.М. Поняття об'єкта злочину : дискусію варто продовжити / О.М. Костенко, А.В. Ландіна-Виговська // Право України. – 2008. – № 4. – С. 101–105.
13. Яценко С.С. Ответственность за преступления против общественного порядка – К., 1976. – 43 с.

Санченко О.В.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (ст. 255 КК УКРАЇНИ)

Метою даної публікації є з'ясування питань кримінальної відповідальності за створення злочинної організації.

Злочинні організації, оскільки вони створюються з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, становлять потенційну загрозу для найрізноманітніших правоохоронюваних інтересів.

Відповідно до абз. 1 п. 10 постанови ПВСУ “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об’єднаннями” від 23 грудня 2005 р. № 13 та ч. 4 ст. 28 КК, злочинна організація – це внутрішньо і зовнішньо стійке ієрархічне об’єднання п’яти і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів чи тільки одного, що вимагає ретельної довготривалої підготовки, або керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп[1]. На підставі цього визначення прийнято виділяти наступні ознаки злочинної організації.

До складу такого об’єднання повинно входити щонайменше п’ять осіб, які мають відповідати ознакам суб’єкта злочину. Ця ознака впливає із законодавчого визначення злочинної організації (ч. 4 ст. 28 КК) і поняття співучасті (ст. 26 КК).

Стійкість злочинної організації полягає в її здатності забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, тобто ефективно протидіяти факторам, що можуть її дезорганізувати, як внутрішнім (невиконання наказів керівника, намагання окремих членів вийти зі складу об’єднання), так і зовнішнім (діяльність конкуруючих організацій тощо).

Ієрархічність передбачає підпорядкування учасників такого злочинного об’єднання організатору, що забезпечує його керованість та сприяє збереженню функціональних зв’язків та принципів взаємозалежності його учасників чи структурних частин під час здійснення спільної злочинної діяльності.

Метою створення та діяльності злочинної організації є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Тяжким є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад п’ять років, але не більше десяти років. Особливо тяжким є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі понад десять років або довічного позбавлення волі.

З об’єктивної сторони злочин може виражатися у таких формах: 1) створення злочинної організації; 2) керівництво злочинною організацією; 3) участь у злочинній організації; 4) участь у злочинах, вчинюваних такою організацією; 5) організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об’єднань злочинних організацій або організованих груп – стисло такі діяння можна назвати консолідацією організованої злочинної діяльності.

У ст. 255 КК вид злочинної організації не конкретизовано: це може бути будь-яка злочинна організація, метою якої є вчинення хоча б одного тяжкого чи особливо тяжкого злочину, або діяльність якої пов’язана із вчиненням декількох злочинів. Жодних інших додаткових ознак такої

організації (озброєність, спеціальна мета створення та діяльності тощо) закон в даному випадку не передбачає.

Під створенням злочинної організації слід розуміти дії з організації (формування, заснування) стійкого злочинного об'єднання для злочинної діяльності. Такі дії за своїм змістом близькі до організації злочину і включають підшукування співучасників, об'єднання їх зусиль, детальний розподіл між ними обов'язків, складання плану, визначення способів його виконання. Проте основною метою організатора злочинної організації є створення стійкого об'єднання осіб для заняття злочинною діяльністю, забезпечення взаємозв'язку між діями всіх учасників угруповання, упорядкування взаємодії його структурних частин. Особа, яка створила злочинну організацію, в майбутньому може й не бути її керівником чи учасником. Злочинну організацію слід вважати утвореною (створеною), якщо після досягнення особами згоди щодо вчинення першого тяжкого чи особливо тяжкого злочину, але до його закінчення об'єднання набуло всіх обов'язкових ознак такої організації. При цьому не має значення, передувала набуттю об'єднанням ознак злочинної організації стадія його існування як організованої групи чи зазначена організація була одразу створена як така. Якщо перший, а також наступні злочини були вчинені до набуття об'єднанням усіх обов'язкових ознак злочинної організації, ці злочини, за наявності до того підстав, необхідно кваліфікувати як такі, що вчинені організованою групою. Якщо винному, з незалежних від нього причин, не вдалося створити злочинну організацію, його дії слід кваліфікувати як готування або замах на створення злочинної організації (за відповідними частинами статей 14 або 15 і ст. 255 КК).

Керівництво злочинною організацією полягає у вчиненні сукупності дій, спрямованих на управління її функціонуванням як стійкого об'єднання осіб (забезпечення існування, відповідного рівня організованості, дотримання загальних правил поведінки і дисципліни; вербування нових учасників, розподіл або перерозподіл між ними функціональних обов'язків; планування конкретних злочинів і злочинної діяльності в цілому; організація заходів щодо прикриття останньої; вдосконалення структури об'єднання) та здійснення ними злочинної діяльності (визначення її мети і напрямів, конкретних завдань об'єднання, його структурних частин або окремих учасників, координація їхніх дій; ініціювання здійснення певного виду злочинної діяльності чи вчинення конкретних злочинів тощо). Зазначені дії організаційного характеру можуть здійснюватись у формі віддання наказів, розпоряджень, давання доручень, проведення інструктажів, прийняття звітів про виконання тих чи інших дій, застосування заходів впливу щодо учасників злочинного об'єднання за невиконання наказів і доручень або порушення встановлених у ньому правил поведінки.

Участь у злочинній організації передбачає перебування в складі злочинної організації, Особа стає учасником злочинної організації з моменту її утворення (якщо вона входить до кола осіб, з яких первісно виникає організація) або ж відтоді, коли інші учасники дали згоду на прийняття її до вже існуючої організації. Участь у злочинній організації

означає виконання в інтересах такої організації різноманітних дій, здійснення частини функцій організації. Учасник виконує дії в інтересах організації разом з іншими її учасниками чи самостійно, на його потенційне сприяння розраховують вся організація та окремі її члени. Він може виступати як виконавець окремих злочинів, планувати їх, здійснювати допоміжні дії, виконувати окремі доручення керівників організації.

Участь у злочинах, вчинюваних злочинною організацією, має місце й тоді, коли особа не брала участі у створенні злочинної організації, не вступала до такої організації, не є її учасником, але взяла безпосередню участь у злочині, скоєному злочинною організацією, тобто була співвиконавцем злочину, передбаченого ст. 255 КК. Водночас, участь в організації не охоплює вчинення діянь, які становлять самостійні злочини. Вони кваліфікуються за відповідними статтями Особливої частини КК. Такий підхід демонструє і судова практика, наприклад, вироком Соснівського районного суду м. Черкаси від 16 червня 2010 р. встановлено, що В., являючись мешканцем м Черкаси з початку 2008 року по 10 вересня 2008 року здійснював керівництво діяльністю злочинної організації з незаконного придбання, зберігання з метою збуту та незаконного збуту отруйного лікарського засобу – трамадолу, незаконного придбання, перевезення, зберігання з метою збуту і незаконного збуту небезпечної психотропної речовини – метамфетаміну та незаконного виготовлення, зберігання з метою збуту і незаконного збуту особливо небезпечного наркотичного засобу – ацетильованого опію.

Знаходячись у складі злочинної організації спільно з М., Д., Л, К., С. та П., у період з початку 2008 року по 10 вересня 2008 року незаконно придбавав, зберігав з метою збуту та незаконно збував отруйний лікарський засіб – трамадол, незаконно придбавав, перевозив, зберігав з метою збуту і незаконно збував небезпечну психотропну речовину – метамфетамін та незаконно виготовляв, зберігав з метою збуту і незаконно збував особливо небезпечний наркотичний засіб – ацетильований опій.

У період з 8 травня 2008 року по 10 вересня 2008 року, без передбаченого законом дозволу, незаконно виготовив, зберігав і носив нарізну багатоцільову вогнепальну зброю – 5,45 мм самозарядний карабін «Вулкан ТК» заводський номер ЖК 117211.

У період з початку 2008 року по 10 вересня 2008 року займався неодноразовим використанням коштів у великих розмірах, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

Оцінивши зібрані докази, суд вірно кваліфікував дії В. за ч. 4 ст. 321, ч. 1 ст. 255, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 306 та ч. 1 ст. 263 КК України [2].

Організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднаних злочинних організацій або організованих груп передбачає залучення учасників до

зустрічі (сходки), розробку плану її підготовки, проведення; управління зустрічю (сходкою) для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення чи координації дій об'єднаних злочинних організацій або організованих груп; створення відповідних умов для організації і здійснення зустрічі (сходки), надання допомоги в цьому тощо.

Злочин вважається закінченим з моменту вчинення одного із діянь, передбачених диспозицією ч. 1 ст. 255 КК.

Суб'єктом цього може бути фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку. Особа віком від 14 до 16 років може нести відповідальність лише за окремі злочини, вчинені у складі такої організації (наприклад, за грабїж, заподіяння тяжкого, чи середньої тяжкості тілесного ушкодження). Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, Винний усвідомлює, що організація, яку він створює, якою керує, в якій чи у злочинах, вчинюваних якою, бере участь, є злочинною, або що його діяльність полягає в консолідації організованої злочинної діяльності, передбачає, що його дії створюють загрозу громадській безпеці, і бажає їх вчинювати.

При кваліфікації даного злочину також слід дотримуватись наступних правил. Виходячи із ст. 30 КК, особа, яка створила злочинну організацію або керувала нею, підлягає відповідальності за всі злочини, вчинені злочинною організацією, якщо вони охоплювалися її умислом. Інші ж учасники злочинної організації підлягають відповідальності за участь у ній, а також за вчинені такою організацією злочини, у підготовці або вчиненні яких вони особисто брали участь.

Використані джерела:

1. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. - № 13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 16 червня 2010 р. (справа № 1-261/10) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

Семенюк В.В.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ШАХРАЙСТВА ВЧИНЕНЕ ШЛЯХОМ НЕЗАКОННИХ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Науково-технічний прогрес, що відбувся у ХХ столітті, призвів до комп'ютеризації майже усіх сфер суспільного життя. Електронно-обчислювальна техніка стала невід'ємною частиною життєдіяльності

населення планети та влад держав. Але технічний прогрес призвів не тільки до позитивних наслідків, а й створив безліч новітніх способів для вчинення злочинів, які раніше не були відомі.

Одним зі злочинів, що трансформувалися під впливом комп'ютеризації стало традиційне шахрайство, способи вчинення якого набули нових, невідомих раніше рис та ознак.

Законодавцем до КК України у редакції 2001 року, було введено поняття «електронно-обчислювальна техніка», що стало кваліфікуючою ознакою при вчиненні шахрайства (ст. 190 ч. 3 КК України), а саме - «шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки».

З цього приводу виникло досить багато зауважень як з боку науковців, так і серед практиків стосовно понятійного апарату, та правильної кваліфікації такого проступку.

Що має на увазі законодавець під «незаконними операціями» та «електронно-обчислювальною технікою» (далі - ЕОТ)? Ані Кримінальний кодекс України, ні Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності», чіткого роз'яснення не дають. Вони лише дають чітку вказівку: при вчиненні даного злочину, додаткової кваліфікації не потрібно.

При вчиненні шахрайства шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, під незаконними операціями слід розуміти такі операції з використанням ЕОТ що посягають на певні суспільні відносини в рамках вчинення шахрайства. Так, як безпосередній об'єкт злочину шахрайства є врегульовані законом суспільні відносини власності, то такі операції полягають у заволодінні майном, або правом на це майно, що суперечать чинному законодавству України.

Щодо поняття «електронно-обчислювальної техніки», то цим поняттям не обмежується тільки електронно-обчислювальна машина (комп'ютер), а й усі технічні засоби, що є електронними та мають в своєму програмному забезпеченні певні алгоритми, що дозволяють обчислити ті чи інші операції. До такої техніки можна віднести: калькулятор, мобільний телефон, банкомат та інше.

За допомогою цієї кваліфікуючої ознаки особу вводять в оману, тому, на нашу думку, доцільно вважати ці незаконні операції з використанням електронно-обчислювальної техніки, у змінненні певних алгоритмічних даних, що дозволяє винному полегшити у заволодінні певного майна, або права на це майно.

Також потрібно зазначити, що ЕОТ, є лише засобом злочину. При цій ознаці злочину доцільно було б застосувати певну систему злочинець-ЕОТ-потерпілий. Не завжди ця техніка використовується при прямому контакті злочинця та потерпілого. Більшу суспільну небезпеку складають можливості комп'ютерної технології з зв'язком з глобальною інформаційною мережею INTERNET. Саме створення шкідливих програм та надання неправдивої інформації в цій мережі дає можливість винному охопити значну кількість неуважних користувачів. При такому визначенні

проблеми потрібно також враховувати і весь медіа-простір. Адже шахрайство буде вже мати глобальний характер і злочин буде посягати не на конкретні матеріальні блага певної особи, а на невизначену кількість осіб.

Отже, шахрайство передбачене ч. 3 ст. 190 КК України, а саме шляхом незаконних операцій з використанням ЕОТ, слід зазначити в наступній редакції: «шляхом використання електронно-обчислювальної техніки з шкідливим програмним забезпеченням, та/або шахрайства вчиненого з використанням медіа простору».

Використані джерела:

1. Настільна книга слідчого/М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – 3-тє вид., перероб. і доповн. К.: Ін Юре, 2011. – 736 с.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, с. 141.
3. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, N 48, ст. 632
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 27 верес. 2011р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 216 с. – (Кодекси України).
5. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 10 верес. 2010р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 328 с. – (Кодекси України)
6. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 р. № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності”.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (170 000 слів) // Уклав. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002 р. – 1426с.
8. Кримінальне право України: Навч. посіб / С. Г. Волкотруб, О. М. Омельчук, В. М. Ярін та ін. – За ред. О. М. Омельчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. – 298 с
9. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / М. І. Бажанов. Ю. В. Баулін, В. І. Борисова та ін.; За ред проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е виед., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

Семенюк Г.В.

студент 2 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Розвиток законодавства про втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність характеризується наявністю двох протилежних тенденцій: тенденції до зменшення спеціальних норм аж до їх повного виключення з Кримінального кодексу при удосконаленні загальної норми чи двох норм загального характеру та тенденція до збільшення спеціальних норм за наявністю в кодексі загальної норми або двох норм загального характеру. В новому Кримінальному кодексі України має місце друга тенденція, де наразі міститься 13 норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх в ті чи інші види антисоціальних діянь, при цьому одна норма загальна – ст. 304 КК України і дванадцять спеціальних, дві з яких передбачені в якості самостійних складів злочинів, а десять – на рівні кваліфікуючої ознаки того чи іншого складу злочину. Така тенденція не завжди мала місце у кримінальному законодавстві України, за час його розвитку були періоди, коли домінувала перша тенденція.

Тенденція, що намітилася останнім часом, з нарощування у КК України спеціальних норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх в антисоціальну поведінку, особливо тих норм, що передбачаються в якості кваліфікуючих ознак деяких складів злочинів в науковому плані вбачається досить спірною і необґрунтованою, а в практичному плані недоцільною. Тому вони підлягають виключенню з Кримінального кодексу України, а їх ознаки повинні бути сконцентрованими в диспозиції загальної норми – ст. 304 КК.

Основним безпосереднім об'єктом злочину передбаченого ст. 304 КК України, є умови належного розвитку і виховання неповнолітніх. Ознаки об'єкта загальної норми присутні й у всіх спеціальних нормах, які передбачають відповідальність за втягнення неповнолітніх у ті чи інші види злочинних або інших антигромадських діянь, тільки тепер вже волею законодавця вони мають місце не як основний об'єкт, а як додатковий. Проте, фактично основним об'єктом в цих спеціальних нормах є той самий, що й об'єкт загальної норми, а зміна місць об'єктів здійснилася внаслідок законодавчого прийому, коли при створенні нових норм законодавець іноді змінює місцями основний та додатковий об'єкт, і фактично основний об'єкт стає додатковим, а фактично додатковий – основним. В одних випадках це виходить вдало, в інших стає цілком неприйнятним.

Вдалим такий прийом є тоді, коли додатковий об'єкт, що виступає як «стрижневий», дозволяє об'єднати у випадку визнання його основним в єдиному складі ознаки всіх злочинів даного виду, що посягають на різні безпосередні об'єкти та уникнути створення чисельності однотипних складів, «розкиданих» по Кримінальному кодексу. Але саме неприйнятний

варіант виходить при створенні спеціальних норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх в антисоціальні діяння, оскільки зміна місцями об'єктів тут призводить до створення серії необґрунтованих ніякими науковими та практичними відомостями безладно «розкиданих» по Кримінальному кодексу норм. Адже тим самим «стрижневим» об'єктом для всіх норм, як загальних, так і спеціальних тут є умови належного розвитку і виховання неповнолітніх, і цей об'єкт вже знайшов своє місце в якості основного у ст. 304 КК України, тому немає ніякої необхідності «дробити» цей цілісний об'єкт і підводити його складові частини до рівня додаткового об'єкту. Тобто, розгляд ознак об'єкта також підтверджує тезу про те, що немає ніякої необхідності в існуванні цих спеціальних норм.

Об'єктивна сторона втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську поведінку включає в себе як ознаки об'єктивної сторони загальної норми, так і ознаки об'єктивної сторони спеціальних норм.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 304 КК України, може бути виражена у чотирьох діях: 1) втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність; 2) втягнення неповнолітніх у пияцтво; 3) втягнення неповнолітніх у заняття жебрацтвом; 4) втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми. Визначаючи сутність цих дій законодавець вживає термін «втягнення». Цей термін був уведений у кримінальне законодавство колишніх союзних республік в період кодифікації 1958-1960 років і в наш час вживається в загальних нормах про втягнення неповнолітнього у вчинення злочину або іншого антигромадського діяння у кримінальних кодексах усіх без винятку країн близького зарубіжжя.

Для характеристики об'єктивної сторони втягнення неповнолітніх в антисоціальну поведінку необхідно виділити такі категорії як сутність, форми, способи та види втягнення. Сутність втягнення неповнолітніх полягає в специфічній поведінці винної особи, яка складається з негативного впливу на свідомість та волю неповнолітнього. Формами втягнення неповнолітніх у вчинення злочину або інші антигромадські дії є пропаганда антисоціального способу життя та схиляння до вчинення злочину чи іншого антигромадського діяння. У свою чергу, схиляння включає в себе такі форми: залучення, спонукання і примушування як складову частину спонукання, але цими формами не вичерпується. Втягнення неповнолітніх в антисоціальну поведінку може здійснюватись різними способами і найбільш типовими з них є обіцянка, переконання, прохання, підкуп, обман, погроза, насильство. В низці КК країн близького зарубіжжя в диспозиції статті про втягнення неповнолітнього у вчинення злочину дається приблизний перелік способів втягнення. На цій підставі деякі дослідники вносять пропозиції про включення подібного переліку способів і в диспозицію ст. 304 КК України. Вбачається, що в такому доповненні ст. 304 КК України немає ніякої необхідності, оскільки передбачити усі способи втягнення в тексті статті неможливо, у будь-якому випадку слід буде вказувати лише деякі з них і закінчувати їх перелік фразою «або іншим способом».

Види втягнення неповнолітнього в антисоціальну поведінку можна поділити на загальні та спеціальні. Загальні види втягнення передбачені в загальних нормах, спеціальні види – ж у спеціальних нормах.

Згідно ст. 304 КК України загальними видами втягнення є втягнення неповнолітніх: 1) у злочинну діяльність, 2) у пияцтво, 3) у заняття жебрацтвом, 4) у заняття азартними іграми.

У буквальному розумінні втягнення у злочинну діяльність передбачає наявність певної системи дій щодо втягнення у декілька злочинів, тим часом як у правозастосовчій практиці виробилася стійка тенденція визнавати злочинними й одиничні випадки втягнення неповнолітнього у вчинення злочину, тому вбачається за необхідне змінити диспозицію ст. 304 КК України, де слова «втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» замінити на слова «втягнення неповнолітнього у вчинення злочину».

Водночас привертає увагу й та обставина, що законодавець у ст. 304 КК України передбачає як злочинне діяння не тільки втягнення неповнолітнього у вчинення одного чи декількох злочинів, але й втягнення в антигромадські дії, однак у назві статті відбито лише втягнення у злочинну діяльність, тобто назва статті не відповідає змісту її диспозиції. З метою приведення у відповідність назву статті зі змістом її диспозиції пропонується змінити диспозицію ст. 304 КК України та викласти її в наступній редакції: «Втягнення неповнолітнього у вчинення злочину або інших антигромадських дій». Втягнення неповнолітніх у пияцтво, у заняття жебрацтвом чи азартними іграми – це будь-які дії, спрямовані на створення у неповнолітнього бажання, рішучості систематично займатися цими видами антигромадських дій. При цьому слід мати на увазі, що категорія систематичності тут повинна пов'язуватися також з діями неповнолітнього, а не тільки з діями дорослого, оскільки у неповнолітнього цілком може виникнути бажання систематично займатися вказаними антигромадськими діями не тільки внаслідок неодноразових втягувань, але і в результаті одноразового, ретельно підготовленого і переконливо проведеного втягування.

Передбачений у ст. 304 КК України перелік антигромадських діянь слід доповнити ознаками втягнення неповнолітнього у заняття бродяжництвом. Разом з тим, слід уточнити формулювання кримінально-правової заборони стосовно втягнення неповнолітнього в заняття азартними іграми, оскільки з розвитком в країні ринкових відносин, а разом з ними й легального ігрового бізнесу, кримінальне переслідування за втягнення у будь-яку азартну гру не відповідає загальній системі законодавства. З урахуванням же того, що не стільки суспільно небезпечні самі собою нелегальні азартні ігри, скільки наслідки у вигляді виникнення в неповнолітнього матеріальних або інших зобов'язань, пропонується доповнити ст. 304 КК України після слів «азартними іграми» словами «які тягнуть виникнення матеріальних або інших зобов'язань антигромадського характеру».

Аналіз спеціальних норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у ті чи інші види злочинних або інших

антигромадських дій показує їх недосконалість і суперечливість. Вживані в цих нормах для характеристики тих чи інших дій з втягнення неповнолітніх, різні за обсягом і змістом поняття – «примушування», «спонукання», «із залученням», «схиляння» не дозволяють охопити ознаками цих складів ті однорідні діяння з втягнення неповнолітніх, які виходять за межі даних понять, що породжує або пробільність у кримінальному законі, або кваліфікацію за загальною нормою (ст. 304 КК). При цьому, існуючі на рівні кваліфікуючих ознак інших складів спеціальні норми про втягнення неповнолітніх (а їх більшість) не дозволяють встановити кваліфікуючі ознаки відносно діянь, передбачених цими спеціальними нормами. З метою надання кримінальному законодавству України в частині встановлення відповідальності за втягнення неповнолітнього у вчинення злочину або інших антигромадських дій, більшої впорядкованості, логічності вбачається за необхідне виключити з КК України усі спеціальні норми про відповідальність за дані види діянь, а всі ознаки цих спеціальних норм сконцентрувати в загальній нормі – ст. 304 КК України. Такий підхід до конструювання норми про відповідальність за втягнення неповнолітніх в антисоціальні дії дозволить охопити її ознаками всі ознаки спеціальних норм, а також передбачити єдині для всіх вказаних діянь кваліфікуючі ознаки складу злочину та оптимальні санкції.

Не охоплюються пропонованою конструкцією ст. 304 КК України тільки ознаки ст. 323 КК (спонукання неповнолітніх до застосування допінгу), оскільки дії, передбачені даним складом, хоча зовнішньо і схожі на втягнення неповнолітніх в антигромадські дії, але по суті такими не є.

Вина суб'єкта злочину відносно дій з втягнення неповнолітнього в антисоціальні діяння та їх наслідків може характеризуватись як прямим, так і непрямим умислом, а щодо факту неповноліття потерпілого – як умислом (прямим чи непрямим), так і необережністю у вигляді злочинної недбалості.

Ткаченко Н.М.

старший лаборант кафедри
адміністративної діяльності

ВИЯВЛЕННЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛ КРИМІНОГЕННОГО ВПЛИВУ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІЛЬНИЧНИМИ ІНСПЕКТОРАМИ МІЛІЦІЇ

Останніми роками проблема попередження девіантних форм поведінки в підлітковому середовищі набула особливої актуальності, що обумовлено низкою причин. Все це поставило перед спеціалізованими суб'єктами профілактики нові завдання в сфері протидії злочинності в дитячому та молодіжному середовищі.

Як відомо, в системі ОВС цілеспрямованою боротьбою із протиправними формами поведінки дітей уже тривалий час успішно займається кримінальна міліція у справах дітей (КМСД). Однак, окрім

вказаного спеціалізованого підрозділу лідируючі позиції в системі суб'єктів профілактики підліткової злочинності традиційно продовжує займати служба ДІМ. Аналіз правових актів, а також узагальнення спеціальної літератури з даного питання, дозволив нам об'єднати основні зусилля служби ДІМ в даній сфері в наступні напрями.

Як відомо, основними факторами, що сприяють активізації протиправної поведінки підлітків є: негативний вплив в сім'ї [1, с. 29]; неблагополучне побутове оточення (мікросередовище); прорахунки в роботі навчально-виховних закладів; підбурювання з боку інших осіб; негативний вплив неформальних молодіжних груп; недоліки в організації культурного дозвілля та інші несприятливі чинники в основних ланках соціалізації дитини.

Працюючи безпосередньо на адміністративній зоні, спілкуючись із великою кількістю громадян, дільничні мають всі можливості вчасно виявити та нейтралізувати основні загрози в найближчому оточенні дитини. А тому, саме на них має бути покладено основний тягар роботи зі збору та аналізу інформації про: 1) сім'ї, в яких неодноразово фіксувались випадки сімейно-побутового насильства, в тому числі щодо неповнолітніх; 2) сім'ї, дорослі члени яких демонструють негативний приклад для дітей: постійно пиячать, вживають наркотичні засоби чи психотропні речовини, займаються проституцією, жебрацтвом, вчиняють злочини та правопорушення, ведуть аморальний спосіб життя; 3) батьків, які відмовляються від виконання своїх обов'язків, не вміють виховувати дітей, або не можуть їх виховувати через певні об'єктивні та суб'єктивні причини; 4) неповні сім'ї, в яких існують економічні, виховні, соціально-психологічні чи соціально-демографічні проблеми, що можуть призвести до послаблення соціального контролю за поведінкою підлітків; 5) навчальні та виховні заклади, в яких неналежним чином ведеться облік дітей та відсутній контроль за відвідуванням ними занять; 6) навчальні та виховні заклади, керівництво та педагогічний колектив яких формально підходить до здійснення соціально-педагогічного патронажу за дітьми-правопорушниками та дітьми з неблагополучних сімей; 7) працівників навчальних, виховних, медичних та інших закладів, які порушують права та інтереси дітей чи вчиняють щодо них протиправні дії; 8) осіб (як сторонніх, так і членів родини), які негативно впливають на дітей: примушують їх займатися бродяжництвом, жебрацтвом, проституцією, втягують їх у злочинну діяльність, азартні ігри, схилиють до вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів і психотропних речовин тощо [2, с. 139]; 9) осіб, які надають приміщення для вживання наркотиків, спиртних напоїв і розпусти молоді; 10) неформальні молодіжні групи криміногенної спрямованості, що формуються як за інтересами, так і за місцем проживання тощо.

З метою усунення негативного впливу зазначених вище факторів на дитину, дільничні інспектори передають усю зібрану інформацію до відділів КМСД та інших органів й установ, які здійснюють роботу з дітьми, а також безпосередньо вживають такі заходи: 1) ставлять на профілактичний облік і здійснюють постійний профілактичний вплив на

батьків і осіб, які їх замінюють, що негативно впливають на виховання дітей, і своєю антигромадською поведінкою сприяють вчиненню ними правопорушень; 2) за наявності підстав, притягують батьків, інших членів сім'ї, педагогів, вихователів та інших осіб до кримінальної чи адміністративної відповідальності; 3) вживають усіх можливих заходів щодо негайного виведення дитини з-під впливу осіб з антигромадською поведінкою; 4) інформують батьків про адміністративну та кримінальну відповідальність за невиконання батьківських прав та інші правопорушення відносно дитини; 5) порушують питання перед уповноваженими органами про позбавлення батьківських прав і передачу дитини на виховання іншим членам сім'ї чи до спеціальних установ; 6) роз'яснюють батькам та іншим членам сім'ї про негативні наслідки впливу їх аморальної поведінки на фізичний та духовний розвиток дитини, переконують їх відмовитись від такої поведінки, а за необхідності, схиляють до добровільного лікування від алкоголізму чи наркоманії; 7) проводять роботу з керівниками навчально-виховних закладів, спрямовану на підвищення обліково-реєстраційної дисципліни та роз'яснення необхідності повідомлення міліції про будь-які відхилення в поведінці дітей; 8) інформують керівництво навчально-виховних закладів про всі випадки правопорушень, які вчинили їх вихованці, а також про виявлені джерела криміногенного впливу в їх безпосередньому соціальному оточенні; 9) попереджають керівництво навчально-виховних закладів і педагогічний колектив про неприпустимість вчинення протиправних дій щодо дітей, порушення їх прав та законних інтересів, а також будь-яких порушень законодавства про охорону дитинства; 10) вживають заходи, спрямовані на ізолювання дітей від осіб, які намагаються втягнути їх у протиправну діяльність; 11) негайно припиняють факти спільного вживання дітьми та дорослими алкогольних напоїв, наркотичних засобів і психотропних речовин, здійснюють із цією метою постійний нагляд і контроль за місцями відпочинку, розважальними закладами, підвалами, горищами тощо; 12) вживають комплексних цілеспрямованих заходів з виявлення та роз'єднання неформальних молодіжних груп криміногенної спрямованості, недопущення вчинення ними правопорушень і злочинів, а також їх позитивної переорієнтації; 13) інформують підлітків, батьків, інших членів родини, педагогів та інших зацікавлених осіб про мережу державних і громадських органів, установ та організацій, які можуть надати необхідну консультативну, фінансову, соціальну, гуманітарну та іншу допомогу; 14) ведуть постійну інформаційно-роз'яснювальну роботу з даних питань в трудових колективах, навчально-виховних закладах, залучають до такої діяльності ЗМІ, батьків, вихователів, представників органів влади, психологів, медиків та інших спеціалістів; 15) вживають інших заходів, спрямованих на створення оптимальних умов життя, виховання дітей та підлітків, захисту їх прав та інтересів, оздоровлення мікросередовища, що їх оточує, підвищення виховних функцій сім'ї тощо.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такий висновок. Лише поєднання комплексного підходу із політикою «відкритих дверей»

дозволить досягнути позитивних змін в сфері профілактики підліткової злочинності.

Використані джерела:

1. Поволоцька С. Г. Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень серед неповнолітніх (адміністративно-управлінське дослідження) : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Поволоцька Світлана Геннадіївна. – Х. : Національний університет внутрішніх справ, 2005. – 214 с.
2. Косенко С. С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Косенко Світлана Сергіївна. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 213 с.

Тимошенко Р. А.

студент КМ-1Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ БОРОТЬБИ З НАРКОБІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ

Проблема незаконного обігу наркотиків на сучасному етапі набула глобального характеру та гостро стоїть практично перед усіма державами, не маючи територіальних, національних, релігійних та класових кордонів.

На сьогодні наркобізнес залишається одним із найбільш прибуткових кримінальних бізнесів. І вчені відмічають, що в Україні триває тільки процес формування наркоманії.

За своєю структурою наркомафія в Україні складається з трьох частин, що є класичною мафіозною пірамідою:

1. Роздрібні торгівці, яких тільки в Києві кілька тисяч чоловік;
2. Середні оптовики і перевізники;
3. Верхній ешелон, що сам не має безпосередньої справи з наркотиками. Її завдання - планування операцій з проведення як «відмивання» отриманих грошей, так із їх розподілом.

До характерних кримінологічних ознак організованих злочинних угруповувань, що займаються наркобізнесом, відносять:

- 1) високий ступінь організованості, який включає наявність керівного ядра тобто лідера;
- 2) жорстку дисципліну, дотримання конспірації, безпечне підпорядкування чітко регламентованим правилам;
- 3) наявність мати зв'язки з корумпованими представниками адміністрації, правоохоронних органів, держпідприємствами і комерційними структурами, які використовуються для прикриття злочинної діяльності: ретельне планування злочинів і підготовка до їх вчинення;
- 4) залучення до злочинних угруповувань представників нетрадиційних для злочинного середовища прошарків суспільства вчених, інженерів, лікарів, викладачів;

Як свідчить практика роботи правоохоронних органів, злочинні формування досягли особливого успіху в наркобізнесі, оскільки ринок наркотиків найбільш прибутковий з усіх можливих сфер бізнесу.

Розповсюдження наркоманії та наркобізнесу в Україні обумовлено також низкою обставин, а саме:

1) у нашій державі є власна значна сировина база для виготовлення наркотиків;

2) Україна розміщена на важливих міжнародних шляхах, а її кордони ще належним чином не об лаштовані, що сприяє надходженню, насамперед, важких наркотичних засобів із - за кордону, та виконує функцію «мосту» між Азією та Зах. Європою;

3) Політична і економічна нестабільність нашої держави, соціальна напруга в суспільстві, зростання інфляції, безробіття, низьке матеріальне становище людей;

4) Високий професіоналізм злочинців;

5) Низький рівень кваліфікації окремих працівників, що відповідають за цю роботу, та недостатнє їх матеріально - технічне забезпечення;

6) Недосконалість українського законодавства в галузі контролю над наркотиками;

Матеріали слідчої та судової практики фіксують конкретні кроки представників українських злочинних угруповань, які на 90% спрямовано на встановлення контактів із зарубіжними наркоділками.

Наркобізнес можна визначити як кримінально карану корисливу діяльність у сфері незаконного обігу наркотиків, яку здійснює особа (або група осіб) у вигляді промислу.

Наркобізнесом займаються злочинні угруповання, які отримують від цієї кримінально караной діяльності дуже великі прибутки, що потім, вкладають їх у легальний бізнес.

На нашу думку, сьогодні можна виділити причини, що породжують виникнення контрабанди наркотичних засобів це:

1) недосконалість митної політики;

2) завантаженість ситуації на митниці;

3) відсутність належного підбору персоналу і виховної роботи;

4) недостатність технічних засобів здійснення огляду;

Одним із найважливіших завдань вирішення проблеми боротьби з наркобізнесом є такі:

По - перше взаємодія з відповідними органами зарубіжних країн у сфері боротьби з незаконним обігом, наркотичних засобів, психотропних речовині їх аналогів;

По - друге викриття та ліквідація осередків незаконного виготовлення чи вживання наркотичних засобів або психотропних речовин;

По-третє впровадження практичну діяльність правоохоронних органів нових сучасних методів ведення оперативно – розшукової роботи

у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів;

По - четверте розроблення та застосування нових методів виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин під час проведення митного огляду;

По - п'яте удосконалення систем збирання інформації щодо фізичних і юридичних осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

По-шосте постійне вдосконалення міжнародного співробітництва.

Федоренко М.В.

призер Київської Малої академії наук учнівської молоді

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ І ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Права дитини в Україні є системою встановлених Конституцією та законами України і гарантованих державою особистісних (природних), економічних, соціальних, культурних, інформаційних і інших прав, якими наділені громадяни України і інші особи, що законно перебувають на території України, не досягли 18 років і потребують спеціального режиму підтримки з боку держави і суспільства щодо реалізації своїх законних інтересів.

Саме же механізм захисту прав і свобод дитини є системою умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених чинним законодавством України прав і свобод дитини. Цей механізм є важливим елементом гарантій конституційних прав і свобод людини в цілому. Водночас, механізм захисту прав дитини складається з системи певних загальних і спеціально-юридичних, судових і позасудових, вітчизняних і міжнародних гарантій.

Конституція України, маючи найвищу юридичну силу та вміщуючи норми прямої дії, є визначальним, системоутворюючим елементом законодавчого механізму прав і свобод дитини. Міжнародні договори України у сфері прав дитини є не лише важливим джерелом права України, а й імплементують у національну правову систему міжнародні стандарти у відповідній правотворчій і правозастосовній діяльності.

Організаційно-правові механізми захисту прав дитини в Україні представлено системою основних суб'єктів права, що охоплює органи державної влади і органи місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб, дитячі та правозахисні громадські організації, міжнародні правозахисні організації (Дитячий фонд ООН і ін.), які опікуються правами дітей тощо. Ці суб'єкти уповноважені визначати основні права і свободи дитини, закріплювати механізми їх реалізації та здійснювати судовий і позасудовий захист цих прав. Загалом ці механізми є наближеними до аналогічних механізмів у державах-учасницях ЄС і інших демократичних державах світу.

З метою оптимізації захисту прав дитини в Україні перспективним, хоча й неоднозначним вбачається й запровадження інституту ювенальної юстиції. До того ж, утвердження ювенальної юстиції в Україні є важливою вимогою Конвенції ООН по правам дитини.

Як відомо, інститут ювенальної юстиції передбачає насамперед профілактику злочинів скоєних дітьми. Також він передбачає створення законодавчої бази, що допоможе молодим людям, які скоїли правопорушення усвідомити всю відповідальність у суспільстві і звісно їх правову підтримку.

Але, на наш погляд, ювенальна юстиція - це не система відділення дітей від їх батьків, а навпаки. Її призначення полягає в тому, щоб батьки краще знали як упереджувати протиправну поведінку своєї дитини. У зв'язку з цим у 2009 році Україна прийняла Національний план дій відносно реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2016 р. [1].

Дитяча жорстокість і насильство залишається складною проблемою для України. Щороку зростає кількість кримінальних справ, порушених правоохоронними органами за фактами злочинів, вчинених проти неповнолітніх. Майже половину з них становлять справи про невиконання батьками чи опікунами обов'язків щодо виховання та догляду за дітьми, біля 6% – справи за фактами злочинів, вчинених службовими особами дитячих установ (порушення права дитини на опіку та відповідальність з боку батьків). Від злочинних посягань упродовж минулого та поточного років потерпіло понад 15 тис. неповнолітніх [3].

Нерідко дитяча злочинність з'являється там, де дитина залишається поза школою. Правозахисники наводять наступні причини, через які діти в Україні не навчаються. По перше - відсутність цікавості до навчання (40,5%); по друге - замість навчання діти вимушені працювати (14,8%). По-третє, батьки не дозволяють дітям навчатися (8,9%)» [3]. І, нарешті, по-четверте, вітчизняна феноменологія виховання дітей поза сім'єю. Так, на 2014 р. із 9 мільйонів українських дітей близько 65 000 живуть у державних інтернатних закладах. Інтернати сімейного типу розвиваються вкрай повільно в кількісних і якісних показниках.

Отже, на перший погляд, перспективи утвердження ювенальної юстиції в Україні є очевидними. Натомість, є значна кількість громадських та релігійних організацій, які стурбовані спробами впровадження ювенальної юстиції в Україні. Всі основні релігійні конфесії - православні, католики, греко-католики, мусульмани, іудеї, висловили свою негативну думку з цього приводу. Зокрема, Синод УПЦ, - найбільшої конфесії України, - звернувся до Президента з проханням не запроваджувати ювенальну юстицію. Усіх турбує і можлива безкарність малолітніх злочинців, які завдяки цій системі в багатьох країнах Заходу фактично не підпадають під покарання.

Дійсно, не можна беззастережно погодитися з думкою про корисність системи ювенальної юстиції в справі попередження дитячої злочинності та «інтеграції в суспільство» малолітніх злочинців. Спираючись на досвід інших країн, можемо стверджувати, що це часто свідчить про протилежне.

Так, у дослідженні, проведеному У. Гатті з Генуезького Університету (Італія), Р. Трембле і Ф. Вітара (Монреальський університет) було порівняно «дорослу» кримінальну статистику двох категорій дорослих, колишніх малолітніх правопорушників: тих, хто пройшов через «ювенальну систему», і тих, кого вона оминула. Результати такого порівняння виявили наступне:

- ті, хто отримав м'які «ювенальні» вироки (примусове консультування, громадські роботи, відшкодування шкоди), - у 2,3 рази частіше здійснювали злочинні діяння в дорослому віці;

- ті, хто отримав «ювенальний» випробувальний термін, - у 14 разів частіше здійснювали злочинні діяння, ставши дорослими;

- ті, хто був у юності поміщений в ювенальні виправні заклади, - в 38 разів частіше ставали злочинцями, подорослішавши. «Чим серйознішим було втручання ювенальної системи, тим більшим був його негативний вплив», - вказують дослідники [2].

Така ж ситуація і з Францією, яка була світовим піонером в плані введення ювенальної юстиції. Нині вона б'є всі рекорди по частині молодіжних заворушень та злочинів. У 2000 році французький уряд під тиском професіоналів, забив тривогу, звернувшись до генерального інспектора з соціальних справ П. Навіси та генерального інспектора юридичного відділу Б. Катала з проханням представити доповідь про стан справ у судах за справами неповнолітніх, а також в соціальних службах з приводу розлуки дітей з батьками. Висновки доповіді викликали шок французів. «Навіть при нинішніх повноваженнях чиновники соціальних служб влаштовують справжнє беззаконня, явно вимагаючи хабарі з цілком нормальних, забезпечених людей просто за те, що не чіпають їх дітей» - йшлося в доповіді [2].

Отже, Україна має системно і послідовно розвивати власну систему забезпечення прав дитини з урахуванням світового досвіту - як позитивного, так і негативного, удосконалювати її та підвищувати ефективність. В той же час, не обгрунтоване запозичення закордонних зразків може призвести до руйнування інституту сім'ї, погіршення умов виховання дитини, і, в кінцевому результаті, до порушення її ж прав.

Використані джерела:

1. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 10.11.1989 р. // Зібрання чинних міжнародних договорів України. - 1990. - №1. - Ст. 205.
2. Марта Сантос Паис: «В ближайшие 10-20 лет приоритет вопросов по защите прав детей останется низким» // Зеркало недели. - 2011 - № 19. - С. 11.
3. Онішук М. В. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної декларації прав людини - до сьогодення // Право України. - 2009. - № 4 - С. 29-35.

Христич І.П.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ЗАСАДА ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНOSTІ ВИНИ

Початок традиції визнання презумпції невинуватості одним з найважливіших прав людини заклала Декларація прав людини та громадянина, прийнята Національними зборами Франції 26 серпня 1789 р., ст. 9 якої проголошує: «Оскільки кожен є невинним, доки не буде встановлено інше, то в разі затримання особи надмірна суворість, не викликана необхідністю з метою забезпечення його затримання, повинна суворо каратися законом».

Згодом ця засада була законодавчо закріплена в Статуті кримінального судочинства Російської імперії 20 листопада 1864 р. у вигляді системи логічних норм. Прогресивне положення Статуту скасувало правило, згідно з яким обвинувачений зобов'язаний самостійно доводити свою невинуватість.

Цю традицію було продовжено в міжнародно-правових документах, присвячених правам людини та громадянина. У статті 11 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., проголошується: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, доки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту».

У статті 14 «Міжнародного пакту про громадянські і політичні права» зазначається: «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно із законом».

Стаття 17 КПК України за своєю сутністю є формою втілення у кримінально-процесуальне законодавство закріпленої у ч. 1 ст. 62 Конституції України презумпції невинуватості, відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Юридичний зміст цієї засади полягає у такому:

- ніхто не зобов'язаний доводити свою винуватість у вчиненні злочину або меншу винуватість, або наявність обставин, що виключають кримінальну відповідальність особи;
- обов'язок доведення винуватості особи покладено на слідчого, прокурора, а у справах приватного обвинувачення – на потерпілого його представника та законного представника;
- заборонено перекладати обов'язок доведення на обвинуваченого, домагатися його показань шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів;

- обвинувачення не може ґрунтуватися на засадах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях;
- усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь;
- недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення в юридичному відношенні означає його невинуватість і тягне за собою закриття кримінального провадження під час досудового розслідування і постановлення виправдувального вироку в стадії судового розгляду;
- факт притягнення особи до участі у справі як підозрюваної, обвинуваченої, обрання щодо неї запобіжного заходу не повинні розцінюватися як доказ її винуватості;
- до остаточного вирішення кримінального провадження й офіційного визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення з нею не можна поводитися як з винною, а також публічно, в засобах масової інформації та в будь-яких офіційних документах стверджувати, що ця особа є злочинцем.

Для визнання особи винною у вчиненні злочину і для притягнення її до кримінальної відповідальності необхідно по-перше, щоб кримінальне провадження підпадало під юрисдикцію суду, що її розглянув, по-друге, щоб кримінальне провадження у суді розглядалось за встановленою кримінальним процесуальним законодавством процедурою, по-третє, щоб обвинувальний вирок суду щодо такої особи набув законної сили.

Цапяк Г.С.

студент 6 курсу Рівненського відділення ННІЗН НАВС

НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ҐРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ) ЗЕМЕЛЬ СТ. 239¹ КК УКРАЇНИ

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів за правопорушення у сфері довкілля» від 15 листопада 2009 р. доповнив Кримінальний кодекс (далі – КК) України статтею 239¹, в якій передбачено відповідальність за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель.

Проте, на практиці прийняття цього Закону не лише не підвищило ефективність юридичної відповідальності у сфері охорони ґрунтів, а навпаки – створило складнощі при кваліфікації діянь, передбачених ст. 239¹ КК України [5]. Адже окремі ознаки складу злочину передбаченого ст. 239¹ КК України важко відмежувати від злочинів проти власності. А сам термінологічний зворот «незаконне заволодіння» неконкретний і може тлумачитися як розкрадання ґрунтів, або ж як зняття ґрунтового покриву без спеціального дозволу уповноважених на те органів. Відповідно до цього потребують чіткого відмежування поняття «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст.534 КУпАП та ст. 239¹ КК України)», «Зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних

ділянок без спеціального дозволу (ст. 533 КУпАП)» між собою, а також від злочинів проти власності.

За ч. 1 ст. 168 ЗК власники земельних ділянок та землекористувачі не мають права здійснювати зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі. Тому зміст правопорушення, передбаченого ст. 533 КУпАП має полягати в знятті та перенесенні ґрунту з порушенням встановленого законодавством порядку, тобто зняття поверхневого шару землі без дозволу уповноважених на те органів або з порушенням встановлених правил зняття і перенесення ґрунтів [5].

Оскільки, зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок можуть видаватися лише власникам земельних ділянок, робимо висновки, що ст. 533 КУпАП встановлює відповідальність лише для осіб, відповідні земельні ділянки яким належать на праві власності.

Згідно з Українським тлумачним словником слово «заволодіти» означає брати у своє володіння, привласнювати; опанувати, охоплювати кого-небудь, що-небудь [6, с. 381]. Отже, застосовуючи мовний спосіб тлумачення норм права ми визначили, що вживання терміну «незаконне заволідіння» направлене на характеристику процесу незаконного привласнення чого-небудь. Тобто, у випадку незаконного заволідіння ґрунтовым покривом мова йде фактично про розкрадання ґрунтів, яке може вчинити лише особа, що не є власником земельної ділянки (землекористувачем) [5].

Отже, виходить, що відповідати за дії, передбачені статтею 2391 КК України можуть лише особи, які не є власниками відповідних земельних ділянок; а власники земельних ділянок мають відповідати лише за статтею 533 КУпАП, хоч на практиці сума збитків, завданих їх незаконними діями часто далеко нерівнозначна штрафним санкціям, передбаченим ч.2, ст. 533 КУпАП.

Враховуючи положення ст.179 ЦК, земельну ділянку, а також ґрунтовий покрив земельної ділянки, слід визнати річчю, а на підставі ст.190 ЦК – також і майном. Відповідно до цього є необхідність відмежовувати склад злочину, передбаченого ст. 2391 КК України від злочинів проти власності передбачених ст. ст.185-192, 194, 195, 196 КК України. Для цього потрібно охарактеризувати і порівняти склад злочину, передбаченого ст. 2391 КК України і склади злочинів проти власності.

Об'єктом злочину передбаченого ст. 2391 КК України є встановлений порядок раціонального використання, захисту і відтворення земель як складної екосистеми, тісно пов'язаної з іншими елементами довкілля. Додатковим об'єктом є життя і здоров'я особи, інші блага [4, с. 753]. Предметом злочинів проти власності є майно, тобто речі створені працею людини і є її результатом. [4, с. 487]. Проте, ґрунтовий покрив утворився природним шляхом і не є плодом людської праці. Земля (мається на увазі ґрунтовий покрив) належить до основних природних об'єктів, а природні об'єкти не відносяться до категорії речей. Тож, хоча

земельна ділянка в цілому і може бути предметом злочину проти власності, цим предметом не може бути ґрунтовий покрив, оскільки він не є майном і щодо нього не може виникати право власності.

З об'єктивної сторони злочину проти власності посягають на власність, і завдають майнову шкоду конкретним особам, а незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель завдає більш глобальних збитків, які проявляються із плином часу. Тут шкода буде завдана докiллю, здоров'ю населення, державі чи конкретним особам. Вказане є критерієм відмежування ст. 2391 КК України від злочинів проти власності.

Використані джерела:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: станом на 20 травня 2011 р. / Відповідає офіційному текстові - Х.; «Оддісей», 2011. – 256 с.
2. Кримінальний кодекс України : із змінами та доповненнями станом на 20 квітня 2011 р. / укладач Гютюгін В.І. – Х.: «Оддісей», 2011. – 224 с.
3. Цивільний кодекс України : станом на 10 лютого 2010 р. / Відповідає офіційному текстові – К.; «Алерта»; 2010. – 260 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / НЗ4 За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка - 7-ме вид., переробл. та допов. - К.: Юридична думка, 2010 - 1280 с.
5. Мовчан Р. О. Щодо кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст.239-1 Кримінального кодексу України) / Р. О. Мовчан // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 375–382 [Електронний ресурс].
6. Великий тлумачний словник української мови /уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Вид. 2-ге – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

Черепні О.С.

студент 2-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

РЕФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Правоохоронні органи є ключовими в системі органів виконавчої влади. Стабільне та ефективне їх функціонування є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина. Від ефективності діяльності правоохоронних органів значною мірою залежить успішність реалізації національних інтересів та стабільність суспільного розвитку.

Нині існуюча в Україні модель правоохоронної системи за багатьма критеріями не відповідає зростаючим потребам суспільства та загально визнаним міжнародним демократичним стандартам у цій сфері. Це найближчим часом може стати перешкодою для подальшого розвитку правовідносин в економічній, соціально-політичній та інших сферах

суспільного й державного життя, формування повноцінного громадянського суспільства в умовах євроінтеграційних процесів.

Суспільство очікує, що органи внутрішніх справ будуть покладати в основу своєї стратегії вирішення конкретних проблем населення, встановлення з громадами партнерських відносин на засадах рівноправності, розподілу владних повноважень та спільної участі, швидкого й ефективного реагування, відкритості інформації. З огляду на це зауважимо, що реформа міліції сьогодні вже не тільки об'єктивна потреба, а один з ключових факторів стабілізації та нормалізації ситуації в країні. Тому така реформа повинна виходити в першу чергу з того, що народ є єдиним джерелом влади, а правоохоронні органи – службами, що допомагають суспільству влаштувати безпечний та законний добробут у країні.

Першочерговим завданням для цього є розробка і впровадження заходів щодо поглиблення процесів модернізації системи органів внутрішніх справ України, оновлення та вдосконалення цієї структури, спрямованої на вирішення конкретних проблем охорони прав і свобод людини і громадянина, правопорядку та боротьби зі злочинністю, запобігання злочинів, правопорушень і надзвичайних подій за участю особового складу.

Різні аспекти державного управління, правоохоронної діяльності та професійної підготовки співробітників органів внутрішніх справ вивчають юристи, філософи, історики, соціологи, психологи та інші фахівці. Серед вітчизняних науковців, що працювали над цією проблемою, слід згадати О. Буданова, О. Брисковську, В. Бесчастного, О. Зубкова, В. Ілларіонова, М. Кіреєва, Л. Колодкіна, О. Кононова, О. Коренева, В. Коробова, О. Крилова, М. Криштановича, О. Майдикова, В. Мельника, Л. Овечкіна, В. Петрожицького, С. Полежаєву, О. Проневич, В. Сальникова, В. Сергєвнина, О. Столяренка, І. Шушкевича та ін.

На сьогоднішній день модель міліції України залишається пострадянською. Особливо популярною стала теза побудови в нашій державі вітчизняної міліції за «європейськими стандартами». Сьогодні МВС України є міністерством міліції, а насправді, до його складу мають входити прикордонники, МНС, Національна гвардія, фінансова поліція [9]. Розроблено новий проект закону про міліцію, в якому визначено шляхи оптимізації роботи правоохоронних органів та можливе перейменування міліції у поліцію. Проте, для ефективної модернізації органів МВС недостатньо простого перейменування. На сучасних чиновників покладено завдання визначення моделі розвитку міліції в Україні, з можливим використанням зарубіжного досвіду.

Правоохоронні органи багатьох країн узяли на озброєння і сьогодні активно реалізують так звану модель Community Policing, що є синтезом традиційних тактик боротьби зі злочинністю та участі громадськості у цій роботі. «Community Policing», по суті, стала новою філософією поліцейської діяльності, за якою поліція сформована згідно з принципом децентралізації її структури, діє на проактивній основі в тісній співпраці з громадянами, спільно визначаючи проблеми та розв'язуючи їх [1]. Її

новизна полягає у визначенні сутнісних ознак апробованої в країнах англосаксонської правової системи стратегії «партнерство заради спокою». Дана модель успішно функціонує в Польщі, Німеччині, США, Великобританії.

Стратегія «партнерство заради спокою» або ж «Community Policing», має на меті: запобігання і обмеження злочинності; викорінення негативних соціальних явищ (вулична проституція, споживання алкогольних напоїв у публічних місцях, агресивне жебрацтво, графіті, засмічення вулиць); підвищення почуття безпеки та якості життя мешканців; ініціювання активності обивателів і створення коаліції з метою підтримання публічної безпеки та порядку; покращання ставлення населення до поліції; підвищення комфорту життя громадах (як кінцевий результат проекту). В основу стратегії покладено принцип локального партнерства, що передбачає залучення спільноти (населення, адміністрації, церкви, шкіл, громадських об'єднань) до ідентифікування локальних проблем і визначення оптимальних шляхів їх розв'язання.

У сучасній поліцейській щільність прийнято розглядати як одну із головних якісних характеристик системи забезпечення правопорядку. Сьогодні в країнах які впроваджують модель «Community Policing» спостерігається постійна тенденція збільшення особового складу поліції. Зокрема, в Італії на 100 тис. населення припадає 552 поліцейських, в Болгарії – 442, у Чехії – 405, Франції – 369, Польщі – 264, у США – 233. Середньосвітовий показник становить 300 поліцейських на 100 тис. населення, а згідно з рекомендаціями ООН – 222 поліцейських на 100 тис. [4].

Зараз загальна чисельність МВС становить 357 700 осіб, що складає 780 співробітників міліції на 100 тис. населення [4]. Ця цифра необґрунтовано завищена і не відповідає європейській практиці.

Реформування української міліції за стратегією «Community Policing» можливе, але потребує досить тривалого часу. Ефективних спроб змінити радянську модель міліції в Україні не було. Як приклад, можна привести міліцію Естонії, де реформація тривала понад 20 років. За основу в цій країні була взята модель «невоєнізованої» поліції.

Головний принцип реформування міліції Естонії був «від радянської міліції як силовій структури – до демократичної поліцейської служби». Спираючись на досвід Фінляндії, естонська влада скорочувала кількість численності міліції. Дана модель є загальноскандинавською, проте вона не є такою ефективною, адже довіра людей до поліції залишається низькою.

Досить яскравою була реформа поліції в Грузії. Впродовж трьох років уряду вдалося змінити звичну форму міліції та трансформувати її в сервісні агентства МВС. Дана структура надає адміністративні послуги, приймає іспити, видає водійські посвідчення, реєструє зброю.

Під час реформи від служби було відсторонено 35 тис. співробітників. Нових працівників МВС відбирали на онові відкритого конкурсу та надали заробітну плату в 10-20 разів вищу за існуючу. Окрім

того, Міністерство держбезпеки та МНС Грузії було включено до структури МВС [8].

Уряд, з урахуванням національних потреб та європейського досвіду, запроваджує широкомасштабне реформування МВС України. Основними цілями реформи є: кардинальна зміна ролі МВС; позбавлення МВС небезпечної монополії на ринку охоронних послуг; встановлення більш високого рівня підзвітності МВС населенню на всіх рівнях; збільшення довіри до міліції та почуття захищеності у населення. Проте, цього не достатньо. Модернізація моделі міліції в Україні повинна ґрунтуватися не на формальній зміні статусу чи назви, а на глибоких кадрових та функціональних новаціях.

Проаналізувавши сучасний стан вітчизняних правоохоронних органів та розглянувши зарубіжний досвід, можна вибудувати універсальну модель поліції України в основу якої лягли б:

1. структурний перерозподіл штатної чисельності міліціонерів;
2. визначення основного змісту діяльності ОВС (видів, форм, засобів тощо), складові якого визначаються характеристиками діяльності;
3. створення більш гнучкої системи ОВС, що здатна самостійно відслідковувати та адаптуватися до змін в суспільстві;
4. пререагестація та пререкваліфікація штатних працівників ОВС за міжнародними стандартами;
5. запровадження нових стандартів мотивації праці співробітників ОВС (збільшення заробітної плати, заохочень, розширення соцпакету тощо);
6. впровадження практичного обміну досвідом працівників ОВС України та поліцейських з провідних країн світу.

Резюмуючи, можна сказати, що такий підхід передбачає впровадження нової системи управління поліцією, її переорієнтацію на переважну реалізацію сервісної функції і підвищення культури поліцейської роботи. Як наслідок, поліція сприймається громадськістю як інститут, що приділяє суттєву увагу вирішенню «неполіцейських» проблем, тобто превенції правопорушень і усуненню низки деструктивних чинників, що поглиблюють у соціумі почуття страху (вулична проституція, агресивне жебрацтво, засмічення громадських місць). Перспективами подальших розвідок у даному напрямку може стати питання професійної підготовки співробітників ОВС.

Використані джерела:

1. Досвід кадрового забезпечення діяльності поліції зарубіжних країн – один із чинників успішного удосконалення правопорядку / О.М. Брисковська, Л.М. Овечкіна // Бібліотечний вісник. – 2011. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_2/_zmist_07/briskov.htm. - назва з екрану
2. Міжнародний досвід у діяльності міліції України / В. Бесчастний // Віче. – 2009. – № 24. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1780/>. – назва з екрану
3. Модернізація правоохоронної діяльності та адміністративно-правова реформа в Україні: новітні виклики і перспективи [Текст] / Коваленко В. // Голос України. – з 2013. – № 37. – С. 8-9.

4. Опозиція хоче звільнити кожного третього мільйонера / В Кішак // Інтернет ресурс <http://espresso.tv>. – 20 грудня 2014. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://espresso.tv/new/2013/12/20/orozyciia_khoche_zvilnyty_150_tysyach_milicioneriv. – назва з екрану
5. Проект концепції реформування правоохоронних органів України (система кримінальної юстиції) . – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrprison.org.Ua/index.php?id=1285058160>. – назва з екрану.

Чмихун О.В.

студентка КМ курсу
юридично-психологічного
факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМАТИКА ВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ В КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

З метою запровадження інституту кримінальних проступків до державних та наукових установ надходять чисельні законопроекти в яких пропонується змінити назву чинного Кримінального кодексу України зокрема, вказаний Кодекс пропонується перейменувати на "Карний кодекс України" та запровадити поняття "кримінальні правопорушення", яке охоплює усі кримінально-карані діяння (ці діяння поділяють на злочини та кримінальні проступки де кожна з цих категорій діянь описується окремо) та інші.

Значається, що необхідність в зміні назви кодексу з Кримінального на Карний продиктована потребою в приведенні галузевої юридичної термінології із запозиченої латинської на національну основу.

В той же час, дослівне тлумачення запропонованої назви дозволяє дійти висновку, що основним призначенням КК має стати кара за вчинені особою кримінальні правопорушення. Проте відповідно до частини другої статті 50 КК покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Враховуючи це ми можемо констатувати, що необхідності зміні усталеної назви законодавства про кримінальну відповідальність України, яка існує починаючи з прийняття КК УРСР 1922 року не має.

Щодо положень Кримінально-процесуального законодавства відносно того, що кримінально карані діяння мають поділятися на злочини та кримінальні проступки визначимо, що до категорії кримінальних проступків мають бути віднесені:

- окремі діяння, що за чинним Кримінальним кодексом України відносяться до злочинів невеликої тяжкості, які відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства будуть визнані законодавцем такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки;
- передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення діяння, які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими (адміністративними) за своєю суттю.

При цьому низка діянь, які наразі визнаються адміністративними правопорушеннями та містяться у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), "переносяться" до КК та отримують "статус" кримінальних проступків.

При цьому, критеріями відмежування кримінального проступку від суміжних категорій (злочин, адміністративний чи дисциплінарний проступок) можуть слугувати:

- відсутність судимості, однак особа вважається такою, що притягувалась до кримінальної відповідальності;
- відсутність великої суспільної небезпеки. правопорушення з високим рівнем небезпеки – це злочин. значний – кримінальний проступок. невисокий, або якщо більш влучно, – соціально шкідливий – адміністративний проступок;
- ступінь завданої ними шкоди суспільним відносинам (тяжкість наслідків);
- вид об'єкта правопорушення. частина проступків, яка визначена як адміністративні за своєю суттю, не є адміністративними через те, що відносини, які охороняються, не належать до сфери державного управління;
- суб'єкт юрисдикції. суб'єктами адміністративної юрисдикції є органи виконавчої влади, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. а кримінальні проступки розглядатимуть суди;
- тяжкість та вид стягнення також є ще одним критерієм розмежування адміністративного проступку від кримінального. виправні роботи, конфіскація, арешт – це все ті заходи впливу, які застосовуються до кримінальних проступків.

Слід зазначити, що адміністративні стягнення не повинні мати кримінально-правових ознак. Виходячи із вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, цю ознаку характеризує каральний вплив застосованого заходу.

Таким чином, поняття "злочин" пропонується звести до одного з видів кримінального правопорушення, виділивши поряд зі злочинами категорію кримінальних проступків.

Запровадження поняття «кримінальних правопорушень» і пов'язаного з цим поділу суспільно небезпечних діянь на категорії злочинів та кримінальних проступків є досить трудомістким процесом, для якого, на наш погляд, недостатньо формального перейменування поняття "злочин" на "кримінальне правопорушення", перенесення менш тяжких злочинів в окрему категорію та встановлення за них покарання у виді штрафу тощо.

Слід брати до уваги й те, що у Конституції України вживається саме термін "злочин" і немає жодних згадок ані про «кримінальні правопорушення», ані про «кримінальний проступок» і це є досить сумнівною й з точки зору відповідності новацій в КК конституційним положенням та термінології.

На наш погляд, нагальної необхідності у запровадженні до кримінального законодавства України категорії кримінальних проступків немає. Фактично такі «проступки» виходячи із виду та розміру санкцій за їх вчинення, що пропонуються проектом КК, є нічим іншим, як злочинами невеликої тяжкості.

Шевчук В.О.

студент КМ курсу ННІЗН НАВС

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Сьогодні у світі все динамічніше постає питання джерел походження грошових коштів. Міжнародна спільнота створює цілі контрольні-наглядові системи для ефективного запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Найефективнішим способом для забезпечення економічної безпеки конкретних держав та світу, в цілому, є створення міжнародних організацій, які контролюватимуть діяльність міжнародних інституцій з питань фінансового моніторингу, вживатимуть певні санкції до країн, які не здійснюють необхідні заходи, і виступатимуть своєрідним механізмом у боротьбі з легалізацією (відмиванням) доходів.

Протягом останніх двох десятиліть Група з розробки фінансових заходів з відмивання грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF) (надалі по тексту – ФАТФ) стала потужним міжнародним органом не лише через систему імплементації формальних юридичних документів, а й завдяки використанню механізмів тиску, своєрідного впливу і загрози внесення до «чорного списку» шляхом залучення до підписання рекомендації ФАТФ 180 світових юрисдикцій. Завданням ФАТФ - є розробка і сприяння стратегії боротьби з відмиванням грошей як на національному, так і на міжнародному рівні. Таким чином, Група з розробки фінансових заходів є "органом формування стратегії", діяльність якого спрямована на формування необхідної політичної волі для здійснення реформування національного законодавства та регуляторної системи з метою боротьби з відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом [3].

Загальні питання регулювання протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та розвитку системи фінансового моніторингу в Україні у науковій літературі досліджували О.Барановський, В. Білоус, М. Бондарева, О.Бандурка, С. Буткевич, В. Зеленецький та ін. Проте у більшості згаданих праць не враховано специфіки сучасних вимог, продиктованих тенденціями у світовій політиці та економіці, і тих змін, що сталися в межах міжнародного й національного законодавства [2, с.40].

З метою створення єдиної національної системи боротьби з легалізацією доходів, отриманих незаконним шляхом, Верховна Рада прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» (зі змінами та доповненнями, в редакції від 4 липня 2013 р.). Завдання і функції цієї діяльності закріплені за Державною службою фінансового моніторингу України.

Сорок рекомендацій ФАТФ визначають загальні засади заходів боротьби з відмиванням грошей і призначені для універсального застосування. Вони дають повний набір контрзаходів щодо відмивання грошей і охоплюють систему кримінального законодавства та систему примусового виконання законодавства, фінансову систему та її нормативно - правову базу, а також міжнародне співробітництво [3]. В свою чергу, ФАТФ стежить за успіхами країн - членів у реалізації заходів боротьби з відмиванням грошей, сприяє прийняттю та реалізації заходів боротьби з відмиванням грошей у всесвітньому масштабі.

На сьогоднішній день Україна - не є членом ФАТФ, проте має статус спостерігача в Євразійській групі з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму (EAG), а також є членом Спеціального комітету експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL).

З метою усунення будь-яких можливостей відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, необхідно негайно вдосконалювати діяльність суб'єктів фінансового моніторингу шляхом розробки та прийняття відповідних регулятивних нормативних актів, беручи за основу міжнародно-правові стандарти здійснення таких процедур в Україні, зокрема і 40 рекомендацій ФАТФ.

Яким чином ФАТФ може оцінювати і впроваджувати ефективну систему з протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом? В рамках впровадження таких систем можна виділити своєрідну схему із 6 етапів: 1) технічна відповідність; 2) врахування ризиків; 3) проведення консультацій із зацікавленими сторонами та іншими державами-членами; 4) збір інформації про конкретні випадки; 5) презентація результатів взаємного оцінювання; 6) виокремлення юрисдикцій з високим ризиком відмивання коштів.

На першому етапі ФАТФ повинна переконатися, що правова база країни технічно відповідає 40 рекомендаціям ФАТФ. Враховуючи, що звичайний перегляд цих рекомендацій не призведе до фундаментальних змін, а в більшості випадках надасть більшої деталізації нормам, то вже наступним кроком перевірки технічної відповідності має стати надання докладних двосторонніх звітів щодо оцінки подальшої відповідності. Чого в значній мірі не вистачає в існуючій системі, це те, що визначатиметься під час другого етапу - врахування ризиків. Це оцінка того, на скільки успішно органи влади впроваджують стандарти і наскільки ефективно такі стандарти стримують вчинення фінансових злочинів. Кожна країна стикається з внутрішнім і зовнішнім відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом. Так, наприклад в США та Великобританії ризики відмивання коштів пов'язані з шахрайством, в Африці – з корупційними схемами та корумпованістю влади, в інших країнах – з торгівлею

наркотиками, а в країнах, що знаходяться в офшорних зонах, такі ризики пов'язані з наданням реєстраційних послуг компаніям. Тому для удосконалення системи протидії та запобіганню легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, слід враховувати і такий фактор, як ризик відмивання коштів залежно від територіальних особливостей здійснення фінансових злочинів і піддавати адаптації підхід до впровадження тих чи інших заходів. Для того, щоб експерти мали розуміння того, як система протидії відмивання коштів працює в країні на практиці, вони повинні використовувати кількісну та якісну інформацію, отриману під час третього та четвертого етапу, а саме під час проведення консультацій із зацікавленими сторонами та іншими державами-членами та збір інформації про конкретні випадки відмивання коштів. На п'ятому та на шостому етапі експерти зможуть презентувати отримані результати і визначити юрисдикції з високим ризиком відмивання коштів відповідно.

Вдосконалення державного фінансового моніторингу в Україні сприятиме підвищенню дієвості національної системи запобіганню та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [1, с.164].

Як свідчить міжнародний досвід, у світі є чимало прикладів того, коли заходи з перевірки клієнтів проводяться належним чином, проте завдяки корупційним схемам активи вільно обертаються навколо фінансової системи (в банківській сфері, у галузі страхування, на ринку капіталів та ін.). Є приклади належного виконання кримінальних законів в той час, коли регулятивні норми здійснення фінансового моніторингу впроваджуються неефективно відповідними суб'єктами.

Ми цілком розділяємо думку міністрів держав-членів ФАТФ під час останнього засідання: «Майбутні досягнення повинні виходити за рамки технічної відповідності стандартам; вони мають бути спрямовані на розуміння того, як застосовувати ресурси та санкції на практиці для задоволення поставленої мети».

Чинні рекомендації ФАТФ вкотре наголошують на «необхідності гарантування ефективного впровадження всієї системи компетентними органами». Дієва система запобіганню та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна містити закони, правила та інші обов'язкові процедури, які будуть впроваджуватися і виконуватися належним чином і в Україні.

Використані джерела:

1. Коломієць І.В. Державний фінансовий моніторинг в Україні: сучасний стан і шляхи вдосконалення // Фінансове право. – 2010. - №1 – С.164.
2. Москаленко Н.В. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тінвовою економікою // Фінансове право. – 2010. - №4. – С.40
3. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/content/uk/fatf.htm>.

**ПРОТОКОЛ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ПІДОЗРЮВАНОЇ У
ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ: ПИТАННЯ ЗМІСТУ**

Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду і зокрема, затримання уповноваженою службовою особою відповідно до ст. 208 КПК України, належить до числа запобіжних заходів, пов'язаних з тимчасовою ізоляцією особи.

Як і будь-який інший запобіжний захід, затримання особи спрямоване на забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спрам:

- 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;
- 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
- 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується (ч. 1 ст. 177 КПК України).

Застосування затримання безпосередньо пов'язане з обмеженням конституційного права людини на свободу та особисту недоторканність. Відповідно до ч. 3 ст. 29 Конституції України до судового рішення воно може тривати не більше 72 годин. Специфічна, така, що не передбачає зволікання, ситуація, в якій застосовується затримання, передбачає особливий порядок його застосування та фіксування, що регламентований КПК України.

Про кожен випадок затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених ст. 104 КПК України, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень ст. 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

Таким чином, з урахуванням важливості цього процесуального документу, у текст статті включено обов'язкові вимоги до його змісту.

Визначення місця затримання має важливе правове значення як для забезпечення належного виконання вимог ст. 210 КПК України щодо доставлення затриманого до органу досудового розслідування, так і для

визначення моменту затримання, що обумовлює законність обчислення строку затримання.

Визначення місця затримання, як правило, не викликає труднощів. Водночас, певні особливості встановлені у разі затримання особи на транспорті. Так, у ч.ч. 2–4 ст. 191 КПК України встановлено, що:

- у разі затримання на транспорті місцем затримання вважається територія району, на якій особа затримана;

- у разі затримання особи на громадському транспорті, незапланована зупинка якого неможлива без зайвих труднощів, місцем затримання вважається територія району, на якій розташована найближча попутна зупинка громадського транспорту;

- у разі затримання особи на авіаційному або морському транспорті під час здійснення рейсу за межі державного кордону України місцем затримання вважається порт у межах державного кордону України, в якому почався цей рейс.

Дата і точний час (година і хвилини) затримання встановлюються відповідно до положень ст. 209 КПК України. При цьому, особа вважається затриманою з моменту фактичного затримання, тобто з моменту, коли вона утримується із застосуванням фізичної сили або без неї поряд із уповноваженою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою особою, і тим самим позбавлена можливості вільно собою розпоряджатись. Це має місце у випадках, коли, наприклад, уповноважені особи зупинили особу на вулиці і просять пройти з ними до органу внутрішніх справ, коли проводиться обшук у приміщенні і особі не дозволяють з нього виходити та в усіх інших випадках, коли надалі таку особу затримують відповідно до ст. 208 КПК України.

Якщо особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, попередньо затримали на підставі ст. 207 КПК України, то моментом її затримання уповноваженою службовою особою буде вважатись момент передачі цієї особи уповноваженій службовій особі.

Уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством.

Затримання уповноваженою службовою особою згідно ст. 208 КПК України може мати місце лише у випадку: якщо особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує. Саме ці обставини зазначаються у кожному конкретному випадку як підстави затримання.

У випадках відмови затриманого підписати протокол затримання про це зазначається в протоколі. Затриманому надається право надати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання, які заносяться

до протоколу затримання. Факт відмови затриманого від підписання протоколу, а також факт надання письмових пояснень щодо причин такої відмови відповідно до ст. 104 КПК України засвідчуються підписом її захисника (законного представника), а у разі його відсутності – понятих.

Яковлєв А.В.

студент 2-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність реформування перш за все пов'язана з небажанням свідомого населення країни більше жити в корумпованій та бандитській системі державного управління. Про це свідчать події в Україні 2013-2014 років. Це боротьба за зміни, за реформування системи державного управління.

Після зміни влади та так званої “люстрації” постало питання: що робити далі? Постало питання реформ в економічній, соціальній, політичній, правоохоронній, освітній та інших сферах. З вісно першочергові реформи у сфері економіки та правоохоронних органів, оскільки ці сфери є ключовими у підтриманні функціонування діючого режиму.

Аналізуючи наявні проблеми у діяльності правоохоронних органів (міліція та прокуратура) гостро постає проблема щодо тотальної корумпованості, хабарництва, замовчування та приховування тяжких злочинів, зловживання своїми службовими обов'язками працівниками органів внутрішніх справ.

Однак, окрім корупції, у діяльності правоохоронних органів є низка інших проблем, на яких хотілося б зупинитися.

Перше - це кількість. Не секрет, що кількість міліціонерів в Україні в 3-4 рази перевищує кількість їхніх колег у цивілізованих країнах ЄС, у порівнянні від кількості громадян в цих країнах. Сюди ж віднесемо систему показників, пережиток радянського економічного ладу, в правоохоронних органах, ставши їх невід'ємною складовою і являючись одним з основних чинників деградації органів внутрішніх справ.

Відсутність систематичної профілактичної роботи що повинна проводитись в першу чергу.

У зв'язку з цим, першим кроком реформування органів внутрішніх справ є повна ліквідація системи показників.

Також до кількосних проблем можна віднести функціонування непотрібних на даний час підрозділів. І перше місце тут займає звичайно ДАІ. Даний підрозділ можливо замінити відповідними камерами, які будуть фіксувати правопорушення та не будуть вимагати або брати хабарі, а функції затримання правопорушників на дорогах віддати спец

підрозділам МВС. Вказані зміни, у разі їх проведення, призведуть до зменшення працівників ОВС та значно вивільнять видатки з Державного бюджету України.

Другим пунктом слід виділити слідство та оперативно-розшукову діяльність в ОВС.

Кримінальний кодекс (далі — КК) України доволі жорсткий та не досконалий. Економічна ситуація в країні вкрай важка, через тривалу політико-економічну кризу домінує безробіття та депресивний настрій громадян, особливо в регіонах. І дані фактори призводять до того, що громадяни починають поступово спиватися та вчиняти крадіжки (ст. 185 КК). Крім того, громадяни, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, нерідко вчиняють злочини проти здоров'я з різних мотивів (нанесення умисних легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ст.ст. 125, 122 КК) та хуліганство (ст. 296 КК)). Ці категорії злочинів є найпоширенішими. До них ще слід долучити несплату аліментів (ст. 164 КК), що також вчиняється здебільшого вказаними категоріями громадян.

Усі ці злочини відносяться до підслідності слідчих ОВС. І хоча за своєю суттю вони є нескладними (окрім крадіжок без особи), однак займають певний час слідчих та працівників оперативних підрозділів який вкрай потрібен для розкриття більш тяжких злочинів. Як наслідок слідчі роблять свої показники саме на цій категорії злочинів.

В Кримінальному процесуальному кодексі України (далі — КПК) в редакції 2012 року, існує поняття «кримінальні проступки». Однак на практиці це положення не закріплено (ВРУ не прийнято відповідний закон або кодекс). Наприклад, у ст. 477 КПК міститься перелік злочинів, які б безумовно закріпили би правопорушення, що відносяться до кримінальних проступків та полегшили б роботу слідчим ОВС .

У разі реалізації вказаної ідеї відбулося б скорочення кількості слідчих (плюс у бюджет).

Крім того, проблемою слідчих підрозділів ОВС є значний рівень бюрократії. Так, КПК 2012 року передбачено письмові допити підозрюваного, потерпілого (за наявності) та свідків. Однак, цей же КПК передбачає, що суд бере до уваги лише ті покази, що були дані під час судового розгляду кримінального провадження. На мою думку, тут доцільно перейняти досвід американських колег, а саме: усний допит та рапорт слідчого про результати допиту певних осіб. Це заощадить час.

Також, є потреба у кваліфікації слідчих. До КПК 20.11.12 за положеннями КПК 1960 року допит певних учасників процесу можливо було проводити з письмових пояснень працівників, що проводили досліджу перевірку . А це здебільшого дублювання роботи працівників оперативних підрозділів або дільничних інспекторів. Нажаль, ця практика має місце і після вступу в дію КПК 2012 року.

Проблемою є те що слідчий по-суті не збирає докази, це роблять оперативні підрозділи ОВС за його дорученням. Також слідчі закріплені за певним міським райвідділом міліції де на них має безпосередній вплив керівник цього райвідділу.

Слід згадати і такі підрозділи як ОБНОН та УБОЗ по-суті стали джерелами розповсюдження наркотичних засобів та корупції (22 вересня в ході спецоперації за участі бійців спецпідрозділу "Альфа" СБУ у взаємодії з Генеральною прокуратурою затримано трьох учасників угруповання - начальника відділу БНОН Святошинського РУ ГУ МВС України у Києві).

В процесі реформування даної системи, я вважаю, що необхідно би було позбавити Генерального прокурора та Міністра внутрішніх справ видавати накази, розпорядження, інструкції та інші відомчі документи. Окрім як наказів про заохочення та дисциплінарні стягнення, про звільнення, переведення, присвоєння наступного знання.

Наприклад наказ МВС про те, що працівника міліції має бути звільнено за власним бажанням на протязі 3 місяців, після надходження та реєстрації відповідного рапорту, що суперечить нормам Кодексу законів про працю, де прямо встановлено, що працівник має бути звільнений на протязі 2 тижнів після написання заяви про звільнення.

Також, наказ Генерального прокурора, що в разі виправдання судом особи (обвинуваченого) у кримінальному процесі керівник прокуратури області має ініціювати питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора, що брав участь у даному процесі. Вказаний наказ суперечить вимогам Кримінального процесуального кодексу, що визначає одним з принципів кримінального процесу змагальність сторін. Тобто сторони процесу подають суду свої докази, які суд оцінює в сукупності та на їх основі ухвалює вирок.

Тобто накази та інші відомчі документи для працівників міліції та прокуратури мають вищу юридичну силу, аніж закони та кодекси, прийняті ВРУ.

Такими наказами були озброєні бійці ОВС, на передодні подій від 18-20 лютого, виданий акт, що суперечить вимогам чинного законодавства, на застосування зброї що до мирних мітенгарів в центрі Києва жертвами стали близько 100 людей, це і протестувальники, і силовики.

Хочу підсумувати висновком: оперативно-розшукові підрозділи та слідство мають бути об'єднані і скорочені та виокремлені у незалежний орган (на зразок прокуратури). Також в цьому органі потрібно закріпити експертну службу. Окрім цього, потрібно прийняти закон про кримінальні проступки, який значно полегшить роботу слідства та віднести їх до юрисдикції працівників міліції.

Також слідчі повинні займатися розкриттям тяжких та особливо тяжких злочинів та їх підрозділи на місцях мають бути розташовані у обласних центрах (у випадку вчинення злочину у районі – передбачити виїзд слідчого). Всі ці питання мають врегульовуватися ВРУ у формі законів та інших нормативних актів.

А тому, однією з умов реформування правоохоронних органів має стати позбавлення МВС та ГПУ видання відомчих нормативних актів, окрім тих, що були перераховані вище.

Використані джерела:

1. Мужикова Н. М. Адаптація соціальної політики та трудового законодавства України до стандартів ЄС / Н. М. Мужикова. – Чернігів : Деснянська правда, 2007.
2. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 5076-VI від 05.07.2012, ВВР, 2013, № 27, ст.282 № 5288-VI від 18.09.2012, ВВР, 2013, № 37, ст.490 № 222-VII від 18.04.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.131 № 406-VII від 04.07.2013 № 721-VII від 16.01.2014- втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014 № 725-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014 № 746-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 12, ст.188 № 767-VII від 23.02.2014}
3. Конституція України. -К., 2006.

**Реформа кримінальної юстиції в Україні:
досвід, проблеми, перспективи**

Горкуша Д.С.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

**ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Потреба в новому Кримінально-процесуальному кодексі України (КПК України) виникла з моменту набуття нашою державою незалежності, та обрання нею демократичного шляху розвитку з орієнтацією на європейські стандарти та принципи верховенства права.

20 листопада 2012 року набув чинності новий КПК України, який закріпив низку новел, раніше не притаманних кримінально-процесуальному законодавству. Зокрема, було впроваджено «кримінальні правопорушення», що поділяються на злочини та кримінальні проступки, введено новий суб'єкт кримінального провадження – «слідчий суддя», а слідчого віднесено до сторони обвинувачення. Новаторськими є положення КПК України, що передбачають можливість проведення досудового розслідування дистанційно, з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, наприклад відеоконференцій (Skype). Відеоконференція – це інформаційна технологія, яка забезпечує одночасну двохсторонню передачу, обробку та візуалізацію інтерактивної інформації на відстані в режимі реального часу за допомогою апаратно програмних засобів обчислювальної техніки. Взаємодію в режимі відеоконференції також називають сеансом відеоконференцз'язку.[1]

Реалізація положень КПК України щодо можливостей дистанційного провадження слідчих дій (ст. 232 КПК України) чи віддаленої присутності у судовому засіданні окремих учасників кримінального процесу (ст. 336 КПК України), з організацією відповідних пунктів дистанційного провадження слідчих дій з можливістю використання відеоконференцз'язку, мало б дозволити значно економити як матеріальні, так і людські ресурси (не говорячи про час) і, як результат, – більш оперативно розслідувати та розглядати в суді кримінальні провадження.

Стаття 232 КПК України передбачає можливість проведення у режимі відеоконференції, при трансляції з іншого приміщення, допиту осіб, впізнання осіб чи речей, а також інших процесуальних дій. [2]

Коли законодавець, використовує в текстах нормативно-правових актів слова «інші процесуальні дії» або «в інших випадках», він вносить певну невизначеність в дії осіб, уповноважених на здійснення об'єктивного кримінального розслідування. Це часто призводить до порушення прав і свобод людини, та нівелює принципи, на яких ґрунтується кримінальне провадження в Україні. Невже одну з таких слідчих дій як обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, огляд трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, можливо провести використовуючи відеоконференцв'язок? Варто підкреслити, що зазначена стаття, в редакції КПК України від 1 січня 2014 року мала інше, більш чітке формулювання, що містило виключний перелік процесуальних дій, які можна проводити дистанційно, а саме «Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування».

Виникає питання, навіщо законодавцем було внесено зміни, які можуть спонукати уповноважених осіб до дій, які носитимуть характер абсурдних (наприклад, огляд трупа в режимі відеоконференції), проте ці дії будуть здійснені в правовому колі.

Разом з тим, необхідно все ж доопрацювати положення КПК, які стосуються дистанційного досудового провадження, і врегулювати питання, пов'язані з правовим статусом осіб, які беруть в ньому участь. Зокрема, в статті 232 КПК України слід зазначити, що під час проведення слідчих дій в режимі відеоконференції, окрім посадової особи, яка їх проводить, мають бути присутні спеціалісти, які обслуговують відеоконференцв'язок та забезпечують належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку.

Не знайшли свого відображення в статті і положення, які б стосувалися заборони проведення слідчих дій в режимі відеоконференції за участі осіб, які мають дефекти мови, зору чи слуху, адже залучати до проведення таких слідчих дій відповідних спеціалістів, наприклад сурдоперекладача, було б недоцільно.

Отже, безумовно, введення до процесу досудового розслідування можливості проведення дистанційних процесуальних дій – це сучасний технологічний крок вперед. Проте, як свідчить аналіз вищезазначених положень КПК України, разом із ретельним дослідженням практики їх застосування, слід зауважити, що стаття 232 Кодексу все ще потребує конкретних та суттєвих доповнень і змін.

Капріян І.В.

студент 6 курсу Рівненського
відділення ННІЗН НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

В умовах сучасної перебудови організаційно-функціональної структури кримінальної юстиції відповідно до норм реформованого законодавства з метою подальшої демократизації українського суспільства, гуманізації кримінального законодавства, реалізації вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, забезпеченні ефективності кримінального судочинства, удосконаленні кримінальних процесуальних норм і суміжного законодавства, імплементації норм міжнародного права у внутрішнє законодавство України, питання юридичної відповідальності за діяння, що не становлять значної суспільної небезпеки, порядок їх розгляду, зокрема, за участю суду присяжних, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, в ході реформування кримінальної юстиції України набуло потреб у нових підходах до вирішення.

Актуальність проблеми полягає в оновленні кримінального та кримінально-процесуального законодавства, яке б відповідало сучасним суспільним відносинам та міжнародним стандартам, зокрема передбачених у конвенціях і рекомендаціях Європейського суду з прав людини.

Мета і завдання дослідження полягає в аналізі стану системи кримінальної юстиції України до початку реформування та в процесі переходу до нових форм та методів, здійснення порівняльної характеристики нових законодавчих актів, співвіднесенні кримінальної системи нашої держави із набутим досвідом зарубіжних країн, розроблені концептуальних напрямків правового регулювання, визначені правових дефініції в умовах побудови правової держави і розвитку суспільно-політичних відносин.

В результаті проведення даного дослідження здійснено характеристику низки нововведень у законодавчих актах, концептуальних у теоретичному плані і важливих для юридичної практики положень та висновків, які було одержано в ході теоретичних досліджень. З метою досягнення поставленої мети, відповідно до завдань наукової роботи, одержано наступні висновки:

На законодавчому рівні вперше питання трансформації частини злочинів в кримінальні проступки було поставлено в Концепції реформування кримінальної юстиції. З цього приводу набула поширення дискусія щодо шляхів його вирішення. У зв'язку з цим прийнято нові закони, зокрема, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК) та внесено зміни до суміжного законодавства.

З метою забезпечення змагальності та процесуальної рівності сторін обвинувачення і захисту завершено становлення адвокатури як незалежної самоврядної організації, яка здійснює функцію захисту у кримінальному

провадженні. З прийняттям вищезазначеного закону адвокатську професію введено на якісно новий рівень суспільних відносин, адже в ньому враховано всі сучасні стандарти щодо організації й діяльності цього інституту, встановлено гарантії професії, створено умови для дійсно незалежного самоврядування, розширено права адвоката, і цим самим збільшено можливості для захисту особи, її прав, законних інтересів, врегульовано питання адвокатської відповідальності та, створено реальні можливості компенсації громадянам за некваліфіковану правову допомогу.

Новим КПК впроваджено категорію «кримінальні правопорушення», які за критерієм тяжкості поділяються на злочини та кримінальні проступки. Питання встановлення юридичної відповідальності за кримінальні проступки неодноразово піднімалося і продовжує підніматися як на законодавчому рівні, так і серед науковців. На думку більшості, проступки розглядаються як окремі діяння, що за чинним ККУ відносяться до злочинів невеликої тяжкості, тобто такі, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки, а також певні види адміністративних правопорушень, які не є управлінськими, вчинюються фізичними особами та мають судову юрисдикцію [3].

Викладені підходи розмежування кримінальних правопорушень викликають неоднозначні висновки з приводу вирішення питання встановлення відповідальності за їх вчинення. Зокрема, введено такий запобіжний захід як домашній арешт та визначено тримання під вартою як винятковий запобіжний захід. В ході зрівняння всіх перед судом і законом законодавець передбачає, за одне і теж саме кримінально каране діяння, можливість застосування застави поряд з таким видом запобіжного заходу як тримання під вартою.

Одразу ж виникає проблема декриміналізації та криміналізації. Трансформація злочинів невеликої тяжкості у кримінальні проступки не змінить юридичної природи цих правопорушень, оскільки засобом обмеження прав і свобод особи, яку визнано винною у вчиненні кримінального проступку, залишається кримінальна відповідальність, яка є негативним наслідком поведінки винного.

В ході реформування кримінальної юстиції проблеми виникають не в тому, що немає гарного закону, а в тому, що немає виконавців, які правильно розуміють його «дух». Якби хороші не були правила, вони можуть втратити свою силу і значення в неосвічених, грубих або недобросовісних руках. Судді, адвокати, прокурори, слідчі, працівники міліції, юристи, нотаріуси, - це ті, кому випала непроста доля – приймати участь у здійсненні правосуддя. Кожен має глибоко усвідомлювати свою місію як високу довіру суспільства і держави, а тому порядність, чесність, безкорисливість, об'єктивність, постійне прагнення до самовдосконалення, загострене почуття справедливості, небайдужість до біди, нещастя інших людей, повинні бути невід'ємними рисами кожного з них.

На різних стадіях кримінального процесу, під час розгляду кримінальної справи, встановлення особи винного, ступеню вини та міри кримінальної відповідальності за покарання, суддя покликаний прикласти

усі сили розуму і совісті, знань і досвіду, щоб досягнути завдань кримінального процесу та здійснити правосуддя.

Новим КПК запроваджено інститут присяжних та детальний опис провадження у суді присяжних (останній складається з двох професійних суддів та трьох присяжних). Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, крім питання, передбаченого ч. 3 ст. 331 КПК, судді і присяжні вирішують спільно [3]. Після чого постає питання: в чії руки ми віддаємо долі людей? Відомий французький криміналіст Ортолан наголошує на тому, що чесний громадянин ще може не потрапити під дію «дурних» кримінальних законів, але він позбавлений можливості уникнути «дурного» відправлення правосуддя, при якому навіть самий поміркований та справедливий закон перетворюється в ніщо [2].

Очевидно, що, навіть маючи чудове законодавство і стовідсоткове фінансування, ми не зуміємо якісно реформувати кримінальну юстицію, радикально не змінивши підходів до формування правоохоронних кадрів.

Використані джерела:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.
2. Кони А.Ф. «Нравственные начала в уголовном процессе» (Общие черты судебной этики)/за ред. А.Ф.Кони. Избран. произвед. - М.: Госюриздат, 1956.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Голос України від 19.05.2012 р. № 90-91.

Лейко А.М.

студент 4 курсу Полтавського
відділення ННІЗН НАВС

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧІ ТА ПРАВАЗАСТОСОВНІ ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми роботи. В Україні триває реформа кримінальної юстиції, яка давно потребує перетворень. Обвинувальний ухил, нерівність та фактична відсутність змагальності сторін кримінального процесу, надмірне застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, низький відсоток виправдувальних вироків – перелік проблем процесуального законодавства, основою якого був Кримінально-процесуальний кодекс (КПК) України, можна довго продовжувати. Реформування кримінального судочинства зумовлене необхідністю виконання міжнародних зобов'язань нашої держави. Прийняття КПК України 2012 року є важливим кроком у напрямку побудови системи кримінальної юстиції, що базується на європейських цінностях. Окремі аспекти реформування та функціонування кримінального судочинства досліджували Є. Д. Лук'янчиков, В. В. Луцик, В. Т. Маляренко, В. Т. Нор, Д. П. Письменний, Л. Д. Удалова, М. Є. Шумило та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в з'ясуванні змісту

найбільш суттєвих змін у стадії досудового розслідування після набрання чинності КПК України на основі аналізу чинного законодавства, наукової та навчальної літератури.

Мета та завдання роботи. Метою наукової роботи є аналіз заходів, що здійснюються в рамках здійснення перетворень у кримінальному процесуальному законодавстві та пов'язаних нормативно-правових актах України, їх ефективності у застосуванні органами внутрішніх справ, прокуратурою, судом, тощо. Завданням наукової роботи є розкриття змісту реформи кримінального процесу в Україні з урахуванням міжнародних стандартів судочинства та висновків, рекомендацій, резолюцій європейських інституцій щодо нашої держави.

Об'єктом наукової роботи є реформа кримінального судочинства в Україні.

Основний зміст роботи. Наукова робота складається з двох розділів. У Розділі 1 "Окремі процесуальні питання стадії досудового розслідування" проаналізовано законодавчі положення, якими врегульовано відкриття кримінального провадження та систему заходів його забезпечення; процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У Розділі 2 "Особливості прокурорського нагляду та судового контролю" розглянуто роль і місце прокурора у новому кримінальному процесуальному законодавстві та запровадження інституту слідчого судді.

Згідно зі ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування [1]. Зазначені положення у десятки разів штучно збільшили кількість кримінальних проваджень, які не містять ознак кримінального правопорушення, оскільки це зумовлює необхідність реєстрації без проведення будь-якої попередньої перевірки заяв і повідомлень, в яких, на думку заявника, містяться ознаки кримінального правопорушення. Як вчиняти слідчому за наявності в діях особи ознак адміністративного правопорушення, КПК України не визначає [5, с. 452]. Помилковим є включення до заходів забезпечення кримінального провадження виклику слідчим, прокурором, судового виклику, оскільки передбачає добровільне його виконання суб'єктом процесу [2, с. 69]. Викликає сумнів практична реалізація норми про заборону застосування приводу до свідків – інвалідів I та II групи, адже не завжди це можна виявити візуально. Виходячи зі змісту положень Глави 20 Розділу 3 КПК України ухвала слідчого судді надає право проникнення до житла чи іншого володіння особи для здійснення огляду, обшуку, а також слідчого експерименту. Отже, ухвала про здійснення приводу не може бути підставою для такого проникнення. Запроваджено нову систему запобіжних заходів (відсоткове співвідношення їх обрання за клопотаннями слідчих (прокурорів) [4]): особисте зобов'язання (54%); особиста порука (1%); застава (2%); домашній арешт (12%); тримання під вартою (31%). Розмір стягнень в разі невиконання поручителями прийнятих на себе зобов'язань може

ускладнити їх пошук. Запорукою ефективності домашнього арешту є дієвий контроль за поведінкою особи.

Виходячи з аналізу змісту статей КПК України та Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", в яких визначається порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів оперативно-розшукової діяльності, вони є тотожними [6, с. 60]. Потребує розмежування оперативна і кримінально-процесуальна діяльність, визначення поняття та переліку оперативно-пошукових та оперативно-розшукових, контрольно-розшукових і розвідувальних заходів. Наведені у ч. 2 ст. 36 КПК України повноваження прокурора характерні процесуальному керівництву, однак прокурору не надано основного з повноважень – самостійно відстороняти та замінити слідчого [3, с. 232]. На думку противників розширення судового контролю на стадії досудового розслідування, цим знижено його ефективність загалом.

Висновки. КПК України закладено надійний фундамент для гуманізації кримінальної юстиції, що спостерігається з моменту набрання чинності Кодексом. Запорукою успіху здійснюваних перетворень є усунення в ході моніторингу застосування процесуального законодавства нормотворчих проблем та неухильне дотримання його приписів.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 №4651-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.
2. Кожевніков Г. Заходи забезпечення кримінального провадження / Г. Кожевніков // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 3. – с. 68 – 70.
3. Луцик В. В. Правовий статус та повноваження прокурора за новим КПК України / В. В. Луцик // Митна справа. – 2013. – № 1. – с. 231 – 238.
4. Структура запобіжних заходів, що обираються. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/news/2013/11/doc13/gpu3.pdf>.
5. Татаров Ю. О. Практичні та організаційні проблеми діяльності органів досудового розслідування за новим КПК України / Ю. О. Татаров // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – с. 445 – 457.
6. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового КПК України / М. Шилін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 1. – с. 59 – 64.

Малкова Д.С.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОВНОГО ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Актуальність цієї теми постала разом з прийняттям на набранням чинності на території України Кримінального процесуального кодексу

України від 2012 року. В п. 20, ч. 1 ст. 7 КПК України зазначено, що зміст і форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких, зокрема, відносяться гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами. Кримінально-процесуальний кодекс України від 1960 року відповідної норми не передбачав, тому з запровадженням її у дію виникли певні труднощі.

У Кримінально-процесуальному кодексі України від 1960 року документом, що свідчив про проведення судових дій, їх зміст та наслідки був протокол судового засідання, який підписувався головуючим суддею та секретарем судового засідання. Лише за ініціативою однієї із сторін процесу чи суду могла застосовуватись фіксація судового процесу. Але після набрання чинності Кримінального процесуального кодексу України від 2012 року технічна фіксація застосовується на всіх судових засіданнях незалежно від етапу судового розгляду. Технічна фіксація судового розгляду відбувається за допомогою спеціальної програми, яка використовується у судах та спеціальної судової апаратури. Всі судові засідання з конкретного судового провадження записуються на один диск та зберігаються у справі.

Судова програма технічного фіксування судових засідань після закінчення судового засідання формує журнал судового засідання (п.3, ч.1, ст. 103 КПК України), який необхідно роздрукувати та підшити до матеріалів судового провадження. На відміну від протоколу судового засідання, журнал судового засідання підписує лише секретар судового засідання одноособово. Можна зробити висновок про те, що вданому випадку відсутня додаткова форма контролю, оскільки суддя, не переглянувши журнал судового засідання, може не помітити недоліки, які можуть вплинути на винесення вироку.

Враховуючи вищевикладене та високу відповідальність покладену на особу відповідальну за технічну фіксацію судового процесу, необхідно ретельніше проводити відбір кадрів на посаду секретаря судового засідання ніж відбір, який проводиться зараз. На дану посаду частіше за все приймаються особи, які не мають досвіду роботи взагалі, що створює труднощі під час формування журналу судового засідання та при виконанні ними своїх посадових обов'язків взагалі.

Крім того відповідно до ч. 4 ст. 107 КПК України фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді під час судового провадження є обов'язковим. На практиці ця вимога виконуються, але якість запису, іноді, взагалі не відповідає нормам.

Враховуючи недостатнє фінансування судів на всій території України, суди не мають змогу забезпечити себе необхідною кількістю нової апаратури, необхідної для проведення технічної фіксації. Як наслідок під час прослуховування записів судових засідань не чути слів сторін судового процесу, весь час під час прослуховування запису чути шум, який перебиває діалог сторін, а в журналі судового засідання, на відміну від протоколу судового засідання, тільки записані основні відомості судового процесу, а саме відповідно до ч.1 ст. 108 КПК України

– це найменування та склад суду (слідчий суддя); реквізити кримінального провадження та відомості щодо його учасників; дата і час початку та закінчення судового засідання; час, номер та найменування процесуальної дії, що проводиться під час судового засідання, а також передані суду під час процесуальної дії речі, документи, протоколи слідчих (розшукових) дій і додатки до них; ухвали, постановлені судом (слідчим суддею) без виходу до нарадчої кімнати; інші відомості у випадках, передбачених КПК України.

Підсумовуючи проблематику повного фіксування судового розгляду технічними засобами можна зазначити, що в теорії кримінального процесу це поняття досить нове та формується за допомогою практики. Використання технічних засобів у судовому розгляді, безумовно, є елементом прогресу та є обов'язковим у майбутньому. Але як і будь-який прогрес технічна фіксація має полегшувати та покращувати судовий процес. А таке покращення можливо лише за наявності двох обставин: 1) кваліфіковані кадри, які добре розуміються на кримінальному процесі та спроможні бездоганно використовувати технічні засоби необхідні для фіксації; 2) наявність справної та сучасної апаратури, яка дасть змогу без проблем та перешкод відтворювати запис судового процесу. На мій погляд, при забезпеченні цих двох обставин проблемних питань під час повного фіксування судового розгляду технічними засобами не залишиться.

Пеший Д.А.

ад'юнкт кафедри кримінального процесу НАВС

ПОРУШЕННЯ ЗАКОННОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Оціночна діяльність у кримінальному провадженні часто пов'язана зі встановленням різних порушень законності та кримінально-процесуальних правопорушень.

У цьому аспекті у кримінально-процесуальній літературі вживаються такі поняття, як «кримінально-процесуальне правопорушення», «істотне порушення кримінального процесуального закону», «неістотне порушення кримінального процесуального закону», «об'єктивно протиправне діяння», «слідчі та судові помилки» та деякі інші.

Слід зазначити, що здебільшого поняття «порушення законності» та «кримінально-процесуальне правопорушення» ототожнюються. Зокрема, вказується, що саме поняття правопорушення не включає як необхідний елемент вину у специфічному правовому значенні цього поняття (ставлення особи до своїх дій, їх наслідків у формі умислу чи необережності). Якщо діями особи порушений закон – це є порушення законності, порушення права, тобто правопорушення [1, с. 194–195]. Ми

ставимо знак рівності між трьома поняттями: протиправна поведінка, неправомірنا поведінка, правопорушення. Усі вони означають одне й те ж саме явище: поведінку, що є суспільно небезпечною, а тому і забороненою нормами права [2, с. 191].

Безперечно, зазначені твердження є правильними по суті, однак не випадково у правовій науці терміну «правопорушення» надається особливий так би мовити статус, оскільки тільки за наявності правопорушення може бути поставлене питання про відповідальність суб'єкта за вчинене. В усіх інших випадках юридична відповідальність не може мати місце, оскільки вона покладається тільки на винну особу. Сам же М. С. Строгович уточнює, що встановлення вини правопорушника є необхідним тоді, коли вирішується питання про його відповідальність за вчинене правопорушення [1, с. 194–195].

Дійсно, якщо йдеться про загальнозживане, побутове розуміння правопорушення, його широке визначення заперечень не викликає, однак галузева визначеність, точність спеціальних понять не допускає такого широкого трактування, оскільки будь-яке правопорушення є порушенням законності, однак не будь-яке порушення закону є правопорушенням [3, с. 4].

Правопорушення є більш вузьким поняттям, ніж порушення закону. У правозастосовній практиці недопустимим є використання поняття порушення законності чи закону як синоніму поняття правопорушення. В іншому випадку це призведе до порушення прав і законних інтересів відповідних осіб.

Так, у літературі описується випадок притягнення слідчого до відповідальності за те, що він не перевірів усіх версій під час досудового розслідування. Виникає запитання, чи передбачене законом таке правопорушення? Вочевидь, ні. Чому ж склад неіснуючого правопорушення знайшов своє реальне втілення? Більше того, мабуть складно буде віднайти слідчого, якому б не можна було інкримінувати таке правопорушення. Факт притягнення слідчого до відповідальності за цією підставою розцінений автором як перекручування правових категорій, що призводить до негативної трансформації правовідносин [4, с. 255].

Чинний КПК України містить статтю 412, що має назву «Істотні порушення вимог кримінального процесуального закону», в якій, водночас, відсутнє поняття порушення кримінального процесуального закону. Йдеться лише про те, що підставою для скасування або зміни судом рішення судом апеляційної інстанції є істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, тобто таке порушення вимог КПК України, яке перешкодило чи могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення.

У ч. 2 цієї ж статті міститься перелік обставин, за наявності яких судові рішення у будь-якому разі підлягає скасуванню (загалом 7 пунктів).

Виходячи зі змісту ст. 412 КПК України, виділяють два види істотних порушень кримінального процесуального закону: 1) істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, які безумовно

тягнуть за собою скасування вироку (ухвали) – ч. 2 ст. 412 КПК України; 2) порушення вимог кримінального процесуального закону, істотність яких і достатність для вирішення питання про скасування вироку визначається судом апеляційної інстанції і залежить від обставин конкретного кримінального провадження та характеру порушення [5, с. 743].

Аналіз змісту ст. 412 КПК України, як й інших статей, на жаль, не дає відповіді на питання про те, що вважати порушенням вимог кримінального процесуального закону взагалі, якими повинні бути правової наслідки їх встановлення, чи є порушенням вимог кримінального процесуального закону лише порушення вимог КПК України (як це вказано у ч. 1 ст. 412 КПК України) чи й інших джерел кримінально-процесуального права України (зокрема, Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших законів України).

Свого часу І. Л. Петрухін обґрунтував розмежування заходів кримінально-процесуального примусу на три групи: 1) заходи захисту правопорядку; 2) запобіжні заходи; 3) заходи негативної (ретроспективної) юридичної відповідальності [6, с. 44]. При цьому, заходи захисту, що полягають у примусовому виконанні обов'язку, визнаються проявом санкцій кримінально-процесуального права, оскільки особа не виконує покладений на неї процесуальний обов'язок і внаслідок цього до неї застосовується санкція примусового виконання. У такому випадку, як цілком справедливо зауважує автор, недоречно говорити про відповідальність особи, оскільки відповідальність характеризується публічним засудженням і покаранням винного у вчиненні правопорушення, а у таких випадках немає ні засудження, ні покарання, не встановлюється вина, тому з усією впевненістю не можна стверджувати, що мало місце правопорушення [6, с. 46].

Виникає питання, чому ж у такому випадку застосовується санкція? Адже, вона зазвичай застосовується за вчинення правопорушення. Зазвичай, але не завжди. Правовідновлюючі санкції, на відміну від штрафних, своїм завданням мають не покарання винного, а виправлення ситуації, що виникла у зв'язку з порушенням правопорядку, незалежно від встановлення вини правопорушника. Примус, що застосовується до особи у таких випадках – це реалізація процесуальних правовідновлюючих санкцій. Вони нейтралізують примусом відмову учасника процесу від виконання свого процесуального обов'язку [6, с. 46].

Оцінка того чи іншого діяння учасника кримінального провадження щодо наявності в його діях кримінально-процесуального правопорушення на цей час є достатньо складною, зважаючи на значну кількість тих кримінально-процесуальних правопорушень, які встановлюються на основі виділених неконкретизованих санкцій, тобто тих санкцій, які ізольовані від диспозиції (суті) визначеного у законі складу правопорушення та пов'язуються фактично з будь-якими обставинами на розсуд суб'єкта правозастосування (суб'єкта застосування санкції). На цю

обставину ще на початку 90-х років XX століття звертав увагу С. Г. Ольков [3].

Таким чином, можна стверджувати, що оцінка діянь учасників кримінального провадження щодо наявності кримінально-процесуального правопорушення, що формується по виділеним неконкретизованим санкціям, є неточною, у зв'язку з тим, що диспозиція кримінально-процесуального правопорушення у такому разі формулюється довільно за розсудом посадової особи, яка має право на застосування виділених неконкретизованих санкцій. У таких випадках чіткий перелік правопорушень відсутній, а відповідно і відсутні гарантії дії принципу презумпції невинуватості під час реалізації, зокрема, дисциплінарної відповідальності за кримінально-процесуальні правопорушення.

Використані джерела:

1. Строгович М. С. Основные вопросы советской социалистической законности / М. С. Строгович. – М.: Наука, 1966. – 252 с.
2. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение: норма и патология / В. Н. Кудрявцев. – М.: Наука, 1982. – 287 с.
3. Ольков С. Г. Типичные уголовно-процессуальные правонарушения конституционных прав граждан и проблемы их предупреждения (по материалам следственных органов МВД СССР) / С. Г. Ольков: дисс. канд. юрид. наук. – М.: Академия МВД СССР, 1991. – 208 с.
4. Беккер Д. М. Уголовно-процессуальные правонарушения: сущность и виды / Д. М. Беккер // Актуальные проблемы правоведения. – 2004. – № 3. –
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с.
6. Петрухин И. Л. Меры защиты правопорядка в уголовном процессе / И. Л. Петрухин // Совершенствование законодательства о суде и правосудии. – М.: Институт государства и права АН СССР, 1985. – С. 44–52.

Свістельницький Б.М.

студент 4 курсу Тернопільського відділення ННІЗН НАВС

УГОДА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ТА СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Інститут угод у кримінальному судочинстві є втіленням концепції відновлювального правосуддя хоча і має відмінності з ним.

Угоди в українському кримінальному судочинстві були вперше запроваджені Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року (далі КПК-2012). Аналіз норм КПК-2012, наукових публікацій, що регламентують умови і порядок укладення угоди про визнання вини, приводить до висновку про те, що в Україні немає досвіду правозастосування цього інституту, а окремі положення цього нормативно-правового акту потребують вдосконалення та змін.

Висвітленням інституту угод у кримінальному судочинстві присвячені праці таких науковців як Є.М. Блажівський, М.В. Головизнин, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін, В.Т. Нор, В.П. Пшонка, Л.В. Портнов, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк, М.Є. Шум, Т.С. Якімець та інші.

Складна, довготривала, громіздка процедура судового вирішення кримінальних справ вимагає істотних матеріальних витрат, уповільнює вирішення кримінальних справ, відволікає велике число людей (свідків, експертів, потерпілих і т.д.) від основної роботи на період провадження кримінальної справи, затягує відшкодування шкоди потерпілим та інше.

Глава 35 «Кримінальне провадження на підставі угод», є новелою в українському кримінально-процесуальному законодавстві.

В.І. Бояров з приводу інституту укладення угод у кримінальному провадженні зазначає, що концепція погоджувальних процедур має своє коріння в теорії компромісів, перш за все, як інститут боротьби із злочинністю. Тобто розвиток інституту погоджувальних процедур у кримінальному судочинстві повинен, по-перше, підвищувати ефективність боротьби із злочинністю, а по-друге, сприяти зменшенню витрат на цю державну діяльність [1, с 39].

Ст. 468 КПК-2012 р. передбачає два види процесуальних угод у кримінальному провадженні:

- угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Інститут укладення угоди про визнання винуватості серед науковців має як адептів так і опонентів

Для обвинуваченого перевагами укладення угоди про визнання винуватості є: можливість звільнення від покарання; уникнення невизначеності щодо покарання у суді; у деяких випадках - застосування альтернативного покарання або його зниження. Перевагами угоди про визнання винуватості для прокурора є такі: можливість зменшення бюджетних витрат та економія процесуального часу; зниження навантаження прокуратури на прокуратуру за підтримання державного обвинувачення; внесок у ефективність системи кримінального судочинства; певною мірою усувається перспектива дальших апеляцій.

В ч. 4 ст. 469 КПК-2012 р. законодавець передбачив випадки укладення угод про визнання винуватості. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участі потерпілий, не допускається. Не укладається угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів за винятком кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. А ч. 2 ст. 469 КПК-2012 р. [4, с. 179] передбачає, що така угода може бути укладена за ініціативою прокурора

або підозрюваного (обвинуваченого). Причому, прокурор (слідчий за погодженням з прокурором) вручаючи особі письмове повідомлення про підозру (п. 7 ч. 2 ст. 277 КПК-2012) повинен роз'яснити їй право ініціювати укладення угоди про визнання винуватості.

Угода про визнання винуватості після її затвердження судом може стати остаточною у такому кримінальному провадженні, тому прокурор повинен врахувати всі чинники, щоб кримінальне покарання передбачене угодою було необхідне і достатнє для виправлення особи, запобіганню вчинення нових злочинів.

Важливим є положення частини 6 ст. 469 КПК про те, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

Угода не передбачає наявності всього процесу слухання справи у суді. Відповідно до цієї процедури неповного судового розгляду з'ясовуються питання добровільності та справжності волевиявлення особи стосовно укладення угоди та заявлення клопотання про визнання винуватості. У зв'язку з цим не застосовуються всі процесуальні гарантії, передбачені для повного судового розгляду.

У разі необхідності (якщо суд має сумніви щодо відповідності угоди вимогам закону) затвердження угоди може бути перенесено на іншу дату. Якщо ж суд переконається, що угода може бути затверджена, він відповідно до ст. 475 КПК-2012 р. ухвалює вирок, яким затверджує угоду, і призначає узгоджену сторонами міру покарання. Такий вирок має відповідати загальним вимогам щодо обвинувальних вироків із урахуванням особливостей, передбачених зазначеною статтею.

У разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду з клопотанням про скасування вироку. Ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову в скасуванні вироку може бути оскаржено в апеляційному порядку.

Таким чином, укладення угоди про визнання винуватості повинно сприяти розкриттю злочинів та викриттю винних у їх вчиненні, прискоренню досудового розслідування та судового провадження, поліпшенню становища підозрюваного та обвинуваченого, попередженню злочинів та інше. Однак, на нашу думку, для вдосконалення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості до КПК-2012 р. слід внести ряд змін.

Зокрема, ч. 6. ст. 469 КПК-2012 р. викласти у такій редакції: «У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися, як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості».

Разом з тим, положення п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК-2012 р. «суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо умови угоди не відповідають інтересам суспільства» пропонуємо вилучити з КПК-2012 р. На нашу думку, ніякий

суд не може точно визначити - відповідає угода інтересам суспільства чи ні.

Вважаємо, що необхідно внести зміни до Кримінального кодексу України, в яких законодавчо закріпити зменшення покарання для осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності на підставі угод.

Степанова К.О.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Проголошення в Конституції України правовою державою стало каталізатором вдосконалення законодавства, функціонування системи органів виконавчої влади та правосуддя з метою забезпечення прав людини. Це знайшло своє втілення в офіційно проголошеному курсі на інтеграцію до Європи, реалізація якого передбачає приведення норм і стандартів внутрішнього життя нашого суспільства у відповідність до норм і стандартів Європи.

Питання реформування кримінальної юстиції України знаходять своє відображення в концепції реформування кримінальної юстиції України, в наукових працях таких авторів як Пшонка В.П., Шумський П.В., Серeda Г.П., Войцишен В.Д., Литвак О.М. та ін..

Унаслідок відсутності в країні єдиного антикорупційного органу, неузгодженості дій між різними гілками й органами державної влади, низького рівня координації та чисельності суб'єктів боротьби з корупцією, слабкої підтримки їхньої діяльності з боку громадськості ефективність антикорупційних зусиль залишається низькою.

За цих обставин, ураховуючи докорінні зміни соціально-політичних та інших умов життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку, назріла нагальна потреба реформування системи кримінальної юстиції в напрямі подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейською та світовою спільнотою [2].

Важливою ознакою демократичної правової держави є розгалужений і багаторівневий комплекс юридичних гарантій додержання конституційних прав людини, який включає можливість обирати найбільш зручний та оптимальний спосіб їх захисту. І прокуратура має посісти гідне місце у цій системі.

З метою уникнення дублювання повноважень правоохоронних органів, оптимізації їх структури і чисельності, чіткого визначення та розмежування компетенції, підготовки узгоджених пропозицій щодо їх подальшого компетентного реформування, підвищення ефективності діяльності із забезпечення прав і свобод людини Президент України

указом від 6 квітня 2012 року № 252/2012 утворив Комітет з питань реформування правоохоронних органів, а також затвердив Положення і персональний склад Комітету. Виконавчим секретарем є секретар Ради національної безпеки і оборони України, який забезпечує керівництво діяльністю Комітету, подає плани діяльності робочих та експертних груп, здійснює контроль за виконанням рішень та особисто відповідає за організацію роботи.

Сучасний етап розвитку української державності диктує необхідність подальшої оптимізації системи прокуратури та її функцій.

Важливу складову діяльності інституту прокуратури становить сфера кримінального переслідування. У Рекомендаціях Rec 2000 (19) Комітету Міністрів Ради Європи від 6 жовтня 2000 року «Роль прокуратури в системі кримінального правосуддя» наведено визначення прокуратури як державного органу, який від імені та в інтересах суспільства забезпечує правозастосування у разі, якщо порушення закону тягне за собою кримінальне покарання з урахуванням, з одного боку, прав особи, а з іншого – потрібної дієвості системи кримінального правосуддя [5, с. 220].

Таким чином, реформа кримінальної юстиції, що відбувається в Україні, є необхідним кроком на шляху адаптації українського законодавства до європейських і світових стандартів у цій сфері.

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України), який набув чинності 20 листопада 2012 року, диктує певні вимоги до функцій та діяльності прокуратури, визначення місця й ролі прокурора у кримінальному судочинстві. Започатковані у Кодексі зміни передусім спрямовані на гуманізацію кримінальної юстиції та, відповідно, вимагають і від органів прокуратури принципових кроків на шляху обмеження певних своїх повноважень. КПК України сформував систему органів досудового слідства і визначив місце та роль у ній прокуратури, вже обмеживши, таким чином, реалізацію нею функцій досудового слідства чіткими часовими межами.

Прокурор здійснюватиме процесуальне керівництво розслідуванням, зокрема, даватиме доручення слідчим і прийматиме або погоджуватиме ключові процесуальні рішення. Крім того, функцію державного обвинувачення в суді у конкретній справі буде покладено саме на того прокурора, який здійснював нагляд за додержанням законів органами, що проводили досудове розслідування [4, с. 15].

Водночас для комплексної реформи системи кримінальної юстиції в Україні необхідно ухвалити закон про кримінальні проступки.

Поза межами кримінального переслідування прокуратура України здійснює дві функції: представництво інтересів громадянина або держави в суді, а також нагляд за додержанням і застосуванням законів. Щодо здійснення прокуратурою першої функції у європейських експертів, зокрема Венеціанської комісії, немає суттєвих зауважень.

Проте реалізація прокуратурою функції нагляду за додержанням та застосуванням законів викликає серйозні заперечення міжнародних експертів. Згідно з резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи від

4 жовтня 2010 року функція прокуратури України щодо нагляду за додержанням і застосуванням законів визнана такою, що суперечить європейським стандартам.

Однак у більшості країн – членів Ради Європи органи прокуратури в різних формах та межах забезпечують захист прав і свобод громадян, суспільних та державних інтересів. Це стосується колишніх радянських республік – Азербайджану, Вірменії, Латвії, Литви, Молдови, Росії, органи прокуратури яких мають подібні з прокуратурою України повноваження у сфері нагляду за додержанням і застосуванням законів. Із дещо обмеженими повноваженнями прокурорський нагляд за додержанням законності та виконанням законів здійснюється в Андоррі, Болгарії, Італії, Сербії, Словенії, Угорщині, Хорватії та деяких інших європейських країнах.

Нині прокуратура в Україні продовжує виконувати функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів відповідно до п. 9 Перехідних положень Конституції України, до моменту введення в дію законів, які регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів.

Ні в Основному Законі України, ні в законах про організацію і діяльність судових та правоохоронних органів не вживається термін «кримінальна юстиція України». Не розкрито його зміст і в Концепції реформування кримінальної юстиції, затвердженій Президентом України 8 квітня 2008 року.

Нові підходи у сфері кримінальної відповідальності та кримінального судочинства мають кардинально змінити умови забезпечення прав людини, сформувати переконаність особи й суспільства в дієвості принципу верховенства права, підвищити рівень довіри громадян України до інститутів влади загалом і до органів та установ системи кримінальної юстиції зокрема.

Кримінальне судочинство має забезпечувати неухильне дотримання прав особи в діяльності органів досудового розслідування та судів відповідно до вимог Конституції України та міжнародних договорів щодо прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод з урахуванням її тлумачення Європейським судом з прав людини.

В основу реформування кримінальної юстиції мають бути покладені багатотисячолітні національні традиції правотворення і судівництва, положення вітчизняного права, які пройшли перевірку часом і виправдані практикою, прогресивні інститути правових систем держав Європейського Союзу, норми міжнародного права.

Використані джерела:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008 «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів»: Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 12. – С. 486.

2. Ключев А. Серйозні результати боротьби з корупцією можливі при ефективній реформі правоохоронної системи: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mbo.gov.ua/news/1259.html>
3. Пшонка В.П. Концептуальні засади реформування прокуратури України / В.П. Пшонка // Прокуратура України: історія, сьогодення та перспективи: м-ли міжнар. наук.практ. конф. – К., 2012. – С. 6–10.
4. Серета Г.П. Оптимізація процесуального статусу прокурора на досудовому слідстві / Г.П. Серета // Вісник національної академії прокуратури України. – 2011. – № 2. – С. 15–21.
5. Шумський П.В. Проблеми сучасної концепції основних функцій органів прокуратури України / П.В. Шумський // Сучасні проблеми науки: м-ли наук. конф., 9 квітня 2010 року. – К.: Національний авіаційний університет, 2010. – С. 220–221.

Степанюк Т.В.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

НЕІЗОЛЯЦІЙНІ ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України та пов'язаних із ним змін до інших законів України – це важливий крок у напрямі утвердження верховенства права і розбудови України як правової та демократичної держави.

Згідно з європейською практикою, втручання у право на особисту свободу розцінюється як одне з найбільш істотних обмежень основних прав і свобод людини і громадянина [1]. Українське національне законодавство, що регулює кримінальне провадження, а також функціонуюча система слідчих і судових органів, що протягом останніх років перебувають у процесі перманентного реформування, намагаються зняти гостроту пов'язаної з цим проблематики [2, с. 4–12]. Але при цьому на рівні правосвідомості та, головне, в практичній діяльності судових і правоохоронних органів продовжують зберігати свій вплив певні стереотипи, пов'язані з минулим досвідом «каральної» спрямованості кримінальної юстиції.

Розділ II КПК України визначає новий перелік заходів процесуального примусу (на відміну від КПК 1960 року), що дає підстави говорити про втілення гуманістичних тенденцій у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві [3, с. 289–290]. Зазначені заходи іменуються «заходами забезпечення кримінального провадження». Зауважимо, що в теорії кримінального процесу термін «заходи забезпечення кримінального провадження» практично не використовується. Проте аналіз законодавчо визначеного переліку цих заходів та мета їх застосування дозволяє стверджувати, що поняття «заходи забезпечення кримінального провадження» фактично є тотожним поняттю «заходи кримінально-процесуального примусу» [4, с. 21–26].

Заходи забезпечення кримінального провадження (кримінально-процесуального примусу) – це передбачені кримінально-процесуальним законодавством процесуальні засоби примусового характеру, що застосовуються у сфері кримінального судочинства уповноваженими на те посадовими особами і державними органами за наявності підстав і в порядку, передбаченому законом, щодо обвинувачених, підозрюваних та інших осіб для попередження і припинення їхніх неправомірних дій з метою успішного розслідування і вирішення завдань кримінального провадження [3, с. 289–292].

Запобіжні заходи – це передбачені кримінально-процесуальним законодавством заходи процесуального примусу, які тимчасово обмежують права і свободи обвинуваченого (підсудного) з метою забезпечення його належної процесуальної поведінки [3, с. 289].

Також науковці визначають запобіжні заходи як, заходи процесуального примусу попереджувального характеру, пов'язані з позбавленням або обмеженням свобод підозрюваного та обвинуваченого, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються під час кримінального провадження слідчим суддею, судом з метою забезпечення їх належної процесуальної поведінки [5, с. 401].

Так, КПК України визначає, що запобіжними заходами є: особисте зобов'язання, особисте порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою. Також тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи. До неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, крім цих запобіжних заходів, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі – передання їх під нагляд адміністрації цієї установи (відповідно до ст. 493 КПК України).

Серед названих видів запобіжних заходів до неізоляційних відносять: особисте зобов'язання – процесуальний порядок обрання визначений у ст. 179 КПК, особиста порука – передбачений у ст. 180 КПК, застава – передбачений у ст. 182 КПК України за умови, що при їх застосуванні до осіб не будуть застосовані відповідно до ч. 5 ст. 194 КПК обов'язки, спрямовані на забезпечення ізоляції особи від її звичайного суспільного середовища.

Особисте зобов'язання полягає у зобов'язанні підозрюваного, обвинуваченого виконувати покладені на нього слідчим суддею, судом обов'язки, передбачені в ст. 194 КПК: перебувати за кожного вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором.

Особиста порука полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, які заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків відповідно до ст. 194 КПК і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу. Застосовуючи цей

запобіжний захід, слідчий суддя, суд може зобов'язати підозрюваного, обвинуваченого виконувати обов'язки, передбачені в ч. 5 ст. 194 КПК.

Застава полягає у внесенні коштів у грошових одиницях України на спеціальний рахунок, визначений в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків. Порядок внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 року № 15. Відповідно до п. 2 затвердженого Порядку застава вноситься у національній грошовій одиниці на спеціальний рахунок суду, який обрав такий запобіжний захід, відкритий в органах Казначейства в установленому законодавством порядку.

Важливою особливістю запобіжних заходів за чинним КПК України є те, що під час досудового розслідування вони обираються лише слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сьогодні у КПК України щодо заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів є ряд теоретичних питань та практичних проблем, що стосуються як визначення понять, класифікації, особливостей цих заходів, так і суто практичних питань застосування норм кримінального процесуального права у відповідності до основоположних принципів права, дотримання прав та свобод громадян, дотримання міжнародних норм та правил щодо вищезазначених питань. Загальні правила застосування запобіжних заходів повинні базуватися на положеннях Конституції України та ратифікованих Україною міжнародних правових актах.

Використані джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
2. Бахмайер-Вінтер Л., Мак-Брайд Д., Сванідзе Е. Висновок щодо проекту кримінально-процесуального кодексу України / ; Генеральний директорат І – Права людини і верховенство права. – Страсбург, 2 листопада 2011 року. – 91 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова ; Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національна академія правових наук України. – Х. : «Право», 2012. – 844 с.
4. Курочка М.Й., Темніков О.В., Беднарська В.М. Методичні рекомендації щодо особливостей застосування запобіжних заходів відповідно до вимог, передбачених новим Кримінальним процесуальним кодексом / М.Й. Курочка, О.В. Темніков, В.М. Беднарська, С.О. Іваницький, О.М. Калачова та інші ; МВС України ; ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка. – Луганськ, 2012. – 34 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

Ткачук А.К.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Науково-технічні засоби криміналістики (НТЗ) – це прилади, пристосування і матеріали, які використовуються для збирання і дослідження доказів або створення умов, що ускладнюють вчинення злочинів.

Зафіксована в матеріальному джерелі інформація не завжди очевидна, а її ознаки часто неможливо виявити за допомогою комплексу технічних засобів слідчого, тому вилучені речові докази досліджують за допомогою судової експертизи – як правило, у стаціонарних умовах із застосуванням спеціальних технічних засобів [1]. Така техніка запозичена з різних галузей науки і техніки та скомпонована у лабораторні комплекти.

Відповідно до п. 3.1 Положення «Про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України», затвердженого Наказом МВС від 30.10.2012 № 983, судово-експертне та техніко-криміналістичне забезпечення діяльності органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду із запобігання, виявлення, розкриття і розслідування кримінальних та інших правопорушень є основним завданням ДНДЕКЦ МВС України [2].

Реалізацію зазначених завдань покладено на експертну службу МВС України, що є системою експертних підрозділів, утворених для участі у запобіганні, виявленні, розкритті і розслідуванні злочинів та інших правопорушень шляхом застосування експертно-криміналістичних засобів під час проведення досудового слідства, оперативно-розшукових заходів, і підпорядкована Міністру внутрішніх справ [3].

Експертно-криміналістичні підрозділи мають спеціальні базові лабораторії певного профілю. У цих лабораторіях сконцентровано експертну техніку для дактилоскопічних, трасологічних і балістичних досліджень, техніко-криміналістичного дослідження документів, рукописних текстів, холодної зброї, зовнішнього вигляду і рис обличчя та ін.

Під час проведення оглядів місць подій та виконання експертиз у кримінальних провадженнях і науково-технічних досліджень по матеріалах оперативно-розшукових справ, спеціалісти-криміналісти використовують науково-технічні засоби і криміналістичні методи для встановлення й закріплення фактів, які мають розшукове та доказове значення. Завдяки впровадженню в експертну практику новітньої техніки,

наукових розробок, створенню інформаційно-пошукових банків даних, міліція на сучасному етапі досягає значного успіху [4].

Співробітники експертної служби беруть участь як спеціалісти у проведенні огляду, обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання та ін. Експерти одними з перших опиняються на місці події. Тому від якості проведення огляду, вилучення первинної інформації та виконання дослідження залежить подальший успіх розслідування та розкриття злочину [5].

Отже, участь спеціалістів у процесі розслідування злочинів є важливою, оскільки сприяє ефективному вирішенню завдань кримінального судочинства.

Використані джерела:

1. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти. – Кол. авторів: Глібоко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – К: Видавничий Дім "Ін Юре", 2011. – 684 с.
2. Положення «Про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України», затверджене Наказом МВС України № 98 від 30.10.2012.
3. Положення «Про експертну службу Міністерства внутрішніх справ», затверджене Наказом МВС України № 988 від 20 червня 2000 р.
4. Керівництво з розслідування злочинів: [науково-практичний посібник / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.]; за ред. В.Ю. Шепітька. – Х.: Одиссей, 2009. - 960 с.
5. Современная криминалистика: проблемы, тенденции. (к 90-летию профессора Р.С. Белкина) / Микляева О.В. / Теория и практика судебной экспертизы. – 2013. – № 1(29). – С. 148-149.

Чернявська М.С.

слухач факультету підготовки працівників ОВС ННІЗН НАВС

ПРАВО НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів" не залишив без уваги і необхідність реформування кримінального процесуального законодавства.

Не дивлячись на те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс (далі КПК України) у деякій мірі зазнав критики з посиланнями на його вади, прийняття КПК України є суттєвим кроком у розвитку та вдосконаленні системи кримінального судочинства. Це відіграє важливу роль у забезпеченні належного захисту людини і громадянина та забезпеченні основних прав і свобод. Крім того, право на захист гарантується саме ч.4 ст. 29, ст.59, ч.2 ст.63 і п.6ч.3 ст. 129 Конституцією України. Більш детально законодавець закріпив дані норми у КПК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалось питання про їх застосування, а також особа стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), відомості про якого внесені до Єдиного реєстру адвокатів України. Обмеження законодавцем кола суб'єктів, які можуть виступати захисниками залишається дискусійним питанням. З одного боку, законодавець позбавляє особу вільного вибору захисника, обмежуючи це коло адвокатом, з іншого, правова допомога буде надаватися висококваліфікованим фахівцем, що є позитивним.

Наявний ряд позитивних змін і в процедурі отримання безоплатної правової допомоги. Яка надається відповідно до ЗУ "Про безоплатну правову допомогу" від 2 червня 2011 року.

Відповідно до закону, безоплатна вторинна правова допомога це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Вона включає такі види правових послуг:

- 1) захист від обвинувачення;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складання документів процесуального характеру.

Відповідно до ст.14 вище зазначеного закону, суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу є такі категорії осіб:

- 1) особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо середньомісячний сукупний дохід їхньої сім'ї нижчий суми прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до Закону України "Про прожитковий мінімум" для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, інваліди, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі менше двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб, на здійснення представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування перед іншими особами;

- 2) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї, – на здійснення представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування перед іншими особами;

- 3) особи, до яких застосовано адміністративне затримання, – на правові послуги, по здійсненню представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також на складання документів процесуального характеру;

- 4) особи, до яких застосовано адміністративний арешт, – на правові послуги, по здійсненню представництва інтересів осіб, в судах, інших

державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також на складання документів процесуального характеру;

5) особи, які затримані за підозрою у вчиненні злочину, – на правові послуги, щодо захисту від обвинувачення;

6) особи, до яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою, – на правові послуги, щодо захисту від обвинувачення. Така допомога надається протягом 72 годин з моменту затримання. У разі якщо слідчий суддя, суд прийняв рішення про тримання особи під вартою, безоплатна правова допомога надається, якщо така особа належить до однієї з категорій осіб, зазначених у пунктах 1 і 2 частини першої ст.14 ЗУ " Про безоплатну правову допомогу ";

7) особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведенням окремої процесуальної дії, – на правові послуги, щодо захисту від обвинувачення, а також на складання документів процесуального характеру;

8) особи, на яких поширюється дія Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", – на всі види правових послуг, до моменту прийняття рішення про надання статусу біженця та у разі, якщо особа оскаржує рішення щодо статусу біженця;

9) ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань, – на правові послуги, щодо захисту від обвинувачення, а також на складання документів процесуального характеру, стосовно питань, пов'язаних з їх соціальним захистом;

10) особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, – на правові послуги, по здійсненню представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також на складання документів процесуального характеру, протягом розгляду справи в суді;

11) особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, – на правові послуги, по здійсненню представництва інтересів осіб, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також на складання документів процесуального характеру, протягом розгляду справи в суді;

12) особи, реабілітовані відповідно до законодавства України, – на правові послуги, зазначені у попередньому пункті, стосовно питань, пов'язаних з реабілітацією.

Право на безоплатну вторинну правову допомогу мають громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою

України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав-учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу.

На жаль право на безоплатну вторинну правову допомогу, яке закріплене в ст. 14 ЗУ "Про безоплатну правову допомогу" реалізується не в повному обсязі, так як відповідно до прикінцевих та перехідних положень вище зазначеного закону розділ в якому зазначені дані суб'єкти набуває чинності поетапно.

З 1 січня 2013 року скористуватись безоплатною вторинною допомогою можуть:

- особи до яких застосовано адміністративне затримання;
- особи, до яких застосовано адміністративний арешт;
- особи, які затримані за підозрою у вчиненні злочину;
- особи, до яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою;
- особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії.

З 1 січня 2014 року скористуватись безоплатною вторинною допомогою можуть:

- особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо середньомісячний сукупний дохід їхньої сім'ї нижчий суми прожиткового мінімуму;
- діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;
- особи, на яких поширюється дія Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту"
- ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";
- особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- особи, реабілітовані відповідно до законодавства України;

З 1 січня 2017 року безоплатна вторинна правова допомога надається в повному обсязі всім категоріям осіб, передбаченим статтею 14 Закону України "Про безоплатну правову допомогу".

Надання правової допомоги, яка розглядалась у даній статті здійснюються через центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Під час виконання своїх функцій центри взаємодіють із судами, органами прокуратури та іншими правоохоронними органами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

У разі отримання постанови слідчого, прокурора, ухвали слідчого судді, суду про залучення захисника для здійснення захисту за

призначенням або проведення окремої процесуальної дії Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний негайно призначити захисника.

Вищепераховані позитивні зміни у кримінально-процесуальному законодавстві, є певним поштовхом до розвитку стабільної правової держави в якій суспільство та його інтереси займають головну позицію. Будемо сподіватися, що і у подальшому будуть здійснюватись кроки по вдосконаленню законодавства, яке спрямоване на захист прав та свобод людини і громадянина.

Чернявський А.В.

слухач факультету підготовки працівників ОВС ННІЗН НАВС

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА – ПЕРШИЙ КРОК ДО ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Докорінні зміни в соціально-політичних та інших умовах життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямку подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством. Окремою уваги заслуговує стадія досудового розслідування в кримінальному процесі, яка зазнала найбільш суттєвих змін з набранням чинності від 19.11.2013 р. нового Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України).

Також необхідно зазначити, що з прийняттям законів України "Про судоустрій і статус суддів", "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", а також вищезазначеного кодексу почався незворотний процес гуманізації та декриміналізації суспільства.

Відповідно до ст. 215 КПК України досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання в порядку передбаченому КПК України.

Однією зі сторін, які реалізують завдання кримінального судочинства, є слідчий, який у своїй професійній діяльності застосовує положення кримінального процесуального законодавства.

З набранням чинності КПК України, роботи у слідчих підрозділів додалося, навантаження збільшилося, це в першу чергу пов'язане з тим, що слідчі-практики, прокурори, слідчі судді не звикли до такого темпу роботи, який диктує законодавець в прийнятих ним нормативно правових актах. У відповідності до ст. 214 КПК України до Єдиного реєстру досудових розслідувань необхідно вносити відомості про факти виявлені з будь – якого джерела, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення та розпочати розслідування. Дана норма носить виключно позитивний характер. Однак через велику кількість реєстрацій слідчий самостійно не в змозі забезпечити швидке, повне, неупереджене

розслідування кримінальних проваджень з дотриманням усіх засад кримінального процесу.

Законодавець в ст. 40 КПК України передбачив можливість доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним працівникам. Однак з урахуванням часу, за яке доручення від слідчого, через канцелярію та резолюції керівників дістається безпосередньому виконавцю проходить певний проміжок часу і розкрити злочин по гарячим слідам не завжди вдається. Також не є секретом той факт, що на протязі першого року дії КПК, виконання доручень слідчих оперативними працівниками є на досить низькому рівні.

"У світі немає ідеальних судових систем, кожна з них пов'язана насамперед з історією формування тієї чи іншої держави." – виголосив голова представництва Європейського Союзу в Україні Ян Томбінський під час підбиття підсумків першого етапу реформування кримінальної юстиції в Україні. З даним твердженням не можна не погодитися так як, відбиток радянського минулого, в ментальності та підході до вирішення питань державотворчого та правозастосовного характеру залишив свій відбиток. Прикладом цього може бути наступне - Генеральною прокуратурою України (Наказ Генерального прокурора України № 69 від 17.08.2012) створена автоматизована система електронних баз даних – Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі ЄРДР) відповідно до якого здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру. У кожного слідчого, керівника органу досудового розслідування, прокурора, на спеціальному флеш носію є електронний цифровий підпис за допомогою якого вони мають можливість входити до автоматизованої системи, вносити відомості, здійснювати пошук та контролювати законність прийнятого рішення у кримінальному провадженні. Також розробники передбачили можливість користувачем долучати як додаток до кримінального провадження відскановані зображення документів.

Єдиний реєстр досудових розслідувань – вагоме зрушення від старих стереотипів до сучасного ведення діловодства та роботи з документами. Однак не дивлячись на спеціально створений ЄРДР у підзаконних актах системи МВС України (Наказ МВС України № 681 від 06.08.2012 р.) передбачено, що кожен слідчий веде книгу обліку слідчої роботи у якій фактично фіксує дані які містяться в ЄРДР. Допускається ведення такого обліку за допомогою електронно-обчислювальної техніки, що має дублюючий характер.

Відповідно до доручення МВС України "Про організацію порядку обліку кримінальних правопорушень" №18065/Зр від 20.12.2012 р. та додатків до нього кожен слідчий після внесення відомостей до ЄРДР повинен роздрукувати заповненні форми з ЄРДР та надати їх працівникам інформаційно – аналітичного підрозділу для подальшого їх внесення до Інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС України.[6]

Скільки часу повинні зберігатися та яким чином утилізуватися дані картки відомчими наказами не передбачено. Тобто інформація, яка в них міститься носить виключно дублюючий характер, а витрати паперу, робочого часу на дані дії є значними.

Окремої уваги заслуговує інститут кримінальних проступків, передбачений в главі 25 КПК України. Відповідно до прикінцевих положень КПК України, норми права, що стосуються кримінального провадження щодо кримінальних проступків, вводяться в дію одночасно з набранням чинності законом України про кримінальні проступки. Тобто правоохоронним органам необхідне прийняття Верховною Радою України закону України про кримінальні проступки, так як це розмежує злочини та проступки, зменшить навантаження, збільшить результативність, якість проведення розслідувань. Прийняття даного закону є одним із пунктів реалізації державної політики із гуманізації кримінальної відповідальності, наслідком якої стане суттєве зменшення кількості судимих осіб і осіб, які позбавлятимуться волі.

Закріпленні у КПК України положення ґрунтуються на досвіді міжнародних та європейських правоохоронних органів і увібрали в себе найбільш демократичні тенденції, які прописані у Загальній декларації прав людини [3], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4], Міжнародному пакті про громадянські і політичні права [5], та інших нормативно-правових актах ратифікованих Верховною Радою України. Незважаючи на це, в сучасній кримінальній юстиції залишилося ще багато проблемних питань, факторів та чинників, які шкодять швидкому, повному, якісному, розслідуванню кримінальних правопорушень. Такого роду гальмуючі фактори перейшли у спадок, здебільшого з радянської правової юриспруденції і потребують глибокого викорінення. Позитивні кроки вже зроблені, але ще необхідно провести масу роботи з метою встановлення найбільш ефективного, доцільного та прозорого способу захисту прав і свобод громадян.

Використані джерела:

1. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. –1996. – № 30. – с.141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Загальна декларація прав людини : прийн. та прог. Ген. Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 4 листопада 1950 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
5. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
7. Доручення МВС України "Про організацію порядку обліку кримінальних правопорушень" №18065/Зр від 20.12.2012 р
8. Наказ Генерального прокурора України № 69 від 17.08.2012 "Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань"
9. Наказ МВС України № 681 від 06.08.2012 р. "Інструкція з організації та руху кримінальних проваджень"
10. Випуск електронного журналу Закон&бізнес №44 (1134) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/43886-eksperti_radi_evropi_dobre_ocinili_novu_reformu_ta_pobazhali.html

Шульга А.В.

слухач факультету підготовки
працівників ОВС ННІЗН НАВС

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ З ЄВРОПОЛОМ

В Європі було внесено пропозицію створити між членами Європейського Союзу спеціальний міжнародний правоохоронний орган Європол. Метою Європолу є підтримка та посилення діяльності компетентних органів держав-членів та їх взаємного співробітництва у запобіганні організованій злочинності, тероризму та інших тяжких форм злочинності, які зачіпають два або більше члена-учасника, і в боротьбі з цими явищами.

Рішення про створення Європолу було прийнято країнами Євросоюзу 19 років тому: Маастрихтською угодою про Європейський союз від 8 лютого 1992 року (даною угодою передбачалося створення у структурі Європейського Союзу Європолу).

Європейський поліцейський офіс (Європол) – правоохоронний орган Європейського Союзу, розташований в м. Гаага. Основним завданням Європолу є боротьба з тяжкими міжнародними злочинами та тероризмом шляхом координації та співпраці між державами-членами Європейського Союзу та іншими країнами і міжнародними організаціями. Серед основних напрямків роботи Європолу слід виокремити боротьбу з тероризмом, міжнародною наркоторгівлею, відмиванням грошей, організованим шахрайством, підробкою євро та контрабандою і торгівлею людьми.

Правову базу взаємодії Європолу з партнерами визначають два види Угод – Угода про стратегічне співробітництво та Угода про оперативне співробітництво. Ці угоди Європол укладає з третіми країнами – державами, що не входять до Європейського Союзу.

Верховною Радою України ратифіковано Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічну співпрацю. Угодою передбачено посилення співробітництва держав-членів Європейського Союзу, які діють через Європол, з Україною щодо запобігання серйозних

форм міжнародної злочинності, їхнього виявлення, припинення та розслідування, зокрема шляхом обміну стратегічною та технічною інформацією.

Передбачено, що Україна призначає Міністерство внутрішніх справ діяти в якості національного контактного пункту між Європолем та іншими компетентними органами України. Засідання на високому рівні між Європолем і компетентними органами України проводяться регулярно для обговорення питань, які стосуються цієї угоди і співробітництва в цілому.

Контактний пункт, призначений Україною, і той, який призначений Європолем, проводять між собою регулярні консультації з питань політики і питань, що представляють взаємний інтерес, з метою виконання їхніх завдань і координації відповідних дій. Обмін інформацією не стосується питань взаємного надання правової допомоги у кримінальних справах. У результаті цього ніякі положення угоди не перешкоджають положенням будь-якої угоди про надання взаємної правової допомоги, здійснення робочих контактів правоохоронних органів або будь-яким іншим угодам чи домовленостям щодо обміну інформацією між Україною і будь-якою державою-членом Європейського Союзу, не стосуються їх жодним чином і не впливають на них.

Виходячи зі змісту ст.1 Угоди про співробітництво від 04.12.2009 р. взаємодія України і Європолу здійснюється у багатьох напрямках. Зокрема це, запобігання і протидія незаконному обігу наркотиків, профілактика злочинів пов'язаних з нелегальною контрабандою іммігрантів, протидія торгівлі людьми, боротьба зі злочинами, що пов'язані з незаконним заволодінням автотранспортними засобами, підробкою грошових знаків та інших платіжних засобів, нелегальною діяльністю, пов'язаної з відмиванням грошей (Додаток до Угоди про співробітництво № 2). Крім того, Україна сприяє боротьбі зі всіма формами міжнародної злочинності які відповідають мандату Європолу. Основними організаційно-правовими формами співробітництва України і Європолу є: обмін «стратегічною» і «технічною» інформацією; організація семінарів, навчальних курсів та інших форм професійних зустрічей; організація робочих візитів експертів, представників правоохоронних органів та їх керівників, які спеціалізуються на протидії різним видам злочинності.

Також, стосовно взаємодії з Європолем, хочемо відзначити, що 28 січня 2011 року наказом Міністра внутрішніх справ України у структурі Робочого апарату Укрбюро Інтерполу створено відділ взаємодії з Європолем на який покладено функції Національного контактного пункту по взаємодії з Європейським поліцейським офісом (Європол). Зокрема до функцій відділу входять організація та координація співробітництва компетентних органів України (Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної податкової служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, Генеральної прокуратури України) з Європолем, а також напрацювання заходів, спрямованих на вдосконалення механізму взаємодії.

Перспективним кроком у співпраці з Європолем є опрацювання проекту Угоди про оперативне співробітництво з Європолем. Після відповідного вивчення Українською стороною положень проекту вказаної Угоди і напрацювання узгодженої позиції буде започатковано переговорний процес між Україною та Європолем з метою підписання Угоди про оперативне співробітництво. Зазначена Угода надасть можливість Україні не тільки здійснювати обмін стратегічною та технічною інформацією з Європолем, як це передбачено чинною Угодою між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво, але й безпосередньо брати участь у спільних заходах з розслідування злочинів, обмінюватись оперативними та персональними даними тощо.

Цілком зрозуміло, що реалізація зазначених вище пріоритетних напрямів у діяльності Робочого апарату Укрбюро сприятиме подальшому покращанню міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ, прокурорських і судових органів держави, також у галузі чинного й очікуваного нового вітчизняного кримінального судочинства.

Юхимчук А.М.

студент 4 курсу Житомирського
відділення ННІЗН НАВС

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У ВИПАДКУ ЗАПОДІЯННЯ ЇМ ШКОДИ НЕЗАКОННИМИ ДІЯМИ ОРГАНІВ ДІЗНАННЯ, ПОПЕРЕДНЬОГО СЛІДСТВА, ПРОКУРАТУРИ І СУДУ

Органи дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду зобов'язані діяти відповідно з нормами Конституції України і її законами і в цьому знаходить прояв державно-владна сила правоохоронних та судових органів, які не повинні нехтувати своїми принципами, мають завжди діяти в ім'я закону і справедливості. Саме висока місія цих органів дає підстави будувати громадянське суспільство, члени якого та їх об'єднання користуються широким колом прав і свобод, а всі їх взаємовідносини будуються на основі права.

З прийняттям низки нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, насамперед, Цивільного кодексу України, в Україні створені правові передумови для функціонування принципу відповідальності держави перед особою за помилки, допущені в діяльності правоохоронних та судових органів. Його реалізація в даній сфері державної діяльності має певні особливості. Тому виникає потреба в детальному аналізі правовідносин, які виникають між державою і особою, державою і посадовими особами, що ведуть кримінальний, цивільний або адміністративний процес з тим, щоб правильно визначити міру відповідальності кожного за кримінальне переслідування невинних у кримінальному процесі, постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі тощо.

Поряд із загальним конституційним правом на судовий захист Конституція України виділяє ряд інших прав (наприклад, ст. 8, 32, 55 КУ та ін.), закріплено і право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб під час здійснення ними своїх повноважень (ст.56 Конституції України). Можна говорити про цілісний комплекс врегульованих конституційними нормами правовідносин, які мають в більшості декларативно-гарантійний характер. Так, ст. 28 Конституції, встановлює право на гідність, зазначаючи, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському чи принижуючому його честь відношенню чи покаранню. В ст. 29 Конституції України закріплено право громадянина на свободу і власну недоторканість і вказується в четвертій частині, що кожен затриманий має право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Для приватного виду деліктів, якими є незаконні дії органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду, ч. 4 ст. 62 Конституції України встановлює, що в разі скасування вироку як неправомірного держава відшкодовує матеріальну та моральну шкоду, завдану безпідставним рішенням. Значення подібних конституційних норм визначено в преамбулі Постанови Пленуму Верховного суду України № 9 від 01 листопада 1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», де йде мова про те, що «Конституція України кожній людині гарантує право звернення до суду для захисту своїх конституційних прав та свобод. Конституція має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямого дії. Це змушує суди при розгляді конкретних справ керуватися перш за все нормами Конституції України. Виділення на конституційному рівні права на захист прав та інтересів громадян в зв'язку із завданням їм шкоди незаконними діями органів дізнання, слідства, прокуратури чи суду є підґрунтям впевненості громадян в недоторканості їх прав, в захищеності правом їх інтересів.

Право громадян на судовий захист прав і законних інтересів у зв'язку із завданням шкоди незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду і право на судовий захист співвідносяться як часткове і загальне. Воно включає в себе встановлену в Конституції України (ст. 29, 30, 55, 56, 62, 63) і закріплену в спеціальному законі (Закон України від 01 грудня 1994 р.) можливість особи звернутися до органу правосуддя з вимогою про захист її порушеного права.

Реалізувати вказану можливість зацікавлена особа може тільки при наявності чітко визначених законом умов (постановлення виправдувального вироку суду; припинення кримінальної справи за відсутності події злочину, відсутністю у діянні складу злочну або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину; відмова в порушенні кримінальної справи чи закриття справи про адмінправопорушення; а також право на відшкодування шкоди виникає, якщо проводились оперативно-розшукові заходи до порушення кримінальної справи протягом шести місяців після проведення таких

заходів не було прийнято рішення про порушення за їх результатам кримінальної справи чи таке рішення було скасовано).

Право на судовий захист від незаконних дій органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду повинно містити в собі необхідність встановлення юридичного та фактичного обґрунтування заявленої вимоги.

Звернення до суду ще не означає надання самого судового захисту. В процесі розгляду справи суд зобов'язаний встановити, дійсно чи порушені права позивача і який закон слід застосувати для їх захисту. Без встановлення юридичних фактів, без застосування законів, які регулюють спірні правовідносини, не може бути судового захисту. Способом реалізації судової влади є розгляд та вирішення справ, підвідомчих органу правосуддя. Вирішити спір - означає надати судовому захисту обґрунтованих вимог або захистити від необґрунтованих вимог, і все це на основі правозастосовчої діяльності органа судової влади.

Державно-владні дії по захисту порушених прав громадянина завжди повинні бути оформлені у відповідну правову форму - або як постанова конкретного органу, який здійснює слідчі дії чи який розглядає справу, або як судові рішення, акт, в якому фіксується результат вирішення спору, визнаються вимоги позивача і фіксується необхідність здійснення громадянсько-правового захисту в конкретних матеріальних і процесуальних формах його вираження, вказаних в спеціальному законі. Судовий захист неможливий без прийняття судом владного акта – судового рішення, в якому закріплюється результат захисту. Говорити в повній мірі про значимість судового захисту можна лише тоді, коли орган правосуддя не тільки виносить своє рішення, але й забезпечує його реалізацію.

Таким чином, право громадян на судовий захист прав та законних інтересів в зв'язку з завданням їм шкоди незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду – це встановлена в Конституції України та закріплена в спеціальному законі можливість зацікавленої особи, при наявності чітко визначених умов, звернутися до органу правосуддя з вимогами про захист її порушеного права, який зобов'язаний встановити фактичну та юридичну обґрунтованість, винести рішення і забезпечити його реалізацію.

Секція 6

Реформування цивільного, сімейного, господарського та трудового законодавства

Батаєва С.П.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ

Торговельна марка, як засіб індивідуалізації товарів і послуг, – це об'єкт господарських правовідносин, суб'єктом права на який може бути юридична особа і громадянин, які здійснюють підприємницьку діяльність. Позначення, яке є основою торговельної марки, є об'єктом цивільних правовідносин, зокрема, авторського права, і суб'єктом права на нього є фізична особа, яка його розробила – автор.

Специфіка юридичної природи торговельної марки, який може бути водночас об'єктом права промислової власності і об'єктом авторського права, вважаємо необхідним дати визначення автора торговельної марки і встановити правовий режим використання такого позначення автором саме у Законі «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [1].

Слід зазначити, що особливий правовий інститут колективного знака вводиться Паризькою конвенцією, зобов'язуючи країни-учасниці Паризького Союзу охороняти колективний знак. Вітчизняне законодавство не містить легального визначення поняття колективного знака, що є значною прогалиною. У ст. 1 Закону «Про охорону прав на знак для товарів і послуг», яка містить визначення термінів, серед осіб, які можуть бути суб'єктами права на знак – колективний суб'єкт теж не зазначається, хоча у п. 5 ст. 5 встановлюється, що «право на одержання свідоцтва має будь-яка особа, об'єднання осіб»[1].

Визнання торговельної марки (знака для товарів та послуг) як об'єкта права промислової власності і як об'єкта авторського права не є суперечливим, – слід лише чітко визначити межі зіткнення цих двох понять. Торговельна марка як об'єкт права промислової власності, – це знак (символ), який індивідуалізує однорідні товари і послуги.

Торговельна марка як об'єкт авторського права, – це створене творчою працею розробника позначення, яке може бути виражено у будь-якій матеріальній формі, і з моменту його створення об'єктом авторського права. У даному випадку об'єкт авторського права і матеріальний об'єкт, в якому він існує – торговельна марка – не повинні отожднюватися.

Аналіз формування законодавства у галузі охорони торговельних марок є актуальним і необхідним як для розв'язання сучасних проблем вдосконалення законодавства у цій галузі, так і для формування певних напрямків його подальшого розвитку і вдосконалення з урахуванням майбутніх вимог до форми існування і способів функціонування знака.

Система юридичних джерел побудована на принципах ієрархії. Вона становить порядок розміщення джерел права та законодавства в системі у залежності від їх юридичної сили і зводиться до таких принципів: відмінність конституційного і законодавчого регулювання; пріоритет актів законодавчої влади перед актами виконавчої та судової влади; перевага актів вищих за підпорядкованістю органів у порівнянні з нижчими; наявність первинних і вторинних актів; можливість зупинення і скасування неправомірно прийнятих рішень. Система правових приписів, які утворюють юридичну основу охорони прав інтелектуальної власності, являє собою доволі складну сукупність міжнародних угод, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів різного рівня, прийнятих різними компетентними органами та закріплених у різні періоди часу, що зумовлює певні труднощі в практиці протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності [2; с. 43].

Право власності на торговельну марку являє собою комплексне правове утворення, що включає всю сукупність правових норм, що регулюють відносини в сфері створення, використання та захисту торговельних марок.

Система правової охорони та захисту торговельних марок визначається системою джерел.

Таким чином, ієрархія законодавчої бази формується на основі правової сили певних нормативних актів, відповідно до субординаційності їх юридичної сили.

Положення ст. 42, 54 КУ [3] гарантують громадянам та юридичним особам захист прав інтелектуальної власності, зокрема, на об'єкти промислової власності, до яких належать торговельні марки.

При розгляді суб'єктів права на торговельні марки, можна визначити їх класифікацію за видами.

Перший вид охоплює юридичних та фізичних осіб. Другий – третій осіб, як суб'єктів суміжних прав на торговельну марку. Третій вид містить колективних суб'єктів права на торговельну марку.

Так, суб'єктами права на торговельну марку виступають як юридичні особи, так і громадяни, які наділені спеціальною господарською правосуб'єктністю. Відповідно, основною юридичною ознакою суб'єкта господарської діяльності є його господарська правосуб'єктність, яка визначається доктриною господарського права як господарська

компетенція. Отже, суб'єкт права на торговельну марку повинен мати господарську компетенцію.

Таким чином, цивільне законодавство для визначення особи як суб'єкта цивільних прав і обов'язків використовує поняття «громадянин», яке характеризує людину як особу, яка перебуває у певному зв'язку з державою. Громадянин як суб'єкт права на торговельну марку – це підприємець з особливим правовим статусом.

На відміну від юридичних осіб і громадян-підприємців, як суб'єктів господарських правовідносин, треті особи, як суб'єкти суміжних прав на торговельну марку, є суб'єктами цивільних правовідносин.

Специфіка правового статусу колективних суб'єктів права на торговельну марку полягає як у змісті їх правосуб'єктності, так і у специфіці правового режиму предмету відносин – торговельної марки.

Паризька конвенція у ст. 7 bis (1) дає таке визначення колективного суб'єкта прав на знак: «Сторони Союзу зобов'язані приймати заявки на реєстрацію і охороняти знаки, що належать колективам, існування яких не суперечить закону країни походження, навіть у разі, якщо ці колективи не є власниками виробничого чи торгового підприємства» [4].

Використані джерела:

1. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
2. Можаровська Н.О. Актуальні проблеми законодавства України у сфері адміністративно-правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності / Н.О. Можаровська // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8 (128). – С. 42–45
3. Конституція України : прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року переглянута у Брюсселі 14 грудня 1900 р., у Вашингтоні 2 червня 1911 р., у Гаазі 6 листопада 1925 р., у Лондоні 2 червня 1934 р., у Лісабоні 31 жовтня 1958 р., у Стокгольмі 14 липня 1967 р., змінена 2 жовтня 1979 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

Богданевич А.А.

студент 3 курсу Житомирського відділення ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.

Захист прав дітей забезпечення їх повноцінного розвитку – проблема національного значення, яка повинна розглядатися і в різних контекстах: історичному, соціологічному, культурологічному, демографічному, педагогічному і, безумовно - юридичному. Мова йде про закріплення певними законами та іншими нормативно-правовими актами чітко визначених правил, норм, стандартів і вимог щодо організації життєдіяльності дитини.

Право сучасного суспільства не може залишати поза увагою дітей, позбавлених батьківської турботи. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу, - проголошено в ст. 52 Конституції України. Для допомоги таким дітям створено розгалужену систему державних та приватних дитячих закладів, у яких вони утримуються на повному державному забезпеченні у віці від трьох років до повноліття. Особливим інститутом захисту дітей в Україні є - інститут усиновлення.

Актуальність дослідження проблем усиновлення необхідна для удосконалення судочинства в справах про усиновлення. Оскільки сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках усиновлення не лише не відповідає основному його принципу – відповідності усиновлення інтересам дітей, а й становить загрозу для їх життя та здоров'я, що викликає широку дискусію з приводу доцільності існування інституту усиновлення дітей, зокрема на міжнародному рівні.

Справи цієї категорії є особливо суспільно значущими, адже усиновлюються діти, які є сиротами та позбавлені батьківського піклування, таким чином, вони, як правило, не мають законних представників, їх інтереси може захистити лише держава в особі своїх органів. Особливості справ про усиновлення полягають у тому, що на відміну від інших цивільних справ, їх предметом є встановлення усиновлення, що, по суті, є вирішенням долі дитини; дана категорія справ порушується не тільки громадянами України, а й іноземними громадянами; обов'язковими суб'єктами судочинства в цих справах є ряд державних органів, зокрема, органи опіки і піклування, Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, дитячі будинки тощо.

Усиновлення - це юридичний акт, внаслідок вчинення якого відносини між дитиною та її усиновлювачем і його родичами встановлюються не на певний строк, як, наприклад, при встановленні над дитиною опіки та піклування, а назавжди. Тому закон надає дуже важливого значення юридичному оформленню усиновлення, закріплюючи правило, відповідно до якого воно має здійснюватись не тільки за заявою особи, яка бажає усиновити дитину, а й на підставі рішення суду.

Після розгляду даної проблеми в науковій роботі хочу звернути увагу на удосконалення і доповнення поняття «усиновлення», яке містить ст. 207 СК України наступним змістом: усиновлення — це сумісне (спільне) офіційне рішення (або індивідуально-правовий акт) громадян, які хочуть і можуть усиновити дитину, і компетентних державних органів, що надають можливість відповідно до чинного законодавства усиновити дітей, які втратили батьків, про надання дітям статусу рідних дітей відповідно до чинного законодавства, звичаїв і традицій народу України, в інтересах усиновленого.

В Сімейному кодексі України необхідно поширити дію норми стосовно таємниці усиновлення і на іноземних громадян, звісно, якщо це не суперечить інтересам дитини. Важливо пришвидшити процес постановлення дитини на централізований облік шляхом внесення змін до

ст. 3, 4 та 5 Порядку ведення обліку дітей, які можуть бути усиновлені, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення щодо термінів взяття дитини на первинний, регіональний та централізований облік. Але, при цьому, додати положення про те, що переважне право на усиновлення надається особам, що стоять на обліку за місцем проживання дитини.

Отже, над існуючими проблемами процедури усиновлення науковцям і практичним працівникам відповідних структур, в тому числі і суду, треба працювати. Це, в свою чергу, необхідно як для захисту прав та інтересів дітей, яких хочуть усиновити, так і для осіб, які бажають усиновити дитину, так і для чіткості та усунення прогалин з законодавстві, що регулює дану сферу в цілому.

Використані джерела:

1. Європейська Конвенція про усиновлення дітей від 24.04.1967 року // <http://nau.com.ua>.
2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року // <http://nau.com.ua>
3. О.С. Іоффе, В.А. Мусин Основи римського громадянського права. – Ленінград: Изд-во Ленінградського ун-та, 1975. – 156 с.
4. Ю. Деркаченко Правова забезпеченість і соціальна обумовленість міжнародного усиновлення // Юридична Україна. – 2006. – № 4.
5. Л.М. Зілковська Правове регулювання усиновлення в Україні: Спец.:12.00.03; Автореф. дис канд. юрид. наук.- К., 2002.- 20с.
6. І.В. Ковальчук Виникнення та становлення інституту усиновлення в Київській Русі // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 2. – С. 155–159.

Браславська А.В.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

РОЗМЕЖУВАННЯ СФЕР ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ ТА ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Цивільний та Господарський кодекси України прийняті 16 січня 2003 року і набрали чинності 1 січня 2004 року. Необхідність прийняття цих Кодексів розглядалась як нагальна потреба, оскільки створення гармонійної та ефективної системи законодавства України є одним з найважливіших напрямків розвитку правової системи в умовах становлення демократичної, правової та економічно розвиненої держави.

Цивільний та Господарський кодекси України є комплексним поєднанням нормативної бази, теоретичних здобутків вчених, узагальнення правозастосовчої практики, вітчизняного і зарубіжного досвіду до врегулювання правових відносин у сфері цивільного і господарського права.

Проте дискусійним залишається питання про сферу їх дії. Так, з врахуванням існування різних суспільних відносин – цивільних та господарських, а також приватно–правових та публічно–правових засад їх регулювання ці відносини мають регламентуватися відповідними законодавчими актами. Намагання регулювати господарські відносини за допомогою приватно–правових важелів лише ускладнює економічні відносини нашої держави.

Реалії прогресивного розвитку держави свідчать, що за сучасних умов та розширення кола господарських процесів Цивільний кодекс України не зможе охопити весь спектр відносин, що виникають у сучасному суспільстві. У зв'язку з чим не можна зменшувати роль та призначення Господарського кодексу України, який посідає значне місце у сфері публічно–правових відносин, на відміну від Цивільного кодексу України, який є кодексом приватного права.

Проте аналіз положень та практичне застосування Кодексів вказує на наявність окремих суперечливих моментів, ліквідувати які можливо лише виходячи із завдань нормативного регулювання відносин.

Так стаття 1 Господарського кодексу України передбачає, що кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [1].

До інших учасників відносин у сфері господарювання науковці відносять споживачів, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які наділені господарською компетенцією, громадян, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [3].

А відносини, що регулюються цивільним законодавством відповідно до статті 1 Цивільного кодексу України є особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників [2]. До майнових відносин зокрема належать відносини, засновані на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом

З наведеної норми вбачається, що предметом цивільного права не охоплюються правовідносини між юридично нерівними учасниками. Такі публічно-правові відносини регулюються за допомогою імперативного методу актами відповідної публічної галузі законодавства. До майнових публічно-правових відносин цивільне законодавство застосовується лише в разі, якщо така можливість прямо передбачена законом.

Тому два одночасно прийняті законодавчі акти мають деякі неузгодженості та суперечності, які ускладнюють їх практичне застосування.

В цілому можна виділити такі шляхи вирішення зазначених суперечностей: 1) розмежування сфер регулювання, а саме: залишити за Господарським Кодексом відносини в сфері публічного права стосовно державного регулювання підприємництва, а за Цивільним Кодексом – у сфері приватних відносин. Тобто відносини, які регулюються переважно на приватних засадах, позбавлених будь-якого публічного впливу, повинні повністю регулюватися Цивільного Кодексу, а Господарський Кодекс регулюватиме ті відносини, де немає приватної ініціативи сторін; 2) узгодження норм двох кодексів із відповідним відсиланням кожного з них до іншого стосовно тих чи інших аспектів регулювання, усунення дублювання, розбіжностей, а також узгодження термінології; 3) застосовувати норми Цивільного Кодексу у випадку виникнення колізій між нормами спеціальних законів (у тому числі Господарського Кодексу) та нормами Цивільного Кодексу. Такі норми можуть встановлювати правовий режим, відмінний від Цивільного Кодексу, лише у випадках відсутності якого-небудь регулювання цих відносин у Цивільному Кодексу та коли таке відступлення передбачено у самому Цивільному Кодексу. Однак необхідно зазначити, що мова іде про особливості, а не про інший, відмінний механізм правового регулювання приватних відносин у підприємницькому середовищі.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що існування двох кодифікованих актів, що мають однакову юридичну силу, та при цьому у багатьох випадках мають одну сферу правового регулювання є, безумовно, негативним явищем. Одна з особливостей сучасного стану цивільного законодавства України обумовлена зростанням впливу штучного дуалізму цивільного та господарського законодавств. Така невизначеність вітчизняного законодавця сприяла формуванню суперечливих традицій у правозастосовчій практиці, виникненню ознак цивільно-правового нігілізму у регулюванні підприємницьких відносин.

Питання про співвідношення Господарського Кодексу та Цивільного Кодексу залишається відкритим і неоднозначним, оскільки на сьогодні відсутній чіткий правозастосовчий підхід, який би дозволяв остаточно встановити пріоритет у застосуванні одного з кодексів для регулювання господарських відносин.

Використані джерела:

1. Господарський кодекс України від 16.03.2001// <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Цивільний кодекс України від 16.03.2001 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України/ за ред. Кравчук В.М., Кучеренко І.М. – Київ.: - 2010. - 668

Володченко А.О.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У Цивільному кодексі України фізичні особи, які не досягли повноліття, поділяються на дві групи за віковим критерієм: 1) фізичні особи, які не досягли чотирнадцяти років (малолітні особи); 2) фізичні особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітні особи). Ці дві групи наділяються відповідними обсягами дієздатності: малолітні - частковою цивільною дієздатністю, а неповнолітні — неповною.

Реалізація прав неповнолітніх є основою для виховання здорового покоління — майбутнього держави Україна. Саме тому актуальним на сучасному етапі є доскональне вивчення юридичної забезпеченості правової свідомості неповнолітніх і їхніх батьків.

Основні права неповнолітніх в цивільному законодавстві України:

1. Право на життя та охорону здоров'я.

За кожним громадянином закріплено право на охорону здоров'я. Дітям гарантоване право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, безпечні умови для життя і здорового способу життя.

2. Право на ім'я та громадянство.

Кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство.

3. Право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них.

Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття (18 років). Дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих і прямих контактів. А батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею. Якщо батьки не можуть дійти згоди стосовно участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини. Неповнолітня дитина (від 14 до 18 років) має право брати участь у розпорядженні аліментами, які одержані для її утримання. Якщо дитина досягла 14 років, вона бере участь в укладанні цього договору, а також має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу.

4. Право на опіку або піклування.

У ст. 58 Цивільного кодексу України зазначено, що опіка встановлюється над малолітніми особами, які позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними. Опіка встановлюється і над безпритульною дитиною. Згідно з чинним законодавством безпритульними вважаються діти, які самі залишили сім'ю

або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають постійного місця проживання. Законодавчо встановлено обмеження щодо кількості дітей, які перебувають під опікою в сім'ї. Так, загальна кількість дітей, які передані під опіку в сім'ю, не може перевищувати шести осіб, враховуючи власних дітей. Однак у виняткових випадках, якщо під опіку передаються рідні брати або сестри, кількість дітей може бути більшою.

На відміну від опіки, піклування встановлюється над особами, цивільна дієздатність яких обмежена. Так, за ст. 59 ЦК України піклування встановлюється над неповнолітніми особами, які позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена.

У випадку виявлення на території України бездоглядних неповнолітніх іноземних громадян на час вирішення їх подальшого перебування вони влаштовуються у сім'ї громадян, які погодились утримувати дитину до визначення її подальшої долі; навчально-виховні заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; притулки для неповнолітніх.

Встановлення опіки або піклування можливе за рішенням суду або рішенням органу та піклування.

5. Право на достатній життєвий рівень.

Кожна людина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини. Держава надає наступні види допомоги сім'ям з дітьми:

- 1) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- 2) одноразова допомога при народженні дитини;
- 3) допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 4) допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням;
- 5) допомога на дітей самотнім матерям.

6. Право на житло.

Місцем проживання є місце, де особа постійно чи переважно проживає. Діти — члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем. При продажу квартири з частковою власністю неповнолітнього необхідно подати:

- 1) заяви обох батьків та дитини;
- 2) свідоцтво про право власності на квартиру (ксерокопія);
- 3) технічний паспорт на квартиру;
- 4) свідоцтво про народження неповнолітньої дитини (ксерокопія);
- 5) технічний паспорт на квартиру, що купується.

7. Право на вільне висловлення думки та отримання інформації.

Кожна дитина має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку. Їй забезпечується доступ до інформації та матеріалів з різних національних і міжнародних джерел, особливо тих, які сприяють здоровому фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю.

8. Право на захист від усіх форм насильства.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися взаємоповагою, справедливістю і повинні виключати будь-яке приниження честі та гідності дитини. Держава здійснює захист дитини від:

- усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;
- втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;
- залучення до екстремістських релігійних психо-культурних угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

9. Право на майно.

Батьки і діти, які проживають разом, можуть бути самостійними власниками майна. Якщо виник спір стосовно належності майна між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які проживають разом, буде вважатися, що це майно є власність батьків. Майно, яке батьки придбали для розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини.

10. Право на освіту.

Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; надання державних стипендій та пільг учням і студентам цих закладів у порядку, встановленому законодавством України

11. Право на працю.

Неповнолітні в трудових правовідносинах прирівнюються до повнолітніх, а в області охорони праці, робочого часу, відпустки та деяких інших умов користуються додатковими пільгами. Не допускається прийняття на роботу осіб молодше 16 років. Як виняток, за згодою одного із батьків чи особи, що його заміняє, можуть бути прийняті на роботу особи, які досягли 15 років. Праця неповнолітніх забороняється на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці. Забороняється залучати неповнолітніх до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні. Застосування праці неповнолітніх у виробництвах, професіях і на роботах з важкими та шкідливими умовами праці забороняється на всіх підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності і видів їх діяльності. Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду. Для неповнолітніх передбачено скорочення тривалості робочого часу:

- від 16 до 18 років — 36 годин на тиждень;
- від 15 до 16 років — 24 години на тиждень;
- для учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул

— 24 години на тиждень.

Для неповнолітніх норми виробітку встановлюються виходячи з норм виробітку для дорослих робітників пропорційно скороченому робочому часу. Оплата праці неповнолітнім при скороченій тривалості щоденної роботи провадиться у такому ж розмірі, як і дорослим працівникам за повний робочий день. При звільненні неповнолітнього з роботи адміністрація зобов'язана в день звільнення видати належно оформлену трудову книжку та провести з ним всі розрахунки. Якщо неповнолітнього звільнили з власної ініціативи, роботодавець зобов'язаний в день звільнення видати копію наказу про звільнення. В інших випадках копія наказу видається на вимогу неповнолітнього.

12. Право на зайняття підприємницькою діяльністю.

Положення ст. 35 Цивільного кодексу України свідчить, що підприємницькою діяльністю можна займатися за відповідних умов лише із досягненням 16 років. З 14 років закон дозволяє неповнолітньому працювати у фермерському господарстві своїх батьків. Якщо фізична особа — підприємець визнана безвісно відсутньою, недієздатною чи її цивільна дієздатність обмежена або якщо власником майна, яке використовувалося у підприємницькій діяльності, стала неповнолітня чи малолітня особа, орган опіки та піклування може призначити управителя цього майна.

13. Право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації.

Держава забезпечує право молоді на створення молодіжних громадських організацій.

Молодіжна громадська організація — це об'єднання громадян віком від 14 до 28 років, метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів. Дитяча громадська організація — це об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства. Членами молодіжних громадських організацій можуть бути особи віком від 14 до 28 років, членами дитячих громадських організацій — особи віком від 6 до 18 років. Неповнолітні віком до 10 років можуть вступити до дитячих громадських організацій лише за письмовою згодою батьків, усиновителів, опікунів або піклувальників. Молодіжні та дитячі громадські організації не можуть утворювати та вступати у виборчі блоки. Молодіжні та дитячі громадські організації звільняються від сплати державного мита за державну реєстрацію та збору за реєстрацію їх символіки.

З урахуванням викладеного, можемо стверджувати що для збереження і дотримання прав неповнолітніх в Україні, необхідно:

- Налагодити механізм виконання законодавства стосовно прав неповнолітніх;
- Вести попередню експертизу державних рішень, що стосуються добробуту дітей;

- Гарантувати прожитковий мінімум для дитини шляхом державної підтримки сімей з дітьми;
- Законодавчо закріпити принцип найповнішого забезпечення інтересів дитини за вирішенням будь-яких питань про неї і з нею;
- Внести зміни у законодавство про всиновлення, запровадити альтернативні форми опіки над дітьми;
- Створення відповідної державної організації, яка б контролювала дотримання Конвенції ООН про права дитини та захищала інтереси і права дітей;
- Вдосконалити систему запобігання злочинності серед дітей;
- Реформувати систему сирітських закладів та виправних закладів для неповнолітніх.

Гаврилюк К.А.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ У ПРОЄКТІ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ

За умов ринкової економіки та наявності великої кількості власників сільськогосподарських підприємств актуальними стають питання правового регулювання трудових відносин у цій галузі. Незважаючи на прийняття низки законодавчих актів, ці проблеми потребують свого вирішення [1, с. 1].

У сучасний період спостерігається тенденція до уніфікованого правового регулювання трудових відносин, незалежно від виду діяльності та галузевої належності підприємств. Так, відповідно до ч. 1 ст. 3 Кодексу законів про працю України [2] законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Одночасно чинне трудове законодавство передбачає, що особливості праці членів кооперативів та їх об'єднань, колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, працівників підприємств з іноземними інвестиціями визначаються законодавством та їх статутами (ч. 2 ст. 3 КЗпП України).

Але положення ч. 2 ст. 27 Закону України «Про фермерське господарство» встановлює, що трудові відносини членів фермерського господарства регулюються Статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), – законодавством України про працю. Це ж положення також виключає застосування Кодексу законів про працю до трудових відносин членів фермерського господарства. У силу п. 4 Прикінцевих положень цього Закону – закони та інші нормативно-правові акти підлягають застосуванню, якщо вони не суперечать цьому Закону.

Отже, ст. 27 Закону "Про фермерське господарство" має перевагу при правозастосуванні перед нормами Кодексу законів про працю, зокрема, – перед частиною другою ст. 3 КЗпП. Неможливість прямого застосування норм Кодексу законів про працю до трудових відносин членів фермерського господарства робить необхідним застосування їх за аналогією (оскільки відповідні відносини не врегульовані статутом фермерського господарства).

З вище викладеного, ми можемо сказати, що у фермерському господарстві виникають два види трудових відносин: а) між членами фермерського господарства і фермерським господарством; б) між найманими працівниками і фермерським господарством.

Мірошниченко О.А. дотримується думки про те, що трудові відносини членів фермерського господарства повинні регулюватися трудовим законодавством, а вже потім статутом. При цьому із членами такого господарства обов'язково повинен укладатися трудовий договір. У запропоновано ст. 27 Закону України "Про фермерське господарство" викласти в новій редакції, закріпити, що трудові відносини працівників-членів фермерського господарства регулюються трудовим законодавством України, цим законом, статутом та іншими нормативними актами роботодавця. Передбачити в цій статті, що статутом може бути визначений перелік посад, які можуть займати виключно члени фермерського господарства. На нашу думку, пропозиція вченої є слушною.

Також, згідно з ч. 1 ст. 27 Закону України «Про фермерське господарство» [3], трудові відносини у фермерському господарстві базуються на основі праці його членів. У разі виробничої потреби фермерське господарство має право залучити до роботи в ньому інших громадян за трудовим договором.

Трудовий договір (контракт) укладається з найманими працівниками у письмовій формі [2]. Сторонами в договорі слід вважати: фермерське господарство (в особі його голови) і особу, яка залучається до роботи в господарстві. Це підтверджується ч. 2 ст. 4 Закону України «Про фермерське господарство», в якій зазначено, що голова представляє інтереси господарства перед підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами. Крім того згідно з ч. 5 ст. 27 вказаного Закону, голова фермерського господарства також несе відповідальність за створення безпечних умов праці, забезпечує дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки як для членів свого господарства, так і для громадян, з якими укладено трудовий договір.

Таким чином, сторонами трудових відносин у фермерському господарстві можуть бути як члени господарства, так і наймані працівники. Трудові відносини між найманими працівниками та роботодавцем – фермерським господарством, що базуються на трудовому договорі, є предметом правового регулювання трудового права. Трудові відносини за участю членів фермерських господарств регулюються аграрним правом. Це пояснюється тим, що до предмету правового регулювання трудового права належать відносини з використання

найманой праці. Якщо ж особа є одночасно і членом фермерського господарства, і працівником, то в такому разі наймана праця відсутня, тобто немає підстав для поширення трудового права, окрім функцій охорони праці та захисту трудових прав [4, с. 61].

Щодо Проекту Трудового Кодексу України [5], то варто наголосити, що у цьому нормативно-правовому акті питання регулювання трудових відносин у фермерських господарствах висвітлено більш детально.

Так, наприклад, ч. 2 ст. 4 Проекту зазначає – що законами і статутами господарських товариств (крім акціонерних), виробничих кооперативів, фермерських господарств, громадських організацій можуть встановлюватися переваги для їх засновників (учасників) і членів при наданні роботи, переведенні на іншу роботу та залишенні на роботі у разі вивільнення.

На нашу думку, дана норма несе в собі деякі гарантії для засновників фермерських господарств, що в свою чергу може позначитися на збільшенні кількості останніх, що відповідно позначиться на економічній ситуації не лише окремих регіонів, а й країни в цілому.

Варто зазначити, що ст. 313 Проекту передбачає, що норми статей 307 - 312 Трудового кодексу поширюються на трудові відносини членів фермерських господарств. Тому ми можемо говорити про те, що відповідно до Проекту Трудового кодексу – трудові відносини працівників – членів виробничих кооперативів, а отже, і фермерських господарств, регулюються трудовим законодавством з урахуванням особливостей, установлених главою 4 Проекту ТК, законами, а також статутами та правилами внутрішнього розпорядку. За рішенням загальних зборів членів кооперативу трудові відносини членів виробничих кооперативів можуть регулюватися колективним договором.

Як ми бачимо, дана норма хоча і передбачає регулювання трудових відносин Законом «Про фермерське господарство» і Статутами фермерських господарств, але це регулювання повинно відповідати нормам кодифікованого акта, тому, ми можемо припустити, що з прийняттям проекту ТК ним будуть регулюватися трудові відносини не лише між фермерським господарством і найманими працівниками, а й між засновниками цих господарств.

Але, аналізуючи положення глави 4 Проекту ТК, що стосуються робочого часу, відпустки, оплати праці осіб, що працюють у фермерському господарстві, ми можемо побачити, що положення, які стосуються даних питань мають відсильний характер, оскільки відсилають нас до відповідного закону чи статуту [5].

Питання ж про статuti фермерських господарств також є проблемним на сьогоднішній день, оскільки, хоча здається зрозумілою думка про те, що специфічні особливості трудових відносин у фермерському господарстві мали би відобразитись у статуті фермерського господарства – на практиці цього не спостерігається. Статут фермерського господарства – це звід правил локально-нормативної дії, які регулюють перш за все внутрішні різноманітні відносини, а також відносини з іншими суб'єктами господарювання, що впливають з внутрішніх, та відносини з

державою [6]. Це внутрішній локально-правовий акт, за допомогою якого можна максимально врахувати специфіку трудової діяльності на локальному рівні.

Таким чином, варто зазначити, що трудові відносини у фермерському господарстві мають свої особливості, серед яких можна виділити такі: 1) фермерське господарство функціонує лише в аграрній галузі; 2) правосуб'єктність членів настає з 14-річного віку; 3) трудові відносини членів фермерського господарства регулюються статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором, – трудовим законодавством [1, с. 18].

Зокрема, проаналізувавши положення Проекту ТК, ми переконалися, що хоча він і детальніше торкається питання трудових відносин у фермерських господарствах, але якихось суттєвих покращень у правовому регулюванні даного питання не вносить, тому на сьогодні існує невідкладна потреба у доповненні нормативно-правових актів аграрного законодавства, нормами, які б забезпечували спеціалізоване правове регулювання трудових відносин саме в аграрному секторі.

Використані джерела:

1. Мірошніченко О.А. Правове регулювання трудових відносин у галузі сільського господарства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. : 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / О.А. Мірошніченко – Харків. – 2008. – 21 с.
2. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом України від 10 грудня 1971 р. № 322–VIII : за станом на 09 грудня 2012 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973–IV [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Дмитренко Ю.П. Трудове право України: підручник / Ю.П. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 624 с.
5. Проект Трудового кодексу України від від 04.12.2007 № 1108 (Текст законопроекту до другого читання станом на 02.04.2012 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Долинська М. Установчі документи та державна реєстрація фермерських господарств України / М. Долинська // Юридичний радник. – 2006. –3 (27) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.yurradnik.com.ua>

Гелич А.О.

доцент кафедри господарського права і процесу Юридичного інституту Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук,

Воронцова Т.В.

студентка 4-го курсу навчально-наукового інституту права та психології НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні існує певна правова база для здійснення некомерційної господарської діяльності, підтвердженням цього можна вважати сам факт її діяльності, а також певні моменти її регулювання. Однак правова основа господарської діяльності некомерційних організацій залишається недосконалою, має колізійний характер. Виникає досить багато питань пов'язаних з діяльністю некомерційних господарських організацій, адже юридична практика свідчить про велику кількість судових справ, пов'язаних зі спорами щодо здійснення господарської діяльності некомерційними організаціями [2, с. 56].

В Україні відсутнє законодавчо закріплене визначення поняття «некомерційна господарська організація». Коли ми вживаємо дане поняття ми безпосередньо маємо на увазі одну з організаційно – правових форм даних організацій, але одразу ж постають наступні питання, чи передбачає наше законодавство вичерпний перелік даних організаційно-правових форм? Нажаль ні. А тому необхідно розглянути правовий статус некомерційних господарських організацій. З приводу даного питання хотілося б виокремити положення щодо того, що не можна досліджувати некомерційні господарські організації, як непідприємницькі, базуючись лише на тому що вони не є підприємницькими. Пояснити це можна тим, що якщо ми будемо розглядати некомерційну господарську організацію як протилежну підприємницькій організації, то в першу чергу ми звертаємо увагу на спрямованість основної мети даної організації, тобто спрямованість на благо, а також на невикористання отриманого від законної діяльності прибутку в особистих цілях засновників даної організації. Все вище перераховане буде метою даної організації, але варто ж ще й розглядати її правовий статус, а про нього ми можемо говорити розглядаючи організаційно-правову форму, а також відмовлення від прибутку, як таке [3, с.64]. Взагалі то в даний період часу дане питання є досить актуальним, адже законодавство виділяє дві форми господарської діяльності: комерційна і некомерційна. Якщо перша спрямована на підприємницьку ініціативу, яка призводить тою чи іншою мірою до збагачення, то друга повністю відповідає соціальним потребам суспільства

і дозволяє реалізувати освітні, культурні, соціальні, наукові, та інші цілі, задля забезпечення суспільного блага. Нажаль також хотілося б відмітити, що хоча законодавство виділяє дві форми господарської діяльності, правове регулювання їх досить не однакове. В той час коли діяльність організацій комерційної форми передбачає не малий перелік правових документів, які регулюють спірні питання що виникають, то багато спірних питань щодо некомерційних господарських організацій залишаються й досі не визначеними.

Розглянувши, дані питання, хотілося б зазначити, що існує один шлях їх вирішення і це звичайно ж удосконалення нормативно – правової бази, маєтся на увазі все ж таки прийняття законопроекту про непідприємницькі організації, який би вирішив усі проблемні питання здійснення некомерційної господарської діяльності.

Використані джерела:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.
2. Мельник С. Б. Деякі правові аспекти діяльності некомерційних організацій в Україні / С. Б. Мельник // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 2. – С. 56 – 59.
3. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. — К.: Юрінком Інтер, 2013. — 640 с.

Гелич Ю.О.

професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент,

Калябіна А.С.

студентка 4-го курсу ННПП НАВС

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Сьогодні в Україні використання свого корпоративного права як спадкоємця в підприємницькій діяльності є дуже неоднозначним. Оскільки, законодавець прямо не передбачив вирішення цього питання, а тільки встановив деякі норми, які опосередковано вирішують його. А це, в свою чергу, дає певні складнощі в співпраці з державними органами при його реалізації.

Ст.100 ЦК встановлює, що право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі [2, с.33].

Відповідно до п.2 ч.1 ст.1219 ЦК - не входять до складу спадщини права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документам [2, с.348].

А отже, спадкоємці не мають права спадкувати за спадкодавцями їхні корпоративні права.

Але, за ст. 55 ЗУ «Про господарські товариства» - у зв'язку із смертю громадянина, учасника товариства, правонаступники (спадкоємці) мають переважне право вступу до цього товариства. А отже, варіант щодо переходу корпоративних прав до спадкоємця є [3, с. 22].

Так відповідно до ч.5 ст.147 ЦК - частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи — учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

А тому вирішальну роль тут може зіграти статут ТОВ. Якщо статутом прямо не передбачена необхідність отримання згоди інших учасників, то спадкоємець успадковує частку незалежно від ставлення до цього інших учасників. Моментом переходу корпоративних прав вважатиметься день смерті спадкодавця. Якщо ж статутом передбачена необхідність отримання згоди всіх учасників, то процедура визначатиметься ч. 5 ст. 147 ЦК і ст. 55 Закону «Про господарські товариства», а саме спадкоємець матиме право на:

- вступ до ТОВ на праві спадкування;
- відмовитися від вступу в товариство.

Відповідно до останнього при відмові правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю або відмові товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому видається у грошовій або натуральній формі частки у майні, яка належала реорганізованій або ліквідованій юридичній особі (спадкодавцю), вартість якої визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника. У цих випадках розмір статутного капіталу товариства підлягає зменшенню. (ч. 2 ст.55 ЗУ «Про господарські товариства»).

Таким чином, на стадії створення ТОВ і затвердження статуту важливо прописати питання спадкоємництва учасників на долі в статутному фонді товариства. Наявність такого пункту в статуті дозволить запобігти наявності багатьох проблем. По-перше, – судових процесів із спадкоємцями партнерів, які бажають увійти до складу засновників. По-друге, це допомагає уникнути ускладнення процедури ухвалення рішень, пов'язаної із збільшенням кількості учасників товариства.

Використані джерела:

1. Господарський кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 7 вересня 2013р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013.- 212с.
2. Цивільний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 11 вересня 2013р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013.- 380с. – (Кодекси України).
3. Закон України «Про господарські товариства»: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 вересня 2013р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013.- 124с.

Гладков В.Ю.

студент 4-КН курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ

Конституція України гарантує кожній людині право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя. Держава охороняє надане Конституцією право, але трапляються випадки, коли працівники, при здійсненні трудової діяльності, завдають матеріальної шкоди роботодавцю, що повинна бути відшкодована, саме для цього у трудовому праві існує таке поняття, як матеріальна відповідальність працівників. Вибір теми зумовлений тим, що на сьогоднішній день законодавець не приділив належної уваги для врегулювання питання матеріальної відповідальності працівників, а науковці не можуть прийти до спільної думки щодо зазначеної теми, що призводить до ряду проблем у правозастосовній практиці.

Окреслена проблема уже частково розглядалася Новосельською О.В., Хуторян Н.М., Дудченко Е.Г., Ортинським В.Л., Мурашко М.І., Грузіною Л.П., але їх увага була спрямована на теоретичну складову, оминаючи таку важливу практичну, також мало уваги приділяється договорам про матеріальну відповідальність, хоча ці питання є досить актуальними.

Матеріальна відповідальність працівників – це особливий вид відповідальності, що настає за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення працівниками покладених на них трудових обов'язків.

Так як застосування даного виду відповідальності до працівників спричиняє для них негативні наслідки фінансового характеру, то і законодавче врегулювання даного питання повинно бути детальним та повним. На жаль, законодавець не звертає належної уваги на питання матеріальної відповідальності працівників. Так, положення «Про матеріальну відповідальність робітників і службовців за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації» затверджене Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 липня 1976 р. № 4204-IX (надалі - положення) багато у чому не відповідає Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (надалі - кодекс), наприклад, у положенні зазначено сім випадків при яких особа несе повну матеріальну відповідальність, а у кодексі таких випадків – дев'ять. Також слід зазначити, що у положенні існують посилання на Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про працю, що втратили чинність. Таким чином, виходить, що підзаконний нормативний акт, який повинен уточнювати, роз'яснювати положення кодексу для подальшого застосування його положень на практиці, насправді ускладнює роботу із кодексом стосовно даного питання.

Хотілося б зазначити, що чітка поетапна процедура притягнення працівника до матеріальної відповідальності чинним законодавством не передбачена, що може негативно відобразитись на працівникові.

П. 5 ч.1 ст. 134 кодексу визначає, що повна матеріальна відповідальність настає якщо шкоди завдано недостатчею, умисним знищенням або умисним зіпсуттям матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування, але, як показує практика, довести умисність дій працівника не так просто, адже найчастіше, як доказ можна використати лише свідчення свідків, а самих лише свідчень часто буває недостатньо.

Особливу увагу також необхідно приділити повній матеріальній відповідальності працівників у зв'язку з укладенням письмового договору про повну матеріальну відповідальність. У першу чергу необхідно зазначити, що Перелік посад і робіт, що заміщаються або виконуються працівниками, з якими підприємством, установою, організацією можуть укладатися письмові договори про повну матеріальну відповідальність за незабезпечення збереження цінностей, переданих їм для зберігання, обробки, продажу (відпуску), перевезення або застосування у процесі виробництва (надалі - перелік) був прийнятий ще за радянських часів, а останні зміни, що до нього вносилися датуються 14 вересням 1981 року, це не є припустимим, адже вказаний акт є застарілим та не відповідає реаліям нашого часу. Також типовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність повинен бути доопрацьованим та зміненим відповідно до потреб сьогодення.

На практиці роботодавці дуже часто порушують права працівників шляхом укладення письмових договорів про повну матеріальну відповідальність із усіма працівниками не враховуючи, що такий договір може укладатися за наявності одночасно двох умов: 1) наявності посади, яку працівник займає, або роботи, яку він виконує, у переліку; 2) виконання обов'язків згідно з посадою, виконання роботи згідно професії мають бути безпосередньо пов'язані зі зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва довірених працівникам цінностей. На багатьох підприємствах без укладення договору про повну матеріальну відповідальність адміністрація відмовляється забезпечувати працівника розхідними матеріалами, хоча це є абсурдним.

Стаття 138 КзпП визначає обов'язок доказування наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника, але трапляються випадки, коли роботодавець вважає, що достатнім доказом для притягнення особи до відповідальності є договір про повну матеріальну відповідальність, хоча це не є так.

Підсумовуючи усе вище викладене варто зазначити, що на даний час актуальною є розробка та прийняття нових детально відпрацьованих нормативно-правових актів про порядок притягнення осіб до матеріальної відповідальності; перелік працівників, з якими може укладатися договір

про повну матеріальну відповідальність та удосконалення договору про повну матеріальну відповідальність використовуючи практичний досвід. Також дуже важливим є проведення семінарів на яких працівникам були б роз'яснені їх права та обов'язки відповідно до чинного законодавства, адже того рівня знань, який є у суспільства сильно не вистачає. Необхідно, щоб профспілковий комітет, як орган, покликаний захищати права та законні інтереси працівників, здійснював постійний нагляд за тим, щоб роботодавці притягали працівників до матеріальної відповідальності виключно на законних підставах.

Голоботовський В.І.

студент 6-ВС факультет підготовки спеціалістів-правознавців курсу НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Реформування законодавства розпочалося разом із розбудовою незалежної Української держави. Проте цей процес спочатку не мав достатньо системного характеру, що призводило до певної неузгодженості правових норм. З прийняттям Конституції України з'явилися реальні перспективи вироблення гармонійно поєднаної збалансованої законодавчої системи. В українське право впроваджуються європейські та міжнародні норми й стандарти. Водночас цей процес має відповідати правовому менталітету українського народу, цінностям і самобутності його правової культури. Отже, основними напрямками правової реформи є приведення чинного законодавства у повну відповідність до Основного Закону, адаптація законодавства України до норм європейського і міжнародного права.

В умовах переходу до ринкових відносин підвищилась роль і значення цивільного права і цивільного законодавства. Суттєво змінилися норми, що регулювали право власності, підприємницьку, договірну, торговельну та іншу діяльність.

Цивільно-правове забезпечення реформування економічної системи здійснювалося шляхом внесення змін і доповнень до Цивільного кодексу України, прийнятого 18 липня 1963 р. Так, відповідно до змін, внесених Верховною Радою України 11 липня 1995 р., загальний термін позовної давності встановлено три роки, незалежно від того, хто є позивачем: фізична чи юридична особа.

Важливою сферою цивільно-правового регулювання стало правове забезпечення процесу приватизації в Україні. Норми приватизаційного права містять Закони України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" від 15 травня 1996 р., "Про особливості приватизації в агропромисловому комплексі" від 10 липня 1996 р., "Про приватизацію державного майна" від 19 лютого 1997 р., "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" від 7

липня 1999 р., "Про особливості приватизації підприємств, які належать управлінню Міністерства оборони України" від 18 травня 2000 р. "Про державну програму приватизації на 2000-2002 роки" від 18 травня 2000 р., "Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва" від 14 вересня 2000 р.

Відбувалась інтенсивна діяльність з розробки нового Цивільного кодексу. У грудні 1996 р. на розгляд Верховної Ради України було винесено проект нового Цивільного кодексу. Його доопрацювання тривало понад шість років. У червні 2001 р. парламент прийняв у третьому читанні три книги ЦК України: "Загальну частину", "Особисті немайнові права фізичної особи", "Право власності та інші майнові права". У вересні 2001 р. було прийнято ще одну книгу "Спадкове право". У листопаді 2001 р. Верховна Рада прийняла останні дві книги кодексу "Право інтелектуальної власності" та "Зобов'язальне право". Проте, зважаючи на необхідність детальнішого узгодження правових норм, Президент України відправив ці акти на доопрацювання. Після внесення відповідних змін 16 січня 2003 р. новий Цивільний кодекс України був прийнятий.

Відповідь на питання, до якого типу належить цивільне право України, має важливе практичне значення, оскільки від цього залежить визначення тенденцій його розвитку, можливість передбачення зусиль законодавців і визначення їх перспектив, напрями формування судової практики в країні, нарешті, обсяг того матеріалу, який повинен засвоїти і яким має володіти юрист. До чого може призвести ігнорування такого чинника, свідчить сумнозвісний досвід створення трастових компаній, багато в чому зумовлений спробою некритичного, без достатньої теоретичної основи перенесення інституту англосаксонського права в принципово іншу правову систему. Не забезпечена можливість захисту за допомогою "права справедливості" і прецедентного права, як це має місце в англосаксонській системі цивільного права, діяльність товариств з "довірчого управління" майном значно зашкодила не тільки в матеріальному, але і й у моральному відношенні, похитнула віру в перспективу розвитку цих відносин в Україні взагалі.

Тому при визначенні типології українського цивільного права необхідно враховувати особливості традиції приватного права в Україні, мова про яку йшла в фундаментальних основах цивільного права. Нагадаємо коротко: особливості полягають у співіснуванні і одночасному впливі в Україні західної і східної традицій приватного права. Це зумовило ту особливість українського цивільного права, що інститути речового і зобов'язального права мають основою принципові положення римського права (як правило, в німецькій інтерпретації), водночас як сімейне і частково спадкове право тяжіють до східної традиції.

Ця особливість повинна бути врахована і у процесі правотворчості, і при тлумаченні та застосуванні норм цивільного права.

Поки що цей чинник враховується недостатньо. У результаті, наприклад, через дискусії стосовно місця сімейного права у системі українського права, співвідношення Цивільного кодексу України (ЦК) та

Сімейного кодексу України (СК) створюються додаткові перешкоди комплексному оновленню цивільного законодавства.

Таким чином, особливістю цивільного права України на сучасному етапі його розвитку є реформування цивілістичної доктрини (концепції). Результатом такого реформування має бути за сприятливих умов перехід від "соціалістичної, радянської" доктрини цивільного права до нового розуміння його як категорії, тотожної приватному праву.

Голоколосова А.С.

слухач 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ТА КОДИФІКАЦІ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

10 січня 2002 року Верховна Рада прийняла Сімейний кодекс України (далі СК), яким починаючи з 1 січня 2003 року визначаються засади шлюбу, особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів.

Актуальність питання кодифікації в сфері сімейно-правового законодавства зумовлюється, насамперед, особливістю відносин, які будуть регулюватись та охоронятись даним нормативно - правовим актом. І те, наскільки держава юридично грамотно зможе встановити правила поведінки в даній сфері, а також закріпити межі свого втручання у сімейні відносини та ефективність їх охорони, безпосередньо буде залежати не лише дотримання прав особи як вищої соціальної цінності, але й добробут всієї держави, який починається з добробуту сім'ї.

Ось чому питанню правового регулювання сімейної сфери суспільного життя сьогодні приділяється значна увага на сторінках юридичної літератури. Насамперед, аналізуючи той факт, що СК прийнятий окремим нормативно-правовим актом, хотілося б зауважити, що першопочатково він розглядався, як одна з книг (книга шоста) проекту Цивільного кодексу України, що був поданий на розгляд до Верховної Ради ще в далекому 1996 році. Зважаючи на всі можливі "плюси та мінуси" цієї сепарації, вважаємо, що існування даного кодексу в системі загальної приватноправової кодифікації могло б унеможливити цілу низку прогалин та невідповідностей в процесі правозастосовчої практики. Існування СК окремим кодифікованим нормативно-правовим актом створює високу вірогідність віддаленості від загальних засад приватноправового регулювання.

Доволі спірним моментом СК є також і проведення через всю структуру кодексу "червоною ниткою" ідеї закріплення "моральних засад суспільства" як основного мірила справедливості та законності. Не торкаючись одвічний спір про співвідношення природного та позитивного

права, хотілося б зазначити таке.

По-перше, моральні засади суспільства є доволі хиткою оціночною правовою конструкцією, яка ніколи не може бути об'єктивно виміряна. Подруге, питання ускладнюється також і тією обставиною, що в кожного свої суб'єктивні уявлення про моральні засади суспільства і залежать вони від того, в якій сфері суспільного співжиття знаходиться людина. І тому в суді першої інстанції можуть бути одні погляди на моральні засади суспільства і вони можуть кардинально відрізнятись від поглядів суду другої інстанції. А з огляду на те, що правова система України все ж таки тяжіє більше до континентальної системи права, а точніше до її германської гілки, то і основним джерелом її права є нормативно-правовий акт. Тому суд повинен виносити своє рішення на підставі саме конкретної норми права, а в зв'язку з цим, важко уявити собі той факт, що колись з'явиться Звід моральних засад суспільства. По-третє, в СК не визначається також і те, моральні засади якого суспільства брати до уваги, чи то йдеться про моральні засади того суспільства, що проживає на території України і іменується українським народом, чи брати моральні засади світового суспільства.

Позитивним моментом є виділення загальних засад (принципів) регулювання сімейних відносин (ст. 7 СК). Закріплення їх на законодавчому рівні дасть змогу чітко визначити соціальну спрямованість (дух) сімейного законодавства та його основні особливості, а також враховуватиметься при виявленні прогалин в правовому регулюванні. Окрему увагу слід приділити регулюванню СК особистих немайнових відносин. На сьогодні це є єдиним нормативно-правовим актом, в якому настільки розгалужено викладена система особистих немайнових прав. Певна неузгодженість морально-етичного характеру просліджується також і при аналізі норм, якими врегульовується укладення шлюбу. Так, при визначенні права на шлюб встановлюється окрім шлюбного віку також і нижня межа в 14 років, при досягненні якої особа наділена правом на шлюб за певних обставин (п. 2 ст. 23 СК). Сутність проблеми полягає в тому, що встановлення цього мінімуму в нормах СК може збільшити кількість шлюбів, які будуть укладатись не в межах встановленого ст. 22 СК шлюбного віку (17 - для жінок та 18 - для чоловіків), а саме в межах, що встановлені в п. 2 ст. 23 СК. Тому більш вдалою видається норма попереднього Кодексу про шлюб та сім'ю, в якій законодавець допускав кваліфіковане умовчання щодо нижньої межі віку укладення шлюбу.

Незважаючи на те, що СК пройшов експертизу на гендерну рівність, однак в ньому віднаходять місце окремі норми, які суттєво обмежують права осіб залежно від статі. Так, наприклад, у п.2 ст.143 СК встановлено обов'язок матері, яка не перебуває в шлюбі, забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. При цьому нічого не говориться не те що про обов'язок, а навіть про право батька забрати дитину за певних обставин, наприклад, у випадку смерті матері. Обмеження батьком права забрати дитину з пологового будинку чи іншого закладу охорони здоров'я встановлено також і в п. 4 ст. 143 СК.

Отже, беззаперечно, що кодифікація сімейного законодавства є нагальною проблемою сьогодення. Однак СК, окрім великої кількості позитивних моментів, містить також цілу низку неузгодженостей та суперечностей. Тому усі конструктивні пропозиції повинні бути враховані при внесенні подальших змін та доповнень до СК, що і зробить його більш довершеним та юридично якіснішим. Адже як і будь-який нормативно-правовий акт, СК повинен, насамперед, бути спрямований на покращання правового регулювання та охорони відповідної сфери суспільних відносин.

Гринчук Р.А.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ З БОКУ ПІДЛІТКІВ

Під адміністративною відповідальністю слід розуміти накладення на правопорушників адміністративних стягнень, що зумовлюють для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру. Адміністративна відповідальність є одним з видів юридичної відповідальності, що має всі ознаки останньої. Разом з тим адміністративна відповідальність є складовою адміністративного примусу і наділена всіма його ознаками. Основні риси адміністративної відповідальності полягають у тому, що її підставою є адміністративне правопорушення (проступок). Притягнення до адміністративної відповідальності — це обов'язок державних органів, які є суб'єктами виконавчої влади.

Згідно зі ст. 13 КУпАП до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу, передбачені ст. 24[1] КУпАП, а саме:

- зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- попередження;
- догана або сувора догана;
- передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.[2]

Заходи впливу мають виховний характер і можуть бути застосовані до неповнолітніх, які скоїли адміністративний проступок, у віці 16-18 років, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що виправлення правопорушника можливе без застосування до нього суворішого адміністративного стягнення. У сукупності ці заходи утворюють систему, що складена з урахуванням збільшення тяжкості примусових заходів — від менш суворих до суворіших, проте, у разі вчинення особами віком 16-18 років окремих адміністративних

правопорушень вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах.

Підлітковий вік завжди вважається критичним, перехідним. У біології та психофізіології критичними або сенситивними періодами називають такі фази розвитку, що відрізняються підвищеною чутливістю до якихось досить визначених зовнішніх та/або внутрішніх чинників, вплив яких саме у цій точці розвитку має особливо важливі, незворотні наслідки. У соціології та інших суспільних науках такому стану відповідає поняття соціальних переходів, поворотних пунктів розвитку, що радикально змінюють становище, статус або структуру діяльності індивіда (наприклад початок трудової діяльності) [3]. Оскільки соціальні переходи часто супроводжуються психологічною напруженістю і перебудовою, у психології розвитку існує спеціальне поняття вікових криз, що є однією із причин вчинення правопорушень підлітком. Вікові кризи, що впливають з нормальної логіки розвитку, та біологічні й соціальні зміни, що стоять за ними, якими б важкими та болісними вони не були, - це повторювані, закономірні процеси (на відміну від криз, що спричинені певними особливими, випадковими обставинами, наприклад, смерть батьків).

Узагальнення наукових даних відносно психологічних особливостей підліткового віку (Г.С. Абрамова, А.В. Брушлинський, Т.В. Василюшина, І.А. Левітов, І.С. Кон, І.Ю. Кулагіна та ін.) свідчить, що характерними рисами цього вікового періоду є підвищена емоційність, як друга причина вчинення правопорушень підлітками, що відображена в розвитку почуттів дружби й любові, високому рівні емпатії. Загалом цей період характеризується особистісною стабілізацією, зменшення невпевненості в собі, внутрішньої небезпечності й тривожності, почуттів залежності та неповноцінності.[4]. Важливе значення в генезисі формування злочинної поведінки дітей має така психологічна особливість, як тривожність (неспокій), як третя причина вчинення правопорушень підлітками. Тривожність розуміється як відчуття загрози з боку оточення, як підсвідома невпевненість індивіда у своєму праві на існування [5]. Витоки виникнення тривожності (неспокою)це, як правило, взаємостосунки в сім'ї. Тривожність як риса психічного складу особи виникає на ґрунті емоційного нехтування дитини батьками, і передусім матер'ю. Яскравим сигналом небезпеки соціальної деградації (індивідуальної передумови корисливої злочинності) дитини є ворожа деструктивність – девіантна та делінквентна поведінка. Ненависть, розлюченість, бажання помсти також є формою захисту, однак породжує багато особистісних проблем і примушує страждати оточуючих. Ця форма агресії викликається і активізується, зазвичай, внаслідок сильних неприємних переживань, з якими молода людина ще не має досвіду боротьби.

Таким чином, на наш погляд, для попередження скоєння адміністративних правопорушень неповнолітніми , суспільство, як би це не було затратно і складно у організаційно-правовому аспекті, повинне приділяти значно більше уваги т.з. «неповним сім'ям», « складним підліткам» тощо. Не можна не враховувати й те , що дуже часто молода людина , можливо навіть й на підсвідомому рівні, чекає «дива», тобто

своєчасного втручання дорослих, яке вбереже його від скоєння правопорушення. Отже, завданням всієї роботи щодо попередження правопорушень з боку неповнолітніх буде обов'язкове урахування особливостей їх віку та психології і, безумовно, як би це не здавалося дивним, більш широкого застосування до них принципу милосердя.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996р. №254к\96-ВР\Відомості Верховної Ради-1996-№30-ст.141
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р.№8073.-X\Відомості Верховної Ради РСР-1984-№51.СТ.1122
3. Ящук О.В.Законодавство України про адміністративну відповідальність:сучасний стан і перспективні положення його розвитку\Юрид.наука-2011-№2.-с.150
4. Колпаков В.К.,Кузьменко О.В.Адміністративне право України:Підручник.-К:Юрінком Інтер,2003-с.544
5. Науковий вісник КНУВС від 2009 року № 3(64)

Гудима А.Ю.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ РИЗИКІВ В ГАЛУЗІ АВТОСТРАХУВАННЯ

Страховання є одним з найважливіших соціально-економічних інститутів, діяльність якого реально позначається на підвищенні ефективності суспільного розвитку, сприяє збереженню досягнутого рівня добробуту, а також вирішенню нагальних завдань державної та особистої безпеки. Велике практичне значення страхування полягає в тому, що воно є системою, орієнтованою на відшкодування збитків, завданих майну або особистості людей випадковими небезпечними подіями [8].

Страховання автотранспортних ризиків, зокрема, пов'язане з глибокими економічними і соціальними змінами, що відбуваються в суспільстві в зв'язку з масовою автомобілізацією, зростанням парку автомобілів і інтенсивності дорожнього руху, а також величезними матеріальними втратами в результаті дорожньо-транспортних пригод (ДТП) [7].

Актуальність обраної теми полягає у з'ясуванні сутності засобів здійснення правового регулювання автотранспортних страхових ризиків, оскільки страхування в цілому, залишаючись найдавнішою категорією суспільних відносин, покликане забезпечувати відшкодування збитків в разі настання небажаних та непередбачуваних подій.

Вагомим внеском у розвитку питання правового регулювання страхового ринку в галузі автомобільного транспорту стали історичні, практичні та логічні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених Томіліна В.Н., Самохвалова О.В., Казакова А.А., Ж. Лемера, Шахова В.Г.,

Медведева А.А., Міллермана А.С., Юлдашева Р.Т., Богаченко В.Г., Гінзбурга А.І., Адамчука Н.Г., Турбіної К.Е., Балабанова І.Т., Зальотова О.М., Гомелля В.Б., Соболева А. М., Бондаря Ю. В., Кулаєва Ю.Ф., Щелкунова В.І.

Згідно із Законом України «Про страхування», страховий ризик – певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання. Страховими ризиками при страхуванні засобів наземного автомобільного транспорту можуть бути: дорожньо-транспортна пригода (ДТП), пожежа або вибух у транспортному засобі в результаті самозаймання, викрадення або спроба викрадення, протиправні дії третіх осіб, стихійне лихо (повінь, буря, ураган, землетрус тощо), падіння дерев, падіння предметів, напад тварин [2].

Отже, з'ясувавши сутність страхового ризику, можливі заходи його правового забезпечення дадуть можливість зменшити негативні наслідки в результаті настання страхових випадків.

Серед нормативних актів національного законодавства, які регулюють та забезпечують покриття страхових ризиків на автотранспорті найбільше значення мають Закон України «Про страхування» 2001 року; Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» 2004 року; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження розмірів страхових платежів за міжнародними договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» 2005 року та ін. [2, 3, 4].

Незважаючи на значний потенціал, роль та місце вітчизняного автострахування, воно не відповідає завданням та вимогам, які висуваються перед Україною сучасним міжнародним страховим ринком.

В зв'язку з цим необхідним постає встановлення чіткого правового базису для врегулювання та забезпечення покриття небажаних наслідків від настання страхових випадків, а також встановлення правових механізмів і обов'язків всіх учасників автотранспортного страхування [6].

Проведений аналіз автотранспортного страхового ринку виявив низький рівень державного регулювання та контролю, що створює умови для численних порушень і страховими компаніями, і власниками автотранспорту, як учасниками відносин даної сфери.

Наявна нормативна база лише частково створила підґрунтя для розвитку доступного і привабливого для споживачів ринку страхових послуг та потребує суттєвого вдосконалення з урахуванням норм та принципів міжнародного законодавства в галузі автотранспортного страхування [9].

В результаті виконання першочергових завдань по удосконаленню регулювання відносин в галузі автотранспортного страхування, відбудеться подальше зростання числа договорів добровільного страхування, збільшення розмірів страхових виплат і, як наслідок, зростання обсягу фінансових ресурсів в системі автострахування та надання більш якісного страхового захисту.

Використані джерела:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. // www.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 04.10.2001 р. № 2745-III // www.rada.gov.ua.
3. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту» від 01.07.2004 р. № 1961-IV // www.rada.gov.ua.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження розмірів страхових платежів за міжнародними договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 6.01.2005 р. № 5 // www.rada.gov.ua.
5. Говорушко Т.А. Страхіві послуги. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 400 с.
6. Мухіна О.В. Страховий ринок України: стан та проблеми розвитку / О.В. Мухіна // Інвестиції: Практика та досвід, 2010. - № 3. - С. 50-52.
7. Осадець С.С. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2007. — 599 с.
8. Позднякова Л.О. Проблеми розвитку страхового ринку України і шляхи їх розв'язання в сучасних умовах / Л.О. Позднякова // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 6. - С. 250-254.

Гузь О.Є.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Договір довічного утримання (догляду) займає досить важливе значення у практичному житті. Здійснення цього правочину, дозволяє: з одного боку – матеріально забезпечити існування відчужувача, а з іншого – надає кращу можливість набувачу отримати у власність нерухоме чи цінне рухоме майно, так як оплатність в даному випадку носить триваючий і алеаторний характер. Аналіз судової практики показує, що останнім часом збільшилась кількість спорів пов'язаних з виконанням договору довічного утримання.

Дослідженню договору довічного утримання присвячено наукові праці О.С. Йоффе, Р.А. Майданчика, І.В. Несторової, О.М. Великороди та інших відомих науковців.

Безліч питань, особливо у людей похилого віку, виникає щодо договору довічного утримання. Сьогодні дані договори досить популярні, особливо серед самотніх людей похилого віку.

Звичайно, не від гарного життя бабуся або дідусь зважуються на такий крок — переоформити свою квартиру (хоча предметом такого договору може бути будь-яке майно) заради догляду та утримання до смерті. Але в принципі, це непоганий вихід із безпорадного стану.

Що ж це за договір? Визначення договору довічного утримання законодавець дав у ст. 744 Цивільного кодексу України: «За договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечити відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно». Укладається такий договір у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. [1].

Слід зазначити, що серед вчених також не було єдності при аналізі інституту довічного утримання. Деякі з них вважали, що цей договір є кабальною угодою, оскільки покупець використовує важке матеріальне становище продавця та його похилий вік (С. Ландкоф); інші — стверджували, що даний договір суперечить правилам соціалістичного співжиття — так як покупець сподівається: йому недовго доведеться безоплатно утримувати продавця, а останній — на довге забезпечене життя на утриманні покупця (І. Брауде). Тому ці вчені пропонували визнавати подібні угоди недійсними.

Проте більшість вчених не поділяли наведених вище думок. У своїх працях вони критикували рішення судових органів, у яких визнавались недійсними договори довічного утримання, а також звертали увагу на детальний аналіз юридичної природи даних угод. При цьому їх позиції іноді суттєво відрізнялися.

Так, М. Бару та А. Штейнберг розглядали договір довічного утримання як договір дарування з умовою. На їх думку, такі угоди мали безоплатний характер. Проте дана точка зору не знайшла багато прихильників.

По-іншому розглядали договір довічного утримання Г. Амфітеатров і В. Маслов. Зокрема, перший вважав: даний договір — сплатний і є різновидом купівлі-продажу; хоча вчений і не відкидав можливості кваліфікації подібного зобов'язання як самостійного договору [5, 14]. В. Маслов також розглядав вказаний договір як сплатний і вважав його своєрідним договором купівлі-продажу, де як ціна був обов'язок покупця довічно надавати продавцю утримання та догляд [3, 115].

Деякі вчені займали дещо іншу позицію. Наприклад, В. Рясенцев відносив договір довічного утримання до самостійного виду. Він вважав: подібну угоду не можна розглядати як різновид купівлі-продажу, оскільки в даному випадку відсутня ціна. Цей договір, на думку В. Рясенцева, був двостороннім і сплатним [6] с. 25.

З огляду на неоднозначний підхід до інституту довічного утримання як з боку судових органів, так і вчених-юристів досить важко проаналізувати юридичну природу та особливості даного договору. Насамперед, варто зазначити: більшість вчених включали договір довічного утримання до зобов'язань з сплатної реалізації майна. Стосовно ж односторонності чи двосторонності даної угоди — єдиної думки не було. Причому ті юристи, які розглядали договір довічного утримання як односторонній, вважали його реальним, а прихильники двосторонньої концепції — консенсуальним [7].

Що ж до дефініції названого договору, найбільш вдале визначення, на нашу думку, дав В. Рясенцев.

Відчужувач має право вимагати від набувача надання обумовленого договором матеріального забезпечення, а набувач несе зобов'язання – надати відчужувачеві матеріальне забезпечення та догляд. В набувача можуть виникнути два зобов'язання паралельно: забезпечувати відчужувача утриманням та забезпечити догляд (довічно), але обов'язок щодо утримання поглинає зобов'язання з догляду.

Сторонами в договорі довічного утримання є відчужувач та набувач. Відчужувачем може бути фізична особа незалежно від віку та стану здоров'я. Набувачем може бути фізична та юридична особа, а можуть бути кілька фізичних осіб. Набувачем майна за договором може бути така особа, яка може і здатна надати відчужувачеві обумовлене договором матеріальне забезпечення. Також такий може бути укладений відчужувачем на користь третьої особи [3].

Договір довічного утримання (догляду) належить до договорів, для яких передбачена обов'язкова письмова форма та нотаріальне посвідчення. Недотримання даної вимоги тягне за собою визнання договору недійсним. Нотаріус, завіряючи договір, повинен перевірити документи, необхідні для відчуження майна.

Стаття 755 Цивільного кодексу України передбачає випадки припинення договору довічного утримання (догляду) [1].

Договір довічного утримання (догляду) може бути розірваний за рішенням суду: на вимогу відчужувача або третьої особи, на користь якої він був укладений (ця підстава для розірвання договору пов'язана з невиконанням або неналежним виконанням обов'язків за договором довічного утримання. При цьому для притягнення набувача до відповідальності необхідними елементами складу цивільного правопорушення є: наявність заподіяної відчужувачеві шкоди; протиправність дій набувача, що виявляється у невиконанні чи неналежному виконання договору; причинний зв'язок між вказаними елементами.); у разі невиконання або неналежного виконання набувачем своїх обов'язків, незалежно від його вини; на вимогу набувача[4, С. 356].

Договір довічного утримання (догляду) припиняється зі смертю відчужувача.

Цивільний кодекс передбачає випадки, в яких розірвання договору можливе виключно за рішенням суду, оскільки передбачає незгоду однієї із сторін на розірвання договору.

Безумовною підставою для припинення договору довічного утримання є настання смерті відчужувача, а також з оголошенням померлим. У цій ситуації договір вважається виконаним.

Важливе значення також мають правові наслідки розірвання договору довічного утримання.

У разі розірвання договору довічного утримання (догляду) у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням набувачем обов'язків за договором, відчужувач набуває право власності на майно, яке було ним передане, і має право вимагати його повернення[5, С. 240]. У цьому разі

витрати, зроблені набувачем на утримання та (або) догляд відчужувача, не підлягають поверненню. Таким чином у разі розірвання договору довічного утримання майно, яке було передано набувачеві або частина такого майна передається у власність відчужувача.

Водночас на практиці мають місце випадки, коли смерть набувача сталася раніше смерті відчужувача. У такому разі обов'язки набувача переходять до тих спадкоємців, до яких перейшло право власності на майно, що було передане відчужувачем.

Якщо у набувача немає спадкоємців або вони відмовилися від прийняття майна, переданого відчужувачем, відчужувач набуває право власності на це майно. У цьому разі договір довічного утримання (догляду) припиняється[3, С. 390].

Зокрема, хотілося б звернути увагу, що договір довічного утримання має схожі риси зі спадковим договором та договором дарування, характерною ознакою яких є те, що всі вони тягнуть за собою перехід права власності, проте головною відмінністю між ними є момент коли особа, на користь якої укладається той чи інший договір, стає повноправним власником відповідного нерухомого майна. І тому особи самі мають вирішувати, який договір вони будуть укладати в тому чи іншому разі.

На нашу думку, досконалішою юридичною формою врегулювання громадських відносин є договір довічного утримання. Спадковий договір і його регулювання в Цивільному кодексі є проблемним і недосконалим, що створює підстави для його розірвання або визнання недійсним. Спадковий договір також є невдалою юридичною конструкцією і для сторін, тому що не може повною мірою забезпечити реалізацію прав і виконання обов'язків.

Використані джерела:

1. Цивільний кодекс України затв. Законом України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Цивільне право України: підручник / Азімов І.П., – Х.: Право, 2000 – 262 с.
3. Цивільне право України: Навч. посібник / Білоусов Ю.В., Ватрас В.А., Гринько С.Д., за заг. ред. Стефанчука Р.О. – К.: Правова єдність, 2009 – 536 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — Т. I. — 832 с.
5. Цивільне право України: підручник / Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Боброва Д.В., Довгет А.С та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002 – 428 с.
6. Великорода О., «Становлення інституту довічного утримання» // Право України. – 2003. – № 12.

Гусєв П.В.

студент 4-КН курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПОВЕРНЕННЯ ОРЕНДОВАНОГО ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

Оренда є розповсюдженими відносинами, які виникають між Україною та юридичною особою, фізичною особою або іншою державою. Це пов'язано з тим, що земля не може бути предметом продажу, також для покращення матеріального становища комунальних або державних підприємств або для утримання цих підприємств. Взагалі оренда державного та комунального майна керується Законом України «Про оренду державного та комунального майна». Оренда державного майна - це засноване на договорі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності. Об'єктами оренди державного майна зокрема можуть виступати:

- цілісні майнові комплекси підприємств, їх структурні підрозділи;
- грошові кошти та цінні папери, які з урахуванням дебіторської та кредиторської заборгованості орендодавець надає орендареві на умовах кредиту за ставкою рефінансування Національного банку України, а інші оборотні матеріальні засоби викуповуються орендарем;
- нерухоме майно (будівлі, споруди, приміщення) та інше окреме індивідуально визначене майно підприємств;
- майно, що не увійшло до статутних фондів господарських товариств, створених у процесі приватизації.

Найчастіше об'єктами оренди є саме нерухоме майно. Таке майно не є власністю підприємства, а закріплюється за ним на праві господарського відання власником-державою в особі органу управління (міністерство, державний комітет). Тому розпоряджатися майном (у тому числі здавати його в оренду) підприємство вільно не може. Законом встановлено, що передача в оренду державного майна (крім деяких його видів) можлива лише за згодою органу управління. А щодо структурних підрозділів підприємств та нерухомого майна, що перевищує площу 200 кв. метрів, необхідний також дозвіл Фонду державного майна України. Саме цей орган державної влади розробляє та затверджує Типовий договір оренди державного майна, дає дозвіл на укладення договорів оренди державного майна, при цьому він здійснює правову експертизу проекту договору оренди, що надається підприємством.

Повернення державного майна відбувається у разі припинення договору оренди. Причини припинення договору оренди:

- закінчення строку, на який його було укладено;
- приватизації об'єкта оренди орендарем (за участю орендаря);
- банкрутства орендаря;
- загибелі об'єкта оренди;
- ліквідації юридичної особи, яка була орендарем або орендодавцем.

Одностороння відмова від договору оренди не допускається. Договір оренди може бути розірваний за згодою сторін. На вимогу однієї зі сторін договір оренди може бути достроково розірваний з підстав, передбачених ЦК для розірвання договору найму. Так, відповідно до ст. 783 ЦК наймодавець має право вимагати розірвання договору найму, якщо:

- 1) наймач користується річчю всупереч договору або призначенню речі;
- 2) наймач без дозволу наймодавця передав річ у користування іншій особі;
- 3) наймач своєю недбалою поведінкою створює загрозу пошкодження речі;
- 4) наймач не приступив до проведення капітального ремонту речі, якщо обов'язок проведення капітального ремонту був покладений на наймача.

Дострокове розірвання договору на вимогу наймача (ст. 784 ЦК) можливе, якщо:

- 1) наймодавець передав у користування річ, якість якої не відповідає умовам договору та призначенню речі;
- 2) наймодавець не виконує свого обов'язку щодо проведення капітального ремонту речі.

Згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 11 січня 1993 р. № 5-93 "Про впорядкування використання адміністративних будинків і нежитлових приміщень, що перебувають у державній власності" договори найму (оренди) з користувачами будинків і приміщень, що є в державній власності та належать підприємствам, установам і організаціям на праві повного господарського відання або оперативного управління, вважаються розірваними з моменту прийняття Кабінетом Міністрів України рішення про розміщення в них центральних державних органів, дипломатичних представництв і консульств іноземних держав.

З цих положень випливає, що повернення державного майна відбувається тільки після припинення або розірвання договору оренди. Ми вважаємо, що це положення є дуже доречним, бо в Законі України «Про оренду державного та комунального майна» в ст. 26 встановлено чітко ті причини, які можливо здійснити тільки законно. А не так, як захотілось здійснити певним особам або місцевому органу.

Тепер розглянемо, які саме наслідки наступають після розірвання або припинення договору оренди державного майна. Так в ст. 27 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» зазначено:

У разі розірвання договору оренди, закінчення строку його дії та відмови від його продовження або банкрутства орендаря він зобов'язаний повернути орендодавцеві об'єкт оренди на умовах, зазначених у договорі оренди. Якщо орендар допустив погіршення стану орендованого майна або його загибель, він повинен відшкодувати орендодавцеві збитки, якщо не доведе, що погіршення або загибель майна сталися не з його вини. Орендар вправі залишити за собою проведені ним поліпшення орендованого майна, здійснені за рахунок власних коштів, якщо вони

можуть бути відокремлені від майна без заподіяння йому шкоди. Якщо орендар за рахунок власних коштів здійснив за згодою орендодавця поліпшення орендованого майна, які неможливо відокремити від майна без заподіяння йому шкоди, орендодавець зобов'язаний компенсувати йому зазначені кошти в межах збільшення в результаті цих поліпшень вартості орендованого майна, визначеної в установленому законодавством порядку, яке відбулося в результаті таких поліпшень, якщо інше не визначено договором оренди. Вартість поліпшень орендованого майна, зроблених орендарем без згоди орендодавця, які не можна відокремити без шкоди для майна, компенсації не підлягає. У разі припинення договору оренди за обставин, зазначених у частині першій цієї статті, орендар окремого індивідуально визначеного майна зобов'язаний повернути це майно відповідному підприємству, господарському товариству, створеному в процесі приватизації, або його правонаступнику. У разі припинення за цих же обставин договору оренди цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу орендар за згодою орендодавця передає об'єкт оренди органу, який до укладення договору оренди здійснював повноваження з управління відповідним майном. Зазначений орган або його правонаступник зобов'язаний протягом тридцяти днів прийняти об'єкт оренди в своє управління. У разі якщо правонаступник органу, який до укладення договору оренди здійснював повноваження з управління відповідним майном, не визначений, об'єкт оренди, не заборонений до оренди чи приватизації, може бути переданий в оренду орендодавцем або приватизований в установленому законом порядку, якщо вивчення попиту не виявило потенційних орендарів. Також видається наказ про повернення майна, в якому зазначається, який самий об'єкт повертається, хто відповідальний і в який строк повертається орендоване майно.

Отже, з цієї тези випливає, що саме правові наслідки розірвання або припинення договору оренди державного майна є повернення державного та комунального майна. Як передбачає практика повернення державного або комунального майна відбувається протягом тридцяти днів органом, який здійснював повноваження з управління відповідним майном прийняти об'єкт оренди в своє управління актом приймання-передачі.

Але в той же самий час в статті 27 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» є проблема з якою стикаються, як орендодавці, так і орендарі. Так якщо відбулося поліпшення орендованого майна орендарем за рахунок власних коштів за згодою орендодавця, які неможливо відокремити від майна без заподіяння йому шкоди, орендодавець зобов'язаний компенсувати йому зазначені кошти в межах збільшення в результаті цих поліпшень вартості орендованого майна, визначеної в установленому законодавством порядку, яке відбулося в результаті таких поліпшень, якщо інше не визначено договором оренди. Так у зв'язку з поганою економічною ситуацією в Україні відбувається невиконання цього положення. Або не виплачуються кошти за поліпшення орендованого майна, або відбувається затягування процесу повернення майна. Таким чином відбувається невиконання таке, що це

майно де-юре вже належить місцевому органу – згідно Наказу міністерств або рішень (розпоряджень місцевої ради), а де-факто – підприємству. Тому вважаю, що нам треба змінювати цю норму законодавства для того, щоб зрозуміти кому належить те чи інше орендоване державне майно. З цього приводу вже робились покращення в тому числі зараз працює Єдиний реєстр об'єктів державної власності. В який вносяться відомості чи орендоване майно чи ні та інші відомості, які стосуються це майно. Але відомості з цього реєстру не є доказом у суді. І тому ми вважаємо, що це прогалина в нашому українському законодавстві.

Дмитрук Р.С.

слухач 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ

Шлюб – добровільне укладення подружжям (жіночої й чоловічої статі) договору про одруження, внаслідок чого у них виникають взаємні права та обов'язки.

Сім'я – первинна ланка громадянського суспільства, в якій реалізується дітородна, виховна та інші функції суспільного життя.

Шлюбно-сімейне законодавство передбачає умови й порядок одруження. Шлюб реєструється в державних органах запису актів громадянського стану в урочистій обстановці, за згоди осіб, що одружуються.

Крім того, звертає на себе увагу зміну порядку визнання шлюбу недійсним та правових наслідків такого визнання. Згідно з Кодексом про шлюб та сім'ю, шлюб міг бути визнаний недійсним за будь-яких умов лише в судовому порядку. Чинне сімейне законодавство визначає підвідомчість справ з визнання шлюбу недійсним, а також порядок їх вирішення залежно від характеру обставин, що перешкоджали укладенню шлюбу.

Згідно зі ст. 39 СК України, орган державної реєстрації актів цивільного стану анулює у безспірному порядку актовий запис про укладання шлюбу в таких випадках: реєстрації шлюбу з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі; реєстрації шлюбу між особами, які є родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом та сестрою; реєстрації шлюбу з особою, яка визнана недієздатною.

При цьому зазначається, що в разі припинення попереднього шлюбу до анулювання актового запису щодо повторного шлюбу такий шлюб стає дійсним з моменту припинення попереднього шлюбу. За рішенням суду шлюб визнається недійсним, якщо він був укладений без вільної згоди жінки або чоловіка, а також у разі його фіктивності. Але шлюб, відповідно до СК України, не може бути визнаний недійсним, якщо на момент

розгляду судом відпали обставини, які засвідчували відсутність згоди особи на шлюб або її небажання створити сім'ю.

Необхідно зауважити, що при встановленні в судовому засіданні факту фіктивності шлюбу або відсутності згоди на його укладення суд має визнати такий шлюб недійсним.

СК України передбачає також підстави, за наявності яких суд може прийняти рішення про визнання шлюбу недійсним з урахуванням інших обставин, що мають істотне значення для справи. Такими підставами є реєстрація шлюбу:

- із усиновлювачем та усиновленою ним дитиною, якщо до укладення шлюбу не було скасовано рішення про усиновлення;
- із двоюрідним братом та сестрою, між тіткою, дядьком та племінником, племінницею;
- з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя або їхніх нащадків;
- з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано права на шлюб.

При розгляді справ про визнання шлюбу недійсним з перелічених підстав суд має брати до уваги, наскільки цим шлюбом порушені права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин та інші обставини.

Недійсним може бути визнаний також шлюб, укладений з особою, яка хоча й не була визнана недієздатною, але за станом здоров'я не розуміла значення своїх дій і не могла виразити свідомої згоди на шлюб. Наприклад, жінка укладає шлюб з чоловіком похилого віку, який страждає на гострі розлади душевної діяльності, створюючи видимість його добровільної згоди на одруження з метою формального отримання права на спадщину.

Недійсний шлюб не створює для осіб прав та обов'язків, передбачених законом. Але закон захищає права та інтереси того з подружжя, який не знав і не міг знати про наявність перешкод для укладення шлюбу. Наприклад, реєстрація шлюбу з жінкою, якій чоловік не повідомив про те, що він уже знаходиться в зареєстрованому шлюбі. В таких випадках особа має право вимагати поділу майна, яке було набуто за час існування недійсного шлюбу на умовах спільної сумісної власності, залишити за собою прізвище подружжя, а також вимагати виплати аліментів.

Норми СК України, якими регламентовані порядок та умови укладання, виконання та припинення шлюбного договору, зібрані в окремому розділі. Це свідчить про те, що законодавець відводить цьому правовому інституту більш значне місце в житті суспільства. На це також вказує розширення сфери застосування шлюбного договору: СК України встановлює, що шлюбний договір може бути укладений як між подружжям, так і між особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу. Визначено, що шлюбним договором може регулюватися майнові відносини подружжя, їх права та обов'язки по відношенню до дітей. Однак

предметом шлюбного договору не можуть бути особисті взаємини між подружжям та їхніми дітьми.

Сторони шлюбного договору можуть домовитись про непоширення на майно, набуте ними під час шлюбу, режиму спільної сумісної власності, і вважати його спільною частковою або особистою приватною власністю кожного з них. Проте слід зауважити, що шлюбний договір може поширювати свою дію як на майно, яке є об'єктом спільної сумісної власністю подружжя на момент укладення цього договору так і на майно, що буде набуто дружиною або чоловіком в подальшому. Цей аспект можна обумовити в самому шлюбному договорі. Наприклад, у договорі встановлюється, що квартира, придбана під час шлюбу залишається в особистій приватній власності чоловіка, автомобіль переходить до власності дружини, а гараж, що може бути придбаний у майбутньому, розподіляється в певних частках. Подружжя та наречені також можуть домовитись про можливий порядок поділу майна, в тому числі і в разі розірвання шлюбу, а також включати до шлюбного договору будь-які інші умови, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства.

СК України встановлює, що укладення шлюбного договору, його подальша зміна, а також припинення має посвідчуватись нотаріально. Крім того, СК України передбачає можливість розірвання шлюбного договору за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання. Однак у випадку встановлення судом режиму окремого проживання подружжя права та обов'язки, передбачені шлюбним договором, який не втратив чинності, не можуть бути припинені, про що спеціально зауважено у ст.120 СК України.

Шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або, особи права та інтереси якої порушені цим договором, може бути визнаний недійсним з підстав, встановлених ЦК України. Таким чином, на шлюбні договори поширені загальні правила визнання недійсності правочинів.

Правовий інститут шлюбного договору існує в українському законодавстві з 1992 р., але до теперішнього часу він не набув рис масового застосування. Це можна пояснити як відсутністю відповідної правової культури, так і низьким життєвий рівнем більшості населення України, що робить недоречним укладання шлюбного договору. Тому закріплення в СК України можливості укладання шлюбного договору зі зміною правого режиму майна розраховано саме на верстви населення з високим рівнем доходу, для використання цього інституту як способу запобігання розтрата сімейного майна внаслідок шлюбу та зміни поколінь. Але можна сподіватися, що з подальшим зростанням добробуту населення поширюватиметься і практика укладання шлюбних договорів.

Метою регулювання особистих немайнових відносин є: зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; побудова сімейних відносин на паритетних засадах та почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Загальними засадами регулювання особистих немайнових відносин між подружжям згідно зі ст. 7 СК є те, що воно здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя подружжя, права

кожного з них на особисту свободу та недопустимість свавільного втручання будь-кого у їх сімейне життя, відсутності привілеїв чи обмежень кожного із подружжя за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. Як бачимо, в основу регулювання особистих немайнових відносин покладено принцип рівності при набутті та здійсненні особистих немайнових прав та обов'язків жінки та чоловіка у шлюбі та сім'ї.

Необхідно також звернути увагу на те, що широка царина особистих немайнових відносин подружжя лежить поза межами права. В силу своєї делікатності та інтимності вони не піддаються зовнішньому впливу, а відтак - і правовому регулюванню. Закон може захистити того, кого скривдили, але не може повернути дружину чоловікові чи чоловіка дружині. Закон не в змозі повернути щастя в дім.

Заїка Т.В.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРЕДСТАВНИЦТВО У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Коли в Україні проходить становлення правової системи, створюється нова законодавча база і особливого значення набуває необхідність відповідних знань необхідність вивчення законодавства є особливо важливим, зокрема ту його частину, яка регламентує цивільні процесуальні правові відносини щодо представництва інтересів у суді.

Конституцією України особі гарантується право на захист в суді, при цьому юрисдикція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

У цивільному судочинстві правова допомога при здійсненні захисту прав і інтересів громадян, що охороняються законом, і юридичних осіб реалізується, зокрема, в формі судового представництва. Таким чином, інститут представництва в цивільному процесуальному праві є одним з передбачених законом способів реалізації права на судовий захист.

Процесуальне представництво – це врегульована цивільними процесуальними нормами форма надання допомоги одній особою представником іншій особі шляхом вчинення від її імені та в її інтересах процесуальних дій.

Конституція України закріплює право громадян і юридичних осіб на отримання правової допомоги при реалізації конституційного права на судовий захист (ст. 59).

Одночасно за ст. 38 Цивільного процесуального кодексу України сторонам, третім особам, особам, які відповідно до закону захищають права, свободи та інтереси інших, а також заявникам та іншим заінтересованим особам у справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) надано право вести свої справи в суді особисто або через

своїх представників. Юридичних осіб у суді вправі представляти їхні органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законом, статутом чи положенням.

Але на цьому всі аспекти представництва не вичерпуються.

Питання належного представництва в цивільній справі потребують перегляду не лише за процесуальними особливостями цього інституту, а й за тими матеріально-правовими аспектами, що зумовлюються матеріальними основами представництва. Суттєві зміни в суспільних відносинах, що набули поширення з початку 90-х років, а також конституційне закріплення правових основ нової демократичної країни зумовили необхідність докорінно переглянути правовий статус осіб, які можуть здійснювати представництво інтересів осіб і держави та їх представницьких функцій.

Існує два окремих види представництва – представництво у цивільному праві і процесуальне представництво, які суттєво відрізняються одне від одного і мають різну мету. Правове становище представника в цивільному праві цілком залежить від сторони у договорі доручення і визначається Цивільним кодексом України, тобто відносини між повіреним і довірительом мають, як правило, матеріальний характер.

Цивільний договір застосовується у випадках, коли особи, які беруть участь у цивільних правовідносинах, не мають можливості діяти самостійно або ці дії бажано було б довірити іншим особам, які мають кращі можливості. Так, громадяни доручають один одному укладення договорів купівлі-продажу, отримання чи передачу грошей або речей, отримання заробітної платні тощо.

З юридичної точки зору договір доручення можна вважати договором про представництво, оскільки повірений зобов'язаний діяти від імені довірителя. В цьому сенсі можна виділити окремі відносини, які впливають із договору, що притаманні як цивільному представництву, так і цивільному процесуальному (судовому) представництву. Наприклад, норма про сумлінне виконання представником своїх обов'язків.

Разом з тим і процесуальному представнику можуть надаватися довірительом деякі повноваження на вчинення процесуальних дій щодо розпорядження об'єктом матеріального спору. Так, процесуальний представник може користуватися правом на одержання присудженого майна або грошей за наявності у нього повноважень, які чітко вказані в його довіреності.

Добровільне представництво може бути, по-перше, договірним і, по-друге, представництвом, що ґрунтується на членстві у громадських організаціях, яке ще має назву «суспільне представництво». Договірне представництво виникає на підставі або цивільного договору доручення, або трудового договору, з яких впливають повноваження представника з ведення справи у суді. Договірними представниками у суді є адвокати, юрисконсульти та інші працівники підприємств, організацій та установ – у справах цих юридичних осіб; інші особи, допущені судом до представництва у справі. Серед договірних представників найбільш

розповсюджена участь адвокатів, юрисконсультів, співробітників юридичних фірм.

Законне представництво передбачено для фізичних осіб, визнаних недієздатними, обмежено дієздатних фізичних осіб, малолітніх і неповнолітніх осіб та ін.

Законне (необхідне, обов'язкове) процесуальне представництво виникає на підставі закону, адміністративного чи судового акта за наявності таких юридичних фактів, як: спорідненість, усиновлення, встановлення опіки чи піклування тощо.

Діяльність представників в цивільному процесі має велике значення. Хоча об'єктивно провести межу, за якою можна сказати «представник виграв справу» або «він діяв несумлінно і програв справу», дуже важко. Тому складно навести цивільну справу, в якій лише завдяки діяльності представника відбулося захищення права громадянина або юридичної особи, і цим наголосити на ролі представника. Це положення можна підкреслити й тим аспектом, що безпосередній захист прав суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин здійснює суд, а представник лише представляє їхні інтереси. Але слід зазначити, що без досвідчених та грамотних представників у сучасному змагальному цивільному процесі, для участі в якому необхідно володіти глибокими правовими знаннями, юридично не підготовлений громадянин має мало шансів виграти справу і повною мірою відстояти свої права.

Ільченко В.В.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЗА ДОГОВОРОМ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Постановка проблеми. Обраний Україною шлях розвитку економіки та соціальної сфери широко підтримується суспільством. Модернізація сфер життєдіяльності надала можливість набуття громадянами права власності на майно за допомогою глобальної мережі «Інтернет». Розповсюдження доступу до ресурсів мережі, збільшення асортименту товарів, робіт та послуг, які пропонуються для споживачів у мережі, робить захист громадян, як споживачів матеріального складовою цивільно-правових відносин у суспільстві.

Дедалі більше громадян України користуються послугами інтернет-магазинів, що є однією з найпоширеніших комерційних моделей електронної торгівлі. Характерними рисами інтернет-магазинів, є те що пропонують значну кількість товарів та послуг, що можуть забезпечити потреби населення у різних сферах життєдіяльності. Специфікою таких магазинів є: (перелік не є вичерпним).

– потреба у значно менших витратах на утримання та організацію діяльності, (наявність офісно-управлінських приміщень, обслуговуючого та

керівничого персоналу, що передбачають обов'язкові витрати (комунальні послуги, заробітна плата, відпустки тощо) не є обов'язковою. Замість торговельного складу в такому магазині є сайт, на якому розміщений каталог товарів, прас-листи, контакти продавця;

- покупець має можливість отримати товар або замовити його доставку поштою/кур'єром. А отже торгівлю через інтернет цілком можна віднести до продажів товарів на відстані;

- дослідження суспільної думки довели, що в інтернет-магазинах найчастіше купують побутову техніку, книги, одяг, іграшки замовляють продукти харчування та косметику.

Напевно, кожна сучасна людина у якій є доступ до Інтернету хоча б раз у життя користувався послугами інтернет-магазинів.

Переваги інтернет-магазинів:

- відвідати віртуальний магазин можливо не виходячи з дому чи місця роботи, обравши зручний час;

- розмаїття послуг, широкий асортимент товарів, пропозицій по виконанню будь-яких видів робіт завжди є в наявності, постійно оновлюється та удосконалюються;

- запровадження акцій, сезонних, святкових та торговельних знижок, дає змогу споживачу економити кошти на покупках;

- перед тим, як придбати той чи інший товар, є можливість почитати про нього, відгуки тих людей, які уже купили його раніше вас і мають свою думку з приводу його якості. Переглянувши відеореєстри, в якому консультанти докладно розповідають про перевагу товару є можливість порівняти ціни на різних сайтах і тим самим обрати найвигідніший варіант.

Основні результати дослідження. Отже, такий спосіб купівлі є швидшим, зручнішим, а часто навіть дешевшими ніж у звичайних магазинах, проте поряд з перевагами існують і недоліки Інтернет-покупок. Так, наприклад придбаний товар не можна перевірити на якість, справність, простіше кажучи не можна відчутти на дотик, оформити гарантію. У суспільстві існує думка, що здійснювати покупки у інтернет-магазині небезпечно, існує ймовірність того, що вас ошукають.

Отже, перед тим як здійснити покупку, юристи радять:

Перевірити надійність інтернет-магазину, що передбачає ретельне вивчення сайту, наявність основних реквізитів.

Уважно оформляти замовлення з подальшою його роздруковкою.

При покупці техніки обов'язковим є сертифікат Укрметрестандарту. Під час отримання товарів фахівці радять звертати увагу на те, як зібраний прилад, чи є інструкція, відповідне маркування, наявність сервісної книжки і гарантійного талону. Важливою складовою Інтернет-покупки є наявність у регіоні сервісних центрів обслуговування клієнтів та ремонтних потужностей виготовлення товару.

Враховуючи, що покупцем в інтернет-магазині найчастіше є фізична особа, практично всі відносини в цій сфері підпадають під дію норм Цивільного кодексу, Закону України «Про захист прав споживачів» та правил продажу товарів на замовлення й поза торговельними або

офісними приміщеннями, затверджених наказом Мінекономіки №103 від 19.04.2007.

У разі виникнення спірних питань стосовно придбаного товару (чи послуги) перш за все потрібно доводити наступні обставини:

- факт придбання (наявність замовлення належної якості, чеку тощо);
- надання інформації про товар (послугу та її змісту(сервісні книжки, гарантійні талони, цілісність упаковки);
- відомості про властивості товару і його відповідальність потребам споживача та встановленим нормативним вимогам (сертифікати якості);
- використання товару (термін та умови його експлуатації, дотримання вимог виробництва, різного виду пошкодження);
- ступінь заподіяння або загрози шкоди життю, здоров'ю та /або майну споживача.

Тягар доказування факту придбання товару належить споживачеві. Він може довести споживачеві за допомогою квитанції, товарного або касового чеку, а також письмовим документом (наприклад письмовим договором). У відношенні товару, на який встановлено гарантійний строк, цей факт може бути підтверджений також технічним паспортом, або іншим документом, який його замінює, з позначкою про дату продажу. У разі витрат таких документів або неотримання при придбанні товару. Наприклад при придбанні товару може служити роздруківка замовлення та квитанція про оплату, а також копія сайту інтернет-магазину та навіть смс-повідомлення про здійснення оплати безготівковим розрахунком про доставку товару споживачеві кур'єром.

Кальченко Н.І.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

СКАСУВАННЯ СВДОЦТВА ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Безпрецедентна нестабільність українського законодавства, яке регулює відносини у сфері науки та інновацій, не зрозуміла багатьом експертам непослідовність законодавчої та виконавчої влади у створенні реальних механізмів формування та реалізації науково-технологічної політики, зумовлені боротьбою двох принципово відмінних підходів у розумінні ролі держави в цих процесах. Прихильники одного з них виходять перш за все з необхідності всезагального контролю і повної недовіри до людини і не вірять у можливість науки серйозно впливати на економіку, інші намагаються сформувані механізми активізації ініціативи людей, якомога більш повного використання можливостей вітчизняної науки [1, С. 42-49].

Одним з кроків щодо зменшення втручання держави в економіку в рамках політики дерегулювання стало скасування свідоцтва про державну

реєстрацію суб'єктів господарювання (юридичної особи та фізичної особи-підприємця) (далі – свідоцтво про державну реєстрацію). Ці зміни відбувались з метою спрощення та, головне, здешевлення ведення господарської (і в першу чергу підприємницької) діяльності, проте на практиці ці рішення призвели до протилежних наслідків.

Проблема скасування свідоцтва пов'язана з тим, що відбулось не здешевлення, а, навпаки, суттєве подорожчання ведення господарської діяльності та значно збільшились непродуктивні витрати часу суб'єктів господарювання на адміністрування.

Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи-підприємця» [2] (далі – Закон), не пізніше наступного робочого дня з дати державної реєстрації державний реєстратор повинен видати (надіслати рекомендованим листом) засновникові юридичної особи або уповноваженій ним особі, а також фізичній особі-підприємцеві один примірник виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ЄДР). Тому в рамках реалізації політики дерегулювання з дати набрання чинності Законом (7 травня 2011 року) свідоцтво про державну реєстрацію, що раніше підтверджувало факт реєстрації підприємства, стає непотрібним, і його замінено на надання суб'єктом господарювання виписки, витягу або довідки з ЄДР.

Нормами вказаного Закону та підзаконних нормативних актів виписка надається суб'єкту господарювання в момент реєстрації або внесення змін до інформації в ЄДР, або на його запит, державним реєстратором за місцезнаходженням або місцем проживання запитувача; витяг (або виписка) надається суб'єкту на запит при необхідності підтвердження державним реєстратором правильності або наявності інформації в ЄДР незалежно від місцезнаходження або місця проживання запитувача; довідка надається третім особам щодо суб'єкта, щодо якого запитується інформація.

Зміни в інформації, що знаходиться в ЄДР, є звичайною практикою під час «життя» суб'єкта господарювання, а достовірність таких даних може відігравати вирішальну роль під час судових спорів. У суб'єкта господарювання в наявності може бути необмежена кількість виписок з різною інформацією станом на різні календарні дати, і контрагент або орган державної влади не може лише по наявності виписки прийняти рішення щодо її відповідності реальному стану суб'єкта господарювання. Це визначає пріоритетне значення даних саме бази даних ЄДР, що є найбільш актуальними. З набуттям чинності Закону термін дії виписки з ЄДР став необмеженим (раніше складав 30 днів), що, в свою чергу, викликало необхідність майже постійного підтвердження актуального стану суб'єкта господарювання, зокрема – шляхом надання органам державної влади та контрагентам витягу з ЄДР.

Крім того слід зазначити, що за отримання інформації з ЄДР з суб'єкта господарювання стягується відповідна плата (крім випадків, коли виписка надається безоплатно). Також до складу витрат суб'єкта

господарювання необхідно включити витрати часу, які можуть у грошовому еквіваленті значно перевищувати прямі витрати на отримання документів з ЄДР.

За наявності свідоцтва про державну реєстрацію вимоги щодо плати за отримання виписки та витягу з ЄДР не були обтяжливими, оскільки суб'єкт господарювання на вимогу органів державної влади чи контрагентів надавав копію свідоцтва, завірену його печаткою чи печаткою органу, який вимагав цей документ. Скасування з початку 2011 року свідоцтва про державну реєстрацію викликало необхідність отримання суб'єктом господарювання для кожної адміністративної чи комерційної юридичної дії виписки, витягу або довідки з ЄДР, що призводить до значного зростання витрат на ведення ним господарської діяльності.

Таким чином, скасування свідоцтва про державну реєстрацію для суб'єктів господарювання призвело до суттєвого операційного та адміністративного подорожчання ведення ними господарської (і в першу чергу підприємницької) діяльності. Вирішення цієї проблеми має відбуватись в напрямі здешевлення ведення господарської (підприємницької) діяльності з одночасним забезпеченням гарантій прав власності.

Можливий варіант виходу з ситуації, що склалася, полягає у застосуванні окремих рішень для органів державної влади та суб'єктів господарювання:

- для суб'єктів господарювання доцільно покладання вирішення питання паперового збереження та підтвердження достовірності паперового збереження цієї інформації на власний розсуд (застосування печаток, процедур ідентифікації і т. п.);

- для органів державної влади необхідним є вирішення питання щодо створення у кожному органі державної влади, який за законодавством України має отримувати від суб'єкта господарювання інформацію з ЄДР, автоматизованої точки доступу до ЄДР (організоване у відповідному органі державної влади робоче місце, обладнане комп'ютерним програмним забезпеченням для формування Спеціального витягу з ЄДР). Аналогом такого рішення є Наказ Міністерства юстиції України від 31.07.2013 року [3] щодо порядку доступу судів загальної юрисдикції до відомостей ЄДР.

Використані джерела:

1. Попович О.С. Дeregуляція підприємницької діяльності чи гальмування розвитку економіки – суперечлива еволюція українського законодавства / Наука та наукознавство – 2011 – № 2. – С. 42-49.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи-підприємця: Закон України від 07.04.2011 № 3205-VI // Урядовий кур'єр. - 2011. - № 93. - 25.05.
3. Про затвердження Положення про порядок доступу судів загальної юрисдикції до відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб –

Клівняк М.В.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЖИТЛА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Правові відносини, пов'язані з наймом (орендою) житла, врегульовані насамперед главою 59 ЦК України. Відповідно до ст. 810 ЦК України встановлено, що за договором найму (оренди) житла одна сторона – власник житла (наймодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (наймачеві) житло для проживання у ньому на певний строк за плату. Підстави, умови, порядок укладення та припинення договору найму житла, що є об'єктом права державної або комунальної власності, встановлюються законом. До договору найму житла, крім найму житла, що є об'єктом права державної або комунальної власності, застосовуються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом.

Як видно із визначення договору найму (оренди) житла, закріпленого в ст. 810 ЦК України, договір найму (оренди) житла може укладатися лише для проживання у цьому житлі. Таким чином, згідно з ЦК України використовуватись житло, передане у користування на підставі договору його найму (оренди), може лише для проживання в ньому, тобто цільове використання житла стає обов'язковим елементом договору найму (оренди) житла.

Відповідно до частини перша статті 810-1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2367-VI від 29.06.2010, ст. 810-1– оренда житла з викупом є особливим видом найму (оренди) житла, що може передбачати відступлення орендодавцем права вимоги боргу іншій особі - вигодонабувачу. Відповідно до договору оренди житла з викупом одна сторона - підприємство-орендодавець передає другій стороні - фізичній особі (особі-орендарю) житло за плату на довготривалий (до 30 років) строк, після закінчення якого або достроково, за умови повної сплати орендних платежів, житло переходить у власність орендаря [2].

Отож, виділення договору найму (оренди) житла як самостійного цивільно-правового договору зумовлене особливим призначенням такого об'єкта цивільних прав, як житло, а саме – для проживання в ньому людей. Оскільки фактично житло в будь-якому випадку виступатиме як будівля (її частина), найм (оренда) яких регламентовані гл. 58 ЦК, цільове використання житла – для проживання (мета договору) згідно з ЦК України таким чином стає тією підставою, яка зумовлює виділення договору найму (оренди) житла як самостійного цивільно-правового договору. Таким чином, слід говорити про те, що мета договору найму

житла – використання для проживання є складовою договору найму житла.

Інакше до вирішення цього питання підходить Закон України „Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку” [1], відповідно до ст. 26 якого власник приміщення в багатоквартирному будинку, в якому створене об'єднання, може здати його в оренду для проживання фізичній особі або для здійснення господарської, підприємницької та іншої не забороненої законом діяльності фізичній або юридичній особі, якщо така діяльність не суперечить встановленим нормам використання приміщень у жилих будинках та не завдає шкоди інтересам власників (користувачів) і навколишньому середовищу. За необхідності може бути здійснене переведення приміщення у нежиле на термін дії договору оренди або постійно у порядку, встановленому законодавством.

Як бачимо, Закон України „Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку” допускає можливість передачі житла в оренду не для проживання у ньому, за умови, якщо така діяльність не суперечить встановленим нормам використання приміщень у жилих будинках та не завдає шкоди інтересам власників (користувачів) і навколишньому середовищу. При цьому зазначається про можливість, за необхідності, переведення житлових приміщень у нежитлові, однак закон не визначає випадків такої необхідності.

Більш категоричний підхід щодо переведення житлових приміщень у нежитлові на строк оренди застосовується в проекті ЖК. Стаття 60 проекту ЖК України передбачає можливість передачі житла в приватному житловому фонді для використання його не за призначенням, тобто не для проживання.

Отже, з аналізу чинного законодавства можна зробити висновок, що метою договору найму житла є використання для проживання людей. У випадку використання житла за договором найму (оренди) не для проживання, відносини між наймодавцем та наймачем повинні регулюватись нормами не глави 59 ЦК про найм (оренду) житла, а нормами глави 58 ЦК про найм (оренду), зокрема параграфом 4 “Найм (оренда) будівель або інших капітальних споруд”. Оскільки в будь-якому випадку наймач за договором найму житла (незалежно від того фізична це чи юридична особа), відповідно до ст. 810 ЦК України має право використовувати житло лише для проживання фізичних осіб, положення частини 2 статті 813 ЦК про те, що якщо наймачем житла є юридична особа, вона може використовувати житло лише для проживання у ньому фізичних осіб доцільно виключити.

Використані джерела:

1. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку Закон України від 29.11.2001 № 2866-III – Електронний ресурс – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Тлумачення від 11.02.2014, підстава v001p710-14. – Електронний ресурс – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Коломійчук В.М.

студент 2 курсу Вінницького
відділення ННІЗН НАВС

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасному українському суспільстві спостерігається зміна життєвих цінностей. Матеріальна сторона сімейного життя визначає права, обов'язки та роль подружжя в побуті. Суперечки через майно часто стають причиною розлучення. Судових позовів, щодо розподілу спільно нажитого майна з кожним роком стає ще більше. Більшість майнових проблем вирішило б укладання шлюбного договору. Наприклад розділ майна при розлученні проходив би інтелігентно без зайвих витрат сил, а також коштів на юристів.

Метою наукової роботи було розкрити поняття та правові аспекти шлюбного договору.

Об'єктом дослідження є відносини подружжя, які виникають з приводу їх спільного майна та його розподілу, а також щодо майнового утримання.

Предметом дослідження є Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, також нормативно правові акти, які визначають порядок укладання шлюбного договору.

Шлюбний договір – це угода, що укладена особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також між подружжям для врегулювання майнових відносин. Він охоплює низку окремих пунктів (угод), що стосуються різноманітних сторін життя сім'ї, тому дії там можуть передбачатися найрізноманітніші: передати майно у власність, надати кошти на утримання одного з батьків, створити умови для належного виховання дітей, покарати за подружню невірність (компенсація моральної шкоди) тощо.

Основним змістом шлюбного договору є встановлення правового режиму майна подружжя. Дружина і чоловік можуть змінити режим як роздільного, так і спільного майна.

Отже, зміст шлюбного договору – це умови, які можуть визначатися сторонами при його укладенні. Дії подружжя, складаючи зміст одного шлюбного договору можуть бути різноманітні:

- передавати майно у власність;
- забезпечити необхідне житло для проживання подружжя;
- створювати умови щодо належного виховання та утримання дітей та інші.

Кожна з таких угод може містити в собі вказівки на строки та порядок їх виконання, а також передбачати відповідальність подружжя за невиконання взятих на себе зобов'язань.

Всі дії, які вчиняє нотаріус, спрямовані на забезпечення правового захисту майнових прав кожного із співвласників. Щоб захистити їх інтереси, нотаріальні дії повинні мати правову основу в законодавчих актах. На сучасному етапі надзвичайно важливе значення має

забезпечення законності та достовірності різного роду правочинів, внесення ясності у визначеність факту вчинення угод, посвідчення свідоцтв, договорів тощо.

Конкубіатний договір окрім охоронної та виховної функції, на мою думку, переслідує ще й моральні цілі, які сприятимуть більш розбірливому ставленню і підходу молодих людей до «дорослого» життя, до відносин один з одним, на протигагу шлюбному договору, який сьогодні, хоч і закріплюється в СК України, але повністю суперечить, перетворює на архаїзм догму ст. 21 СК України про те [2], що «шлюб – це союз». Укладаючи шлюбний договір, ми повинні трактувати шлюб, як в англосаксонській системі права: «шлюб – це угода».

В найбільш загальному тлумаченні шлюбний договір – це домовленість наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків, пов'язаних з укладанням шлюбу, його існуванням та припиненням. Перші спроби узагальнення шлюбного договору були зроблені Ф.А. Брокгаузом та І.А. Ефроном понад сто років тому в енциклопедичному словнику [4], де шлюбний договір визначається як юридичний термін сімейного права, який означав викладену в спеціальному акті угоду, укладену до чи після вступу в шлюб, і визначав майнові та деякі немайнові відносини, які впливають із шлюбного союзу, як для тих, хто взяли шлюб, так і для третіх осіб, інтереси яких можуть збігатися з інтересами того чи іншого з подружжя, або їх разом. Тому на підставі і аналізу норм гл. 10 чинного СК України [2], та з урахуванням досягнень цивілістичної й сімейно-правової науки вважаю за доцільне визначити шлюбний договір як договір чоловіка та жінки, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, чи договір подружжя, який регулює майнові відносини між подружжям щодо порядку набуття права власності на спільне та роздільне майно чи інших майнових прав, порядок володіння, користування та розпорядження ним, порядку його розподілу у разі припинення шлюбу, майнові права та обов'язки подружжя як батьків відповідно до вимог сімейного та цивільного права. Отже, на наш, необхідно внести зміни до Сімейного кодексу України і дати лаконічне визначення поняття «шлюбний договір». Це визначення у більш повному обсязі розкриватиме поняття шлюбного договору, тобто ширше встановлюватиме його зміст, і може бути використане для кращого розуміння інституту шлюбного договору.

Проаналізувавши все вище викладене, ми прийшли до висновку, що інститут договірної регулювання особистих немайнових відносин подружжя має право на життя. По мірі того, як Україна наближається до Європи, перспектива перегляду категоричної позиції вітчизняного законодавця щодо шлюбного договору видається більш ніж реальною. Адаптація українського законодавства до стандартів ЄС безсумнівно призведе до внесення ряду новачій у чинний Сімейний Кодекс України.

Використані джерела:

1. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року/ Х.: ТОВ «Одісей», 2013. – 56 с.

2. Сімейний кодекс України. – К.: Велес, 2012. – 64 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. - № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. – ст. 356.
4. Бюлетень Міністерства юстиції України: загальнодержавне науково-практичне фахове видання. 2013. - № 4. – 37-43 с.
5. Вісник Академії правових наук України. 2002. - № 3. – 122-130 с.
6. Жилінкова І. Зміст шлюбного договору: проблеми законодавства та практики його застосування // Нотаріат для вас. – 2010. - № 9. – 23-30 с.
7. Наше право науково практичний Журнал 2012р. – № 2. – 178-182 с.
8. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар. – К., 2003. – 179 с.
9. Фурса С. Шлюбний контракт у нотаріальному процесі // Право України. – 2002. - № 5. – 130 с.
10. Юридичний вісник України. 2013. - 1-7 червня. – 15 с.

Кривошия І.М.

студент 4-К курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

УМИСНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА

Процес кодифікації кримінального права України у своїх світоглядних і філософсько-правових засадах спирався на "Німецьке кримінальне уложення" (1871). Розробником останнього був Генріх фон Фрідберг (1813-1895), що поклав в основу німецького кримінального права концептуальний підхід до поняття, видів і системи злочинів, який був характерною рисою філософії права Г.В.Ф. Гегеля. Зокрема, це знайшло своє вираження у тому, що виклад майнових злочинів у "Німецькому кримінальному уложенні" розпочинається з крадіжки (розділ 19), оскільки кримінальне право в першу чергу спрямоване на захист приватних правовідносин, далі переходить до поняття розбою і поєднаних з ним правопорушень (розділи 20-21), описує різні види шахрайства (розділи 22-26) і завершується умисним знищенням або пошкодженням майна, до якого також приєднані функціонально споріднені правопорушення (розділи 27-29). Наприкінці ще доданий також перелік посадових злочинів (розділ 30), але він уже не виступає в якості компонента кримінальної відповідальності і позначає перехід від кримінальної до адміністративної юстиції. Звідси можна зробити висновок, що склад злочину умисного знищення або пошкодження майна містить в собі кримінально-правову санкцію, яка має підсумовуючий характер і у такий спосіб дозволяє підводити своєрідну риску під усією системою злочинів і покарань, створених для захисту речових прав. У юридичному плані це впливає з того, що якщо усі інші норми кримінального права можуть забезпечувати законним володільцям лише відносний (стосовно певного виду правопорушення) захист їхніх речових прав та інтересів, то у даному випадку законодавець веде мову про надання даним правам та інтересам вже універсального і абсолютного захисту.

Загальність як ознака абсолютного захисту розкривається законодавцем, по-перше, у тому, що у випадку умисного знищення або пошкодження майна має місце припинення права власності стосовно любого (рухомого і нерухомого) майна, в той час як у випадку крадіжки, розбою припинення права власності (у приватно-правовий спосіб – крадіжка, публічно-правовий спосіб - розбій) має місце лише стосовно рухомого майна (не передбачається можливість викрадення будинку, земельної ділянки). По-друге, у випадку шахрайства з юридичної точки зору має місце не стільки припинення за особою речових прав, скільки припинення за нею права передавати свої речові права (таким чином, ушкоджується не речове, а зобов'язальне право), тобто під кримінально-правовий захист потрапляє не причина, а наслідок виникнення у особи майнових прав.

Сутнісну значимість кримінально-правового захисту речового права сучасний німецький дослідник проф. Ренгієр вбачає у тому, що "при майнових деліктах злочини проти права власності на речі і злочини проти майна як цілого становлять собою дві групи, де злочини проти речового права входять у майнові делікти в широкому сенсі цього слова". Оскільки майно, за визначенням, на відміну від речей, характеризується оборотом, у цьому полягає основна відмінність між способами захисту цивільних прав, встановлених у цивільному праві і способами захисту цивільних прав, встановлених у кримінальному праві: захист речових прав у цивільно-правовий спосіб надається шляхом захисту майнових зобов'язань, натомість, у кримінально-правовий спосіб захист майнових зобов'язань відбувається шляхом захисту речових прав. З часів автора першого підручника з німецького кримінального права, Франца фон Ліст (1851-1919), засновника і голови Німецького криміналістичного союзу (1882), у правовій науці у якості вихідного пункту, з якого розпочинається викладення усієї системи злочинів та покарань, закріпилося розуміння цього злочину як вузького поняття, тобто як умисного знищення або пошкодження речей. У сучасній німецькій правовій науці прийнято вести мову про те, що правові наслідки закріплення на законодавчому рівні розуміння цього делікту у широкому сенсі цього слова виявилися у Німеччині у формі видання "Постанови про знищення або пошкодження народного майна" від 5 вересня 1939 року, якою було започатковано кримінально-правове переслідування за політичний злочин, сумнозвісно відомий під своєю неформальною назвою - "шкідництво". У радянському кримінальному праві аналогічний склад злочину закріплювала стаття 549 Кримінального кодексу УРСР 1927 р. ("зруйнування або пошкодження громадського чи державного майна") і стаття 61 Кримінального кодексу УРСР 1960 р. ("шкідництво"). У Постанові Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки" від 02.07.1976 р. (в редакції Постанови від 3 березня 2000 року) об'єктивна сторона злочину умисного знищення або пошкодження майна до сих пір не викладена окремо від заполітизованої потреби захисту цивільно-

правових зобов'язань, тобто закріплена також як шкідництво: "знищення державного або колективного майна - це приведення його у повну непридатність до використання за цільовим призначенням. Внаслідок знищення майно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність. Пошкодженням майна визнаються погіршення якості, зменшення цінності речі або приведення її на якийсь час у непридатний до використання за цільовим призначенням стан". Проте з цього приводу слід зазначити, що характерною ознакою ринкової економіки є те, що у правовій державі особа відповідає за цивільно-правові зобов'язання (в тому числі і перед державою) тільки своїм майном, тобто її зобов'язання носять виключно майновий характер, а характерною ознакою феодальної економіки є те, що зобов'язання носять не майновий, але особистий характер, тобто нерозривно пов'язані з особою, яка їх виконує: у випадку, коли для покриття витрат у неї не вистачає коштів, їхнє стягнення відбувається у натуральний спосіб, тобто використовується обернення боржника кредитором у кріпосну залежність.

Кучинський В.В.

студент 4 курсу Житомирського
відділення ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЦПК

Питання судового захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, функціонування судової системи є традиційно актуальними, тому активно досліджуються вітчизняною і зарубіжною юридичною наукою. Нагальність удосконалення цивільно-процесуальних відносин обумовлюється також законотворчими процесами, які відбуваються в державі, а саме: реформами адміністративно-політичної, соціально-культурної сфер суспільства.

Яскравим прикладом таких перетворень є прийняття від часу набуття Україною незалежності ряду принципово нових нормативно-правових актів, перегляд концепції поділу державної влади, визначення правового статусу органів місцевого самоврядування у системі державної влади.

Відбулися зміни і в органах судової влади. Нещодавно набрали чинності законодавчі акти, що закріплюють нові правила здійснення судочинства в Україні, зокрема Верховною Радою України 18 березня 2004 року прийнято Цивільний процесуальний кодекс України, 7 липня 2010 року Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Новелізація цивільного процесуального законодавства не могла не зачепити перегляд такого виду провадження у цивільному процесі, як окреме. Серед категорій справ окремого провадження з'являються нові, старі переглядаються, а подекуди ряд з них взагалі виключається із цього провадження.

Процеси нормотворення у справах окремого провадження постійно

перебувають у центрі уваги науки цивільного процесуального права, а зважаючи на пов'язаність цих справ із матеріальним правом, досліджуються й іншими галузями юридичної науки (цивільного, сімейного та ін.). Таким чином, актуальність теми очевидна.

В українській науці цивільного процесуального права загальні теоретичні та прикладні питання окремого провадження, а також особливості розгляду та вирішення таких справ були предметом дипломних досліджень таких учених, як С. Фурса, О. Грабовська, В. Магницький, М. Омельченко, П. Тимченко, Н. Сакара, С. Бичкова, Н. Борисова, С. Букишна, Ю. Дмитрієв, Г. Чукпіта, М. Штефан, В. Комаров, І. Бородін, М. Запорожець та деяких інших. Разом із тим, оновлення цивільного процесуального законодавства обумовило появу нових процесуально-правових проблем, прогалин правового регулювання цивільного судочинства держави.

Особливості розгляду та вирішення справ окремого провадження розглядаються у навчальній літературі, а також у науково-практичних коментарях ЦПК України.

У цивільне судочинство вводяться нові процедури, спрямовані на розумне спрощення, посилення ефективності і диференціації процесу: наказне провадження (розділ II, статті 95-106) та заочний розгляд справи (розділ III, глава 8, статті 224-233). Окреме провадження також доповнюється новими категоріями справ: про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, про надання невідкладної психіатричної допомоги та обов'язкову госпіталізацію у протитуберкульозному закладі. Істотні зміни та доповнення торкнулися й інших розділів та глав ЦПК України.

Детально проаналізувавши нормативно-правові акти та роботи науковців, щодо «окремого провадження» можна дійти висновку, що однією з ознак окремого провадження є його несумісність зі спором про право, якщо в ході розгляду справи виявиться, що предметом судового розгляду є спір про право, суд має залишити заяву без розгляду (якщо справа підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства) або закрити провадження у справі, якщо предметом судового розгляду і вирішення виявиться спір про право адміністративне або господарське, які можуть бути предметом розгляду у порядку відповідної адміністративної чи господарської судових юрисдикцій.

Відповідно до статті 234 ЦПК України - окреме провадження - це вид неповногого цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав. Особливість розгляду справ окремого провадження полягає у відсутності позивача та відповідача, тобто в категорії таких справ відсутній спір про право. Якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується у порядку позовного провадження, суд залишає справу без розгляду і роз'яснює зацікавленим особам про їх право подати позов на загальних підставах. Відсутність

спору про право робить неможливим пред'явлення зустрічного позову, заміну сторін, укладення мирової угоди, звернення до третейського суду. Разом з тим не виключається спільне звернення до суду кількох осіб, пов'язаних спільним інтересом. При ухваленні судом рішення судові витрати не відшкодовуються, але у випадку якщо при розгляді справи яка стосується визнання особи недієздатною, суд цього не визнає, то судові витрати будуть покладені на заявника і особу щодо якої було порушено питання про визнання її недієздатною.

У порядку окремого провадження розглядаються вимоги про встановлення обставин – юридичних фактів, зміну правового статусу фізичної особи або неправильність дій органів, які посвідчують такі обставини, за наявності чи відсутності котрих закон пов'язує виникнення, зміну або припинення суб'єктивних майнових та особистих немайнових прав. Рішення суду стає преюдиційним для настання певних наслідків. Так, від визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим залежить здійснення суб'єктивних прав другим з подружжя на розірвання й припинення шлюбу, спадкоємцями – на одержання спадкового майна, банком – на одержання або зняття заборгованості з особи, якій було надано позику.

Таким чином, окреме провадження в цивільному процесі відіграє значну роль. Судові органи мають можливість розширити свою діяльність по виконанню правоохоронної функції і сприяти зміцненню законності в діяльності органів держави і місцевого самоврядування, а громадяни та організації – використати судовий порядок для захисту своїх суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів. Важливим є те, що не досконалість та прогалини в законодавчій базі, не дають можливості в повному обсязі та справедливо вирішувати питання які не являються спірними, але у правильності вирішення яких, зацікавленими є заявники та заінтересовані особи. Запозичення та обмін досвідом із судовою практикою інших держав, ось що на мою думку допоможе як най швидше удосконалити та заповнити прогалини в вітчизняному законодавстві в тому числі і в Цивільному процесуальному праві України.

Використані джерела:

1. Конституція України від 26 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – №40-44. – ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. - № 40-41, 42. – ст.492.
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року.
6. Закон України «Про судовий збір» від 6 жовтня 2011 року.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року №5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення».
8. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року №3

- «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і позбавлення і поновлення батьківських прав».
9. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / С. С. Бичкової, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К.: Атака, 2008. – 840 с.
 10. Цивільний процес України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навч. закладів / Ю.С. Червоний, Г.С. Волосатий, В.О. Єрмолаєва, О.О. Голубцова, О.М. та Соломахіна; Ю.С. Червоний, Г.С. Волосатий, В.О. Єрмолаєва, О.О.Голубцова та ін.; Одеська національна юридична академія.; за ред. Ю.С. Червоного. - Київ: Істина, 2007.
 11. Цивільне процесуальне право України: Навчальний посібник / За заг.ред. С. С. Бичкової. –К.: Атіка, 2012.
 12. Цивільне процесуальне право України: навчальний посібник / С.С. Бичкова, В.І. Бобрик, І.О. Ізарова, О.І. Карпенко, О.С. та Кравченко; за заг. ред. С.С. Бичкової. - 2-е вид., доп. і переробл. - Київ: Атіка, 2011.
 13. Цивільний процес України: Підручник / За ред. Ю.С.Червоного. – К.: Істина, 2013.

Левченко Д.С.

студент КМ-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

СПІВВІДНОШЕННЯ ДОГОВОРІВ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ТА ПРОКАТУ НАЗЕМНОГО САМОХІДНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Поняття «наземний самохідний транспортний засіб» вживається лише в Цивільному кодексі України на відміну від інших нормативно-правових актів, в яких використовуються поняття: «автомобіль», «дорожній транспортний засіб», «наземний транспортний засіб», «колісний транспортний засіб», «автомобільний транспортний засіб» тощо. Слід визнати, що в сучасному законодавстві немає єдиного терміна який би позначав поняття «наземний самохідний транспортний засіб».

У Законі України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» наведено визначення «транспортного засобу», «механічного транспортного засобу». В ст.1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» міститься визначення «наземного транспортного засобу». У Законі України «Про автомобільний транспорт» наведено декілька визначень різних видів транспортних засобів: транспортний засіб загального призначення; транспортний засіб спеціалізованого призначення; транспортний засіб спеціального призначення.

Відповідно до аб. 64 п. 10, “Правил дорожнього руху”, транспортний засіб – це пристрій, призначений для перевезення людей і

(або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів. Основною ознакою транспортного засобу, яка притаманна більшості визначень, є те, що транспортний засіб – це пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу. Серед інших ознак транспортного засобу можна виділити: 1) приводиться в рух за допомогою двигуна (самохідність транспортного засобу); 2) призначений для експлуатації переважно на автомобільних дорогах загального користування; 3) підлягає державній реєстрації та обліку в органах Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України; 4) допущений до участі в дорожньому русі.

У випадку, якщо наземний самохідний транспортний засіб не відповідає перерахованим ознакам, то він не може бути допущений до участі в дорожньому русі. Невідповідність зазначеним вимогам не впливає на можливість транспортного засобу бути предметом договору найму, проте це впливає на можливість використання транспортного засобу, який може виступати предметом договору найму транспортного засобу.

За загальним правилом наземний самохідний транспортний засіб, який є предметом договору найму, повинен бути придатний для перевезення. Разом з тим, можуть бути й виключення, зокрема, коли транспортний засіб орендують для наперед обумовленої мети, наприклад, для використання як експонат або для використання у статичному положенні (без його переміщення в просторі) тощо. У такому разі можуть виникнути питання і щодо правової природи такого договору – чи поширюються на ці відносини спеціальні положення про найм транспортного засобу, чи ні?

Нотаріус (у разі нотаріального посвідчення договору найму транспортного засобу за участю фізичної особи) теж не зобов'язаний перевіряти, чи придатний транспортний засіб для використання, тобто, переважно, для перевезення. Відповідно до п. 3.7 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України 22 лютого 2012 р. № 296/5, при посвідченні договору найму (оренди) або позички транспортного засобу нотаріус вимагає для огляду документ про реєстрацію транспортного засобу за фізичною чи юридичною особою (свідоцтво про реєстрацію, технічний паспорт тощо), а у випадку, коли транспортний засіб не підлягає реєстрації або коли реєстраційне посвідчення не є свідченням права власності на транспортний засіб, – документ, що підтверджує набуття наймодавцем права власності на нього (договори тощо). Тобто єдиним документом, який треба надати нотаріусу, є правостановлюючий документ на транспортний засіб. Подання нотаріусу інших документів законом не передбачено. Серед умов договору сторони можуть обумовити, у якому стані передається в найм транспортний засіб.

Слід зазначити, що положення ч. 2 ст. 799 ЦК України щодо необхідності нотаріального посвідчення договору найму транспортного засобу за участю фізичної особи породжує найбільше проблем у правозастосуванні саме щодо укладення договорів найму (оренди) наземних самохідних транспортних засобів. У зв'язку з цим потребує

внесення змін до ст. 799 ЦК України, надавши можливість фізичним особам укладати договори найму наземного самохідного транспортного засобу в простій письмовій формі без нотаріального посвідчення цього договору.

Договір найму (оренди) наземного самохідного транспортного засобу варто відмежувати від інших договорів, предметом яких також є транспортний засіб, зокрема договору прокату та найму транспортних засобів. В сучасних умовах як договір прокату, так і договір найму (оренди) транспортного засобу належать до договорів найму (оренди), а особливості їх правового регулювання визначені в окремих параграфах глави 58 «Найм (оренда)» ЦК України.

У чинному ЦК України законодавець утримався від визначення переліку речей, які передаються за договором прокату, а також не застосували поняття «побутовий прокат», проте зосередили увагу на специфічних особливостях цього договору. Відповідно до ч. 1 ст. 788 ЦК України предметом договору прокату є рухома річ, яка використовується для задоволення побутових невиробничих потреб.

Відповідно до ЦК України та інших нормативно-правових актів не існує обмежень щодо суб'єктного складу договору найму транспортного засобу, тому фізична та юридична особа можуть бути як наймачем, так і наймодавцем. Також положення про прокат містяться окремо від положень про найм транспортного засобу, і це породжує дискусію щодо співвідношення договору прокату транспортних засобів та договору найму (оренди) транспортного засобу.

Предметом договору найму наземного самохідного транспортного засобу можуть бути будь-які його різновиди (легкові автомобілі, вантажні автомобілі тощо). Водночас, у законодавстві України неоднозначно вирішено питання щодо того, чи всі автомобілі можуть бути предметом договору прокату. Зокрема, у п. 98 Статуту автомобільного транспорту Української УРСР, який і надалі застосовують до регулювання відносин прокату автотransпортних засобів, зазначено, що підприємства та організації автомобільного транспорту загального користування надають легкові автомобілі громадянам у тимчасове користування за договором прокату за плату, розмір якої визначається тарифами.

Варто взяти до уваги те, що ознакою предмета договору прокату є побутове призначення рухомої речі. Основним критерієм для розмежування відносин прокату автомобіля та найму транспортного засобу є суб'єктний склад правовідносин. Якщо наймодавцем виступає спеціалізована прокатна організація, основним видом діяльності якої є передання в прокат транспортних засобів, то такі відносини вважатимуться прокатом. Якщо ж наймодавцем є будь-який інший суб'єкт – фізична особа або юридична особа, яка не є спеціалізованою прокатною організацією, такі відносини вважатимуться наймом транспортного засобу.

Можливість застосування до цих відносин норм, які регулюють відносини прокату, значно спрощує порядок укладення договору та усуває додаткові витрати під час укладення договору. Зазвичай, наймачем транспортного засобу за договором прокату є фізична особа. Договір

найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню (ч. 2 ст. 799 ЦК України). У свою чергу договір прокату транспортного засобу за участю фізичної особи нотаріального посвідчення не потребує.

Метою використання транспортного засобу згідно з договором прокату за загальним правилом, сформульованим у ч. 1 ст. 788 ЦК України, є задоволення побутових (невиробничих) потреб. Разом з тим, у наступній частині цієї статті зазначено, що якщо це встановлено договором прокату, то предмет договору прокату може використовуватися і для виробничих потреб теж. Тому метою використання наземного самохідного транспортного засобу за договором прокату може бути як задоволення особистих побутових потреб, так і задоволення виробничих потреб. Наймачем за таким договором може бути як фізична, так і юридична особа.

Таким чином, для того, щоб чітко розмежувати договір прокату транспортного засобу та договір найму транспортного засобу, договір прокату транспортного засобу повинен відповідати сукупно таким умовам: по-перше, наймодавцем за договором прокату транспортного засобу є особа, яка здійснює підприємницьку діяльність з передання транспортних засобів у найм; по-друге, договір прокату транспортного засобу – це короткостроковий договір, і, на нашу думку, в законі варто встановити максимальний строк, на який можна укласти договір прокату транспортного засобу.

Предметом договору прокату транспортного засобу може бути не лише автомобіль, а й інші транспортні засоби, зокрема, такі, як повітряні, морські судна тощо. Закон не забороняє використання цих транспортних засобів за договором прокату, тому, керуючись принципом свободи договору, сторони можуть вступати у відповідні договірні зобов'язання.

Лисенко О.О.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Аналіз чинного законодавства в сфері регулювання грошово-кредитних відносин в Україні дає підстави стверджувати, що його адекватність нарізлим потребам є недостатньою. Вітчизняне законодавство в цілому можна охарактеризувати як хаотичне і багатожарове.

В сучасних умовах має місце наступна тенденція: якщо раніше обговорювалася неможливість вирішити певні проблеми у економічній, зокрема фінансовій та банківській сферах, через відсутність законів, сьогодні активно посилаються на відсутність банківського кодексу. З 1990 р. у Верховній Раді України було зареєстровано 16 тис. законопроектів, із них 2,5 тис. стали законами, з яких близько 600 – базові закони, а всі інше

– доповнення та зміни. Багато з чинних законодавчих актів приймалися нашвидкуруч, а тому кількість не завжди відповідає високій якості. Тому багато юристів-практиків настоює на необхідності постійно, систематично, планово здійснювати «ручну доводку» законодавства.

Сучасна нормативно-правова база, що регулює грошово-кредитні відносини в державі, переповнена юридичними колізіями, які різняться як за своїми конкретними проявами, так і за способами їх розв'язання. А. Т. Ковальчук, досліджуючи питання поширення правових колізій у законодавчому забезпеченні грошово-кредитних відносин, згрупував правові колізії у системі фінансового права наступним чином:

- колізії між нормативними актами або окремими правовими нормами;
- колізії в правотворчості – безсистемність, дублювання й паралелізм, видання актів, що взаємо виключають один одного;
- колізії в правозастосуванні – різнобій у практиці реалізації одних і тих же правових норм, неузгодженість правових приписів щодо однієї проблеми;
- колізії в «статус-кво» державних фінансових установ, що врегульовують і опікають грошово-кредитну сферу;
- неузгодженість секторів впливу та повноважень посадових осіб на фінансовому ринку та ринках фінансових послуг;
- колізії між національним і міжнародним фінансовим законодавством і правом.

Процес усунення та нейтралізації юридичних колізій у законодавчому регулюванні грошово-кредитної політики зіштовхується з численними проблемами. Проблему усунення колізій слід в першу чергу розглядати в контексті оптимізації фінансово правового регулювання грошово-кредитних відносин.

Юридичні або правові колізії є, на жаль, атрибутивними явища у грошово-кредитній сфері, тому їх теоретичне закріплення у фінансовому праві є гостро назрілою потребою і необхідністю, оскільки наукова констатація без жодних сумнівів стане запорукою їх усунення у правовому полі.

Практика сьогодення переконує, що український бізнес в цілому освоїв ринкові закони і поступово вчиться розбиратися в його кон'юктурі, застосовує нові методики і сучасні технології, приймає підприємливі рішення, конкурує і діє в умовах ризику. Проте, на жаль, національний бізнес, не завжди керується обов'язковим приписом діяти згідно чинного законодавства, правничої бази, фінансово-правових регуляторів. Крім цього, неминучими сьогодні є штучні, рукотворні колізії в правовому регулюванні грошово-кредитних відносин. Така ситуація зумовлена в першу чергу недооцінкою фінансового права, яке, на моє переконання, має виключну перевагу в юридичній опці системи грошово-кредитних відносин, всього банківського сектору України. Чинні цивільний, господарський та інші кодекси не можуть підмінити фінансове право і його критерії, принципи, правила регулювання.

На дієву реалізацію сучасної грошово-кредитної політики негативно впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Основними зовнішніми

факторами виступає зростаюча залежність нашої держави від міжнародної економіки та світової фінансової системи, що спричинило поширення кризових явищ у національному господарстві загалом, так і його банківському секторі зокрема.

До внутрішніх факторів, які негативно впливають на грошово-кредитну політику в Україні відносять:

- проблемність взаємодії між Національним банком України та урядом;
- відсутність належних умов для ефективної роботи альтернативних валютному каналів монетарної трансмісії;
- несприятливе інституційно-правове середовище в Україні, що призводить до зниження ефективності спеціальних цільових антикризових інструментів грошово-кредитної політики (недостатня прозорість вибору одержувачів кредитів рефінансування, недостатньо жорсткі вимоги до бази застави);
- неконтрольований переплив частини наданих кредитів рефінансування на валютний ринок (неефективність валютних інтервенцій в частині впливу на обмінний курс внаслідок їх доступності для обмеженого кола фінансових установ);
- інституційні перешкоди на шляху рекапіталізації банківської системи за рахунок приватного капіталу, що посилює навантаження на грошово-кредитну політику та державний бюджет;
- вагомий дефіцит фінансового рахунку платіжного балансу;
- юридична неврегульованість окремих аспектів кредитних відносин;
- відсутність механізмів залучення довгострокових ресурсів у національній одиниці;
- незначні обсяги житлового будівництва, що призводить до обмеження попиту на іпотечні кредити та їх пропозицію.

Оцінка сучасного стану грошово-кредитної системи України, дає підстави стверджувати, що на даний час її розвиток дещо відстає від подібних систем західноєвропейських країн.

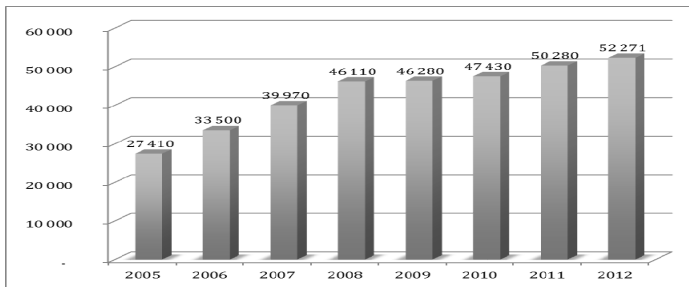
Серед проблем, які гальмують економічну динаміку в Україні, чільне місце належить обмеженості грошових ресурсів. Так, технологічна потреба української економіки у додаткових коштах та інвестиціях в основний капітал, за оцінками експертів, складає 100 мільярдів доларів США.

Литвиненко А.О.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Галузь телекомунікаційних послуг, демонструє стабільний розвиток, незважаючи на кризові явища, і є ключовим ланцюгом економіки України.

Діаграма. Доходи галузі телекомунікацій (млн.грн)

Зростають обсяги традиційних телекомунікаційних послуг, споживачам пропонуються нові сучасні телекомунікаційні та інформаційні послуги.

Але за останні 5 років ріст доходів різко скоротився і є підстави проаналізувати поточний стан і зробити необхідні корегування для можливого відновлення стрімкого зростання доходів.

На даний час в Україні фактично сформовані певні ринки телекомунікаційних послуг, що надаються операторами, провайдерами телекомунікацій споживачам та/або одне одному. Межі багатьох ринків можна чітко окреслити.

Але цей перелік суттєво відрізняється від переліку ринків країн – членів ЄС, оскільки відповідно до законодавства співтовариства, ліцензування видів діяльності в сфері телекомунікацій, на відміну від України, відсутнє. На підставі дозволів (ліцензій) в країнах ЄС виділяються тільки обмежені ресурси – радіочастотний і номерний.

Якість функціонування і розвитку кожного ринку залежить від багатьох факторів. Серед них, зокрема, стан конкуренції на ринку, забезпечення рівних умов діяльності для всіх його учасників, наявність у регулятора повноважень щодо припинення випадків порушення правил справедливої конкуренції – демпінгування, недобросовісної реклами, застосування суттєвої ринкової влади окремими домінуючими операторами з метою дискримінації інших операторів та/або споживачів.

В Законі України „Про телекомунікації” задекларовані наступні цілі регулювання:

- максимальне задоволення попиту споживачів на телекомунікаційні послуги;
- створення сприятливих організаційних та економічних умов для залучення інвестицій;
- збільшення обсягів послуг та підвищення їх якості;
- розвиток та модернізація телекомунікаційних мереж.

Якщо проаналізувати стан виконання кожного визначеного напрямку, можна дійти висновку, що мета регулювання наразі не досягнута.

Забезпечення ефективної конкуренції та захисту прав та інтересів споживачів неможливо, якщо в країні законодавчо не встановлені

ефективні механізми регулювання доступу на ринок і правила здійснення діяльності на ньому.

Переваги революційних досягнень в галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій (ІКТ), якими без обмежень користуються мешканці розвинутих країн, у тому числі, країн – членів ЄС, не в повній мірі впроваджені в Україні, а ті ІКТ-послуги, які наразі пропонуються в нашій країні, вкрай нерівномірно розподілені між її регіонами та всередині регіонів.

В розвинутих країнах рівні можливості доступу до ІКТ-послуг досягнуті завдяки державній політиці, яка створила на всіх рівнях сприятливі умови для стабільності, передбачуваності, справедливої конкуренції, і забезпечила залучення у великих масштабах приватних інвестицій в розвиток інфраструктури ІКТ. Не менш важливе досягнення цієї політики - забезпечення виконання зобов'язань щодо універсального обслуговування населення в тих регіонах, де не діють звичайні ринкові механізми, а також осіб з обмеженими соціальними та фізичними можливостями.

До сказаного слід додати, що законодавство України у сфері телекомунікацій, відносно універсального доступу, не відповідає Директиві ЄС про універсальну послугу щодо дотримання принципу нейтральності технологій при будівництві та обслуговуванні мереж фіксованого місцевого телефонного зв'язку. Тому головна умова вирішення питання телефонізації сільських населених пунктів – законодавче впровадження принципу технологічної нейтральності для універсальних послуг.

До слова, законодавство України про телекомунікації більше ніж на 60 % не відповідає рамковим Директивам ЄС від 2002 року щодо повсюдного забезпечення права доступу споживачів до універсальних послуг, правил справедливої конкуренції на ринках телекомунікаційних послуг. Тому, виходячи із прагнень України щодо приєднання до ЄС, законодавство України потребує невідкладного внесення змін.

Як сказано вище, діяльність на всіх роздрібних ринках України, крім послуги з надання ширококутного доступу (ШСД) до мережі Інтернет, телеграфного зв'язку, дротового радіомовлення, здійснюється за наявності ліцензій. При цьому, якщо діяльність оператора потребує використання радіочастотного ресурсу, він повинен отримати ще одну ліцензію. Тобто, для здійснення одного виду діяльності оператору потрібно мати дві або більше ліцензій, а також додатково дозволи на використання радіоелектронних засобів та/або номерного ресурсу.

Таким чином, в Україні на відміну від країн – членів ЄС, а також багатьох інших розвинутих країн вкрай ускладнені умови доступу на ринок телекомунікацій, а відтак – існують суттєві перешкоди для ефективного впровадження нових сучасних технологій та послуг для споживачів.

Для покращення стану справ доцільно внести зміни до законодавства у сфері телекомунікацій з метою вирішення проблеми забезпечення телекомунікаційними послугами мешканців села, визначення

конкретних функцій та механізмів державного нагляду за зв'язком, вирішення питання підключення мереж операторів зв'язку до телекомунікаційних мереж інших операторів, досудового врегулювання спорів у сфері телекомунікацій, удосконалення механізмів формування, виділення та забезпечення освоєння номерного ресурсу, ефективного використання радіочастотного ресурсу, конверсії радіочастот тощо.

Законопроекти мають враховувати наступне:

Вимоги положень директив 2002/22/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про загальнодоступні послуги», а також зобов'язань України у зв'язку із вступом до Світової організації торгівлі (СОТ), 2002/21 (стосовно загальної системи регулювання електронних комунікаційних мереж та послуг), 2002/19/ЄС (про доступ до електронних комунікаційних мереж та супутніх засобів і взаємного підключення), 2002/20/ЄС (про дозвіл для електронних комунікаційних мереж та електронних комунікаційних послуг).

Процедури ліцензування у сфері телекомунікацій необхідно гармонізувати з законодавством ЄС, зокрема з положеннями Директиви Парламенту і Ради ЄС 2002/20/ЄС (про дозволи для електронних комунікаційних мереж та електронних комунікаційних послуг)

Визначити поняття та класифікації конвергентних послуг, організаційно-правових умов використання номерного ресурсу, взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж та взаєморозрахунків між операторами телекомунікацій при наданні цих послуг. Запровадження конвергентних послуг потребує також закріплення в законодавстві України принципу технологічної нейтральності при здійсненні регулювання у сфері телекомунікацій

Луценко М.В.

студент 4-КН курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ФОРМА ЗАПОВІТУ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У ст. 1217 Цивільного кодексу України передбачено два види спадкування: за заповітом або за законом. Цивільне законодавство України, як і законодавство багатьох європейських держав, приділяє особливу увагу спадкуванню за заповітом. Однією з умов дійсності заповіту є його форма. Форма заповіту передбачена законом і носить імперативний характер. У ст. 1247 ЦК «Загальні вимоги до оформлення заповіту» передбачено, що заповіт складається у письмовій формі і має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими особами, визначеними у статтях 1251-1252 ЦК. Порядок укладання і посвідчення заповітів детально регламентує Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами

України

від 12 лютого 2012 р.

Складання заповіту в письмовій формі дає можливість заповідачу серйозно обдумати свої наміри, уникнути покvapливості, поспіху, прийняття необдуманих поспішних рішень [1, С. 378]. Питання щодо правового регулювання форми заповіту досліджували у своїх працях низка вітчизняних вчених (Ю.О. Заїка, С.Я. Фурса, Є.О. Рябокoнь, Л.В. Шевчук та ін.), проте проблематика спадкування за заповітом та форми заповіту на сьогодні не є вичерпаною. В законодавстві окремих європейських країн передбачено дещо спрощену форму заповіту.

Так, наприклад, за наявності виняткових обставин, Німецьке цивільне уложення визнає дійсним просту письмову форму заповіту чи усну заяву спадкодавця в присутності трьох свідків, щодо розпорядження свого майна, якщо заповідач перебуває у місцевості, з якою внаслідок надзвичайних обставин перервано зв'язок або на німецькому судні в дальньому плаванні. Спрощена форма допускається, якщо існує небезпека того, що заповідач помре раніше моменту нотаріального вчинення заповіту; його може посвідчити бургомістр за місцем знаходження заповідача в присутності двох свідків. Також до таких обставин належить епідемія. Якщо протягом трьох місяців з моменту складання заповіту в спрощеній формі спадкодавець залишається живим, то такий заповіт втрачає силу [2, С. 513-514]. Ст. 11 англійського закону 1837 р. також допускає складання заповіту моряком, який перебуває у плаванні в цьому випадку заповіт може бути вчинено також в усній формі та в присутності свідків або письмові заповіти без підписання чи посвідчення їх свідками. Вчинення привілейованих заповітів передбачено й Цивільним законом Латвії 1937 р. у разі , якщо заповідач через надзвичайні обставини не має можливості скласти письмовий приватний чи публічний заповіт. У такому разі спадкодавець висловлює свою останню волю усно. Вона виголошується у присутності свідків. Якщо надзвичайні обставини припиняють свою дію і у спадкодавця є можливість скласти письмовий заповіт, тоді усний заповіт втрачає силу протягом трьох місяців після припинення зазначених обставин.

Можна згадати і положення цивільного законодавства Польщі (ст. 952 Цивільного кодексу), яке також передбачає можливість усної форми заповіту як однієї із спеціальних. Згідно законодавства усний заповіт може бути складений лише в разі небезпеки швидкої смерті спадкодавця, або у випадку неможливості дотримання звичайної форми заповіту або є дуже ускладненим, то спадкодавець може висловити усно свою останню волю в одночасній присутності щонайменш трьох свідків. Зміст усного заповіту може бути підтверджений в такий спосіб, що один зі свідків або третя особа напише волевиявлення спадкодавця протягом одного року з моменту складення такого заповіту із зазначенням місця і дати волевиявлення, а також дати і місяця написання заповіту, а текст заповіту повинен бути підписаний спадкодавцем і двома свідками або всіма свідками. Якщо зміст усного заповіту не буде підтверджено таким способом, то протягом шести місяців з дня відкриття спадщини його можна підтвердити через складення відповідних свідчень в суді.

Значимо, що в США існує інститут пронації, який немає аналогів у європейському праві, тобто, посвідчення спеціальним судом із спадкових справ дійсності заповіту [3, С.160].

Отже, в Україні допустимою є лише письмова форма заповіту і в жодному разі не допускається складання заповіту в усній формі. Більше того, законодавець надав заповіту як односторонньому правочину, набагато більший ступінь правового захисту, передбачивши обов'язковість його посвідчення нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами. Але якщо детальніше розглядати заповіт як правочин, то можна дійти до певної колізії, адже згідно ч. 2 ст. 219 ЦК України йде мова, що суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала обставина, яка не залежала від її волі. Виходячи з цього можна зробити висновок, що законодавство не забороняє усну форму заповіту, але й не зазначає її в законодавстві.

Порівняльно-правовий аналіз спадкового законодавства зарубіжних країн, дозволяє зробити висновок про необхідність вдосконалення національного законодавства шляхом запозичення окремих позитивних правових конструкцій в сфері спадкових правовідносин. З метою розширення заповідальної свободи і захисту спадкових прав вважаю доцільним в ст.1247 ЦК України «Загальні вимоги до оформлення заповіту» передбачити можливість складання заповіту за надзвичайних обставин в усній формі в присутності свідків.

Використані джерела:

1. Цивільне право України. Загальна частина : Підручн. / За ред. І. А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: Алерта 2014. – 510 с – С.378
2. Основные институты гражданского права зарубежных стран. Сравнительно-правовое исследование / Под ред. В.В. Залесского. – М. НОРМА, 2000. – 648 с. – С. 513–514.
3. Валах В.В. Наследственные отношения в Украине, Российской Федерации, Франции, Германии и США: сравнительно-правовое исследование. Монография. – Х.: Бурун-Книга, 2012. – 320 с.– С.160

Ляшенко В.А.

студент КМ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВО АКЦІОНЕРІВ ТА ІНШИХ ОСІБ НА ДОСТУП ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ЗГІДНО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Акціонерна форма капіталу надає компаніям ряд переваг для встановлення корпоративного контролю над іншими суб'єктами господарської діяльності, що має супроводжуватися ефективним захистом інтересів усіх зацікавлених сторін і забезпечується інститутами

регулювання правових відносин і корпоративним законодавством.

У всіх прийнятих останнім часом документах з корпоративного права Європейського Союзу (далі – ЄС) статус акціонерів займає особливе місце. Відповідно до принципів корпоративного управління до основних прав акціонерів, в тому числі, належать права на: 1) надійну процедуру реєстрації власності на акцію; 2) відчуження та передачу акцій; 3) участь та голосування на загальних зборах акціонерів; 4) частку в прибутках компанії. [1] Крім цього, загально визнано, що акціонери мають право на участь у прийнятті рішень та отримання достатньої інформації щодо рішень, що стосуються принципових змін. Акціонери повинні мати можливість ефективно брати участь у загальних зборах акціонерів і голосувати на них, отримувати інформацію: про правила, що регламентують проведення загальних зборів акціонерів; стосовно дати і місця проведення загальних зборів та їх порядку денного тощо.

У ЄС у сфері регулювання створення та діяльності компаній було прийнято дев'ять Директив, які більшою мірою регулюють діяльність акціонерних товариств. [1]

Розкриття інформації господарськими товариствами відповідно до законодавства ЄС визначено Директивою 2003/58/ЄС від 15.07.2003 р. - публікації установчих документів компаній та інших відомостей про них має бути додатково вироблена в електронному вигляді. [2] Директива 1999/93/ЄС від 13.12.1999 р. регламентує, що документи про компанію, представлені в електронному вигляді, з метою гарантії їх автентичності, повинні бути підтверджені електронним підписом.

Перша Директива 68/151/ЄЕС від 9.03.1968 р. визначила мінімальний обсяг тієї документації та інформації, яку компанія обов'язково повинна розкрити про себе. Директива не визначає тієї категорії інформації, яка може та повинна бути надана акціонерові на його вимогу, безпосередньо звернувшись до товариства. Проведена в державах - членах ЄС інформаційна політика дозволяє зацікавленим особам отримувати документи та відомості про компанію в реєстраційній справі, що знаходяться в єдиному офіційному реєстрі (згідно з положеннями ст. 3 першої Директиви ЄЕС). [2]

Друга Директива Ради 88/357/ЄЕС від 22.06.1988 встановлює жорсткі і детальні вимоги щодо обов'язкового розкриття інформації для акціонерних товариств, оскільки уніфікованість таких інформаційних джерел є однією з пріоритетних цілей зазначеного інструменту узгодження в державах-членах ЄС.

Друга Директива забезпечує захист прав акціонерів і кредиторів акціонерного товариства і дає їм можливість мати достовірну інформацію. [3, с.68]

Четверта Директива 78/660/ЄЕС від 25.07.1978 р. і сьома Директива 83/349/ЄЕС від 13.06.1983 р. регулюють питання розкриття інформації в бухгалтерській звітності. Сьома Директива регулює порядок складання консолідованої звітності групи компаній; зобов'язує групи компаній, що мають дочірні підприємства публікувати таку консолідовану звітність, яка забезпечила б інвесторам можливість оцінки реального фінансового стану

всієї групи.

Одинадцята Директива № 89/666/ЄЕС від 21.12.1989 р. визначає вимоги щодо розкриття інформації філіями відкритих акціонерними товариствами на території держав - членів ЄС. [3, с.73]

У нормах корпоративного права ЄС існують і інші особливості. Зокрема, публічне оголошення про намір зробити пропозицію, і про тендерну пропозицію; обов'язкова тендерна пропозиція (mandatory bid) на викуп акцій акціонерів. [4, с.130-133]

Всі міжнародні документи з корпоративного управління визнають необхідність посилення захисту прав акціонерів, особливо інформаційних прав, одночасно вони допускають можливість того, що здійснення всіх цих прав пов'язано з певними обмеженнями, які викликані процедурою здійснення прав або стосуються предмета інформації. Необхідно, щоб законодавство про акціонерні товариства закріплювало правовий механізм його здійснення, включаючи можливість судового захисту цих прав. [5, ст. 132].

Обмеження здійснення прав акціонерів повинні бути вичерпно передбачені законами і не повинні передаватися на розсуд статуту акціонерного товариства. Головною метою всіх обмежень прав акціонерів є попередження зловживань правами, які можуть завдати суспільству більше шкоди, ніж їх здійснення.

У той же час у законодавстві ЄС прийнято досконалий механізм захисту прав акціонерів і кредиторів компаній, що беруть участь у реорганізації, оскільки він не стримує сам процес реорганізації. Крім того, Рада міністрів ЄС прийняла ряд директив у галузі регулювання ринку цінних паперів і оподаткування компаній.

Підсумовуючи викладене варто відзначити, що у законодавстві ЄС передбачено гнучкий механізм доступу до інформації про компанії та досить досконалий - відносно захисту прав акціонерів. Доцільним є врахувати позиції викладені в Директивах ЄС при розробці змін до корпоративного законодавства України, щодо застосування механізму розкриття інформації як основного засобу регулювання правовідносин у сфері корпоративного управління та досягнення у правовому регулюванні балансу інтересів різних груп учасників корпоративних правовідносин.

Використані джерела:

1. Ограничение прав акционеров в международной практике. Ладо Чантурия: Доклад сделанный для Круглого стола «Актуальные вопросы законодательства РК об акционерных обществах», проведенного в Алма-ате 17-19 сентября 2007 года. [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEOQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.cac-civillaw.org%2Fpublikationen%2Fchanturia.limited-rights.ru.rtf&ei=HVZnUvLPFYWZ0QXYyYGgDQ&usg=AFQjCNGSZcAa_zBMrh hKk7pwCR_mEcXv7A&bvm=bv.55123115,d.d2k
2. Офіційний сайт Європейського Союзу // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/>.
3. Перспективы создания и деятельности украинских компаний с учетом

- законодавства Европейского Союза. Д. В. Пономаренко: Стаття / Экономический вестник Донбасса № 4 (18). - 2009. – с.66-75
4. Солоділова І. В. Регулювання тендерних пропозицій: досвід США та країн Європейського Союзу для України.: Стаття / Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - Випуск 2, Том 1 – 2012. – с.130-133
 5. Закон об акционерных обществах Германии. Паралельные русский и немецкий тексты = Aktiengesellschaft. Paralleler russischer und deutscher Text – М.: Вольтерс Клувер, 2009. – 440с.

Надікста К.В.

студент 4-К-Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН МІЖ БАТЬКАМИ І ДІТЬМИ ЗА СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Наявність у дитини цивільної правоздатності з моменту народження забезпечує їй можливість мати не тільки особисті немайнові права, а і майнові права, в тому числі право власності на будь-яке майно. До того ж, виникнення у дитини суб'єктивного права власності може бути пов'язане з будь-якими підставами, передбаченими цивільним законодавством. Звичайно, що дитина в залежності від віку не в повній мірі може реалізувати належне їй право власності. Для цього закон і наділяє батьків (інших законних представників) відповідними повноваженнями щодо реалізації дитиною своїх майнових прав. Згодом, з досягненням дитиною певного віку, розширюється як коло можливих підстав набуття права власності, так і змінюється здатність дитини реалізувати свої правомочності щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Майнові відносини батьків і дітей – це відносини, які виникають між ними стосовно приналежного їм майна. Слід підкреслити, що майнові правовідносини між батьками і дітьми підлягають як сімейно-правовому, так і цивільно-правовому регулюванню, особливо у випадках управління майном або під час реалізації права власності на майно. Свого часу О. Кудрявцев зазначав, що «майнові правовідносини між батьками і дітьми складаються із відносин з приводу взаємного утримання, що регулюються сімейним законодавством, а також майнових відносин, які є предметом регулювання цивільного права. Інакше кажучи, майно у дітей може утворюватись і за самостійними підставами, які лежать поза сферою сімейного права (спадкування, дарування, самостійна заробітна плата), - уточнювала Н.Єршова [2, с.50]. Отже, зазначене вище дозволяє говорити про те, що майнові відносини батьків і дітей врегульовані нормами сімейного та цивільного права.

Слід зазначити, що цивільне законодавство визнає дитину в якості самостійного суб'єкту права власності, оскільки надає їй право самостійно розпоряджатися належним їй майном. Але таке самостійне розпорядження певною мірою все ж таки обмежене, бо законом так само чітко

встановлено і види правочинів, і предмет щодо якого власне і вчиняється правочин. Так, малолітні особи (до 14 років) мають лише право самостійно укладати дрібні побутові правочини. Особи у віці від 14 до 18 років мають право на укладення дрібного побутового правочину, а також: самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами за умови наявності достатніх для цього підстав; самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної діяльності; самостійно укладати договір банківського вкладу та розпоряджатися внесеними на своє ім'я грошовими коштами. Разом з тим, слід погодитись із тими науковцями, які зазначають, що «під самостійним розпорядженням слід розуміти зняття вкладу, переведення його в іншу банківську установу, але не набуття за ці кошти предметів, що виходять за межі побутових [3, с.33]. Щодо вчинення інших правочинів, то тут право власності неповнолітнього обмежено. Вважаємо таке обмеження цілком виправданим, оскільки не можна розширено тлумачити правила закону, які допускають можливість самостійного укладення правочинів. Із змісту закону випливає: неповнолітні без згоди батьків можуть укладати лише правочини, спрямовані на набуття певних речей (не майна). Певні обмеження щодо можливості укладати правочини (до речі вони торкаються на лише малолітніх і неповнолітніх дітей, а й обмежено дієздатних та недієздатних осіб) відомі ще з римського цивільного права. Як підкреслював свого часу М.Малеїн, - кожна фізична особа при самому максимальному обмеженні його правоздатності завжди залишається учасником суспільних відносин, врегульованих законом, тобто є суб'єктом права [4, с.137]. Таким чином, обмеження, а точніше недостатність необхідного обсягу дієздатності, встановлені законом щодо неповнолітніх, доповнюється можливістю батьків (інших законних представників) вчиняти юридично значимі для дітей дії. Проте, обмеження в сфері розпорядження майном неповнолітніх розповсюджуються в рівній мірі і на батьків, саме тоді, коли вони виступають в якості цивільно-правових представників дітей. Зокрема, батьки не мають права укладати від імені дитини договору дарування, відмовлятися від майнових прав тощо. Таким чином, регулювання майнових відносин батьків і дітей спрямовано на максимальний захист прав та інтересів останніх.

Сімейним кодексом закріплено режим роздільності майна батьків і дітей. Так, ч.1 ст.173 СК наголошує – батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна [5]. Тобто, якщо майно, належить батькам або належить дитині, вони незалежно від статусів користування цим майном, є єдиними його власниками, які мають право здійснювати правомочності щодо володіння, користування та розпорядження цим майном. Разом з тим, сімейним кодексом проголошено, що при вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків, якщо інше не встановлено судом. При цьому, майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого користування, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне

обладнання тощо), є власністю дитини (ст. 174 СК) [5]. Про практичність цієї норми неодноразово наголошувалось в юридичній літературі, адже батьки в силу закону повинні піклуватися про своїх неповнолітніх дітей, утримувати їх. Зрозуміло, підкреслює Н. Єршова, що майно, набуте батьками для обслуговування потреб дітей складає особисту власність останніх [2, с.50].

Крім режиму роздільної власності, сімейне законодавство, передбачає і режим спільної сумісної власності батьків і дітей. Відповідно до ст. 175 СК, майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів, належить їм на праві спільної сумісної власності. Прикладом такої спільної сумісної власності батьків і дітей може бути дохід, отриманий від діяльності фермерського господарства тощо. Тобто, способи набуття як роздільної, так і сумісної власності збігаються із загальними способами набуття права власності, передбаченими чинним законодавством.

Використані джерела:

1. Ершова Н. Имущественные отношения в семье //Сов.государство и право. – 1974. - № 5. – с.46-52.
2. Белякова А.М., Карев Д.С., Орлов В.С. Правовая охрана детства. Учеб.пособ. – М.: Знание. – 1968. – 160 с.
3. Малеин Н.С. Гражданский закон и права личности в СССР. – М. Юрид.лит. – 1981. - 228 с.
4. Сімейний кодекс України. – К. – Велес. – 2013. – 64 с.

Огілько К.С.

студент 4 курсу Житомирського відділення ННІЗН НАВС

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СПАДКУВАННЯ

Важливим елементом процесу перебудови, реформування та демократизації всіх систем суспільства в Україні є формування правової держави, яка покликана забезпечити виконання конституційного принципу верховенства права (стаття 8 чинної Конституції України), та забезпечувати недоторканність та захист таких важливих соціальних цінностей як життя та здоров'я людини, її недоторканності і безпеки, честі та гідності.

Економічні перетворення в державі мають на меті утворення нової системи господарювання, які тягнуть за собою значні потреби в реформації правової системи держави. За даних умов значно зростає роль правового регулювання товарно-грошових відносин та різноманітних відносин з немайновими цінностями. Держава має прикласти максимальних зусиль для того, щоб правова база була приведена до відповідності з вимогами чинної ситуації в економіці.

Інститут спадкового права в усіх правових системах, як стародавніх так і сучасних, є одним із найважливіших. Його значимість обумовлюється

також тим, що об'єктом спадкування переважно є право власності. Що залишається після смерті власника, кому має перейти майно, в якому порядку та обсязі - всі ці проблеми спадкового права з найдавніших часів і до нашого часу залишаються в центрі уваги суспільства та держави, законодавців та дослідників, кожної людини, оскільки в тій чи іншій мірі торкається його інтересів.

У сучасному світі мільйони громадян є суб'єктами спадкових відносин, що виникають незалежно від їхньої країни постійного місця проживання, зокрема і в Україні.

Спадкове право традиційно належить до найбільш стабільних розділів цивільного права (звісно, якщо не рахувати спроби істотного обмеження спадкування, вжиті радянською владою на початку 20-х років). Завдяки цьому поняття спадкування та його видів, окремих видів заповідальних розпоряджень тощо, у теорії цивільного права залишається практично незмінним, ґрунтуючись в цілому на положеннях римського права.

Разом з цим, книга шоста ЦК містить чимало новел, метою яких є гармонізація відповідних інститутів українського цивільного права із законодавством європейських країн у цій галузі, встановлення низки положень, спрямованих на більш повний захист цивільних прав та інтересів учасників цивільних відносин. Ці новели стосуються як структури відповідного інституту, так і його змісту. Зокрема, якщо у ЦК 1963 р. регулюванню спадкових відносин було присвячено всього 41 стаття (з 524 по 564), то книга шоста ЦК включає 93 статті (ст.ст. 1216-1308). Тобто обсяг відповідного нормативного матеріалу зріс більше ніж вдвоє.

Складнішою стала структура інституту спадкування (книга шоста ЦК поділяється на 7 глав: Глава 84. Загальні положення про спадкування; Глава 85. Спадкування за заповітом; Глава 86. Спадкування за законом; Глава 87. Здійснення права на спадкування; Глава 88. Виконання заповіту; Глава 89. Оформлення права на спадщину; Глава 90. Спадковий договір. Але це ускладнення структури переслідує мету спрощення користування Кодексом не лише для юриста, але й для пересічного громадянина, оскільки розташування норм набуло необхідної стрункості і логічності.

Поміж новел змісту інституту спадкового права варто згадати запровадження норм, раніше невідомих радянському цивільному праву: спадкового договору, спадкування подружжя, секретний заповіт, заповіт під умовою, встановлення сервітуту у заповіті тощо. Крім того, інакше, ніж раніше вирішується низка питань, що мають істотне значення для учасників правовідносин спадкування: запровадження заповіту під умовою, скасування поняття «вимерочного майна», котре переходить до держави, зміна характеру спадкування вкладів у кредитні установи та ін.

Наразі наявна тенденція віддалення від радянської моделі та наближення до західних засад формування правових інститутів. Саме прийняття нового ЦК у частині стосовно спадкового права є цьому яскравим прикладом. Однак не такі ми вже й новачки у цій справі, бо хай

там як, а проблема спадкування і переходу прав та обов'язків від покоління до покоління завжди була актуальною і потребувала розв'язання.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, що інститут спадкування у новому Цивільному кодексі, зберігаючи принципові засади регулювання відносин у цій галузі, разом з тим містить низку положень, котрі більшою мірою відповідають загальним принципам регулювання відносин спадкування, властивих усім європейським правовим системам. Таким чином, виразно помітною стала характерна для ЦК в цілому тенденція наближення правового регулювання до тих основ регулювання цивільних відносин, котрі є типовими для усієї європейської спільноти і мають підґрунтя підвалини, закладені ще римським приватним правом.

Подорожна О.М.

студент 4 курсу Житомирського
відділення ННІЗН НАВС

ОСОБЛИВА ПРИРОДА ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Постановка проблеми обумовлена тим, що на даному етапі розвитку нашої держави, а саме радикальних економічних і політичних змін, посилюється роль чіткого визначення і характеристики об'єктів цивільного права. Все це свідчить про зростаючу соціальну цінність цивільного права в правовій державі і визначає місце в системі правових галузей, служить показником устрою держави та її апарату.

Об'єктами цивільних прав визнаються матеріальні та нематеріальні блага, стосовно яких між суб'єктами цивільного права виникають відносини, які становлять предмет цивільно-правового регулювання. Права та обов'язки суб'єктів цивільного права встановлюються, існують, реалізуються, змінюються та припиняються з приводу відповідних об'єктів. Як правило, об'єкт набуває значення елемента структури цивільних правовідносин у випадках, коли він становить інтерес для учасників цивільних відносин.

Гроші є особливою категорією об'єктів цивільного права, оскільки виконують роль загального еквіваленту і відповідно до цього їм властива ціла низка специфічних особливостей.

Об'єктом цивільних прав можуть бути не лише речі, їх сукупність, а й майнові права на них. Найпоширенішими серед них є ті, які впливають з цінних паперів. Оскільки ж відповідно до ст. 194 ЦК цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає взаємовідносини між особою, яка його розмістила (видала), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам і до особи, яка набула право власності на цінний папір, переходять у сукупності усі права, які ним посвідчуються, то можна вважати, що він виконує подвійну роль. По-перше, він підтверджує наявність у особи

майнових та інших прав, по-друге, сам цінний папір є об'єктом права власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом дослідження особливої природи об'єктів цивільних прав є теоретично-методологічні засади, нормативна основа та механізм їх реалізації. Теоретико-методологічною основою дослідження є система взаємодоповнюючих філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, призначених для отримання об'єктивних достовірних результатів. Теоретичною основою дослідження є аналіз основної проблематики з позицій системного підходу й структурно-функціонального аналізу.

Об'єкти цивільних прав були предметом дослідження відомих вчених – фахівців у галузі цивільного права і процесу: І.О. Дзери, О.В. Дзери, Н.М. Єршової, О.С. Захарової, Г.К. Матвєєва, Р.М. Мінченко, Є.Ф. Мельник, О.А. Підпригори, Л.А. Савченко, Р.О. Стефанчука, Є.О. Харитонова, О.Г. Брателя, С.А. Пилипенко, В.І. Борисова, П.П. Музиченка, Є.О. Харитонова та інших.

Основні результати дослідження. Об'єктам цивільних прав приділяється в даний час особлива увага. Це обумовлено, насамперед, тими змінами, що відбулися і відбуваються в нашому суспільстві і державі. Основне функціональне призначення об'єктів цивільних прав полягає у задоволенні відповідних (побутових, комерційних, державних, суспільних тощо) інтересів та визначених ними суб'єктивних прав учасників цивільних відносин. Різноманітність цих інтересів обумовлює існування значної кількості об'єктів цивільних прав.

Цивільний кодекс України дає можливість детально вивчити поняття та класифікацію об'єктів цивільних прав. Відповідно до ст. 177 ЦК об'єктами цивільних прав визнаються: речі, гроші, цінні папери, майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, інші матеріальні та нематеріальні блага.

Сучасний політичний та соціально-економічний розвиток України потребує удосконалення законодавства, яке закріплює правове становище громадян, організацій і їх об'єднань та встановлює гарантії реалізації і захисту їх прав і свобод, визначених конституцією й іншими законами України.

Важливим чинником є те, що з метою задоволення своїх інтересів суб'єкти цивільних прав вступають між собою у різноманітні відносини з приводу того чи іншого об'єкта. Такі відносини можуть виникати заради придбання та перевезення речей, надання послуг, використання права авторства на твори науки, літератури, мистецтва, захисту честі, гідності та ділової репутації. Із цього можна зробити висновок, що об'єкт цивільно-правових відносин, або цивільних прав, - це певне конкретне благо, з приводу якого суб'єкти вступають у правовідносини.

Висновки. Отже, розглядаючи дане питання можна виділити, що відповідно до ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Речами в цивільному праві називають предмети матеріального світу, здатні задовольняти певні потреби людини. Залежно від особливостей їх правового режиму речі поділяються на такі види: рухомі та нерухомі, подільні й неподільні, визначені індивідуальними чи родовими ознаками, споживні й неспоживні, головні речі та приналежності, складні речі і складові частини речі, продукція, плоди та доходи.

Одним з видів об'єктів цивільних правовідносин, що нині широко застосовуються як в господарському обороті в межах України, та в сфері зовнішньоекономічної діяльності, є цінні папери. Маючи певну вартість, вони можуть бути використані для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів. Цінні папери є специфічним об'єктом цивільного права.

Гроші становлять особливий різновид рухомих речей як об'єктів цивільних прав. Гроші є загальною мірою вартості всіх речей, робіт, послуг, інших матеріальних і нематеріальних благ, а також втрат, яких можуть зазнати учасники цивільних правовідносин унаслідок правопорушень.

Об'єктами цивільних прав можуть бути дії іншої особи. Проте, не будь-які дії, а лише такі, внаслідок яких створюється певна річ, матеріальне благо. Дії, як об'єкти цивільних прав, безпосередньо спрямовані на створення певних матеріальних благ і не можуть бути відокремлені від самої зобов'язальної особи. Серед дій як об'єктів цивільних прав особливе місце посідають послуги - певна діяльність, яка створює не річ, а благо для задоволення суспільних потреб, наприклад транспортні послуги по договору перевезення, послуги охоронця по договору схову, послуги артиста, адвоката, педагога тощо. За допомогою послуги досягається певний немайновий результат, що сам по собі є благом, має споживну вартість і тому стає об'єктом цивільного права.

Сучасну державу неможливо уявити без такої важливої складової як об'єкти цивільних прав, в цьому полягає їх специфічність і особлива природа. Об'єкти цивільних прав, безпосередньо спрямовані на створення певних речей та матеріальних благ і не можуть бути відокремлені від суб'єкта, який вступає у правовідносини.

Смірнова А.О.

студент 4-К-А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПОКАРАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБМЕЖЕННЯМИ МАЙНОВОГО ХАРАКТЕРУ

На сучасному етапі розвитку Української держави надзвичайно важливим є питання розвитку законодавчої бази України як для кращого регулювання суспільних відносин, її відповідності міжнародним стандартам законодавства, а також для підвищення рівня якості ведення судочинства, виконання судових рішень та підвищення рівня

правосвідомості громадян, що в свою чергу сприятиме зниженню рівня злочинності в державі.

Одним із заходів протидії злочинності є призначення покарання до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, яке полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод цієї особи.

Серед кримінально-правових заходів протидії злочинності значне місце займають покарання, які пов'язані з обмеженнями майнового характеру (штраф, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, конфіскація майна).

Призначення покарань, пов'язаних з обмеженнями майнового характеру є одним з кримінально-правових заходів протидії злочинності, ефективність якого може бути забезпечена лише в тому випадку, якщо воно застосовується на основі принципу індивідуалізації, тобто покарання носить особистий характер. Дотримання цього принципу гарантує ефективний вплив на конкретну винну особу з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого нею злочину та її індивідуальних особливостей.

Саме призначення даних видів покарань є актуальним на сьогоднішній день, адже питання їх застосування завжди привертало до себе велику увагу з боку дослідників у галузі кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології. У різні часи цим і суміжним з ними питанням були присвячені праці П.П. Андрушка, Ю.В. Александрова, М.І. Бажанова, Л.В. Багрій-Шахматова, Ю.В. Бауліна, В.М. Веселової, П.А. Вороб'я, І.М. Гальперіна, В.О. Глушкова, В.М. Дерендяєва, В.М. Дрьоміна, О.М. Костенка, Козирєвої В.П., П.С. Матишевського, В.Т. Маляренка, І.Л. Марогулової, М.І. Мельника, П.П. Михайленка, О.С. Міхліна, А.А. Музики, В.В. Сташиса, М.Н. Становського, М.О. Стручкова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.І. Тютюгіна, О.Г. Фролової, В.Л. Чубарева, М.Д. Шаргородського, І.В. Шмарова, С.С. Яценка та інших.

Але незважаючи на досить детальне розроблення аналізованої проблематики в науковій літературі, такі важливі питання, як поняття покарань, пов'язаних з обмеженнями майнового характеру, їх перелік, зміст та класифікація, особливості призначення, залишаються спірними в науці кримінального права. Не знаходять вони єдиного вирішення і в судовій практиці. Суперечливе вирішення багатьох теоретичних положень кримінально-правової теорії, а також наявність прогалин у чинному кримінальному законодавстві не сприяють єдиному та правильному призначенню покарань майнового характеру. Це підтверджується матеріалами судової практики.

Як висновок можна зазначити, що покарання, які пов'язані з обмеженнями майнового характеру є ефективним видом як основного, так і додаткового покарання. Їх ні в якому разі не можна плутати із такими заходами державного примусу, як адміністративне стягнення, види якого передбачені в адміністративному законодавстві. Деякі з них схожі з покаранням (наприклад, арешт, виправні роботи, штраф), проте як по своєму каральному змісту, так і за процедурою застосування вони істотно відрізняються від аналогічних видів покарань. Відрізняється покарання і від заходів дисциплінарного стягнення, які призначаються у порядку

службової підлеглості за порушення обов'язків по службі, а також їх слід відрізнити і від примусових заходів виховного і медичного характеру.

Сущенко А.О.

студентка КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРАВО ДІТЕЙ НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА

В Україні однією із нагальних проблем сучасності є проблема боротьби із вчиненням насильства в сім'ї. Про гостроту цієї проблеми свідчить, як статистика МВС України, так і дані досліджень та громадських організацій. Відповідно до статистичних даних за останні роки кількість звернень з приводу насильства у сім'ї зростає, хоча за своєю природою ці злочини є латентними. Так, відповідно до даних Міністерства соціальної політики України за 9 місяців 2012 р. надійшло 84 989 звернень щодо насильства в сім'ї, з них від жінок – 71 714. Кількість осіб, які перебувають на обліку з приводу вчинення насильства в сім'ї становить 110 057 осіб.

Слід зазначити, що на думку фахівців, на сьогодні нормативно-правова база в Україні з питань попередження насильства в сім'ї практично створена. В арсеналі законодавчих та нормативних актів особлива роль належить Закону України “Про попередження насильства в сім'ї”, який був прийнятий у 2001 році. Та результати соціологічного опитування, проведеного Державним інститутом проблем сім'ї та молоді, дають підстави стверджувати, що на сьогодні в Україні доволі низький рівень юридичної обізнаності дорослого населення щодо проблем насильства в сім'ї.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності.

Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися взаємоповагою, справедливістю і повинні виключати будь-яке приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

- усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;
- втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;
- залучення до екстремістських релігійних психокультурних угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Варто звернути увагу на те, що держава через органи опіки і піклування, служби у справах неповнолітніх, центри соціальних служб для молоді, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну

допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

Отже, дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Без згоди законного представника дитини забороняється розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду.

Отже, враховуючи все вищезазначене, першим кроком для подолання проблеми сімейного насильства необхідно, на мою думку, насамперед, підвищувати рівень правосвідомості і правової обізнаності громадян щодо цієї проблеми, а також необхідно збільшувати можливості притягнення винних до відповідальності за вчинення насильства в сім'ї шляхом розширення кола осіб, на яких поширюється дія заходів з протидії насильства в сім'ї.

Тараненко А.А.

ад'юнкта кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ, ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Визначальним серед усіх прав людини є право на життя. Це право гарантує недоторканість фізичного існування людини, оскільки життя розглядається як єдине і неподільне благо, яке не підлягає обмежувальній оцінці і не допускає розпорядження ним ззовні. Позбавлення особи її прав і свобод, перш за все права на недоторканість життя, або обмеження такого права з боку держави зводять нанівець соціальну цінність самої людини і спонукають її самостійно рятувати себе та своїх близьких від загрози фізичного знищення. Однією з форм такого порятунку стає втеча із зони небезпеки, що спричиняє необхідність зміни країни проживання та пошук притулку за її межами. Саме таких осіб законодавство більшості держав світу, в тому числі й України, визнає біженцями та особами, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Прибуття біженців на територію України ще у перші роки її незалежності набуло характеру масового явища, що і зумовило необхідність розробки законодавства, яке б визначало їхній правовий статус. На сьогодні нормативно-правова база з цього питання в основному сформована. Разом з тим розвиток законодавства України про біженців відбувався безсистемно, значною мірою ситуативно. Реалізація

закріплених у ньому прав і свобод біженців ускладнювалася перманентною реорганізацією державних органів, на які покладалося виконання законодавства у цій сфері.

Україна виступає як країною призначення так і транзитною країною для шукачів статусу біженця. Вона є країною призначення зокрема для шукачів статусу біженця, які мають сильні спільноти (наприклад, Спільнота афганців) або мають лінгвістичні чи культурні зв'язки (наприклад, особи із країн Співдружності Незалежних Держав) в Україні. Однак, багато шукачів статусу біженця, можуть розглядати Україну в першу чергу як транзитну країну. Цей феномен стосується як факторів відштовхування, так і факторів притягання. В Україні шукачі статусу біженця зустрічаються із численними проблемами, зокрема, з урахуванням обмежених шансів на визнання у якості біженця, а також подекуди нездоланні бар'єри у досягненні самодостатності, тому багато з них вирішують їхати до третіх країн у пошуках міжнародного захисту. До того ж, сусідство з ЄС – де міжнародні стандарти захисту, прийому та інтеграції є значно вищими – є додатковим потужним фактором їх притягання.

Протягом періоду 1996-2012 років Україна отримала загалом 27297 заяв про надання статусу біженця і надала статус біженця 6147 особам. В той же час з 2000 року рівень визнання біженцем в Україні невпинно знизився. За останні п'ять років (2008-2012) статус біженця було надано всього 632 особам, із загальної кількості у 7850 осіб, в той час як 89 особам було надано додатковий захист (форма захисту, яка була введена у 2012 році). В період 2008 – 2012 років 270 біженців набули громадянства України на підставі натуралізації. Станом на кінець 2012 року в Україні проживало близько 2500 осіб із статусом біженця, так як багато біженців залишили Україну і, зазвичай, не до країни походження. Уряд не застосовує програму добровільної репатріації.

За останні роки середня кількість заявників, які звертались за наданням статусу біженця, становила 1500 осіб на рік. Найбільша кількість шукачів статусу біженця у 2012 році, прибула із наступних країн, зазвичай – транзитом через Російську Федерацію: Афганістан, Сомалі, Сирія і Киргизстан.

Досвід, набутий у перші роки незалежності України, переконав у необхідності якнайшвидшого врегулювання питань захисту біженців і шукачів притулку, тому історично склалося так, що Україна вжила відповідних заходів до надання згоди на обов'язковість Конвенції про статус біженців 1951 р. та Протоколу щодо статусу біженців 1967 р. Результатом законодавчої роботи за цим напрямом спочатку був прийнятий 24 грудня 1993 року Закон України „Про біженців”, а потім – 21 червня 2001 року прийнятий новий Закон України „Про біженців”, в якому на той час було досягнуто відповідності норм українського національного законодавства міжнародно-правовим стандартам у сфері захисту прав біженців. З метою виконання вимог міжнародно-правових актів Верховна Рада України 10 січня 2002 року прийняла Закон України

„Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців”.

Ще одним кроком на шляху до вдосконалення системи захисту прав біженців, шукачів притулку в Україні та інших вразливих категорій осіб стало прийняття 08 липня 2011 року Закону України „Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту”, який замінив Закон України „Про біженців”. Новий Закон, прийнятий з метою наближення до стандартів захисту ЄС, значно розширив коло осіб, яким надається захист в Україні, забезпечивши законодавче врегулювання проблеми додаткового (гуманітарного) або тимчасового захисту осіб, які не підпадають під ознаки біженця, але також потребують захисту.

Цей закон став ще одним кроком у вірному напрямку і ввів кілька позитивних концепцій. Було введено додаткову форму міжнародного захисту у відношенні осіб, яким загрожує смертна кара, катування, нелюдське або принижуюче гідність поводження у їх країні походження. Закон передбачає запровадження єдиної довідки шукача статусу біженця, який би замінив складну систему, де на різних етапах процедури передбачалася видача різних довідок. Закон передбачає посилення єдності сім’ї шляхом надання неповнолітнім дітям статусу біженця на додаткових підставах разом з батьками, коли останнім було надано статус біженця. У законі також передбачене подовження терміну дії посвідчення біженця до п’яти років, що полегшує біженцям користуватися рядом прав і, зрештою, інтегруватися.

Незважаючи на значні досягнення, Закон про біженців продовжує залишатись невизначеним через наявність серйозних недоліків, які призводять до недосконалості належного процесу і соціального захисту шукачів статусу біженця в рамках процедури. Визначення додаткового захисту у зазначеному законі є дещо вужчим, аніж визначення, передбачене законодавством ЄС, оскільки такий захист не поширюється на осіб, що втікають від нерозбірливого насилля, у випадках міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту.

Після прийняття Закону України „Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” Верховною Радою України прийнято закон про внесення змін до інших законодавчих актів з правом біженців. Цей закон є позитивним кроком, оскільки біженці та особи із додатковим захистом мають змогу користуватись різними соціальними і економічними правами, наприклад, правом отримувати допомогу по безробіттю і медичну допомогу. Однак, українська влада скористалася мінімалістичним підходом до гармонізації цього закону, затвердивши зміни лише до 25 законів, з 39 – запропонованих УВКБ ООН. Зокрема, закон не передбачає адекватних умов прийому шукачів статусу біженця або можливостей для них покладатися на власні зусилля, оскільки вони мають надто обмежені соціальні та економічні права.

Протягом періоду з січня 2011 по березень 2013 років прийнято близько 29 рішень Кабінету Міністрів України і додаткових інструкцій, що стосуються надання притулку і міграції. Подальша законодавча робота знаходиться на підготовчій стадії.

У зв'язку із швидким темпом законодавчих реформ законодавчі ініціативи не мають задовільної координації і часто розробляються поспіхом. Швидкість прийняття таких ініціатив не передбачає достатньої можливості консультацій з громадськістю, а також розгляду національними і міжнародними експертами, включаючи УВКБ ООН, в процесі підготовки відповідних проектів для подальшого їх запровадження.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що Україна може усунути зазначені вище розбіжності і відповідати міжнародним та європейським стандартам у сфері надання притулку застосовуючи відповідну політичну волю, стабільний і професійний адміністративний орган, розумний розподіл фінансових ресурсів, а також тісне залучення до діяльності УВКБ ООН та інших відповідних міжнародних суб'єктів, що забезпечують захист.

Використані джерела:

1. Конвенція про статус біженців, прийнята ООН 28 липня 1951 року.
2. Протокол щодо статусу біженців, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 04 жовтня 1967 року.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Українська правнича фундація, 1996 (ст. 3, 19, 21, 24)
4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 234.
5. Правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики. Автореферат дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 „Конституційне право” / І.Г.Ковалишин. – Київ, 2005. – 28 с.
6. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Україна як країна притулку: спостереження щодо становища шукачів статусу біженця і біженців в Україні. Липень 2013 року. Женева, Швейцарія.

Ткаченко В.В.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ МАЙНА ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ

Останнім часом відбулася зміна культури молодого покоління, що призвело до популярності так званих цивільних шлюбів. До речі, люди у повсякденному житті помилково називають спільне проживання чоловіка та жінки цивільним шлюбом. Хоча саме поняття «цивільний» передбачає собою реєстрацію в органах цивільного стану.

Фактичний шлюб робить доволі легким припинення таких відносин, але неодмінно породжує безліч проблем найбільш актуальною з яких, на мій погляд, є розподіл майна. Тому питання врегулювання шлюбно-

сімейних відносин у цій сфері є надзвичайно актуальною для функціонування українського суспільства. Метою даної доповіді є дослідження врегулювання розподілу майна після припинення фактичних шлюбних стосунків.

Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 р. термінологічно розмежовує два види відносин: шлюб та проживання чоловіка та жінки однією сім'єю. Закон визначає, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Разом з тим, Сімейний Кодекс не виключає проживання чоловіка та жінки однією сім'єю, не перебуваючи між собою у шлюбі або в будь-якому іншому шлюбі. Саме це і визначається як фактичні шлюбні стосунки.

Як при зареєстрованому шлюбі, так і при фактичному шлюбі, подружжя набуває відповідне майно. Право фактичного подружжя на визначення правового режиму майна не може визначитися шлюбним договором, адже право на його укладення мають лише особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, або особи, шлюб між яким уже зареєстрований. При вирішенні цих питань слід керуватися загальною нормою, закріпленою в ст. 9 СКУ про те, що особи, які проживають однією сім'єю можуть врегулювати свої сімейні відносини за договором, який має бути укладеним у письмовій формі.

Поки шлюб не зареєстрований, у кожного з подружжя формується своє особисте майно, і якщо виникне суперечка, то дуже складно довести, що якась річ куплена на спільно зароблені гроші і є спільною власністю (згідно із главою 8 СК, є право спільної сумісної власності подружжя на майно, набуте під час спільного проживання як у випадку фактичного, так і зареєстрованого шлюбу). У цьому випадку необхідно звертатися до суду з позовом про встановлення факту перебування у фактичних шлюбних стосунках в період, упродовж якого було придбане спірне майно та визнання права сумісної власності на майно та його розподіл. Доказами цього можуть бути будь-які документальні підтвердження, фотознімки, спільні діти, свідки.

Якщо чоловік і жінка вкладають свої кошти у покупку, наприклад нерухомості, то у документі, що встановлює право власності, необхідно вказати двох співвласників. В іншому випадку один із подружжя може без будь-яких перешкод продати майно, адже нотаріуси при продажу звертають увагу на наявність штампа у паспорті (якщо він наявний, то необхідна нотаріально завірена згода від іншого з подружжя, відповідно до ст. 65 СКУ). Виходом із таких ситуацій може стати укладення між чоловіком і жінкою окремих правочинів щодо майна, яке є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. В законодавстві не закріплено окремого виду договору для осіб, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, а також спеціальних вимог щодо його форми та меж договірної ініціативи сторін, як це зроблено стосовно шлюбного договору.

Отже, розподіл майна у фактичному шлюбі є досить складним процесом, який вимагає чималу часу, засобів та зусиль. Тому більш правильним було укласти шлюб відповідно до законодавства. Ми

проживаємо у правовій державі, де держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї. Тільки шлюб зареєстрований державою може бути найкращим гарантом захисту власних інтересів та прав у сімейних стосунках.

Використані джерела:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради, 2002, N 21-22
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради, 2003, №№ 40-44
3. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар// За ред. Багач Е. М., Білоусов Ю. В., Ваграс В. А., Давидова Н. О., Кодинець А. О. - К.: Ліга 2010. — 577 с.

Троцька Л.М.

студент 3-К-Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Статистика демократичної держави України, свідчить про те, що громадяни нашої держави не бажають використовувати своє право надане законодавцем для складання заповіту. На вирішення цієї проблеми у чинному законодавстві України введено таке поняття, як спадкування за законом.

Спадкування за законом має місце у тих випадках, коли спадкування за заповітом не відбулося з ряду причин (скасування заповіту, смерть спадкоємців, визнання спадкоємців негідними і т. д.). Для вирішення таких проблем, було запроваджено п'ять черг спадкування за законом.

Але це не усунуло всіх розбіжностей у спадковому праві. Адже для того, щоб відбулося спадкування за законом, потрібно щоб між спадкоємцем і спадкодавцем був певний зв'язок, а саме родинні, сімейні, шлюбні відносини, утримання чи ж усиновлення. Наявність однієї з цих ознак, дає право у разі відсутності заповіту використовувати спадкування за законом.

На перший погляд здається наче законодавець все в даному випадку врегулював, проте перш за все виникають проблеми із визнанням зв'язків між спадкодавцем і спадкоємцем. Часто суди вимушені в порядку окремого провадження встановлювати факти, що мають юридичне значення для прийняття спадщини, а саме чи існує зв'язок між можливо єдиним спадкоємцем, і померлим спадкодавцем. При вирішенні таких справ суди детально вивчають подані документи, які надаються заявником, допитують свідків, якщо такі є, і після цього постановляють рішення.

Але може бути така ситуація, коли документи що подані на розгляд справи не дають повної ясності у наявності зв'язків між спадкоємцем і спадкодавцем.

Наприклад, мати-одиночка – спадкодавець, а її дочка – спадкоємиця. В свідоцтві про народження спадкоємиці не записаний батько, мати пізніше вийшла заміж і змінила прізвище, а дочка в свою чергу теж вийшла заміж і взяла прізвище чоловіка. Мати-спадкодавець зі своїм чоловіком загинула в авткатастрофі не склавши заповіту на свою доньку-спадкоємицю. Осіб які б могли спадкувати за законом крім неї не виявилось. Але здавалося б, що є єдина спадкоємиця яка і повинна успадкувати будинок який залишився після померлої матері-спадкодавця, проте в зв'язку зі змінами прізвищ спадкодавця і спадкоємиці, потрібно в судовому порядку довести родинний зв'язок між спадкодавцем та спадкоємицею. Суд вивчивши документи, постановив рішення про те, що в даній ситуації родинність зв'язків не доведено, і тому постановив рішення про невизнання особи, яка звернулася в суд в порядку окремого провадження, спадкоємцем. В зв'язку з відсутністю спадкоємців за законом і за заповітом, суд визнає спадщину відумерлою за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Далі спадщина переходить у розпорядження держави. Постає питання, чому ж особа яка є рідною людиною спадкодавця, за відсутністю документів не змогла захистити своє право на спадщину?

Очевидним стає те, що прийняти спадщину за законом, якщо були втрачені документи підтвержуючі зв'язок між спадкодавцем і спадкоємцем, майже неможливо. На мою думку це зумовлено тим, що законодавець досить нечітко встановив хто ж відноситься до осіб, які мають право спадкувати за законом по чергово.

Що стосується сімейних відносин, то законодавець не врахував того, що шлюб зареєстрований у державному порядку, не завжди реально засвідчує сімейність стосунків, адже є таке поняття як фіктивний шлюб, який як свідчить судова практика не дуже легко довести і відновити порушені права інших осіб.

Для прикладу можна навести випадок, коли подружжя розірвало шлюб, і чоловік відразу зареєстрував шлюб з іншою особою. З колишньою дружиною поділ спільного майна не встиг відбутися, а чоловік в авіа катастрофі загинув. Відповідно до чинного законодавства у першу чергу на спадкування має право нова дружина. Виходить, що колишня дружина у цьому випадку може в судовому порядку витребувати свою половину майна на яку вона претендує. А що стосується спадщини, то вона лише відноситься до четвертої черги спадкоємців за законом. Постає питання, чому особа, яка має реально пряме відношення до майна свого колишнього чоловіка, може претендувати лише у четверту чергу, а нова дружина, яка ледь встигла зареєструвати шлюб з цим чоловіком, претендує в першу чергу?

Тобто, так як право на спадщину подружжя зумовлене лише наявністю формальної реєстрації у державному органі реєстрації актів цивільного стану, то в цьому випадку такий факт не свідчить про наявність

близьких стосунків між особами, а тому таку проблему спадкового права потрібно вирішити на законодавчому рівні. В цьому випадку потрібні зміни з боку законодавця, а саме до ст. 1241 Цивільного кодексу України (далі ЦК), тобто вписати до осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, того з подружжя, який пережив спадкодавця, і перебував з ним у сімейних стосунках (шлюб, фактичний шлюб) не більше, для прикладу, двох років назад.

Як відомо, у ст. 119 Сімейного кодексу України (далі СК) зазначається режим окремого проживання подружжя. Тобто, відповідно до цієї статті формально подружжя залишається разом і цей режим ніяк не впливає на спадщину, а реально подружжя проживають окремо один від одного і взагалі можуть вступити у фактичний шлюб і за час перебування у таких відносинах набути спільне майно з особою, з якою один із подружжя проживає у фактичному шлюбі. Наприклад, дружина і чоловік подали заяву до суду про встановлення для них режиму окремого проживання в зв'язку з небажанням дружини і чоловіка проживати спільно деякий час. Суд розглянувши заяву, задовольнив її. Чоловік переїхав зі спільної квартири подружжя, до моменту поновлення сімейних відносин, до їх спільного будинку. Переїхавши до будинку, чоловік почав проживати з іншою жінкою і взагалі купив на спільні гроші з цією жінкою автомобіль та ще один будинок. Пізніше у чоловіка стався серцевий напад, і він помер. На жаль, заповіту чоловік не встиг скласти. Тому тут відбувається спадкування за законом. В першу чергу спадкувати за законом має право якраз його формальна дружина, а жінка, яка реально з ним проживала і вкладала свої кошти у придбання майна, залишилася без нічого. Ця фактична дружина, хіба що, має право доказувати в судовому порядку право на половину майна яке вона придбала разом з померлим тепер чоловіком. За законом вона мала би право на четверту чергу спадкування, у випадку проживання зі спадкодавцем не менше п'яти років до часу відкриття спадщини. Знову ж таки законодавець віддав перевагу формальним сімейним відносинам.

На мою думку, особи, які формально не були у відносинах зі спадкодавцем, але реально вели спільне господарство та проживали разом з ним, повинні мати першочергове право на спадкування. За таких обставин, беручи до уваги моногамний характер шлюбу в нашій країні, доцільно переглянути і спадкові права подружжя. Тобто, оскільки право на спадщину подружжя зумовлене лише фактом реєстрації шлюбу, то в цьому випадку такий факт не свідчить про близькі стосунки між особами. Навіть не дивлячись на те, що ст. 3 СК розкриває в певній мірі поняття сім'ї, законодавець віддав перевагу формальному подружжю, а не реально проживаючій особі зі спадкодавцем.

До осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, законодавець включив малолітніх, неповнолітніх, повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця, непрацездатну вдову (вдівця), непрацездатних батьків. Утриманців було записано в п'яту останню чергу. В ст. 1265 ЦК під словом утриманці розуміється неповнолітня чи непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї, але не менш як п'ять років

одержувала від спадкодавця матеріальну допомогу, що була для цієї особи єдиним чи основним джерелом засобів до існування. Чому взагалі окрема фізична особа повинна утримувати якусь неповнолітню чи не працездатну особу? На мій погляд це повинна робити держава і тільки! Якщо ж певний громадянин допомагав (не утримував, а допомагав) тій неповнолітній чи не працездатній особі по своєму бажанню (будь ласка, добродійність завжди вітається), чому його спадкоємці мають утримувати ту ж особу, якщо вона навіть не є членом їх сім'ї? А оскільки утриманці в сучасному законодавстві записані у п'яту останню чергу, то виходить, що вони позбавлені засобів існування після смерті спадкодавця (що також означає недотримання волі спадкодавця), як жити таким людям далі? Знову ж таки впливає-утримувати таких людей повинна держава.

Що стосується п'ятої черги спадкування за законом, то відповідно до цієї черги законодавець відніс інших родичів спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Начеб то, законодавець таким чином намагався не залишити нікого, навіть дальніх родичів, без уваги, проте навіть тут з'явилося безліч ускладнень в процесі прийняття спадщини. Адже, щоб довести нотаріусу існування родинних зв'язків (по жіночій лінії) із померлою троюрідною сестрою, спадкоємець повинен надати досить багато свідоцтв про народження, смерть та шлюб і це за умови, що ніхто із жінок (спадкоємець, мати, бабуся, двоюрідна бабуся, двоюрідна тітка, троюрідна сестра) не розривав і не укладав нового шлюбу. Чи зможе спадкоємець протягом встановленого шести місячного терміну довести своє право на спадщину за умови, що нікого із згаданих родичів уже немає серед живих, а ще якщо хтось з них, а то і всі мали не один шлюб?

Тому для цієї черги спадкоємців за законом було би розумно застосовувати більш тривалі строки для здійснення свого права на прийняття спадщини. Отже, з цього виходить, що законодавець не зовсім продумано сформував поняття спадкування за законом, а саме в частині здійснення такого права на спадщину, та в частині визначення черговості спадкування деяких осіб, що потребує доопрацювання.

Урбановська А.М.

студент 6-ВС курсу факультету
підготовки спеціалістів-
правознавців ННІЗН НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Однією із важливих галузей права і законодавства, яка входить до складу правової системи України, є трудове право. Доцільно відзначити, що в Україні, хоч і не так інтенсивно, порівняно з цивільним, кримінальним, податковим, житловим, пенсійним та іншим законодавством, здійснюється також реформування трудового

законодавства, яке має, перш за все, соціальне спрямування і покликано забезпечити правовий захист прав та інтересів сторін трудового договору.

Одним із важливих та невідкладних завдань України як незалежної правової держави є створення цілісної системи законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють працю працівників.

Сьогодні трудове право є інструментом впливу на всі рівні економічного розвитку, що значно розширює його соціальне призначення і визначає його місце в правовій системі.

Українське трудове законодавство чекає на реформу, яка торкнеться кожного. Українці досі живуть і працюють за Кодексом законів про працю, ухваленим ще в 1971 році, який був прийнятий в умовах безроздільного панування однієї форми власності – державної, планового ведення господарства і жорсткої державної централізованої регламентації трудових відносин. Реформування трудового законодавства потребує не удосконалення чи уточнення окремих норм, а розробки нових концептуальних підходів щодо правового регулювання трудових відносин.

Трудове право, як галузь, що регулює трудові відносини, безпосередньо стосується кожного, хто заробляє собі на життя працею або використовує її. Тому галузь трудового права тісно переплітається з іншими сферами, важливими для учасників трудових відносин, що регулюються правом корпоративним, податковим, соціального забезпечення.

Необхідність у ґрунтовному реформуванні трудового законодавства в Україні уже протягом багатьох років залишається однією з актуальних проблем, що стоять перед суспільством. За цей час державними діячами та правниками вносилося багато пропозицій та рекомендацій стосовно можливих шляхів такого реформування, однак на сьогоднішній день ситуація залишається незмінною – трудові відносини в країні продовжують регулюватися Кодексом законів про працю (КЗпП), що залишився у спадок ще з часів СРСР. Помітним кроком вперед у напрямку реформування стала розробка проекту Трудового кодексу (проект ТК). Проте вказаний проект також не можна назвати досконалим. Серед численних його недоліків можна відзначити ряд норм, які у разі їх прийняття можуть призвести до порушень трудових прав працівників. Крім того, проектом в існуючій на сьогодні редакції не розв'язується всіх завдань, які стоять перед трудовим правом за сучасних ринкових умов та потреб бізнесу. Поряд з цим, проект ТК також містить окремі недоліки та потребує доопрацювання.

Основна суть реформи трудового законодавства має полягати:

по-перше, у модернізації законодавства відповідно до вимог сучасності;

по-друге, у оновленні та забезпеченні дієвості механізмів контролю за дотриманням законодавства та соціального захисту працівників, орієнтовно – створення нового органу, який займатиметься цим контролем;

по-третє, покращення умов та підняття престижу державної служби та роботи в державних установах, підприємствах, організаціях.

по-четверте, створення відповідних соціальних гарантій для працівників усіх галузей.

Особливої підтримки потребують працівники освітньої та медичної галузей. Безумовно є доцільним прирівняти їх до держаних службовців на загальних або особливих засадах.

В ході реформи слід також внести відповідні зміни до законодавства про державну службу.

Мабуть, найболочішим є питання заробітної плати для цих категорій працівників, і не тільки через залежність суспільства від якісного виконання ними їх трудових обов'язків, а й тому, що знання і навички, необхідні для їх виконання, потребують високого інтелектуального рівня, соціальної активності, вміння роботи з людьми.

Тобто, це є або мають бути високоосвічені люди, професіонали, які в розвинених країнах цінуються набагато більше ніж в Україні.

Застаріле та недосконале трудове законодавство, яке до того ж не виконується належним чином, на фоні політичної нестабільності та справжньої війни, яку розгорнула нинішня влада проти українського народу, важкої соціально-економічної ситуації створюють всі умови для відтоку працездатного населення за кордон, виродження нації та відсутності в українців будь-якого бажання залишатися в своїй державі та плекати її.

Велика кількість молодих людей, які отримали вищу освіту, не можуть влаштуватися на роботу за фахом, а найталановитіші приймають запрошення від іноземних роботодавців і, як правило, за першої можливості їдуть на пошуки кращої долі з України.

На жаль, станом на сьогоднішній день за рівнем безробіття Україна посідає одне з провідних місць серед країн з перехідною економікою. Для країни, яка прагне увійти до Європейського Союзу, подібні показники є неприйнятними. При цьому держава - як основний регулятор правовідносин, який повинен боротися з безробіттям, створювати нові робочі місця, вирішувати проблеми зайнятості населення в цілому, судячи з наведеної вище цифри, не досить ефективно справляється зі своїми функціями. Таким чином, сьогоднішні реалії дозволяють констатувати, що в Україні гостро стоїть проблема зайнятості населення.

Таким чином, говорячи про перспективи реформування трудового законодавства, слід відзначити, що потреба у такому реформуванні досить висока. У той же час, прийняття Трудового кодексу у редакції проекту було б завчасним, з огляду на цілу низку недоліків, що потребують доопрацювання. Хотілося б сподіватися, що найближчим часом ці недоліки буде усунено, і суспільство нарешті отримає змістовний та задовольняючий потреби часу кодифікований акт - Трудовий кодекс України.

У цілому можна зробити висновок, що трудове законодавство на сьогоднішній день є застарілим та потребує якнайшвидшого оновлення й приведення у відповідність до вимог сучасності.

Школьна С.П.

студент 2-К курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Протягом становлення держави розвиваються і вдосконалюються відносини між громадянами, між державою та громадянами. Для того, щоб вдосконалити життя громадян, їх відносини та правову справедливість, необхідно обов'язково проводити реформи, що будуть враховувати всі попередні недоліки, рівень розвитку відносин на внутрішній та зовнішній світовій арені нашої країни; обов'язковим є врахування у відносинах прав усіх сторін.

Цивільний кодекс (ЦК) – це регулятор немайнових та майнових відносин [1,ст.29], що є важливим рушієм для внутрішніх та зовнішніх відносин країни і виховує розуміння справедливості чи несправедливості таких відносин, та в результаті впливає як на мікро так і на макрорівні на економічну ситуацію, від родини до масштабів цілої країни та міждержавних відносин, бо країни теж являються учасниками цивільних відносин.

Реформування цивільного законодавства – це безперервний процес і він залежить від відносин, прав та обов'язків у них. Доки будуть існувати відносини, доти ЦК буде потребувати змін, вдосконалень, переглядів та модернізації тому, що кожен день світ змінюється, а зміни у відносинах як внутрішніх, так і в зовнішніх залежать від багатьох обставин та факторів.

В нинішньому цивільному законодавстві існує чимало «плюсів» та «мінусів», саме робота над «мінусами» є важливою на сьогодні. Мета реформування цивільного законодавства – зробити якомога безпечнішими цивільні відносини, мінімізувати втрати, які можуть бути наслідком тих чи інших цивільних відносин та забезпечити максимально правову рівність всіх учасників цивільних відносин, також працювати над врахуванням максимально допустимих варіантів вирішення спірних питань у цивільних відносинах та прорахувати всі можливі варіанти вирішення спорів, що виникатимуть в результаті цивільно-правових відносин.

Право – це загальнообов'язкові правила поведінки [2,ст.37]. Цивільне законодавство надає рівні права усім учасникам цивільних відносин але не кожен вміє користуватися ними. Тому ще одним завданням реформування цивільного законодавства є доступність «правової» інформації та зрозуміле тлумачення букви закону.

Інформаційний «голод» наших громадян є чи не однією з основних причин для постійного невдоволення та неправильного тлумачення тих або інших законів будь то цивільне, сімейне, кримінальне чи трудове законодавство, тому потрібно реформувати цивільне законодавство як на рівні законів(ЦК), так і на інформаційному рівні: консультаційні відділи, видання тлумачної літератури та друкваних видань з відображенням практики цивільно-правових відносин.

Враховуючи сказане, реформування цивільного законодавства буде завжди актуальним та необхідним. Доки будуть існувати відносини, доти буде що вдосконалювати.

Використані джерела:

1. В.В.Богатир. Науково-практичний коментар цивільного кодексу України 2012 р., с.1024.
2. І.В.Тетарчук, Т.Є.Дяків. Навчальний посібник: Теорія держави і права 2013р., с.183.

Бондар О.В.

студент 6-К-МП курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ

Однією з ключових дидактичних проблем, що стоять сьогодні перед психолого-педагогічною наукою взагалі та перед педагогікою вищої військової школи зокрема, є завдання створення та запровадження в навчальних закладах таких освітніх технологій і методик діагностики, прогнозування й експертизи якості підготовки фахівців, які забезпечили б інтенсивне оволодіння курсантами міцними знаннями, уміннями і навичками, сприяли б якісному самостійному системному засвоєнню змісту навчання.

Навчально-виховному процесу у вищій школі присвячені праці А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, О. Барабанщикова, І. Біжана, А. Вербицького, М. Нецадима, В. Бондаря, О. Пехоти, І. Підласого та ін.

Вивчаючи науково-педагогічні джерела слід зазначити про зростання інтересу науково-педагогічних працівників до використання такої інноваційної освітньої технології як кредитно-модульна, рейтингова система навчання.

На сьогодні, незважаючи на велику низку праць, недостатньо висвітлено питання системного підходу до рейтингування курсантів.

Англійське слово "рейтинг" означає кількісну оцінку діяльності і місце індивіда у конкретній спільноті. Саме таке тлумачення цього терміну використовується для розв'язання проблеми оцінювання діяльності курсантів в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Під освітнім рейтингом курсанта передбачається кількісна оцінка за результатами його діяльнісної складової (до неї входять: навчальна, наукова та науково-технічна, службова, суспільна, спортивна та спортивно-масова діяльність, а також діяльність з розвитку особистих

професійних якостей), яка визначає його місце по відношенню до результатів діяльності інших курсантів, що навчаються за тією ж спеціалізацією, того ж року навчання. Також необхідно звернути увагу і на якісну складову рейтингування, яка передбачає підвищення рівня внутрішньої мотивації та активності курсантів, що впливатиме на рівень самооцінки та самоактуалізації вихованців [1].

Діяльність курсанта ВВНЗ – це соціально визначена форма його функціонування, виконання різних завдань під час навчання у ВВНЗ. Активність курсанта характеризується чотирма компонентами діяльності: метою діяльності, засобами діяльності, процесом діяльності, результатами діяльності.

Під психолого-педагогічним аспектом діяльності курсанта розуміється схематичний опис сукупності його дій, вмотивованих на розв'язання головного завдання – стати висококваліфікованим військовим фахівцем. Модель діяльності курсанта розробляється на основі функцій, характерних для нього під час навчання у ВВНЗ. Розробка моделі діяльності курсанта ВВНЗ є першим і головним етапом розробки методики визначення освітнього рейтингу курсантів за результатами їхньої діяльності в умовах модульної системи навчання. Саме в модель діяльності курсанта закладається мета і показники, які потрібно враховувати в процесі рейтингування курсантів.

Визначення освітнього рейтингу курсантів ВВНЗ в умовах модульної системи навчання дозволяє визначати рейтинги не тільки з навчальної діяльності курсантів, а й із таких важливих видів їхньої діяльності як наукова та науково-технічна, службова, суспільна, спортивна та спортивно-масова, а також діяльності з розвитку особистих професійних якостей, які в підсумку визначають компетентність випускника ВВНЗ як військового фахівця.

Рейтингування курсантів позитивно впливає на рівень мотивації, на підвищення рівня академічної успішності та рівень професійно зрілої, компетентної, конкурентноспроможної особистості. Система рейтингування значною мірою усуває негативні сторони зрівняння курсантів за результатами їхньої діяльності, враховує роботу курсантів протягом певного періоду навчання (семестр, навчальний рік, весь період навчання), спонукає до конструктивної конкуренції у навчально-виховному процесі й істотно стимулює прагнення курсантів до здобування професійних компетенцій, які впливають на формування необхідного рівня їхньої готовності до майбутньої військово-професійної діяльності і знижують можливість одержання курсантами випадкових оцінок.

Введення у практику вищої військової школи України рейтингування освітньої діяльності курсантів дозволяє оптимізувати управління навчально-виховним процесом з метою науково-методичного рівня та організації навчання, системи оцінювання, організації пізнавальної діяльності, емоційного настрою і регуляції поведінки, глибокого засвоєння курсантами освітньо-професійних програм підготовки військових фахівців за спеціальностями і всебічної підготовки випускників до військово-професійної, соціально-професійної та

соціально-побутової діяльності згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників ВВНЗ, установалення суб'єктно-суб'єктних відносин між науково-педагогічними працівниками і курсантами в умовах модульно-рейтингової системи навчання [2].

Використані джерела:

1. Комишан А.І. Модульно-рейтингова система організації педагогічного процесу у вищій військовій школі // 36. наук. пр.: Наукові записки кафедри педагогіки. – Випуск ІХ. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2002. – С.145-150.
2. Кремень В.Г. Болонський процес: зближення, а не уніфікація // Дзеркало тижня. – № 48 (473). –13-19 грудня 2003 року.

Гевчук Г.М.

студент 4-К-ПВ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

В умовах інтеграції України в європейську та світову спільноти особливої значущості набувають проблеми збереження власної національної ідентичності та відродження національної свідомості. Невід'ємною детермінантою сучасних соціально-політичних змін є розвиток національної самосвідомості особистості та виховання її ідеалів. Саме тому важливою підвалиною трансформаційних процесів в українському суспільстві є формування національного характеру українців, що активізуватиме згуртування нації навколо вирішення актуальних проблем сьогодення.

Процеси глобалізації та інтеграції в країні ініціюють відновлення інтересу до культурної спадщини народу, його історичного минулого, усвідомлення своєї позиції в мультикультурному просторі. Це, водночас, актуалізує питання вивчення особливостей національної психології та культури, усвідомлення психологічних особливостей та культурної самотності власного народу.

Для розкриття механізму формування національного характеру важливим є розгляд існуючих в науковій літературі концепцій щодо його структурування, проте аналіз останніх досліджень та публікацій, що присвячені даній тематиці, показав, що на сьогоднішньому етапі розвитку науки не існує цілісної, єдиної точки зору на природу, зміст та структуру національного характеру.

Метою дослідження є виявлення особливостей українського національного характеру на основі вивчення структури та особливостей національного характеру українців віком від 25 до 35 років.

Дослідною роботою при емпіричному дослідженні було охоплено 23 співробітника ТОВ "Авторесурс" м. Києва, сферою діяльності якого є

технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів віком від 25 до 35 років.

Теоретико-експериментальне дослідження особливостей українського національного характеру дало змогу узагальнити такі найбільш суттєві його результати.

Соціальна група – це відносно стійка сукупність людей, пов'язаних спільними цінностями, цілями, системою відносин та включеними до типових форм діяльності.

Велика соціальна група – це спільнота людей, яка існує у масштабах суспільства та розвиваються за соціально-психологічними закономірностями виявів масової психіки і, на відміну від малих груп, не вимагає обов'язкових особистих контактів, має сформовані загальноприйняті норми поведінки, культурні цінності і традиції, спільну думку і масові рухи [1].

Національний характер – це система ставлень конкретної етнічної спільності до різноманітних сторін оточуючої дійсності, що виявляється у стійких стереотипах їх мислення, емоційних реакціях і поведінці в цілому.

В структурі національного характеру виділяють наступні компоненти: пізнавальний, емоційно-вольовий, мотиваційний, комунікативний, поведінковий [3].

Складники української пракультури, які вплинули на формування українського національного характеру: Трипільська пракультура, Понтьська пракультура, Готські впливи, Київсько-руський первень [2].

Для дослідження психологічних особливостей емоційно-вольового компоненту в структурі національного характеру застосовувалися: методика дослідження емоційно-ціннісного компоненту етнічної ідентичності Донцова А.І., Стефаненко Т.Г., Уталієвої Ж.Т. (адаптована); методика дослідження етнічної ідентичності і стереотипів "Приписування якостей"

Д. Каца і К. Брейлі (модифікована та адаптована); авторський опитувальник для виявлення рівня вираженості емоційно-вольового компоненту у структурі національного характеру.

Одержані на емпіричному етапі дослідження результати вивчення рівня емоційно-ціннісного компоненту етнічної ідентичності показали, що більше половини опитаних мають високий рівень емоційно-ціннісного компоненту етнічної ідентичності, тобто вони задоволені членством у етнічній спільності і бажають належати до неї.

Дослідження етнічної ідентичності і стереотипів показало, що найбільш вираженими характеристиками "Я-образу" є такі якості, як надійність, чуйність, чесність, доброзичливість, доброта, товарицькість, працелюбність, впевненість в собі, серйозність. При характеристиці чужої етнічної спільності, якою в даному дослідженні стали білоруси, були виділені такі якості, як патріотичність, доброзичливість, чуйність, доброта, гордість, витривалість. Серед основних характеристик української етнічної спільності були відзначені: доброта, гостинність, доброзичливість, працелюбність, емоційність, енергійність, витривалість, чуйність, терплячість.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок про те, що хоча респонденти, які брали участь у дослідженні, не повністю ідентифікують себе із своєю етнічною спільністю, проте мають різне бачення своєї та чужої етнічних груп.

Дані, отримані при дослідженні рівня вираженості емоційно-вольового компоненту у структурі національного характеру показали, що більшість опитаних мають середній рівень емоційно-вольового компоненту у структурі національного характеру, тобто вони недостатньо зацікавлені своєю етнічною спільністю, не завжди бажають приймати участь у житті країни, хоча й відчувають почуття приналежності до української нації.

Отже, можна зробити висновок про те, що український національний характер має свої особливості, які відрізняють українську націю від будь-якої іншої. Характер є стрижнем національної психології, а його риси формуються під впливом соціально-економічних, історичних і географічних факторів.

Використані джерела:

1. Варій М.Й. Соціальна психіка нації / М.Й. Варій. – Л.: Сполом, 2002. – 184 с.
2. Липа Ю. Призначення України. – Львів: Просвіта, 1992. – 128 с.
3. Федорченко І. Становлення національного характеру українського народу: теоретико-методологічні засади / І. Федорченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія: Українознавство. – Випуск 11. – К., 2007. – С. 17-20.

Ельшокрі Я.О.

студент 4-К-ПВ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

РОЛЬ СТЕРЕОТИПУ У МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

В сучасному світі проблема міжнаціональних відносин набуває досить актуального характеру в силу значного зростання міжнаціональних конфліктів та загострення міжкультурних суперечностей. Швидкість, з якою відбувається процес переоцінки історичних знань, подій минулого в складних умовах економічного реформування та постійної політичної нестабільності, справляє глибокий вплив на свідомість людей, істотно ускладнюючи процеси її соціального життя.

Розглядаючи соціальну перцепцію як складний багатогранний процес сприйняття та прогнозування поведінки інших людей, варто зазначити, що основними його механізмами є: ідентифікація, емпатія, егоцентризм, рефлексія та стереотипізація [2].

Стереотипізація є одним з важливих механізмів міжособистісного пізнання і означає процес формування враження про людину, яка

сприймається, на основі вироблених стереотипів [2]. Стереотипи ж є невід'ємним елементом повсякденної свідомості людей, що акумулює певний колективний досвід і допомагає людині орієнтуватися в житті, спрямовуючи власну поведінку. Він може бути як істинним, так і помилковим, викликаючи як позитивні, так і негативні емоції. Основна його суть у тому, що він висловлює ставлення, установку даної людини або соціальної групи до певного явища. Саме стереотипи в значній мірі визначають моральні норми, формують політичні, релігійні і світоглядні концепції.

Проблемою стереотипізації як одного з найважливіших механізмів соціалізації активно займалися О. Бодальов, Е. Еріксон, Дж. Мід, Б. Парігін, В. Петровський, Г. Теджфел та ін. Етнічна самосвідомість також була предметом дослідження Ю. Бромлея, Л. Дробіжевої, О. Донченко, В. Павленко, М. Пірен, Г. Солдатової, С. Тагліна, Г. Тарда, К. Юнга, М. Шульги та ін.

Загалом термін "соціальний стереотип" введений В. Липманом (1922 р.) для позначення уявлень, пов'язаних із неправдою та неточністю. Тобто, стереотип є фактом психологічної реальності, що детермінує міжетнічні відносини незалежно від того, відповідають вони дійсності чи ні [2].

В цілому в науковій літературі виділяють декілька класифікацій стереотипу (В. Панферов, А. Реан та ін.), основними з яких є: антропологічні, етнонаціональні, соціально-статусні та рольові, експресивно-естетичні та вербально-поведінкові, професійні, фізіономічні, етнічні та ін. [1; 2]. Кожен з яких виконує низку функцій (на індивідуальному чи груповому рівні): селекція соціальної інформації; створення й підтримка позитивного "Я-образу"; формування й підтримка групової ідеології, яка пояснює й виправдовує поведінку групи; створення й підтримання позитивного "Ми-образу" [1; 2]. При цьому соціальний стереотип є комплексним утворенням, в якому має місце нерозривна єдність трьох його компонентів: когнітивного (інформаційного) – виражається в усвідомленні об'єктів; афективного (оціночного) – виражає переживання щодо реального або символічного об'єкта; соціального (поведінкового) – представляє програму дій щодо об'єктів навколишнього світу [1; 3].

Соціальні стереотипи як шаблони мислення і поведінки людей, засвоюються ними дуже рано і використовуються задовго до виникнення ясних уявлень про ті групи, до яких вони відносяться. Часто, недостатньо знаючи справжні причини поведінки іншого індивіда, люди за умов дефіциту інформації починають приписувати один одному як причини поведінки, так і її зразки або загальніші характеристики. Цей феномен у соціальній психології дістав назву "каузальна атрибуція" (від лат. Causa – причина та attributio – приписування).

Розповсюджуються стереотипні шаблони мислення не лише в міжособистісній взаємодії, але й в міжгруповій. Причому, міжгрупові відносини можуть виникати і за відсутності безпосередньої взаємодії між групами, через обмін цінностями культури. Особливості міжгрупової перцепції зумовлені розумінням групи як цілості, що визначається як міра

збігу уявлень членів цієї групи про іншу групу. Загалом міжгрупові соціально-перцептивні процеси стійкіші, консервативніші, ригідніші, оскільки їх суб'єктом є ціла група людей. Тривалішим і складнішим є і формування цих процесів, адже в нього включається індивідуальний життєвий шлях кожного індивіда і досвід життєдіяльності групи загалом.

Варто зазначити, що особливою групою, своєрідними регулятивними механізмами різного рівня міжетнічних відносин є етнічні стереотипи. Це передусім культурні утворення, формування упереджень і забобонів, пов'язаних з глибинними змінами структури етнічних образів. Соціальне їх конструювання обумовлене не так етнокультурними факторами, як сучасними економічними, соціальними, політичними причинами.

В етнічному стереотипі виділяють чотири основні параметри: зміст – набір характеристик, приписуваних етнічній групі; ступінь погодженості – однаковість характеристик, приписуваних етнічній групі; спрямованість – загальне позитивне або негативне сприйняття об'єкта стереотипізування (наявність більшої або меншої кількості позитивних або негативних характеристик); інтенсивність – ступінь упередженості стосовно стереотипізуючої групи, виражена в стереотипі (можна одержати ранжируванням характеристик, приписуваних етнічній групі) [2].

Крім того, етнічний стереотип як регулятивний елемент етнічної самосвідомості виконує такі функції як: пізнавальну, комунікативну і функцію захисту позитивної етнічної ідентичності. Тобто він є певним кодом етнічної культури. Таким чином, збереження етнокультурних традицій і, зокрема, система етнічних стереотипів має непересічне значення, бо від нього залежить не тільки доля етнічної культури, а й існування етносу.

Використані джерела:

1. Квас О.В. Вплив етнічних стереотипів на процес міжособистісного оцінювання: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / О.В. Квас; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2003. – 20 с.
2. Соціальний стереотип // Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/Стереотип_соціальний.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.

Задорожна О.В.

студент 3-К-П курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Проблемі дослідження психологічних аспектів реформування в Україні приділили увагу багато науковців. Проте ці питання досі не

втратили актуальності і потребують подальшого дослідження з пристосуванням до сучасних умов розвитку та становлення країни.

Проведений науково-теоретичний аналіз поглядів на природу людини, суспільний устрій та правове регулювання, засвідчує, що за останні 200 років сформувались два протилежних підходи щодо розуміння психологічних закономірностей та передумов проведення реформ, які отримали відображення в практичній, політичній та громадській діяльності.

Перший підхід відображає віру в розум і добро у кожній людині, в здатність індивіда приймати правильні рішення без шкоди для інших людей. Прихильники цього підходу все світове зло і людські страждання схильні пояснювати неправильним соціальним устроєм, відсутністю загальної освіти і розвитку культури і вважають, що це все можна компенсувати побудованими на науковій основі соціальними програмами і прийняттям мудрих законів.

Протилежної точки зору дотримувалися і дотримуються прихильники другого підходу, які вважають, що складність соціального устрою суспільства набагато перевищує здатність індивідуума приймати правильні політичні рішення, а тому слід цінувати традиції, віру, мораль як сили, що зв'язують людей в єдине ціле; що егоїзм залишається незламним у людині, тому треба враховувати його наявність при формуванні суспільства, а не намагатися викоринити; що нерівність людських здібностей виключає царство абсолютної рівності і навіть робить його в принципі несправедливим [1].

Окреслені підходи отримали відображення в книзі американського історика і політолога Тома Соуела "Конфлікт світоглядів. Ідеологічні витоки боротьби". Разом з тим, інформація щодо даних поглядів фігурує також в книзі В.Л. Васильєва "Юридическая психология".

Принагідно, заслуговує на увагу думка відомого вченого-правознавця Олександра Кістяковського, який відстоював ідеал правової особи на тій підставі, що "право тільки там, де є свобода особи". Формування духовного фундаменту в Україні повинно відбуватися на правовій основі, тобто на забезпеченні правових інтересів особи. Необхідно забезпечувати правові умови для самовираження індивідуальності, для формування суверенності мислення, органічного почуття свободи.

Зважаючи на вище зазначене, необхідним та доцільним вбачається розгляд особливостей виникнення психологічних передумов проведення реформ в Україні, встановлення психологічного контексту правових реформ, дослідження актуальності модернізації сфери правового регулювання, аналіз механізмів формування психологічних передумов проведення реформ та ставлення населення до факту існування можливих реформ без конкретизації змісту останніх.

Спираючись на дані соціологічного опитування подані Національним інститутом стратегічних досліджень можна констатувати, що рівень інтересу громадян України до політики надто високий. Дослідження показали, що українське суспільство досить зацікавлене

політикою. На думку 64,6% опитаних, інтерес до політичного життя є обов'язком громадянина України. Водночас майже третина громадян, а саме 30,7% респондентів вважають це особистою справою кожного, стверджуючи, що цей інтерес не слід ані заохочувати, ані забороняти. І тільки 2,1% опитаних впевнені, що заняття політикою – це даремна витрата часу [2]. Настільки високий рівень зацікавленості політикою зовсім не виступає ознакою розвинутого громадянського суспільства в Україні (воно тільки постає), а свідчить про психологічну потребу бути причетним до політичних подій.

Отже, існує значна психологічна потреба населення бути причетним до політичних подій. А також потреба бути учасником чи свідком певних суспільних змін. Дана потреба вказує на наступне – реформи і модернізація правової сфери будуть сприйматися населенням переважно позитивно.

Подальші наукові розвідки будуть стосуватися питань аналізу психологічних факторів, що сприяють вкоріненню реформ.

Використані джерела:

1. Васильев В.Л. Юридическая психология [Текст]: Навч. посіб. / В.Л. Васильев. – М.: Юрид. лит., 1991. – 461 с.
2. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: Навч. посіб. / Г.І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 445 с.

Казанцева А.М.

студент 4-К-ПВ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНИХ ФОРМ КОМУНІКАЦІЇ

Спілкування – це творча гра інтелектуальних та емоційних сил співбесідників, надалі, взаємне навчання партнерів, досягнення ними нових знань, і, нарешті, досягнення встановлених кожною стороною мети переговорів (обмін думками, враженнями) [1].

Успіх будь-якого контакту в значній мірі залежить від уміння встановлювати довірливий контакт із співбесідником. Розуміння мови, міміки та жестів дозволяє більш точно визначити позицію співбесідника. Багато вчених займаються дослідженням проблеми невербальної комунікації: Ананьєв Б.Г., Андреева Г.М., Бодалев А.Л., Виготський Л.С., Горелов І. Н., Кнапп М.Л., Лабунская В. А., Леонгард К., Леонтьев О.М., Ломов Б.Ф., Морозов В.П.

Дослідною роботою на емпіричному етапі нашого дослідженні було охоплено 15 осіб віком від 30 до 45 років, які працюють в редакції журналу "Барвінок".

Теоретичний аналіз літературних джерел дав змогу узагальнити такі найбільш суттєві його результати. Невербальна комунікація – це система знаків, що використовуються у процесі спілкування і відрізняються від

мовних засобами та формою виявлення. Вона включає різні знакові системи: оптико-кінетичну, пара- та екстралінгвістичну, просторово-часову, контакт "очі в очі", які мають свої особливості [1].

Оптико-кінетична система знаків використовує жести, міміку, пантоміміку. Паралінгвістична система – це система вокалізації мовлення, що характеризується якістю голосу, його діапазоном, тональністю і виражає почуття та стани людини. Екстралінгвістична знакова система – це включення в мову пауз, інших нелінгвістичних компонентів (покашлювання, сміх), темп мовлення. Просторово-часова – розміщення учасників зустрічі та доцільні, прийняті в різних ситуаціях і культурах часові характеристики різних форм спілкування, зокрема монологу та діалогу. Контакт очей є основним засобом візуального спілкування [2].

Розрізняють чотири територіальні зони при спілкуванні: інтимна (15-46 см), особиста (46-120 см), соціальна (120-360 см), громадська (понад 360 см) [2].

Виділяють такі функції візуального контакту: встановлення і підтримання соціальної взаємодії; інформаційний пошук; прагнення виставляти або приховувати своє "Я".

Серед методів дослідження даної проблеми були використані такі, як методика "Невербальні характеристики спілкування" В.А. Лабунської, методика "Експертної оцінки невербальної комунікації" А.М. Кузнецова та авторський опитувальник.

Одержані на емпіричному етапі дослідження результати вивчення невербальних характеристик спілкування показали, що найбільш вираженими характеристиками колег є говорити голосно, дивитися на обличчя, використовувати жести для виразу відношення до іншого; родичів – виказувати радість, обіймати, цілувати, виказувати любов, підняти трохи голову догори, дивитися в очі.

Повна відповідність невербальних проявів представлена лише такою характеристикою, як брати за руки. Серед характеристик, які притаманні лише колегам виділились говорити голосно, використовувати жести для опису предметів, сидіти прямо, поклавши руки на коліна, ноги разом, прикрити рот рукою, промайнути поглядом по іншій людині, сидіти, поклавши руки перед собою, нахилити голову в сторону, зжати руки перед собою, використовувати жести для виразу відношення до іншого. Характерними лише для родичів є такі невербальні прояви, як обіймати, цілувати, класти руки на плечі, шию, дивитися на тіло, дивитися прискіпливо, розслаблена поза, підняти трохи голову догори, торкатися різних частин обличчя, виказувати любов, плакати.

Дослідження невербальних проявів людини з точки зору його різноманітності, гармонійності, диференціювання показало, що більшість опитаних мають високий рівень невербального репертуару. Низький рівень досліджуваного параметру серед опитаних респондентів відсутній.

Дослідження рівня чуйності, сенситивності людини до невербальної поведінки іншої показало, що більшість опитаних мають середній рівень досліджуваного показника. Низький рівень вищезгаданого параметру серед опитаних респондентів відсутній.

Дослідження рівня здатності до керування своїм невербальним репертуаром адекватно цілі ситуації спілкування показало, що більшість опитаних мають середній рівень здатності до керування своїм невербальним репертуаром. Низький рівень досліджуваного параметру серед опитаних респондентів відсутній.

Дані, отримані при дослідженні того, як опитуваний розуміє жести показали, що більшість опитаних мають середній рівень здатності правильно розуміти жести.

Отже, можна зробити висновок, що практичним психологам при роботі з даною групою реципієнтів необхідно звернути увагу на формування такої системи невербальної комунікації, яка б враховувала особливості як оптико-кінетичної системи, так і пара-, екстралінгвістичної та просторо-часової систем.

Використані джерела:

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 364 с.
2. Горелов И.Н. Невербальные компоненты коммуникации / И.Н. Горелов. – М.: Наука, 1980. – 238 с.

Кириченко Я.В.

студент КМ-2А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

КОНЦЕПЦІ ТА ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

У будь-який час та епоху людей будуть хвилювати причини та умови, які сприяють вчиненню певних діянь. Це пов'язано з тим, що більшість людей не розуміють, чого вони чинять так, а не інакше, що, звичайно ж, зумовлює їхній стан збентеження. Інколи ми всі кажемо, робимо те, чого, здавалось би, ніколи не бажали, зовсім не розуміючи, чому ми так вчинили. Але, не зважаючи на неусвідомлення своїх діянь, вони мають причини та відповідальність (у разі настання наслідків).

Викладене вище стосується і правопорушників. Ми не відкріємо нічого нового, якщо скажемо, що вчинення антисуспільного діяння залежить від обставин виховання, становлення, формування особистості та в дуже малій мірі від генетичних аспектів.

Звичайно першим соціальним інститутом, з яким стикається дитина, є сім'я. На жаль, на даний час, коли більшість населення живе за межею бідності, навіть «нормальні» батьки не мають часу, а інколи й бажання займатись вихованням своїх чад. До нас прийшла тенденція «соціального сирітства», коли дитина фактично перебуває без батьківського нагляду та піклування. Тому не дивно, що число малолітніх та неповнолітніх хуліганів невпинно зростає.

Більш того, телебачення та інтернет пропагандують насильство та жорстокість. Лише подивившись короткий список найпопулярніших відео

у Youtube, стають зрозумілими теперішні пріоритети: крутість та кайфовість – не прості слова для нинішнього покоління. У новинах вже не дивують повідомлення про побиття однокласниками 12-річного хлопця, жорстокість серед молодих дівчат та постійне вияснення відносин між старшокласниками й іншими дітьми.

Науковці визначають особистість злочинця як:

– Ю.М. Антонян: сукупність інтегрованих в ній соціально значимих негативних властивостей, які сформувались в процесі багатоманітних та систематичних взаємозв'язків з іншими людьми [5, с. 79].

– Н.М. Кропачов: сукупність соціально-демографічних, моральних і правових властивостей, ознак, зв'язків, відношень, що характеризують особу, яка вчинила злочин, і впливають на її злочинну поведінку [3, с. 78].

– О.І. Алексеев: сукупність соціально значущих властивостей, які в поєднанні із зовнішніми умовами (ситуацією) впливають на злочинну поведінку [2, с. 84].

– І.М. Дашин: сукупність істотних та стійких суспільних ознак та соціально зумовлених біопсихологічних особливостей індивіду, що, об'єктивно реалізуючись у вчиненні конкретного злочину (злочинів), надають його вчинку характер суспільної небезпеки, а винній особі властивість суспільної небезпеки, у зв'язку з чим вона притягується до відповідальності, передбаченої кримінальним законом [4 с. 126].

Потрібно зазначити, що в основному всі науковці схиляються до однієї суті, сформованими різними словами. Відрізняються дані дефініції кількістю умов, які сприяли розвитку в особи криміногенного спрямування. Узагальнюючи все вище зазначене, можна зробити висновок, що автори визначають особистість злочинця при наявності:

– Сукупності певних особливостей та ознак, які притаманні особам, що вчинили суспільно небезпечні діяння;

– Неблагополучний соціальний розвиток особи;

– Біопсихологічні властивості окремого індивіда;

– Сукупність певних умов, які сприяли формуванню даних властивостей;

– Антисуспільної спрямованості поведінки суб'єкта вчинення правопорушення, криміногенна мотивація та кримінальна активність особи;

– Зовнішнього впливу у зв'язку з біологічними та психічними властивостями індивіду.

Про роль біологічного та соціального чинників у розвитку особистості написано чимало, але дискусії з цього приводу, мабуть, не закінчаться ніколи. З тим фактом, що як внутрішнє, так і зовнішнє відіграє роль у формуванні антисоціальних (та взагалі-то будь-яких) спрямувань, потрібно лише погодитись, але де проходить та межа, коли людина відважується на злочин? Скільки витрачається сил та часу на «погани», з соціальної точки зору, думки?

Якщо вірити Достоевському, то деякі злочинці створюють цілі свої теорії, постулати та принципи, які виправдовують їх злочинну поведінку, а в деяких випадках, навіть ставлять її у благо суспільства. Цікавий погляд висвітлений у серіалі «Декстер» («Правосуддя Декстера»), в якому

описується маніяк-вбивця як позитивний герой. Оскільки, даний персонаж за сумісництвом судово-медичний експерт поліції Маямі, вбиває лише душогубців після довгої перевірки їхньої вини. Декстер вважає себе людиною корисною для суспільства, адже його спрямування благородні, він «очищає» світ від поганців, які забирають життя у безневинних людей. Якими б не були вигідними мотиви такої людини, вони ніяк не можуть виправдати вбивство.

Хотілось би, зупинитись на такому важливому етапі усвідомлення особою своїх результатів своїх дій, як розкаяння. Мова ведеться не просто про антисуспільний вчинок, а про антиморальні дії, про порушення найвищих загальнолюдських цінностей. На нашу думку, будь-які дії у обличчі правоохоронних та судових інститутів не мають жодного сенсу без визнання особи вчиненого та розкаяння.

Історично сформувались два напрями вчення про походження правопорушень: біологізаторський та соціологізаторський, кожен з яких, звичайно, не може претендувати на титул єдиного та правильного.

Біологізаторські концепції особистості злочинця. Засновані на твердженні, що злочинці мають певні властивості, не притаманні всім іншим, «нормальним» людям, тобто даними особами народжуються, а не стають. Такі концепції засновуються на даних генетики, анатомії, фізіології, психоаналізі. Важливо додати, що в результаті довготривалих досліджень, деякі з яких розтягнулись на століття, жодна з даних теорій не була підтверджена практично, засновані вони лише на думках окремих мислителів.

Г.А. Аванесов виділяє такі біологічні передумови, які відіграють негативну роль у поведінці людини [1, С. 226 – 230]:

- патологія біологічних потреб, яка нерідко стає причиною сексуальних збочень і статевих злочинів;
- нервово-психічні захворювання (психопатії, неврастенії, прикордонні стани), які підвищують збудливість нервової системи, обумовлюють неадекватну реакцію і ускладнюють соціальний контроль за діями;
- спадкові захворювання, особливо обтяжені алкоголізмом, якими страждають 40 відсотків розумово відсталих дітей;
- психофізіологічні навантаження, конфліктні ситуації, зміна хімічного складу навколишнього середовища, використання нових видів енергії, які призводять до різних психосоматичних, алергічних, токсичних захворювань і служать додатковим криміногенним фактором.

До цих концепцій належать напрями: антропологічний, конституційний, теорія небезпечного стану, генетичний, фрейдизм, аналітична теорія К. Юнга.

Соціологізаторські концепції особистості злочинця. Арістотель, визначний філософ, вчений, логік та лікар античності, у своїй праці «Проблемата» ввів у лексикон словосполучення «*tabula rasa*» (від лат. «вискоблена, чиста дошка»). Його ідею розвивав Дж. Локк у творі «Досвід про людський розум». Хоча сам вираз походить від часів вощених дощечок, які використовувались греками та римлянами для письма, але актуальність крилатого виразу не змінилась.

Зараз даний вираз пояснює явища, що виникають на «пустому місці», тобто формується під впливом свого начала, своєї природи. Але нас цікавить інше вживання цієї крилатої латинської фрази відносно дитини як об'єкта виховання. У даному ракурсі словосполучення пояснює дитину як чистий лист, на якому сім'я та суспільство пише його історію, переносючи, при цьому, власний гіркий досвід та нездійснені мрії.

Людина не народжується особою, а стає нею в процесі входження в соціальне середовище та засвоєння ідей, поглядів, норм моралі і поведінки, властивих соціуму, до якого вона належить. Процес, протягом якого людина набуває свого конкретного соціального змісту, називається соціалізацією. Дефектом соціалізації є особа злочинця. Від народження ніхто не приречений на вчинення злочинів; злочинцями стають внаслідок неправильної соціалізації [6, с. 93].

До соціологізаторських теорій можна віднести течії: індивідуальна психологія А. Адлера, теорія диференційного зв'язку, теорія соціальної дезорганізації, теорія субкультур, теорія нейтралізації, теорія стигматизації, теорія соціально-психологічного відчуження, теорія контролю, теорія особистісних рис та теорія соціально-когнітивного науління.

Відносно сучасного стану дослідження проблеми біологічно та соціально можна зазначити, що проаналізувавши джерела визначних науковців, ми прийшли до висновку, що домінують погляди соціологізаторського спрямування. Біологізаторським виділяють нікчемну малу роль, а деякі виключають зовсім.

Звичайно, розглядаючи конкретну особу злочину, при визначенні причин його вчинення, беруться до уваги абсолютно всі значення, як біологічні, так і соціальні. Тому говорити про взаємовиключність обох концепцій не можна, лише про взаємодію та доповнюваність одна одної. Крім того, важко відмежувати соціальне від біологічного у криміногенних сім'ях, у яких кожен із батьків є злочинцем. У даній ситуації неможливо визначити, що слугує основною причиною вчинення злочину дитиною/людиною із такої родини: «гнилі» гени чи наслідування звичних моделей поведінки. А може те й інше? По даній темі проведено немало досліджень. Тому можна майже впевнено сказати, що соціальне грає більш важливу роль. Оскільки, становлення злочинців у благополучних сім'ях – це поодинокі випадки, а в криміногенних – закономірність.

У будь-якому разі необхідно виразити вдячність кожному окрему науковцеві, який займався вивченням даних проблем. Оскільки, зрозуміло, що правих чи неправих немає, а кожен має свою суб'єктивну думку, істини у даному питанні не досягнути ніколи.

Немає універсального алгоритму поведінки середньооблікової людини чи злочинця, по якому ми змогли б відрізнити першого від другого. Зрозуміло одне: кожна держава, та й особа також, має своє чітке визначення злочину та дій, які під нього підпадають. Навіть мусульмани, християни, іудаїсти, буддисти та особи інших віросповідань мають поняття злочину відмінне від образу держави, в якій живуть. Якщо у

цьому люди не змогли дійти згоди, то в причинах злочинності та умовах розвитку криміногенної особистості, тим більше.

Використані джерела:

1. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. – М., 1980.
2. Алексеев А.И. Криминология: курс лекцій / А.И. Алексеев. – М.: Щит-М, 1998. – 340 с.
3. Беляев Н.А. Криминология: ученик / Беляев Н.А., Волгарева И.В., Кропачев Н.М. и др.; под ред. Орехова В.В. – СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1992. – 216 с.
4. Даньшин И.Н. К вопросу о личности пре ступника / Даньшин И.Н. // Проблемы соц. Законности. 1980. – Вып. 6. – С. 117-126
5. Криминология: ученик / под ред. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. – М.: Юрист, 1995. – 512 с.
6. Криминологія: Підручник для студентів вищих навч. закладів / О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа.-К.: Юрінком Інтер, 2002.-416 с.

Матвєєва А.О.

студент 4-К-ПВ курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ СПІЛКУВАННЯ

Вивчення проблеми спілкування завжди актуально і полягає в тому, що її дослідження відкриває можливості для більш глибокого аналізу психологічних закономірностей і механізмів регуляції поведінки людини, формування її внутрішнього світу, а також виявляє соціальну обумовленість психіки та образу життя індивіда. Психологічний аналіз спілкування розкриває механізми його здійснення. Спілкування розглядається як найважливіша соціальна потреба, без реалізації якої уповільнюється, а іноді і припиняється формування особистості.

Спілкування, в якому ми кожному мить відтворюємо свою соціальність і яким ми кожному хвилину підтверджуємо, що людина – це істота суспільна, є одночасно найлегшою і найтяжчою справою у світі [1].

Вивчення проблеми бар'єрів спілкування в контексті особистісного підходу дозволяє говорити про схему виходу з ситуації бар'єру, де головним є принцип взаємовідносин, що ведуть до співпраці та взаєморозуміння з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей партнерів по спілкуванню. Зменшення бар'єрів, веде до ефективності спілкування, тобто знижуються бар'єри розуміння і відповідно, збільшується ефективність спільної діяльності.

На теоретичному етапі дослідження було визначено сутність понять спілкування та бар'єрів що в ньому виникають. На емпіричному етапі дослідження використовувались стандартизована методика "Методика діагностики емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні" Бойко В.В. [2] та авторський тест-опитувальник для виявлення домінуючого бар'єру у спілкуванні. Для обробки емпіричних даних були застосовані

методи кількісної й якісної обробки емпіричних даних. Досліджуваними були 30 студентів другого та третього курсів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що навчаються за спеціальністю "Психологія".

Результати визначення особливостей комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні студентів, одержані на емпіричному етапі дослідження показали, що згідно з авторським тестом-опитувальником, в своїй більшості, у досліджуваній групі в спілкуванні проявляються логічний (30%) і семантичний (27%) бар'єри. Це, в свою чергу, вказує на високу можливість виникнення конфліктів через різне розуміння змісту однакових слів та труднощі через протиріччя у логічному обґрунтуванні. Стилістичний і фонетичний бар'єри присутні лише у 19% та 24% опитаних відповідно.

Згідно з методикою В.В. Бойко щодо визначення емоційних бар'єрів, у студентів домінують: "неадекватний прояв емоцій" (26%), "невміння керувати емоціями" (23%), та "нерозвиненість або невизначеність емоцій" (21%). З цього можна зробити висновок, що більшість опитаних так чи інакше має труднощі зі встановленням комунікації. В спілкуванні трапляється так, що, коли одна людина готова підтримати іншу виходячи зі своїх найкращих намірів та спонукань, для іншої людини ця підтримка або її спроба, за зовнішнім проявом її поведінки та емоційних проявів, це здається недобрим і навіть злим. Рухи тіла і експресія людини, його міміка і жести, не відповідають реально пережитим їм емоціям. Через надмірно сильні емоції вони опановують його свідомість і волю. Вона не в змозі тверезо мислити і контролювати свою поведінку.

Іноді людина відчуває хвилювання за іншу людину, прагне виразити йому підтримку, однак робить це настільки невпевнено і невміло, що інший сприймає його поведінку як щось недобррозичливе.

При дослідженні рівнів ступеня прояву комунікативних бар'єрів у міжособистісній комунікації за авторським тестом-опитувальником більшість студентів (40%) мають рівень "нижче середнього", що вказує на помірний вплив бар'єрів на міжособистісну комунікацію, відсутність серйозних проблем через той чи інший комунікаційний бар'єр. Комунікація проходить на хорошому рівні і загалом, в спілкуванні присутнє взаєморозуміння, не зважаючи на наявність деяких бар'єрів.

Дані, отримані за методикою В.В. Бойко, щодо рівня ступеня прояву емоцій у повсякденному спілкуванні, вказують на "середній" (50%) рівень впливу емоційних бар'єрів на комунікаційний процес, що може заважати не тільки безпосередньо комунікаційному процесу або здатності розуміти інших, налагодженню стосунків, здатності продуктивної взаємодії та кооперації відсутності конфліктам, але й веде до почуття самотності і зауважень з боку інших, а також проблем в діловому спілкуванні або ж сім'ї.

Сучасній молоді доводиться творити новий соціальний досвід, покладаючись переважно на себе. Тому знання закономірностей процесу спілкування, визначення власних бар'єрів а також робота з їх подолання

сприятиме загальному розвитку особистості та її комунікаційних навичок зокрема.

Використані джерела:

1. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений. – СПб.: Питер, 2009. – 576 с.
2. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. – М: Информационно-издательский дом "Филинь", 1996. – 472 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Эксмо, 2005. – 1136 с.

Носкова О.Г.

студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ДО ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ СТРЕСОГЕННИХ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАВОВИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

В Конституції України зазначається, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою суспільною цінністю (ст. 3 Конституції України), й кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23 Конституції України) [1]. Враховуючи це, перед усіма суб'єктами процесу управління в органах влади постає низка важливих завдань, серед яких найважливішим є вирішення проблеми збереження здоров'я людини (інтелектуального, психічного, фізичного, соціального тощо) шляхом створення сприятливого соціально-психологічного клімату в країні, в тому числі і в процесі політико-правового реформування в Україні.

Останнім часом в нашій країні відбувається, на мою думку, достатня кількість політико-правових змін, які не завжди змінюють ситуацію на краще і тому негативно впливають на психологічний стан людини. Однією з актуальних проблем, що потребує свого вирішення, є пошук шляхів подолання негативних наслідків стресогенних ситуацій на психічне здоров'я людини.

Про зовнішні прояви соціальної напруженості свідчать зростання серед людей недовіри до влади, конфліктність у суспільстві, тривожність, ажіотажний попит, погіршення демографічної ситуації, постійні стреси тощо.

У соціально-психологічній практиці найпоширенішими типами ставлення індивіда до об'єктивної небезпеки в залежності від дій конкретних обставин та індивідуально-психологічних особливостей особистості є наступні:

- 1) ігнорування небезпеки і намагання співіснувати з нею;
- 2) боротьба з небезпекою;
- 3) втеча від небезпеки, спроба її уникнути.

Як зазначають ряд дослідників в галузі психології, життя в стресогенних ситуаціях вимагає наявності у людини певних якостей особистості, а саме: сильного типу нервової системи, стресостійкості, врівноваженості, гнучкості мислення, наявності особистісного стрижня та самовизначеності, що є необхідною умовою морально-ціннісної саморегуляції людини в екстремальних умовах.

Останні події в Україні негативно вплинули на моральний та психологічний стан суспільства, що характеризується підвищенням агресії, велика кількість громадян скаржиться на безсоння, психоемоційне перенапруження, відсутність концентрації уваги, почуття відчуження, втрату інтересу до життя тощо.

Проаналізувавши практичний досвід психологічної науки, наведемо найбільш дієві та одночасно розповсюджені шляхи подолання наслідків стресогенних ситуацій на психічне здоров'я індивіда.

1. Один із кращих засобів упоратися зі стресом, заспокоїтися – це спілкування із близькою людиною, коли можна, по-перше, як говорять, "вилити душу", тобто розрядити вогнище порушення; по-друге, перейти на цікаву тему; по-третє, спільно відшукати шлях до оптимального вирішення конфлікту або хоча б до зниження його значимості.

2. Ще щоб упоратися зі стресом потрібно навчитися прийомам релаксації. Навички релаксації, або розслаблення, являються одним з найбільш ефективних засобів боротьби зі стресом. Активізуючи діяльність нервової системи, релаксація регулює настрої і ступінь психічного порушення, дозволяє послабити або скинути викликану стресом психічну й м'язову напругу.

Для позбавлення тривалого стресу треба повністю розв'язати конфлікт, усунути розбіжності, помиритися. Якщо зробити це неможливо, варто логічно переоцінити значимість конфлікту, наприклад, пошукати виправдання для свого кривдника. Можна виділити різні засоби зниження значимості конфлікту. Перший з них можна охарактеризувати словом «проте». Суть його - зуміти витягти користь, щось позитивне навіть із невдачі. Другий прийом заспокоєння - довести собі, що "могло бути й гірше". Порівняння власних негод із чужим ще більшим горем ("а іншому набагато гірше") дозволяє непохитно й спокійно відреагувати на невдачу.

Наведемо кілька способів релаксації за 10 хвилин.

1. Вставайте ранком на десять хвилин раніше, ніж звичайно. Таким чином, ви зможете уникнути ранкового роздратування. Спокійний, організований ранок зменшує неприємності дня.

2. Заваріть собі міцного чаю або зваріть кави. Розтягніть їх на 10 хвилин, намагайтеся в цей відрізок часу ні про що серйозне не думати.

3. Ввімкніть програвач і послухайте свою улюблену музику. Насолоджуйтеся цими чудовими митями. Постарайтеся повністю поринути в музику, відключившись від ваших думок.

4. Якщо ваші близькі у дома, випийте чай або кави разом з ними й спокійно поговоріть про що-небудь. Не вирішуйте свої проблеми відразу ж після повернення додому: у стані втоми, розбитості це дуже важко, а часом

неможливо. Вихід з складного стану ви зможете знайти після того, як пройде небагато часу й спаде напруга трудового дня.

5. Не переживайте проблему наодинці. Тримати проблему в собі, не обговорюючи її із близькими чи друзями, означає накопичувати хворобливу напругу. Потрібно знайти людину, що вмє слухати й співпереживати.

6. Робіть свої вихідні дні як можна різноманітніше. Якщо будні звичайно напружені, використовуйте вихідні для спокійного відпочинку.

7. Прощайте й забувайте. Прийміть той факт, що люди навколо вас і світ, у якому ми живемо, недосконалі. Приймайте доброзичливо, на віру слова інших людей, якщо немає доказу зворотнього. Вірте тому, що більшість людей намагаються робити все настільки добре, наскільки можуть. Ну й, звичайно ж, зверніть увагу на гарне харчування й регулярні фізичні вправи [2].

Наостанок, головне правило психологів: «Якщо ви не можете змінити ситуацію, змініть ставлення до неї».

Використані джерела:

1. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. <http://www.mns.gov.ua/>

Пахоленко Я.В.

студент 6-К-МП курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ПРАЦІВНИКАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ОВС УКРАЇНИ

Підвищення уваги держави до благополуччя громадян зумовлює проблему якості життєдіяльності дітей та молоді. На даний час є всі підстави констатувати зростання кількості адміністративних і кримінальних правопорушень, учинених підлітками. Разом з цим, відбувається стрімке зростання чисельності осіб підліткового віку з ознаками девіантної поведінки – поведінка індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм, є збитковою для суспільства або самої особистості і супроводжується її соціальною дезадаптацією. Така тенденція спостерігається за нівелювання ролі сім'ї в суспільстві, зниження її функціональної спроможності, недостатнього використання потенціалу навчально-виховного процесу закладів освіти. У зв'язку з цим загострення проблеми девіантної поведінки підлітків потребує перегляду та удосконалення діяльності органів внутрішніх справ [1].

На організацію і здійснення ефективної профілактики девіантної поведінки підлітків орієнтує працівників міліції Закон України "Про

міліцію", яким визначено як основні засади її функціонування, так і завдання, що ставить перед органами внутрішніх справ суспільство. У структурі органів внутрішніх справ функціонує підрозділ – кримінальна міліція у справах дітей, яка, відповідно до Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей", є спеціально уповноваженим суб'єктом профілактики правопорушень серед дітей. Важливість ролі органів внутрішніх справ щодо здійснення профілактики девіантної поведінки підлітків підкреслено також у Законі України "Про Загальнодержавну програму "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на період до 2016 року".

Останнім часом органами внутрішніх справ у практиці профілактичної роботи з підлітками з девіантною поведінкою використовуються переважно каральні підходи. Це не сприяє їхнього зміні світосприйняття, ціннісних орієнтацій, поведінки в цілому. Саме тому виникає потреба в теоретичному обґрунтуванні проблеми профілактики девіантної поведінки підлітків у діяльності органів внутрішніх справ та дослідно-експериментальній перевірці соціально-педагогічних умов, які забезпечували б високу ефективність профілактичного впливу на підлітків цієї групи [2].

Теоретико-методичні засади профілактики девіантної поведінки підлітків висвітлено в роботах як українських (С. Белічева, Б. Кобзар, О. Киричук, Н. Максимова, Г. Мінковський, В. Оржеховська, Г. Понюмаренко, О. Пилипенко, В. Татенко, В. Тюріна, Т. Федорченко), так і зарубіжних авторів (Р. Берон, Ю. Клейберг, Т. Кондрашенко, П. Лесгафт, І. Невський, Д. Річардсон, А. Фоміна).

Серед основних причин девіантної поведінки молоді є неорганізованість її дозвілля.

В даний час скоротилася доступність культурних цінностей. Гальмуються процеси розробки і реалізації програм цільового використання установ культури. Слабке фінансування закладів культури за рахунок бюджетних коштів призвело до різкого їх скорочення (багато кінотеатрів, наприклад, віддані під офіси, склади, нічні бари). У 5-10 разів зменшилися можливості бібліотек в поповненні своїх фондів. Комп'ютерні клуби, нічні бари і дискотеки і багато іншого послужили до втрати молоддю інтересу до художнього і технічної творчості, туризму, книжок. Дозвілля став суто споживчий (перегляд відеофільмів, прослуховування касет і компакт-дисків). Як показують дані одного соціологічного дослідження, значна частина вільного часу відводиться перегляду телепередач (18,8%); лише незначна частка молодих респондентів займається в спортивних секціях (9,2%), читанням художньої літератури (3,1%), заняттями музикою (1,2%), відвідуванням театрів, музеїв, бібліотек, виставок (0,2%), самоосвітою (0,4%), відвідуванням стадіонів (0,2%); воліють зустрічатися з друзями (9,8%). 58,8% "вбивають" вільний час безцільно, як можуть і як доведеться. На питання "Чи заважає Вам щонебудь проводити дозвілля так, як хочеться, і якщо так, то що саме?" відповіді розподілилися наступним чином: не з ким піти (2,2%), не вмію організувати свій час (7,6%), не вистачає часу (15,4%), не відчуваю

проблем в організації дозвілля (20,8%) , не вистачає грошей (28,2%), нікуди піти (21,2%).

На основі зазначених результатів зроблено висновок про невисоку ефективність профілактики девіантної поведінки підлітків у діяльності органів внутрішніх справ, що зумовлено: неефективністю традиційних каральних практик, які застосовуються органами внутрішніх справ; відсутністю міжсекторальної взаємодії і налагодженого партнерства органів внутрішніх справ з іншими соціальними інститутами суспільства.

Отже, проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблем профілактики девіантної поведінки підлітків у діяльності органів внутрішніх справ. Зокрема, потребує подальшого вивчення питання реалізації соціально-педагогічних корекційних програм для підлітків із девіантною поведінкою, уведення інституту пробації для неповнолітніх, упровадження діагностико-прогностичних методик роботи із сім'ями, в яких існує ризик формування девіантної поведінки у підлітків, використання органами внутрішніх справ у своїй діяльності інноваційних технологій профілактики девіантної поведінки на основі міжсекторального підходу, удосконалення законодавчого забезпечення процесу профілактики девіантної поведінки підлітків у діяльності органів внутрішніх справ.

Використані джерела:

1. Лазаренко О.О. Профілактика злочинності неповнолітніх: шляхи вирішення / О.О. Лазаренко // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 2 (6). – С. 6-9.
2. Оржеховська В.М., Пилипенко О.І. Превентивна педагогіка / В.М. Оржеховська, О.І.Пилипенко. – Черкаси.: Вид-во Чабаненко Ю, 2007. – С. 47-48.

Савченко Н.В.

студент КМ-2Б курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ

Згідно із ч. 1 ст. 234 КПК України, обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1, с. 97].

Одним із видів обшуку відповідно до ч. 2 цієї статті є обшук житла чи іншого володіння особи або їх частин.

У КПК України роз'яснюється, що під житлом особи слід розуміти: “будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому

фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи” (ч. 2 ст. 233 КПК України) [1, с. 97].

З метою усунення можливих порушень прав та законних інтересів осіб, у яких проводиться обшук, закон особливо підкреслює, що ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. Неприпустимим є проведення на підставі однієї ухвали слідчого судді декількох обшуків, у тому числі й повторного обшуку одного і того самого об'єкта.

Важливе значення при проведенні такого виду обшуку має правильний вибір методів та прийомів його проведення.

Методи – це способи досягнення мети обшуку, що являють собою певну систему (комплекс) прийомів, правил (рекомендацій). В теорії обшуку можна, на думку М.П. Климчука та Д.П. Письменного, виділити два методи: евристичний метод обшуку та метод послідовного ретельного обстеження.

Прийоми – це найбільш раціональні та ефективні способи дій того, хто обшукує, в слідчій ситуації, що склалася. До окремих прийомів обшуку можна віднести: створення перебільшеного уявлення в особи, яку обшукують, про поінформованість слідчого; приховування істинної поінформованості слідчого про місцезнаходження об'єктів, що розшукуються; паралельне та зустрічне обстеження; пошук на основі порівняння однорідних предметів або виявленої невідповідності їх звичайному стану; виявлення при розшуку предметів, які мають належність до справи, слідів їх приховання (тайників); пошук, пов'язаний з використанням психологічного впливу на особу, яку обшукують, науково-технічних засобів, що застосовуються; пошук заснований на аналізі поведінкових реакцій особи, яку обшукують (“метод словесної розвідки”) [2, с. 60].

Правила – це рекомендації та вказівки, які у своїй сукупності описують або доповнюють той чи інший прийом, поради, які стосуються їх вибору та порядку застосування. До правил обшуку можна віднести: необхідність починати обшук з пропозиції особи, яку обшукують, добровільно видати витребувані предмети; встановлення психологічного контакту з особою, яку обшукують; недопущення самовільного користування телефоном та іншими засобами спілкування; провадження обшуку в такій послідовності, яка виключила б розголошення оперативних даних тощо.

Вчені відзначають, що методи або прийоми не є алгоритмами поведінки, додержання яких забезпечує вирішення завдань. Вони містять у собі спосіб доцільної, можливої, а не належної поведінки слідчого. Вибір

лінії поведінки, використання тих або інших прийомів залежить від багатьох конкретних факторів і має здійснюватися самим слідчим з їх урахуванням [2, с. 61].

Діям слідчого по відшукуванню захованого зажди передують дії особи, яка заховала той чи інший об'єкт. У зв'язку з цим для того, щоби відшукати заховане, слідчому необхідно здійснити два види діяльності: провести мисленнєве вирішення поставленої задачі знаходження певних об'єктів і провести самому дії по виявленню захованого. Як відмітив А. Брединський, побудова мисленнєвої моделі дій обшукуваного є обов'язковим елементом при підготовці до проведення обшуку. Для цього слід використовувати метод рефлексії – поставити себе на місце обшукуваного (врахувати його професію, характер і звички, освіту, інтереси тощо) [3].

Для вирішення цієї задачі слідчому дуже важливо знати ті шляхи, за якими відбулася мисленнєва діяльність обшукуваного при вирішенні ним питання про спосіб і місце приховання об'єкта. Зазвичай будь-яка людина вирішує питання про приховання об'єкта з урахуванням наявних практичних можливостей для цього, особливостей об'єкта, своїх професійних знань і, зрештою, своїх конкретних психологічних особливостей. Із наведеного вже зрозуміло, наскільки важливим є попереднє вивчення особистості людини, житло чи інше володіння якої підлягає обшуку, всіх умов її проживання. Зібрані відомості значною мірою підвищать можливість рефлексивного мислення – виявлення способів пошуку захованих об'єктів.

Розгадуючи мисленнєві процеси обшукуваного при виборі ним способу і методу приховання речей чи цінностей, слідчий враховує не лише його спеціальні інтереси, психологічні особливості, але і його дії, скоєні до проведення обшуку. З цією метою з'ясовується, які місця він частіше за інші відвідував, які предмети здавав в ремонт і т.д. Суттєву допомогу слідчому можуть надати відомості про зміну ним образу життя, деталей цього образу життя (наприклад, перекрив один вихід до житла і став користуватися іншим тощо).

При підготовці тайників, сховищ у деяких випадках злочинці враховують цілу низку факторів психологічного характеру:

- розрахунок на появу фактору втоми і автоматизму (певний документ кладуть в книгу, яка знаходиться посередині книжкової шафи);
- розрахунок на гидливість (закопують предмети у сміття, харчові відходи і т. п.);
- розрахунок на прояви такту та інших благородних спонукань зі сторони слідчого (заховання об'єктів у ліжечку маленької дитини, в ліжку важкохворого і т. п.);
- показна недбалість приховання предмета (залишення його на виду) та ін. [3].

Також відомо, що у більшості випадків обшук належить до невідкладних слідчих дій, мета якого може бути досягнута тільки із використанням фактора несподіваності. У зв'язку із цим завчасно

викликати для участі в обшуку володільця житла чи іншого володіння недоцільно. Він може бути викликаний, наприклад, телефоном чи за допомогою іншого зручного для слідчого та для нього засобу, передбаченого ч. 1 ст. 135 КПК, безпосередньо перед початком обшуку. Хоча такий механізм пов'язаний із втрачанням певного часу, який особа використовує для прибуття до місця проведення обшуку, проте дотримуються його права та вимоги ч. 1 ст. 236 КПК.

У необхідних випадках слідчий має право залучати до участі в проведенні обшуку потерпілого, підозрюваного, захисника, представника та інших учасників кримінального провадження.

До участі в обшуку також може залучатися спеціаліст, тобто особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час обшуку. Спеціаліст може бути залучений для допомоги слідчому чи прокурору у застосуванні технічних засобів пошуку та виявлення об'єктів під час обшуку; фіксації ходу та результатів обшуку за допомогою технічних засобів; надання пояснень слідчому щодо особливостей та певних властивостей об'єктів, що відшукані під час обшуку; проведення за допомогою спеціальних засобів попередніх досліджень відшуканих об'єктів (наприклад, експрес-аналіз речовини щодо вмісту в ній наркотичних засобів); виявлення сховищ; консультування щодо правильного поводження із знайденими предметами (саморобними вибуховими пристроями, зброєю тощо); упаковки виявлених предметів; правильного опису в протоколі обшуку вилучених предметів; проведення вимірювання, складання, планів, креслень тощо [4, с. 595].

Традиційним основним завданням обшуку є відшукання і вилучення знаряддя скоєння злочину і предметів злочинного посягання. Але, як правильно зазначає П.П. Іщенко, у ході обшуку можуть і повинні вирішуватися і такі не менш важливі завдання: збір інформації, що забезпечує доказування приналежності знайдених об'єктів потерпілому або підозрюваному; виявлення, фіксація і вилучення об'єктів, які будуть використані як зразки у провадженні експертиз; виявлення і попереднє дослідження об'єктів, якими були залишені сліди на місці події (взуття, рукавички та ін.) [5, с. 79].

Для вирішення такого спектру завдань слідчому необхідно залучати спеціалістів у різних галузях науки і техніки, ремесла й мистецтва. Хоча, як відзначається в літературі, нерідко вже сам факт залучення спеціаліста і використання ним науково-технічних засобів справляють позитивний психологічний вплив на обшукуваного [6, с. 16-17].

Г.І. Грамович акцентує увагу на тому, що існує об'єктивна доцільність участі в обшуку спеціаліста, що брав участь в огляді місця події [7, с. 29]. Залучення такого спеціаліста дозволить слідчому, готуючись до слідчої дії, не витратити час на його ознайомлення з результатами огляду і особливостями вилучених речових доказів. У свою чергу, знання спеціалістом зазначених обставин дозволить оптимізувати пошук необхідних об'єктів, предметів і проведення певних попередніх досліджень.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 254 с.
2. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (особлива частина) / [Азаров Ю. І., Горелкіна К. Г., Климчук М. П. та ін.]. – К. : НАВС, 2012. – 284 с.
3. А. Брединский. Психологические аспекты обыска // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://besopasnost.dla.wsekh/law/show/v5_45700-06.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / [О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.
5. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальный и криминалистический аспекты) / П. П. Ищенко. – М. : Юрид. лит., 1990. – 157 с.
6. Взаимодействие следователей со специалистами экспертно-криминалистических подразделений при производстве расследования : [учеб. пособие] / Дроздов Н. Т., Зинин А. М., Статкус В. Ф. и др. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1988. – 36 с.
7. Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : [учеб. пособие] / Г. И. Грамович. – Мн. : МВШ МВД СССР, 1987. – 66 с.

Смикалова М.С.

студент КМП-Б2 курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

МОЖЛИВОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Психічна діяльність людини являє собою відображення об'єктивної дійсності. Однак через різні причини суб'єктивного й об'єктивного характеру цей процес може відбуватись з певними відхиленнями. Для здійснення правосуддя дуже важливо знати характер і ступінь таких відхилень у осіб, чий показання використовуються як джерела доказів у судочинстві і у зв'язку з цим потребують критичної оцінки та визначення рівня їх достовірності.

Правильному розв'язанню завдань правозастосовної практики на основі дотримання принципу індивідуалізації покарання, сприяє використання працівниками правоохоронних органів спеціальних психологічних знань. Однак юридична практика показує, що слідчий і суддя, прокурор і адвокат та інші особи, які представляють правосуддя, не мають необхідних знань для використання у своїй роботі сучасних методів і методик психологічної науки. Тому виникає необхідність звертатися до експертів-психологів для проведення судово-психологічної експертизи, в ході якої професійний психолог отримує нові факти, корисні для встановлення істини.

Таким чином, судово-психологічна експертиза у змозі дати характеристику особистості і тих її ознак, які можуть бути елементами складу злочину – сильного душевного хвилювання, безпорадного стану потерпілого, сильного страху свідка, депресії потерпілого тощо. Вона сприяє розкриттю і розслідуванню злочинів, а також організації процесу перевиховання засудженого в умовах виправно-трудової установи.

У кримінальному процесі судово-психологічна експертиза виступає як одна із основних форм практичного застосування спеціальних психологічних знань в юриспруденції; набагато рідше звертаються з цього питання у ході розслідування адміністративних та цивільних справ [2].

Найчастіше судово-психологічна експертиза застосовується в кримінальному процесі. Проте в цивільному й адміністративному процесі часом теж не можна обійтися без проведення судово-психологічної експертизи. Вона використовується в тих випадках, "коли пізнання осіб, відповідальних за ухвалення рішення в сфері соціального і виробничого управління, охорони здоров'я, освіти тощо, буває недостатньо" [1]. Тому актуальним є питання щодо використання спеціальних психологічних знань для індивідуалізації судових санкцій на основі вивчення психологічного компоненту суб'єктивної сторони складу злочину не лише при розгляді кримінальних справ, а й у адміністративному та цивільному судочинстві.

Таким чином, ми бачимо спектр питань, на які може дати відповідь експерт-психолог з високим рівнем спеціальних знань, достатньо великий, але далеко не повний. На сучасному етапі розвитку психологія як наука здатна надавати дієву допомогу при розслідуванні злочинів. Але актуальним залишається питання використання психологічних знань не лише у кримінальному, а й у цивільному та адміністративному судочинстві. Кожна людина, як суб'єкт чи об'єкт будь-якого судового розгляду, є носієм індивідуально-типологічних особливостей, специфічних реакцій, особистісних проявів, що обумовлює її поведінку, оцінку подій, мотиваційну сферу. Тому для об'єктивності вироку суду матимуть значення оцінки та висновки експертів-психологів щодо кожного учасника (особистості), що прийматиме участь у судовому розгляді.

Також, виходячи з позиції індивідуалізації санкцій, що накладатимуться в результаті судових вироків, виникає потреба у більш детальному вивченні психологічного компоненту при вчиненні злочину чи правопорушення. Практика показує, що в результаті своєчасного і обґрунтованого застосування спеціальних психологічних знань і методів наукової психології, що дозволяють встановлювати причини, закономірності та особливості перебігу психічної діяльності, психологічні особливості особистості, що мають юридичне значення, істотно розширюються можливості здійснення правозастосовчої практики не лише у кримінальному процесі, а й у цивільному та адміністративному судочинстві.

Отже, враховуючи психологічний зміст суб'єктивної сторони складу правопорушення, а відтак і кожного його суб'єкта, та пріоритету індивідуалізації судової санкції на основі об'єктивності, вважаємо за

доцільне обов'язкове призначення судово-психологічної експертизи при розгляді не лише кримінальних, а й адміністративних та цивільних проваджень.

Використані джерела:

1. Костицкий М.В. Судебно-психологическая экспертиза: Монография. – Львів: Вища школа, 1987. – 140 с.
2. Пасніченко В.В. Судово-психологічна експертиза: Навч. посібник. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. – 136 с.

Шут Г.С.

студент КМП-Б2 курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТИЛІВ ЛІДЕРСТВА

Проведення правових реформ у державі має базуватися на врахуванні психологічних аспектів життєдіяльності людини, зокрема її стильових особливостей та їх психологічних детермінант. Студента-психолога майбутня професія зобов'язує виявляти та розвивати власні лідерські якості, оскільки психолог у своїй професійній діяльності часто виступає в ролі організатора. Це в свою чергу вимагає впровадження реформ, оскільки вищий навчальний заклад має так організувати освітній процес, щоб протягом навчання студент не лише оволодів теоретичними знаннями, а й набув достатньої лідерської компетентності. Для цього доцільно в доповнення до традиційного предметного навчання розвивати соціальне навчання як особливий вид психологічної допомоги, що забезпечує позитивне особистісне самовизначення та розкриття лідерських потенціалів молоді. Зважаючи на те, що лідерство є психологічним феноменом, що зумовлюється взаємодією багатьох змінних (психологічними характеристиками особистості, особливостями спілкування та спільної діяльності в групі та ін.), доцільним є вивчення того, які особливості здатності до саморегуляції та властивостей особистості характерні для осіб з різним стилем лідерства.

Саморегуляція розглядається С.Д. Максименком як змістовна ознака особистості, яка полягає в забезпеченні психологічно комфортного і стабільного стану внутрішнього світу. Поняття саморегуляції визначається як система психічного самовпливу особистості з метою свідомого управління власними психічними станами відповідно до вимог ситуації та доцільності, розглядається як стрижень довільної поведінки та діяльності. При визначенні властивостей особистості розглядалися окремі її складові відповідно до структури особистості, запропонованої А.Г. Ковальовим. Таким чином, вивченню підлягали вид саморегуляції, тип темпераменту, тип акцентуації характеру, тип мислення (що є вершинним психічним процесом серед тих, які визначають рівень інтелекту, тобто загальних здібностей), вид спрямованості та вид самосвідомості, які

розглядалися можливими детермінантами становлення стилю лідерства. На емпіричному етапі дослідження використовувалася методика "Схильність до певного стилю керівництва" Є.П. Ільїна, опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності, поведінці Г.С. Нікіфорова, В.К. Васильєва, С.В. Фірсової, методика "Визначення переважаючого типу темпераменту" В.С. Івашкіна, опитувальник Х. Смішека "Діагностика типів акцентуації рис характеру та темпераменту за К. Леонгардом", опитувальник для визначення типів мислення та рівня креативності Г.С. Нікіфорова, методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса, тест-опитувальник ставлення до себе В.В. Століна та С.Р. Пантелєєва. Для визначення ступеня взаємозв'язку між досліджуваними явищами використовувалися коефіцієнти взаємної зв'язаності Чупрова К. і Пірсона С. Досліджуваними були 47 студентів ННПП НАВС, які навчаються за напрямом "Психологія".

Зважаючи на отримані коефіцієнти взаємної зв'язаності Чупрова К. і Пірсона С, можемо говорити про наявність взаємозв'язку між стилем лідерства студентів і такими психологічними властивостями особистості, як темперамент ($K=0,4426$) і характер ($K=0,3738$), на середньому рівні. Низький рівень залежності характеризує зв'язок між стилем лідерства та здатністю до саморегуляції ($K=0,2377$), а також рештою властивостей особистості, а саме здібностями ($C=0,1821$), спрямованістю ($K=0,2668$), самосвідомістю ($C=0,1874$).

Отримані дані показують, що особи, які мають авторитарний та демократичний стилі лідерства, характеризуються найбільш вираженим самоконтролем в діяльності та соціальним самоконтролем. Серед представників авторитарно-демократичного стилю для більшості найхарактернішим є самоконтроль в діяльності, а на меншому рівні зв'язку – емоційний та соціальний самоконтроль. Студенти, що використовують змішаний стиль лідерства, характеризуються найбільшою схильністю до соціального самоконтролю та меншою мірою – до емоційного самоконтролю та самоконтролю в діяльності.

Результати дослідження показують, що особи, які мають авторитарний стиль лідерства, характеризуються змішаним та холеричним типом темпераменту. Ті, що використовують змішаний стиль, характеризуються холеричним та флегматичним типом темпераменту. Особи ж з демократичним та авторитарно-демократичним стилем лідерства характеризуються переважно (але на меншому рівні зв'язку) змішаними типами темпераменту.

У студентів з авторитарним стилем виявлено наявність циклотимічного, неврівноваженого та екзальтованого типів акцентуації. Студенти з демократичним стилем лідерства чи не мають акцентуацій, чи мають гіпертимну. В осіб з авторитарно-демократичним стилем також наявна гіпертимна акцентуація. Найбільше типів акцентуацій (застрягаюча, емотивна, циклотимічна) мають студенти зі змішаним стилем лідерства.

Співставлення даних щодо стилів лідерства та типів мислення, що лежить в основі здібностей, свідчить про те, що для досліджуваних

студентів, яким притаманний авторитарний стиль, характерним (хоч і незначною мірою) є предметне, образне та символічне мислення; знакове вони використовують найменшою мірою. Водночас для студентів з іншими стилями лідерства (демократичним, авторитарно-демократичним, змішаним) більш характерним є знакове та образне мислення.

Виявлено, що особи з усіма стилями лідерства спрямовані на справу (щонайбільше – змішаний). Спрямованість на спілкування виявлена у студентів з авторитарним і демократичним стилям, а на себе – лише в осіб з авторитарно-демократичним стилем лідерства.

У представників авторитарного стилю лідерства, на відміну від інших, така ознака самосвідомості, як очікуване ставлення інших, не виражена взагалі, але достатньо представлена самоповага, аутосимпатія та самоінтерес. Особи ж зі змішаним стилем лідерства виразно характеризуються наявністю усіх типів ставлення до себе. У студентів, для яких характерними є авторитарно-демократичний і демократичний стилі, усі типи самосвідомості розподілені досить рівномірно, хоч і на невисокому рівні.

Таким чином, результати дослідження щодо наявності та характеру зв'язку стилю лідерства зі здатністю до саморегуляції та властивостями особистості дозволили визначити певні психологічні особливості студентів з різним стилем лідерства. Отже, отримані дані дають нам можливість говорити про те, що студенти з різним стилем лідерства мають свої характерні психологічні відмінності.

ЗМІСТ

Передмова	3
Батанов О.В. Концептуальні проблеми реформи конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні	6
Барабаш Ю.Г. Принцип народовладдя як засада конституційного ладу України: окремі теоретичні аспекти	9
Безуглий Л.А. Характеристика особи засудженого за незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних	15
Бичкова С.С. Мирова угода в цивільному процесі: проблемні аспекти	18
Братель С.Г. Принципи діяльності міліції в умовах реформування правоохоронної сфери	21
Васильченко О.П. Правові імунітети як винятки принципу рівності прав і свобод людини і громадянина в Україні	23
Гелич Ю.О., Туробова С.О. Залучення іноземних інвестицій в Україні: проблеми і перспективи	25
Гусарєв С.Д. До питання удосконалення юридичної практики	27
Демчіхіна Є.С. Недоліки сімейного виховання та їх роль у детермінації злочинності неповнолітніх в Україні	30
Заїка Ю.О. Конституційне право людини на спадкування	32
Калиновський Б.В. Сучасні підходи до реформування місцевої публічної влади в Україні	34
Кісілюк Е.М., Йовенко О.С. Особливості застосування покарання до неповнолітніх	38
Корнієнко П.С. Конституційне право людини і громадянина на правову допомогу в контексті реформування національної системи правозахисної діяльності	39
Котляренко О.П. Деякі питання удосконалення правових засад діяльності Збройних Сил України	41
Кравчук В.М. Поняття та сутність гарантій діяльності суддів в Україні	45
Кравчук М.А. Генезис становлення континентальної правової системи.	48

<i>Кузьменко О.В., Островський С. О. Правові колізії щодо правового статусу Національної гвардії України</i>	51
<i>Лукашенко А.А. До питання про виховання в умовах реформування органів внутрішніх справ України</i>	57
<i>Мотиль І.І. Становлення та розвиток пенітенціарної функції держави</i>	59
<i>Пастух І.Д. Порівняльне адміністративне право: поняття та предмет</i>	61
<i>Приходько Х.В. Вибірчі процесуально-правові технології з позиції сучасної концепції конституційного процесу</i>	65
<i>Савченко А.В. Модельний кримінальний кодекс ЄС: загальні засади розуміння</i>	69
<i>Свиридюк Н.П. Глобалізація та економічна безпека України</i>	75
<i>Скрипник В.Л. Цивільно-правова конфіскація – новий погляд</i>	78
<i>Скрипнюк О.В., Федоренко В.Л. Модернізація Конституції України: досвід, проблеми, перспективи</i>	80
<i>Чорна В.Г. Адміністративна відповідальність в сфері позашкільної освіти України</i>	89
<i>Шевчук Г.В. Удосконалення взаємодії ОВС у профілактиці незаконного обігу наркотиків</i>	91
<i>Юхимюк О.М. Застосування принципів права у сфері правоохоронної діяльності</i>	93
Секція 1. Теорія, історія та філософія правових реформ в Україні	
<i>Бельзецька І.М. Щодо визначення громадянського суспільства</i>	97
<i>Бориц А.Я. Формування професійної адвокатури в період Польсько-Литовської доби</i>	99
<i>Дена Ю.Р. Правова реформа в Україні в умовах формування громадянського суспільства</i>	101
<i>Дробіна І.О. Принцип розподілу влади за конституцією Пилипа Орлика</i>	103
<i>Колісніченко Д.П. Дослідження мови права як окремого стилізованого різновиду літературної мови</i>	107
<i>Лисенко В.І. Класифікація діаспор: теоретичні підходи</i>	109
<i>Луценко А.А. Історія розвитку місцевого самоврядування</i>	112

<i>Мартинич Ю.Ю.</i> Історичні етапи становлення прокуратури України	114
<i>Мілюкіна Л.Г.</i> Міжнародно-правові стандарти проведення реформ в Україні	116
<i>Морська Н.Л.</i> Юснатуралістична правова доктрина як основа реформування правової системи сучасної України	119
<i>Подзвінна М.В.</i> Організаційно-правові засади місцевого самоврядування на Західноукраїнських землях у складі Польщі впродовж 1918–1939 рр.	122
Секція 2. Модернізація Конституції України: здобутки і перспективи	
<i>Артемюк С.М.</i> Проблемні питання правового статусу Кабінету Міністрів України	125
<i>Бадера Г.О.</i> Перспективи удосконалення конституційних засад громадянського суспільства в процесі реформування конституції України	129
<i>Басюк Л.М.</i> Свобода мирних зібрань: теорія і практика реалізації	131
<i>Биленок О.І.</i> Втілення ідей природного права в Конституції України	133
<i>Дадак Л.Б.</i> Вдосконалення структури парламенту та способ його формування в умовах сьогодення	135
<i>Друзенко І.О.</i> Шляхи удосконалення Конституції України в розділі прав, свобод та обов'язків людини і громадянина	137
<i>Капічон О.Г.</i> Правові погляди академіка В.В. Копеїчикова щодо конституційного процесу в Україні	139
<i>Котлюк Н.А.</i> Перспективи удосконалення конституційних засад громадянського суспільства в процесі реформування Конституції України	142
<i>Людвик ІВ.</i> Конституційно-правовий статус ЗМІ в контексті доопрацювання проекту Закону України "Про місцевий референдум" (реєстр. № 0867 від 12.12.2012р.)	145
<i>Люлявська Н.В.</i> Відповідальність в конституційному праві України	147
<i>Матвєєва С.В.</i> Впровадження міжнародних стандартів прав людини в Україні в сучасних умовах	148

<i>Махлай О.А.</i> Дитячий омбудсман у механізмі захисту прав дитини в Україні	150
<i>Мельник О.І.</i> Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини та громадянина	152
<i>Місірук О.М.</i> Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям	154
<i>Пивовар І.В.</i> Конституційно-правові аспекти взаємодії тріади «людина – суспільство – держава»	159
<i>Постол К.А.</i> Конституційне регулювання правових механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави	161
<i>Прокопчук І.Ф.</i> Конституційно-правові норми – основа системи конституційного права України	163
<i>Свиридюк О.І.</i> Щодо деяких аспектів укладення угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	165
<i>Старинець В.В.</i> Реформування конституційно-правового статусу народного депутата України в контексті сучасної конституційної реформи в Україні	168
<i>Стопченко М.І.</i> Шляхи удосконалення конституційно-правового статусу Голови Верховної Ради України	170
<i>Сьох К.Я.</i> Гарантії конституційного права громадян на службу в органах місцевого самоврядування	172
<i>Чернецький В.В.</i> Проблеми модернізації Конституції України та питання прав і свобод громадян України	174
<i>Шаришнь О.І.</i> Оновлення Конституції України: загальні питання, проблеми, перспективи	176
<i>Ширма Ю.В.</i> Реформування законодавчого процесу як один з етапів на шляху модернізації Конституції України (до постановки проблематики)	178
Секція 3. Адміністративна реформа та удосконалення системи правоохоронних органів	
<i>Берладін Н.М.</i> Реформування адміністративно-правового статусу правоохоронних органів в Україні.	180
<i>Белов О.А.</i> Поняття та сутність провадження у справах про адміністративні правопорушення	182
<i>Бурлаков С.В.</i> Роль засобів масової інформації у висвітленні діяльності публічної адміністрації в Україні	185

<i>Головата Н.Г. Роль правоохоронців України у забезпеченні основоположних прав людини</i>	188
<i>Гордійчук О.В. Щодо застосування комплексного підходу до охорони громадського порядку</i>	190
<i>Зелений Д.О. Інформування населення про стан охорони громадського порядку</i>	192
<i>Єфремова М.Ю. Елементи механізму адміністративно-правового регулювання професійного розвитку працівників</i>	194
<i>Кейс Т.С. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади</i>	197
<i>Кікіна Т.А. Актуальні проблеми технічного захисту інформації</i>	200
<i>Климовських О.П. Ставки судового збору та ризики для реалізації конституційних прав громадян</i>	202
<i>Корольова А.В. Напрямки реформування пенітенціарної системи України</i>	206
<i>Костюк І.В. Правовий статус вищого суду загальної юрисдикції як юридична категорія</i>	208
<i>Котубей І.І. Визначення порядку дослідження доказів у суді першої інстанції</i>	211
<i>Кульбака К.М. Адміністративно-правове регулювання застосування апеляційної процедури оскарження повідомлень рішень платниками податків</i>	213
<i>Лукомська А.С. Особливості забезпечення службової дисципліни в органах внутрішніх справ</i>	215
<i>Максим А.Ю. Адміністративно-правовий статус Державної міграційної служби України</i>	217
<i>Павленко О.М. Співробітництво України і ЄС у митній сфері</i>	220
<i>Паламарчук І.М. Адміністративна реформа та удосконалення системи правоохоронних органів України</i>	222
<i>Плютяк Ю.В. Особливості правового статусу біженців в Україні та Європейському Союзі</i>	224
<i>Прокопович І.С. Охорона громадського порядку і громадської безпеки в особливих умовах</i>	227
<i>Рівчаченко С.В. Особливості регулювання доступу до інформації в Україні</i>	229

Рудницька В.М. Недосконалість Закону України “Про здійснення державних закупівель”	231
Савчук Ю.М. Ділова етика державного службовця	233
Ситнікова І.А. Проблеми правового регулювання обігу зброї в Україні	235
Сімора Р.П. Проблеми реформування державної служби в Україні на сучасному етапі	237
Тертична Т.А. Поняття взаємодії органів прокуратури України з громадськістю	239
Угленко Я.С. Примусове виконання судових рішень	241
Шеремєнда А.О. Удосконалення роботи дільничних інспекторів міліції щодо перевірки об’єктів дозвільної системи	243
Школенко О.В. Проблемні аспекти податку на нерухомість в умовах податкової реформи в Україні	245
Щербакова О.С. Адміністративні послуги місцевої влади (на прикладі м. Миколаєва)	249

Секція 4. Шляхи і перспективи реформування кримінального законодавства та правоохоронної діяльності в Україні

Агапова О.М. Кримінально-правова протидія торгівлі людьми або іншій незаконній угоді щодо людини.	251
Акопян А.Р. Значення міжнародно-правових актів для вдосконалення кримінального законодавства України	253
Богданевич А.А. Наркотичні засоби та психотропні речовини або їх аналоги як предмет злочинів, які вчиняються щодо дітей та із залученням дітей	255
Бондар Т.В. Щодо кримінально-правового розуміння стану сильного душевного хвилювання	257
Бондаренко О.О. Особливості кримінального провадження на підставі угод	259
Везденецька О.В. Умисел як форма вини у кримінальному праві	261
Вигнан Є.Ф. Судимість як кримінально-правовий інститут	264
Волосач А.В. Кримінально – правова характеристика групового порушення громадського порядку	265
Гарбуз Т.О. Міжнародний досвід кримінально-правового захисту неповнолітніх	268

<i>Гончаренко М.О.</i> Кримінальне провадження на підставі угод над похованням	269
<i>Горбачова А.І.</i> Кримінально-правова характеристика поруги над похованням	271
<i>Гулієв С.Р.</i> Окремі питання реформування кримінального законодавства відповідно до концепції реформування кримінальної юстиції України	273
<i>Дядя Г.Є.</i> Застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження	275
<i>Клименко О.А.</i> Перші кроки ювенальної юстиції в Україні	277
<i>Кирилюк Н.С.</i> Міжнародне співробітництва органів внутрішніх справ у розкритті і розслідуванні злочинів	282
<i>Кисілюк І.І.</i> Міжнародне співробітництво у боротьбі з кіберзлочинністю	286
<i>Коваленко В.В.</i> Особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами	289
<i>Ковальчук А.В.</i> Кримінальна відповідальність за підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання	286
<i>Костина О.В.</i> Грабіж як форма відкритого викрадення чужого майна	290
<i>Красенець М.В.</i> Реорганізація системи правоохоронних органів – гарантія забезпечення прав і свобод людини	292
<i>Лисюк О.В.</i> Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: кримінально-правова характеристика	296
<i>Луцак О.О.</i> Щодо теоретико-методологічних засад відповідальності за кримінальний наркотизм із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх	298
<i>Макаренко Н.П.</i> Щодо необхідності ювенальної юстиції	301
<i>Мамка Г.М.</i> Диспозитивність і диспозитивні начала кримінального провадження	303
<i>Мартинюк Ю.М.</i> Актуальні питання реформування правоохоронних органів України	306
<i>Матвієнко М.Л.</i> Кримінальна відповідальність за незаконне поводження зі зброєю	308
<i>Музичка А.В.</i> Вдосконалення охорони свободи віросповідання в кримінальному законодавстві України	309
<i>Пилипчук О.С.</i> Кримінальна відповідальність юридичних осіб: новітні тенденції в КК України	311

<i>Пономаренко А.О. Інститут конфіскації майна в національній доктрині кримінального права</i>	312
<i>Пурій Н.В. Продаж яйцеклітини: правові аспекти регулювання</i>	316
<i>Рижкова О.В. Щодо поняття об'єкта злочину</i>	318
<i>Санченко О.В. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації</i>	322
<i>Семенюк В.В. Проблеми кваліфікації шахрайства вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки</i>	326
<i>Семенюк Г.В. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність: кримінально-правова характеристика</i>	329
<i>Ткаченко Н.М. Виявлення та нейтралізація джерел криміногенного впливу на неповнолітніх дільничними інспекторами міліції</i>	332
<i>Тимошенко Р.А. Проблеми та вдосконалення боротьби з наркобізнесом в Україні</i>	335
<i>Федоренко М.В. Захист прав дитини і перспективи утвердження ювенальної юстиції в Україні</i>	337
<i>Христинч І.П. Засада презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини</i>	340
<i>Цап'як Г.С. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель ст. 239І КК України</i>	341
<i>Черепій О.С. Реформування моделі правоохоронних органів України</i>	343
<i>Чмихун О.В. Проблематика ведення інституту кримінальних проступків в Кримінальний кодекс України</i>	347
<i>Шевчук В.О. Використання міжнародного досвіду щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом</i>	349
<i>Шульга О.В. Протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину: питання змісту</i>	352
<i>Яковлєв А.В. Окремі аспекти реформування кримінального законодавства та правоохоронної діяльності в Україні</i>	354
Секція 5. Реформа кримінальної юстиції в Україні: досвід, проблеми, перспективи	
<i>Горкуша Д.С. Дистанційне досудове розслідування: реалії та перспективи</i>	358
<i>Капріян І.В. Актуальні питання реформування кримінальної юстиції</i>	360

<i>Лейко А.М.</i> Досудове розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України: законодавчі та провазастосовні проблеми	362
<i>Малкова Д.С.</i> Проблемні аспекти повного фіксування судового провадження та кримінально-процесуальні правопорушення	364
<i>Пеший Д.А.</i> Порушення законності у кримінальному провадженні та кримінально-процесуальні правопорушення	366
<i>Свістельницький Б.М.</i> Угода про визнання винуватості: процесуальний порядок укладення та судове провадження	369
<i>Степанова К.О.</i> Проблеми та перспективи реформи кримінальної юстиції в Україні	372
<i>Степанюк Т.В.</i> Неізоляційні запобіжні заходи у кримінальному провадженні	375
<i>Ткачук А.К.</i> Участь спеціалістів у процесі розслідування злочинів	378
<i>Чернявська М.С.</i> Право на захист у кримінальному процесі та надання безоплатної вторинної правової допомоги	379
<i>Чернявський А.В.</i> Реформування кримінального судочинства – перший крок до гуманізації та демократизації суспільства	383
<i>Шульга А.В.</i> Перспективи удосконалення взаємодії державних органів України з Європол	386
<i>Юхимчук А.М.</i> Судовий захист прав та інтересів громадян у випадку заподіяння їм шкоди незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду	388
Секція 6. Реформування цивільного, сімейного, господарського та трудового законодавства	
<i>Батаєва С.П.</i> Правові проблеми охорони та захисту права на торговельні марки	391
<i>Богданевич А.А.</i> Особливості усиновлення дітей за сімейним законодавством України	393
<i>Браславська А.В.</i> Розмежування сфер правового регулювання Цивільного кодексу та Господарського кодексу як шлях подолання суперечностей при вирішенні спорів в сфері економічних правовідносин	395
<i>Володченко А.О.</i> Особливості забезпечення прав неповнолітніх у цивільному законодавстві України	398
<i>Гаврилюк К.А.</i> Проблеми правового регулювання трудових відносин у фермерських господарствах у проекті трудового кодексу	402

Гелич А.О., Воронцова Т.В. Проблемні питання здійснення некомерційної господарської діяльності в Україні	406
Гелич Ю.О., Калябіна А.С. Особливості спадкування корпоративних прав в товаристві з обмеженою відповідальністю	407
Гладков В.Ю. Проблемні питання матеріальної відповідальності працівників	409
Голоботовський В.І. Актуальні питання реформування цивільного законодавства України	411
Голоколосова А.С. Проблеми реформування та кодифікації сімейного законодавства в Україні	413
Гринчук Р.А. Реформування адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення з боку підлітків	415
Гудима А.Ю. Правове регулювання страхових ризиків в галузі автострахування	417
Гузь О.Є. Припинення договору довічного утримання: правові аспекти	419
Гусєв П.В. Повернення орендованого державного та комунального майна	423
Дмитрук Р.С. Особливості правового регулювання шлюбу	426
Заїка Т.В. Представництво у цивільному процесі	429
Ільченко В.В. Захист прав споживачів за договором купівлі-продажу в інтернет-просторі	431
Кальченко Н.І. Скасування свідоцтва про державну реєстрацію суб'єктів господарювання, як один з елементів дерегуляції підприємницької діяльності	433
Клівняк М.В. Договір найму (оренди) житла за цивільним законодавством України: окремі питання правового регулювання	436
Коломійчук В.М. Шлюбний договір: проблеми та перспективи застосування в Україні	438
Кривошия І.М. Умисне знищення або пошкодження майна	440
Кучинський В.В. Особливості розгляду справ окремого провадження за ЦПК	442
Левченко Д.С. Співвідношення договорів найму (оренди) та прокату наземного самохідного транспортного засобу	445
Лисенко О.О. Сучасні проблеми правового регулювання грошово-кредитної політики в Україні	448

<i>Литвиненко А.О. Гармонізація українського та європейського законодавства у сфері телекомунікації</i>	450
<i>Луценко М.В. Форма заповіту: напрями вдосконалення</i>	453
<i>Ляшенко В.А. Право акціонерів та інших осіб на доступ та захист інформації згідно законодавства Європейського Союзу</i>	455
<i>Надікта К.В. Особливості регулювання майнових відносин між батьками і дітьми за Сімейним кодексом України</i>	458
<i>Огілько К.С. Тенденції розвитку інституту спадкування</i>	460
<i>Подорожна О.М. Особлива природа об'єктів цивільних прав</i>	462
<i>Смірнова А.О. Покарання, пов'язані з обмеженнями майнового характеру</i>	464
<i>Сущенко А.О. Право дітей на захист від усіх форм насильства</i>	466
<i>Тараненко А.А. Проблеми реформування законодавства із захисту прав біженців, шукачів притулку в Україні та інших вразливих категорій осіб</i>	467
<i>Ткаченко В.В. Аналіз правового регулювання розподілу майна чоловіка та жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах</i>	470
<i>Троцька Л.М. Проблеми, які виникають при здійсненні права на спадкування за законом</i>	472
<i>Урбановська А.М. Актуальні питання реформування трудового законодавства України</i>	475
<i>Школьна С.П. Реформування цивільного законодавства</i>	478

Секція 7. Психологічні аспекти проведення правових реформ в Україні

<i>Бондар О.В. Психолого-педагогічні аспекти впровадження кредитно-модульної системи навчання в процес підготовки майбутніх військових</i>	480
<i>Гевчук Г.М. Соціально-психологічні особливості формування українського національного характеру</i>	482
<i>Ельшиокрі Я.О. Роль стереотипу у міжнаціональних відносинах</i>	484
<i>Задорожна О.В. Психологічні передумови проведення реформ в Україні</i>	486
<i>Казанцева А.М. Окремі питання невербальних форм комунікації</i>	488
<i>Кириченко Я.В. Концепції та теорії особистості злочинця</i>	490
<i>Матвєєва А.О. Проблеми подолання бар'єрів спілкування</i>	494

Носкова О.Г. До проблеми подолання негативних наслідків стресогенних ситуацій під час проведення правових реформ в Україні	496
Пахоленко Я.В. Психологічні аспекти вдосконалення профілактики девіантної поведінки підлітків працівниками кримінальної міліції у справах дітей ОВС України	498
Савченко Н.В. Психологічні особливості проведення обшуку та вдосконалення практики застосування закону	500
Смикалова М.С. Можливості та особливості застосування судово-психологічної експертизи у судочинстві України	504
Шут Г.С. Особистісні детермінанти стилів лідерства	506

Модернізація Конституції України та вдосконалення правоохоронної діяльності / За науковою ред. проф. В.Л. Федоренка; матеріали підсумкової науково-практичної конференції ННІЗН НАВС (м. Київ, 25 квітня 2014 р.) – К. : «Видавництво Ліра-К», 2014. – 524 с.

Об'єднані у збірці доповіді та виступи учасників підсумкової науково-практичної конференції присвячені актуальним проблемам удосконалення Конституції України та оптимізації правоохоронної діяльності на сучасному етапі вітчизняного державотворення та правотворення. Висвітлюються питання теорії та історії правових реформ в Україні, проблеми модернізації Основного Закону в політико-правових реаліях сьогодення, проблеми проведення адміністративно-правової реформи і удосконалення державної служби.

Значна увага приділяється актуальним питанням реформування кримінального законодавства, кримінальної юстиції, а також цивільного, сімейного, трудового та господарського законодавства. Окрема секція матеріалів конференції присвячується психологічним аспектом здійснення правових реформ в Україні.

Матеріали конференції втілюють цікаві та змістовні висновки, положення і пропозиції до вдосконалення чинного законодавства, оприлюднені досвідченими і починаючими науковцями НАВС і інших наукових установ і вищих навчальних закладів.

Викладені у виданні думки можуть не збігатися з поглядами організаторів конференції.

Тези доповідей і виступів подані в авторській редакції.

МОДЕРНІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали підсумкової науково-практичної конференції
(Київ, 25 квітня, 2014 рік)

За науковою редакцією професора В.Л. Федоренка.

Друкується за авторською редакцією.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір,
точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології та інших
відомостей.

Підписано до друку 29.05.2014. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів — 30,45. Обл.-вид. аркушів — 35,00. Тираж 200.

«Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03179, м. Київ, вул. Прилужна 14, оф. 42
тел./факс (044) 247-93-37; 450-91-96
Сайт: lira-k.com.ua, відділ збуту: lira-k@ukr.net,
редакція: zv_lira@ukr.net